నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

వినయపిటకే

వజిరబుద్ధి-టీకా

గన్థారమ్భకథా

పఞ్ఞావిసుద్ధాయ దయాయ సబ్బే;
విమోచితా యేన వినేయ్యసత్తా;
తం **చక్ఖుభూతం** సిరసా నమిత్వా;
లోకస్స లోకన్తగతస్స **ధమ్మం**.

సఙ్ఘఞ్చ సీలాదిగుణేహి యుత్త-
మాదాయ సబ్బేసు పదేసు సారం;
సఙ్ఖేపకామేన మమాసయేన;
సఙ్ఘోదితో భిక్ఖుహితఞ్చ దిస్వా.

సమన్తపాసాదికసఞ్ఞితాయ ;
సమ్బుద్ధఘోసాచరియోదితాయ;
సమాసతో లీనపదే లిఖిస్సం;
సమాసతో లీనపదే లిఖీతం.

సఞ్ఞా నిమిత్తం కత్తా చ, పరిమాణం పయోజనం;
సబ్బాగమస్స పుబ్బేవ, వత్తబ్బం వత్తుమిచ్ఛతాతి. –

వచనతో **సమన్తపాసాదికే**తి సఞ్ఞా. **దీపన్తరే భిక్ఖుజనస్స అత్థం నాభిసమ్భుణాతీ**తి నిమిత్తం. **బుద్ధఘోసోతి గరూహి గహితనామధేయ్యే**నాతి కత్తా. **సమధికసత్తవీసతిసహస్సమత్తేన తస్స గన్థే**నాతి పరిమాణం. **చిరట్ఠితత్థం ధమ్మ**స్సాతి పయోజనం.

తత్రాహ – ‘‘వత్తబ్బం వత్తుమిచ్ఛతాతి యం వుత్తం, తత్థ కథంవిధో వత్తా’’తి? ఉచ్చతే –

పాఠత్థవిదూసంహీరో, వత్తా సుచి అమచ్ఛరో;
చతుక్కమపరిచ్చాగీ, దేసకస్స హితుస్సుకోతి. (మహావి॰ అట్ఠ॰ గన్థారమ్భకథా);

తత్ర పరీయతేతి **పాఠో**. సో హి అనేకప్పకారో అత్థానురూపో అత్థాననురూపో చేతి. కథం? సన్ధాయభాసితో బ్యఞ్జనభాసితో సావసేసపాఠో నిరవసేసపాఠో నీతో నేయ్యోతి. తత్ర అనేకత్థవత్తా **సన్ధాయభాసితో** నామ "మాతరం పితరం హన్త్వా"తిఆది (ధ. ప. ౨౯౪). ఏకత్థవత్తా **బ్యఞ్జనభాసితో** నామ "మనోపుబ్బఙ్గమా ధమ్మా"త్యాది (ధ. ప. ౧, ౨; నేత్తి. ౯౦, ౯౨; పేటకో. ౧౪). **సావసేసో** నామ "సబ్బం, భిక్ఖవే, ఆదిత్త"మిత్యాది (మహావ. ౫౪; సం. ని. ౪.౨౮). విపరీతో **నిరవసేసో** నామ "సబ్బే ధమ్మా సబ్బాకారేన బుద్ధస్స భగవతో ఞాణముఖే ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తీ"త్యాది (మహాని. ౧౫౬; పటి. మ. ౩.౫). యథా వచనం, తథా అవగన్తబ్బో **నీతో** నామ "అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తా"త్యాది. యుత్తియా అనుస్సరితబ్బో **నేయ్యో** నామ "ఏకపుగ్గలో, భిక్ఖవే"త్యాది (అ. ని. ౧.౧౭౦).

అత్థోపి అనేకప్పకారో పాఠత్థో సభావత్థో ఞేయ్యత్థో పాఠానురూపో పాఠాననురూపో సావసేసత్థో నిరవసేసత్థో నీతత్థో నేయ్యత్థోత్యాది. తత్థ యో తంతంసఞ్ఞాపనత్థముచ్చారీయతే పాఠో, స **పాఠత్థో** "సాత్థం సబ్యఞ్జన"మిత్యాదీసు (పారా. ౧; దీ. ని. ౧.౧౯౦) వియ. రూపారూపధమ్మానం లక్ఖణరసాది **సభావత్థో** "సమ్మాదిట్ఠిం భావేతీ"త్యాదీసు (విభ. ౪౮౯; సం. ని. ౫.౩) వియ. యో ఞాయమానో హితాయ భవతి, స ఞాతుమరహత్తా **ఞేయ్యత్థో** "అత్థవాదీ ధమ్మవాదీ"త్యేవమాదీసు (దీ. ని. ౧.౯, ౧౯౪; ౩.౨౩౮; మ. ని. ౧.౪౧౧) వియ. యథాపాఠం భాసితో **పాఠానురూపో** "చక్ఖు, భిక్ఖవే, పురాణకమ్మ"న్తి (సం. ని. ౪.౧౪౬) భగవతా వుత్తమతో చక్ఖుమపి కమ్మన్తి. బ్యఞ్జనచ్ఛాయాయ అత్థం పటిబాహయమానేన వుత్తో **పాఠాననురూపో**. వజ్జేతబ్బం కిఞ్చి అపరిచ్చజిత్వా పరిసేసం కత్వా వుత్తో **సావసేసత్థో** "చక్ఖుఞ్చ పటిచ్చ రూపే చ ఉప్పజ్జతీ"తి (సం. ని. ౪.౬౦; మహాని. ౧౦౭) చ, "సబ్బే తసన్తి దణ్డస్స, సబ్బే భాయన్తి మచ్చునో"త్యాదీసు (ధ. ప. ౧౨౯) వియ. విపరీతో **నిరవసేసత్థో** "సన్ధావితం సంసరితం మమఞ్చేవ తుమ్హాకఞ్చ (దీ. ని. ౨.౧౫౫; మహా. ౨౮౭; నేత్తి. ౧౧౪). తత్ర, భిక్ఖవే, కో మన్తా కో సద్ధాతా...పే.... అఞ్ఞత్ర దిట్ఠపదేహీ"త్యాది (అ. ని. ౭.౬౬). సద్దవసేనేవ వేదనీయో **నీతత్థో** "రూపా సద్దా రసా గన్ధా, ఫోట్ఠబ్బా చ మనోరమా"త్యాదీసు (సం. ని. ౧.౧౫౧, ౧౬౨; మహావ. ౩౩) వియ. సమ్ముతివసేన వేదితబ్బో **నేయ్యత్థో** "చత్తారోమే, భిక్ఖవే, వలాహకూపమాపుగ్గలా"త్యాదీసు వియ (అ. ని. ౪.౧౦౧; పు. ప. ౧౫౭). ఆహ చ –

> "యో అత్థో సద్దతో ఞేయ్యో, నీతత్థం ఇతి తం విదూ;
> అత్థస్సేవాభిసామగ్గీ, నేయ్యత్థో ఇతి కథ్యతే"తి.

ఏవం పభేదగతే పాఠత్థే విజానాతీతి **పాఠత్థవిదూ**. న సంహీరతే పరపవాదీహి దీఘరత్తం తిత్థవాసేనేత్య**సంహీరో**. భావనాయాగమాధిగమసమ్పన్నత్తా వత్తుం సక్కోతీతి **వత్తా,** సఙ్ఖేపవిత్థారనయేన హేతుదాహరణాదీహి అవబోధయితుం సమత్థోత్యత్థో. సోచయత్యత్తానం పరే చేతి **సుచి,** దుస్సీల్యదుద్దిట్ఠిమలవిరహితోత్యత్థో. దుస్సీలో హి అత్తానముపహన్తునాదేయ్యవాచో చ భవత్యపత్తాహారాచారో ఇవ నిచ్చాతురో వేజ్జో. దుద్దిట్ఠి పరం ఉపహన్తి, నావస్సం నిస్సయో చ భవత్యహివాళగహాకులో ఇవ కమలసణ్డో. ఉభయవిపన్నో సబ్బథాప్యనుపాసనీయో భవతి గూథగతమివ ఛవాలాతం గూథగతో వియ చ కణ్హసప్పో. ఉభయసమ్పన్నో పన సుచి సబ్బథాప్యుపాసనీయో సేవితబ్బో చ విఞ్ఞూహి, నిరుపద్దవో ఇవ రతనాకరో. నాస్స మచ్ఛరోత్య**మచ్ఛరో,** అహీనాచరియముట్ఠీత్యత్థో. సుత్తసుత్తానులోమాచరియవాదఅత్తనోమతిసఙ్ఖాతస్స చతుక్కస్సాపరిచ్చాగీ, తదత్థస్సేవ బ్యాఖ్యాతేత్యత్థో. అథ వా పచ్చక్ఖానుమానసద్దత్థాపత్తిప్పభేదస్స పమాణచతుక్కస్సాపరిచ్చాగీ.

“ఏకంసవచనం ఏకం, విభజ్జవచనాపరం;
తతియం పటిపుచ్ఛేయ్య, చతుత్థం పన ఠాపయే”తి. –

ఏవం వుత్తచతుక్కస్స వా అపరిచ్చాగీ; హితుస్సుకో ఇతి సోతూనం హితాయోస్సుకో, తేసమవబోధనం పతి పత్థేతీ త్యత్థో; సో ఏసో సుచిత్తా పియో; చతుక్కస్స అపరిచ్చాగిత్తా గరు; అసంహీరత్తా భావనీయో; దేసకత్తా వత్తా; హితుస్సుకత్తా వచనక్ఖమో; పారత్థవిదుత్తా గమ్భీరకథం కత్తా; అమచ్ఛరత్తా నో చట్ఠానే నియోజకోతి;
“పియో గరు భావనీయో, వత్తా చ వచనక్ఖమో;
గమ్భీరఞ్చ కథం కత్తా, నో చట్ఠానే నియోజకో”. (అం॰ ని॰ ౭.౩౭; నేత్తి॰ ౧౧౩) –

ఇతిఅభిహితో దేసకో;

సోతా ఇదాని అభిధీయతే –

ధమ్మాచరియగరు సద్ధా-పఞ్ఞాదిగుణమణ్డితో;
అసఠామాయో సోతాస్స, సుమేధో అమతాముఖో.

తత్థ ధమ్మగరుత్తా కథం న పరిభవతి, ఆచరియగరుత్తా కథికం న పరిభవతి, సద్ధాపఞ్ఞాదిగుణపటిమణ్డితత్తా అత్తానం న పరిభవతి, అసఠామాయత్తా అమతాభిముఖత్తా చ అవిక్ఖిత్తచిత్తో భవతి, సుమేధత్తా యోనిసోమనసికరోతీత్యత్థో. వుత్తఞ్హేతం –

“పఞ్చహి, భిక్ఖవే, ధమ్మేహి సమన్నాగతో సుణన్తో సద్ధమ్మం భబ్బో నియామం ఓక్కమితుం కుసలేసు ధమ్మేసు సమ్మత్తం. కతమేహి పఞ్చహి? న కథం పరిభోతి, న కథికం పరిభోతి, న అత్తానం పరిభోతి, అవిక్ఖిత్తచిత్తో ధమ్మం సుణాతి ఏకగ్గచిత్తో, యోనిసో చ మనసి కరోతీ”తి (అం॰ ని॰ ౫.౧౫౧).

తంలక్ఖణప్పత్తత్తా భావనా భవతి సవనస్సేత్యుత్తో సోతా.

గన్థారమ్భకథావణ్ణనా

ఇదాని అస్సారమ్భో – తత్థ **యోతి** అనియమనిద్దేసో, తేన విసుద్ధజాతికులగోత్తాదీనం కిలేసమలవిసుద్ధియా, పూజారహతాయ వా అకారణతం దస్సేత్వా యో కోచి ఇమిస్సా సమన్తపాసాదికాయ ఆదిగాథాయ నిద్దిట్ఠలోకనాథత్తహేతుం యథావుత్తహేతుమూలేన థిరతరం అచలం కత్వా యథావుత్తహేతుకాలం అచ్చన్తమేవ పూరేన్తో అవసానే యథావుత్తహేతుఫలం సమ్పాదేత్వా యథావుత్తహేతుఫలప్పయోజనం సాధేతి, సోవ పరమపూజారహోతి నియమేతి.

ఏత్తావతా –

భయసమ్మోహదుద్దిట్ఠి-పణామో నేస సబ్బథా;
పఞ్ఞాపుబ్బఙ్గమో ఏసో, పణామోతి నిదస్సితో.

తత్ర హేతూతి అతిదుక్కరాని తింసపారమితాసఙ్ఖాతాని పుఞ్ఞకమ్మాని. తాని హి అచ్చన్తదుక్ఖేన కసిరేన వచనపథాతీతానుభావేన మహతా ఉస్సాహేన కరీయన్తీతి అతిదుక్కరాని నామ. అతిదుక్కరత్తా ఏవ హి తేసం అతిదుల్లభం లోకే అనఞ్ఞసాధారణం నాథత్తసఙ్ఖాతం ఫలం ఫలన్తి, తం తత్థ హేతుఫలం; హేతుమూలం నామ యథావుత్తస్స హేతునో నిప్ఫాదనసమత్థా మహాకరుణా, సా ఆదిపణిధానతో పట్ఠాయ "ముత్తో మోచేస్సామీ"తిఆదినా నయేన యావ హేతుఫలప్పయోజనా, తావ అబ్బోచ్ఛిన్నం పవత్తతి. యం సన్ధాయ వుత్తం –

"సకాననా సగ్గివరా ససాగరా,

గతా వినాసం బహుసో వసున్ధరా;

యుగన్తకాలే సలిలానలానిలే,

న బోధిసత్తస్స మహాతపా కుతో"తి.

యాయ సమన్నాగతత్తా "**నమో మహాకారుణికస్స తస్సా**"తి ఆహ. హేతుకాలం నామ చతుఅట్ఠసోళసఅసఙ్ఖ్యేయ్యాదిప్పభేదో కాలో, యం సన్ధాయాహ "**కప్పకోటీహిపి అప్పమేయ్యం కాల**"న్తి. తత్థ అచ్చన్తసంయోగత్థే ఉపయోగవచనం వేదితబ్బం "మాసం అధీతే, దివసం చరతీ"తిఆదీసు వియ. కామఞ్చ సో కాలో అసఙ్ఖ్యేయ్యవసేన పమేయ్యో విఞ్ఞేయ్యో, తథాపి కప్పకోటివసేన అవిఞ్ఞేయ్యతం సన్ధాయ "కప్పకోటీహిపి అప్పమేయ్యం కాల"న్తి ఆహ. తత్థ కాలయతీతి **కాలో**, ఖిపతి విద్ధంసయతి సత్తానం జీవితమితి అత్థో. కల విక్ఖేపే. తత్థ కప్పీయతి సంకప్పీయతి సాసపపబ్బతాదీహి ఉపమాహి కేవలం సంకప్పీయతి, న మనుస్సదివసమాససంవచ్ఛరాదిగణనాయ గణీయతీతి **కప్పో**. ఏకన్తిఆదిగణనపథస్స కోటిభూతత్తా కోటి, కప్పానం కోటియో కప్పకోటియో . తాహిపి న పమీయతీతి అప్పమేయ్యో, తం **అప్పమేయ్యం. కరోన్తో**తి నానత్థత్తా ధాతూనం దానం దేన్తో, సీలం రక్ఖన్తో, లోభక్ఖన్ధతో నిక్ఖమన్తో, అత్తహితపరహితాదిభేదం తం తం ధమ్మం పజానన్తో, వివిధేన వాయామేన ఘటేన్తో వాయమన్తో, తం తం సత్తాపరాధం ఖమన్తో, పటిఞ్ఞాసమ్ముతిపరమత్థసచ్చాని సచ్చాయన్తో, తం తం సత్తహితం అధిట్ఠహన్తో, సకలలోకం మేత్తాయన్తో, మిత్తామిత్తాదిభేదం పక్ఖపాతం పహాయ తం తం సత్తం అజ్ఝుపేక్ఖన్తో చాతి అత్థో. **ఖేదం గతో**తి అనన్తప్పభేదం మహన్తం సంసారదుక్ఖం అనుభవనట్ఠేన గతో, సమ్పత్తోత్యత్థో. సంసారదుక్ఖఞ్హి సారీరికం మానసికఞ్చ సుఖం ఖేదయతి పాతయతీతి "ఖేదో"తి వుచ్చతి. **లోకహితాయా**తి ఇదం యథావుత్తహేతుఫలప్పయోజననిదస్సనం, "సంసారదుక్ఖానుభవనకారణనిదస్సన"న్తిపి ఏకే –

"'జాతిసంసారదుక్ఖానం, గన్తుం సక్కోపి నిబ్బుతిం;

చిరల్లిట్ఠోపి సంసారే, కరుణాయేవ కేవల'న్తి. –

చ వుత్త"న్తి, తమయుత్తం. న హి భగవా లోకహితాయ సంసారదుక్ఖమనుభవతి. న హి కస్సచి దుక్ఖానుభవనం లోకస్స ఉపకారం ఆవహతి. ఏవం పనేతం దస్సేతి తింసపారమితాపభేదం హేతుం, పారమితాఫలభూతం నాథత్తసఙ్ఖాతం ఫలఞ్చ. యథా చాహ "మమఞ్హి, ఆనన్ద, కల్యాణమిత్తం ఆగమ్మ జాతిధమ్మా సత్తా జాతియా పరిముచ్చన్తీ"తిఆది (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౯; ౫.౨). తత్థ భగవా యథావుత్తహేతూహి సత్తానం వినేయ్యభావనిప్ఫాదనపఞ్ఞాబీజాని వపి, హేతుఫలేన పరిపక్కిన్ద్రియభావేన పరినిప్ఫన్నవినేయ్యభావే సత్తే వినయి, సంసారదుక్ఖతో మోచయీతి అత్థో. న ఏవం సంసారదుక్ఖేన లోకస్స ఉపకారం కిఞ్చి అకాసి, తస్మా కరోన్తో అతిదుక్కరాని లోకహితాయాతి సమ్బన్ధో. ఇమిస్సా యోజనాయ

సబ్బపఠమస్స బోధిసత్తస్స ఉప్పత్తికాలతో పట్ఠాయ బోధిసత్తస్స నాథత్తసఙ్ఖాతపారమితాహేతుఫలాధిగమో వేదితబ్బో. యో నాథోతి హి సమ్బన్ధో అధిప్పేతో. ఇమస్స పనత్థస్స –

“యదేవ పఠమం చిత్త-ముప్పన్నం తవ బోధయే;
త్వం తదేవస్స లోకస్స, పూజికే పరివసిత్థ”. –

ఇతి వచనం సాధకం. పఠమచిత్తస్స పారమితాభావో రుక్ఖస్స అఙ్కురతో పట్ఠాయ ఉప్పత్తిఉపమాయ సాధేతబ్బో. ఏత్థాహ – “ఖేదం గతోతి వచనం నిరత్థకం , యథావుత్తనయేన గుణసాధనాసమ్భవతో”తి? న, అన్తరా అనివత్తనకభావదీపనతో. దుక్కరాని కరోన్తో ఖేదం గతో ఏవ, న అన్తరా ఖేదం అసహన్తో నివత్తతీతి దీపేతి. లోకదుక్ఖాపనయనకామస్స వా భగవతో అత్తనో దుక్ఖానుభవనసమత్థతం దస్సేతి.

“యస్స కస్సచి వరదోస్సం, యావాహం సబ్బసత్తదుక్ఖాని;
సబ్బాని సబ్బకాలం యుగం, పద్మస్సేవ బుజ్ఝన్తోమ్హీ”తి. –

ఏవంఅధిప్పాయస్స అత్తమత్తదుక్ఖానుభవనసమత్థతాయ కాయేవ కథాతి అతిసయం అత్థం దస్సేతీతి అత్థో. అథ వా **ఖేదం గతో**తి బ్యాపారం పరిచయం గతోతిపి అత్థో సమ్భవతి. కమ్మాదీసు సబ్యాపారం పురిసం దిస్వా సన్తి హి లోకే వత్తారో “ఖిన్నోయం కమ్మే, ఖిన్నోయం సత్థే”తిఆది. ఇమిస్సా యోజనాయ నాథోతి ఇమినా బుద్ధత్తాధిగమసిద్ధం కోటిప్పత్తం నాథభావం పత్వా ఠితకాలో దస్సితోతి వేదితబ్బో. కేచి “మహాకారుణికస్సాతి వదన్తో బుద్ధభూతస్సాతి దస్సేతీ”తి లిఖన్తి, తం న సున్దరం వియ, బోధిసత్తకాలేపి తబ్బోహారసబ్భావతో. తస్మా సో ఏత్తకం కాలం దుక్కరాని కరోన్తో అవసానే దుక్కరపారమితాపారిపూరియా తాసం ఫలభూతం నాథభావం పత్వా లోకహితాయ బ్యాపారం గతోతి అయమత్థో నిదస్సితో హోతి. “బోధిం గతో”తి వుత్తేపి సుబ్యత్తం హేతుఫలం దస్సితం హోతి. బుద్ధభావప్పత్తస్సేవ చ నాథస్స నమో కతో హోతి విసేసవచనసబ్భావతో, న బోధిసత్తస్స. ఏవం సన్తేపి వినయాధికారో ఇధాధిప్పేతో. సో చ పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ యావమరణకాలా హోతి. తం అతివియ పరిత్తం కాలం లజ్జినో అతిసుకరం సీలమత్తం ఏకకస్స అత్తనో హితాయ అత్తమత్తదుక్ఖాపనయనాధిప్పాయేన పరిపూరేన్తో కో నామ ఇధలోకపరలోకాతిక్కమసుఖం న గచ్ఛేయ్య, నను భగవా సకలలోకదుక్ఖాపనయనాధిప్పాయేన కప్పకోటీహిపి అప్పమేయ్యం కాలం కరోన్తో అతిదుక్కరనిరస్సాదం ఖేదం గతోతి అఞ్ఞాపదేసేన గుణం వణ్ణేతి ఆచరియో.

లోకహితాయాతి ఏత్థ లోకియతి ఏత్థ దుక్ఖన్తి లోకో, లుయతే వా జాతిజరామరణదుక్ఖేహీతి లోకో, ఇమినా సత్తలోకం జాతిలోకఞ్చ సఙ్గణ్హాతి. తస్మా తస్స సత్తలోకస్స ఇధలోకపరలోకహితం అతిక్కన్తపరలోకానం వా ఉచ్ఛిన్నలోకసముదయానం లోకానం , ఇధ జాతిలోకే ఓకాసలోకే వా దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారసఙ్ఖాతఞ్చ హితం సమ్పిణ్డేత్వా లోకస్స, లోకానం, లోకే వా హితన్తి సరూపేకదేసేకసేసం కత్వా “లోకహిత”మిచ్చేవాహ. **నాథో**తి సబ్బసత్తానం ఆసయానుసయచరియాధిముత్తిభేదానురూపధమ్మదేసనసమత్థతాయ “ధమ్మం వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామి…పే… తం సుణాథా”తి (మ॰ ని॰ ౩.౪౨౦) ఏవం యాచనట్ఠేనాపి నాథతేతి నాథో. భిక్ఖూనం వీతిక్కమానురూపం సిక్ఖాపదపఞ్ఞాపనేన దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికాయ చ కరుణాయ ఉపగన్త్వా తపతి, సుత్తన్తవసేన వా తేసం సబ్బసత్తానం అనుసయితే కిలేసే కరుణాయ చ పఞ్ఞాయ చ ఉపగన్త్వా తపతి, అభిధమ్మవసేన వా తే తే సఙ్ఖారే అనిచ్చాదిలక్ఖణవసేన ఉపపరిక్ఖిత్వా అత్తనో

కిలేసే పఞ్ఞాయ ఉపేచ్చ పరిచ్ఛిన్దిత్వా తపతీతి తపనట్ఠేనాపి నాథతేతి నాథో. సదేవకే లోకే అప్పటిపుగ్గలత్తా కేనచి అప్పటిహతధమ్మదేసనత్తా పరమచిత్తిస్సరియప్పవత్తితో చ ఇస్సరియట్ఠేనాపి నాథతేతి నాథో. "ధమ్మియా కథాయ సన్దస్సేసి సమాదపేసి సముత్తేజేసి సమ్పహంసేసీ"తి (మహావ. ౬౦) వచనతో సమ్పహంసనసఙ్ఖాతేన ఆసీసట్ఠేన, పణిధానతో పట్ఠాయ "కథం నామాహం ముత్తో మోచయిస్సామీ"తిఆదినా నయేన ఆసీసట్ఠేన వా నాథతేతి నాథోతి వేదితబ్బో, సమ్మాసమ్బుద్ధో. చతూహిపి నాథట్ఠేహి చతువేసారజ్జచతుపటిసమ్భిదాదయో సబ్బేపి బుద్ధగుణా యోజేతబ్బా, అతివిత్థారికభయా పన న యోజితా.

నమోతి పరమత్థతో బుద్ధగుణబహుమానపబ్భారా చిత్తనతి, చిత్తనతిప్పభవా చ వచీకాయనతి. అత్థు మేతి పాఠసేసేన సమ్బన్ధో. **మహాకారుణికస్సాతి** ఏత్థ సబ్బసత్తవిసయత్తా మహుస్సాహప్పభవత్తా చ మహతీ కరుణా **మహాకరుణా**. తత్థ పణిధానతో పట్ఠాయ యావఅనుపాదిసేసనిబ్బానపురప్పవేసా నియుత్తోతి మహాకారుణికో, భగవా. ఏత్థ చ మహాకారుణికస్సాతి ఇమినా యథావుత్తహేతుమూలం దస్సేతి. నిక్కరుణో హి పరదుక్ఖేసు ఉదాసినో బుద్ధత్థాయ పణిధానమత్తమ్పి అతిభారియన్తి మఞ్ఞన్తో అప్పమేయ్యం కాలం అతిదుక్కరం హేతుం పూరేత్వా నాథత్తసఙ్ఖాతం హేతుఫలప్పయోజనభూతం లోకహితం కథం కరిస్సతి. తస్మా సబ్బగుణమూలభూతత్తా మహాకరుణాగుణమేవ వణ్ణేన్తో "నమో మహాకారుణికస్సా"తి ఆహ. ఏత్తావతా హేతుఅనురూపం ఫలం, ఫలానురూపో హేతు, ద్విన్నమ్పి అనురూపం మూలం, తిణ్ణమ్పి అనురూపం పయోజనన్తి అయమత్థో దస్సితో హోతి.

ఏవం అచ్ఛరియపురిసో, నాథో నాథగుణే రితో;
నమోరహో అనాథస్స, నాథమానస్స సమ్పదం.

ఏత్థ సియా "అనేకేసు భగవతో గుణేసు విజ్జమానేసు కస్మా 'మహాకారుణికస్సా'తి ఏకమేవ గహిత"న్తి? ఉచ్చతే –

దోసహీనస్స సత్థస్స, చోదనా తు న విజ్జతే;
దోసయుత్తమసత్థఞ్చ, తస్మా చోదనా అపత్తకాతి.

న మయా చోదనా కతా, కిన్తు పుచ్ఛా ఏవ కతా. అపిచ –

"ఫలం సతిపి రుక్ఖేడ్డే, న పతత్యవికమ్పితే;
చోదనా యా'త్థు సత్థానం, పుచ్ఛనాత్యత్థఫలం మహతా.

"నభోత్తుం కురుతే సమ్మా, గహితుం నాడ్డతే ఘటం;
అక్ఖేపే హి కతే తది-చ్ఛిస్సాణాబుద్ధిబన్ధనం.

"యథా హిమపదో పద్ధో, పబుద్ధో గన్ధలిమ్పియా;
భిన్నత్థవిరమస్సేవం, సత్థకతాత్థలిమ్పియా"తి. –

ఏవం చేకం –

సమ్మాపి చోదనా తం ఖలు, గురవో వివాక్యా వివద్ధ;
యతిసిస్సా ఆఘట్టితాతి-వాక్యేనాభ్యధికం గోపయ.

సరవతీ ఆచేరం కిలిట్ఠా, తదిచ్ఛిస్సజితాత్తానం;
జయత్యత్తానమాచేరో, సదస్సస్సేవ సారథీతి. –

అత్రోచ్చతే –

యస్స హి వాక్యసహస్సం, వాక్యే వాక్యే సతఞ్చ జివ్హా;
నామం దసబలగుణపదేసం, వత్తుం కప్పేనపి న సక్కా.

యథా –

బుద్ధోపి బుద్ధస్స భణేయ్య వణ్ణం,
కప్పమ్పి చే అఞ్ఞమభాసమానో;
ఖీయేథ కప్పో చిరదీఘమన్తరే,
వణ్ణో న ఖీయేథ తథాగతస్సాతి. (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౩౦౪; ౩.౧౪౧; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౨౫; ఉదా॰ అట్ఠ॰ ౫౩;
చరియా॰ అట్ఠ॰ నిదానకథా) –

చోత్తత్తా న సక్కా భగవతం గుణానమవసేసాభిధాతుం.

అపిచ –

యథా త్వం సత్తానం, దసబల తథా ఞాణకరుణా;
గుణద్వన్దం సేట్ఠం, తవ గుణగణా నామ తిగుణాతి. –

సబ్బగుణసేట్ఠత్తా మూలత్తా చ ఏకమేవ వుత్తం. అథ వా ‘‘ఛసు అసాధారణఞాణేసు అఞ్ఞతరత్తా తగ్గహణేన సేసాపి గహితావ సహచరణలక్ఖణేనా’’తి చ వదన్తి. విసేసతో పనేత్థ అభిధమ్మస్స కేవలం పఞ్ఞావిసయత్తా అభిధమ్మట్ఠకథారమ్భే ఆచరియేన ‘‘కరుణా వియ సత్తేసు, పఞ్ఞా యస్స మహేసినో’’తి పఞ్ఞాగుణో వణ్ణితో తేసం తేసం సత్తానం ఆసయానుసయచరియాధిముత్తిభేదానురూపపరిచ్ఛిన్దనపఞ్ఞాయ, సత్తేసు మహాకరుణాయ చ అధికారత్తా. సుత్తన్తట్ఠకథారమ్భే ‘‘కరుణాసీతలహదయం, పఞ్ఞాపజ్జోతవిహతమోహతమ’’న్తి భగవతో ఉభోపి పఞ్ఞాకరుణాగుణా వణ్ణితా. ఇధ పన వినయే ఆసయాదినిరపేక్ఖం కేవలం కరుణాయ పాకతికసత్తేనాపి అనోతబ్బారహం సుణన్తో, అపుచ్ఛితబ్బారహం పుచ్ఛన్తో, అవత్తబ్బారహఞ్చ వదన్తో సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేసీతి కరుణాగుణోయేవేకో వణ్ణితోతి వేదితబ్బో.

పఞ్ఞాదయా అత్తపరత్థహేతూ,
తదన్వయా సబ్బగుణా జినస్స;
ఉభో గుణా తే గుణసాగరస్స,

వుత్తా ఇధాచరియవరేన తస్మా.

ఏత్తావతా అట్ఠకథాదిగాథా,
సమాసతో వుత్తపదత్థసోభా;
అయమ్పి విత్థారనయోతి చాహం,
ఉద్ధం ఇతో తే పటిసంఖిపామి.

దుతియగాథాయ **అసమ్బుధన్తి** ధమ్మానం యథాసభావం అబుజ్ఝన్తో. **బుద్ధనిసేవితన్తి** బుద్ధానుబుద్ధపచ్చేకబుద్ధేహి గోచరభావనాసేవనాహి యథారహం నిసేవితం. **భవా భవన్తి** వత్తమానభవతో అఞ్ఞం భవం **గచ్ఛతి** ఉపగచ్ఛతి, పటిపజ్జతీతి అత్థో. అథ వా **భవోతి** సస్సతదిట్ఠి. తస్స పటిపక్ఖత్తా **అభవోతి** ఉచ్ఛేదదిట్ఠి. **భవోతి** వా వుద్ధి. **అభవోతి** హాని. **భవోతి** వా దుగ్గతి. **అభవోతి** సుగతి. "అప్పమాణా ధమ్మా, అసేక్ఖా ధమ్మా"తిఆదీసు (ధ. స. తికమాతికా ౧౩, ౧౧) వియ హి వుద్ధిఅత్థత్తా అకారస్స. భావయతీతి **భవో**, జాతి. భవతీతి వా **భవో**. సవికారా బహువిధఖన్ధుప్పత్తి దీపితా. **అభవోతి** వినాసో, జాతిభావం మరణభావఞ్చ గచ్ఛతీతి వుత్తం హోతి. ఏత్థ అరహన్తానం మరణమ్పి ఖణికవసేన గహేతబ్బం. భవేసు అభవో భవాభవో, తం **భవాభవం,** భవేసు అభావపఞ్ఞత్తిం గచ్ఛతీతి అత్థో. **జీవలోకోతి** సత్తలోకో, సఙ్ఖారలోకఓకాసలోకానం భవాభవగమనాసమ్భవతో సత్తలోకం జీవలోకోతి విసేసేతి. **అవిజ్జాదికిలేసజాలవిద్ధంసినోతి** ఏత్థ నవపి లోకుత్తరధమ్మా సఙ్గహం గచ్ఛన్తి. అపచయగామితా హి చతుమగ్గధమ్మస్స ఓధిసో అవిజ్జాదికిలేసజాలవిద్ధంసో, సో అస్స అత్థి, తదారమ్మణం హుత్వా తత్థ సహాయభావూపగమనేన నిబ్బానస్సాపి. యథాహ "యో ఖో, ఆవుసో, రాగక్ఖయో…పే.… ఇదం వుచ్చతి నిబ్బాన"న్తి. అరహత్తస్సాపి తథా రాగాదిక్ఖయవచనసబ్భావతో. ఫలసామఞ్ఞేన తిణ్ణమ్పి ఫలానం అత్థీతి నవవిధోపేస "అవిజ్జాదికిలేసజాలవిద్ధంసీ"తి వుచ్చతి. అథ వా సహచరణలక్ఖణకఆరణతాయ పటిపక్ఖగోచరగ్గహణతా. అనభిహితోపి హి ధమ్మస్స తత్రాభిహితోవ బుజ్ఝితబ్బో ఇతి వచనతో కారణగోచరగ్గహణేన చత్తారిపి ఫలాని గహితాని. నరకాదీసు అపతమానం ధారేతి సుగతియం ఉప్పాదనేనాతి **ధమ్మో**. పున సుగతిమ్పి అజననకారీ అకుసలధమ్మే నివారేత్వా పోసేతి పవత్తేతి వడ్ఢేతీతి ధమ్మో. సో పన కామరూపారూపభేదతో తివిధో అచ్చన్తసుఖావహనతో, తతోపి ఉత్తమత్తా **ధమ్మవరో**.

ఏత్థాహ – "చతున్నం, భిక్ఖవే, అరియసచ్చానం అననుబోధా అప్పటివేధా ఏవమిదం దీఘమద్ధానం సన్ధావితం సంసరిత'న్తి (దీ. ని. ౨.౧౫౫; మహావ. ౨౮౭) వచనతో చతుసచ్చధమ్మం అసమ్బుధం భవా భవం గచ్ఛతి జీవలోకోతి సిద్ధం. తస్మా యం అసమ్బుధం గచ్ఛతి, తస్సేవ "తస్సా"తి అన్తే తంనిద్దేసేన నియమనతో చతుసచ్చధమ్మోపి అవిజ్జాదికిలేసజాలవిద్ధంసీ ధమ్మవరోతి చాపజ్జతి. అఞ్ఞథా "నమో అవిజ్జాదికిలేసజాలవిద్ధంసినో ధమ్మవరస్స తస్సా"తి తంనిద్దేసేన సమానవిభత్తికరణం న యుజ్జతి అతిప్పసఙ్గనియమనతో, "అవిజ్జాదికిలేసజాలవిద్ధంసినో ధమ్మవరస్సా"తి వచనం విసేసనవచనం. తస్మా దుక్ఖసముదయసచ్చానం తబ్భావప్పసఙ్గో నత్థీతి చే? న, తంనిద్దేసేన సమానవిభత్తిట్ఠానే అవిసేసితత్తా. అపి చ మగ్గసచ్చనిరోధసచ్చేసు ఫలానం అపరియాపన్నత్తా నవ లోకుత్తరధమ్మా సఙ్గహితాతి వచనవిరోధో, ఫలానం అసఙ్గహే పేరఞ్జకణ్డవణ్ణనాయం న కేవలం అరియమగ్గో చేవ నిబ్బానఞ్చ, అపి చ అరియఫలధమ్మేహి సద్ధిం పరియత్తిధమ్మోపి. వుత్తఞ్హేతం "రాగవిరాగమనేజమసోకం…పే.… ధమ్మమిమం సరణత్థముపేహీ"తి (వి. వ. ౮౮౭) వచనవిరోధో చాతి పుబ్బాపరవిరుద్ధా ఏసా గాథా సాసనవిరుద్ధా చా"తి? వుచ్చతే – సబ్బమేతమయుత్తం

వుత్తగాథత్థాజాననతో. ఏత్థ హి ఆచరియేన పవత్తిపవత్తిహేతువిసయవిభాగో చ దస్సితో. కథం? తత్థ **అసమ్బుధన్తి** అసమ్బోధో, సో అత్థతో అవిజ్జా, తాయ చ తణ్హుపాదానాని గహితాని, తయోపి తే ధమ్మా సముదయసచ్చం, భవాభవన్తి ఏత్థ దుక్ఖసచ్చం వుత్తం. సుగతిదుగ్గతిప్పభేదో హి భవో అత్థతో పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా హోన్తి. "ఏవమేతస్స కేవలస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స సముదయో హోతీ"తి (మహావ. ౧) వచనతో దుక్ఖప్పవత్తి **పవత్తి** నామ, దుక్ఖసముదయో **పవత్తిహేతు** నామ, అవిజ్జాసఙ్ఖాతస్స చ పవత్తిహేతుస్స అగ్గహితగ్గహణేన నిరోధమగ్గసచ్చద్వయం **విసయో** నామ. వుత్తఞ్హేతం "తత్థ కతమా అవిజ్జా? దుక్ఖే అఞ్ఞాణం…పే… దుక్ఖనిరోధగామినియా పటిపదాయ అఞ్ఞాణ"న్తి (విభ. ౨౨౬).

ఏత్థ చ నిరోధసచ్చం బుద్ధేన గోచరాసేవనాయ ఆసేవితం, మగ్గసచ్చం భావనాసేవనాయ. ఏత్తావతా అసమ్బుధం బుద్ధనిసేవితం యన్తి ఉపయోగప్పత్తో యో విసయో నిరోధో చ మగ్గో చ, తస్స యథావుత్తావిజ్జాదికిలేసజాలత్తయవిద్ధంసినో నమో ధమ్మవరస్సాతి అయం గాథాయ అత్థో. పరియత్తిధమ్మోపి కిలేసవిద్ధంసనస్స సుత్తన్తనయేన ఉపనిస్సయపచ్చయత్తా కిలేసవిద్ధంసనసీలతాయ "అవిజ్జాదికిలేసజాలవిద్ధంసీ"తి వత్తుం సమ్భవతి. ఏవఞ్హి సతి రాగవిరాగాతి గాథత్థో, సో ధమ్మం దేసేతి…పే… బ్రహ్మచరియం పకాసేతీతి సుత్తత్థో చ అసేసతో గహితో హోతి. అథ వా ఇమాయ గాథాయ కేవలం పరియత్తిధమ్మోవ గహితో హోతి, యం సన్ధాయాహ "సో ధమ్మం దేసేతి ఆదికల్యాణం…పే… బ్రహ్మచరియం పకాసేతీ"తి (దీ. ని. ౧.౧౯౦; పారా. ౧), తమ్పి అసమ్బుధం బుద్ధేహేవ నిసేవితం గోచరాసేవనాయ అనఞ్ఞనిసేవితం. యథాహ "భగవంమూలకా నో, భన్తే, ధమ్మా భగవంనేత్తికా భగవంపటిసరణా…పే… భగవతో సుత్వా భిక్ఖూ ధారేస్సన్తీ"తి (సం. ని. ౨.౧౪౬).

తతియగాథాయ సీలాదయో కిఞ్చాపి లోకియలోకుత్తరా యథాసమ్భవం లబ్భన్తి, తథాపి అన్తే "అరియసఙ్ఘ"న్తి వచనతో సీలాదయో చత్తారో ధమ్మక్ఖన్ధా లోకుత్తరావ. ఏత్థ చ "సీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణప్పభుతీహీ"తి వత్తబ్బే సరూపేకసేసం కత్వా "**విముత్తిఞాణప్పభుతీహీ**"తి వుత్తం. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి విముత్తీతి ఫలధమ్మావ సుత్తే అధిప్పేతా, తథాపి "మగ్గా వుట్ఠహిత్వా మగ్గం పచ్చవేక్ఖతి. పహీనే కిలేసే పచ్చవేక్ఖతి. ఫలం పచ్చవేక్ఖతి. నిబ్బానం పచ్చవేక్ఖతీ"తి (పట్ఠా. ౧.౧.౪౧౧) వచనతో మగ్గాదిపచ్చవేక్ఖణఞాణం విముత్తిఞాణన్తి వేదితబ్బం. విముత్తి విమోక్ఖో ఖయోతి హి అత్థతో ఏకం. "ఖయే ఞాణం అనుప్పాదే ఞాణన్తి (ధ. స. దుకమాతికా ౧౪౨; దీ. ని. ౩.౩౦౪) ఏత్థ ఖయో నామ మగ్గో, రాగక్ఖయో దోసక్ఖయోతి ఫలనిబ్బానానం అధివచన"న్తి సుత్తే ఆగతమేవ. పహీనకిలేసానం ఖయో పాకతికో ఖయో ఏవ. **పభుతి**-సద్దేన తిస్సో విజ్జా ఛ అభిఞ్ఞా చతస్సో పటిసమ్భిదాతి ఏవమాదయో గుణా సఙ్గహితా. సమన్నాగమట్ఠేన అపరిహీనట్ఠేన చ యుత్తో. **ఖేత్తం జనానం కుసలత్థికానన్తి** "అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం లోకస్సా"తి సుత్తతో కుసలస్స విరుహనట్ఠానత్తా, సుత్తన్తనయేన ఉపనిస్సయపచ్చయత్తా చ కామం కుసలస్స ఖేత్తం హోతి సఙ్ఘో, న కుసలత్థికానం జనానం. తస్మా న యుజ్జతీతి చే? న, సుత్తత్థసమ్భవతో. సుత్తే "అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం లోకస్సా"తి (సం. ని. ౪.౩౪౧) హి వుత్తం. కస్స లోకస్స? పుఞ్ఞత్థికస్స ఖేత్తం సఙ్ఘో, పుఞ్ఞుపనిస్సయత్తా పుఞ్ఞక్ఖేత్తం హోతి సఙ్ఘో, కుసలత్థికానన్తి చ వుచ్చన్తి. లోకేపి హి దేవదత్తస్స ఖేత్తం యఞ్ఞదత్తస్స ఖేత్తం సాలియవుపనిస్సయత్తా సాలిఖేత్తం యవఖేత్తన్తి చ వుచ్చతి. **అరియసఙ్ఘన్తి** విగతకిలేసత్తా అరియం పరిసుద్ధం అరియానం, అరియభావం వా పత్తం సీలదిట్ఠిసామఞ్ఞేన సఙ్ఘతత్తా సఙ్ఘం. "అరియ-సద్దేన సమ్ముతిసఙ్ఘం నివారేతీ"తి కేచి లిఖన్తి, తం న సున్దరం విముత్తిఞాణగుణగ్గహణేన విసేసితత్తా. **సిరసాతి** ఇమినా కామం కాయనతిం దస్సేతి, తథాపి ఉత్తమసఙ్ఘే గుణగారవేన ఉత్తమఙ్గమేవ నిద్దిసన్తో "సిరసా నమామీ"త్యాహ. సిరస్స పన

ఉత్తమతా ఉత్తమానం చక్ఖుసోతిన్ద్రియానం నిస్సయత్తా, తేసం ఉత్తమతా చ దస్సనానుత్తరియసవనానుత్తరియహేతుతాయ వేదితబ్బా. ఏత్థాహ – అనుసన్ధికుసలో

"ఉపోగ్ఘాతో పదఞ్చేవ, పదత్థో పదవిగ్గహో;
చోదనాప్రత్యవజ్ఞానం, బ్యాఖ్యా తన్తస్స ఛబ్బిధా"తి. –

ఏవమవత్వా కస్మా రతనత్తయపణామం పఠమం వుత్తన్తి? వుచ్చతే – సతాచారత్తా. ఆచారో హేస సప్పురిసానం, యదిదం సంవణ్ణనారమ్భే రతనత్తయపూజావిధానం. తస్మా "సతాచారతో భట్ఠా మా మయం హోమా"తి కరీయతి, చతుగమ్భీరభావయుత్తఞ్చ వినయపిటకం సంవణ్ణేతుకామస్స మహాసముద్దం ఓగాహన్తస్స వియ పఞ్ఞావేయ్యత్తియసమన్నాగతస్సాపి మహన్తం భయం హోతి, భయక్ఖయావహఞ్చేతం రతనత్తయగుణానుస్సరణజనితం పణామపూజావిధానం. యథాహ "ఏవం బుద్ధం సరన్తాన"న్తిఆది (సం. ని. ౧.౨౪౯). అపిచాచరియో సత్థుపూజావిధానేన అసత్థరి సత్థాభినివేసస్స లోకస్స యథాభూతం సత్థరి ఏవ సమ్మాసమ్బుద్ధే సత్థుసమ్భావనం ఉప్పాదేతి, అసత్థరి సత్థుసమ్భావనం పరిచ్చజాపేతి, "తథాగతప్పవేదితం ధమ్మవినయం అత్తనో దహతీ"తి వుత్తదోసం పరిహరతి. అన్తరాయబహులత్తా ఖన్ధసన్తతియా విప్పకతాయ వినయసంవణ్ణనాయ అత్తనో ఆయువణ్ణసుఖబలానం పరిక్ఖయసమ్భవాసఙ్కాయ "అభివాదనసీలిస్స…పే.… ఆయు వణ్ణో సుఖం బల"న్తి (ధ. ప. ౧౦౯) వుత్తానిసంసే యావ సంవణ్ణనాపరియోసానా పత్థేతి. అపి చేత్థ బుద్ధస్స భగవతో పణామపూజావిధానం సమ్మాసమ్బుద్ధభావాధిగమత్థం **బుద్ధయానం** పటిపజ్జన్తానం ఉస్సాహం జనేతి. లోకియలోకుత్తరభేదస్స, లోకుత్తరస్సేవ వా సద్ధమ్మస్స పూజావిధానం పచ్చేకబుద్ధభావాధిగమత్థం **పచ్చేకబుద్ధయానం** పటిపజ్జన్తానం ఉస్సాహం జనేతి. సద్ధమ్మపటివేధమత్తాభిలాసినో హి తే. పరమత్థసఙ్ఘపూజావిధానం పరమత్థసఙ్ఘభావాధిగమత్థం **సావకయానం** పటిపజ్జన్తానం ఉస్సాహం జనేతి, మఙ్గలాదీని వా సాత్థాని అనన్తరాయాని చిరట్ఠితికాని బహుమతాని చ భవన్తీతి ఏవంలద్ధికానం చిత్తపరితోసనత్థం "పూజా చ పూజనేయ్యాన"న్తి భగవతా పసత్థమఙ్గలం కరోతి. వుచ్చతే చ –

"మఙ్గలం భగవా బుద్ధో, ధమ్మో సఙ్ఘో చ మఙ్గలం;
మఙ్గలాదీని సాత్థాని, సీఘం సిజ్ఝన్తి సబ్బసో.

"సత్థు పూజావిధానేన, ఏవమాదీ బహూ గుణే;
లభతీతి విజానన్తో, సత్థుపూజాపరో సియా"తి.

ఏత్థ చ సత్థుపధానత్తా ధమ్మసఙ్ఘానం పూజావిధానం సత్థుపూజావిధానమిచ్చేవ దట్ఠబ్బం సాసనతో లోకతో చ. తేనేతం వుచ్చతి –

"సత్థా"తి ధమ్మో సుగతేన వుత్తో;
నిబ్బానకాలే యమతో స సత్థా;
సువత్థిగాథాసు "తథాగతో"తి;
సఙ్ఘో చ వుత్తో యమతో స సత్థా.

కిఞ్చి భియ్యో –

ధమ్మకాయో యతో సత్థా, ధమ్మో సత్థా తతో మతో;
ధమ్మట్ఠితో నో సఙ్ఘో చ, సత్థుసఙ్ఖ్యం నిగచ్ఛతి.

సన్తి హి లోకే వత్తారో కోసగతం అసిం గహేత్వా ఠితం పురిసం విసుం అపరామసిత్వా “అసిం గహేత్వా ఠితో ఏసో”తి. తేనేవాహ చారియమాత్రచ్చేవా –

“నమత్థు బుద్ధరత్నాయ, ధమ్మరత్నాయ తే నమో;
నమత్థు సఙ్ఘరత్నాయ, తిరత్నసమవానయా”తి.

అపిచ సబ్బధమ్మేసు అప్పటిహతఞాణనిమిత్తానుత్తరవిమోక్ఖపాతుభావాభిసఙ్ఖాతం ఖన్ధసన్తానముపాదాయ “బుద్ధో”తి యది పఞ్ఞాపియతి, ధమ్మో పణామారహోతి కా ఏవ కథా, సఙ్ఘో చ “సఙ్ఘే గోతమి దేహి, సఙ్ఘే తే దిన్నే అహఞ్చేవ పూజితో భవిస్సామి సఙ్ఘో చా”తి వుత్తత్తా భాజనన్తి దీపేతి. అథ వా “బుద్ధసుబోధితో ధమ్మో ఆచరియపరమ్పరాయ సువణ్ణభాజనే పక్ఖిత్తతేలమివ అపరిహాపేత్వా యావజ్జతనా ఆభతత్తా ఏవ మాదిసానమ్పి సోతద్వారమనుప్పత్తో”తి సఙ్ఘస్స ఆచరియో అతీవ ఆదరేన పణామం కరోతి “సిరసా నమామీ”తి.

ఏవం అనేకవిధం పణామప్పయోజనం వదన్తి, ఆచరియేన పన అధిప్పేతప్పయోజనం అత్తనా ఏవ వుత్తం **‘‘ఇచ్చేవమచ్చన్తనమస్సనేయ్య’’**న్తిఆదినా చతుత్థగాథాయ. **ఇచ్చేవ**న్తి ఏత్థ **ఇతి**-సద్దో రతనత్తయపూజావిధానపరిసమత్తత్థో. యది ఏవం యథావిహితమత్తమేవ పూజావిధానం అరహతి రతనత్తయం, న తతో ఉద్ధన్తి ఆపజ్జతీతి అనిట్ఠప్పసఙ్గనివారణత్థం “ఏవమచ్చన్తనమస్సనేయ్య”న్తి ఆహ. తత్థ ఏవన్తి ఇమినా యథావుత్తవిధిం దస్సేతి. యథావుత్తేన విధినా, అఞ్ఞేన వా తాదిసేన అచ్చన్తమేవ ముహుత్తమపి అట్ఠత్వా అభిక్ఖణం నిరన్తరం నియమేన నమస్సనారహం నమస్సమానస్స హితమహప్ఫలకరణతోతి అత్థో. ఏవంవిధం దుల్లభట్ఠేన మహప్ఫలట్ఠేన చ సిద్ధం రతనభావం రతనత్తయం నమస్సమానో యం పుఞ్ఞాభిసన్దం అలత్థం అలభిం. అకుసలమలం తదఙ్గాదిప్పహానేన పునాతీతి పుఞ్ఞం. కిలేసదరథప్పటిప్పస్సద్ధియా సీతలత్తా చిత్తం అభిసన్దేతీతి అభిసన్దో. పుఞ్ఞఞ్చ తం అభిసన్దో చాతి పుఞ్ఞాభిసన్దో, తం **పుఞ్ఞాభిసన్దం**. **గణ్ఠిపదే** పన “పుఞ్ఞమహత్తం”న్తి భణన్తి, “విపుల”న్తి వచనతో సో అత్థో న యుజ్జతీతి ఆచరియో. అథ వా పుఞ్ఞానం అభిసన్దో పుఞ్ఞాభిసన్దో , తం **పుఞ్ఞాభిసన్దం**. సన్ద సవనేతి ధాతు. తస్మా పుఞ్ఞసోతం పుఞ్ఞస్సయన్తి అత్థో యుజ్జతి, తం పన విపులం, న పరిత్తన్తి దస్సితం **విపుల**-సద్దేన.

పఞ్చమగాథా **యస్మిం** వినయపిటకే పాళితో చ అత్థతో చ అనూనం లజ్జీపుగ్గలేసు పవత్తనట్ఠేన **ఠితే** సకలం తివిధమ్పి **సాసనం** తేస్వేవ పుగ్గలేసు **పతిట్ఠితం** హోతి. కస్స సాసనన్తి చే? **అట్ఠితస్స** భగవతో. భగవా హి ఠితిహేతుభూతాయ ఉచ్ఛేదదిట్ఠియా అభావేన అట్ఠితోతి వుచ్చతి. ఉచ్ఛేదదిట్ఠికో హి పరలోకే నిరపేక్ఖో కేవలం కామసుఖల్లికానుయోగమనుయుఞ్జన్తో తిట్ఠతి, న పరలోకహితాని పుఞ్ఞాని కత్తుం బ్యావటో హోతి, సస్సతదిట్ఠికో తాని కత్తుం ఆయూహతి. భగవా పన తథా అతిట్ఠన్తో అనాయూహన్తో మజ్ఝిమం పటిపదం పటిపజ్జన్తో సయఞ్చ ఓఘం తరి, పరే చ తారేసి. యథాహ “అప్పతిట్ఠం ఖ్వాహం, ఆవుసో, అనాయూహం ఓఘమతరి”న్తి (సం. ని. ౧.౧). చతుబ్రహ్మవిహారవసేన

సత్తేసు సుట్ఠు సమ్మా చ ఠితస్సాతి అత్థవసేన వా **సుసణ్ఠితస్స**. సుసణ్ఠితత్తా హేస కేవలం సత్తానం దుక్ఖం అపనేతుకామో హితం ఉపసంహరితుకామో సమ్పత్తియా చ పమోదితో అపక్ఖపతితో చ హుత్వా వినయం దేసేతి, తస్మా ఇమస్మిం వినయసంవణ్ణనాధికారే సారుప్పాయ థుతియా థోమేన్తో ఆహ "సుసణ్ఠితస్సా"తి. **గణ్ఠిపదే** పన "మనాపియే చ ఖో, భిక్ఖవే, కమ్మవిపాకే పచ్చుపట్ఠితే"తి (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౩; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౮౬) సుత్తస్స, "సుసణ్ఠానా సురూపతా"తి (ఖు॰ పా॰ ౮.౧౧) సుత్తస్స చ వసేన సుసణ్ఠితస్సాతి అత్థో వుత్తో, సో అధిప్పేతాధికారానురూపో న హోతి. **అమిస్సన్తి** కిం వినయం అమిస్సం, ఉదాహు పుబ్బాచరియానుభావన్తి? నోభయమ్పి. అమిస్సా ఏవ హి వినయట్ఠకథా. తస్మా భావనపుంసకవసేన అమిస్సం తం వణ్ణయిస్సన్తి సమ్బన్ధో. **పుబ్బాచరియానుభావ**న్తి అట్ఠకథా "యస్మా పురే అట్ఠకథా అకంసూ"తి వచనతో తేసం ఆనుభావో నామ హోతి. కిఞ్చి అపుబ్బం దిస్వా సన్తి హి లోకే వత్తారో "కస్సేస ఆనుభావో"తి. అథ వా భగవతో అధిప్పాయం అనుగన్త్వా తంతంపాఠే అత్థం భావయతి విభావయతి, తస్స తస్స వా అత్థస్స భావనా విభావనాతి ఆనుభావో వుచ్చతి అట్ఠకథా.

పుబ్బాచరియానుభావే సతి కిం పున తం వణ్ణయిస్సన్తి ఇమినా ఆరమ్భేనాతి తతో వుచ్చన్తి ఛట్ఠసత్తమట్ఠమనవమగాథాయో. తత్థ అరియమగ్గఞాణమ్బునా నిద్ధోతమలత్తా విసుద్ధవిజ్జేహి, తేనేవ నిద్ధోతాసవత్తా విసుద్ధపటిసమ్భిదేహి, విసుద్ధపటిసమ్భిదత్తా చ సద్ధమ్మసంవణ్ణనకోవిదేహీతి యోజనా వేదితబ్బా. కేచి "పుబ్బాచరియాతి వుత్తే లోకాచరియాపి, సాసనే రాహులాచరియాదయోపి సఙ్గయ్హన్తి, తే అపనేతుం కామఞ్చాతిఆది వుత్త"న్తి వదన్తి. "తం వణ్ణయిస్స"న్తి వుత్తత్తా పుబ్బట్ఠకథాయ ఊనభావో దస్సితోతి చే? న, చిత్తేహి నయేహి సంవణ్ణితోతి దస్సేతుం "**కామఞ్చా**"తిఆది వుత్తం. సద్ధమ్మం సంవణ్ణేతుం కోవిదేహి, తాయ సంవణ్ణనాయ వా కోవిదేహి **సద్ధమ్మసంవణ్ణనకోవిదేహి**.

సల్లేఖియేతి కిలేసజాతం బాహుల్లం వా సల్లిఖతి తనుం కరోతీతి సల్లేఖో, సల్లేఖస్స భావో సల్లేఖియం, తస్మిం సల్లేఖియే. **నోసులభూపమేహీ**తి అసులభూపమేహి. **మహావిహారస్సా**తి మహావిహారవంసస్స. పఞ్ఞాయ అచ్చుగ్గతట్ఠేన ధజో ఉపమా ఏతేసన్తి ధజూపమా, తేహి **ధజూపమేహి**. సమ్బుద్ధవరం అనుఅయేహి అనుగతేహి **సమ్బుద్ధవరన్వయేహి,** బుద్ధాధిప్పాయానుగేహీతి అధిప్పాయో. ఇధ వర-సద్దో "సామం సచ్చాని బుద్ధత్తా సమ్బుద్ధో"తి వచనతో పచ్చేకబుద్ధాపి సఙ్గయ్హన్తి. తస్మా తే అపనేతుం వుత్తో.

అట్ఠకథాయ ఊనభావం దస్సేత్వా ఇదాని అత్తనో కరణవిసేసం తస్స పయోజనఞ్చ దస్సేతుం "**సంవణ్ణనా**"తిఆదిమాహ. **న కిఞ్చి అత్థం అభిసమ్భుణాతీ**తి కిఞ్చి పయోజనం ఫలం హితం న సాధేతీతి అత్థో "న తం తస్స భిక్ఖునో కిఞ్చి అత్థం అనుభోతీ"తిఆదీసు (పారా॰ ౨౩౮) వియ. **అజ్ఝేసనం బుద్ధసిరివ్హయస్సా**తి ఇమినా యస్మా సహమ్పతిబ్రహ్మునా అజ్ఝిట్ఠేన ధమ్మో దేసితో భగవతా, సారిపుత్తస్స అజ్ఝేసనం నిస్సాయ వినయో పఞ్ఞత్తో, తస్మా అయమ్పి ఆచరియో తం ఆచరియవత్తం పూజేన్తో ఇమం సంవణ్ణనం బుద్ధసిరిత్థేరస్స యాచనం నిస్సాయ అకాసీతి దస్సేతి. **సమనుస్సరన్తో**తి తస్సాభావం దీపేతి ఆదరఞ్చ.

తతో పరం ద్వే గాథాయో కత్తబ్బవిధిదస్సనత్థం వుత్తా. తేన తాసు అట్ఠకథాసు వుత్తవినిచ్ఛయపచ్చయవిమతిం వినోదేతి, ఏకట్ఠకథాయ కుసలస్స వా "అయం నయో అట్ఠకథాయం నత్థీ"తి పటిక్ఖేపం నివారేతి, అయుత్తత్థపరిచ్చాగేన తత్థ అభినివిట్ఠానం అభినివేసం పరిచ్చజాపేతి, థేరవాదదస్సనేన వినయవినిచ్ఛయం పతి వినయధరానం కారణోపపత్తితో ఊహాపోహక్కమం దస్సేతి, అయుత్తత్థేరవాదపటిక్ఖేపేన పుగ్గలప్పమాణతం పటిక్ఖిపతీతి ఇమే చానిసంసా కత్తబ్బవిధిదస్సనేన

దస్సితా హోన్తి. సంవణ్ణనం తఞ్చ సమారభన్తో తస్సా సంవణ్ణనాయ మహాఅట్ఠకథం సరీరం కత్వా సమారభిస్సం, మహాపచ్చరియమ్పి యో వుత్తో వినిచ్ఛయో, తథేవ కురున్దీనామాదీసు లోకే విస్సుతాసు అట్ఠకథాసు చ యో వుత్తో వినిచ్ఛయో, తతోపి వినిచ్ఛయతో మహాఅట్ఠకథానయేన, వినయయుత్తియా వా యుత్తమత్థం తస్స సరీరస్స అలఙ్కారం వియ గణ్హన్తో సమారభిస్సం. కిం సంవణ్ణనమేవ, న అఞ్ఞన్తి దస్సనత్థం పున సంవణ్ణనాగ్గహణం. అథ వా అన్తోగధత్థేరవాదం సంవణ్ణనం కత్వా సమారభిస్సన్తి యోజనా వేదితబ్బా. థేరవాదా హి బహిఅట్ఠకథాయ విచరన్తి. ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన చూళపచ్చరిఅన్ధకఅరియట్ఠకథాపన్నవారాదయోపి సఙ్గహితా . తత్థ **పచ్చరీ** నామ సీహళభాసాయ ఉళుమ్పం కిర, తస్మిం నిసీదిత్వా కతత్తా తమేవ నామం జాతం. కురున్దీవల్లివిహారో నామ అత్థి, తత్థ కతత్తా **కురున్దీ** నామ జాతా.

సమ్మ సమారభిస్సన్తి కత్తబ్బవిధానం సఞ్ఞేత్వా అహం రితో, తస్మా **తం మే నిసామేన్తూతి** గాథాయ తం సంవణ్ణనం మే మమ, మయా వా వుచ్చమానన్తి పాఠసేసో . **నిసామేన్తు** పస్సన్తు పఞ్ఞాచక్ఖునా సుణన్తు వా సద్ధావీరియపీతిపామోజ్జాభిసఙ్ఖారేన సక్కరిత్వా పూజయన్తా **సక్కచ్చం ధమ్మం**. కస్స ధమ్మం? **ధమ్మప్పదీపస్స తథాగతస్స**. కిం దస్సేతి? పదీపట్ఠానియో హి ధమ్మో హితాహితప్పకాసనతో, పదీపధరట్ఠానియో ధమ్మధరో తథాగతో, తస్మా పరినిబ్బుతేపి తస్మిం తథాగతే తత్థ సోకం అకత్వా సక్కచ్చ ధమ్మం పటిమానయన్తా నిసామేన్తూతి దస్సేతి. అథ వా "ధమ్మకాయా తథాగతా"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౧౧౮) వచనతో ధమ్మో చ సో పదీపో చాతి **ధమ్మప్పదీపో,** భగవా.

యో ధమ్మవినయో యథా బుద్ధేన వుత్తో, సో తథేవ బుద్ధపుత్తేహి సావకేహి **ఞాతో** అవబుద్ధో, యేహి **తేసం** బుద్ధపుత్తానం **మతిం** అధిప్పాయం **అచ్చజన్తా** నిరవసేసం గణ్హన్తా. **పురేతి** పురా, పోరాణత్థేరా వా. **అట్ఠకథాతి** అట్ఠకథాయో, ఉపయోగబహువచనం.

యం అత్థజాతం అట్ఠకథాసు వుత్తం, తం సబ్బమ్పి పమాదలేఖకానం పమాదలేఖమత్తం వజ్జయిత్వా. కిం సబ్బేసమ్పి పమాణం? న, కిన్తు సిక్ఖాసు సగారవానం ఇధ వినయమ్హి పణ్డితానం, మహాఅట్ఠకథాయం పన సచ్చేపి అలికేపి దుక్కటమేవ వుత్తం, తం పమాదలేఖన్తి వేదితబ్బం. పమాదలేఖం వజ్జయిత్వా పమాణం హేస్సతీతి సమ్బన్ధో.

తతో చాతి అట్ఠకథాసు వుత్తఅత్థజాతతో **తన్తిక్కమం** పాళిక్కమం. సుత్తన్తా సుత్తావయవా. అన్తోతి హిదం అబ్భన్తరావయవసమ్భావనాదీసు దిస్సతి. సుత్తన్తేసు భవా సుత్తన్తికా, తేసం **సుత్తన్తికానం,** సుత్తన్తగన్థేసు ఆగతవచనానన్తి అత్థో. అథ వా అమీయతీతి అన్తో, సాధీయతీతి అధిప్పాయో. కేన సాధీయతి? సుత్తేన, సుత్తస్స అన్తో సుత్తన్తో, కో సో? సో సో అత్థవికప్పో, తస్మిం సుత్తన్తే నియుత్తాని వచనాని సుత్తన్తికాని. తేసం **సుత్తన్తికానం** వచనానమత్థం. తస్స తస్స ఆగమసుత్తస్స అభిధమ్మవినయసుత్తస్స చానురూపం పరిదీపయన్తీ, అయం తావేత్థ సమాసతో అత్థవిభావనా – "ఇతిపి సో భగవా"తిఆదీనం (సం॰ ని॰ ౨.౪౧; ౫.౪౭౬; అ॰ ని॰ ౬.౧౦; పారా॰ ౧) సుత్తన్తికానం వచనానమత్థం ఆగమసుత్తానురూపం. "వివాదాధికరణం సియా కుసలం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకత"న్తి (చూళవ॰ ౨౨౦) ఏవమాదీనం అభిధమ్మసుత్తన్తికానం వచనానమత్థం అభిధమ్మసుత్తన్తానురూపన్తి ఏవమాది. **హేస్సతీతి** భవిస్సతి, కరీయిస్సతీతి అధిప్పాయో. **వణ్ణనాపీతి** ఏత్థ **అపి**-సద్దో సమ్పిణ్డనత్థో, సో తస్మాతి పదేన యోజేతబ్బో. కథం? పణ్డితానం పమాణత్తాపి విత్థారమగ్గస్స సమాసితత్తాపి వినిచ్ఛయస్స అసేసితత్తాపి తన్తిక్కమస్స అవోక్కమితత్తాపి సుత్తన్తికవచనానం సుత్తన్తట్ఠకథానురూపం దీపనతోపి తస్మాపి సక్కచ్చం అనుసిక్ఖితబ్బాతి. ఏత్థ "తన్తిక్కమం అవోక్కమిత్వా"తి వచనేన సిద్ధేపి

“అట్ఠకథాచరియా వేరఞ్జకణ్డాదీసు ‘సుత్తన్తికానం భారో’తి గతా, మయం పన వత్వావ గమిస్సామా”తి దస్సేతుం “సుత్తన్తికాన”న్తి వుత్తం కిర.

గన్థారమ్భకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

బాహిరనిదానకథావణ్ణనా

తదఙ్గవినయాదిభేదేన వినయస్సబహుత్తా వినయో తావ వవత్థపేతబ్బో. “బుద్ధేన ధమ్మో వినయో చ వుత్తో”తి పుబ్బే వుత్తత్తా ఇదాని “వుత్తం యేనా”తి న వత్తబ్బన్తి చే? తస్స ఏవమాదివచనం సన్ధాయ వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **ధారితం యేన చాభతం. యత్థప్పతిట్ఠితఞ్చేత**న్తి వచనం సకలమ్పి వినయపిటకం సన్ధాయ వుత్తం. **అత్తపచ్చక్ఖవచనం న హోతీ**తి ఆహచ్చ భాసితం న హోతీతి అధిప్పాయో. న హి భగవతో అతీతాదీసు అప్పచ్చక్ఖం కిఞ్చి అత్థి. యది అత్తపచ్చక్ఖవచనం న హోతి, పదసోధమ్మాపత్తిం న జనేయ్యాతి చే? న, సావకభాసితస్సపి పదసోధమ్మాపత్తిజననతో. నియమాభావా అతిప్పసఙ్గోతి చే? న, పదసోధమ్మసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం “సఙ్గీతిత్తయం ఆరుళ్హో”తి విసేసితత్తా. తథా అట్ఠకథాయమ్పి సఙ్గీతిం ఆరుళ్హత్తా “ఖన్ధానఞ్చ పటిపాటి...పే.... సంసారోతి పవుచ్చతీ”తి (ధ. స. అట్ఠ. నిదానకథా; విభ. అట్ఠ. ౨౨౬ సఙ్ఖారపదనిద్దేస) ఏవమాదివచనం, యఞ్చ సఙ్గీతిఆరుళ్హక్కమానుగతం, తం పదసోధమ్మాపత్తిం జనేతీతి ఆయస్మా ఉపతిస్సో.

పఠమమహాసఙ్గీతికథావణ్ణనా

పఠమమహాసఙ్గీతి నామ చాతి ఏత్థ **చ**-సద్దో అతిరేకత్థో, తేన అఞ్ఞాపి అత్థీతి దీపేతి. తమ్పి సాలవనం ఉపగన్త్వా మిత్తసుహజ్జే అపలోకేత్వా నివత్తనతో **ఉపవత్తన**న్తి పాకటం జాతం కిర. **యమకసాలాన**న్తి ఏకా కిర సాలపన్తి సీసభాగే, ఏకా పాదభాగే. తత్రాపి ఏకో తరుణసాలో సీసభాగస్స ఆసన్నో హోతి, ఏకో పాదభాగస్స, మూలఖన్ధవిటపపత్తేహి అఞ్ఞమఞ్ఞం సంసిబ్బిత్వా ఠితసాలానన్తిపి వుత్తం. **అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా**తి ఇత్థమ్భూతలక్ఖణే కరణవచనం “కతకిచ్చో పీతిజ హాస చేతో అవేరముఖేనాభతకుణ్డలేనా”తిఆదీసు వియ. పరినిబ్బానే పరినిబ్బానహేతు, తస్మిం ఠానే వా మా సోచిత్థ చిత్తేన, మా పరిదేవిత్థ వాచాయ “పరిదేవనం విలాప”న్తి వచనతో. **మహాసమణేనా**తి నిస్సక్కత్థే కరణవచనం. సూరియం’సూభి పటుకరా’భా’రిణస్స ఠాణా ఇత్యత్రేవ. యఞ్చ భగవతో అనుగ్గహం, తస్స అనుగ్గహస్సాతి ఆచరియా. ఏకచ్చే పన “యం యస్మా అహం అనుగ్గహితో”తి వదన్తి. **నిబ్బసనానీ**తి నిట్ఠితవసనకిచ్చాని, మయా పరిభుఞ్జిత్వా అపనీతాని . యది సుయుత్తాని ధారేస్ససీతి పుచ్ఛతి, కవచసదిసాని సాణాని. ఇస్సరియసదిసా నవ అనుపుబ్బవిహారాదయో. అట్ఠ సమాపత్తియో నిరోధసమాపత్తి చ పటిలాభక్కమేన ‘‘**అనుపుబ్బవిహారా**’’తి వుత్తా.

> అనాగతే సన్నికట్ఠే, తథాతీతే చిరన్తనే;
> కాలద్వయేపి కవీహి, పురాసద్దో పయుజ్జతే.

సత్థుసాసనమేవ పరియత్తి సత్థుసాసనపరియత్తి, సా సుత్తగేయ్యాదివసేన నవఙ్గా. తిపిటకమేవ సబ్బపరియత్తిప్పభేదం ధారేన్తీతి **తిపిటకసబ్బపరియత్తిప్పభేదధరా.** “వినా న సక్కా”తి న వత్తబ్బం “తిపిటకసబ్బపరియత్తిప్పభేదధరే”తి వుత్తత్తా, ఏవం సన్తేపి అత్థి విసేసో తేహి సమ్ముఖాపి అసమ్ముఖాపి సుతం, థేరేన పన అసమ్ముఖాపటిగ్గహితం నామ నత్థీతి. **న వాయ**న్తి ఏత్థ **వా**తి విభాసా, అఞ్ఞాసిపి న అఞ్ఞాసిపీతి అత్థో. **తత్ర** ఉచ్చినసే. బహుసద్దో విపుల్లత్థో “అనన్తపారం బహు

వేదితబ్బమిత్య”త్రేవ. పుబ్బే “తిపిటకసబ్బపఅయత్తిప్పభేదధరే”తి వుత్తత్తా “బహు చానేన...పే.... పరియత్తో”తి న యుజ్జతీతి చే? న, తిపిటకస్స అనన్తత్తా, తస్మా అప్పే ఉపాదాయ తేన బహు పరియత్తోతి అధిప్పాయో. ఇతరథా ఆనన్దత్థేరో తేహి అప్పస్సుతోతి ఆపజ్జతి, “అసమ్ముఖా పటిగ్గహితం నామ నత్థీ”తి వచనవిరోధో చ. **అడ్ఢమాసో అతిక్కన్తో**తి ఏత్థ ఏకో దివసో నట్ఠో, సో పాటిపదదివసో, కోలాహలదివసో నామ సో, తస్మా ఇధ న గహితో. సంవేగవత్థుం కిత్తేత్వా కీళనతో **సాధుకీళనం** నామ. **స్వేపీ**తి **అపి**-సద్దో అపేక్ఖామన్తానుఞ్ఞాయ. సుభసుత్తం “అచిరపరినిబ్బుతే భగవతీ”తి (దీ. ని. ౧.౪౪౪) వుత్తత్తా చతురాసీతిధమ్మక్ఖన్ధసహస్సేసు అన్తోగధం న హోతీతి చే? న, భగవతో కాలే లద్ధనయత్తా కథావత్థు వియ. ఛడ్డితా పతితా ఉక్లాపా **ఛడ్డితపతితఉక్లాపా**. ఆణా ఏవ అప్పటిహతట్ఠేన చక్కన్తి **ఆణాచక్కం**. ఏకతో ఏత్థ నిపతన్తీతి **ఏకనిపాతనం. ఆకాసేన ఆగన్త్వా నిసీదీతి ఏకే**తి ఏతం దుతియవారే గమనం సన్ధాయాతి ఆయస్మా ఉపతిస్సో . పఠమం వా ఆకాసేన గన్త్వా పరిసం పత్వా భిక్ఖుపన్తిం అపీళేన్తో పథవియం నిముజ్జిత్వా ఆసనే ఏవ అత్తానం దస్సేసి. ఉభయథా చ ఆపాథం గతో, తేన ఉభయమ్పి యుజ్జతి, అఞ్ఞథా ద్వీసు ఏకం అభూతం ఆపజ్జతి.

అథ ఖో ఆయస్మా మహాకస్సపో ఆయస్మన్తం ఉపాలిం పుచ్ఛి...పే.... ఆయస్మా ఉపాలిత్థేరో విస్సజ్జేసీతి ఇదం పుబ్బే “పఠమం ఆవుసో ఉపాలీ”తిఆదినా (చూళవ. ౪౩౯) వుత్తపుచ్ఛావిస్సజ్జనం సఙ్ఖిపిత్వా సఙ్గీతికారకేహి దస్సితవచనన్తి **గణ్ఠిపదే** లిఖితం. తథా హోతు, కిమత్థం పనేత్థ “నిదానమ్పి పుచ్ఛి, పుగ్గలమ్పి పుచ్ఛి, వత్థుమ్పి పుచ్ఛీ”తి ఏవం పుబ్బే దస్సితానుక్కమేన అవత్వా “వత్థుమ్పి పుచ్ఛి, నిదానమ్పి పుచ్ఛి, పుగ్గలమ్పి పుచ్ఛీ”తి ఏవం అనుక్కమో కతోతి? “వత్థుమూలకత్తా సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా ఉప్పటిపాటియా వుత్త”న్తి వదన్తి ఏకే. ఏత్థ పన విచారణా వేరఞ్జకణ్డే సమ్పత్తే కరీయతి. **రాజాగారకే**తి ఏవంనామకే ఉయ్యానే. అభిరమనారహం కిర రాజాగారమ్పి. తత్థ, యస్స వసేనేతం ఏవం నామం లభతి. అథ ఖో “ఆయస్మా మహాకస్సపో”తిఆదినా పుబ్బే వుత్తమేవ సఙ్ఖిపిత్వా దస్సేతి సఙ్గీతికారకో వసీగణో. యది ఏవం యథా నిదానమ్పి పుచ్ఛి, పుగ్గలమ్పి పుచ్ఛీతి ఏత్థ పుచ్ఛాక్కమో దస్సితో, తథా ఆనన్దత్థేరస్స విస్సజ్జనక్కమోపి కిమత్థం న దస్సితోతి చే? ఇమినానుక్కమేన సఙ్గహం పఞ్చపి నికాయా అనారుళ్హాతి దస్సనత్థం. కథం పన ఆరుళ్హాతి? ఆయస్మా మహాకస్సపో పఞ్చపి నికాయే అనుక్కమేనేవ పుచ్ఛి, ఆనన్దత్థేరో పన అనుక్కమేనేవ పుచ్ఛితమ్పి అపుచ్ఛితమ్పి తస్స తస్స సుత్తస్స సభావం అన్తరా ఉప్పన్నం వత్థుం ఉద్దేసనిద్దేసక్కమం మాతికావిభఙ్గక్కమన్తి ఏవమాదిసబ్బం అనురూపవచనం పక్ఖిపిత్వా విస్సజ్జేసి, తేనేవాహ “**ఏతేనేవ ఉపాయేన పఞ్చపి నికాయే పుచ్ఛీ**”తి. అథ వా “అమ్బలట్ఠికాయం రాజాగారకే”తి వత్తబ్బే “రాజాగారకే అమ్బలట్ఠికాయ”న్తి ఉప్పటిపాటివచనేనపి ఇమమత్థం దీపేతి. “అమ్బలట్ఠికాయం విహరతి రాజాగారకే”తి హి వుత్తం.

గహకారకన్తి ఇమస్స అత్తభావగేహస్స కారకం తణ్హావడ్ఢకిం గవేసన్తో యేన ఞాణేన సక్కా సో దట్ఠుం, తస్సత్థాయ దీపఙ్కరపాదమూలే కతాభినీహారో ఏత్తకం కాలం అనేకజాతిసంసారం తం ఞాణం అవిన్దన్తో విచరిన్తి అత్థో. **దుక్ఖా జాతి పునప్పున**న్తి ఇదం గహకారకగవేసనస్స కారణవచనం. **సబ్బా తే ఫాసుకా**తి తవ సబ్బా అనవసేసకిలేసఫాసుకా మయా భగ్గా. **గహకూటం** నామ అవిజ్జా. సోమనస్ససహగతం ఞాణం **సోమనస్సమయం**. న హి సోమనస్సమయం ఞాణం ఖన్ధసభావభేదతో. **దళ్హీకమ్మసిథిలకరణప్పయోజనా**తి యేభుయ్యతాయ వుత్తం, తం పన తత్థ తత్థ పకాసయిస్సామ. **అఞ్ఞమఞ్ఞసఙ్కరవిరహితే ధమ్మే చ వినయే చా**తి ఏత్థ పాణాతిపాతో అకుసలన్తి ఏవమాదీసు మరణాధిప్పాయస్స జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదకప్పయోగసముట్ఠాపికా చేతనా అకుసలం, న పాణసఙ్ఖాతజీవితిన్ద్రియస్స ఉపచ్ఛేదకసఙ్ఖాతో అతిపాతో. తథా అదిన్నస్స పరసన్తకస్స ఆదానసఙ్ఖాతా విఞ్ఞత్తి అబ్యాకతో ధమ్మో, తబ్బిఞ్ఞత్తిసముట్ఠాపికా థేయ్యచేతనా అకుసలో

ధమ్మోతి (పట్ఠా॰ ౧.౧.౨౨) ఏవమాదినా అఞ్ఞమఞ్ఞసఙ్కరవిరహితే ధమ్మే పటిబలో వినేతుం. జాతరూపరజతం పరసన్తకం థేయ్యచిత్తేన గణ్హన్తస్స యథావత్థుం పారాజికథుల్లచ్చయదుక్కటేసు అఞ్ఞతరం, భణ్డాగారికసీసేన దియ్యమానం గణ్హన్తస్స పాచిత్తియం, అత్తత్థాయ గణ్హన్తస్స నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం, కేవలం లోలతాయ గణ్హన్తస్స అనామాసదుక్కటం, రూపియఛడ్డకసమ్మతస్స అనాపత్తీతి ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞసఙ్కరవిరహితే వినయేపి పటిబలో వినేతున్తి అత్థో. **భావేతీతి** వడ్ఢేతి, ఏతేన ఫలవసేన జవనవసేన చ చిత్తస్స వుద్ధిం దస్సేతి. "అవిసిట్ఠ"న్తి పాఠో, సాధారణన్తి అత్థో.

దేసేన్తస్స వసేనేత్థ, దేసనా పిటకత్తయం;
సాసితబ్బవసేనేతం, సాసనన్తిపి వుచ్చతి.

కథేతబ్బస్స అత్థస్స, వసేనాపి కథాతి చ;
దేసనా సాసనా కథా, భేదమ్హేవం పకాసయే.

సాసనస్స నపుంసకత్తా "**యథా...పే.... ధమ్మసాసనానీ**"తి వుత్తం. **దుచ్చరితసంకిలేసం** నామ అత్థతో చేతనా, తథాకారప్పవత్తచిత్తుప్పాదో వా. అనిచ్చాదిలక్ఖణం పటివిజ్ఝిత్వా పవత్తత్తా విపస్సనాచిత్తాని విసయతో లోకియా'భిసమయో అసమ్మోహతో లోకుత్తరో, లోకుత్తరో ఏవ వా అభిసమయో విసయతో నిబ్బానసఙ్ఖాతస్స అత్థస్స, ఇతరస్స మగ్గాదికస్స అసమ్మోహతోతిపి ఏకే. ఏత్థ "పటివేధో"తి వుత్తం ఞాణం, తం కథం గమ్భీరన్తి చే? గమ్భీరస్స ఉదకస్స పమాణగ్గహణకాలే దీఘేన పమాణేన భవితబ్బం, ఏవం అలబ్భనేయ్యభావదస్సనత్థం ఇదానీతి వుత్తన్తి ఏకే. **యస్స చత్థాయ** మగ్గఫలత్థాయ. **తఞ్చ అత్థం నానుభోన్తి** నాధిగచ్ఛన్తి కఞ్చి అత్తనా అధిప్పేతం, ఇతివాదపమోక్ఖఞ్చ. కస్మా? అత్థస్స అనుపపరిక్ఖిత్వా గహితత్తా. అధిగతఫలత్తా **పటివిద్ధాకుప్పో**. పున ఖీణాసవగ్గహణేన అరహన్తమేవ దస్సేతి, న సేక్ఖం. సో హి యథా భణ్డాగారికో రఞ్ఞో కటకమకుటాదిం గోపేత్వా ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే ఉపనేతి, ఏవం సహేతుకానం సత్తానం మగ్గఫలత్థాయ ధమ్మం దేసేసి. తాసంయేవ తత్థ వినయపిటకే పభేదతో వుత్తత్తా, వాయమిత్వా తా ఏవ పాపుణాతీతి ఆచరియా. కిమత్థం తిస్సోవ విజ్జా తత్థ విభత్తాతి? సీలసమ్పత్తియా ఏతపరముపనిస్సయభావతో. "అపరేహిపి సత్తహఙ్గేహి సమన్నాగతో భిక్ఖు వినయధరో హోతి. ఆపత్తిం జానాతి, అనాపత్తిం, లహుకం ఆపత్తిం, గరుకం ఆపత్తిం, అనేకవిహితం పుబ్బేనివాసం అనుస్సరతి...పే.... దిబ్బేన చక్ఖునా విసుద్ధేన అతిక్కన్తమానుసకేన సత్తే పస్సతి...పే.... ఆసవానఞ్చ ఖయా...పే.... ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ"తి (పరి॰ ౩౨౭) సుత్తమేత్థ సాధకం. వినయం పరియాపుణిత్వా సీలసమ్పత్తిం నిస్సాయ ఆసవక్ఖయఞాణేన సహేవ వియ దిబ్బచక్ఖుపుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణాని పటిలభతి. విసుం ఏతేసం పరికమ్మకిచ్చం నత్థీతి దస్సనత్థం తాసంయేవాతి వుత్తన్తి చ వదన్తి ఏకే. అభిధమ్మే పన తిస్సోవిజ్జా ఛ అభిఞ్ఞా చతస్సో చ పటిసమ్భిదా అఞ్ఞే చ సమ్మప్పధానాదయో గుణవిసేసా విభత్తా. కిఞ్చాపి విభత్తా, తథాపి విసేసతో పఞ్ఞాజాతికత్తా చతస్సో పటిసమ్భిదా పాపుణాతీతి దస్సనత్థం **తాసం తత్థేవాతి** అవధారణవిపల్లాసో కతో. అత్తనా దుగ్గహితేన ధమ్మేనాతి పాఠసేసో. కత్తరి చేతం కరణవచనం, హేతుత్థే చ, అత్తనా దుగ్గహితహేతూతి అధిప్పాయో. **కస్మా పనాతి** "అనులోమికో"తి వుత్తత్థం దీపేతి.

పఠమమహాసఙ్గీతికథావణ్ణనానయో.

దుతియసఙ్గీతికథావణ్ణనా

పన్నభారాతి పతితక్ఖన్ధభారా. “భారా హవే పఞ్చక్ఖన్ధా”తి (సం॰ ని॰ ౩.౨౨) హి వుత్తం. “సమ్ముఖా భవిస్సామ న భవిస్సామా”తి వత్తారో. తేసు దహరా కిర. **జమ్మి**న్తి లామకం.

దుతియసఙ్గీతికథావణ్ణనానయో.

తతియసఙ్గీతికథావణ్ణనా

బ్రహ్మలోకా చవిత్వాతి ఏత్థ చత్తారో మగ్గా పఞ్చానన్తరియాని నియతమిచ్ఛాదిట్ఠీతి ఇమేయేవ నియతా, న మహగ్గతా, తస్మా పణిధివసేన హేట్ఠుపపత్తిపి హోతి. **అతిచ్ఛథా**తి అతిచ్ఛ ఇచ్ఛథ, గన్త్వా భిక్ఖం పరియేసథాతి అధిప్పాయో. **కేటుభం** నామ కబ్యకరణవిధియుత్తం సత్థం. కిరియాకప్పం ఇత్యేకే, కత్తాఖ్యాదిలక్ఖణయుత్తసత్థం. **అసన్ధిమిత్తా**తి తస్సా నామం. తస్సా కిర సరీరే సన్ధయో న పఞ్ఞాయన్తి, మధుసిత్థకేన కతం వియ సరీరం హోతి. తస్మా “ఏవంనామికా జాతా”తిపి వదన్తి. మాగధకేన పత్థేన చత్తారో పత్థా ఆళ్హకం, చత్తారి ఆళ్హకాని దోణం, చతుదోణా మానికా, చతుమానికా ఖారికా, వీసతిఖారికో వాహోతి. **కేథుమాలా**తి “సీసతో ఉట్ఠహిత్వా రితో ఓభాసపుఞ్జో”తి వదన్తి. రాజిద్ధిఅధికారప్పసఙ్గేనేతం వత్థు వుత్తం, నానుక్కమేన. అనుక్కమేన పన బుద్ధసాసనావహారం వత్థుం దీపేన్తో ‘‘**రాజా కిర**’’తిఆదిమాహ. కిలేసదమనేన **దన్తం**. కాయవాచాహి **గుత్తం**. “పాచీనముఖో”తిపి పాఠో అత్థి. పుబ్బే జేట్ఠభాతికత్తా తేనేవ పరిచయేన పత్తగ్గహణత్థాయ ఆకారం దస్సేతి. **అభాసీ**తి “భాసిస్సామీ”తి వితక్కేసి. అపరే “అఞ్ఞాతన్తి వుత్తేపి సబ్బం అభణీ”తి వదన్తి. **అమత**న్తి నిబ్బానసఙ్ఖాతాయ నివత్తియా సగుణాధివచనం, తస్సా **అప్పమాదో పదం** మగ్గో. **మచ్చూ**తి పవత్తియా సదోసాధివచనం, తస్సా పమాదో పదం మగ్గోతి ఏవం చత్తారి సచ్చాని సన్దస్సితాని హోన్తి. సఙ్ఘసరణగతత్తా సఙ్ఘనిస్సితా పబ్బజ్జా, భణ్డుకమ్మస్స వా తదాయత్తత్తా. నిగ్రోధత్థేరస్సానుభావకిత్తనాధికారత్తా పుబ్బే వుత్తమ్పి పచ్ఛా వత్తబ్బమ్పి సమ్పిణ్డేత్వా ఆహ “పున రాజా అసోకారామం నామ మహావిహారం కారేత్వా సట్ఠిసహస్సాని…పే॰… చతురాసీతివిహారసహస్సాని కారాపేసీ”తి. “పుథుజ్జనకల్యాణకస్స వా పచ్చవేక్ఖితపరిభోగో”తి వచనతో సేక్ఖావ పరమత్థతో దాయాదా, తథాపి థేరో మహిన్దకుమారస్స పబ్బజ్జత్థం ఏకేన పరియాయేన లోకధమ్మసిద్ధేన ఏవమాహ ‘‘**యో కోచి మహారాజ…పే॰… ఓరసం పుత్త**’’న్తి. వుత్తఞ్హి **వేదే** –

> “అఙ్గా అఙ్గా సమ్భవసి, హదయా అధిజాయసే;
> అత్తా వే పుత్తో నామాసి, స జీవ సరదోసత”న్తి.

తస్మా ఇమినా పరియాయేన ఓరసో పుత్తో మాతాపితూహి పబ్బజితో చే, అత్థతో తే సయం పబ్బజితా వియ హోన్తి. ధమ్మకథికా కస్మా నారోచేన్తి? రాజా “థేరం గణ్హిత్వా ఆగచ్ఛథా”తి అమచ్చే పేసేసి, ధమ్మకథికా థేరస్స ఆగమనకాలే పరివారత్థాయ పేసితా, తస్మా. అపిచ తేన వుత్తవిధినావ వదన్తి చణ్డత్తా, చణ్డభావో చస్స “అమ్బం ఛిన్దిత్వా వేళుయా వతిం కరోహీ”తి వుత్తఅమచ్చవత్థునా విభావేతబ్బో. కస్మా పన ధమ్మకథికా రాజాణాపనం కరోన్తీతి? “సాసనం పగ్గహేతుం సమత్థో”తి వుత్తత్తా. **దీపకతిత్తిరో**తి కూటతిత్తిరో. అయం పన కూటతిత్తిరకమ్మే నియుత్తోపి సుద్ధచిత్తో, తస్మా తాపసం పుచ్ఛి. **సాణిపాకార**న్తి సాణిపాకారేన. విభజిత్వా వదతీతి **విభజ్జవాదీ** “అత్థి ఖ్వేస బ్రాహ్మణ పరియాయో”తిఆదినా (పారా॰ ౩). అపిచ **సస్సతవాదీ** చ భగవా “అత్థి, భిక్ఖవే, అజాతం అభూతం అసఙ్ఖత”న్తిఆది (ఇతివు॰ ౪౩)-వచనతో. **ఏకచ్చసస్సతికో** చ “సప్పచ్చయా ధమ్మా, అప్పచ్చయా ధమ్మా”తి (ధ॰ స॰ దుకమాతికా ౭) వచనతో. **అన్తానన్తికో** చ –

“గమనేన న పత్తబ్బో, లోకస్సన్తో కుదాచనం;

న చ అప్పత్వా లోకన్తం, దుక్ఖా అత్థి పమోచనం”. (సం॰ ని॰ ౧.౧౦౭; అ॰ ని॰ ౪.౪౫);

“అనమతగ్గోయం, భిక్ఖవే, సంసారో పుబ్బకోటి న పఞ్ఞాయతీ”తి (సం॰ ని॰ ౨.౧౨౪; చూళని॰ కప్పమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౬౧) వచనతో. **అమరావిక్ఖేపికపక్ఖమ్పి** ఈసకం భజతి భగవా “సస్సతో లోకోతి అబ్యాకతమేతం అసస్సతో లోకోతి అబ్యాకతమేత”న్తిఆదిఅబ్యాకతవత్థుదీపనతో సమ్ముతిసచ్చదీపనతో చ. తఞ్హి అజ్ఝత్తబహిద్ధాదివసేన న వత్తబ్బం. యథాహ “ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం న వత్తబ్బం అజ్ఝత్తారమ్మణన్తిపీ”తిఆది (ధ॰ స॰ ౧౪౩౭). తథా **అధిచ్చసముప్పన్నికపక్ఖమ్పి** భజతి “లద్ధా ముధా నిబ్బుతిం భుఞ్జమానా”తి (ఖు॰ పా॰ ౬.౭; సు॰ ని॰ ౨౩౦) వచనతో. తత్థ హి ముధాతి అధిచ్చసముప్పన్నవేవచనం. **సఞ్ఞీవాదాదికో** చ భగవా సఞ్ఞీభవఅసఞ్ఞీభవనేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీభవవసేన. **ఉచ్ఛేదవాదీ** చ “అహఞ్హి, బ్రాహ్మణ, ఉచ్ఛేదం వదామి రాగస్సా”తి (పారా॰ ౬) వచనతో. **దిట్ఠధమ్మనిబ్బానవాదీ** చ “ఖీణా జాతి, వుసితం బ్రహ్మచరియ”న్తి (మహావ॰ ౨౩; దీ॰ ని॰ ౨.౨౧౫; సం॰ ని॰ ౩.౩౫) వచనతో, “నత్థి దాని పునబ్భవో”తి (మహావ॰ ౧౬) వచనతో, దిట్ఠేవ ధమ్మే నిరోధసమాపత్తిదీపనతో చ. ఏవం తేన తేన పరియాయేన తథా తథా వేనేయ్యజ్ఝాసయానురూపం విభజిత్వా వదతీతి విభజ్జవాదీ భగవాతి.

తతియసఙ్గీతికథావణ్ణనానయో.

పుప్ఫనామో సుమనత్థేరో. మహాపదుమత్థేరోతి ఏకే. మహింసకమణ్డలం **అన్ధరట్ఠ**న్తి వదన్తి. **ధమ్మచక్ఖు** నామ తయో మగ్గా. సోతాపత్తిమగ్గన్తి చ ఏకే. పఞ్చపి రట్ఠాని **పఞ్చ చీనరట్ఠాని** నామ. **రాజగహేతి** దేవియా కతవిహారే. **సిలకూటమ్హీతి** పబ్బతకూటే. **వడ్ఢమాన**న్తి అలఙ్కరణచుణ్ణం. అరియదేసే అతీవ సమ్మతం కిర. ఏకరసేన నాథకరణా ఇతి దమిళా. **సారపామఙ్గ**న్తి ఉత్తమం పామఙ్గం. పేతవత్థుఆదినా సంవేజేత్వా అభిసమయత్థం సచ్చసంయుత్తఞ్చ. **మేఘవనుయ్యానం** నామ మహావిహారట్ఠానం. “ద్వాసట్ఠియా లేణేసూ”తి పాఠో. **దసభాతిక**న్తి అభయకుమారాదయో దస, తే ఇధ న వుత్తా. **వుత్థవస్సో పవారేత్వాతి** చాతుమాసినియా పవారణాయాతి అత్థో. పఠమపవారణాయ వా పవారేత్వా ఏకమాసం తత్థేవ వసిత్వా కత్తికపుణ్ణమాసియం అవోచ, అఞ్ఞథా “పుణ్ణమాయం మహావీరో”తి వుత్తత్తా న సక్కా గహేతుం. **మహావీరోతి** బుద్ధోపచారేన ధాతుయో వదతి. **జఙ్ఘప్పమాణ**న్తి “థూపస్స జఙ్ఘప్పమాణ”న్తి వదన్తి. **మాతులభాగినేయ్యా** చూళోదరమహోదరా. ధరమానస్స వియ బుద్ధస్స రస్మి సరసరస్మి, రఞ్ఞో లేఖాసాసనం అప్పేసి, ఏవఞ్చ ముఖసాసనమవోచ. దోణమత్తా మగధనాళియా ద్వాదసనాళిమత్తా కిర. “పరిచ్ఛిన్నట్ఠానే ఛిజ్జిత్వా”తి పాఠో. **సబ్బదిసాహి పఞ్చ రస్మియో ఆవట్టేత్వాతి** పఞ్చహి ఫలేహి నిక్ఖన్తత్తా పఞ్చ, తా పన ఛబ్బణ్ణావ. **కత్తికజుణ్హపక్ఖస్స పాటిపదదివసేతి** జుణ్హపక్ఖస్స పఠమదివసేతి అత్థో. మహాబోధిట్ఠానే పరివారేత్వా ఠితనాగయక్ఖాదిదేవతాకులాని. **గోపకా** నామ రాజపరికమ్మినో తథాభావకిచ్చా. తేసం కులానం నామన్తిపి కేచి. ఉదకాదివాహా కాలిఙ్గా. కాలిఙ్గేసు జనపదేసు జాతిసమ్పన్నం కులం కాలిఙ్గకులన్తి కేచి.

పఠమపాటిపదదివసేతి దుతియఉపోసథస్స పాటిపదదివసేతి అత్థో. తత్థ ఠితేహి సముద్దస్స దిట్ఠత్తా తం ఠానం సముద్దసాలవత్థు. **సోళస జాతిసమ్పన్నకులాని** అట్ఠ బ్రాహ్మణామచ్చకులాని. మహాఅరిట్ఠత్థేరో చేతియగిరిమ్హి పబ్బజితో. **అమచ్చస్స పరివేణట్ఠానేతి** సమ్పతికాలవసేనాహ. మహిన్దత్థేరో ద్వాదసవస్సికో హుత్వా తమ్బపణ్ణిదీపం సమ్పత్తో, తత్థ ద్వే

వస్సాని వసిత్వా వినయం పతిట్ఠాపేసి, ద్వాసట్ఠివస్సికో హుత్వా పరినిబ్బుతో. **వినయో సంవరత్థాయాతి** వినయపిటకం, తస్స పరియాపుణనం వా. యథాభూతఞాణదస్సనం సప్పచ్చయనామరూపపరిగ్గహో. మగ్గాదిపచ్చవేక్ఖణే అసతి అన్తరా పరినిబ్బానం నామ నత్థి సేక్ఖస్స మరణం వా, సతియేవ హోతి. తస్మా ఆహ ‘‘**విముత్తిఞాణదస్సన**’’న్తి. **అనుపాదాపరినిబ్బానత్థాయాతి** కఞ్చి ధమ్మం అనుపాదాయ అగ్గహేత్వా ఈసకమ్పి అనవసేసేత్వా పరినిబ్బానత్థాయాతి అత్థో. **ఉపనిసాతి** ‘‘వినయో సంవరత్థాయా’’తిఆదికా కారణపరమ్పరా. ఏత్తావతా అత్తహితనిప్ఫత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని పరహితనిప్ఫత్తిం దస్సేతుం ‘‘**ఏతదత్థం సోతావధాన**’’న్తి ఆహ. తస్సత్థో – అత్తనో వినయకథనం వినయమన్తనఞ్చ ఉగ్గహేతుం పరేసం సోతస్స ఓదహనం **సోతావధానం**. తతో ఉగ్గహితవినయకథామన్తనానం తేసం ఉపనిసా యథావుత్తకారణపరమ్పరా సిద్ధాయేవాతి న పున దస్సితాతి వేదితబ్బా. అఞ్ఞథా ఏతదత్థా ఉపనిసాతి ఇమినా వచనేనేవ అనుపాదాపరినిబ్బానస్స సఙ్గహితత్తా అనుపాదాపరినిబ్బానతో ఉద్ధం సోతావధానాసమ్భవతో ఏతదత్థం సోతావధానన్తి అస్తే న సమ్భవతీతి నిరత్థకం భవేయ్య, న చ నిరత్థకం పరహితనిప్ఫత్తియా మూలకారణదస్సనత్థత్తాతి వేదితబ్బం.

ఏవం యథా యథా యం యం, సమ్భవేయ్య పదం ఇధ;
తం తం తథా తథా సబ్బం, పయోజేయ్య విచక్ఖణోతి.

బాహిరనిదానకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికవణ్ణనా

వేరఞ్జకణ్డో

వేరఞ్జకణ్డవణ్ణనా

“తేన సమయేన బుద్ధో భగవా వేసాలియం విహరతి మహావనే కూటాగారసాలాయం. తేన ఖో పన సమయేన వేసాలియా అవిదూరే కలన్దగామో నామ హోతీ”తి వినయనిదానే ఆరభితబ్బే వేరఞ్జకణ్డస్స ఆరమ్భో కిమత్థోతి చే? వుచ్చతే – మూలతో పభుతి వినయనిదానం దస్సేతుం. యది ఏవం “పఠమం ఆవుసో ఉపాలి పారాజికం కత్థ పఞ్ఞత్తన్తి, వేసాలియ”న్తి వచనేన విరుజ్ఝతీతి చే? న విరుజ్ఝతి. కస్మా? కత్థ పఞ్ఞత్తన్తి హి నిదానపుచ్ఛా. ఏవం సన్తేపి “పఠమస్స పారాజికస్స కింనిదాన”న్తి పుచ్ఛితే సాధారణమహానిదానవిస్సజ్జనం అయుత్తం వియాతి? నాయుత్తం, సబ్బేసం సిక్ఖాపదానం పాటేక్కం నిదానస్స పుట్ఠత్తా తస్స విస్సజ్జేతబ్బత్తా చ సబ్బసాధారణమహానిదానం పఠమమాహ. ఏకన్తేన పుచ్ఛావిస్సజ్జనక్కమేన పారాజికాదీని సఙ్గహం ఆరోపితాని. కథం ఆరోపితానీతి చే? ఆయస్మతా మహాకస్సపేన అనుక్కమేన సబ్బోపి వినయో పుచ్ఛితో, పుట్ఠేన చ ఆయస్మతా ఉపాలిత్థేరేన యథాసమ్భవం నిరన్తరం విస్సజ్జితమేవ. అపుచ్ఛితానిపి వినీతవత్థుఆదీని యుజ్జమానాని వత్థూని అన్తోకత్వా విస్సజ్జనక్కమేనేవ గణసజ్ఝాయమకంసూతి వేదితబ్బం. అఞ్ఞథా వేరఞ్జకణ్డం పఠమపారాజికస్సేవ నిదానన్తి వా అనధికారికం వా నిప్పయోజనం వా పాటేక్కం సిక్ఖాపదనిదానపుచ్ఛానన్తరం తదేవ విస్సజ్జేతబ్బన్తి వా ఆపజ్జతి, తస్మా ఆదితో పభుతి వినయనిదానం దస్సేతుం **‘‘తేన సమయేనా’’**తిఆది ఆరద్ధం.

ఇదాని నిదానభణనే పయోజనం వక్ఖామ – వినయస్సఆణాదేసనత్తా భగవతో తావ ఆణారహభావదీపనం , ఆణాభూతస్స చ వినయస్స అనఞ్ఞవిసయభావదీపనం, ఆణాయ ఠితానం సావకానం మహానుభావదీపనఞ్చాతి తివిధమస్స పయోజనం. కథం? ఆణాసాసనారహో హి భగవా పహీనకిలేసత్తా, అధిగతగుణవిసేసత్తా, లోకజేట్ఠసేట్ఠత్తా, తాదిభావప్పత్తత్తా చ, అరసరూపతాదీహి అట్ఠహి అక్కోసవత్థూహి అకమ్పనతో భగవతో తాదిభావప్పత్తి వేదితబ్బా, అట్ఠన్నమ్పి తేసం అక్కోసవత్థూనం అత్తని సమ్భవపరియాయదీపనపాళియా పహీనకిలేసతా వేదితబ్బా . చతున్నం ఝానానం తిస్సన్నఞ్చ విజ్జానం అధిగమపరిదీపనేన అధిగతగుణవిసేసతా వేదితబ్బా. “నాహం తం బ్రాహ్మణ పస్సామి సదేవకే…పే… ముద్ధాపి తస్స విపతేయ్యా”తి చ “జేట్ఠో సేట్ఠో లోకస్సా”తి చ వచనేన జేట్ఠసేట్ఠతా వేదితబ్బా, ఇదఞ్చ భగవతో ఆణారహభావదీపనప్పయోజనం. “ఆగమేహి త్వం సారిపుత్త, ఆగమేహి త్వం సారిపుత్త, తథాగతోవ తత్థ కాలం జానిస్సతీ”తి వచనం అనఞ్ఞవిసయభావదీపనం. “సాధాహం, భన్తే, పథవిం పరివత్తేయ్య”న్తి చ “ఏకాహం, భన్తే, పాణిం అభినిమ్మినిస్సామీ”తి చ “సాధు, భన్తే, సబ్బో భిక్ఖుసఙ్ఘో ఉత్తరకురుం పిణ్డాయ గచ్ఛేయ్యా”తి చ ఇమేహి థేరస్స తీహి సీహనాదేహి ఆణాయ ఠితానం సావకానం మహానుభావతాదీపనం వేదితబ్బం. సావత్థియాదీసు అవిహరిత్వా కిమత్థం భగవా వేరఞ్జాయమేవ తదా విహాసీతి చే? నళేరుయక్ఖస్స పీతిసఞ్జననత్థం, భిక్ఖుసఙ్ఘస్స భిక్ఖావసేన అకిలమనత్థం, వేరఞ్జబ్రాహ్మణస్స పసాదసఞ్జననత్థం, మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స ఆనుభావదీపనట్ఠానభూతత్తా, సారిపుత్తత్థేరస్స వినయపఞ్ఞత్తియాచనహేతుభూతపరివితక్కనట్ఠానభూతత్తా చ. తేసు పచ్ఛిమం బలవకారణం, తేన వుత్తం అట్ఠకథాయం “తేన సమయేనాతి యేన కాలేన ఆయస్మతో…పే… తేన కాలేనా”తి. పురిమేసు చతూసు అసఙ్గహకారణేసు పఠమేన

భగవా మేత్తాభావనాదినా అమనుస్సానం చిత్తసంరక్ఖణేన భిక్ఖూనం ఆదరం జనేతి. దుతియేన పరిసావచరేన భిక్ఖునా ఏవం పరిసా సఙ్గహేతబ్బా, ఏవం అప్పిచ్ఛేన సన్తుట్ఠేన చ భవితబ్బన్తి వా దస్సేతి. తతియేన పచ్చయే నిరపేక్ఖేన కులానుగ్గహో కాతబ్బోతి. చతుత్థేన ఏవం మహానుభావేనాపి పచ్చయత్థం న లోలుప్పం కాతబ్బం, కేవలం పరదత్తుపజీవినా భవితబ్బన్తి దస్సేతి. "తేనాతిఆదిపాఠస్స...పే.... వినయస్సత్థవణ్ణన"న్తి వచనతో అఞ్ఞో తేనాతిఆదిపాఠో, అఞ్ఞో వినయో ఆపజ్జతి.

> "తేనాతిఆదిపాఠమ్హా, కో అఞ్ఞో వినయో ఇధ;
> తస్సత్థం దస్సయన్తోవ, కరే వినయవణ్ణన"న్తి. –

చే? ననుపుత్తం పుబ్బేవ "ఇదఞ్హి బుద్ధస్స భగవతో అత్తపచ్చక్ఖవచనం న హోతీ"తిఆది, తస్మా ఉపాలిత్థేరేన వుత్తస్స తేనాతిఆదిపాఠస్స అత్థం నానప్పకారతో దస్సయన్తో కరిస్సామి వినయస్స భగవతో అత్తపచ్చక్ఖవచనభూతస్స అత్థవణ్ణనన్తి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. యది ఏవం "తేన సమయేన బుద్ధో భగవా వేరఞ్జాయం విహరతీతి ఏవమాదివచనపటిమణ్డితనిదానం వినయపిటకం కేన ధారిత"న్తిఆదివచనం విరుజ్ఝతి "తేన సమయేనా"తిఆదివచనస్స వినయపిటకపరియాపన్నభావదీపనతోతి చే? న, అఞ్ఞత్థేపి తబ్బోహారసిద్ధితో "నానావిధభిత్తికమ్మపటిమణ్డితవసనో పురిసో"తిఆదీసు వియ. వినయస్సాదిభావేన సఙ్గీతికారకేహి అనుఞ్ఞాతత్తా వినయపరియాపన్నతాపి యుజ్జతి తస్స వచనస్స. ఏత్థాహ – యథా సుత్తన్తే "ఏకం సమయ"న్తి చ, అభిధమ్మే చ "యస్మిం సమయే"తి అనియమతో వుత్తం, తథా అవత్వా ఇధ "తేన సమయేనా"తి పఠమం తంనిద్దేసోవ కస్మా వుత్తోతి? వుచ్చతే – తస్స తస్స సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిసమయస్స, యస్స వా సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిహేతుభూతస్స సమయస్స హేతు భగవా తత్థ తత్థ విహాసి, తస్స చ సమయస్స అతీతస్స తేసం సఙ్గీతికారకానం వసీనం సువిదితత్తా. కథం? "యే తే భిక్ఖూ అప్పిచ్ఛా తే ఉజ్ఝాయన్తీ"తిఆదివచనతో, "అథ ఖో తే భిక్ఖూ భగవతో ఏతమత్థం ఆరోచేసు"న్తి చ "అథ ఖో భగవా ఏతస్మిం నిదానే సన్నిపాతాపేత్వా"తి చ "భిక్ఖూనం తదనుచ్ఛవికం తదను...పే.... దస అత్థవసే పటిచ్చ సఙ్ఘసుట్ఠుతాయా"తి చ "ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఇమం సిక్ఖాపదం ఉద్దిసేయ్యాథా"తి చ ఖన్ధకేసు చ "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తీహి సరణగమనేహి పబ్బజ్జ"న్తిఆదివినయక్కమస్స వచనతో యో సో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిసమయో, తస్స తస్స వినయక్కమస్స సో పఞ్ఞత్తిసమయో చ సువిదితో తేసం పఞ్చసతానం ధమ్మధరానం భిక్ఖూనం, నాయం నయో సుత్తన్తాభిధమ్మేసు సమ్భవతి. తస్మా సువిదితత్తా తేన సమయేన హేతుభూతేన విహరతీతి విహరతిపదేన ఏకసమ్బన్ధత్తా చ పఠమం యంనిద్దేసాదినో అసమ్భవతో చ వినయపిటకే తంనిద్దేసోవ పఠమం వుత్తో. కథం? ఏత్థ "యేన ఖో పన సమయేన వేసాలియా అవిదూరే కలన్దగామో నామ హోతీ"తి వా "యేన ఖో పన సమయేన వేసాలీ... పే.... హోతీ"తి వా అసమ్భవతో యంనిద్దేసేన అవత్వా తంనిద్దేసస్సేవ సమ్భవతో **''తేన ఖో పన సమయేన...పే.... కలన్దగామో నామ హోతీ''**తి వుత్తన్తి, కేవలం సువిదితత్తా వా. **అనియమనిద్దేసవచన**న్తి ఏత్థ కిఞ్చాపి యథావుత్తనయేన నియమనిద్దేసవచనమేవేతం తంనిద్దేసత్తా, తథాపి సమ్పతికాలవసేన తదితరేసం భిక్ఖూనం అవిదితత్తా "అనియమనిద్దేసవచన"న్తి వుత్తం. యం పన వుత్తం "అయఞ్హి సబ్బస్మిమ్పి వినయే యుత్తీ"తి, తం తబ్బహులేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

యది సబ్బం తేనాతి పదం అనియమనిద్దేసవచనం భవేయ్య, తేన హి భిక్ఖవే భిక్ఖూనం సిక్ఖాపదన్తి ఏత్థ ఇదమ్పి పుబ్బే సిద్ధత్థం తేనాతి పదం అనియమనిద్దేసవచనం భవేయ్య. "తేన సమయేన బుద్ధో భగవా ఉరువేలాయం విహరతీ"తిఆదీసు వుత్తం తేనాతి పదఞ్చ అనియమనిద్దేసవచనం భవేయ్య, న చ హోతి, తస్మా యేసం తేన తంనిద్దేసేన నిద్దిట్ఠత్థో అవిదితో,

తేసం వసేనాహ “అనియమనిద్దేసవచనమేత”న్తి. అథ వా తతో పఠమం తదత్థాదస్సనతో పచ్ఛాపి తంసమ్బన్ధేన యంనిద్దేసదస్సనతో చ “అనియమనిద్దేసవచనమేత”న్తి వుత్తం. అథ వా పుబ్బణ్హాదీసు అయం నామాతి అనియమేత్వా కాలపరిదీపనస్స సమయసద్దస్స ఉపపదభావేనపి ఏవం వత్తుమరహతి “యదిదం అనియమనిద్దేసవచన”న్తి. అథ వా “తేనా”తి వుత్తే తేన ఘటేన పటేనాతి సబ్బత్థప్పసఙ్గనివారణత్థం నియమం కరోతి “సమయేనా”తి. కేన పన సమయేన? పరభాగే అత్థతో సిద్ధేన సారిపుత్తస్స పరివితక్కసమయేన. ఏత్థాహ – వితక్కసమయో చే ఇధాధిప్పేతో, “పరతో ఇధ పన హేతుఅత్థో కరణత్థో చ సమ్భవతి. యో హి సో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిసమయో సారిపుత్తాదీహిపి దుబ్బిఞ్ఞేయ్యో, తేన సమయేన హేతుభూతేన కరణభూతేన చా”తిఆదివచనం విరుజ్ఝతీతి? న, బాహుల్లేన వుత్తత్తా. సుత్తన్తాభిధమ్మేసు వియ అవత్వా ఇధ వినయపిటకే కరణవచనేన కస్మా నిద్దేసోతి హి చోదనా. తస్మా తస్సా విస్సజ్జనే బాహుల్లేన కరణవచనప్పయోజనం వత్తుకామో ఆచరియో ఆహ “యో సో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిసమయో”తిఆది. న సమ్పతి వుచ్చమానస్సేవ కరణవచనస్స పయోజనం వత్తుకామో, ఇమస్స పన హేతుఅత్థోవ సమ్భవతి, న కరణత్థో, తస్మా ఆహ ‘‘**అపరభాగే అత్థతో సిద్ధేనా**’’తిఆది. **సమయఞ్చాతి** ఆగమనపచ్చయసమవాయం తదనురూపకాలఞ్చ ఉపాదాయాతి అత్థో. పచ్చయసామగ్గిఞ్చ ఆగమనకాలఞ్చ లభిత్వా జానిస్సామాతి అధిప్పాయో.

ఏత్థాహ – యథా “ఏకోవ ఖో, భిక్ఖవే, ఖణో సమయో చా”తి ఏత్థ ఖణసమయానం ఏకో అత్థో, తథా కాలఞ్చ సమయఞ్చ ఉపాదాయాతి కాలసమయానం ఏకో అత్థో సియా, అపిచ ఆగమనపచ్చయసమవాయో చేత్థ సమయో కాలస్సాపి ఆగమనపచ్చయత్తా సమయగ్గహణేనేవ సో గహితోతి విసుం కాలో కిమత్థం గహితోతి చ? వుచ్చతే – అప్పేవ నామ స్వేపీతి కాలస్స పఠమం నియమితత్తా న సమయో కాలత్థో . తస్మిం స్వేతి నియమితకాలే ఇతరేసం ఆగమనపచ్చయానం సమవాయం పటిచ్చ ఉపసఙ్కమేయ్యామ యథానియమితకాలేపి పుబ్బణ్హాదిప్పభేదం యథావుత్తసమవాయానురూపం కాలఞ్చ ఉపాదాయాతి స్వేతి పరిచ్ఛిన్నదివసే పుబ్బణ్హాదికాలనియతభావం దస్సేతి, తస్మా కాలసమయానం న ఏకత్థత్తా కాలస్స విసుం గహణమ్పి సాత్థకన్తి వేదితబ్బం. యస్మా ఖణే ఖణే త్వం భిక్ఖు జాయసి చ జీయసి చ మీయసి చేతి భిక్ఖునియా సన్తికే అభిక్ఖణం గచ్ఛతీతి (పాచి॰ ౯౮౮) చ ఖణే ఖణే భాసతి సత్థుసాసనన్తి చ ఖణసద్దో అనేకత్థో, తథా సమయసద్దో చ, తస్మా ఏకమేకేన నియమేన్తో ‘‘**ఏకోవ ఖో, భిక్ఖవే, ఖణో చ సమయో చా**’’తి ఆహ. ఖణసమయానం అత్థో ఏకత్థో యుజ్జతి ఖణో ఓకాసలాభో, అట్ఠక్ఖణవజ్జితో నవమో ఖణోతి అత్థో. అత్తనో అత్తనో ఉచ్ఛేదాదయో దిట్ఠిగతసఙ్ఖాతే సమయే ఏత్థ పవదన్తీతి **సమయప్పవాదకో**. స్వేవ తిన్దుకాచీరసఙ్ఖాతాయ తిమ్బరురుక్ఖపన్తియా పరిక్ఖిత్తత్తా **తిన్దుకాచీరం. ఏకసాలకేతి** ఏకో సాలరుక్ఖో. “కుటికా”తిపి వదన్తి. **అత్థాభిసమయాతి** అత్తనో హితపటిలాభా. **ధీరోతి** చ **పణ్డితో** వుచ్చతి, నాఞ్ఞో. **సమ్మా మానాభిసమయాతి** సుట్ఠు మానస్స పహానేన, సముచ్ఛేదవసేన సుట్ఠు మానప్పహానేనాతి అత్థో. **దుక్ఖస్స పీళనట్ఠో**తిఆదీసు “చతున్నం సచ్చానం చతూహి ఆకారేహి పటివేధో”తిఆదీసు ఖన్ధపఞ్చకసఙ్ఖాతస్స దుక్ఖస్స దుక్ఖాకారతాయట్ఠో. **సఙ్ఖతట్ఠో** కారణుప్పత్తిఅత్థో, దుక్ఖాయ వేదనాయ **సన్తాపట్ఠో**. సుఖాయ వేదనాయ **విపరిణామట్ఠో**. పీళనట్ఠాదికోవ **అభిసమయట్ఠోతి** అత్థో దట్ఠబ్బో. **గబ్భోక్కన్తిసమయోతి**ఆదీసుపి పథవీకమ్పనఆలోకపాతుభావాదీహి దేవమనుస్సేసు పాకటో. **దుక్కరకారికసమయోపి** కాళో సమణో గోతమో న కాళోతిఆదినా పాకటో. సత్తసత్తాహాని చ అఞ్ఞాని చ **దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారసమయో**.

అచ్ఛన్తమేవ తం సమయన్తి ఆరమ్భతో పట్ఠాయ యావ పత్తసన్నిట్ఠానా, తావ అచ్ఛన్తసమ్పయోగేన తస్మిం సమయే. **కరుణావిహారేన విహాసీతి** కరుణాకిచ్చవిహారేన తస్మిం సమయే విహాసీతి అత్థో. తం సమయఞ్హి కరుణాకిచ్చసమయం.

ఞాణకిచ్చం కరుణాకిచ్చన్తి ద్వే భగవతో కిచ్చాని, అభిసమ్బోధి **ఞాణకిచ్చం,** మహాకరుణాసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా వేనేయ్యసత్తావలోకనం కత్వా తదనురూపకరణం **కరుణాకిచ్చం.** "సన్నిపతితానం వో, భిక్ఖవే, ద్వయం కరణీయ"న్తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౭౩; ఉదా॰ ౧౨, ౨౮) హి వుత్తం, తం భగవాపి కరోతియేవ. అథ వా ఆగన్తుకేహి భిక్ఖూహి ఆదిసమాయోగఞ్చ. తత్థ కరుణాకిచ్చం విహారం దస్సేన్తో "కరుణావిహారేన విహాసీ"తి ఆహ. **అధికరణఞ్హి కాలత్థో**తి ఏత్థ **హి**-కారో కారణత్థో. తత్థ హి అభిధమ్మే కాలసమూహఖణసమవాయహేతుసఙ్ఖాతవసేన పఞ్చవిధో సమయట్ఠో దట్ఠబ్బో. కాలసమూహట్ఠో సమయో కథం అధికరణం హోతి? అధికరణముప్పత్తిట్ఠానం పుబ్బణ్హే జాతోతి యథా, ఏవం కాలట్ఠో సమయసద్దో దట్ఠబ్బో. కథం రాసట్ఠో? యవరాసిమ్హి జాతోతి యథా. తస్మా యస్మిం కాలే పుఞ్జే వా చిత్తం సముప్పన్నం, తస్మిం కాలే పుఞ్జే వా ఫస్సాదయో ఉప్పజ్జన్తీతి వుత్తం హోతి. **అధికరణఞ్హీ**తి ఏత్థ అభిధమ్మే నిద్దిట్ఠం అధికరణం కాలట్ఠో సమూహట్ఠో చ హోతి, "యస్మిం సమయే"తి వుత్తం అధికరణం సన్ధాయ వుత్తన్తి దట్ఠబ్బం. ఇదాని భావేనభావలక్ఖణఞ్చ దస్సేన్తో "**తత్థ వుత్తాన**"మిచ్చాదిమాహ. తత్థ అభిధమ్మే వుత్తానం భావో నామ కిన్తి? ఉప్పత్తి విజ్జమానతా, సా తేసం తత్థ వుత్తానం ఫస్సాదిధమ్మానం, సా పన సమయస్స భావేన భావో లక్ఖీయతి ఞాయతి, తస్మా తత్థ భుమ్మవచననిద్దేసో కతోతి వుత్తం హోతి.

తత్థ **ఖణో** నామ అట్ఠక్ఖణవినిముత్తో నవమో ఖణో, తస్మిం సతి ఉప్పజ్జతి. **సమవాయో** నామ చక్ఖున్ద్రియాదికారణసామగ్గీ, తస్మిం సతి ఉప్పజ్జతి. **హేతు** నామ రూపాదిఆరమ్మణం. తస్మా తస్మిం ఖణకారణసమవాయహేతుమ్హి సతి తేసం ఫస్సాదీనం భావో విజ్జమానతా హోతీతి వుత్తం హోతి. **ఇధ పన హేతుఅత్థో కరణత్థో చ సమ్భవతీ**తి ఏత్థ అత్థద్వయమేకస్స సమ్భవతీతి ఇధ వినయే వుత్తస్స సమయసద్దస్స కత్తుకరణత్థే తతియా హేతుమ్హి చ ఇత్యుత్తత్తా. **సో దుబ్బిఞ్ఞేయ్యో**తి "తథాగతోవ తత్థ కాలం జానిస్సతీ"తి వుత్తత్తాతి వుత్తం హోతి. తేన సమయేనాతి తస్స సమయస్స కారణా "అన్నేన వసతి విజ్జాయ వసతీ"తి యథా, అన్నం వా విజ్జం వా లభామీతి తదత్థం వసతీత్యత్థో. ఏవం "తేన సమయేన విహరతీ"తి వుత్తే హేత్వత్థే తతియా దట్ఠబ్బా, తస్మా సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా సమయఞ్చ వీతిక్కమఞ్చ ఓలోకయమానో తత్థ తత్థ విహాసీతి వుత్తం హోతి. తతియపారాజికాదీసు "ఇచ్ఛామహం, భిక్ఖవే, అద్ధమాసం , పటిసల్లీయితు"న్తి (పారా॰ ౧౬౨) ఏవమాదీసు దట్ఠబ్బా, తస్మా దుతియా కాలద్ధానే అచ్చన్తసంయోగేతి దుతియాత్ర సమ్భవతి "మాసమధీతే దివసమధీతే"తి యథా. ఇధ పన హేతుఅత్థో కరణత్థో చ సమ్భవతీతి ఏత్థ యస్స కరణవచనస్స హేతుఅత్థో సమ్భవతి, తేన సమయేన హేతుభూతేన తం తం వత్థువీతిక్కమసఙ్ఖాతం వీతిక్కమసమయసఙ్ఖాతం వా సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిహేతుఞ్చ అపేక్ఖమానో భగవా తత్థ తత్థ విహాసి. యస్స కరణత్థో సమ్భవతి, తేన కరణభూతేన సమయేన సమ్పత్తేన సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞాపయన్తో భగవా తత్థ తత్థ విహాసీతి అధిప్పాయో.

గణ్ఠిపదే పన "సుదిన్నాదీనం వీతిక్కమోవ కారణం నామ, తస్స నియమభూతో కాలో పన కరణమేవ తం కాలం అనతిక్కమిత్వావ సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞాపేతబ్బత్తా"తి వుత్తం, తం నిద్దోసం. యం పన వుత్తం "ఇదం కరణం పుబ్బభాగత్తా పఠమం వత్తబ్బమ్పి పచ్ఛా వుత్త"న్తి, తం దువుత్తం. హేతుఅత్థతో హి యథా పచ్ఛా కరణత్థో యోజియమానో అనుక్కమేనేవ యోగం గచ్ఛతి, తథా చ యోజితో. యం పన అట్ఠకథాచరియో పచ్ఛా వుత్తం ఇదం కరణత్థం పఠమం యోజేత్వా పఠమం వుత్తం హేతుఅత్థం పచ్ఛా యోజేసి, తం యోజనాసుఖత్తాతి వేదితబ్బన్తి **ఆచరియేన** లిఖితం. ఇతో పట్ఠాయ యత్థ యత్థ "ఆచరియేన లిఖిత"న్తి వా "ఆచరియస్స తక్కో"తి వా వుచ్చతి, తత్థ తత్థ ఆచరియో నామ **ఆనన్దాచరియో** కలసపురవాసీతి గహేతబ్బో. ఏత్థాహ – యథా సుత్తన్తే "ఏకం సమయం భగవా"తి వుచ్చతి, తథా "తేన సమయేన భగవా వేరఞ్జాయ"న్తి

వత్తబ్బం, అథ సపేవచనం వత్తుకామో థేరో, తథాగతో సుగతోతిఆదీనిపి వత్తబ్బాని, అథ ఇమస్సేవ పదద్వయస్స గహణే కిఞ్చి పయోజనం అత్థి, తం వత్తబ్బన్తి? వుచ్చతే – కేసఞ్చి బుద్ధస్స భగవతో పరమగమ్భీరం అజ్ఝాసయక్కమం అజానతం "అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే అనాదీనవదస్సో...పే.... అభివిఞ్ఞాపేసీ"తిఆదికం (పారా॰ ౩౬) "అథ ఖో భగవా ఆయస్మన్తం సుదిన్నం పటిపుచ్ఛీ"తిఆదికఞ్చ (పారా॰ ౩౯) "సాదియి త్వం భిక్ఖూతి. నాహం భగవా సాదియి"న్తిఆదికఞ్చ (పారా॰ ౭౨) తథా పురాణవోహారికం భిక్ఖుం పుచ్ఛిత్వా తేన వుత్తపరిచ్ఛేదేన దుతియపారాజికపఞ్ఞాపనఞ్చ దేవదత్తస్స పబ్బజ్జానుజాననఞ్చాతి ఏవమాదికం వినయపరియత్తిం దిస్వా బుద్ధసుబుద్ధతం పటిచ్చ సఙ్కా సమ్భవేయ్య, "తథా కిం పన తుయ్హం ఛవస్స ఖేళాసకస్సా"తి (చూళవ॰ ౩౩౬) ఏవమాదికం ఫరుసవచనపటిసంయుత్తం వినయపరియత్తిం నిస్సాయ ఖీణాసవత్తం పటిచ్చ సఙ్కా సమ్భవేయ్య, తదుభయసఙ్కావినోదనత్థం ఆయస్మతా ఉపాలిత్థేరేన ఇదమేవ పదద్వయగ్గహణం సబ్బత్థ కతన్తి వేదితబ్బం. తేనేతం దీపేతి – కామం సబ్బఞేయ్యబుద్ధత్తా బుద్ధోయేవ, భగ్గసబ్బదోసత్తా భగవావ, సో సత్థాతి. పరతోపి వుత్తం "జానన్తాపి తథాగతా పుచ్ఛన్తి...పే.... అనత్థసంహితే సేతుఘాతో తథాగతాన"న్తి (పారా॰ ౧౬). సుత్తన్తే చ వుత్తం "సణ్హేనపి కేసి వినేమి ఫరుసేనపీ"తిఆది (అ॰ ని॰ ౪.౧౧౧).

అసాధారణహేతుమ్హీతి ఏత్థ కుసలమూలాని న అకుసలానం కదాచి మూలాని హోన్తి, తథా అకుసలమూలాని కుసలానం, అబ్యాకతమూలాని న కదాచి కుసలానన్తి అయమేవ నయో లబ్భతి, యస్మా కుసలా హేతూ తంసముట్ఠానానం రూపానం హేతుపచ్చయేన పచ్చయో (పట్ఠా॰ ౧.౧.౪౦౧ ఆదయో), తస్మా కుసలాని కుసలానంయేవాతిఆదినయో న లబ్భతి. పుచి వుచ్చతే కుట్ఠం, తే మన్దయతి నాసయతీతి **పుచిమన్దో**. **సత్తానం హితసుఖనిప్ఫాదనాధిముత్తత**న్తి ఏత్థ సామఞ్ఞతో వుత్తసత్తే ద్విధా భిన్దిత్వా దస్సేతుం "**మనుస్సానం ఉపకారబహులత**"న్తిఆది వుత్తం. **బహుజనహితాయా**తి బహునో జనస్స హితత్థాయ. పఞ్ఞాసమ్పత్తియా దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికహితూపదేసకో హి భగవా. **సుఖాయా**తి సుఖత్థాయ. చాగసమ్పత్తియా ఉపకారకసుఖసమ్పదాయకో హి ఏస. మేత్తాకరుణాసమ్పత్తియా లోకానుకమ్పాయ మాతాపితరో వియ. లోకస్స రక్ఖితగోపితా హి ఏస. **దేవమనుస్సాన**న్తి ఏత్థ భబ్బపుగ్గలే వేనేయ్యసత్తేయేవ గహేత్వా తేసం నిబ్బానమగ్గఫలాధిగమాయ అత్తనో ఉప్పత్తిం దస్సేతి. "అత్థాయా"తి హి వుత్తే పరమత్థత్థాయ నిబ్బానాయ, "హితాయా"తి వుత్తే తంసమ్పాపకమగ్గత్థాయాతి వుత్తం హోతి, మగ్గతో ఉత్తరి హితం నామ నత్థీతి. **సుఖాయా**తి ఫలసమాపత్తిసుఖత్థాయ తతో ఉత్తరి సుఖాభావతో. **దిట్ఠిసీలసఙ్ఘాతేనా**తి ఏత్థ సమాధిం పఞ్ఞఞ్చ అగ్గహేత్వా దిట్ఠిసీలమత్తగ్గహణం సబ్బసేక్ఖాసేక్ఖసామఞ్ఞత్తా. **కోసమ్బకసుత్తే**పి (మ॰ ని॰ ౧.౪౯౨) "సీలసామఞ్ఞగతో విహరతి, దిట్ఠిసామఞ్ఞగతో విహరతీ"తి వుత్తం. దిట్ఠిగ్గహణేన పఞ్ఞాపి గహితాతి చే? న, సోతాపన్నాదీనమ్పి పఞ్ఞాయ పరిపూరకారిభావప్పసఙ్గతో, తస్మా ఏకలక్ఖణానమ్పి తాసం పఞ్ఞాదిట్ఠీనం అవత్థన్తరభేదో అత్థి ధితిసమాధిన్ద్రియసమ్మాసమాధీనం వియ . **అస్సోసీ**తి ఏత్థ సోతద్వారానుసారేన ఞాతా, అత్థా సుతాతి హి వుచ్చన్తి "సుతమేతం, భో గోతమ, పాపకా సమాచారా దిస్సన్తి చేవ సుయ్యన్తి చా"తిఆదీసు వియ. "భిక్ఖు ఖో, ఉపాలి , సఙ్ఘం భిన్దతీ"తిఆదీసు (చూళవ॰ ౩౫౪) వియ **అవధారణత్థే** వా. వేరఞ్జాయం **భవో** విజ్జమానో. **ఇత్థమ్భూతస్స** ఏవం భూతస్స. కథం భూతస్స? సక్యపుత్తస్స సక్యకులా పబ్బజితస్స, ఏవం హుత్వా ఠితస్స కిత్తిసద్దో అబ్భుగ్గతోతి అభిసద్దేన యోగే ఉపయోగవచనాని హోన్తీతి అత్థో.

కాముపాదానపచ్చయా ఏవ మేత్తం భావేతి, బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తతీతి ఇమినా కాముపాదానహేతు కమ్మం కత్వా కామభవే ఏవ నిబ్బత్తతీతివాదీనం వాదో పటిక్ఖిత్తోతి వదన్తి, "బ్రహ్మలోకే పణీతా కామా"తి సుత్వా, కప్పేత్వా వా పచ్ఛా "తత్థ సమ్పత్తిం అనుభవిస్సామీ"తి కాముపాదానపచ్చయా తదుపగం కరోతీతి బ్రహ్మలోకేపి కామనీయట్ఠేన కామా, "తదారమ్మణత్తా తణ్హా కాముపాదానన్తి వుత్తా"తి చ వదన్తి, వీమంసితబ్బం. కమ్మఞ్చ చక్ఖుస్స జనకకారణం, కమ్మస్స మూలకారణం తణ్హా, తస్మా న మూలకారణం హోతి జనకం. రూపతణ్హాదయో దుక్ఖసచ్చం ఖన్ధపరియాపన్నత్తా, "యమ్పిచ్ఛం న లభతి, తమ్పి దుక్ఖ"న్తి (దీ॰ ని॰ ౨.౩౮౭; మ॰ ని॰ ౧.౧౩౧; విభ॰ ౧౯౦) వచనతో చ. **తస్స మూలకారణభావేన సముట్ఠాపికాతి** తస్స కారణభూతస్స ఇమస్స ఖన్ధపఞ్చకస్స సముట్ఠాపికాతి యోజేతబ్బం. "ఆసవసముదయా అవిజ్జాసముదయో"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౦౩) వచనతో తస్స ఏవ కారణన్తిపి వత్తుం వట్టతి. అపిచ "రూపాది వియ తణ్హాపి తణ్హాయ ఉప్పత్తిప్పహానట్ఠాన"న్తి వచనతో రూపాది వియ తణ్హాపి దుక్ఖసచ్చం కతం. వుత్తఞ్హేతం "రూపతణ్హా లోకే పియరూపం సాతరూపం, ఏత్థేసా తణ్హా ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జతీ"తి (దీ॰ ని॰ ౨.౪౦౦; విభ॰ ౨౦౩) చ "ఏత్థేసా తణ్హా పహీయమానా పహీయతీ"తి (దీ॰ ని॰ ౨.౪౦౧; మ॰ ని॰ ౧.౧౩౪) చ. **విసుద్ధిమగ్గే** "సబ్బాకారేన పన ఉపాదానక్ఖన్ధపఞ్చకం దుక్ఖఞ్చేవ అరియసచ్చఞ్చ అఞ్ఞత్ర తణ్హాయా"తి వచనతో ఇధ రూపతణ్హాదయో దుక్ఖసచ్చన్తి వచనం విరుజ్ఝతీతి చే? న, అఞ్ఞమఞ్ఞాసఙ్కరభావేన దస్సేతుం తత్థ తత్థ వుత్తత్తా. యది తణ్హా ఉపాదానక్ఖన్ధపరియాపన్నా న భవేయ్య, **సచ్చవిభఙ్గే** "తత్థ కతమే సంఖిత్తేన పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా దుక్ఖా. సేయ్యథిదం, రూపుపాదానక్ఖన్ధో ..పే.... విఞ్ఞాణుపాదానక్ఖన్ధో"తి (విభ॰ ౨౦౨) ఏత్థ "ఠపేత్వా తణ్హం సఙ్ఖారుపాదానక్ఖన్ధో"తి వత్తబ్బం భవేయ్య, న చ వుత్తం, తస్మా దుక్ఖసచ్చపరియాపన్నా తణ్హాతి చే? న, హేతుఫలసఙ్కరదోసప్పసఙ్గతో. న సఙ్కరదోసోతి చే? సచ్చవిభఙ్గపాళియఞ్హి పఞ్చహి కోట్ఠాసేహి సముదయసచ్చం నిద్దిట్ఠం.

కథం? తణ్హాతి ఏకో వారో, తణ్హా చ అవసేసా చ కిలేసాతి దుతియో, తణ్హా చ అవసేసా చ కిలేసా అవసేసా చ అకుసలా ధమ్మాతి తతియో, తణ్హా చ అవసేసా చ కిలేసా అవసేసా చ అకుసలా ధమ్మా తీణి చ కుసలమూలాని సాసవానీతి చతుత్థో, తణ్హా చ అవసేసా చ కిలేసా అవసేసా చ అకుసలా ధమ్మా తీణి చ కుసలమూలాని సాసవాని అవసేసా చ సాసవా కుసలా ధమ్మాతి పఞ్చమో వారోతి. ఆమ నిద్దిట్ఠం, తథాపి అభిధమ్మభాజనియేయేవ, న అఞ్ఞస్మిం, నో చ నయో అరియసచ్చనిద్దేసే న లబ్భతి. తథా హి తత్థ "చత్తారి సచ్చాని"చ్చేవాహ, సుత్తన్తభాజనియపఞ్హపుచ్ఛకేసు వియ "చత్తారి అరియసచ్చానీ"తి న వుత్తం, తస్మా సుత్తన్తభాజనియోవ పమాణం తత్థ చ తణ్హాయ వుత్తత్తా. యథాహ "తత్థ కతమం దుక్ఖసముదయం అరియసచ్చం, యాయం తణ్హా పోనోభవికా...పే.... సేయ్యథిదం, కామతణ్హా"తిఆది (విభ॰ ౨౦౩). "యదనిచ్చం తం దుక్ఖ"న్తి (సం॰ ని॰ ౩.౧౫) ఇమినా పరియాయేన వుత్తత్తా తత్థ వుత్తమ్పి పమాణమేవ. "పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి పథవీకసిణ"న్తి (ధ॰ స॰ ౧౮౬ ఆదయో) వచనతో "కసిణానీ"తి ఝానాని వుత్తాని. కేచి "ఉగ్గహనిమిత్తపటిభాగనిమిత్తే సన్ధాయ వుత్త"న్తి వదన్తి, తం న సున్దరం. "ద్వత్తింసాకారాపి పణ్ణత్తిం విస్సజ్జేత్వా పటికూలాతి సతి పట్ఠపేతబ్బా"తి వచనతో సతిగోచరా రూపాదయో చ వేదితబ్బా.

సద్ధాహిరోత్తప్పబాహుసచ్చవీరియారమ్భోపట్ఠితసతిసమ్పజఞ్ఞతాతి ఇమే **సత్త సద్ధమ్మా** నామ. **సభావతోతి** దుక్ఖతో. **న చవతీతి** దేవే సన్ధాయ. **ఞాతేయ్యన్తి** ఞాతబ్బం. **దట్ఠేయ్యన్తి** దట్ఠబ్బం. అథ వా పన "నాహం గమనేన లోకస్స అన్తం ఞాతేయ్య"న్తి వదామీతి అత్థో. **లోకన్తి** ఖన్ధలోకం. **గమనేన న పత్తబ్బోతి** సరీరగమనేన, అగతిగమనేన వా న పత్తబ్బో,

అరియగమనేన లోకన్తం పత్వావ దుక్ఖా అత్థి పమోచనన్తి వుత్తం హోతి. **సమితావీతి** సమితకిలేసో. **ఆహారట్ఠితికాతి** పచ్చయట్ఠితికా. యే కేచి పచ్చయట్ఠితికా, సబ్బే తే లుజ్జనపలుజ్జనట్ఠేన ఏకో లోకోతి అధిప్పాయో. సఙ్ఖారా హి సకసకపచ్చయాయత్తతాయ సత్తా విసత్తా సత్తా నామ. **పరిహరన్తి** పరిచరన్తి. **దిసాతి** ఉపయోగబహువచనం. **భన్తి** పటిభన్తి. కే తే? తేయేవ విరోచమానా పభస్సరా చన్దిమసూరియా. **అట్ఠ లోకధమ్మా** సఙ్ఖారావ. ''**సినేరుస్స సమన్తతో**''తి వచనతో యుగన్ధరాదయో సినేరుం పరిక్ఖిపిత్వా పరిమణ్డలాకారేన ఠితాతి వదన్తి. పరిక్ఖిపిత్వా అచ్చుగ్గతో లోకధాతు అయం. ''**మ**-కారో పదసన్ధికరో''తి వదన్తి. అఞ్ఞథాపి లక్ఖణాదిభేదతో సఙ్ఖారలోకం, ఆసయానుసయభేదతో సత్తలోకం, చక్కవాళాదిపరిమాణతో ఓకాసలోకఞ్చ సబ్బథాపి విదితత్తా లోకవిదూ.

విముత్తిఞాణదస్సనం కామావచరం పరిత్తం లోకియం, తేన సబ్బం లోకం కథం అభివతి? అసదిసానుభావత్తా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం వియ. తఞ్హి అత్తనో విసయే భగవతో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణగతికం , లహుతరప్పవత్తి చ భవఙ్గచిత్తద్వయానన్తరం ఉప్పత్తితో. న కస్సచి ఏవంలహుతరం చిత్తం ఉప్పజ్జతి, అపి ఆయస్మతో సారిపుత్తస్స, తస్స కిరేస చిత్తవారో పఞ్చదసభవఙ్గానన్తరన్తి. **అగ్గిసిఖధూమసిఖా** చ నాగా కిర సీహళదీపే. అత్థస్స దీపకం పదం **అత్థపదం**. ఏకత్థదీపకం పదం, సబ్బమేతం వాక్యన్తి అత్థో. **అట్ఠ దిసా** నామ అట్ఠ విమోక్ఖా, సమాపత్తియో వా. సత్థవాహో సత్థాతి నిపాతితో యథా పిసితాసో పిసాచో. ఉదకే మణ్డూకో అహం ఆసిం, న థలే మణ్డూకో, వారిమత్తమేవ గోచరో, తస్స మే తవ ధమ్మం సుణన్తస్స సీసం దణ్డేన సన్నిరుమ్భిత్వాతి పాఠసేసో. అనాదరత్థే వా సామివచనం. "ఏత్తకేనపి ఏవరూపా ఇద్ధి భవిస్సతీ"తి సితం కత్వా. **విమోక్ఖోతి** చేత్థ మగ్గో, తదనన్తరికం **ఞాణం** నామ ఫలఞాణం, తస్మిం ఖణే బుద్ధో నామ. **సబ్బస్స బుద్ధత్తాతి** కత్తరి. **బోధేతాతి** హేతుకత్తరి. సేట్ఠత్థదీపకం వచనం **సేట్ఠం** నామ, తథా **ఉత్తమం. సచ్ఛికాపఞ్ఞత్తీతి** సబ్బధమ్మానం సచ్ఛికరణవసేన సయమ్భుతా పఞ్ఞత్తి, అత్తనా ఏవ వా ఞాతా సచ్ఛికతాతిపి సచ్ఛికాపఞ్ఞత్తి. **భగీ** భగవా చీవరపిణ్డపాతాదీనం. **భజీ** అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని. **భాగీ** అత్థధమ్మవిముత్తిరసస్స. రాగాదికిలేసగణ**భగ్గమకాసి. భావితత్తనో** భావితకాయో. భవస్స అన్తం నిబ్బానం మగ్గాధిగమేన తం గతోతి **భవన్తగో**.

"లోభం , భిక్ఖవే, ఏకం ధమ్మం పజహథా"తిఆదినా (ఇతివు. ౧) నయేన ఏకకాదివసేనాగతే గహేత్వా వదతి. సంకిలేసతణ్హాదిట్ఠిదుచ్చరితసంకిలేసవసేన అనిచ్చదుక్ఖమనత్తాసుభేసు నిచ్చన్తిఆది**విపరియేసా**. చీవరహేతు వా, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో తణ్హా ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జతి, పిణ్డపాత సేనాసనఇతిభవాభవహేతు వా (అ. ని. ౪.౯). **చేతోఖిలా** సత్థరి కఙ్ఖతి, ధమ్మే, సఙ్ఘే, సిక్ఖాయ, సబ్రహ్మచారీసు కుపితోతి (దీ. ని. ౩.౩౧౯; విభ. ౯౪౧) ఆగతా **పఞ్చ**. కామే అవీతరాగో హోతి...పే.... కాయే, రూపే, యావదత్థం ఉదరావదేహకం భుఞ్జిత్వా, అఞ్ఞతరం దేవనికాయం పణిధాయ బ్రహ్మచరియం చరతీతి (దీ. ని. ౩.౩౨౦; విభ. ౯౪౧) ఆగతా **పఞ్చ వినిబన్ధా**. వివాదమూలాని కోధో ఉపనాహో మక్ఖో పళాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం మాయా సాఠేయ్యం థమ్భో సారమ్భో సన్దిట్ఠిపరామాసితా ఆధానగ్గాహీ దుప్పటినిస్సగ్గితా (అ. ని. ౬.౩౬; దీ. ని. ౩.౩౨౫). **విభఙ్గే** పన "కోధో మక్ఖో ఇస్సా సాఠేయ్యం పాపిచ్ఛతా సన్దిట్ఠిపరామాసితా"తి (విభ. ౯౪౪) ఆగతం. తణ్హం పటిచ్చ పరియేసనా, పరియేసనం పటిచ్చ లాభో, లాభం పటిచ్చ వినిచ్ఛయో, ఏవం ఛన్దరాగో, అజ్ఝోసానం, పరిగ్గహో, మచ్ఛరియం, ఆరక్ఖో, ఆరక్ఖాధికరణం, దణ్డాదానసత్థాదాన...పే.... అకుసలా ధమ్మా సమ్భవన్తీతి (దీ. ని. ౨.౧౦౪; ౩.౩౫౯; అ. ని. ౯.౨౩; విభ. ౯౬౩) వుత్తానం. రూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బధమ్మతణ్హాతి ఛ, తా కామభవవిభవతణ్హావసేనేవ అట్ఠారస, తా ఏవ అజ్ఝత్తికస్సుపాదాయ అట్ఠారస, బాహిరస్సుపాదాయ అట్ఠారసాతి ఛత్తింస, తా అతీతే ఛత్తింస, అనాగతే ఛత్తింస,

పచ్చుప్పన్నే ఛత్తింసాతి ఏవం **అట్ఠసతతణ్హావిచరితానీతి**. మారేతీతి మారో, పమాదో "పమాదో మచ్చునో పద"న్తి (ధ॰ ప॰ ౨౧) వచనతో. సమ్మాఆజీవవినాసనతో వా కిలేసా వుచ్చన్తి "మారో"తి, వధకూపమత్తా ఖన్ధావ మారా. అభిసఙ్ఖారా జాతిదుక్ఖాభినిబ్బత్తాపనతో, జాతస్స జరాదిసమ్భవతో చ మారా. ఏకభవపరియాపన్నజీవితమారణతో మచ్చు మారో. **అణిమతా** నామ పరమాణు వియ అదస్సనూపగమనం. **లఘిమతా** సరీరేన, చిత్తేన వా సీఘగమనం. **మహిమతా** చన్దిమసూరియాదీనమ్పి పాణినా పరామసనాది. **పత్తి** నామ యథిచ్ఛితదేసప్పత్తి. పకాసనతా, లాభకస్సత్థసాధనం వా **పాకమ్మం**. ఈసత్తం నామ **సయంవసితా**. వసిత్తం నామ **అపరవసితా**. **యత్థకామావసాయితం** నామ యత్థిచ్ఛతి యదిచ్ఛతి యావదిచ్ఛతి, తత్థ తావ తదత్థసాధనం. **పీళనసఙ్ఖతసన్తాపవిపరిణామట్ఠేన వా దుక్ఖమరియసచ్చన్తిఆదిమ్హి** ఇదం చోదనాపుబ్బఙ్గమం అత్థవిస్సజ్జనం – దుక్ఖాదీనం అఞ్ఞేపి రూపతణ్హాదయో అత్థా అత్థి, అథ కస్మా చత్తారో ఏవ వుత్తాతి చే? అఞ్ఞసచ్చదస్సనవసేన ఆవిభావతో.

"తత్థ కతమం దుక్ఖేఞాణం, దుక్ఖం ఆరబ్భ యా ఉప్పజ్జతి పఞ్ఞా"తిఆదినాపి (విభ॰ ౭౯౪) నయేన ఏకేకసచ్చారమ్మణవసేనాపి సచ్చఞాణం వుత్తం. "యో, భిక్ఖవే, దుక్ఖం పస్సతి, దుక్ఖసముదయమ్పి సో పస్సతీ"తిఆదినా (సం॰ ని॰ ౫.౧౧౦౦) నయేన ఏకం సచ్చం ఆరమ్మణం కత్వా సేసేసు కిచ్చనిప్ఫత్తివసేనాపి వుత్తం. తత్థ యదా ఏకేకం సచ్చం ఆరమ్మణం కరోతి, తదా సముదయదస్సనేన తావ సభావతో **పీళన**లక్ఖణస్సాపి దుక్ఖస్స యస్మా తం ఆయూహనలక్ఖణేన సముదయేన ఆయూహితం సఙ్ఖతం, తస్మాస్స సో **సఙ్ఖతట్ఠో** ఆవి భవతి. యస్మా పన మగ్గో కిలేససన్తాపహరో సుసీతలో, తస్మాస్స మగ్గదస్సనేన **సన్తాపట్ఠో** ఆవి భవతి నన్దస్స అచ్ఛరాదస్సనేన సున్దరియా అనభిరూపభావో వియ. అవిపరిణామధమ్మస్స పన నిరోధస్స దస్సనేన తస్స విపరిణామట్ఠో ఆవి భవతీతి వత్తబ్బమేవ నత్థి. సభావతో **ఆయూహన**లక్ఖణస్సపి సముదయస్స దుక్ఖదస్సనేన **నిదానట్ఠో** ఆవి భవతి అసప్పాయభోజనతో ఉప్పన్నబ్యాధిదస్సనేన భోజనస్స బ్యాధినిదానభావో వియ. విసంయోగభూతస్స నిరోధస్స దస్సనేన **సంయోగట్ఠో**. నియ్యానభూతస్స చ మగ్గస్స దస్సనేన **పలిబోధట్ఠో**తి. తథా నిస్సరణస్సాపి నిరోధస్స అవివేకభూతస్స సముదయస్స దస్సనేన **వివేకట్ఠో** ఆవి భవతి. మగ్గదస్సనేన **అసఙ్ఖతట్ఠో**. ఇమినా హి అనమతగ్గే సంసారే మగ్గో న దిట్ఠపుబ్బో, సోపి చ సప్పచ్చయత్తా సఙ్ఖతో ఏవాతి అప్పచ్చయధమ్మస్స అసఙ్ఖతభావో అతివియ పాకటో హోతి. దుక్ఖదస్సనేన పనస్స **అమతట్ఠో** ఆవి భవతి. దుక్ఖఞ్హి విసం, అమతం నిబ్బానన్తి. తథా **నియ్యాన**లక్ఖణస్సాపి మగ్గస్స సముదయదస్సనేన "నాయం హేతు నిబ్బానస్స పత్తియా, అయం హేతూ"తి **హేత్వత్థో** ఆవి భవతి. నిరోధదస్సనేన **దస్సనట్ఠో** పరమసుఖుమరూపాని పస్సతో "విప్పసన్నం వత మే చక్ఖూ"తి చక్ఖుస్స విప్పసన్నభావో వియ. దుక్ఖదస్సనేన **అధిపతేయ్యట్ఠో** అనేకరోగాతురకపణజనదస్సనేన ఇస్సరజనస్స ఉళారభావో వియాతి ఏవమేత్థ లక్ఖణవసేన, ఏకస్స అఞ్ఞసచ్చదస్సనవసేన చ ఇతరేసం తిణ్ణం ఆవిభావతో ఏకేకస్స చత్తారో అత్థా వుత్తా. **ఉపధివివేకో** నిక్కిలేసతా.

పటిపక్ఖం అత్థయన్తీతి **పచ్చత్థికా**. పతి విరుద్ధా అమిత్తా **పచ్చామిత్తా**. **సచ్ఛికత్వా పవేదేతీ**తి ఏత్తావతా భగవతో సబ్బఞ్ఞుతం దీపేతి. తేన ఞాణసమ్పత్తిం దీపేత్వా ఇదాని కరుణాసమ్పత్తిం దీపేతుం "**సో ధమ్మం దేసేసీ**"తిఆదిమాహ. అథ వా కిం సో పవేదేసీతి? ఞాణం, తం సబ్బం తిలోకహితభూతమేవ. సో ధమ్మం దేసేసీతి కీదిసం? "**ఆదికల్యాణ**"న్తిఆది. అనేన వచనేన వత్తుం అరహభావం దీపేతి. **సాసనధమ్మో**తి ఓవాదపరియత్తి. **కిచ్చసుద్ధియా**తి కిలేసప్పహాననిబ్బానారమ్మణకిచ్చసుద్ధియా. **సాసనబ్రహ్మచరియం** నామ సిక్ఖత్తయం, నవకోటిసహస్సానీతిఆదికం వా. మగ్గమేవ బ్రహ్మచరియం **మగ్గబ్రహ్మచరియం**. తస్స పకాసకం పిటకత్తయం ఇధ **సాత్థం సబ్యఞ్జనం** నామ. ఛసు అత్థపదేసు

సఙ్ఖేపతో కాసనం **సఙ్కాసనం**. ఆదితో కాసనం **పకాసనం**. ఉభయమ్పి విత్థారేత్వా దేసనం **వివరణం**. పున విభాగకరణం **విభజనం**. ఓపమ్మాదినా పాకటకరణం **ఉత్తానీకరణం**. సోతూనం చిత్తపరితోసజననేన, చిత్తనిసానేన చ **పఞ్ఞాపనం** వేదితబ్బం. బ్యఞ్జనపదేసు అక్ఖరణతో **అక్ఖరం,** "ఏకక్ఖరపదమక్ఖర"న్తి ఏకే. విభత్తిఅన్తం **పదం**. బ్యఞ్జయతీతి **బ్యఞ్జనం,** వాక్యం. పదసముదాయో వా వాక్యం. విభాగపకాసో **ఆకారో** నామ. ఫుసతీతి ఫస్సోతిఆది నిబ్బచనం **నిరుత్తి,** నిరుత్తియా నిద్దిట్ఠస్స అపదేసో **నిద్దేసో** నామ. ఫుసతీతి ఫస్సో, సో తివిధో – సుఖవేదనీయో దుక్ఖవేదనీయో అదుక్ఖమసుఖవేదనీయోతి. ఏతేసు అయం యోజనా – అక్ఖరేహి సఙ్కాసయతి, పదేహి పకాసయతి, బ్యఞ్జనేహి వివరతి, ఆకారేహి విభజతి, నిరుత్తీహి ఉత్తానిం కరోతి, నిద్దేసేహి పఞ్ఞాపేతి. అక్ఖరేహి వా సఙ్కాసయిత్వా పదేహి పకాసేతి, బ్యఞ్జనేహి వివరిత్వా ఆకారేహి విభజతి, నిరుత్తీహి ఉత్తానిం కత్వా నిద్దేసేహి పఞ్ఞాపేతి. అక్ఖరేహి వా ఉగ్ఘాటేత్వా పదేహి వినేతి ఉగ్ఘటితఞ్ఞుం, బ్యఞ్జనేహి వివరిత్వా ఆకారేహి వినేతి విపఞ్చితఞ్ఞుం, నిరుత్తీహి నేత్వా నిద్దేసేహి వినేతి నేయ్యన్తి వేదితబ్బం. **అత్థో**తి భాసితత్థో. తస్సేవత్థస్స పటివిజ్ఝితబ్బో సకో సకో భావో **పటివేధో** నామ. తం ఉభయమ్పి అత్థో నామ. తేన వుత్తం "**అత్థగమ్భీరతాపటివేధగమ్భీరతాహి సాత్థ**"న్తి. **ధమ్మో**తి వా **దేసనా**తి వా బ్యఞ్జనమేవ. నిద్దోసభావేన పరిసుద్ధం సాసనబ్రహ్మచరియం, సిక్ఖత్తయపరిగ్గహితో మగ్గో చ, ఉభయమ్పి బ్రహ్మచరియపదేన సఙ్గహితం. **పటిపత్తియా**తి పటిపత్తిహేతు. **ఆగమబ్యత్తితో**తి పునప్పునం అధీయమానా ఖన్ధాదయో పాకటా హోన్తి. దురుత్తసత్థాని అధీయమానాని సమ్మోహమేవావాహన్తి.

౨-౩. **కచ్చి ఖమనీయం** సీతుణ్హాది. **కచ్చి యాపనీయం** యథాలద్ధేహి జీవితసాధనేహి జీవితం. **అప్పాబాధన్తి** అప్పోపసగ్గం, **అప్పాతఙ్కన్తి** అప్పరోగం. **కచ్చి లహుట్ఠానం** సరీరకిచ్చే. **కచ్చి బలం** సమణకిచ్చే. **కచ్చి ఫాసువిహారో** యథావుత్తనయేన అప్పాబాధతాయ, అనుక్కణ్ఠనాదివసేన వా. సత్తసట్ఠితో పట్ఠాయ **పచ్ఛిమవయో,** ఉత్తరాముఖోతి వుత్తం హోతి. లోకవివరణే జాతే ఇధ కిం ఓలోకేసి, నత్థేత్థ తయా సదిసోపీతి ఆహ "**త్వం సదేవకస్స లోకస్స అగ్గో**"తిఆది. **ఆసభిం** ఉత్తమం. **ఉపపత్తివసేన** దేవా. రూపానం పరిభోగవసేన, పత్థనావసేన వా ఉప్పన్నా రాగసమ్పయుత్తా సోమనస్సవేదనానురూపతో ఉప్పజ్జిత్వా హదయతప్పనతో అమ్బరసాదయో వియ "రూపరసా"తి వుచ్చన్తి. **తథాగతస్స పహీనా**తి అధికారవసేనాహ. తథాగతస్సపి హి కస్సచి తే పహీనాతి మత్థకచ్ఛిన్నతాలో వియ కతా. కథం? రూపరసాదివచనేన విపాకధమ్మధమ్మా గహితా, తే విజ్జమానాపి మత్థకసదిసానం తణ్హావిజ్జానం మగ్గసత్థేన ఛిన్నత్తా ఆయతిం తాలపన్తిసదిసే విపాకక్ఖన్ధే నిబ్బత్తేతుం అసమత్థా జాతా. తస్మా తాలావత్థు వియ కతా. "కుసలసోమనస్సాపి ఏత్థ సఙ్గహితా"తి వదన్తి. పఠమమగ్గేన పహీనా కమ్మపథట్ఠానియా, దుతియేన ఉచ్ఛిన్నమూలా ఓళారికా, తతియేన తాలావత్థుకతా కామరాగట్ఠానియా. చతుత్థేన అనభావంకతా రూపరాగారూపరాగట్ఠానియా. అపరిహానధమ్మతం పన దీపేన్తో "**ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మా**"తి ఆహ. తదఙ్గప్పహానేన వా పహీనా విపస్సనాక్ఖణే, ఝానస్స పుబ్బభాగక్ఖణే వా, విక్ఖమ్భనప్పహానేన ఉచ్ఛిన్నమూలా ఝానక్ఖణే. "వివిచ్చేవ కామేహీ"తి (పారా॰ ౧౧) హి వుత్తం. సముచ్ఛేదప్పహానేన తాలావత్థుకతా తతియవిజ్జాధిగమక్ఖణే. ఇత్థమ్భూతా పన తే రూపరసాదయో అనభావంకతా ఆయతిమనుప్పాదధమ్మాతి ఏకమేవిదం అత్థపదం. పఠమాయ వా అభినిబ్బిదాయ పహీనా, దుతియాయ ఉచ్ఛిన్నమూలా, తతియాయ తాలావత్థుకతా. ఇత్థమ్భూతా యస్మా అనభావంకతా నామ హోన్తి, తస్మా ఆయతింఅనఉప్పాదధమ్మాతి వేదితబ్బా. అథ వా దుక్ఖఞాణేన పహీనా, సముదయఞాణేన ఉచ్ఛిన్నమూలా , నిరోధఞాణేన తాలావత్థుకతా, మగ్గఞాణేన అనభావంకతా, పచ్చవేక్ఖణఞాణేన ఆయతిం అనుప్పాదధమ్మాతి వేదితబ్బా. లోకియమగ్గేన వా పహీనా, దస్సనమగ్గేన ఉచ్ఛిన్నమూలా, తివిధేన భావనామగ్గేన తాలావత్థుకతాతిఆది. బ్రాహ్మణస్స అవిసయత్తా ధమ్మరసా న ఉద్ధటా.

౧౧. **ధమ్మధాతు**న్తి ఏత్థ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం ధమ్మధాతు నామ. అనుకమ్పవచనానురూపం ''**పుణ్ణచన్దో వియా**''తి వుత్తం, సూరియవచనం ''**సుప్పటివిద్ధత్తా**''తివచనానురూపం, పథవీసమచిత్తతాయ కారణం ''**కరుణావిప్ఫార**''న్తి వదన్తి. పటిచ్ఛాదేతబ్బే హి అత్తనో గుణే "ఆరద్ధం ఖో పన మే వీరియ"న్తిఆదినా పకాసేన్తో అత్తనో కరుణావిప్ఫారం పకాసేతీతి గహేతబ్బో. **వరభూరిమేధసో** వరపుథులఞాణో, భూరీతి వా భూమి, భూమి వియ పత్థటవరపఞ్ఞోతి అత్థో. అబుజ్ఝి ఏత్థాతిపి అధికరణేన **రుక్ఖో బోధి**. సయం బుజ్ఝతి, బుజ్ఝన్తి వా తేన తంసమఙ్గినోతి **మగ్గో బోధి,** ఏవం **సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమ్పి**. బుజ్ఝీయతీతి **నిబ్బానం బోధి**. తిస్సన్నం విజ్జానం ఉపనిస్సయవతో యథాసమ్భవం **తిస్సో విజ్జా** వేదితబ్బా. ఏకగ్గతావసేన **తిక్ఖభావో**. తిక్ఖోపి ఏకచ్చో సరో లక్ఖం పత్వా కుణ్ఠో హోతి, న తథా ఇదం. సతిన్ద్రియవసేనస్స **ఖరభావో,** సద్ధిన్ద్రియవసేన **విప్పసన్నభావో,** అన్తరా అనోసక్కిత్వా కిలేసపచ్చత్థికానం సుట్ఠు అభిభవనతో వీరియిన్ద్రియవసేనస్స **సూరభావో** చ వేదితబ్బో. మగ్గవిజాయనత్థం గబ్భగ్గహణకాలో సఙ్ఖారుపేక్ఖానన్తరమనులోమత్తా.

ఛన్దోతి చ సఙ్కప్పోతి చ అవత్థన్తరభేదభిన్నో రాగోవ –

''సేనహత్థ్యఙ్గముపేతి,
రత్తహదయో రాగేన;
సమ్మగతే రత్తకామముపేతి,
కామపతితం లోకస్స మాత్రాలమతీ"తి –

ఆదీసు వియ –

విభఙ్గేయేవ కిఞ్చాపి అత్థో వుత్తోతి ఏత్థ అయమధిప్పాయో – విభఙ్గపాళిం ఆనేత్వా ఇధ వుత్తేపి సబ్బేసం ఉపకారాయ న హోతి, తస్మా తం అట్ఠకథానయేనేవ పకాసయిస్సామీతి. **ఇతో**తి కామేహి. కాయవివేకాదీసు ఉపధివివేకో తతియో, తస్మా తతియం ఛడ్డేత్వా ద్వే గహేత్వా తదఙ్గాదీసు విక్ఖమ్భనవివేకం గహేత్వా ''**తయో ఏవా**''తి వుత్తా. ఏవం సతి చిత్తవిక్ఖమ్భనా ఏకత్థా ఏవాతి విసేసో న సియాతి చే? అప్పనావారత్తా న పనేవం దట్ఠబ్బం. కాయవివేకగ్గహణేన పుబ్బభాగగ్గహణం ఞాయతి, తస్మా **చిత్తవివేకో**తి తదఙ్గవివేకో వుత్తో, విక్ఖమ్భనేన అప్పనాకాలేతి గహేతబ్బం అసఙ్కరతో. అథ వా చిత్తవివేకేన తదఙ్గవిక్ఖమ్భనా గహితా, ఇతరేన విక్ఖమ్భనవివేకో ఏవాతిపి యుత్తం, కిలేసకామత్తా వా ద్వీసు కమ్మేసు పరియాపన్నో పురిసో వియ. యథా అవిజ్జమానేన అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తివసేన లోకే "సఫలో రుక్ఖో"తి వుచ్చతి, తథేవ విజ్జమానేన విజ్జమానపఞ్ఞత్తివసేన సాసనే "సవితక్కం సవిచారం ఝాన"న్తి వుచ్చతీతి అధిప్పాయో.

వూపసమాతి ఏత్థ కేసం వూపసమాతి, కిం పఠమజ్ఝానికానం, ఉదాహు దుతియజ్ఝానికానన్తి? ఏత్థ యది పఠమజ్ఝానికానం, నత్థి తేసం వూపసమో. న హి పఠమజ్ఝానం వితక్కవిచారరహితం అత్థి. యది దుతియజ్ఝానికానం, నత్థేవ వూపసమో తత్థ తదభావాతి చే? తేనేతం వుచ్చతి ''**సమతిక్కమా**''తి, సమతిక్కమోపి న తేసంయేవ. కిన్తు సకలస్సపి పఠమజ్ఝానధమ్మరాసిస్సాతి చే? తేనేతం వుచ్చతి ''**ఓళారికస్స పన సమతిక్కమా**''తిఆది. సబ్బేపి పఠమజ్ఝానధమ్మా ఓళారికావ దుతియజ్ఝానతో, న కేవలం వితక్కవిచారద్వయమేవాతి చే? న వితక్కవిచారాయేవ తేహి సమ్పయుత్తానం ఓళారికభావతోతి తేస్వేవ ఆదీనవదస్సనేన దుతియజ్ఝానక్ఖణే తేసం అభావో హోతి. తేన వుత్తం ''**దుతియజ్ఝానక్ఖణే అపాతుభావా**''తి, యస్స ధమ్మస్సానుభావేన, యోగేన వా ఇదం ఝానం ''**సమ్పసాదన**''న్తి వుచ్చతి ''**ఏకోదిభావ**''న్తి చ,

తస్స దస్సనత్థం సద్ధాసమాధయో **విభఙ్గే** వుత్తా. **పణీతభోజనసిక్ఖాపదే** (పాచి॰ ౨౫౭ ఆదయో) సప్పిఆదయో వియాతి వుత్తే అయం అత్థవణ్ణనా న విరుజ్ఝతి. **సమం పస్సతీ**తి లీనుద్ధచ్చం పహాయ ఖీణాసవస్స ఛసు ద్వారేసు ఇట్ఠానిట్ఠఛళారమ్మణాపాథే పరిసుద్ధపకతిభావావిజహనాకారభూతా ఉపేక్ఖా **ఛళఙ్గుపేక్ఖా**. నీవరణాదిపటిసఙ్ఖాసన్తిట్ఠనాగహణే మజ్ఝత్తభూతా ఉపేక్ఖా, అయం **సఙ్ఖారుపేక్ఖా** నామ. విచిననే మజ్ఝత్తభూతా ఉపేక్ఖా **విపస్సనుపేక్ఖా** నామ. తత్థ ఛళఙ్గుపేక్ఖా బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా బోజ్ఝఙ్గుపేక్ఖా తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖా ఝానుపేక్ఖా పారిసుద్ధుపేక్ఖా చ అత్థతో ఏకా తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖావ, అవత్థాభేదేన భేదో నేసం. సఙ్ఖారుపేక్ఖావిపస్సనుపేక్ఖానమ్పి ఏకతా పఞ్ఞావసేన, కిచ్చవసేన పన దువిధతా వేదితబ్బా.

ఛళఙ్గుపేక్ఖా కామావచరా, బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా రూపావచరాతిఆదినా భూమివసేన. ఛళఙ్గుపేక్ఖా ఖీణాసవస్సేవ, బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా తిణ్ణమ్పి పుథుజ్జనసేక్ఖాసేక్ఖానన్తి ఏవం పుగ్గలవసేన. ఛళఙ్గుపేక్ఖా సోమనస్సుపేక్ఖాసహగతచిత్తసమ్పయుత్తా, బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా ఉపేక్ఖాసహగతచిత్తసమ్పయుత్తా ఏవాతి ఏవం చిత్తవసేన. ఛళఙ్గుపేక్ఖా ఛళారమ్మణా, బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా ధమ్మారమ్మణావాతి ఆరమ్మణవసేన. వేదనుపేక్ఖా వేదనాక్ఖన్ధేన సఙ్గహితా, ఇతరా నవ సఙ్ఖారక్ఖన్ధేనాతి ఖన్ధసఙ్గహవసేన. ఛళఙ్గుపేక్ఖా బ్రహ్మవిహారబోజ్ఝఙ్గఝానుపేక్ఖా పారిసుద్ధితత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖా చ అత్థతో ఏకా, తస్మా ఏకక్ఖణే ఏకావ సియా, న ఇతరా, తథా సఙ్ఖారుపేక్ఖావిపస్సనుపేక్ఖాపి. వేదనావీరియుపేక్ఖానం ఏకక్ఖణే సియా ఉప్పత్తీతి. ఛళఙ్గుపేక్ఖా అబ్యాకతా, బ్రహ్మవిహారుపేక్ఖా కుసలాబ్యాకతా, తథా సేసా. వేదనుపేక్ఖా పన సియా అకుసలాపి. ఏవం కుసలత్తికవసేన. దసపేతా సఙ్ఖేపేన చత్తారోవ ధమ్మా వీరియవేదనాతత్రమజ్ఝత్తఞాణవసేన. "దుక్ఖదోమనస్ససుఖసోమనస్సాన"న్తి ఏవం పహానక్కమేన అవత్వా విభఙ్గే వుత్తనయేన కస్మా వుత్తానీతి చే? సుత్తానురక్ఖణత్థం. **ఇట్ఠానిట్ఠవిపరీత**న్తి ఏత్థ "ఆరమ్మణవసేన అగ్గహేత్వా ఇట్ఠానిట్ఠవిపరీతాకారేన అనుభవతీతి గహేతబ్బ"న్తి వదన్తి. కస్మా? ఏకంయేవ కసిణం ఆరబ్భ సబ్బేసం పవత్తితో. తతియజ్ఝానతో పట్ఠాయ ఉపకారా హుత్వా ఆగతాతి సతిసీసేన దేసనా కతా, విగతవలాహకాదినా సోమ్మతాయ రత్తియా వలాహకాదినా కాలుస్సియే సతిపి దివా వియ అనుపకారికా న హోతి రత్తిం, తస్మా "**అత్తనో ఉపకారకత్తేన వా**"తి వుత్తం. "సూరియప్పభాభిభవా, రత్తియా అలాభాతి ఇమే ద్వే హేతూ అపరిసుద్ధతాయ కారణం. సోమ్మభావేన, అత్తనో ఉపకారకత్తేన చాతి ఇమే ద్వే సభాగతాయ కారణ"న్తి వదన్తి, తస్సా అపరిసుద్ధాయ జాతియాతి వుత్తం హోతి, తస్మా కారణవచనన్తి ఏకే.

ఝానకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పుబ్బేనివాసకథావణ్ణనా

౧౨. చిత్తేకగ్గతాసభాగత్తా ఝానానం "**కేసఞ్చి చిత్తేకగ్గతత్థానీ**"తి ఆహ. కుసలానం భవోక్కమనసభాగత్తా "**కేసఞ్చి భవోక్కమనత్థానీ**"తి. అసభాగత్తా సేసట్ఠానేసు "పాదకత్థానీ"తి అవత్వా "**పాదకానీ**"తి ఆహ. తేన పాదకభూతానమ్పి యథాసమ్భవం చిత్తేకగ్గతా భవోక్కమనతావహతం, ఇతరేసం యథాసమ్భవం పాదకతావహతఞ్చ దీపేతి. అసభాగత్తా జవనవిపస్సనాపాదకాని సమానాని అభిఞ్ఞాపాదకాని చ హోన్తి, అభిఞ్ఞాపాదకాని చ విపస్సనాపాదకాని హోన్తీతిపి దీపేతి, తథా పాదకాభావం దీపేతి. అభిఞ్ఞాయ హి చతుత్థమేవ పాదకం, న ఇతరాని. తేసు చతుత్థస్స తతియం పాదకం, తతియస్స దుతియం, దుతియస్స పఠమన్తి. అథ వా "చత్తారి ఝానానీ"తి యథాలాభతో వుత్తం.

వినయనిదాననిమిత్తం, పేరఞ్జనివాసకప్పనం;

సత్థు యస్మా తస్మా భగవా, విజ్జత్తయమాహ వేరఞ్జే.

వుత్తఞ్హేతం "వినయే సుప్పటిపన్నో భిక్ఖు సీలసమ్పత్తిం నిస్సాయా"తిఆది (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.పఠమమహాసఙ్గీతికథా). సీలవతో హి సీలపచ్చవేక్ఖణత్థం రత్తిట్ఠానదివాఠానేసు నిసిన్నస్స నిసజ్జనతో పట్ఠాయ అత్తనో అతీతకిరియానుస్సరణబహులతాయ పుబ్బేనివాసానుస్సతివిజ్జా అప్పకసిరేన సమిజ్ఝతి. తథా అత్తానం పటిచ్చ సత్తానం చుతిపరిగ్గహణసీలతాయ చుతూపపాతఞాణం అప్పకసిరేన సమిజ్ఝతి, ఉదకాదీసు సుఖుమత్త దస్సనసీలతాయ దిబ్బచక్ఖుఞాణం సమిజ్ఝతి. యస్మా సత్తవిధమేథునసంయోగపరివజ్జనేన, కామాసవాదిపరివజ్జనేన వా బ్రహ్మచరియం అఖణ్డాదిభావం పాపుణాతి, తస్మాస్స ఆసవక్ఖయఞాణం అప్పకసిరేన సమిజ్ఝతీతి ఏత్థ వినయనిదానే విజ్జత్తయమేవ దస్సితం, తస్మా ఆహ "**యేసఞ్చ గుణానం దాయకం అహోసి, తేసం ఏకదేసం దస్సేన్తో**"తి, అఞ్ఞథా విజ్జత్తయపటిలాభమత్తప్పసఙ్గో సియాతి.

సో ఏవన్తి ఇమినా కిఞ్చాపి చతున్నం ఝానానం పుబ్బభాగపటిపదాపి సఙ్గహం గచ్ఛతి, న కేవలం పురిమజ్ఝానత్తికమేవ, తథాపి కేవలం పురిమజ్ఝానత్తికమేవ గణ్హన్తో "ఏవన్తి చతుత్థజ్ఝానక్కమనిదస్సనమేతం, ఇమినా పఠమజ్ఝానాధిగమాదినా కమేన చతుత్థజ్ఝానం పటిలభిత్వాతి వుత్తం హోతీ"తి ఆహ, తం కస్మాతి చే? సమ్భారభూమిత్తా. వుత్తఞ్హేతం **అట్ఠకథాయం** (విసుద్ధి॰ ౨.౩౮౧) "ఏత్థ చ పురిమాని తీణి ఝానాని యస్మా పీతిఫరణేన చ సుఖఫరణేన చ సుఖసఞ్ఞఞ్చ లహుసఞ్ఞఞ్చ ఓక్కమిత్వా లహుముదుకమ్మఞ్ఞకాయో హుత్వా ఇద్ధిం పాపుణాతి, తస్మా ఇమినా పరియాయేన ఇద్ధిలాభాయ సంవత్తనతో సమ్భారభూమియోతి వేదితబ్బాని. చతుత్థజ్ఝానం పన ఇద్ధిలాభాయ పకతిభూమి ఏవా"తి. ఇదమేవ వా అత్థం సన్ధాయాహ "పుబ్బే ఇమాని చత్తారి ఝానాని కేసఞ్చి అభిఞ్ఞాపాదకానీ"తి. యది ఏవం చతుత్థజ్ఝానమ్పి అన్తోకత్వా ఏవన్తి కిమత్థం న వుత్తం. తఞ్హి పకతిభూమీతి చే? న వత్తబ్బం, చతుత్థజ్ఝానతో పరస్స సమాహితాదిభావప్పత్తస్స చిత్తస్స అత్థిభావప్పసఙ్గతో. యస్మా యస్మిం సతి "పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణాయ చిత్తం అభినిన్నామేసీ"న్తి వుత్తం, తస్మా తస్మిం చతుత్థజ్ఝానచిత్తే పకతిభూమిభావప్పత్తే అభిఞ్ఞాపాదకే జాతే పరికమ్మచిత్తం "పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణాయ అభినిన్నామేసీ"న్తి ఆహ. **అభినీహారక్ఖమం హోతీ**తి ఏత్థ తం ఇద్ధివిధాధిగమత్థాయ పరికమ్మచిత్తం అభినీహరతి. కసిణారమ్మణతో అపనేత్వా ఇద్ధివిధాభిముఖం పేసేసి. **గణ్ఠిపదే** పన "అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానతో ఇద్ధివిధఞాణాదీనం నీహరణత్థ"న్తి వుత్తత్తా అభినీహారక్ఖమన్తి అత్థో పకప్పితో.

సో ఏవం సమాహితే ఏవం ఆనేఞ్జప్పత్తేతి యోజనా వేదితబ్బా దుతియవికప్పే, **నీవరణదూరీభావేన వితక్కాదిసమతిక్కమేనా**తి పఠమజ్ఝానాదీనం కిచ్చసఙ్గణ్హనతో. అయం యోజనా పఠమవికప్పే న సమ్భవతి "పరిసుద్ధేతిఆదీసు పనా"తి వచనేన "ఏవ"న్తి పదస్స అనుప్పబన్ధనివారణతో. తేనేవ "ఉపేక్ఖాసతిపారిసుద్ధిభావేన పరిసుద్ధే"తిఆదిమాహ. **ఇచ్ఛావచరాన**న్తి "అహో వతాహం ఆపత్తిఞ్చేవ ఆపన్నో అస్సం, న చ మం భిక్ఖూ జానేయ్యు"న్తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౬౦) నయేన ఉప్పన్న ఇచ్ఛావసేన పవత్తానం కోపఅపచ్చయానం అభావేన అనఙ్గణేతి అత్థో. ఏత్థ చ పన యథావుత్తప్పకారా ఇచ్ఛాపి పఠమజ్ఝానాదీనం అధిగమాయ అన్తరాయికా "సమ్పజానముసావాదో ఖో పనాయస్మన్తో అన్తరాయికో ధమ్మో"తి (మహావ॰ ౧౩౪) వుత్తత్తా, పగేవ ఇచ్ఛావచరా కోపఅపచ్చయా, తస్మా వుత్తం "**ఝానపటిలాభపచ్చనీకానం పాపకానం ఇచ్ఛావచరాన**"న్తిఆది. కత్థచి పన "ఝానపటిలాభపచ్చయానం ఇచ్ఛావచరాన"న్తి పోత్థకేసు పాఠో దిస్సతి, సో పమాదలేఖో, **గణ్ఠిపదే** చ "అహో వత సత్థా మమఞ్ఞేవ పటిపుచ్ఛిత్వా ధమ్మం దేసేయ్యా"తి యో

తదత్థో లిఖితో, నో దుల్లిఖితో. న హి ఝానపటిలాభపచ్చయా కోపాదయో **అనఙ్గణసుత్తే** (మ॰ ని॰ ౧.౫౭ ఆదయో) వుత్తా, "న చ యుత్తితో సమ్భవన్తి ఝానలాభినో తదభావా"తి ఆచరియో వదతి, తం వీమంసితబ్బం. ఏత్థ విజ్జత్తయస్స ఉత్తరుత్తరవిసేసదస్సనత్థం "సో ఏవం సమాహితే చిత్తే"తిఆదినా పునప్పునం అట్ఠఙ్గనిదస్సనం కతన్తి వేదితబ్బం. ఉత్తరుత్తరవిసేసా చేభాసం అత్తదుక్ఖపరదుక్ఖదస్సనతదుపసమత్తదీపనతో వేదితబ్బా. భగవా హి పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణేన అత్తనో అనన్తసంసారదుక్ఖం పస్సిత్వా, చుతూపపాతఞాణేన పరస్స చ లోకస్స ఆసవక్ఖయఞాణేన తదుభయవూపసమత్తఞ్చ పస్సిత్వా తం దేసేతి, పఠమేన వా అత్తదుక్ఖదస్సనతో అత్తసినేహపరిచ్చాగం దీపేతి. దుతియేన పరదుక్ఖదస్సనతో పరేసు కోపపరిచ్చాగం, తతియేన అరియమగ్గదస్సనతో మోహపరిచ్చాగఞ్చ దీపేతి. ఏవం నానాగుణవిసేసదీపనతో ఇమస్సేవ లోకియాభిఞ్ఞాద్వయస్స ఇధ గహణం కతన్తి వేదితబ్బం.

యస్మా అతీతజాతి ఏవ నివాసో, తస్మా "అతీతజాతీసూ"తి న వత్తబ్బన్తి చే? న, జాతియా ఏకదేసేపి నివాసవోహారసిద్ధిదస్సనతో. **పాళియం** కిఞ్చాపి "ఏకమ్పి జాతిం ద్వేపి జాతియో"తిఆదివచనేన సకలజాతియా అనుస్సరణమేవ పుబ్బేనివాసానుస్సతి వియ దిస్సతి, న ఏవం దట్ఠబ్బం. తదేకదేసానుస్సరణమ్పి పుబ్బేనివాసానుస్సతి ఏవాతి దస్సనత్థం, భుమ్మవచనం కతం ఓకాసాదిసఙ్గహత్థఞ్చ. **''ఛిన్నవటుమకానుస్సరణాదీసూ''**తి **ఆది**-సద్దేన అనివుత్థలోకధాతుదీపరట్ఠనగరగామాదిగ్గహణం వేదితబ్బం. **గణ్ఠిపదే** పన "తేసం ఛిన్నవటుమకానం లోకుత్తరసీలాదీని న భగవతా బోధిసత్తకాలే విఞ్ఞాతానీ"తి వుత్తం. అత్థాపత్తితో లోకియాని విఞ్ఞాతానీతి ఆపజ్జతి, తం దిబ్బచక్ఖుఞాణాధికారే "అరియానం ఉపవాదకా"తి వచనేన సమేన్తం వియ దిస్సతి. న హి అరియే అపస్సన్తస్స ఏవం హోతి. కిమత్థం పనేత్థ అనుస్సతి వుత్తా, నను ఏస విజ్జాధికారోతి చే? ఆదికమ్మికస్స సతివసేన నిబ్బత్తితో, అతీతధమ్మానం సతియా విసేసాధికారత్తా చ. వుత్తఞ్హి "అనుస్సరామీ"తి.

> "వత్తమానేసు విజ్జాన-మతీతేస్వస్స సరతి;
> అనాగతేసు ధమ్మేసు, సరతి విజ్జాన పణిధీ"తి.

ఆచరియకుమారితేన సిలోకోపి వుత్తో.

తత్థ రాగే ఉస్సన్నతరే తేజోసంవట్టో. దోసే ఆపోసంవట్టో. మోహే వాయోసంవట్టో. కేచి "దోసే తేజోసంవట్టో, రాగే ఆపోసంవట్టో, మోహే వాయోసంవట్టో"తి వదన్తి. యస్మా అముత్రాతి చిత్తం, వచనం వా భవాదినియమేన హోతి, తస్మా **''భవే వా''**తిఆది. **ఏవంనామో ఏవంగోత్తో**తి పదద్వయేన అజ్ఝత్తబహిద్ధామూలకం పణ్ణత్తిసఙ్ఖాతం గోచరనివాసం దీపేతి. **పవత్తఫలభోజనో** సయంపతితఫలాహారో. **చతురాసీతికప్పసహస్సపరమాయుపరియన్తో** వాతి పణిధానతో పుబ్బే. పటినివత్తన్తస్స పచ్చవేక్ఖణం పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణం న హోతి. "పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణలాభీనం పనేతం అనుభావపరిదీపన"న్తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. **అముత్రా**తి ఏత్థ పఠమయోజనాయం సీహోక్కన్తవసేన అనుస్సరణం వుత్తం, తఞ్చ ఖో అనులోమవసేన. "పటిలోమవసేనా"తిపి లిఖన్తి, తం దువిఞ్ఞేయ్యం. సీహోక్కన్తం దస్సేతుం **''అనేకాసు కప్పకోటీసూ''**తిఆది వుత్తం. **యథా త**న్తి నిదస్సనేన పటిపత్తిసాధారణేన ఫలసాధారణతం దస్సేన్తో బ్రాహ్మణస్స ఆదరం జనేతి, అత్తానమేవేకం ఉక్కంసేతీతి వచనం నివారేతి. "సాధు ఖో పన తథారూపానం అరహతం దస్సనం హోతీ"తి తస్స పుబ్బే ఉప్పన్నచిత్తే ఏవ నియోజేతి. **పఠమా అభినిబ్భిదా**తి వచనేన అవిజ్జణ్డకోసస్స బహుపటలభావం దస్సేతి, తేన అట్ఠగుణిస్సరియాదినా అనభినిబ్భిదం దీపేతి.

పుబ్బేనివాసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దిబ్బచక్ఖుఞాణకథావణ్ణనా

౧౩. ‘‘**చుతూపపాతఞాణాయా**’’తి ఫలూపచారేన వుత్తం. ఇదఞ్హి దిబ్బచక్ఖుఞాణం రూపారమ్మణత్తా పరిత్తపచ్చుప్పన్నఅజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణం హోతి. న చుతిం వా పటిసన్ధిం వా ఆరమ్మణం కరోతి. తస్మా ‘‘యథాకమ్మూపగే సత్తే పజానామీ’’తి (పారా. ౧౩) వచనం వియ ఫలూపచారేనేవ వుత్తమిదన్తి వేదితబ్బం. దిబ్బవిహారసన్నిస్సితత్తా కారణోపచారేన దిబ్బం. ఇమినా పన కేచి ఆచరియా ‘‘కుసలాకుసలా చక్ఖూ దిబ్బచక్ఖు కామావచర’’న్తి వదన్తి, తే పటిసేధితా హోన్తి. చతుత్థజ్ఝానపఞ్ఞా హి ఏత్థ అధిప్పేతా. **మహాజుతికత్తా మహాగతికత్తా**తి ఏతేసు ‘‘సద్దసత్థానుసారేనా’’తి వుత్తం. ఏకాదసన్నం ఉపక్కిలేసానం ఏవం ఉప్పత్తిక్కమో ఉపక్కిలేసభావో చ వేదితబ్బో, మహాసత్తస్స ఆలోకం వడ్ఢేత్వా దిబ్బచక్ఖునా నానావిధాని రూపాని దిస్వా ‘‘ఇదం ను ఖో కి’’న్తి విచికిచ్ఛా ఉదపాది, సో ఉపక్కిలేసో **ఉపక్కిలేససుత్తే** (మ. ని. ౩.౨౩౬ ఆదయో) ‘‘విచికిచ్ఛాధికరణఞ్చ పన మే సమాధిమ్హి చవి, సమాధిమ్హి చుతే ఓభాసో అన్తరధాయతి దస్సనఞ్చ రూపాన’’న్తి వచనతో. తతో ‘‘రూపాని మే పస్సతో విచికిచ్ఛా ఉప్పజ్జతి, ఇదాని న కిఞ్చి మనసి కరిస్సామీ’’తి చిన్తయతో అమనసికారో, తతో కిఞ్చి అమనసికరోన్తస్స థినమిద్ధం ఉదపాది, తతో తస్స పహానత్థం ఆలోకం వడ్ఢేత్వా రూపాని పస్సతో హిమవన్తాదీసు దానవరక్ఖసాదయో పస్సన్తస్స ఛమ్భితత్తం ఉదపాది, తతో తస్స పహానత్థం ‘‘మయా దిట్ఠభయం పకతియా ఓలోకియమానం నత్థి, అదిట్ఠే కిం నామ భయ’’న్తి చిన్తయతో ఉప్పిలావితత్తం ఉదపాది. **గణ్ఠిపదే** పన ‘‘ఉప్పిలం దిబ్బరూపదస్సనేనా’’తి వుత్తం, ‘‘తం దువుత్తం పరతో అభిజప్పావచనేన తదత్థసిద్ధితో’’తి **ఆచరియో** వదతి. తతో ఛమ్భితత్తప్పహానత్థం ‘‘మయా వీరియం దళ్హం పగ్గహితం, తేన మే ఇదం ఉప్పిలం ఉప్పన్న’’న్తి వీరియం సిథిలం కరోన్తస్స కాయదుట్ఠుల్లం కాయదరథో కాయాలసియం ఉదపాది, తతో తం చజన్తస్స అచ్చారద్ధవీరియం ఉదపాది, తత్థ దోసం పస్సతో అతిలీనవీరియం ఉపదాది, తతో తం పహాయ సమప్పవత్తేన వీరియేన ఛమ్భితత్తభయా హిమవన్తాదిట్ఠానం పహాయ దేవలోకాభిముఖం ఆలోకం వడ్ఢేత్వా దేవసఙ్ఘం పస్సతో తణ్హాసఙ్ఖాతా అభిజప్పా ఉదపాది, తతో ‘‘మయ్హం ఏకజాతికరూపం మనసి కరోన్తస్స అభిజప్పా ఉప్పన్నా, తస్మా దాని నానావిధం రూపం మనసి కరిస్సామీ’’తి కాలేన దేవలోకాభిముఖం, కాలేన మనుస్సలోకాభిముఖం ఆలోకం వడ్ఢేత్వా నానావిధాని రూపాని మనసి కరోతో నానత్తసఞ్ఞా ఉదపాది, తతో ‘‘నానావిధరూపాని మే మనసి కరోన్తస్స నానత్తసఞ్ఞా ఉదపాది, తస్మా దాని అభిజప్పాదిభయా ఇట్ఠాదినిమిత్తగ్గాహం పహాయ ఏకజాతికమేవ రూపం మనసి కరిస్సామీ’’తి తథా కరోతో అభినిజ్ఝాయితత్తం రూపానం ఉదపాది ఏవం పహీనఉపక్కిలేసస్సాపి అనధిట్ఠితత్తా. ఓభాసఞ్హి ఖో జానామి, న చ రూపాని పస్సామీతిఆది జాతం.

తస్సత్థో – యదా పరికమ్మోభాసమేవ మనసి కరోమి, తదా ఓభాసం సఞ్జానామి, దిబ్బేన చక్ఖునా రూపాని న చ పస్సామి, రూపదస్సనకాలే చ ఓభాసం న జానామీతి. కిమత్థమిదం వుత్తం, న హి ఏతం ఉపక్కిలేసగతన్తి? న కేవలం ఉపక్కిలేసప్పజహనమేవేత్థ కత్తబ్బం, యేన ఇదం విసుద్ధం హోతి, అఞ్ఞమ్పి తదుత్తరి కత్తబ్బం అత్థీతి దస్సనత్థం. **విచికిచ్ఛా చిత్తస్స ఉపక్కిలేసో**తిఆదీసు ‘‘ఇమే ధమ్మా ఉపక్కిలేసాతి ఆదీనవదస్సనేన పజహిం, న మయ్హం తదా ఉప్పన్నత్తా’’తి కేచి వదన్తి. **మానుసకం వా**తి ఇమినా సభావాతిక్కమం దస్సేతి. **మంసచక్ఖునా వియా**తి ఇమినా పరియత్తిగ్గహణం, వణ్ణమత్తారమ్మణతఞ్చ ఉపమేతి. వణ్ణమత్తే హేత్థ సత్త-సద్దో, న ‘‘సబ్బే సత్తా ఆహారట్ఠితికా’’తి (అ. ని. ౧౦.౨౭) ఏత్థ వియ సబ్బసఙ్ఖతేసు, హీనజాతిఆదయో మోహస్స **నిస్సన్దో** విపాకో. కాయదుచ్చరితేన సమన్నాగతా పుబ్బే అతీతభవే అహేసుం,

సమ్పతి నిరయం ఉపపన్నాతి ఏవం పాఠసేసేన సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. “యథాకమ్మూపగఞాణఞ్హి ఏకన్తమతీతారమ్మణం, దిబ్బచక్ఖు పచ్చుప్పన్నారమ్మణ”న్తి ఉభిన్నం కిచ్చవసేన వుత్తం. **మహల్లకోతి** సమణానం సారుప్పమసారుప్పం, లోకాచారం వా న జానాతీతి అధిప్పాయేన వుత్తత్తా గుణపరిధంసనేన గరహతీతి వేదితబ్బం. “నియతో సమ్బోధిపరాయనో”తి (సం॰ ని॰ ౨.౪౧; ౫.౯౯౮, ౧౦౦౪) వుత్తో అరియపుగ్గలో మగ్గావరణం కాతుం సమత్థం ఫరుసవచనం యది కథేయ్య, అపాయగమనీయమ్పి కరేయ్య, తేన నో అపాయుపగోపి భవేయ్య, తస్మా ఉపపరిక్ఖితబ్బన్తి ఏకే. **‘‘వాయామం మా అకాసీతి** థేరేన వుత్తత్తా మగ్గావరణం కరోతీ”తి వదన్తి. పుబ్బేవ సోతాపన్నేన అపాయద్వారో పిహితో, తస్మాస్స సగ్గావరణం నత్థి. **‘‘పాకతికన్తి** పవత్తివిపాకం అహోసీ”తి వదన్తి. “వుద్ధి హేసా, భిక్ఖవే, అరియస్స వినయే, యో అచ్చయం అచ్చయతో దిస్వా యథాధమ్మం పటికరోతీ”తి (మ॰ ని॰ ౩.౩౭౦; దీ॰ ని॰ ౧.౨౫౧) వచనతో పాకతికం అహోసీతి ఏకే. **సచే సో న ఖమతీతి** సోతాపన్నాదీనం ఖన్తిగుణస్స మన్దతాయ వా ఆయతిం తస్స సుట్ఠు సంవరత్థాయ వా అక్ఖమనం సన్ధాయ వుత్తం. **సుఖానం వా ఆయస్స** ఆరమ్మణాదినో అభావా కాలకఞ్చికా అసురా హోన్తి. “ఇతో భో సుగతిం గచ్ఛా”తి (ఇతివు॰ ౮౩) వచనతో **మనుస్సగతిపి. దిబ్బచక్ఖుఞాణవిజ్జాతి** దిబ్బచక్ఖుమేవ దస్సనట్ఠేన ఞాణం, తస్స తస్స అత్థస్స విన్దనట్ఠేన విజ్జాతి అత్థో.

దిబ్బచక్ఖుఞాణకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆసవక్ఖయఞాణకథావణ్ణనా

౧౪. **సో ఏవం సమాహితే చిత్తేతి** కిం పురిమస్మింయేవ, ఉదాహు అఞ్ఞస్మింయేవ చతుత్థజ్ఝానచిత్తే. **అట్ఠకథాయమ్పి** యతో వుట్ఠాయ పురిమవిజ్జాద్వయం అధిగతం, తదేవ పున సమాపజ్జనవసేన అభినవం అభిణ్హం కతన్తి దస్సనత్థం “సో ఏవం సమాహితే చిత్తేతి ఇధ విపస్సనాపాదకం చతుత్థజ్ఝానచిత్తం వేదితబ్బ”న్తి వుత్తం. ఏత్థాహ – యది తదేవ పున సమాపజ్జనవసేన అభినవం కతం, అథ కస్మా పుబ్బే వియ “విపస్సనాపాదకం అభిఞ్ఞాపాదకం నిరోధపాదకం సబ్బకిచ్చసాధకం సబ్బలోకియలోకుత్తరగుణదాయకం ఇధ చతుత్థజ్ఝానచిత్తం వేదితబ్బ”న్తి అవత్వా “ఇధ విపస్సనాపాదకం చతుత్థజ్ఝానచిత్తం వేదితబ్బ”న్తి ఏత్తకమేవ వుత్తం , నను ఇధ తథావచనట్ఠానమేవ తం అరహత్తమగ్గేన సద్ధిం సబ్బగుణనిప్ఫాదనతో, న పఠమవిజ్జాద్వయమత్తనిప్ఫాదనతోతి? వుచ్చతే – అరియమగ్గస్స బోజ్ఝఙ్గమగ్గఙ్గఝానఙ్గపటిపదావిమోక్ఖవిసేసనియమో పుబ్బభాగవుట్ఠానగామినీవిపస్సనాయ సఙ్ఖారుపేక్ఖాసఙ్ఖాతాయ నియమేన అహోసీతి దస్సనత్థం విపస్సనాపాదకమిధ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తత్థ పరియాపన్నత్తా, న తదారమ్మణమత్తేన. **పరియాయతోతి** అఞ్ఞేనపి పకారేన. **‘‘ఇమే ఆసవా’’**తి అయం వారో కిమత్థం ఆరద్ధో? “ఆసవానం ఖయఞాణాయా”తి అధికారానులోమనత్థం. **మగ్గక్ఖణే హి చిత్తం విముచ్చతి, ఫలక్ఖణే విముత్తం హోతీతి** ఇదం ఏకత్తనయేన వుత్తం. యఞ్హి విముచ్చమానం, తదేవ అపరభాగే విముత్తం నామ హోతి. యఞ్చ విముత్తం, తదేవ పుబ్బభాగే విముచ్చమానం నామ హోతి. భుఞ్జమానో ఏవ హి భోజనపరియోసానే భుత్తావీ నామ. “ఇమినా పచ్చవేక్ఖణఞాణం దస్సేతీ”తి పచ్చవేక్ఖణఞాణస్స చ పట్ఠానే “మగ్గా వుట్ఠహిత్వా మగ్గం పచ్చవేక్ఖతి, ఫలం, నిబ్బానం, పహీనే కిలేసే పచ్చవేక్ఖతీ”తి అయముప్పత్తిక్కమో వుత్తో. పవత్తిక్కమో పనేత్థ సరూపతో అత్థతోతి ద్విధా వుత్తో. తత్థ “విముత్తమితి ఞాణం అహోసీ”తి సరూపతో చతుబ్బిధస్సపి పచ్చవేక్ఖణఞాణస్స పవత్తిక్కమనిదస్సనం. “ఖీణా జాతీ”తిఆది అత్థతో. తేనేవ అన్తే “అబ్భఞ్ఞాసి”న్తి పుగ్గలాధిట్ఠానం దేసనం అకాసి పచ్చవేక్ఖణఞాణస్స తథా అప్పవత్తితో. అప్పటిసన్ధికం హోతీతి జానన్తో “ఖీణా జాతీ”తి జానాతి నామ. “దిబ్బచక్ఖునా పచ్చుప్పన్నానాగతంసఞాణ”న్తి అనాగతంసఞాణస్స చ దిబ్బచక్ఖుసన్నిస్సితత్తా వుత్తం.

ఆసవక్ఖయఞాణకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపాసకత్తపటివేదనాకథావణ్ణనా

౧౫. కణ్ణసుఖతో హదయఙ్గమతోతి వచనమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **అనత్తుక్కంసనతో**తిఆది పుగ్గలవసేన, **కణ్ణసుఖతో**తి సోతిన్ద్రియం సన్ధాయ. **ఆపాథరమణీయతో**తి ఞాణాపాథరమణీయతో. సయమేవ **హేట్ఠాముఖజాతం వా,** మగ్గో పన అసోకో హోతి. తదా హి సోకో పహీయమానో. చరియాదిఅనుకూలతో **అప్పటికూలం. "మధురమిమ**"న్తి వుత్తత్తా "ధమ్మమిమ"న్తి వచనం అధికం వియ దిస్సతి. తస్మా "రాగవిరాగమిమ"న్తి ఏవం విసుం విసుం యోజేత్వా పున పిణ్డేత్వా ధమ్మమిమం ఉపేహీతి యోజేతబ్బం, "ధమ్మమేవ సరణత్థముపేహీ"తి పఠన్తి కిరాతి దీపేతి. సరణగతానం తేనేవ సరణగమనేన భయం సన్తాసం దుగ్గతిం పరిక్కిలేసం దుక్ఖం హింసతీతి రతనత్తయం **సరణం** నామ. తప్పసాదతగ్గరుతాదీహి విహతకిలేసో తప్పరాయనతాకారప్పవత్తో చిత్తుప్పాదో **సరణగమనం**. తంసమఙ్గీసత్తో **సరణం గచ్ఛతి**. పభేదేన పన దువిధం సరణగమనం లోకుత్తరం లోకియన్తి. తత్థ లోకుత్తరం దిట్ఠసచ్చానం మగ్గక్ఖణే సరణగమనుపక్కిలేససముచ్ఛేదేన నిబ్బానారమ్మణం హుత్వా కిచ్చతో సకలేపి రతనత్తయే ఇజ్ఝతి. లోకియం పుథుజ్జనానం సరణగమనుపక్కిలేసం తదఙ్గవిక్ఖమ్భనేన ఆరమ్మణతో బుద్ధాదిగుణారమ్మణం హుత్వా ఇజ్ఝతి. తం అత్థతో రతనత్తయే సద్ధాపటిలాభో సద్ధామూలికా చ సమ్మాదిట్ఠి. లోకుత్తరస్స చత్తారి సామఞ్ఞఫలాని విపాకఫలం, సబ్బదుక్ఖక్ఖయో ఆనిసంసఫలం. "యో చ బుద్ధఞ్చ ధమ్మఞ్చ…పే.… సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ"తి (ధ. ప. ౧౯౦-౧౯౨) హి వుత్తం. లోకియస్స భవభోగసమ్పదా. "యే కేచి బుద్ధం సరణం గతాసే"తి (దీ. ని. ౨.౩౩౨; సం. ని. ౧.౩౭) హి వుత్తం. లోకియసరణగమనం తీసు వత్థూసు అఞ్ఞాణసంసయమిచ్ఛాఞాణాదీహి సంకిలిస్సతి, న మహాజుతికం హోతి, న మహావిప్ఫారం. లోకుత్తరస్స నత్థి సంకిలేసో. లోకియస్స సావజ్జో అనవజ్జోతి దువిధో భేదో. తత్థ అఞ్ఞసత్థారాదీసు అత్తసన్నియ్యాతనాదీహి సావజ్జో హోతి, సో అనిట్ఠఫలో. అనవజ్జో కాలకిరియాయ, సో అవిపాకత్తా అఫలో. లోకుత్తరస్స నేవత్థి భేదో. భవన్తరేపి హి అరియసావకో అఞ్ఞం సత్థారం న ఉద్దిసతి. యో కోచి సరణగతో గహట్ఠో **ఉపాసకో**. రతనత్తయఉపాసనతో ఉపాసకో. పఞ్చ వేరమణియో **సీలం**. సత్థసత్తమంసమజ్జవిసవాణిజ్జారహితం ధమ్మేన జీవికం **ఆజీవో**. వుత్తసీలాజీవవిపత్తి **విపత్తి** నామ. విపరీతా **సమ్పత్తి**.

౧౬. లచ్ఛామ ను ఖోతి దుగ్గతే సన్ధాయ వుత్తం. **సక్ఖిస్సామ ను ఖో నో**తి సమిద్ధే సన్ధాయ. **తత్థ** వేరఞ్జాయం. **పగ్గయ్హా**తీతి పత్తం పగ్గహో, తేన పగ్గహేన పత్తేనాతి అత్థో. **సమాదాయేవా**తి నిదస్సనం. **న చ వట్టతీ**తి పున పాకం కిఞ్చాపి వట్టతి, తథాపి న సుట్ఠు పక్కత్తా వుత్తం, "ఉత్తణ్డులభత్తం లభిత్వాపి పిధేతుం న వట్టతీ"తి అట్ఠకథావచనఞ్చేత్థ సాధకం. "సావకానం వా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేస్సామీ"తి ఇమినా వచనేన ఆజీవపారిసుద్ధిసీలం సన్ధాయ "పచ్ఛా సీల"న్తి వుత్తం. ఉపాలిత్థేరోపి తం తం వత్థుం పటిచ్చ భగవతా బహూని సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞత్తాని అత్థీతి దీపేతి. యది ఏవం వేరఞ్జాయం "ఏతస్స భగవా కాలో"తి వచనం న సమేతీతి చే? న, తతో పుబ్బే సిక్ఖాపదాభావప్పసఙ్గతో. థేరో పన పఞ్ఞత్తాని ఠపేత్వా ఇదాని పఞ్ఞపేతబ్బాని పాతిమోక్ఖుద్దేసప్పహోనకాని సన్ధాయాహ. భగవాపి "న తావ సారిపుత్త సత్థా సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేతీ"తి **భద్దాలిసుత్తే** (మ. ని. ౨.౧౩౪; ఆదయో) వియ ఏకచ్చేసు పఞ్ఞత్తేసుపి తతో పరం పఞ్ఞపేతబ్బాని సన్ధాయాహ. ఇధేవ **అట్ఠకథాయం** "సామమ్పి పచనం సమణసారుప్పం న హోతి న చ వట్టతీ"తి వచనఞ్చ, తథా "రత్తిచ్ఛేదో వా వస్సచ్ఛేదో వా"తిఆదివచనాని చ అత్థి. అఞ్ఞథా "ద్వీహాకారేహి బుద్ధా భగవన్తో భిక్ఖూ పటిపుచ్ఛన్తీ"తి ఇధేవేదం పాళిఠపనం విరుజ్ఝతీతి ఆచరియేన విచారితం, తం సున్దరం పుబ్బేపి పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదసమ్భవతో. కిన్తు ఇధ పాళిఠపనవిరోధవిచారణా పన నిప్పయోజనా వియ

మమ దిస్సతి. కస్మా? ఉపాలిత్థేరేన సఙ్గీతికాలే వుత్తపాఠత్తా. **రత్తిచ్ఛేదో**తి సత్తాహకిచ్చం సన్ధాయ వుత్తో. "సత్తాహకరణీయేన గన్త్వా రత్తిచ్ఛేదో వా వస్సచ్ఛేదో వా ఏకభిక్ఖునాపి న కతో"తి వుత్తం కిర **మహాఅట్ఠకథాయం,** తస్మా వస్సచ్ఛేదస్స కారణే సతి సత్తాహకిచ్చం కాతుం వట్టతీతి ఏకే. వినయధరా పన నిచ్ఛన్తి, తస్మా అట్ఠకథాధిప్పాయో వీమంసితబ్బో, ఇమాయ వేరఞ్జాయం అప్పిచ్ఛతాదిపటిపదాయ పసన్నా. సాలీనం వికతి **సాలివికతి**.

౧౭-౮. **ఉపపన్నఫలో**తి బహుఫలో. "ఖుద్దం మధు"న్తి పాఠో. **థేరం సీహనాదం నదాపేతుం పుచ్ఛీ**తి ఇమినా ఆచరియో యం పుబ్బే ఆణాయ ఠితానం సావకానం మహానుభావతాదస్సనం "వేరఞ్జాయం నివాసప్పయోజన"న్తి అమ్హేహి వుత్తం, తం సమ్పాదేతి, రాజగహే వేరఞ్జాయఞ్చాతి ఉభయత్థ వితక్కుప్పాదే ఏకతో పిణ్డేత్వా దస్సేన్తో **''అథ ఖో ఆయస్మతో సారిపుత్తస్సా''**తిఆదిమాహ. కాలం సన్ధాయ **చిరం,** ఠితిం సన్ధాయ **చిరా**తి విగ్గహో.

కామం హినోతి అత్తనో ఫలనిబ్బత్తియా సహాయం గచ్ఛతీతి కత్తరి **హేతు,** తథాపి ఇధ తేన కరణభూతేన తస్స ఫలం హినోతి పవత్తతీతి **హేతు**. తథా ఘటన్తి తేనాతి ఘటో. **కిలాసునో**తి పయోజనాభావేన అవావటా. **అబ్బోకిణ్ణాని** విసభాగేహి. **ఆగామినియా** అనాగతేతి అత్థో. ఇమేసంయేవ నోతి దస్సనత్థం "సబ్బబుద్ధానం హీ"తి వుత్తం. **యావసాసనపరియన్తా**తి యావ బుద్ధా ధరన్తి, తావాతి అత్థో. ఖత్తియబ్రాహ్మణావ ఉచ్చా, తత్థాపి విసేసం దస్సేతుం "ఉచ్చనీచఉళారుళారభోగా"తి. "మనసి కత్వా"తిపి పాఠో. ఉపసమ్పాద్యఉపసమ్పాద్యఇచ్చేతం ద్వయం మాగధే "ఉపసమ్పజ్జా"తి వుచ్చతి. **అనుపాదాయా**తి ఆరమ్మణకరణవసేన అగ్గహేత్వా. **ఆసవేహీ**తి కత్తరి తతియావిభత్తి. **చిత్తానీ**తి పచ్చత్తబహువచనం. **విముచ్చింసూ**తి కమ్మకారకే. విమోచితానీతి అధిప్పాయోతి ఆచరియో. ఆసవేహీతి పదఞ్చ పచ్చత్తే కరణవచనం కత్వా **గణ్ఠిపదే** అత్థో పకాసితో. యది అరియమగ్గేన నిరుద్ధానం ఆసవానం వసేన అనాసవతా, లోకే చిత్తానిపి అనాసవా సియుం. న హి నిరుద్ధాని చిత్తాని ఆరమ్మణాని కరోన్తీతి తాని అనిరుద్ధాసవవసేన సాసవానీతి చే. సోతాపన్నస్స మగ్గచిత్తం ఉపరిమగ్గవజ్ఝాసవవసేన సాసవం, అవసిట్ఠాసవసముచ్ఛిన్దనానుభావత్తా ఫలాని సాసవాని సియున్తి? న, ఆసవసముచ్ఛిన్దనానుభావాగతఫలత్తా. భింసనస్స కరణం భింసనకతం, తస్మిం **భింసనకతస్మిం,** భింసనకిరియాయాతి అత్థో. ఇత్థిలిఙ్గం విపల్లాసం కత్వా నపుంసకలిఙ్గం, పురిసలిఙ్గం వా కత్వా. **నిమిత్తత్థే**తి ఏత్థ –

"చమ్మని దీపినం హన్తి, దన్తేసు హన్తి కుఞ్జరం;
వాలేసు చామరిం హన్తి, సిఙ్గేసు సరభో హతో"తి. –

అధికరణం.

౨౦-౨౧. నచిరట్ఠితికకారణే కథితే చిరట్ఠితికకారణం అత్థతో వుత్తపటిపక్ఖవసేన కిఞ్చాపి సిద్ధం, తథాపి తం థేరస్స వినయపఞ్ఞత్తియాచనాయ ఓకాసకారణాధిప్పాయతో వినయపఞ్ఞత్తియాచనోకాసం పాపేతుం పున భగవన్తం "కో పన, భన్తే, హేతూ"తి పుచ్ఛి. భగవాపి యాచనం సమ్పటిచ్ఛితుకామో బ్యాకాసి. "ఆసవట్ఠానీయా సఙ్ఘే పాతుభవన్తీ"తి పుగ్గలస్స సఙ్ఘపరియాపన్నత్తా వుత్తం. **ఆదరత్థవసేనేవేత్థ ద్విక్ఖత్తుం వుత్త**న్తి యస్మా థేరో పుబ్బే రాజగహే, సమ్పతి వేరఞ్జాయన్తి ద్విక్ఖత్తుం కాచి, తస్మా ఆదరేన పునప్పునం యాచయమానం పస్సిత్వా సయమ్పి భగవా ఆదరేనేవ "ఆగమేహి త్వం సారిపుత్తా"తి ఆహ. తేనేతం దీపేతి "మా త్వం పునప్పునం యాచాహి, సమ్పటిచ్ఛితావ మయా తే యాచనా, పుబ్బేనను తవయాచనం సమ్పటిచ్ఛతావ మయా ఏత్తకే కాలే ఏత్తకాని సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞత్తాని, న తావ మే సావకానం

ఆణాపాతిమోక్ఖుద్దేసానుజాననకాలో సమ్పత్తో, తక్కానుమానవసేన తయా 'ఏతస్స భగవా కాలో'తి పునప్పునం నిద్దిసియమానోపి నేస సో కాలో, కిన్తు తథాగతోవ తత్థ కాలం జానిస్సతీ"తి. యస్మా పన "సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తికాలతో పభుతి ఆణాపాతిమోక్ఖమేవ ఉద్దిసియతీ"తి వుత్తం, తస్మా పాతిమోక్ఖుద్దేసప్పహోనకసిక్ఖాపదమేవ సన్ధాయాహ. "తత్థాతి సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియాచనాపేక్ఖం భుమ్మవచన"న్తి ఏకమేవ పదం వుత్తం తస్సా సిద్ధియా ఇతరస్స సిద్ధితో. "సావకానం విసయభావన్తి ఇమినా మహాపదుమత్థేరవాదో పటిక్ఖిత్తో"తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం, తం సున్దరం వియ. సమ్ముఖే **గరహా**. పరమ్ముఖే **ఉపవాదో**. "న, భిక్ఖవే, ఊనదసవస్సేన...పే.... దుక్కటస్సా"తి (మహావ. ౭౫) ఇదం సిక్ఖాపదం భగవా బుద్ధత్తేన దసవస్సికో హుత్వా పఞ్ఞపేసి ఊనదసవస్సికస్స తస్స తథా సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా అభావతో. న తదా అతిరేకదసవస్సికోవ దసవస్సికానం రత్తఞ్ఞుమహత్తప్పత్తితో, తస్మా తం సిక్ఖాపదం వేరఞ్జాయం వస్సావాసతో పుబ్బే రాజగహే ఏవ పఞ్ఞత్తన్తి సిద్ధం, తస్మిం సిద్ధే సిద్ధమేవ "యావ న సఙ్ఘో రత్తఞ్ఞుమహత్తం పత్తోతి వచనం ఇతో పుబ్బే పఠమయాచనాయపి వుత్త"న్తి. **అట్ఠకథాయమ్పి** రత్తఞ్ఞుమహత్తప్పత్తకాలే "ద్వే సిక్ఖాపదానీ"తి గణనపరిచ్ఛేదవచనం పఠమయాచనాయ వుత్తవచనం సన్ధాయ వుత్తం. అఞ్ఞథా రత్తఞ్ఞుమహత్తప్పత్తకాలే ద్వే ఏవ, న అఞ్ఞన్తి ఆపజ్జతి.

"అథ ఖో ఆయస్మతో సారిపుత్తస్సా"తిఆదిమ్హి అయమాదితో పట్ఠాయ అత్థవిభావనా – అయం కిరాయస్మా అస్సజిత్థేరతో పటిలద్ధం ఏకగాథామత్తకం ధమ్మపరియాయం నయసతసహస్సేహి వివేచేన్తో అరహత్తం పత్వా సావకపారమీఞాణే ఠితో "అహో వత మహానుభావోయం సద్ధమ్మో, యో వినాపి ధమ్మసామినా పరమ్ముఖతో సుతమత్తేపి మయ్హం మహన్తం గుణవిసేసం జనేసి, సాధు వతాయం సద్ధమ్మో చిరం తిట్ఠేయ్యా"తి చిన్తేన్తో "కతమేసానం ను ఖో బుద్ధానం భగవన్తానం...పే.... న చిరట్ఠితిక"న్తి తమత్థం, కారణఞ్చ అత్తనో అగ్గసావకఞాణేన పటివిజ్ఝిత్వా "సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తన్తిఆదిచిరట్ఠితికారణ"న్తి నిట్ఠం కత్వా వినయపఞ్ఞత్తియాచనోకాసకరణత్థం భగవన్తం పుచ్ఛి. తతో పఞ్హస్స విస్సజ్జనే వినయపఞ్ఞత్తియాచనోకాసే సమ్పత్తే "ఏతస్స భగవా కాలో, ఏతస్స సుగత కాలో"తి వినయపఞ్ఞత్తిం యాచి. తతో భగవా తస్సా యాచనాయ సమ్పటిచ్ఛితభావం, "ఏతస్స భగవా కాలో"తి వుత్తకాలస్స అకాలతం, కాలస్స చ అనఞ్ఞవిసయతం దీపేన్తో "ఆగమేహి త్వ"న్తిఆదిమాహ, తతో భగవా తస్స యాచనం, సత్తేసు కారుఞ్ఞతఞ్చ పటిచ్చ "తేన ఖో పన సమయేన భిక్ఖూ అనుపజ్ఝాయకా అనాచరియకా అనోవదియమానా"తిఆదినా (మహావ. ౬౪) నయేన వేపుల్లమహత్తతం పటిచ్చ సత్థా సావకానం ఉపజ్ఝాయవత్తాదీని వినయకమ్మాని, తదనురూపసిక్ఖాపదాని చ పఞ్ఞపేసి. తతో అనుక్కమేన ద్వాదసమవస్సం వేరఞ్జాయం వసి. తదా చ ఆయస్మా సారిపుత్తో సత్థారా నిద్దిట్ఠేసు చిరట్ఠితిహేతూసు జాతేసు "నవఙ్గసత్థుసాసనమహత్తతా చ సమ్పతి జాతా, వినయపఞ్ఞత్తి చ బహుతరా జాతా, పాతిమోక్ఖుద్దేసో ఏవేకో న తావ సావకానం అనుఞ్ఞాతో, సో చ పరిసుద్ధేన సఙ్ఘేన కరీయతి. సఙ్ఘోపి ఏతరహి పరిసుద్ధో పచ్ఛిమకస్స సోతాపన్నత్తా"తి చిన్తేత్వా పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానాపేతుకామో యత్తకేహి చ సిక్ఖాపదేహి పాతిమోక్ఖుద్దేసో అనుజానీయతి, తత్తకానం పఞ్ఞత్తియాచనపుబ్బఙ్గమం పాతిమోక్ఖుద్దేసం యాచన్తో పుబ్బుప్పన్నవితక్కసూచనపుచ్ఛావిస్సజ్జనక్కమవసేన యాచనోకాసే సమ్పత్తే "ఏతస్స భగవా కాలో"తిఆదిమాహ.

తత్థ "యం భగవా సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేయ్యా"తి పాతిమోక్ఖుద్దేసప్పహోనకసిక్ఖాపదం సన్ధాయాహ, అయమత్థో **భద్దాలిసుత్తేన** (మ॰ ని॰ ౨.౧౩౪ ఆదయో) దీపేతబ్బో . తత్థ హి బహూసు సిక్ఖాపదేసు పఞ్ఞత్తేసు, పఞ్ఞపియమానేసు చ "న తావ భద్దాలి సత్థా సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేతీ"తిఆది (మ॰ ని॰ ౨.౧౪౫) వుత్తం అపఞ్ఞత్తం ఉపాదాయ, తథా ఇధాపి

అపఞ్ఞత్తం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. పరిసుద్ధత్తా సఙ్ఘస్స సమ్పతి సావకానం ఆణాపాతిమోక్ఖుద్దేసం నానుజానామీతి దస్సేన్తో "**నిరబ్బుదో**"తిఆదిమాహ. న హి పరిసుద్ధే సఙ్ఘే ఓవాదపాతిమోక్ఖుద్దేసస్స అనుద్దేసకారణం అత్థి, తస్మిం సతి ఆణాపాతిమోక్ఖుద్దేసానుజాననాధిప్పాయతో. తథా చ సో తతో అట్ఠన్నంవస్సానం అచ్చయేన అనుఞ్ఞాతో. యథాహ **పాతిమోక్ఖఠపనక్ఖన్ధకే** (చూళవ. ౩౮౬) "న దానాహం, భిక్ఖవే, ఇతో పరం ఉపోసథం కరిస్సామి...పే.... పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యాథా"తి. యం పన **ఉపసమ్పదక్ఖన్ధకే** (మహావ. ౧౨౯) "తేన ఖో పన సమయేన భిక్ఖూ అఞ్ఞతరం భిక్ఖుం ఉపసమ్పాదేత్వా ఏకకం ఓహాయ పక్కమింసు...పే.... సో తస్సా మేథునం ధమ్మం పటిసేవిత్వా చిరేన అగమాసీ"తి వత్థు ఆగతం, తం సుదిన్నవత్థుతో పరతో ఉప్పన్నమ్పి తత్థ యథాధికారం సమోధానేతుం వుత్తం. తథా తత్థేవ "ఉభయాని ఖో పనస్స పాతిమోక్ఖాని విత్థారేన స్వాగతాని హోన్తీ"తిఆదినా (పాచి. ౧౪౭; అ. ని. ౮.౫౨; ౧౦.౩౩) అఞ్ఞానిపి వేదితబ్బాని. న హి ఆదితో ఏవ ఉభతోపాతిమోక్ఖాని సిద్ధానీతి. అపిచ ఆదితో పట్ఠాయ అయమనుక్కమో వేదితబ్బో, సేయ్యథిదం – రాహులకుమారే ఉప్పన్నే బోధిసత్తో నిక్ఖమిత్వా ఛబ్బస్సాని దుక్కరం కత్వా సత్తమే అభిసమ్బుద్ధో, తస్మిం ఏవ సంవచ్ఛరే కపిలవత్థుం గన్త్వా రాహులకుమారం పబ్బాజేసి. **అమ్బలట్ఠికరాహులోవాదసుత్తట్ఠకథాయం** (మ. ని. అట్ఠ. ౨.౧౦౭ ఆదయో) "అయఞ్హి ఆయస్మా సత్తవస్సికకాలే భగవన్తం చీవరకణ్ణే గహేత్వా 'దాయజ్జం మే సమణ దేహి, దాయజ్జం మే సమణ దేహీ'తి దాయజ్జం యాచమానో భగవతా ధమ్మసేనాపతిసారిపుత్తత్థేరస్స నియ్యాదేత్వా పబ్బాజితో"తి చ వుత్తం, తస్మా రాహులకుమారం ఆరబ్భ "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తీహి సరణగమనేహి సామణేరపబ్బజ్జ"న్తి (మహావ. ౧౦౫) వుత్తత్తా సరణగమనూపసమ్పదా పఠమవస్సబ్భన్తరే ఏవ పటిక్ఖిత్తా, ఞత్తిచతుత్థకమ్మవసేన ఉపసమ్పదా అనుఞ్ఞాతాతి పఞ్ఞాయతి. అపిచ **రాహులవత్థుమ్హి** "న, భిక్ఖవే, అననుఞ్ఞాతో మాతాపితూహి పుత్తో పబ్బాజేతబ్బో, యో పబ్బాజేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (మహావ. ౧౦౫) సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తస్మా ఇతో పుబ్బేపి సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞత్తానీతి సిద్ధం.

సుత్వా చ యో హేతునిరోధమగ్గం,
నిరోధుపాయం పటివిజ్ఝి ఖిప్పం;
జాతోవపేక్ఖేన అసేసమేతం,
లోకం విపస్సీ సుగతగ్గసిస్సో.

సో ధమ్మసేనాపతి అగ్గసిస్సో,
సద్ధమ్మరాజస్స తథాగతస్స;
సయం మునిన్దేన యసస్స పత్తో,
అనేకసో సోళసధా పసత్థో.

తస్మా హి సిక్ఖాపదబన్ధకాలో,
ఞాతుమ్పి లోకే అతిభారియోవ;
పగేవ సిక్ఖాపదభావభేదో,
పగేవ అఞ్ఞో ఉభయత్థ తత్థ.

పచ్చేకబుద్ధా అపి తం ద్వయన్తు,

ఞాతుం న సక్కా వ పగేవ నేతుం;
నిస్సంసయం తత్థ తథాగతోవ,
జానిస్సతిచ్చాహ తథాగతోతి.

ఇచ్చేతమత్థం ఇధ భిక్ఖు ఞత్వా,
సిక్ఖాపదానం కమభావభేదం;
ఞాతుం సయం నో న పరే చ నేతుం,
పరియేసితబ్బో ఇధ యుత్తిమగ్గో.

తత్థ కమభేదో సిక్ఖాపదానం పరతో ఆవి భవిస్సతి. భావభేదో తావ ఉక్ఖిత్తకానువత్తనపచ్చయా భిక్ఖు అనాపత్తికో, భిక్ఖునీ పన సమనుభట్ఠా పారాజికా హోతి. పారాజికాపత్తిపటిచ్ఛాదనే భిక్ఖుస్స దుక్కటం, భిక్ఖునియా పారాజికం. దుట్ఠుల్లం ఆరోచేన్తస్స, పటిచ్ఛాదేన్తస్స చ పాచిత్తియం. మహాసావజ్జం పారాజికం ఆరోచేన్తస్స, పటిచ్ఛాదేన్తస్స చ భిక్ఖుస్స దుక్కటం. ఇచ్చేవమాదీహి అభావభేదసిక్ఖాపదానం ఇధ భావభేదేన యుత్తిపరియేసనం సాధయమానోపి సియా అనుమ్మాదవిఘాతభాగీతి. ఏత్తావతా సకలస్సపి వినయపిటకస్స వితక్కయాచనకాలకాలఞ్ఞుకారణఫలపయోజనేహి సత్తహి అఙ్గేహి పటిమణ్డితం నిదానమాయస్మతా ఉపాలిత్థేరేన నిదస్సితం హోతి. తత్థ థేరస్స వినయపఞ్ఞత్తియాచనహేతుభూతో **వితక్కో** నామ. తస్సేవ "ఏతస్స భగవా కాలో"తిఆదినా పవత్తా **యాచనా** నామ. రత్తఞ్ఞువేపుల్లలాభగ్గబాహుసచ్చమహత్తప్పత్తి **కాలో** నామ. సబ్బఞ్ఞు ఏవ **కాలఞ్ఞు** నామ. ఆసవట్ఠానీయానం ధమ్మానం పాతుభావో **కారణం** నామ. "తేసంయేవ ఆసవట్ఠానీయానం ధమ్మానం పటిఘాతాయా"తి వచనతో ఆసవట్ఠానీయధమ్మపటిఘాతో **ఫలం** నామ. "యథయిదం బ్రహ్మచరియం అద్ధనియం అస్సా"తి వచనతో సాసనబ్రహ్మచరియస్స చిరట్ఠితి **పయోజనన్తి** వేదితబ్బం. హోతి చేత్థ –

"వితక్కో యాచనా కాలో, కాలఞ్ఞు కారణం ఫలం;
పయోజనన్తి సత్తఙ్గం, నిదానం వినయస్సిధా"తి.

౨౨. అన్తిమమణ్డలన్తి అబ్భన్తరమణ్డలం. తఞ్హి ఇతరేసం అన్తో హోతి, ఖుద్దకమణ్డలం వా. అనుమతిదానవసేన తేసం భిక్ఖూనం **దత్వా**. తేసం బుద్ధానం చారికాయ వినేతబ్బా **వేనేయ్యసత్తా. ఓచినన్తా వియాతి** బహుపుప్ఫం గచ్ఛం మాలాకారా చిరం ఓచినన్తి, ఏవం బహువేనేయ్యేసు గామాదీసు చిరం వసన్తా వేనేయ్యపుఞ్ఞం పరిహరన్తా చరన్తి. **సన్తం సుఖం,** న వేదనాసుఖం వియ సపరిప్ఫన్దం. **దససహస్సచక్కవాళేతి** దేవానం వసేన వుత్తం. మనుస్సా పన ఇమస్మింయేవ చక్కవాళే బోధనేయ్యా ఉప్పజ్జన్తి. మహాకరుణాయ ధువం సత్తసమవలోకనం. **ఓతిణ్ణేతి** పరిసమజ్ఝం ఆగతే, ఆరోచితే వా. యేన కారణేన మయం తుమ్హాకం దేయ్యధమ్మం దదేయ్యామ, తం కుతో సక్కా లద్ధుం. బహుకిచ్చా హి ఘరావాసాతి. దుతియవికప్పే **తన్తి** దేయ్యధమ్మం. "తుమ్హేహి తం కుతో లద్ధా"తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. కేచి పన "పఠమం కిరియం పేక్ఖతి, దుతియం దేయ్యధమ్మ"న్తి వదన్తి. **ఆచరియో** పన "పఠమయోజనాయ యం దానపుఞ్ఞం, తం కుతో లబ్భా. పుఞ్ఞన్తరాయబహులా హి ఘరావాసాతి. దుతియయోజనాయ తేమాసబ్భన్తరే యమహం దదేయ్యం, అతిక్కన్తకాలత్తా తమహం సమ్పతి కుతో దదేయ్యన్తి దస్సేతీ"తి వదతి. సీలాదికుసలధమ్మసన్దస్సనాది**ధమ్మరతనవస్సం**.

౨౩. పత్తుణ్ణదేసే పత్తుణ్ణం పటవరం. **మహాయాగన్తి** మహాదానం. **పరిపుణ్ణసఙ్కప్పన్తి** తేమాసం నోతబ్బం అజ్జ సుణిన్తి.

తత్రిదన్తి ఇదం కారణం.

ఉపాలి దాసకోతి **ఆచరియపరమ్పరతో**. బాహిరబ్భన్తరనిదానం, సిక్ఖాపదానం పఞ్ఞత్తిట్ఠానసఙ్ఖాతం ఆవేణికనిదానఞ్చ సన్ధాయాహ ''**నిదానస్స పభేదదీపనతో**''తి. థేరవాదాది **వత్థుప్పభేదో**. సకాయ పటిఞ్ఞాయ మేత్తియం భిక్ఖునిం నాసేథాతిఆది **పరసమయవివజ్జనతో**తిఆది. **విభఙ్గనయభేదదస్సనతో**తి తిస్సో ఇత్థియో భూమట్ఠం థలట్ఠన్తిఆది. ఏత్థాహ – కిం భగవతో మారావట్టనపటిఘాతాయ సత్తి నత్థీతి? అత్థి, తథాపిస్స పచ్ఛా ఉపగుత్తకాలే పసాదహేతుత్తా అధివాసేతి. ఏత్థ ఉపగుత్తాధిట్ఠానం వత్తబ్బం. బుద్ధానం ఆచిణ్ణన్తి దిజదస్సనేన కింపయోజనన్తి చే? మారావట్టనహేతు బ్రాహ్మణస్స పుఞ్ఞన్తరాయోతి పయోజనం.

దిజోపి నో మారమనోరథస్స,
భఙ్గం కరోన్తో జినపుఙ్గవస్స;
ససిస్ససఙ్ఘస్స అదాసి దానం,
అసేసకం కప్పియభణ్డభేదం.

కిం భగవా ససిస్సో తావ మహన్తం కప్పియభణ్డం ఉబ్బణ్డికం కత్వా అగమాసీతి? న అగమాసి, తేమాసిభాగియం పన పుఞ్ఞరాసికం దేయ్యధమ్మం అప్పటిక్ఖిపన్తో బ్రాహ్మణస్స ఉపాయతో సత్థా అదాసి.

తదఞ్ఞథా మారమనోరథోవ,
పూరో సియా నేవ దిజస్స భియ్యో;
పాపం మహన్తం అపి పాపుణేయ్య,
మిచ్ఛాభిమానేన తథాగతే నో.

తస్మా భగవా అస్సాదియన్తో తం దేయ్యధమ్మం అప్పటిక్ఖిపన్తో ఉపాయేన బ్రాహ్మణస్స పుఞ్ఞబుద్ధిం కత్వా, మారస్స చ మనోరథవిఘాతం కత్వా అగమాసీతి, "అయం నయో అట్ఠకథం వినాపి పాళినయానులోమతో సిద్ధో"తి వదన్తి. కథం? –

"సత్థా ససిస్సో యది అగ్గహేసి,
దిజస్స తం చీవరమాదితోవ;
నాథస్స నో వీసతివస్సకాలే,
విరుజ్ఝతే జీవకయాచనాపి;
తథాపి సబ్బం సువిచారయిత్వా,
యుత్తం నయం చిన్తయితుంవ యుత్త"న్తి.

ఇదాని ఆయస్మా ఉపాలిత్థేరో వినయపఞ్ఞత్తియా సాధారణనిదానం దస్సేత్వా సిక్ఖాపదానం పాటేక్కం పఞ్ఞత్తిట్ఠానసఙ్ఖాతం నిదానమాదిం కత్వా పుగ్గలపఞ్ఞత్తిఅనుపఞ్ఞత్తివిభాగాపత్తిభేదన్తరాపత్తిఆదికం నానప్పకారం విధిం నిజ్జటం నిగ్గుమ్బం కత్వా

దస్సేతుం ''**అథ ఖో భగవా వేరఞ్జాయం యథాభిరన్తం విహరిత్వా**''తిఆదిమాహాతి. ఇధ ఠత్వా –

> సిక్ఖాపదాన సబ్బేసం, కమభేదం పకాసయే;
> తస్మిం సిద్ధే నిదానానం, కమసిద్ధి యతో భవే.

తత్థ సబ్బసిక్ఖాపదానం యథాసమ్భవం దేసనాక్కమో పహానక్కమో పటిపత్తిక్కమో ఉప్పత్తిక్కమోతి చతుబ్బిధో కమో లబ్భతి. తత్థ భగవతా రాజగహే భిక్ఖూనం పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానన్తేన పాతిమోక్ఖుద్దేసస్స యో దేసనాక్కమో అనుఞ్ఞాతో, తం దేసనాక్కమమనులోమేన్తో ఆయస్మా మహాకస్సపో పఠమం పారాజికుద్దేసం పుచ్ఛి, తదనన్తరం సఙ్ఘాదిసేసుద్దేసం, తతో అనియతుద్దేసం విత్థారుద్దేసఞ్చ పుచ్ఛిత్వా తదనన్తరం భిక్ఖునీవిభఙ్గఞ్చ తేనేవ అనుక్కమేన పుచ్ఛి, నిదానుద్దేసన్తోగధానఞ్చ సరూపేన అనుద్దిట్ఠానం పుచ్ఛనత్థం ఖన్ధకేపి పుచ్ఛి. ఏతేన చ ఖన్ధకే పఞ్ఞత్తా థుల్లచ్చయా సఙ్గహితా హోన్తి. పుచ్ఛితానుక్కమేనేవ ఉపాలిత్థేరో తం సబ్బం సాపత్తిభేదాదికం దేసేన్తో థుల్లచ్చయదుబ్భాసితఆపత్తిసముట్ఠానాదిదీపకం అన్తోకత్వా దేసేసి, అయమేత్థ దేసనాక్కమో. ఉభతోవిభఙ్గఖన్ధకతో పన ఉచ్చినిత్వా తదా పరివారపాళి విసుం కతా. ఇమమేవ నయం సన్ధాయ **అట్ఠకథాయం** వుత్తం "ఏతేనేవ ఉపాయేన ఖన్ధకపరివారేపి ఆరోపేసు"న్తిఆది (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.పఠమమహాసఙ్గీతికథా). అపిచ **పాళియా** "ఏతేనేవుపాయేన ఉభతోవినయే పుచ్ఛి. పుట్ఠో పుట్ఠో ఆయస్మా ఉపాలి విస్సజ్జేసీ"తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, తస్మా మహాకస్సపో ఉభతోవిభఙ్గే ఏవ పుచ్ఛి. విస్సజ్జేన్తో పన ఆయస్మా ఉపాలి నివరసేసం దేసేన్తో ఖన్ధకపరివారే అన్తోకత్వా దేసేసి. తదా చ ఖన్ధకపరివారపాళి విసుం కతాతి అయం దేసనాక్కమో. యది ఏవం నిదానుద్దేసో పఠమం దేసేతబ్బోతి చే? న, తదసమ్భవతో. సో హి "యస్స సియా ఆపత్తీ"తిఆదినా (మహావ॰ ౧౩౪) నయేన పవత్తత్తా పఠమం సిక్ఖాపదసఙ్గహితాసు ఆపత్తీసు అదస్సితాసు న సమ్భవతి. "యాని మయా భిక్ఖూనం పఞ్ఞత్తాని సిక్ఖాపదాని, తాని నేసం పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానేయ్యా"న్తి వచనతో సిక్ఖాపదానేవ పఠమం దేసేతబ్బానీతి పారాజికుద్దేసక్కమో సమ్భవతి.

పారాజికుద్దేసాదిసఙ్గహితానం ఆపత్తిఅకుసలానం యథోళారికక్కమేన పహాతబ్బత్తా పహానక్కమోపేత్థ సమ్భవతి. ఉపసమ్పన్నసమనన్తరం "తావదేవ చత్తారి అకరణీయాని ఆచిక్ఖితబ్బానీ"తి (మహావ॰ ౧౨౯) వచనతో "సమాదాయ సిక్ఖతి సిక్ఖాపదేసూ"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౯౩) వచనతో చ యథా గరుకం ఆచిక్ఖణం సిక్ఖనేన పటిపత్తిక్కమోపేత్థ సమ్భవతి, ఏవమిమేహి తీహి కమేహి దేసేతబ్బానమ్పేతేసం సిక్ఖాపదానం యథాసమ్భవం ఉప్పత్తిక్కమో సమ్భవతి. తథా హి యం యం సాధారణం, తం తం భిక్ఖుం ఆరబ్భ ఉప్పన్నే ఏవ వత్థుస్మిం "యా పన భిక్ఖునీ ఛన్దసో మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యా"తి భిక్ఖునీనమ్పి పఞ్ఞత్తం. అఞ్ఞథా తం భిక్ఖునీనం అనుప్పన్నపఞ్ఞత్తి సియా. తతో "అనుప్పన్నపఞ్ఞత్తి తస్మిం నత్థీ"తి (పరి॰ ౨౪౭) **పరివారే** ఏతం వచనం విరుజ్ఝతి, ఏత్తావతా పురిమేన కమత్తయేన పఠమం దేసేతబ్బతం పత్తే పారాజికుద్దేసే పఠముప్పన్నత్తా మేథునధమ్మపారాజికం సబ్బపఠమం దేసేతుకామో ఉపాలిత్థేరో "తత్ర సుదం భగవా వేసాలియ"న్తి వేసాలిమేవ పాపేత్వా ఠపేసి. అఞ్ఞథా బారాణసియం పఞ్ఞత్తానం "న, భిక్ఖవే, మనుస్సమంసం పరిభుఞ్జితబ్బ"న్తి (మహావ॰ ౨౮౦) ఏవమాదీనం దేసనాధిప్పాయే సతి బారాణసిం పాపేత్వా ఠపేయ్యాతి.

అబ్భన్తరనిదానకథా నిట్ఠితా.

వేరఞ్జకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧. పారాజికకణ్డో

౧. పఠమపారాజికం

సుదిన్నభాణవారవణ్ణనా

పఠమస్సేత్థ నిదానే, ఠత్వా పారాజికస్స విఞ్ఞేయ్యో;
చోదనాపరిహారనయో, పుగ్గలవత్థుప్పకాసనేయేవ.

తత్థ భగవా వేరఞ్జాయం వుత్థవస్సో అనుపుబ్బేన చారికం చరన్తో కత్తికజుణ్హపక్ఖే ఏవ వేసాలిం పాపుణిత్వా యావ పఠమపారాజికసిక్ఖాపదపఞ్ఞాపనం, తావ అట్ఠ వస్సాని వేసాలియంయేవ విహరన్తో వియ పాళిక్కమేన దిస్సతి, న చ భగవా తావత్తకం కాలం తత్థేవ విహాసి. సో హి సుదిన్నస్స సావకానం సన్తికే పబ్బజ్జం ఉపసమ్పదఞ్చ అనుజానిత్వా యథాభిరన్తం తత్థ విహరిత్వా చారికం చరన్తో భేసకళావనం పత్వా తత్థ తేరసమం వస్సం వసి, తేనేవ అనుక్కమేన సావత్థిం పత్వా చుద్దసమం వస్సం వసి, పన్నరసమం కపిలవత్థుమ్హి, సోళసమం ఆళవియం, తతో వుత్థవస్సో చారికం చరన్తో రాజగహం పత్వా సత్తరసమం వసి, ఇమినా అనుక్కమేన అపరానిపి తీణి వస్సాని తత్థేవ వసి. ఏత్తావతా భగవా పరిపుణ్ణవీసతివస్సో రాజగహతో అనుపుబ్బేన వేసాలిం పాపుణి, తతో ఉపసమ్పదాయ అట్ఠవస్సికో సుదిన్నో వేసాలియంయేవ మేథునం ధమ్మం అభివిఞ్ఞాపేసి, తతో భగవా తస్మిం వత్థుస్మిం పఠమం పారాజికం పఞ్ఞపేసీతి వేదితబ్బం. తత్థ యస్మా ఉపాలిత్థేరో ఇతో పఠమతరం తత్థ వేసాలియఞ్చ పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదాని అదస్సేతుకామో, వినయనిదానానన్తరం పఠమపారాజికమేవ దస్సేతుకామో, తస్మా వేసాలియం పఠమం నివాసం, పచ్ఛా ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తికాలే నివాసఞ్చ ఏకతో కత్వా "తత్ర సుదం భగవా వేసాలియ"న్తిఆదిమాహ, తేన వుత్తం "పఠమస్సేత్థ నిదానే, ఠత్వా ...పే.... పకాసనేయేవా"తి. తస్మా ఇమస్మిం పఠమపారాజికస్స పఞ్ఞత్తిట్ఠానసఙ్ఖాతే నిదానే ఠత్వా "తేన ఖో పన సమయేన వేసాలియా అవిదూరే కలన్దగామో నామ హోతి...పే.... అఞ్ఞతరం వజ్జిగామం ఉపనిస్సాయ విహరతీ"తి ఏతస్మిం ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స పుగ్గలప్పకాసనే, "తేన ఖో పన సమయేన వజ్జీ దుబ్భిక్ఖా హోతి...పే.... తిక్ఖత్తుం మేథునం ధమ్మం అభివిఞ్ఞాపేసీ"తి (పారా. ౩౦) ఇమస్మిం వత్థుప్పకాసనే చ చోదనానయో, పరిహారనయో చ వేదితబ్బోతి వుత్తం హోతి. తత్రాయం పకాసనా – కిమత్థం థేరేన అఞ్ఞేసం సిక్ఖాపదానం పుగ్గలవత్థూని వియ సఙ్ఖేపతో అవత్వా యత్థ చ సో ఉప్పన్నో, యథా చ ధమ్మే పసన్నో, యథా చ పబ్బజితో, యథా చ ఇమం వత్థుం ఉప్పాదేతి, తం సబ్బం అనవసేసేత్వా పుగ్గలవత్థూని విత్థారతో వుత్తానీతి చే? వుచ్చతే –

ఏవం సద్ధాయ కిచ్చేన, మహన్తే భోగఞాతకే;
హిత్వా పబ్బజితానమ్పి, పేసలానమ్పి సబ్బసో.

సబ్బలామకధమ్మోయం, మేథునో యది సమ్భవే;
న ధమ్మదేసనాయేవ, సిద్ధా విరతి సబ్బసో.

తస్మా నవఙ్గసద్ధమ్మే, సత్థారా దేసితేపి చ;

వినయో పఞ్ఞాపేతబ్బో, తతో ధమ్మవిసుద్ధిహి.

వినయాభావతో ఏవం, అఞ్ఞాచారో భవిస్సతి;
తస్మా వినయపఞ్ఞత్తి, సాత్థికా పేసలస్సపి.

అనాదీనవదస్సావీ, యస్మా యం పాపమాచరి;
వినయోయేవ సద్ధానం, ఆదీనవవిభావినో.

తస్మా సద్ధానుసారీనం, వినయో సాత్థకోవ యం;
ధమ్మో ధమ్మానుసారీనం, తతో ఉభయదేసనా.

అపి చ యది పణ్ణత్తివీతిక్కమం అకరోన్తస్సాపి యావ బ్రహ్మలోకా అయసో పత్థటో, పగేవఞ్ఞోసన్తి దస్సనత్థం అఞ్ఞాచారస్స పాకటభావదీపనం. కథం? –

అభబ్బో అరహత్తస్స, సుదిన్నో పుత్తమాతరో;
భబ్బానుప్పన్నపఞ్ఞత్తి, తదత్థం న కతా అయం.

నను మాగణ్డికం అజ్ఝుపేక్ఖిత్వా మాతాపితూనమస్సా హితత్థం ధమ్మం దేసేతీతి ఇమమత్థం దస్సేతుం బీజకబీజకమాతూనం అరహత్తుప్పత్తి థేరేన దీపితా. “తేన ఖో పన సమయేన వేసాలియా అవిదూరే కలన్దగామో నామ హోతి, యేన సమయేన సుదిన్నో పురాణదుతియికాయ మేథునం ధమ్మం పటిసేవీ”తి వా “యేన సమయేన భగవా పఠమపారాజికం పఞ్ఞపేసీ”తి వా వచనం ఇధ న యుజ్జతి. కస్మా? “ఇధ పన హేతుఅత్థో కరణత్థో చ సమ్భవతీ”తి వుత్తం అట్ఠకథావచనఞ్హి ఇధ న లబ్భతి. చిరనివిట్ఠో హి సో గామో , న తస్మింయేవ సమయేతి. యస్మా పన సో చిరనివిట్ఠోపి చ గామో అత్తనో నివిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ సబ్బకాలమత్థీతి వత్తబ్బతం అరహతి, తేన పరియాయేన “తేన ఖో పన సమయేన వేసాలియా అవిదూరే కలన్దగామో నామ హోతీ”తి వుత్తం.

౨౫-౬. **అనుఞ్ఞాతోసి పన త్వన్తి** సమణవత్తదస్సనత్థం భగవా పుచ్ఛతి. **మాతాపితూహి అననుఞ్ఞాతన్తి** ఏత్థ జనకేహేవ అననుఞ్ఞాతదస్సనత్థం పుచ్ఛీతి వుత్తం. **న ఖో సుదిన్న తథాగతాతి** “పబ్బాజేతు మం భగవా”తి యాచనావసేన పనేవమాహ, న భగవా సయం సరణాని దత్వా పబ్బాజేసి. **దుక్ఖస్సాతి** ఏత్థ “కలభాగమ్పీ”తి పాఠసేసో. **వికప్పద్వయేపీతి** దుతియతతియవికప్పేసు. **పురిమపదస్సాతి** కిఞ్చీతి పదస్స. **ఉత్తరపదేనాతి** దుక్ఖస్సాతి పదేన. **సమానవిభత్తీతి** సామివచనం. యథా కిం? “కస్సచి దుక్ఖస్సా”తి వత్తబ్బే “కిఞ్చి దుక్ఖస్సా”తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **అకామకా వినా భవిస్సామాతి** తయా సద్ధిం అమరిత్వా అకామా జీవిస్సామ. సచేపి న మరామ, అకామకావ తయా వియోగం పాపుణిస్సామ, తయి జీవమానే ఏవ నో మరణం భవేయ్య, మరణేనపి నో తయా వియోగం మయం అకామకావ పాపుణిస్సామ.

౩౦. **కతిపాహం బలం గాహేత్వాతి** కస్మా పనాయం తథా పబ్బజ్జాయ తిబ్బచ్ఛన్దో అనుఞ్ఞాతో సమానో కతిపాహం ఘరేయేవ విలమ్బిత్వా కాయబలఞ్చ అగ్గహేసీతి? అనుమతిదానేన మాతాపితూసు సహాయకేసు చ తుట్ఠో తేసం

చిత్తతుట్ఠత్థం. కేసుచి అట్ఠకథాపోత్థకేసు కేచి ఆచరియా “అయం సుదిన్నో జీవకవత్థుతో పచ్ఛా పంసుకూలికధుతఙ్గవసేన పంసుకూలికో జాతో”తి సఞ్ఞాయ “గహపతిచీవరం పటిక్ఖిపిత్వా పంసుకూలికధుతఙ్గవసేన పంసుకూలికో హోతీ”తి లిఖన్తి, తం “అచిరూపసమ్పన్నో”తి వచనేన విరుజ్ఝతి. “తథా సుదిన్నో హి భగవతో ద్వాదసమే వస్సే పబ్బజితో , వీసతిమే వస్సే ఞాతికులం పిణ్డాయ పవిట్ఠో సయం పబ్బజ్జాయ అట్ఠవస్సికో హుత్వా”తి, “భగవతో హి బుద్ధత్తం పత్తతో పట్ఠాయ యావ ఇదం వత్థుం, ఏత్థన్తరే వీసతి వస్సాని న కోచి గహపతిచీవరం సాదియి, సబ్బే పంసుకూలికావ అహేసు”న్తి చ వుత్తేన అట్ఠకథావచనేన విరుజ్ఝతి, పబ్బజ్జాయ అట్ఠవస్సికో, న ఉపసమ్పదాయ. ఉపసమ్పదం పన **జీవకవత్థుతో** (మహావ. ౩౨౯) పచ్ఛా అలత్థ, తస్మా అవస్సికో ఞాతికులం పిణ్డాయ పవిట్ఠో సియాతి చే? న, “అలత్థ ఖో సుదిన్నో కలన్దపుత్తో భగవతో సన్తికే పబ్బజ్జం, అలత్థ ఉపసమ్పద”న్తి ఏకతో అనన్తరం వుత్తత్తా. పబ్బజ్జానన్తరమేవ హి సో ఉపసమ్పన్నో తేరసధుతఙ్గగుణే సమాదాయ వత్తన్తో అట్ఠ వస్సాని వజ్జిగామే విహరిత్వా నిస్సయముత్తత్తా సయంవసీ హుత్వా “ఏతరహి ఖో వజ్జీ దుబ్భిక్ఖా”తిఆదితక్కవసేన యేన వేసాలీ తదవసరి, తస్మా “పంసుకూలికధుతఙ్గవసేన పంసుకూలికో హోతీ”తి ఏత్తకోయేవ పాఠో యేసు పోత్థకేసు దిస్సతి, సోవ పమాణతో గహేతబ్బో. “ఆరఞ్ఞికో హోతీ”తి ఇమినా పఞ్చ సేనాసనపటిసంయుత్తాని సఙ్గహితాని నేసజ్జికఙ్గఞ్చ విహారసభాగత్తా, “పిణ్డపాతికో”తి ఇమినా పఞ్చ పిణ్డపాతపటిసంయుత్తాని, “పంసుకూలికో”తి ఇమినా ద్వే చీవరపటిసంయుత్తాని సఙ్గహితానీతి. ఞాతిఘరూపగమనకారణదీపనాధిప్పాయతో సపదానచారికఙ్గం విసుం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. “మా అతిహరాపేసు”న్తి కాలబ్యత్తయవసేన వుత్తం. ధమ్మస్సన్తరాయకరతరత్తా “ఇమం నయ”న్తి అనయోయేవ.

యేభుయ్యేన హి సత్తానం, వినాసే పచ్చుపట్ఠితే;
అనయో నయరూపేన, బుద్ధిమాగమ్మ తిట్ఠతి.

౩౯. **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే**తి ఏత్థ దువిధం సిక్ఖాపదపఞ్ఞాపనం. కథం? “ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఇమం సిక్ఖాపదం ఉద్దిసేయ్యాథా”తి ఏవం సఉద్దేసానుద్దేసభేదతో దువిధం. తత్థ పాతిమోక్ఖే సరూపతో ఆగతా పఞ్చ ఆపత్తిక్ఖన్ధా సఉద్దేసపఞ్ఞత్తి నామ. సాపి దువిధా సపుగ్గలాపుగ్గలనిద్దేసభేదతో. తత్థ యస్సా పఞ్ఞత్తియా అన్తో ఆపత్తియా సహ, వినా వా పుగ్గలో దిస్సతో, సా సపుగ్గలనిద్దేసా. ఇతరా అపుగ్గలనిద్దేసాతి వేదితబ్బా. సపుగ్గలనిద్దేసాపి దువిధా దస్సితాదస్సితాపత్తిభేదతో. తత్థ అదస్సితాపత్తికా నామ అట్ఠ పారాజికా ధమ్మా. “పారాజికో హోతి అసంవాసో”తి హి పుగ్గలోవ తత్థ దస్సితో, నాపత్తి. దస్సితాపత్తికా నామ భిక్ఖునీపాతిమోక్ఖే “సత్తరస సఙ్ఘాదిసేసా ధమ్మా నిస్సారణీయం సఙ్ఘాదిసేస”న్తి హి తత్థ ఆపత్తి దస్సితా సద్ధిం పుగ్గలేన, తథా అపుగ్గలనిద్దేసాపి దస్సితాదస్సితాపత్తితోవ దువిధా. తత్థ అదస్సితాపత్తికా నామ సేఖియా ధమ్మా. సేసా దస్సితాపత్తికాతి వేదితబ్బా. సాపి దువిధా అనిద్దిట్ఠకారకనిద్దిట్ఠకారకభేదతో. తత్థ అనిద్దిట్ఠకారకా నామ సుక్కవిస్సట్ఠి ముసావాద ఓమసవాద పేసుఞ్ఞ భూతగామ అఞ్ఞవాదక ఉజ్ఝాపనక గణభోజన పరమ్పరభోజన సురామేరయ అఙ్గులిపతోదక హసధమ్మ అనాదరియ తలఘాతకజతుమట్ఠక సిక్ఖాపదానం వసేన పఞ్చదసవిధా హోన్తి. సేసానం పుగ్గలనిద్దేసానం వసేన నిద్దిట్ఠకారకా వేదితబ్బా.

అనుద్దేసపఞ్ఞత్తిపి పదభాజనన్తరాపత్తివినీతవత్థుపటిక్ఖేపపఞ్ఞత్తిఅవుత్తసిద్ధివసేన ఛబ్బిధా హోన్తి. తత్థ “యేభుయ్యేన ఖాయితం ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి (పారా. ౬౧) ఏవమాదికా పదభాజనియే సన్దిస్సమానాపత్తి **పదభాజనసిక్ఖాపదం** నామ. “న త్వేవ నగ్గేన ఆగన్తబ్బం, యో ఆగచ్ఛేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తిఆదికా (పారా. ౨౧౭) **అన్తరాపత్తిసిక్ఖాపదం**

నామ. “అనుజానామి, భిక్ఖవే, దివా పటిసల్లీయన్తేన ద్వారం సంవరిత్వా పటిసల్లీయితు”న్తి (పారా॰ ౭౫) ఏవమాదికా **వినీతవత్థుసిక్ఖాపదం** నామ. “లోహితుప్పాదకో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో, ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో”తి (మహావ॰ ౧౧౪) ఏవమాదికా **పటిక్ఖేపసిక్ఖాపదం** నామ. ఖన్ధకేసు పఞ్ఞత్తదుక్కటథుల్లచ్చయాని **పఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదం** నామ. “యా పన భిక్ఖునీ నచ్చం వా గీతం వా వాదితం వా దస్సనాయ గచ్ఛేయ్య, పాచిత్తియ”న్తి (పాచి॰ ౮౩౪) ఇమినా వుత్తేన “యా పన భిక్ఖునీ నచ్చేయ్య వా గాయేయ్య వా వాదేయ్య వా పాచిత్తియ”న్తి ఏవమాదికం యం కిఞ్చి అట్ఠకథాయ దిస్సమానం ఆపత్తిజాతం, వినయకమ్మం వా **అవుత్తసిద్ధిసిక్ఖాపదం** నామ. ఛబ్బిధమ్పేతం ఛహి కారణేహి ఉద్దేసారహం న హోతీతి అనుద్దేససిక్ఖాపదం నామాతి వేదితబ్బం. సేయ్యథిదం – పఞ్చహి ఉద్దేసేహి యథాసమ్భవం విసభాగత్తా థుల్లచ్చయదుబ్భాసితానం, సభాగవత్థుకమ్పి దుక్కటథుల్లచ్చయద్వయం అసభాగాపత్తికత్తా, అన్తరాపత్తిపఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదానం నానావత్థుకాపత్తికత్తా, పటిక్ఖేపసిక్ఖాపదానం కేసఞ్చి వినీతవత్థుపఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదానఞ్చ అదస్సితాపత్తికత్తా, అదస్సితవత్థుకత్తా భేదానువత్తకథుల్లచ్చయస్స, అదస్సితాపత్తివత్థుకత్తా అవుత్తసిద్ధిసిక్ఖాపదానన్తి. ఏత్తావతా “దువిధం సిక్ఖాపదపఞ్ఞాపనం ఉద్దేసానుద్దేసభేదతో”తి యం వుత్తం, తం సమాసతో పకాసితం హోతి.

తత్థ **అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి** సఉద్దేససిక్ఖాపదం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఏకచ్చే ఆచరియా ఏవం కిర వణ్ణయన్తి “చత్తారో పారాజికా కతివస్సాభిసమ్బుద్ధేన భగవతా పఞ్ఞత్తాతిఆదినా పుచ్ఛం కత్వా తేసు పఠమపారాజికో వేసాలియం పఞ్ఞత్తో పఞ్చవస్సాభిసమ్బుద్ధేన హేమన్తానం పఠమే మాసే దుతియే పక్ఖే దసమే దివసే అడ్ఢతేయ్యపోరిసాయ ఛాయాయ పురత్థాభిముఖేన నిసిన్నేన అడ్ఢతేరసానం భిక్ఖుసతానం మజ్ఝే సుదిన్నం కలన్దపుత్తం ఆరబ్భ పఞ్ఞత్తో”తి, తం న యుజ్జతి, కస్మా? –

యస్మా ద్వాదసమం వస్సం, వేరఞ్జాయం వసి జినో;
తస్మిఞ్చ సుద్ధో సఙ్ఘోతి, నేవ పారాజికం తదా.

థేరస్స సారిపుత్తస్స, సిక్ఖాపఞ్ఞత్తియాచనా;
తస్మిం సిద్ధాతి సిద్ధావ, గరుకాపత్తి నో తదా.

ఓవాదపాతిమోక్ఖఞ్చ, కిం సత్థా చతువస్సికో;
పటిక్ఖిపి కిమాణఞ్చ, సమత్తం అనుజాని నో.

అజాతసత్తుం నిస్సాయ, సఙ్ఘభేదమకాసి యం;
దేవదత్తో తతో సఙ్ఘ-భేదో పచ్ఛిమబోధియం.

ఆరాధయింసు మం పుబ్బే, భిక్ఖూతి మునిభాసితం;
సుత్తమేవ పమాణం నో, సోవ కాలో అనప్పకోతి.

యం పన వుత్తం “అథ భగవా అజ్ఝాచారం అపస్సన్తో పారాజికం వా సఙ్ఘాదిసేసం వా న పఞ్ఞపేసీ”తి, తం సకలసిక్ఖాపదం సన్ధాయాహ. న కేవలం సఉద్దేససిక్ఖాపదమత్తం, తేన సఉద్దేసానుద్దేసపఞ్ఞత్తిభేదం సకలం పారాజికం సన్ధాయాహాతి వుత్తం హోతి. కిఞ్చాపి నాభిపరామసనమ్పి కాయసంసగ్గో, తథాపి ఏతం విసేసనియమనతో, అచ్ఛన్దరాగాధిప్పాయతో చ విసుం

వుత్తం. ఛన్దరాగరత్తస్సేవ హి కాయసంసగ్గో ఇధాధిప్పేతో. అసుచిపానే పన హత్థినియా తాపసపస్సావపానేన **వాలకాబ్యో** నామ ఉప్పజ్జతి, వాలకాబ్యస్స వత్థు వత్తబ్బం. **మణ్డబ్యస్స** నాభియా పరామసనేనేవ కిర. రూపదస్సనే పన వేజ్జకా ఆహు –

> “ధీనం సన్దస్సనా సుక్కం, కదాచి చలితోవరే;
> తం గామధమ్మకరణం, ద్వయసమం సజ్ఝమియ;
> గబ్భాదీతి అయం నయో, ధీనం పురిసదస్సనాసీత్యూపనేయ్య”.

తథాప్యాహు –

> “పుప్ఫికే ఏధియ్య సుద్ధే, పస్సం నరఞ్చ ఇత్థి తం;
> గబ్భఞ్చ నయేత్యుత్త-మితి తస్మా కానో ఇతీ”తి.

రాజోరోధో వియాతి సీహళదీపే ఏకిస్సా ఇత్థియా తథా అహోసి, తస్మా కిర ఏవం వుత్తం. కిఞ్చాపి యావ బ్రహ్మలోకా సద్దో అబ్భుగ్గచ్ఛి, న తం మనుస్సానం విసయో అహోసి తేసం రూపం వియ. తేనేవ భిక్ఖూ పుచ్ఛింసు “కచ్చి నో త్వం ఆవుసో సుదిన్న అనభిరతో”తి.

౩౯. కలీతి కోధో, తస్స సాసనం **కలిసాసనం,** కలహో. **గామధమ్మ**న్తి ఏత్థ జనపదధమ్మం జనపదవాసీనం సిద్ధం. **అత్తా**తి చిత్తం, సరీరఞ్చ. **అసుత్తన్తవినిబద్ధ**న్తి వినయసుత్తే అనాగతం, సుత్తాభిధమ్మేసుపి అనాగతం, **పాళివినిముత్త**న్తి అత్థో. **కుసుమమాల**న్తి నానాగుణం సన్ధాయాహ. **రతనదామ**న్తి అత్థసమ్పత్తిం సన్ధాయ వదతి. **పటిక్ఖిపనాధిప్పాయా** భద్దాలి వియ. పదనిరుత్తిబ్యఞ్జనాని నామవేవచనానేవ “నామం నామకమ్మం నామధేయ్యం నిరుత్తీ”తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౧౩౧౩) వియ. నిప్పరియాయేన విరతి సిక్ఖాపదం నామ. అకుసలపక్ఖే దుస్సీల్యం నామ చేతనా. కుసలపక్ఖేపి చేతనాపరియాయతో **విభఙ్గే** “సిక్ఖాపద”న్తి వుత్తం. **సఙ్ఘసుట్ఠుతాయా**తి ఏత్థ లోకవజ్జస్స పఞ్ఞాపనే సఙ్ఘసుట్ఠుతా హోతి పాకటాదీనవతో. పణ్ణత్తివజ్జస్స పఞ్ఞాపనే సఙ్ఘఫాసుతా హోతి పాకటానిసంసత్తా. తత్థ పఠమేన దుమ్మఙ్కూనం నిగ్గహో, దుతియేన పేసలానం ఫాసువిహారో. పఠమేన సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతో, దుతియేన దిట్ఠధమ్మికానం. తథా పఠమేన అప్పసన్నానం పసాదో, దుతియేన పసన్నానం భియ్యోభావో. “పుబ్బే కతపుఞ్ఞతాయ చోదియమానస్స భబ్బకులపుత్తస్సా”తి వుత్తత్తా “సుదిన్నో తం కుక్కుచ్చం వినోదేత్వా అరహత్తం సచ్ఛాకాసి, తేనేవ పబ్బజ్జా అనుఞ్ఞాతా”తి వదన్తి, ఉపపరిక్ఖితబ్బం. తథా పఠమేన సద్ధమ్మట్ఠితి, దుతియేన వినయానుగ్గహో హోతీతి వేదితబ్బో.

అపిచేత్థ వత్థువీతిక్కమే యత్థ ఏకన్తాకుసలభావేన, తం సఙ్ఘసుట్ఠుభావాయ పఞ్ఞత్తం లోకవజ్జతో, యత్థ పణ్ణత్తిజాననే ఏవ అత్థాపత్తి, న అఞ్ఞదా, తం సద్ధమ్మట్ఠితియా వాపి పసాదుప్పాదబుద్ధియా ధమ్మదేసనాపటిసంయుత్తం, ఇతరఞ్చ సేఖియం, ఇదం **లోకవజ్జం** నామ. వత్థునో పణ్ణత్తియా వా వీతిక్కమచేతనాయాభావేపి పటిక్ఖిత్తస్స కరణే, కత్తబ్బస్స అకరణే వా సతి యత్థ ఆపత్తిప్పసఙ్గో, తం సబ్బం ఠపేత్వా సురాపానం **పణ్ణత్తివజ్జ**న్తి వేదితబ్బం. ఆగన్తుకవత్తం, ఆవాసిక, గమిక, అనుమోదన, భత్తగ్గ, పిణ్డచారిక, ఆరఞ్ఞక, సేనాసన , జన్తాఘర, వచ్చకుటి, సద్ధివిహారిక, ఉపజ్ఝాయ, అన్తేవాసిక, ఆచరియవత్తన్తి ఏతాని అగ్గహితగ్గహణనయేన గణియమానాని **చుద్దస,** ఏతాని పన విత్థారతో **ద్వేఅసీతి మహావత్తాని** నామ

హోన్తి. సత్తహి ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి సంవరో **సంవరవినయో** పఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదమేవ. తత్థ **పఞ్ఞత్తివినయో** సమథవినయత్థాయ **సమథవినయో** సంవరవినయత్థాయ **సంవరవినయో** పహానవినయత్థాయాతి యోజనా వేదితబ్బా. **యం సఙ్ఘసుట్ఠు, తం సఙ్ఘఫాసూ**తి ఏకమివ వుత్తం సఙ్ఘసుట్ఠుతాయ సతి సఙ్ఘఫాసు భవిస్సతీతి దీపనత్థం. పకరీయన్తి ఏత్థ తే తే పయోజనవిసేససఙ్ఖాతా అత్థవసాతి అత్థవసం "**పకరణ**"న్తి వుచ్చతి. దససు పదేసు ఏకేకం మూలం కత్వా దసక్ఖత్తుం యోజనాయ పదసతం వుత్తం. తత్థ పచ్ఛిమస్స పదస్స వసేన **అత్థసతం** పురిమస్స వసేన **ధమ్మసతం** అత్థజోతికానం నిరుత్తీనం వసేన నిరుత్తిసతం, ధమ్మభూతానం నిరుత్తీనం వసేన నిరుత్తిసతన్తి **ద్వే నిరుత్తిసతాని,** అత్థసతే ఞాణసతం, ధమ్మసతే ఞాణసతం ద్వీసు నిరుత్తిసతేసు ద్వే ఞాణసతానీతి **చత్తారి ఞాణసతాని** వేదితబ్బాని. ఏత్థ **సఙ్ఘసుట్ఠుతాతి** ధమ్మసఙ్ఘస్స సుట్ఠుభావోతి అత్థో. "అత్థపదానీతి అట్ఠకథా. ధమ్మపదానీతి పాళీ"తి వుత్తం కిర.

మేథునం ధమ్మన్తి ఏవం బహులనయేన లద్ధనామకం సకసమ్పయోగేన, పరసమ్పయోగేన వా అత్తనో నిమిత్తస్స సకమగ్గే వా పరమగ్గే వా పరనిమిత్తస్స సకమగ్గే ఏవ పవేసపవిట్ఠఠితుద్ధరణేసు యం కిఞ్చి ఏకం పటిసాదియనవసేన సేవేయ్య పారాజికో హోతి అసంవాసోతి. కేచి పన "పవేసాదీని చత్తారి వా తీణి వా ద్వే వా ఏకం వా పటిసేవేయ్య, పారాజికో హోతి. వుత్తఞ్హేతం 'సో చే పవేసనం సాదియతి, పవిట్ఠం, ఠితం, ఉద్ధరణం సాదియతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా'తిఆదీ"తి (పారా. ౫౮) వదన్తి, తేసం మతేన చతూసుపి చతస్సో పారాజికాపత్తియో ఆపజ్జతి. తేయేవ ఏవం వదన్తి "ఆపజ్జతు మేథునధమ్మపారాజికాపత్తి మేథునధమ్మపారాజికాపత్తియా తబ్భాగియా"తి, "అత్తనో వీతిక్కమే పారాజికాపత్తిం, సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిఞ్చ ఆపజ్జిత్వా సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ గహట్ఠకాలే మేథునాదిపారాజికం ఆపజ్జిత్వా పున పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పజ్జిత్వా ఏకం సఙ్ఘాదిసేసాపత్తిం ఏకమనేకం వా పటికరిత్వావ సో పుగ్గలో యస్మా నిరాపత్తికో హోతి, తస్మా సో గహట్ఠకాలే సాపత్తికోవాతి అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్సాపి అత్థేవ ఆపత్తివుట్ఠానం. వుట్ఠానదేసనాహి పన అసుజ్ఝనతో 'పయోగే పయోగే ఆపత్తి పారాజికస్సా'తి న వుత్తం గణనపయోజనాభావతో. కిఞ్చాపి న వుత్తం, అథ ఖో **పదభాజనే** 'ఆపత్తి పారాజికస్సా'తి వచనేనాయమత్థో సిద్ధో"తి యుత్తిఞ్చ వదన్తి. యది ఏవం **మాతికాయమ్పి** "యో పన భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్య పారాజిక"న్తి వత్తబ్బం భవేయ్య, పారాజికస్స అనవసేసవచనమ్పి న యుజ్జేయ్య. సబ్బేపి హి ఆపత్తిక్ఖన్ధే భిక్ఖుగణనఞ్చ అనవసేసేత్వా తిట్ఠతీతి అనవసేసవచనన్తి కత్వా పవేసేవ ఆపత్తి, న పవిట్ఠాదీసు, తమేవేకం సన్ధాయ "యస్స సియా ఆపత్తీ"తి పారాజికాపత్తిమ్పి అన్తో కత్వా నిదానుద్దేసే వచనం వేదితబ్బం. తస్మా **మాతికాయం** "పారాజిక"న్తి అవత్వా "పారాజికో హోతీ"తి పుగ్గలనిద్దేసవచనం తేన సరీరబన్ధనేన ఉపసమ్పదాయ అభబ్బభావదీపనత్థం. "ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి **పదభాజనే** వచనం అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్సాపి పారాజికస్స అసంవాసస్స సతో పుగ్గలస్స అథేయ్యసంవాసకభావదీపనత్థం. న హి సో సంవాసం సాదియన్తోపి థేయ్యసంవాసకో హోతి, తస్మా "ఉపసమ్పన్నో భిక్ఖు"త్వేవ వుచ్చతి. తేనేవాహ "అసుద్ధో హోతి పుగ్గలో అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో అనోకాసం కారాపేత్వా అక్కోసాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి ఓమసవాదేన దుక్కటస్సా"తి (పారా. ౩౮౯). అనుపసమ్పన్నస్స తదభావతో సిద్ధో సో "ఉపసమ్పన్నో భిక్ఖు"త్వేవ వుచ్చతీతి. తేన పదసోధమ్మం సహసేయ్యఞ్చ న జనేతి, భిక్ఖుపేసుఞ్ఞాదిఞ్చ జనేతీతి వేదితబ్బం. భిక్ఖునీనం సఙ్ఘాదిసేసేసు పన భిక్ఖుసఙ్ఘాదిసేసతో వుట్ఠానవిధివిసేసదస్సనత్థం "అయమ్పి భిక్ఖునీ...పే.... ఆపన్నా"తి (పాచి. ౬౭౯) పుగ్గలనిద్దేసం కత్వాపి పారాజికతో అధిప్పాయన్తరదస్సనత్థం "నిస్సారణీయం సఙ్ఘాదిసేస"న్తి (పాచి. ౬౭౯) ఆపత్తినామగ్గహణఞ్చ కతం. ఏత్తావతా సపుగ్గలనిద్దేసే దస్సితాదస్సితాపత్తిదుకం విత్థారితం హోతి. అపుగ్గలనిద్దేసేసు సేఖియేసు ఆపత్తియా దస్సనకారణం సేఖియానం

అట్ఠకథాయమేవ వుత్తం. తదభావతో ఇతరేసు ఆపత్తిదస్సనం కతం. అపుగ్గలనిద్దేసేసుపి దస్సితాదస్సితాపత్తిదుకఞ్చ విత్థారితం హోతీతి.

పఠమపఞ్ఞత్తికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సుదిన్నభాణవారం నిట్ఠితం.

మక్కటీవత్థుకథావణ్ణనా

౪౦-౧. దుతియపఞ్ఞత్తియం "ఇధ మల్లా యుజ్ఝన్తీ"తిఆదీసు వియ పటిసేవతీతి వత్తమానవచనం పచురపటిసేవనవసేన వుత్తం, "తఞ్చ ఖో మనుస్సిత్థియా, నో తిరచ్ఛానగతాయా"తి పరిపుణ్ణత్థమ్పి పఠమం పఞ్ఞత్తిం అత్తనో మిచ్ఛాగాహేన వా లేసఓడ్డనత్థాయ వా ఏవమాహ. పరిపుణ్ణత్థతంయేవ నియమేతుం "నను ఆవుసో తథేవ తం హోతీ"తి వుత్తం, తేనేవ మక్కటీవత్థు వినీతవత్థూసు పక్ఖిత్తం అవిసేసత్తా, తథా వజ్జిపుత్తకవత్థు. విచారణా పనేత్థ తతియపఞ్ఞత్తియం ఆవి భవిస్సతి. "నను, ఆవుసో, భగవతా అనేకపరియాయేనా"తిఆది న కేవలం సఉద్దేససిక్ఖాపదేనేవ సిద్ధం, "తిరచ్ఛానగతాదీసుపి పారాజిక"న్తి అనుద్దేససిక్ఖాపదేనపి సిద్ధన్తి దస్సనత్థం వుత్తం. అథ వా యది సఉద్దేససిక్ఖాపదం సావసేసన్తి పఞ్ఞపేసి, ఇమినా అనుద్దేససిక్ఖాపదేనాపి కిం న సిద్ధన్తి దస్సనత్థం వుత్తం. "తేన హి, భిక్ఖవే, భిక్ఖూనం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేస్సామీ"తి తదేవ సిక్ఖాపదం పఠమపఞ్ఞత్తమేవ లేసత్థికానం అలేసోకాసం కత్వా ఆమేడితత్థం కత్వా పఞ్ఞపేస్సామీతి అత్థో. అఞ్ఞథా "అఞ్ఞవాదకే విహేసకే పాచిత్తియ"న్తిఆదీసు (పాచి॰ ౧౦౧) వియ వత్థుద్వయేన ఆపత్తిద్వయం ఆపజ్జతి, న చాపజ్జతి, నో ఏవత్థో అఞ్ఞేనాపి వచనేన సుప్పకాసితో, సుపరిబ్యత్తకరణత్థేన దళ్హతరో కతోతి అధిప్పాయో. తతియపఞ్ఞత్తియమ్పి అఞ్ఞేసు చ ఏవం విసుద్ధో.

యస్స సచిత్తకపక్ఖేతిఆదిమ్హి పన గణ్ఠిపదనయో తావ పఠమం వుచ్చతి, **సచిత్తకపక్ఖే**తి సురాపానాదిఅచిత్తకే సన్ధాయ వుత్తం. సచిత్తకేసు పన యం ఏకన్తమకుసలేనేవ సముట్ఠాపితఞ్చ. ఉభయం లోకవజ్జం నామ. సురాపానస్మిఞ్హి "సురా"తి వా "పాతుం న వట్టతీ"తి వా జానిత్వా పివనే అకుసలమేవ, తథా భిక్ఖునీనం గన్ధవణ్ణకత్థాయ లేపనే, భేసజ్జత్థాయ లేపనే అదోసత్తా "అవిచారణీయ"న్తి ఏత్తకం వుత్తం. తత్థ న వట్టతీతి "జానిత్వా"తి వుత్తవచనం న యుజ్జతి పణ్ణత్తివజ్జస్సాపి లోకవజ్జభావప్పసఙ్గతో. ఇమం అనిట్ఠప్పసఙ్గం పరిహరితుకామతాయ **వజిరబుద్ధిత్థేరస్స గణ్ఠిపదే** వుత్తం "ఇధ సచిత్తకన్తి చ అచిత్తకన్తి చ విచారణా వత్థువిజాననేయేవ హోతి, న పఞ్ఞత్తివిజాననే. యది పఞ్ఞత్తివిజాననే హోతి, సబ్బసిక్ఖాపదాని లోకవజ్జానేవ సియుం, న చ సబ్బసిక్ఖాపదాని లోకవజ్జాని , తస్మా వత్థువిజాననేయేవ హోతీ"తి, ఇదం యుజ్జతి. కస్మా? యస్మా సేఖియేసు పఞ్ఞత్తిజాననమేవ పమాణం, న వత్థుమత్తజాననన్తి, యం పన తత్థేవ వుత్తం "పసుత్తస్స ముఖే కోచి సురం పక్ఖిపేయ్య, అన్తో చే పవిసేయ్య, ఆపత్తి, తత్థ యథా భిక్ఖునియా అధక్ఖకం ఉబ్భజాణుమణ్డలం పరస్స ఆమసనాదికాలే కాయం అచాలేత్వా చిత్తేనేవ సాదియన్తియా ఆపత్తి 'కిరియావ హోతీ'తి వుత్తా యేభుయ్యేన కిరియసమ్భవతో, తథా అయమ్పి తదా కిరియావ హోతీ"తి, తం సువిచారితం అనేకన్తాకుసలభావసాధనతో. సురాపానాపత్తియా ఏకన్తాకుసలతా పన మజ్జసఞ్ఞినోపి సకిం పయోగేన పివతో హోతీతి కత్వా వుత్తా.

అయం పనేత్థ అత్థో – సిక్ఖాపదసీసేన ఆపత్తిం గహేత్వా యస్స సిక్ఖాపదస్స సచిత్తకస్స చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జం. సచిత్తకాచిత్తకసఙ్ఖాతస్స అచిత్తకస్స చ సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తమ్పి సురాపానాది లోకవజ్జన్తి ఇమమత్థం సమ్పిణ్డేత్వా "యస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, తం లోకవజ్జ"న్తి వుత్తం. సచిత్తకపక్ఖేతి హి ఇదం వచనం అచిత్తకం సన్ధాయాహ. న హి ఏకంసతో సచిత్తకస్స సచిత్తకపక్ఖేతి విసేసనే పయోజనం అత్థి. యస్మా పనేత్థ పణ్ణత్తివజ్జస్స పణ్ణత్తిజాననచిత్తేన సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ, వత్థుజాననచిత్తేన సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం సియా కుసలం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకతం, తస్మా "తస్స సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవా"తి న వుచ్చతీతి "సేసం పణ్ణత్తివజ్జ"న్తి వుత్తం. అధిమానే వీతిక్కమాభావా, సుపినన్తే అబ్బోహారికత్తా సుపినన్తే విజ్జమానాపి వీతిక్కమఛాయా అబ్బోహారికభావేనాతి వుత్తం హోతి. ఇదం పన వచనం దళ్హీకమ్మసిథిలకరణప్పయోజనత్తా చ వుత్తం, తేన యం వుత్తం బాహిరనిదానకథాధికారే "దళ్హీకమ్మసిథిలకరణప్పయోజనాతి యేభుయ్యతాయ వుత్త"న్తిఆది, తం సువుత్తమేవాతి వేదితబ్బం.

మక్కటీవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వజ్జిపుత్తకవత్థువణ్ణనా

౪౩-౪. వజ్జీసు జనపదేసు వసన్తా **వజ్జినో** నామ, తేసం పుత్తా. **యావదత్థ**న్తి యావతా అత్థో అధిప్పాయోతి వుత్తం హోతి, తత్థ యం వుత్తం "సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యంఅనావికత్వా"తి, తం కామం సిక్ఖాపచ్చక్ఖానే, తదేకట్ఠే చ దుబ్బల్యావికరణే పఞ్ఞత్తే సతి యుజ్జతి, న అఞ్ఞథా. తథాపి ఇదాని పఞ్ఞపేతబ్బం ఉపాదాయ వుత్తం, కథఞ్హి నామ ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ అతిరేకచీవరం ధారేస్సన్తి (పారా॰ ౪౬౯), ఆళవకా భిక్ఖూ కుటియో కారాపేన్తి అప్పమాణికాయో (పారా॰ ౩౪౨), భిక్ఖునియో ద్వే వస్సాని ఛసు ధమ్మేసు అసిక్ఖితసిక్ఖం సిక్ఖమానం వుట్ఠాపేన్తి (పాచి॰ ౧౦౭౭), సఙ్ఘేన అసమ్మతం వుట్ఠాపేన్తీతిఆది (పాచి॰ ౧౦౮౪) వియ దట్ఠబ్బం. న హి తతో పుబ్బే అధిట్ఠానం వికప్పనం వా అనుఞ్ఞాతం. యదభావా అతిరేకచీవరన్తి వదేయ్య, పమాణం వా న పఞ్ఞత్తం, యదభావా అప్పమాణికాయోతి వదేయ్య, ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం. "ఉల్లుమ్పతు మం, భన్తే, సఙ్ఘో అనుకమ్పం ఉపాదాయా"తి (మహావ॰ ౭౧, ౧౨౬) ఉపసమ్పదం యాచిత్వా ఉపసమ్పన్నేన ఉపసమ్పన్నసమనన్తరమేవ "ఉపసమ్పన్నేన భిక్ఖునా మేథునో ధమ్మో న పటిసేవితబ్బో, అసక్యపుత్తియో"తి (మహావ॰ ౧౨౯) చ పఞ్ఞత్తేన అస్సమణాదిభావం ఉపగన్తుకామేన నను పఠమం అజ్ఝుపగతా సిక్ఖా పచ్చక్ఖాతబ్బా, తత్థ దుబ్బల్యం వా ఆవికాతబ్బం సియా, తే పన "సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా మేథునం ధమ్మం పటిసేవింసూ"తి అనుపఞ్ఞత్తియా ఓకాసకరణత్థం వా తం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. "సో ఆగతో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తి కిఞ్చాపి ఏత్థేవ వుత్తం, తథాపి ఇతరేసుపి పారాజికేసు యథాసమ్భవం వేదితబ్బం. న హి సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా యో పారాజికవత్థుం అదిన్నం థేయ్యసఙ్ఖాతం ఆదియతి, మనుస్సవిగ్గహం వా జీవితా వోరోపేతి, పటివిజానన్తస్స ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం వా ఉల్లపతి, సో ఆగతో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో. అనుపఞ్ఞత్తి హి దళ్హీకమ్మసిథిలకమ్మకరణప్పయోజనా. సా హి యస్స పారాజికం హోతి అఞ్ఞా వా ఆపత్తి, తస్స నియమదస్సనప్పయోజనాతిలక్ఖణానుపఞ్ఞత్తికత్తా. ఏవఞ్హి అన్తే అవత్వా ఆదిమ్హి వుత్తా "గామా వా అరఞ్ఞా వా"తి (పారా॰ ౯౧) అనుపఞ్ఞత్తి వియ. పరిపుణ్ణే పనేతస్మిం సిక్ఖాపదే –

“నిదానా మాతికాభేదో, విభఙ్గో తంనియామకో;

తతో ఆపత్తియా భేదో, అనాపత్తి తదఞ్ఞథా”తి. –

అయం నయో వేదితబ్బో. తత్థ సుదిన్నవత్థు మక్కటివత్థు వజ్జిపుత్తకవత్థు చాతి తిప్పభేదం వత్థు ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స నిదానం నామ, తతో నిదానా “యో పన, భిక్ఖు, భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో…పే॰… అసంవాసో”తి ఇమిస్సా మాతికాయ భేదో జాతో. తత్థ హి “అన్తమసో తిరచ్ఛానగతాయా”తి ఇత్థిలిఙ్గవచనేన “సచ్చం, ఆవుసో, భగవతా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తఞ్చ ఖో ఇత్థియా నో పురిసే నో పణ్డకే నో ఉభతోబ్యఞ్జనకే చా”తి మక్కటిపారాజికో వియ అఞ్ఞోపి లేసం ఓడ్డేతుం సక్కోతి, తస్మా తాదిసస్స అలేసోకాసస్స దస్సనత్థం ఇదం వుచ్చతి. మక్కటివత్థుసఙ్ఖాతా నిదానా “అన్తమసో తిరచ్ఛానగతాయపీ”తి మాతికావచనభేదో న ఇత్థియా ఏవ మేథునసిద్ధిదస్సనతో కతో, తస్మా **విభఙ్గో తంనియామకో** తస్సా మాతికాయ అధిప్పేతత్థనియామకో విభఙ్గో. **విభఙ్గే** హి “తిస్సో ఇత్థియో. తయో ఉభతోబ్యఞ్జనకా. తయో పణ్డకా. తయో పురిసా. మనుస్సిత్థియా తయో మగ్గే…పే॰… తిరచ్ఛానగతపురిసస్స ద్వే మగ్గే”తిఆదినా (పారా॰ ౫౬) నయేన సబ్బలేసోకాసం పిదహిత్వా నియమో కతో.

ఏత్థాహ – యది ఏవం సాధారణసిక్ఖాపదవసేన వా లిఙ్గపరివత్తనవసేన వా న కేవలం భిక్ఖూనం, భిక్ఖునీనమ్పి “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి విభఙ్గే వత్తబ్బం సియా. తదవచనేన భిక్ఖునీ పురిసలిఙ్గపాతుభావేన భిక్ఖుభావే ఠితా ఏవం వదేయ్య “నాహం ఉపసమ్పదకాలే భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నా, తస్మా న అప్పచ్చక్ఖాతసిక్ఖాపి మేథునధమ్మేన పారాజికా హోమీ”తి? వుచ్చతే – తథా న వత్తబ్బం అనిట్ఠప్పసఙ్గతో. భిక్ఖునీనమ్పి “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి వుత్తే భిక్ఖునీనమ్పి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం అత్థీతి ఆపజ్జతి, తఞ్చానిట్ఠం. ఇదం అపరం అనిట్ఠప్పసఙ్గోతి “సబ్బసిక్ఖాపదాని సాధారణానేవ, నాసాధారణానీ”తి. అపిచాయం భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నోవాతి దస్సనత్థం “అనుజానామి, భిక్ఖవే, తంయేవ ఉపజ్ఝ”న్తిఆది (పారా॰ ౬౯) వుత్తం, అపిచ యో తథా లేసం ఓడ్డేత్వా మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో వజ్జిపుత్తకా వియ పారాజికో హోతి. తే హి “భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి వచనాభావే సతి “ఆపత్తిం తుమ్హే, భిక్ఖవే, ఆపన్నా పారాజిక”న్తి వుత్తా భగవతా. ఏత్థ పన “భిక్ఖవే”తి వుత్తత్తా కేచి భిక్ఖులిఙ్గే ఠితా, “ఇదాని చేపి మయం, భన్తే ఆనన్ద, లభేయ్యామ భగవతో సన్తికే పబ్బజ్జం లభేయ్యామ ఉపసమ్పద”న్తి వుత్తత్తా కేచి విబ్భన్తాతి వేదితబ్బా. **తతో ఆపత్తియా భేదో**తి తతో విభఙ్గతో “అక్ఖాయితే సరీరే పారాజికం, యేభుయ్యేన ఖాయితే థుల్లచ్చయ”న్తిఆది ఆపత్తియా భేదో హోతి. **అనాపత్తి తదఞ్ఞథా**తి తతో ఏవ విభఙ్గతో యేనాకారేన ఆపత్తి వుత్తా, తతో అఞ్ఞేనాకారేన అనాపత్తిభేదోవ హోతి. “సాదియతి ఆపత్తి పారాజికస్స, న సాదియతి అనాపత్తీ”తి హి విభఙ్గే అసతి న పఞ్ఞాయతి. ఏత్తావతా సమాసతో గాథాత్థో వుత్తో హోతి. ఏత్థ చ పన –

“నిదానమాతికాభేదో, విభఙ్గస్స పయోజనం;

అనాపత్తిపకారో చ, పరమో నిప్పయోజనో”తి. –

ఇమం నయం దస్సేత్వావ సబ్బసిక్ఖాపదానం అత్థో పకాసితబ్బో. కథం? భగవతా పన యేనాకారేన యం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపితం, తస్స ఆకారస్స సమత్థం వా అసమత్థం వాతి దువిధం నిదానం, అయం **నిదానభేదో**. మాతికాపి నిదానాపేక్ఖా నిదానానపేక్ఖాతి దువిధా. తత్థ చతుత్థపారాజికాదిసిక్ఖాపదాని నిదానాపేక్ఖాని. న హి వగ్గుముదాతీరియా భిక్ఖూ సయమేవ అత్తనో అత్తనో అసన్తం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం ముసావాదలక్ఖణం పాపేత్వా భాసింసు. అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హి తే

ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స గిహీనం వణ్ణం భాసింసు, న చ తావతా పారాజికవత్థు హోతి. తత్థ తేన లేసేన భగవా తం వత్థుం నిదానం కత్వా పారాజికం పఞ్ఞపేసి, తేన వుత్తం "నిదానాపేక్ఖ"న్తి. ఇమినా నయేన నిదానాపేక్ఖాని ఞత్వా తబ్బిపరీతాని సిక్ఖాపదాని నిదానానపేక్ఖానీతి వేదితబ్బాని, అయం **మాతికాభేదో**.

నానప్పకారతో మూలాపత్తిప్పహోనకవత్థుపయోగచిత్తనియామదస్సనవసేన మాతికాయ విభజనభావదీపనత్థం తేసం అప్పహోనకతాయ వా తదఞ్ఞతరవేకల్లతాయ వా వీతిక్కమే సతి ఆపత్తిభేదదస్సనత్థం, అసతి అనాపత్తిదస్సనత్థఞ్చాతి సబ్బత్థ తయో అత్థవసే పటిచ్చ మాతికాయ విభజనం విభఙ్గో ఆరభీయతీతి వేదితబ్బో. ఏత్థ పన "భిక్ఖకోతి భిక్ఖు, భిక్ఖాచరియం అజ్ఝుపగతోతి భిక్ఖు, భిన్నపటధరోతి భిక్ఖూ"తి కేవలం బ్యఞ్జనత్థదీపనవసేన పవత్తో వా, "సమఞ్ఞాయ భిక్ఖూ"తి భిక్ఖుభావసమ్భవం అనపేక్ఖిత్వాపి కేవలం భిక్ఖు నామ పవత్తిట్ఠానదీపనవసేన పవత్తో వా, "ఏహి భిక్ఖూతి భిక్ఖు, సరణగమనేహి ఉపసమ్పన్నోతి భిక్ఖు, ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన ఉపసమ్పన్నోతి భిక్ఖూ"తి ఉపసమ్పదానన్తరేనాపి భిక్ఖుభావసిద్ధిదీపనవసేన పవత్తో వా, "భద్రో భిక్ఖు, సారో భిక్ఖు, సేక్ఖో భిక్ఖు, అసేక్ఖో భిక్ఖూ"తి భిక్ఖుకరణేహి ధమ్మేహి సమన్నాగతభిక్ఖుదీపనవసేన పవత్తో వా విభఙ్గో అజ్ఝుపేక్ఖితో సబ్బసామఞ్ఞపదత్తా, తథా అఞ్ఞభాగియసిక్ఖాపదాదీసు సద్వారవసేన, అధికరణదస్సనాదివసేన పవత్తో చ అజ్ఝుపేక్ఖితో ఇతరత్థ తదభావతోతి వేదితబ్బో.

తత్థ తిస్సో ఇత్థియోతిఆది వత్థునియమదస్సనవసేన పవత్తో, మనుస్సిత్థియా తయో మగ్గే మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తస్స ఆపత్తి పారాజికస్సాతిఆది పయోగనియమదస్సనవసేన పవత్తో, భిక్ఖుస్స సేవనచిత్తం ఉపట్ఠితేతిఆది చిత్తనియమదస్సనవసేన పవత్తో, సాదియతి ఆపత్తి పారాజికస్స, న సాదియతి అనాపత్తీతిఆది వత్థుపయోగనియమే సతి చిత్తనియమభావాభావవసేన ఆపత్తానాపత్తిదస్సనత్థం పవత్తో, మతం యేభుయ్యేన ఖాయితం ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సాతిఆది వత్థుస్స అప్పహోనకతాయ వీతిక్కమే ఆపత్తిభేదదస్సనత్థం పవత్తో, న సాదియతి అనాపత్తీతి చిత్తనియమవేకల్లేన వీతిక్కమాభావా అనాపత్తిదస్సనత్థం పవత్తోతి. ఏవం ఇతరేసుపి సిక్ఖాపదేసు యథాసమ్భవనయో అయన్తి పయోజనో విభఙ్గో.

అనాపత్తివారో పన మూలాపత్తితో, తదఞ్ఞేకదేసతో, సబ్బాపత్తితో చ అనాపత్తిదీపనవసేన తివిధో. తత్థ యో పఠమో, సో విభఙ్గో వియ తయో అత్థవసే పటిచ్చ పవత్తో. కతమే తయో? మాతికాపదానం సాత్థకనిరత్థకానం తదఞ్ఞథా ఉద్ధరణానుద్ధరణవసేన సప్పయోజననిప్పయోజనభావదీపనత్థం, తదఞ్ఞథా పటిపత్తిక్కమదస్సనత్థం, ఆపత్తిప్పహోనకట్ఠానేపి విస్సజ్జనత్థఞ్చాతి. కథం? **ఏళకలోమసిక్ఖాపదే** "భిక్ఖునో పనేవ అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్స ఏళకలోమాని ఉప్పజ్జేయ్యుం, ఆకఙ్ఖమానేన భిక్ఖునా పటిగ్గహేతబ్బానీ"తి (పారా. ౫౭౨) ఏతాని కేవలం వత్థుమత్తదీపనపదానీతి నిరత్థకాని నామ, తేసం అనాపత్తి. "అద్ధానమగ్గం అప్పటిపన్నస్స ఉప్పన్నే ఏళకలోమే అనాపత్తి, ఆకఙ్ఖమానేన పటిగ్గహితే"తిఆదినా నయేన తదఞ్ఞథా అనుద్ధరణేన నిప్పయోజనభావో దీపితో హోతి, యదిదం **మాతికాయం** "మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యా"తి, ఇదం సాత్థకం. తస్స సప్పయోజనభావదీపనత్థం "అనాపత్తి అజానన్తస్స అసాదియన్తస్సా"తి వుత్తం. యస్మా జాననసాదియనభావేన ఆపత్తి, అసేవన్తస్స అనాపత్తి, తస్మా వుత్తం **మాతికాయం** "యో పన భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్య, పారాజికో హోతి అసంవాసో"తి అధిప్పాయో. "పరపరిగ్గహితం పరపరిగ్గహితసఞ్ఞితా గరుపరిక్ఖారో థేయ్యచిత్తం అవహరణ"న్తి వుత్తానం పఞ్చన్నమ్పి అఙ్గానం పారిపూరియా పేతతిరచ్ఛానగతపరిగ్గహితే ఆపత్తిప్పహోనకట్ఠానేపి విస్సజ్జనత్థం "అనాపత్తి పేతపరిగ్గహితే"తిఆది (కఙ్ఖా. అట్ఠ.

దుతియపారాజికవణ్ణనా) వుత్తం. అనాపత్తి ఇమం జాన, ఇమం దేహి, ఇమం ఆహర, ఇమినా అత్థో, ఇమం కప్పియం కరోహీతి భణతీతిఆది పన తదఙ్గథా పటిపత్తిక్కమదస్సనత్థం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఏత్తావతా "నిదానమాతికాభేదో"తిఆదినా వుత్తగాథాయ అత్థో పకాసితో హోతి.

ఏత్థ పఠమపఞ్ఞత్తి తావ పఠమబోధిం అతిక్కమిత్వా పఞ్ఞత్తత్తా, ఆయస్మతో సుదిన్నస్స అట్ఠవస్సికకాలే పఞ్ఞత్తత్తా చ రత్తఞ్ఞుమహత్తం పత్తకాలే పఞ్ఞత్తా. దుతియఅనుపఞ్ఞత్తి బాహుసచ్చమహత్తం పత్తకాలే ఉప్పన్నా. సో హాయస్మా మక్కటిపారాజికో యథా మాతుగామపటిసంయుత్తేసు సిక్ఖాపదేసు తిరచ్ఛానగతిత్థీ అనధిప్పేతా, తథా ఇధాపీతి సఞ్ఞాయ "సచ్చం, ఆవుసో, భగవతా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, తఞ్చ ఖో మనుస్సిత్థియా, నో తిరచ్ఛానగతిత్థియా"తి ఆహ. తతియానుపఞ్ఞత్తి లాభగ్గమహత్తం పత్తకాలే ఉప్పన్నా. తే హి వజ్జిపుత్తకా లాభగ్గమహత్తం పత్తా హుత్వా యావదత్థం భుఞ్జిత్వా న్హాయిత్వా వరసయనేసు సయిత్వా తతియానుపఞ్ఞత్తియా వత్థుం ఉప్పాదేసుం, తే చ వేపుల్లమహత్తం పత్తే సఙ్ఘే ఉప్పన్నా, సయఞ్చ వేపుల్లమహత్తం పత్తాతి "వేపుల్లమహత్తమ్పేత్థ లబ్భతీ"తి వుత్తం. ఇదం పఠమపారాజికసిక్ఖాపదం తివిధమ్పి వత్థుం ఉపాదాయ చతుబ్బిధమ్పి తం కాలం పత్వా పఞ్ఞత్తన్తి వేదితబ్బం.

తత్థ **యో పనాతి** అనవసేసపరియాదానపదం. **భిక్ఖూతి** తస్స అతిప్పసఙ్గనియమపదం. **భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో**తి తస్స విసేసనవచనం. న హి సబ్బోపి భిక్ఖునామకో యా భగవతా యాయ కాయచి ఉపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నభిక్ఖూనం హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదేన సిక్ఖితబ్బసిక్ఖా విహితా, "ఏత్థ సహ జీవన్తీ"తి యో చ ఆజీవో వుత్తో, తం ఉభయం సమాపన్నోవ హోతి. కదా పన సమాపన్నో అహోసి? యాయ కాయచి ఉపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నసమనన్తరమేవ తదుభయం జానన్తోపి అజానన్తోపి తదజ్ఝుపగతత్తా సమాపన్నో నామ హోతి. **సహ జీవన్తీ**తి యావ సిక్ఖం న పచ్చక్ఖాతి, పారాజికభావఞ్చ న పాపుణాతి, యం పన వుత్తం **అన్ధకట్ఠకథాయం** "సిక్ఖం పరిపూరేన్తో సిక్ఖాసమాపన్నో సాజీవం అవీతిక్కమన్తో సాజీవసమాపన్నో హోతీ"తి, తం ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదవసేన వుత్తం. న హి సిక్ఖం అపరిపూరేన్తో కామవితక్కాదిబహులో వా ఏకచ్చం సావసేసం సాజీవం వీతిక్కమన్తో వా సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో నామ న హోతి. ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన పన చతుక్కం లబ్భతి అత్థి భిక్ఖు సిక్ఖాసమాపన్నో సీలాని పచ్చవేక్ఖన్తో న సాజీవసమాపన్నో అచిత్తకం సిక్ఖాపదం వీతిక్కమన్తో, అత్థి న సిక్ఖాసమాపన్నో కామవితక్కాదిబహులో సాజీవసమాపన్నో నిరాపత్తికో, అత్థి న సిక్ఖాసమాపన్నో న చ సాజీవసమాపన్నో అనవసేసం ఆపత్తిం ఆపన్నో, అత్థి సిక్ఖాసమాపన్నో చ సాజీవసమాపన్నో చ సిక్ఖం పరిపూరేన్తో సాజీవఞ్చ అవీతిక్కమన్తో, అయమేవ చతుత్థో భిక్ఖు ఉక్కట్ఠో ఇధ అధిప్పేతో సియా. న హి భగవా అనుక్కట్ఠం వత్తుం యుత్తోతి చే? న, "తత్ర యాయం అధిసీలసిక్ఖా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా"తివచనవిరోధతో. ఉక్కట్ఠగ్గహణాధిప్పాయే సతి "సిక్ఖాతి తిస్సో సిక్ఖా"తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బన్తి అధిప్పాయో. సిక్ఖత్తయసమాపన్నో హి సబ్బుక్కట్ఠోతి.

"మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యా"తి పరతో వచనం అపేక్ఖిత్వా అధిసీలసిక్ఖావ వుత్తాతి చే? న, తస్సాపి అభబ్బత్తా. న హి అధిసీలసిక్ఖం పరిపూరేన్తో సాజీవఞ్చ అవీతిక్కమన్తో మేథునం ధమ్మం పటిసేవితుం భబ్బో, తం సిక్ఖం అపరిపూరేన్తో సాజీవఞ్చ వీతిక్కమన్తో ఏవ హి పటిసేవేయ్యాతి అధిప్పాయో, తస్మా ఏవమేత్థ అత్థో గహేతబ్బో. యస్మా సిక్ఖాపదసఙ్ఖాతో సాజీవో అధిసీలసిక్ఖమేవ సఙ్గణ్హాతి, నేతరం అధిచిత్తసిక్ఖం అధిపఞ్ఞాసిక్ఖం వా, తస్మా "తత్ర యాయం అధిసీలసిక్ఖా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా"తి వుత్తం, తస్మా అధిసీలసిక్ఖాయ సఙ్గాహకో సాజీవో సిక్ఖాసాజీవోతి వుత్తో. ఇతి

సాజీవవిసేసనత్థం సిక్ఖాగ్గహణం కతం. తదత్థదీపనత్థమేవ **విభఙ్గే** సిక్ఖం అపరామసిత్వా “తస్మిం సిక్ఖతి, తేన వుచ్చతి సాజీవసమాపన్నో”తి వుత్తం , తేన ఏకమేవిదం అత్థపదన్తి దీపితం హోతి. తఞ్చ ఉపసమ్పదూపగమనన్తరతో పట్ఠాయ సిక్ఖనాధికారత్తా “సిక్ఖతీ”తి చ “సమాపన్నో”తి చ వుచ్చతి. యో ఏవం “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి సఙ్ఖ్యం గతో, తాదిసం పచ్చయం పటిచ్చ అపరభాగే సాజీవసఙ్ఖాతమేవ సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ, తస్మింయేవ చ దుబ్బల్యం అనావికత్వా మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యాతి అయమత్థో యుజ్జతి. కిన్తు అట్ఠకథానయో పటిక్ఖిత్తో హోతి. నో చ న పటిక్ఖేపారహోతి తేన తదనుసారేన భవితబ్బం.

అధిప్పాయో పనేత్థ పరియేసితబ్బో, నో దాని వుచ్చతి – సబ్బేసుపి సిక్ఖాపదేసు ఇదమేవ భిక్ఖులక్ఖణం సాధారణం, యదిదం “భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి. ఖీణాసవోపి సావకో ఆపత్తిం ఆపజ్జతి అచిత్తకం, తథా సేక్ఖో. పుథుజ్జనో పన సచిత్తకమ్పి, తస్మా సేక్ఖాసేక్ఖపుథుజ్జనభిక్ఖూనం సామఞ్ఞమిదం భిక్ఖులక్ఖణన్తి కత్వా కేవలం సిక్ఖాసమాపన్నో, కేవలం సాజీవసమాపన్నో చ ఉభయసమాపన్నో చాతి సరూపేకదేసేకసేసనయేన “సిక్ఖాసాజీవసమఆపన్నో”త్వేవ సమ్పిణ్డేత్వా ఉక్కట్ఠగ్గహణేన అనుక్కట్ఠానం గహణసిద్ధితో అట్ఠకథాయం ఉక్కట్ఠోవ వుత్తో. తమేవ సమ్పాదేతుం “తస్మిం సిక్ఖతి, తేన వుచ్చతి సాజీవసమాపన్నో”తి ఏత్థ సిక్ఖాపదస్స అవచనే పరిహారం వత్వా యస్మా పన నో అసిక్ఖమ్పి సమాపన్నో, తస్మా సిక్ఖాసమాపన్నోతిపి అత్థతో వేదితబ్బోతి చ వత్వా “యం సిక్ఖం సమాపన్నో తం అప్పచ్చక్ఖాయ యఞ్చ సాజీవం సమాపన్నో తత్థ దుబ్బల్యం అనావికత్వా”తి వుత్తన్తి అయమట్ఠకథాయం అధిప్పాయో వేదితబ్బో. ఏతస్మిం పన అధిప్పాయే అధిసీలసిక్ఖాయ ఏవ గహణం సబ్బత్థికత్తా, సీలాధికారతో చ వినయస్సాతి వేదితబ్బం. యథా చ సిక్ఖాపదం సమాదియన్తో సీలం సమాదియతీతి వుచ్చతి, ఏవం సిక్ఖాపదం పచ్చక్ఖన్తో సీలసఙ్ఖాతం సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతీతి వత్తుం యుజ్జతి, తస్మా తత్థ వుత్తం “యం సిక్ఖం సమాపన్నో, తం అప్పచ్చక్ఖాయా”తి. సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ పటిసేవితమేథునస్స ఉపసమ్పదం అనుజానన్తో న సమూహనతి నామ. న హి నో భిక్ఖు హుత్వా పటిసేవి, “యో పన భిక్ఖూ”తి చ పఞ్ఞత్తం. ఏత్తావతా సమాసతో “సిక్ఖాసాజీవసమాన్నో”తి ఏత్థ వత్తబ్బం వుత్తం.

కిం ఇమినా విసేసవచనేన పయోజనం, నను “యో పన భిక్ఖు సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా...పే.... అసంవాసో”తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బన్తి చే ? న వత్తబ్బం అనిట్ఠప్పసఙ్గతో. యో పన సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో థేయ్యసంవాసాదికో కేవలేన సమఞ్ఞామత్తేన, పటిఞ్ఞామత్తేన వా భిక్ఖు, తస్సాపి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం అత్థి. సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ చ మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తస్స పారాజికాపత్తి. యో వా పచ్ఛా పారాజికం ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వా న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో తస్స చ, యో వా పక్ఖపణ్డకత్తా పణ్డకభావూపగమనేన న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో తస్స చ తదుభయం అత్థీతి ఆపజ్జతి. “పణ్డకభావపక్ఖే చ పక్ఖపణ్డకో ఉపసమ్పదాయ న వత్థూ”తి వుత్తం, తస్మా ఇతరస్మిం పక్ఖే వత్థూతి సిద్ధం, తస్మిం పక్ఖే ఉపసమ్పన్నో పణ్డకభావపక్ఖే పణ్డకత్తా న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో, నో పరిచ్చజితబ్బసిక్ఖాయ అభావేన సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ ముఖేన పరస్స అఙ్గజాతగ్గహణాదయో మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్య, తస్స కుతో పారాజికాపత్తీతి అధిప్పాయో. అయం నయో అపణ్డకపక్ఖం అలభమానస్సేవ పరతో యుజ్జతి, లభన్తస్స పన అరూపసత్తానం కుసలానం సమాపత్తిక్ఖణే భవఙ్గవిచ్ఛేదే సతిపి అమరణం వియ పణ్డకభావపక్ఖేపి భిక్ఖుభావో అత్థి. సంవాసం వా సాదియన్తస్స న థేయ్యసంవాసకభావో అత్థి అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్స వియ. న చ సహసేయ్యాదికం జనేతి. గణపూరకో పన న హోతి అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నో వియ, న నో సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో, ఇతరస్మిం పన పక్ఖే హోతి, అయం ఇమస్స తతో విసేసో. కిమయం సహేతుకో,

ఉదాహు అహేతుకోతి? న అహేతుకో. యతో ఉపసమ్పదా తస్స అపణ్డకపక్ఖే అనుఞ్ఞాతా సహేతుకపటిసన్ధికత్తా. పణ్డకభావపక్ఖేపి కిస్స నానుఞ్ఞాతాతి చే? పణ్డకభూతత్తా ఓపక్కమికపణ్డకస్స వియ.

అపిచ సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నోతి ఇమినా తస్స సిక్ఖాసమాదానం దీపేత్వా తం సమాదిన్నసిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ తత్థ చ దుబ్బల్యం అనావికత్వాతి వత్తుం యుజ్జతి, న అఞ్ఞథాతి ఇమినా కారణేన యథావుత్తానిట్ఠప్పసఙ్గతో "యో పన భిక్ఖు భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయా"తిఆది వుత్తం. యథా చేత్థ, తథా "యో పన భిక్ఖు భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయ దుబ్బల్యం అనావికత్వా గామా వా అరఞ్ఞా వా అదిన్నం థేయ్యసఙ్ఖాతం ఆదియేయ్య (పారా॰ ౮౯), సుగతచీవరప్పమాణం చీవరం కారాపేయ్య అతిరేకం వా, ఛేదనకం పాచిత్తియ"న్తిఆదినా (పాచి॰ ౫౪౮) నయేన సబ్బత్థ యోజేతబ్బం . **అన్తమసో తిరచ్ఛానగతాయపీ**తి మనుస్సిత్థిం ఉపాదాయ వుత్తం. న హి "పగేవ పణ్డకే పురిసే వా"తి వత్తుం యుజ్జతి. సేసం తత్థ తత్థ వుత్తనయమేవ.

అయం పఠమపారాజికస్స మాతికాయ తావ వినిచ్ఛయో.

చతుబ్బిధవినయకథావణ్ణనా

౪౫. నీహరిత్వాతి ఏత్థ సాసనతో నీహరిత్వాతి అత్థో. "పఞ్చహుపాలి, అఙ్గేహి సమన్నాగతేన భిక్ఖునా నానుయుఞ్జితబ్బం. కతమేహి పఞ్చహి? సుత్తం న జానాతి, సుత్తానులోమం న జానాతీ"తి (పరి॰ ౪౪౨) ఏవమాదితో హి పరియత్తిసాసనతో సుత్తం, సుత్తానులోమఞ్చ నీహరిత్వా పకాసేసుం. "అనాపత్తి ఏవం అమ్హాకం ఆచరియానం ఉగ్గహో పరిపుచ్ఛాతి భణతీ"తి ఏవమాదితో పరియత్తిసాసనతో ఆచరియవాదం నీహరిత్వా పకాసేసుం. **భారుకచ్ఛకవత్థుస్మిం** "ఆయస్మా ఉపాలి ఏవమాహ – అనాపత్తి, ఆవుసో, సుపినన్తేనా"తి (పారా॰ ౭౮) ఏవమాదితో పరియత్తిసాసనతో ఏవ అత్తనోమతిం నీహరిత్వా పకాసేసుం. తాయ హి అత్తనోమతియా థేరో ఏతదగ్గట్ఠానం లభి. అపి చ వుత్తఞ్హేతం భగవతా "అనుపసమ్పన్నేన పఞ్ఞత్తేన వా అపఞ్ఞత్తేన వా వుచ్చమానో…పే॰… అనాదరియం కరోతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (పాచి॰ ౩౪౩). తత్థ హి పఞ్ఞత్తం నామ సుత్తం. సేసత్తయం అపఞ్ఞత్తం నామ. తేనాయం "చతుబ్బిధఞ్హి వినయం, మహాథేరా"తి గాథా సువుత్తా. యం సన్ధాయ వుత్తం నాగసేనత్థేరేన. **ఆహచ్చపదేనా**తి అట్ఠ వణ్ణట్ఠానాని ఆహచ్చ వుత్తేన పదనికాయేనాతి అత్థో, ఉదాహటేన కణ్ఠోక్కన్తేన పదసమూహేనాతి అధిప్పాయో. **రసేనా**తి తస్స ఆహచ్చభాసితస్స రసేన, తతో ఉద్ధటేన వినిచ్ఛయేనాతి అత్థో. సుత్తచ్ఛాయా వియ హి సుత్తానులోమం. ఆచరియవాదో "**ఆచరియవంసో**"తి వుత్తో **పాళియం** వుత్తానం ఆచరియానం పరమ్పరాయ ఆభతోవ పమాణన్తి దస్సనత్థం. **అధిప్పాయో**తి కారణోపపత్తిసిద్ధో ఉహాపోహనయప్పవత్తో పచ్చక్ఖాదిపమాణపతిరూపకో. **అధిప్పాయో**తి ఏత్థ "అత్తనోమతీ"తి కేచి అత్థం వదన్తి.

పరివారట్ఠకథాయం , ఇధ చ కిఞ్చాపి "సుత్తానులోమం నామ చత్తారో మహాపదేసా"తి వుత్తం, అథ ఖో మహాపదేసనయసిద్ధం పటిక్ఖిత్తాపటిక్ఖిత్తం అనుఞ్ఞాతాననుఞ్ఞాతం కప్పియాకప్పియన్తి అత్థతో వుత్తం హోతి. తత్థ యస్మా ఠానం ఓకాసో పదేసోతి కారణవేవచనాని "అట్ఠానమేతం, ఆనన్ద, అనవకాసో"తిఆది (పారా॰ ౪౩) సాసనతో, "నిగ్గహట్ఠాన"న్తి చ "అసన్దిట్ఠిట్ఠాన"న్తి చ "అసన్దిట్ఠి చ పన పదేసో"తి చ లోకతో, తస్మా **మహాపదేసా**తి మహాకారణానీతి అత్థో. కారణం నామ ఞాపకో హేతు ఇధాధిప్పేతం. మహన్తభావో పన తేసం మహావిసయత్తా మహాభూతానం వియ. తే దువిధా వినయమహాపదేసా సుత్తన్తికమహాపదేసా చాతి. తత్థ వినయమహాపదేసా వినయే పయోగం గచ్ఛన్తి, ఇతరే ఉభయత్థాపి,

తేనేవ **పరివారే** అనుయోగవత్తే "ధమ్మం న జానాతి, ధమ్మానులోమం న జానాతీ"తి (పరి. ४४३) వుత్తం. తత్థ **ధమ్మ**న్తి ఠపేత్వా వినయపిటకం అవసేసపిటకద్వయం. **ధమ్మానులోమ**న్తి సుత్తన్తికే చత్తారో మహాపదేసే. తత్థ యో ధమ్మం ధమ్మానులోమఞ్చేవ జానాతి, న వినయం వినయానులోమఞ్చ, సో "ధమ్మం రక్ఖామీ"తి వినయం ఉబ్బినయం కరోతి, ఇతరో "వినయం రక్ఖామీ"తి ధమ్మం ఉద్ధమ్మం కరోతి, ఉభయం జానన్తో ఉభయమ్పి సమ్పాదేతి.

తత్రిదం ముఖమత్తం – తత్థ పఠమో "సో చే పవేసనం సాదియతి, పవిట్ఠం, ఠితం, ఉద్ధరణం సాదియతి ఆపత్తి, న సాదియతి అనాపత్తీ"తి ఏత్థ విప్పటిపజ్జతి. సో హాయస్మా సుఖవేదనీయస్స ఉపాదిన్నఫోట్ఠబ్బస్స, కాయిన్ద్రియస్స చ సమాయోగే సతి పటివిజానన్తో కాయికసుఖవేదనుప్పత్తిమత్తేన సాదియతి నామాతి పరిచ్ఛిన్దిత్వా తస్స ఆపత్తి పారాజికస్సాతి అసేవనాధిప్పాయస్సపి ఆపత్తిప్పసఙ్గం కరోతి, తథా యస్స సన్థతత్తా వా యోనిదోసవసేన వా దుక్ఖా అసాతా వేదనా, వాతోపహటగత్తతాయ వా నేవ కాయికవేదనా, తస్స జానతో అజానతోపి "అనాపత్తి అసాదియన్తస్సా"తి (పారా. ౭౬) సుత్తన్తం దస్సేత్వా సేవనాధిప్పాయస్సాపి అనాపత్తిప్పసఙ్గం కరోతి, తథా యది మోచనరాగేన ఉపక్కమతో ముత్తే సఙ్ఘాదిసేసో, పగేవ మేథునరాగేనాతి దుక్కటట్ఠానం గహేత్వా సఙ్ఘాదిసేసట్ఠానం కరోతి, ఏవం వినయం ఉబ్బినయం కరోతి నామ. ఇతరో "అనాపత్తి అజానన్తస్సాతి వుత్తత్తా జానతో జాననేనేవ సుఖవేదనా హోతు వా మా వా సాదియనా హోతీ"తి వత్వా అసేవనాధిప్పాయస్సపి జానతో అనాపత్తిట్ఠానే ఆపత్తిం కరోతి, అనవజ్జం సావజ్జం కరోతీతి ఏవం ధమ్మం ఉద్ధమ్మం కరోతి. ఉభయం పన జానన్తో "భిక్ఖుస్స సేవనచిత్తం ఉపట్ఠితేతి (పారా. ౫౮) వచనతో సేవనచిత్తమేవేత్థ పమాణం, తస్స భావేన ఆపత్తి పారాజికస్స, అభావేన అనాపత్తీ"తి వత్వా ఉభయమ్పి రక్ఖతి సమ్పాదేతి. ఇమినా నయేన సబ్బసిక్ఖాపదేసు యథాసమ్భవం సప్పయోజనా కాతబ్బా.

సఙ్గీతిం ఆరోపేత్వా ఠపితపాళితో వినిముత్తం కత్వా ఠపితత్తా **పాళివినిముత్తా** అత్థతో, నయతో, అనులోమతో చ **పాళిఓక్కన్తవినిచ్ఛయప్పవత్తా** అనుపవిట్ఠవినిచ్ఛయవసేన పవత్తాతి అత్థో. "న సమూహనిస్సతీ"తి జానన్తోపి భగవా కేవలం "తేసం మతం పచ్ఛిమా జనతా మమ వచనం వియ పమాణం కరోతూ"తి దస్సనత్థఞ్చ పరినిబ్బానకాలే ఏవమాహ "ఆకఙ్ఖమానో, ఆనన్ద, సఙ్ఘో మమచ్చయేన ఖుద్దానుఖుద్దకాని సిక్ఖాపదాని సమూహనతూ"తి (దీ. ని. ౨.౨౧౬), తేనేతం సిద్ధం "పఞ్ఞత్తమ్పి చే సిక్ఖాపదం సమూహనితుం యస్స సఙ్ఘస్స అనుఞ్ఞాతం భగవతా, తస్స పఞ్ఞత్తానులోమం అతిరేకత్థదీపనం, పగేవానుఞ్ఞాతం భగవతా"తి. కిఞ్చ భియ్యో ఊనాతిరిత్తసిక్ఖాపదేసు ఆచరియకులేసు వివాదో అఞ్ఞమఞ్ఞం న కాతబ్బోతి దస్సనత్థఞ్చ. కస్మా సఙ్ఘో న సమూహనీతి? అఞ్ఞమఞ్ఞం వివాదప్పసఙ్గదస్సనతో. భగవతా చ "సబ్బేహేవ సమగ్గేహి సమ్మోదమానేహి అవివదమానేహి సిక్ఖితబ్బ"న్తి వుత్తం. తత్థ చ ఏకచ్చే థేరా ఏవమాహంసూతి చ అఞ్ఞవాదదస్సనతో వివదమానేహి సిక్ఖితబ్బం జాతం, తదభావత్థమ్పి ఞత్తిదుతియకమ్మవాచం సావేత్వా అవివదమానేహేవ సిక్ఖితబ్బం అకాసి.

అపిచాతి అత్తనో మతియా పాకటకరణత్థం ఆరమ్భో. తత్థ "సుత్తన్తాభిధమ్మవినయట్ఠకథాసూ"తి వచనతో పిటకత్తయస్సపి సాధారణా ఏసా కథాతి వేదితబ్బా, "అథ పనాయం కప్పియ"న్తిఆది వినయస్సేవ. **కారకసఙ్ఘసదిస**న్తి సఙ్గీతికారకసఙ్ఘసదిసం. "సుత్తాదిచతుక్కం అప్పచ్చక్ఖాయ తేన అవిరుద్ధస్స కమ్మస్స కారకసఙ్ఘసదిస"న్తి **ధమ్మసిరిత్థేరస్స గణ్ఠిపదే** వుత్తం, తం అయుత్తం, "సుత్తమేవ బలవతరం. సుత్తఞ్హి అప్పటివత్తియం కారకసఙ్ఘసదిస"న్తి ఏతేహి పదేహి అయుత్తత్తా. **పాకతికే** పన **గణ్ఠిపదే** "తమత్థం వినిచ్ఛినిత్వా తస్స కారకసఙ్ఘసదిస"న్తి వుత్తం. **పరవాదీతి** అమ్హాకం

సమయవిజాననకో అఞ్ఞనికాయికోతి వుత్తం. **పరవాదీ సుత్తానులోమ**న్తి కథం? “అఞ్ఞత్ర ఉదకదన్తపోనా”తి (పాచి. ౨౬౬) సుత్తం సకవాదిస్స, తదనులోమతో నాళికేరఫలస్స ఉదకమ్పి ఉదకమేవ హోతీతి పరవాదీ చ.

“నాళికేరస్స యం తోయం, పురాణం పిత్తబన్ధనం;
తమేవ తరుణం తోయం, పిత్తఘం బలబన్ధన”న్తి. –

ఏవం పరవాదినా వుత్తే సకవాదీ ధఞ్ఞఫలస్స గతికత్తా, ఆహారత్థస్స చ ఫరణతో “యావకాలికమేవ త”న్తి వదన్తో పటిక్ఖిపతి. **పరో ఆచరియవాద**న్తి “సుఙ్కం పరిహరతీతి ఏత్థ ఉపచారం ఓక్కమిత్వా కిఞ్చాపి పరిహరతి, అవహారో ఏవా”తి అట్ఠకథావచనతో “తథా కరోన్తో పారాజికమాపజ్జతీ”తి పరవాదినా వుత్తే సకవాదీ “సుఙ్కం పరిహరతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి సుత్తం తత్థేవ ఆగతమహాఅట్ఠకథావచనేన సద్ధిం దస్సేత్వా పటిసేధేతి, తథా కరోన్తస్స దుక్కటమేవాతి. **పరో అత్తనోమతీతి** ఏత్థ “పురేభత్తం పరసన్తకం అవహరాతి పురేభత్తమేవ హరిస్సామీతి వాయమన్తస్స పచ్ఛాభత్తం హోతి, పురేభత్తపయోగోవ సో, తస్మా మూలట్ఠో న ముచ్చతీతి తుమ్హాకం థేరవాదత్తా మూలట్ఠస్స పారాజికమేవా”తి పరవాదినా వుత్తే సకవాదీ “తం సఙ్కేతం పురే వా పచ్ఛా వా తం భణ్డం అవహరతి, మూలట్ఠస్స అనాపత్తీ”తి (పారా. ౧౧౯) సుత్తం దస్సేత్వా పటిక్ఖిపతి.

పరో సుత్తన్తి “అనియతహేతుధమ్మో సమ్మత్తనియతహేతుధమ్మస్స ఆరమ్మణపచ్చయేన పచ్చయో”తి సుత్తం పట్ఠానే లిఖితం దస్సేత్వా “అరియమగ్గస్స న నిబ్బానమేవారమ్మణ”న్తి పరవాదినా వుత్తే సకవాదీ “ఆరమ్మణత్తికాదిసుత్తానులోమే న ఓతరతీ”తి పటిక్ఖిపతి. సుత్తానులోమే ఓతరన్తంయేవ హి సుత్తం నామ, నేతరం. తేన వుత్తం పాళిఆగతం పఞ్ఞాయతీతి ఏత్తకేనపి సిద్ధే **తిస్సో సఙ్గీతియో ఆరుళ్హపాళిఆగతం పఞ్ఞాయతీ**’’తిఆది. తాదిసఞ్హి పమాదలేఖన్తి ఆచరియో. “అప్పమాదో అమతం పదం, పమాదో మచ్చునో పద”న్తి (ధ. ప. ౨౧; నేత్తి. ౨౬) వచనతో దిన్నభోజనే భుఞ్జిత్వా పరిస్సయాని పరివజ్జిత్వా సతిం పచ్చుపట్ఠపేత్వా విహరన్తో నిచ్చో హోతీతి. ఏవరూపస్స అత్థస్స వసేన ఆరుళ్హమ్పి సుత్తం న గహేతబ్బం, తేన వుత్తం నో చే తథా పఞ్ఞాయతీతి సిద్ధేపి ‘‘**నో చే తథా పఞ్ఞాయతి, న ఓతరతి న సమేతీ**’’తి. ‘‘**బాహిరకసుత్తం వా**’’తి వుత్తత్తా అత్తనో సుత్తమ్పి అత్థేన అసమేన్తం న గహేతబ్బం. **పరో ఆచరియవాద**న్తిఆదీసు ద్వీసు నయేసు పమాదలేఖవసేన తత్థ తత్థ ఆగతట్ఠకథావచనం థేరవాదేహి సద్ధిం యోజేత్వా వేదితబ్బం.

అథ పనాయం ఆచరియవాదం. పరో సుత్తన్తి పరవాదినా “మూలబీజం నామ హలిద్ది సిఙ్గివేరం వచా…పే.… బీజే బీజసఞ్ఞీ ఛిన్దతి వా ఛేదాపేతి వా భిన్దతి వా…పే.… ఆపత్తి పాచిత్తియస్సాతి (పాచి. ౯౧) తుమ్హాకం పాఠత్తా హలిద్దిగణ్ఠిం ఛిన్దన్తస్స పాచిత్తియ”న్తి వుత్తే సకవాదీ “యాని వా పనఞ్ఞాని అత్థి మూలే సఞ్జాయన్తీ”తిఆదిం దస్సేత్వా తస్స అట్ఠకథాసఙ్ఖాతేన ఆచరియవాదేన పటిక్ఖిపతి. న హి గణ్ఠిమ్హి గణ్ఠి జాయతీతి. **పరో సుత్తానులోమ**న్తి పరవాదినా “అనాపత్తి ఏవం అమ్హాకం ఆచరియానం ఉగ్గహోతి వచనస్సానులోమతో ‘అమ్హాకం పోరాణభిక్ఖూ ఏకపాసాదే గబ్భం థకేత్వా అనుపసమ్పన్నేన సయితుం వట్టతీతి తథా కత్వా ఆగతా, తస్మా అమ్హాకం వట్టతీ’తి తుమ్హేసు ఏవ ఏకచ్చేసు వదన్తేసు తుమ్హాకం న కిఞ్చి వత్తుం సక్కా”తి వుత్తే సకవాదీ “సుత్తం సుత్తానులోమఞ్చ ఉగ్గహితకానంయేవ ఆచరియానం ఉగ్గహో పమాణ”న్తిఆదిఅట్ఠకథావచనం దస్సేత్వా పటిసేధేతి. **పరో అత్తనోమతి**న్తి “ద్వారం వివరిత్వా అనాపుచ్ఛా సయితేసు కే ముచ్చన్తీ”తి ఏత్థ పన ద్వేపి జనా ముచ్చన్తి యో చ యక్ఖగహితకో, యో చ బన్ధిత్వా నిపజ్జాపితోతి తుమ్హాకం థేరవాదత్తా అఞ్ఞో సబ్బోపి యథా తథా వా నిపన్నాదయోపి ముచ్చన్తీతి పటిసేధేతి.

అథ పనాయం అత్తనోమతిం. **పరో సుత్తన్తి** “ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తీ”తి పరవాదినా గుత్తే సకవాదీ “దివా కిలన్తరూపో మఞ్చే నిసిన్నో పాదే భూమితో అమోచేత్వావ నిద్దావసేన నిపజ్జతి, తస్స అనాపత్తీ”తిఆదిఅట్ఠకథావచనం (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౭౭) దస్సేత్వా ఏకభఙ్గేన నిపన్నాదయోపి ముచ్చన్తీతి పటిసేధేతి. **అథాయం అత్తనోమతిం**. **పరో సుత్తానులోమన్తి** “దోమనస్సం పాహం, దేవానమిన్ద, దువిధేన వదామి సేవితబ్బమ్పి అసేవితబ్బమ్పీ”తిఆదివచనేహి (దీ॰ ని॰ ౨.౩౬౦) సంసన్దనతో సదారపోసే దోసో తుమ్హాకం నత్థి, తేన వుత్తం ‘పుత్తదారస్స సఙ్గహో’”తి (ఖు॰ పా॰ ౫.౬; సు॰ ని॰ ౨౬౨) పరవాదినా వుత్తే కిఞ్చాపి సకవాదీ బహుస్సుతో న హోతి, అథ ఖో రాగసహితేనేవ అకుసలేన భవితబ్బన్తి పటిక్ఖిపతి. సేసేసుపి ఇమినా నయేన అఞ్ఞథాపి అనురూపతో యోజేతబ్బం. ఇదం సబ్బం ఉపతిస్సత్థేరాదయో ఆహు. ధమ్మసిరిత్థేరో పన “ఏత్థ పరోతి వుత్తో అఞ్ఞనికాయికో, సో పన అత్తనో సుత్తాదీనియేవ ఆహరతి. తాని సకవాదీ అత్తనో సుత్తాదిమ్హి ఓతారేత్వా సచే సమేతి గణ్హాతి, నో చే పటిక్ఖిపతీ”తి వదతి.

చతుబ్బిధవినయకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పదభాజనీయవణ్ణనా

సిక్ఖాపదవిభఙ్గే పన కిఞ్చాపి **యో పనాతి** అనవసేసపరియాదానపదం, తథాపి **భిక్ఖూతి** ఇమినా పరపదేన సమానాధికరణత్తా తదనురూపానేవస్స విభఙ్గపదాని వుత్తాని. భిక్ఖునిబ్బచనపదాని తీణి కిఞ్చాపి సభిక్ఖుభావస్స, అభిక్ఖుభావస్స చాతి యస్స కస్సచి పబ్బజితస్స సాధారణాని, తథాపి “అసుద్ధో హోతి పుగ్గలో అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో అనోకాసం కారాపేత్వా చావనాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసేన దుక్కటస్సా”తి ఏవమాదిసుత్తం నిబ్బచనత్థయుత్తోవ పుగ్గలో “ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసేన దుక్కటస్సా”తి (పారా॰ ౩౮౯) ఏత్థ వత్థు, న ఇతరో గిహిభూతోతి దస్సనత్థం వుత్తం. సబ్బస్సపి వినయపిటకస్స సాధారణం భిక్ఖులక్ఖణం వత్థుఞ్చ భగవా ఆరభి. యో పన సుద్ధో ఏవ సమానో కేనచి కారణేన గిహిలిఙ్గే ఠితో, సో అత్తనో సభిక్ఖుభావత్తా ఏవ వత్థు హోతి, అసుద్ధోపి భిక్ఖులిఙ్గే ఠితత్తాతి అయమత్థో దస్సితో హోతి. అసుద్ధోపి ఞాతకేహి, పచ్చత్థికేహి వా రాజభయాదికారణేన వా కాసావేసు సఉస్సాహోవ అపనీతకాసావో వత్థు ఏవ పున కాసావగ్గహణేన థేయ్యసంవాసకభావానుపగమనతో, భిక్ఖునిబ్బచనత్థే అనిక్ఖిత్తధురత్తాతి వుత్తం హోతి. యో పన లిఙ్గత్థేనకో భిక్ఖునిబ్బచనత్థం సయఞ్చ అజ్ఝుపగతో, సంవాసం థేనేన్తో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో అనోకాసం కారాపేత్వా చావనాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసేన దుక్కటస్సాతి అయమ్పి అత్థో దస్సితో హోతి.

“సమఞ్ఞాయ భిక్ఖు పటిఞ్ఞాయ భిక్ఖూ”తి వచనద్వయం యథావుత్తఞ్చ అత్థం ఉపబ్రూహేతి, అన్తరా ఉప్పన్నాయ నియతాయ మిచ్ఛాదిట్ఠియా ఉపచ్ఛిన్నకుసలమూలో కేవలాయ సమఞ్ఞాయ, పటిఞ్ఞాయ చ “భిక్ఖూ”తి వుచ్చతి, న పరమత్థతోతి ఇమం అతిరేకత్థం దీపేతి. కిం వుత్తం హోతి? “నాహం, భిక్ఖవే, అఞ్ఞం ఏకధమ్మమ్పి సమనుపస్సామి, యం ఏవం మహాసావజ్జం యథయిదం, భిక్ఖవే, మిచ్ఛాదిట్ఠి. మిచ్ఛాదిట్ఠిపరమాని, భిక్ఖవే, మహావజ్జానీ”తి ఆహచ్చభాసితం సఙ్గీతిత్తయారుళ్హం సుత్తం, **అట్ఠకథాయమ్పిస్స** “మిచ్ఛాదిట్ఠిపరమా ఏతేసన్తి మిచ్ఛాదిట్ఠిపరమానీ”తి (అ॰ ని॰ ౧.౩౧౦) వుత్తం. పఞ్చ ఆనన్తరియకమ్మాని మహాసావజ్జాని, మిచ్ఛాదిట్ఠి పన మహాసావజ్జతరాతి అధిప్పాయోతి. కస్మా? తేసఞ్హి పరిచ్ఛేదో అత్థి, సబ్బబలవమ్పి కప్పట్ఠితికమేవ హోతి, నియతమిచ్ఛాదిట్ఠియా పన పరిచ్ఛేదో నత్థి, తాయ సమన్నాగతస్స భవతో వుట్ఠానం నత్థి, తస్మా “ఇమస్స భిక్ఖుకరణా కుసలా ధమ్మా సంవిజ్జన్తీ”తి వా “సుద్ధోవాయ”న్తి వా న సక్కా వత్తుం.

“దిట్ఠివిపత్తిపచ్చయా ద్వే ఆపత్తియో ఆపజ్జతీ”తి వుత్తత్తా న సక్కా “అసుద్ధో”తి వా “అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో”తి వా వత్తుం. ఏస హి ఉభోపి పక్ఖే న భజతి, తేన వుత్తం “సమఞ్ఞాయ, పటిఞ్ఞాయ చ భిక్ఖు, న పరమత్థతో”తి.

కిమత్థం పనేవం మహాసావజ్జాయ నియతమిచ్ఛాదిట్ఠియా పారాజికం భగవా న పఞ్ఞపేసీతి? దుబ్బిజానత్తా. పకతియాపేసా దిట్ఠి నామ “సమ్మా”తి వా “మిచ్ఛా”తి వా దువిఞ్ఞేయ్యా, పగేవ “నియతా”తి వా “అనియతా”తి వాతి. తత్థ పారాజికాపత్తియా పఞ్ఞత్తాయ భిక్ఖూ అఞ్ఞమఞ్ఞం అసమదిట్ఠికం పారాజికం మఞ్ఞమానా ఉపోసథాదీని అకత్వా అచిరేనేవ సాసనం వినాసేయ్యుం, సయఞ్చ అపుఞ్ఞం పసవేయ్యుం సుద్ధేసుపి భిక్ఖూసు విప్పటిపత్తియా పటిపజ్జనేన. తస్మా ఉపాయకుసలతాయ పారాజికం అపఞ్ఞాపేత్వా తస్స ఉక్ఖేపనీయకమ్మం, సమ్మావత్తఞ్చ పఞ్ఞాపేత్వా తం సఙ్ఘేన అసమ్భోగం, అసంవాసఞ్చ అకాసి. భగవా హి తస్స చే ఏసా దిట్ఠి అనియతా, సమ్మావత్తం పూరేత్వా ఓసారణం లభిత్వా పకతత్తో భవేయ్య. నియతా చే, అట్ఠానమేతం అనవకాసో, యం సో నియతమిచ్ఛాదిట్ఠికో సమ్మావత్తం పూరేత్వా ఓసారణం లభిత్వా పకతత్తో భవేయ్య. కేవలం “సమఞ్ఞాయభిక్ఖు పటిఞ్ఞాయభిక్ఖూ”తి నామమత్తధారకో హుత్వా పరం మరణా అరిట్ఠో వియ సంసారఖాణుకోవ భవిస్సతీతి ఇమం నయం అద్దస.

అట్ఠసు ఉపసమ్పదాసు తిస్సోవేత్థ వుత్తా, న ఇతరా పాటిపుగ్గలత్తా, భిక్ఖూనం అసన్తకత్తా చ. తత్థ హి ఓవాదపటిగ్గహణపఞ్హాబ్యాకరణూపసమ్పదా ద్విన్నం థేరానం ఏవ, సేసా తిస్సో భిక్ఖునీనం సన్తకాతి ఇధ నాధిప్పేతా, తిస్సన్నమ్పి ఉపసమ్పదానం మజ్ఝే “భద్రో భిక్ఖూ”తిఆదీని చత్తారి పదాని వుత్తాని తిస్సన్నం సాధారణత్తా. ఏహిభిక్ఖుభావేన వా సరణగమనఞత్తిచతుత్థేన వా ఉపసమ్పన్నో హి భద్రో చ సారో చ సేక్ఖో చ అసేక్ఖో చ హోతి, ఉపసమ్పదవచనం పన నేసం సావకభావదీపనత్థం. ఇమే ఏవ హి ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తి, న సమ్మాసమ్బుద్ధా, పచ్చేకబుద్ధా చ.

అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతోతి ఏత్థ చ ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం భబ్బా ఞత్తిచతుత్థేనేవ కమ్మేన ఉపసమ్పన్నా. న హి అఞ్ఞో ఏహిభిక్ఖుసరణగమనఓవాదపటిగ్గహణపఞ్హాబ్యాకరణాహి ఉపసమ్పన్నా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం భబ్బా, తేనేతే పటిక్ఖిపిత్వా “అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూ”తి అన్తిమోవ వుత్తోతి కిర **ధమ్మసిరిత్థేరో**, తం అయుత్తం. “ద్వే పుగ్గలా అభబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం బుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చా”తి (పరి॰ ౩౨౨) ఏత్తకమేవ వుత్తన్తి. అఞ్ఞథా ఏహిభిక్ఖుఆదయోపి వత్తబ్బా సియుం. కిఞ్చ భియ్యో “ద్వే పుగ్గలా భబ్బా ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం భిక్ఖూ చ భిక్ఖునియో చా”తి సామఞ్ఞేన వుత్తత్తా చ, అపిచ ఆపత్తిభయట్ఠానదస్సనతో చ. కథం? ఆయస్మా సారిపుత్తో ఆవసథపిణ్డం కుక్కుచ్చాయన్తో న పటిగ్గహేసి, చీవరవిప్పవాసభయా చ సబ్బం తిచీవరం గహేత్వా నదిం తరన్తో మనం వుళ్హో అహోసి మహాకస్సపో. కిఞ్చ సరణగమనూపసమ్పదాయ ఉపసమ్పన్నే ఆరబ్భ సద్ధివిహారికవత్తాదీని అసమ్మావత్తన్తానం నేసం దుక్కటాని చ పఞ్ఞత్తాని దిస్సన్తి, తస్మా దుబ్బిచారితమేతం. **అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూ**తి పటిక్ఖిత్తాయ సరణగమనూపసమ్పదాయ అనుఞ్ఞాతప్పసఙ్గభయాతి **ఉపతిస్సత్థేరో**, ఆపత్తియా భబ్బతం సన్ధాయ తస్మిమ్పి వుత్తే పుబ్బే పటిక్ఖిత్తాపి సా పున ఏవం వదన్తేన అనుఞ్ఞాతాతి భిక్ఖూనం మిచ్ఛాగాహో వా విమతి వా ఉప్పజ్జతి , తస్మా న వుత్తాతి వుత్తం హోతి, తం “భిక్ఖునీ నామ ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నా”తి (పాచి॰ ౧౬౧) ఇమినా సమేతి. ఇదఞ్హి సాకియాదీనం అనుఞ్ఞాతఉపసమ్పదాయ అనుప్పటన్ధభయా వుత్తం.

అయం పనేత్థ అమ్హాకం ఖన్తి – భిక్ఖు-పదనిద్దేసత్తా యత్తకాని తేన పదేన సఙ్గహం గచ్ఛన్తి, యే చ వినయపిటకే తత్థ తత్థ సన్దిస్సన్తి సయం ఆపత్తాపజ్జనట్ఠేన వా దుట్ఠుల్లారోచనపటిచ్ఛాదనాదీసు పరేసం ఆపత్తికరణట్ఠేన వా, తే సబ్బేపి

దస్సేత్వా ఇదాని యదిదం తస్స భిక్ఖు-పదస్స విసేసనత్థం వుత్తం పరపదం “సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో”తి, తస్స వసేన ఇదం వుత్తం “అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూ”తి. సో ఏవ హి కమ్మవాచానన్తరమేవ సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో హోతి తతో పట్ఠాయ సఉద్దేససిక్ఖాపదానం ఉప్పత్తిదస్సనతో, తస్సేవ చ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం దిస్సతి, నేతరస్స. తస్సేవ చ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం సమ్భవతి “ఉల్లుమ్పతు మం, భన్తే, సఙ్ఘో అనుకమ్పం ఉపాదాయా”తి (మహావ. ౭౧, ౧౨౬) వత్వా సమాదిన్నత్తా, తస్సేవ చ ఉపసమ్పన్నసమనన్తరమేవ అకరణీయనిస్సయాచిక్ఖనదస్సనతో, వినయం పాతిమోక్ఖం ఉద్దేసం పచ్చక్ఖామీతిఆదిసిక్ఖాపచ్చక్ఖానలక్ఖణపారిపూరితో చాతి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం ఉపాదాయ సో ఏవ ఇధాధిప్పేతోతి వుత్తం హోతి.

యస్మా పనస్స సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం సబ్బథా యుజ్జతి, తస్మా “సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ తం తం వత్థుం వీతిక్కమన్తస్స తతో తతో ఆపత్తితో అనాపత్తి, ఇతరస్స ఆపత్తీ”తి వత్తుం యుజ్జతి, తస్మా “యత్థ యత్థ సావజ్జపఞ్ఞత్తి, అనవజ్జపఞ్ఞత్తి వా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో భిక్ఖూతి వుచ్చతి, తత్థ తత్థ తదఞ్ఞాచారత్థేనాయమేవ ఞత్తిచతుత్థేన ఉపసమ్పన్నో అధిప్పేతో నామా”తి వత్తుం యుజ్జతీతి వేదితబ్బం. ఏవం సన్తే యం వుత్తం “యాయ కాయచి ఉపసమ్పదాయ అయం ఇమస్మిం ‘మేథునం ధమ్మం పటిసేవిత్వా పారాజికో హోతీ’తి అత్థే భిక్ఖూతి అధిప్పేతో”తి, తమ్పి న వత్తబ్బమేవ. కథం హోతి? విరోధదోసోపి పరిహతో హోతి. కథం? సచే ఞత్తిచతుత్థేన ఉపసమ్పన్నో ఏవ ఇధాధిప్పేతో “భిక్ఖూ”తి చ “ఉపసమ్పన్నో”తి చ, తేన న ఉపసమ్పన్నో అనుపసమ్పన్నో నామాతి కత్వా ఞత్తిచతుత్థకమ్మతో అఞ్ఞథా ఉపసమ్పన్నా నామ మహాకస్సపత్థేరాదయో ఇతరేసం అనుపసమ్పన్నట్ఠానే ఠత్వా సహసేయ్యపదసోధమ్మాపత్తిం జనేయ్యుం, ఓమసనాదికాలే చ దుక్కటమేవ జనేయ్యున్తి ఏవమాదికో విరోధదోసో పరిహతో హోతీతి సబ్బం ఆచరియో వదతి. **మఙ్గురచ్ఛవి** నామ సామో.

యస్మా తే అతిమహన్తో జాతిమదో చిత్తం పరియుట్ఠాతి, తస్మా తుమ్హేహి మమ సాసనే ఏవం సిక్ఖితబ్బం . ‘‘**సాతసహగతా** పఠమజ్ఝానసుఖసహగతా అసుభే చ ఆనాపానే చా”తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. **ఉద్ధుమాతకసఞ్ఞా**తి ఉద్ధుమాతకనిమిత్తే పటిలద్ధపఠమజ్ఝానసఞ్ఞా. **రూపసఞ్ఞా**తి పథవీకసిణాదిరూపావచరజ్ఝానసఞ్ఞా. సో తం బ్యాకాసి “అవిభూతా, భన్తే, ఉద్ధుమాతకసఞ్ఞా అవడ్ఢితబ్బత్తా అసుభానం, విభూతా, భన్తే, రూపసఞ్ఞా వడ్ఢితబ్బత్తా కసిణాన”న్తి. పఞ్చఉపసమ్పదక్కమో **మహావగ్గా** గహితో. **ఞత్తిచతుత్థేనా**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి ఞత్తి సబ్బపఠమం వుచ్చతి, తిస్సన్నం పన అనుస్సావనానం అత్థబ్యఞ్జనభేదాభావతో అత్థబ్యఞ్జనభిన్నా ఞత్తితాసం చతుత్థాతి కత్వా “ఞత్తిచతుత్థ”న్తి వుచ్చతి. బ్యఞ్జనానురూపమేవ అట్ఠకథాయ “తీహి అనుస్సావనాహి ఏకాయ చ ఞత్తియా”తి వుత్తం, అత్థపవత్తిక్కమేన పదేన పన “ఏకాయ ఞత్తియా తీహి అనుస్సావనాహీ”తి వత్తబ్బం. యస్మా పనేత్థ “చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, కమ్మాని (మహావ. ౩౮౪), ఛ ఇమాని, భిక్ఖవే, కమ్మాని అధమ్మకమ్మం వగ్గకమ్మ”న్తి (మహావ. ౩౮౭) వచనతో కుప్పకమ్మమ్పి కత్థచి “కమ్మ”న్తి వుచ్చతి తస్మా ‘‘**అకుప్పేనా**’’తి వుత్తం.

యస్మా అకుప్పమ్పి ఏకచ్చం న ఠానారహం, యేన అప్పత్తో ఓసారణం “నోసారితో”తి **చమ్మేయ్యక్ఖన్ధకే** (మహావ. ౩౯౫ ఆదయో) వుచ్చతి, తస్మా ‘‘**ఠానారహేనా**’’తి వుత్తం. యది ఏవం “ఠానారహేనా”తి ఇదమేవ పదం వత్తబ్బం, న పుబ్బపదం ఇమినా అకుప్పసిద్ధితోతి చే? తం న, అట్ఠానారహేన అకుప్పేన ఉపసమ్పన్నో ఇమస్మిం అత్థే అనధిప్పేతోతి అనిట్ఠప్పసఙ్గతో. ద్వీహి పనేతేహి ఏకతో వుత్తేహి అయమత్థో పఞ్ఞాయతి “కేవలం తేన అకుప్పేన ఉపసమ్పన్నో అయమ్పి ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో ‘భిక్ఖూ’తి, ఠానారహేన చ ఉపసమ్పన్నో అయమ్పి ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతో ‘భిక్ఖూ’తి, కుప్పేన ఉపసమ్పన్నో నాధిప్పేతో”తి. తేనాయమ్పి అత్థో సాధితో హోతి “యో పన, భిక్ఖు, జానం ఊనవీసతివస్సం పుగ్గలం ఉపసమ్పాదేయ్య, సో చ

పుగ్గలో అనుపసమ్పన్నో”తి (పాచి॰ ౪౦౩) వచనతో యావ న ఞాయతి, తావ సమఞ్ఞాయభిక్ఖుపటిఞ్ఞాయభిక్ఖుభావం ఉపగతోపి న పుబ్బే దస్సితసమఞ్ఞాయభిక్ఖుపటిఞ్ఞాయభిక్ఖు వియ అఞ్ఞేసం భిక్ఖూనం ఉపసమ్పన్నట్ఠానే ఠత్వా ఓమసనపాచిత్తియాదివత్థు హోతి, కేవలం అనుపసమ్పన్నట్ఠానే ఠత్వా “అనుపసమ్పన్నే ఉపసమ్పన్నసఞ్ఞీ పదసో ధమ్మం వాచేతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తిఆది (పాచి॰ ౪౭) ఆపత్తివత్థుమేవ హుత్వా తిట్ఠతి. అకుప్పేన ఉపసమ్పన్నో పన పచ్ఛా పారాజికోపి జాతితో ఉపసమ్పన్నట్ఠానే తిట్ఠతీతి “పణ్డకో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో, ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో”తిఆదినా (మహావ॰ ౧౦౯) నయేన వుత్తేసు పన వజ్జనీయపుగ్గలేసు కోచి పుగ్గలో “ఉపసమ్పన్నో”తి వుచ్చతి, నోపి ఉపసమ్పన్నట్ఠానే తిట్ఠతి, కోచి తిట్ఠతీతి వేదితబ్బం.

ఏత్థ పన అత్థి కమ్మం అకుప్పం ఠానారహం, అత్థి ఠానారహం నాకుప్పం, అత్థి అకుప్పఞ్చేవ న ఠానారహఞ్చ, అత్థి నాకుప్పం న చ ఠానారహన్తి ఇదం చతుక్కం వేదితబ్బం. తత్థ పఠమం తావ వుత్తం, తతియచతుత్థాని పాకటాని. దుతియం పరియాయేన భిక్ఖునిసఙ్ఘతో ఏకతోఉపసమ్పన్నాయ లిఙ్గపరివత్తే సతి లబ్భతి. తస్స హి పుగ్గలస్స పుబ్బే సిక్ఖమానకాలే లద్ధం ఞత్తిచతుత్థఉపసమ్పదాకమ్మం కిఞ్చాపి అకుప్పఞ్చేవ ఠానారహఞ్చ, పురిసలిఙ్గే పన పాతుభూతే “అనుజానామి, భిక్ఖవే, తంయేవ ఉపజ్ఝం తమేవ ఉపసమ్పద”న్తి (పారా॰ ౬౯) ఏత్థ అపరియాపన్నత్తా తస్స పుగ్గలస్స కేవలం సామణేరభావాపత్తితో కమ్మం దాని కుప్పం జాతన్తి వుచ్చతి. లిఙ్గపరివత్తేన చీవరస్స అధిట్ఠానవిజహనం వియ తస్స పుగ్గలస్స భిక్ఖునిసఙ్ఘేన కతాయ ఉపసమ్పదాయ విజహనం హోతీతి వేదితబ్బం, అఞ్ఞథా సో పుగ్గలో ఉపసమ్పన్నో భిక్ఖూతి ఆపజ్జతి. అథ వా లిఙ్గపరివత్తే అసతిపి తం ఏకతోఉపసమ్పదాకమ్మం కుప్పతి, యథాఠానే న తిట్ఠతి. తస్మా న తావ సా “భిక్ఖునీ”తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. యస్మా అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం ఆపజ్జిత్వాపి అనాపజ్జిత్వాపి ఉప్పబ్బజితుకామతాయ గిహిలిఙ్గం సాదియన్తియా పునపి ఉపసమ్పదా ఉభతోసఙ్ఘే లబ్భతి, తస్మా తేన పరియాయేన “కుప్పతీతి కుప్ప”న్తి వుచ్చతి, యథావుత్తకమ్మదోసాభావతో పన “ఠానారహ”న్తి. భిక్ఖునీ పన గిహిలిఙ్గం సాదియన్తికాలే న పురిసలిఙ్గపాతుభావే సతి భిక్ఖూసు ఉపసమ్పదం లబ్భతీతి సాధకం కారణం న దిస్సతి, సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ ఉప్పబ్బజితా చే, లభతీతి ఏకే, తం పనాయుత్తం భిక్ఖునియా సిక్ఖాపచ్చక్ఖానాభావతోతి అమ్హాకం ఖన్తీతి ఆచరియో. “యథా ‘కత్తబ్బ’న్తి వుత్తం, తథా అకతే కుప్పతీతి కత్వా కరణం **సత్థుసాసన**”న్తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. యత్థ యత్థ “**గణ్ఠిపదే**”తి వుచ్చతి, తత్థ తత్థ “**ధమ్మసిరిత్థేరస్స గణ్ఠిపదే**”తి గహేతబ్బం.

సాజీవపదభాజనీయవణ్ణనా

“మహాబోధిసత్తా నియతా”తి వుత్తం **అనుగణ్ఠిపదే**. యత్థ “**అనుగణ్ఠిపదే**”తి, తత్థ “**వజిరబుద్ధిత్థేరస్సా**”తి గహేతబ్బం. సావకబోధిపచ్చేకబోధిసమ్మాసమ్బోధీతి వా తీసు బోధీసు సమ్మాసమ్బోధియం సత్తా బోధిసత్తా **మహాబోధిసత్తా** నామ. పాతిమోక్ఖసీలబహుకత్తా, భిక్ఖుసీలత్తా, కిలేసపిదహనవసేన వత్తనతో, ఉత్తమేన భగవతా పఞ్ఞత్తత్తా చ **అధికం,** బుద్ధుప్పాదేయేవ పవత్తనతో **ఉత్తమ**న్తి అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే**. కిఞ్చాపి పచ్చేకబుద్ధాపి ధమ్మతావసేన పాతిమోక్ఖసంవరసీలేన సమన్నాగతావ హోన్తి, తథాపి “**బుద్ధుప్పాదేయేవ పవత్తతీ**”తి నియమితం తేన పరియాయేనాతి. తేనాహ “**న హి తం పఞ్ఞత్తిం ఉద్ధరిత్వా**”తిఆది. పాతిమోక్ఖసంవరతోపి చ మగ్గఫలసమ్పయుత్తమేవ సీలం అధిసీలం, తం పన ఇధ అనధిప్పేతం. న హి తం పాతిమోక్ఖుద్దేసేన సఙ్గహితన్తి. సమన్తభద్రకం కారణవచనం సబ్బసిక్ఖాపదానం సాధారణలక్ఖణత్తా ఇమిస్సా అనుపఞ్ఞత్తియా అరియపుగ్గలా చ ఏకచ్చం ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తీతి సాధితమేతం, తస్మా “**న హి తం**

సమాపన్నో మేథునం ధమ్మం పటిసేవతీ''తి అట్ఠకథావచనం అసమత్థం వియ దిస్సతీతి? నాసమత్థం, సమత్థమేవ యస్మిం యస్మిం సిక్ఖాపదే సాసా విచారణా, తస్స తస్సేవ వసేన అట్ఠకథాయ పవత్తితో. తథా హి **కఙ్ఖావితరణియం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) ఉదకుక్ఖేపసీమాధికారే "తిమణ్డలం పటిచ్ఛాదేత్వా అన్తరవాసకం అనుక్ఖిపిత్వా ఉత్తరన్తియా భిక్ఖునియా"తి వుత్తం **భిక్ఖునివిభఙ్గే** ఆగతత్తా. ఏసేవ నయో అఞ్ఞేపి ఏవరూపేసు. కిమత్థన్తి చే తం? పాళిక్కమానువత్తనేన పాళిక్కమదస్సనత్థం. తత్రిదం సమాసతో అధిప్పాయదీపనం – పదసోధమ్మసిక్ఖాపదస్స తికపరిచ్ఛేదే ఉపసమ్పన్నే ఉపసమ్పన్నసఞ్ఞీ, అనాపత్తి, అకటానుధమ్మసిక్ఖాపదవసేన ఉపసమ్పన్నే ఉక్ఖిత్తకే సియా ఆపత్తి, తథా సహసేయ్యసిక్ఖాపదేతి ఏవమాది. అత్థో పనేత్థ పరతో ఆవి భవిస్సతి.

యం వుత్తం **అట్ఠకథాయం** "తతోపి చ మగ్గఫలచిత్తమేవ అధిచిత్తం, తం పన ఇధ అనధిప్పేత"న్తి చ, "తతోపి చ మగ్గఫలపఞ్ఞావ అధిపఞ్ఞా, సా పన ఇధ అనధిప్పేతా. న హి తంసమాపన్నో భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవతీ"తి. "తత్ర యాయం అధిసీలసిక్ఖా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా"తి ఇమాయ పాళియా విరుజ్ఝతి. అయఞ్హి పాళి అధిసీలసిక్ఖావ ఇధ అధిప్పేతా, న ఇతరాతి దీపేతి. అట్ఠకథావచనం తాసమ్పి తిణ్ణం లోకియానం అధిప్పేతతం దీపేతి. అయం పనేత్థ అట్ఠకథాధిప్పాయో – తిస్సోపి లోకియా సిక్ఖా ఇమస్మిం పఠమపారాజికే సమ్భవన్తి, కాలేనాపి అధిచిత్తపఞ్ఞాలాభీ భిక్ఖు తథారూపం అసప్పాయం పచ్చయం పటిచ్చ తతో తతో అధిచిత్తతో, అధిపఞ్ఞాతో చ ఆవత్తిత్వా సీలభేదం పాపుణేయ్యాతి ఠానమేతం విజ్జతి, న లోకుత్తరచిత్తపఞ్ఞాలాభీ, అయం నయో ఇతరేసుపి సబ్బేసు అదిన్నాదానాదీసు సచిత్తకేసు లబ్భతి, అచిత్తకేసు పన ఇతరోపి. తథాపి కేవలం వినయపిటకస్స, పాతిమోక్ఖసీలస్స చ సఙ్గాహకత్తా "సిక్ఖం అప్పచ్చక్ఖాయా"తి ఇమస్మిం ఉత్తరపదే పచ్చక్ఖానారహా అధిసీలసిక్ఖావ లోకియాతి దస్సనత్థం పాళియం "తత్ర యాయం అధిసీలసిక్ఖా, అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా"తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఏత్థ **సిక్ఖా**తి కాయవచీదుచ్చరితతో విరతీ చ చేతనా చ, అఞ్ఞత్ర చేతనాయేవ వేదితబ్బా. **సిక్ఖాపద**న్తి సఉద్దేససిక్ఖాపదం, ఏకచ్చం అనుద్దేససిక్ఖాపదఞ్చ లబ్భతి. **చిత్తస్స అధికరణం కత్వా**తి తస్మిం సిక్ఖతీతి అధికరణత్థే భుమ్మన్తి దస్సనత్థం వుత్తం. **యథాసిక్ఖాపద**న్తి పచ్చవేక్ఖణవసేన వుత్తం. సీలపచ్చవేక్ఖణాపి హి సీలమేవ, తస్మా సుప్పటిచ్ఛన్నాదిచారిత్తేసు విరతివిప్పయుత్తచేతనం పవత్తేన్తోపి సిక్ఖం పరిపూరేన్తోత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. "సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియ"న్తి (పాచి॰ ౨) వుత్తమరియాదం అవీతిక్కమన్తో "తస్మిఞ్చ సిక్ఖాపదే సిక్ఖతీ"తి వుచ్చతి. అఞ్ఞతరస్మిం పన **గణ్ఠిపదే** వుత్తం **''సిక్ఖా**తి తం సిక్ఖాపదం సిక్ఖనభావేన పవత్తచిత్తుప్పాదో. **సాజీవ**న్తి పఞ్ఞత్తి. తదత్థదస్సనత్థం పుబ్బే మేథునసంవరస్సేతం అధివచన"న్తి. యస్మా సిక్ఖాయ గుణసమ్మతాయ పుఞ్ఞసమ్మతాయ తన్తియా అభావతో లోకస్స దుబ్బల్యావికమ్మం తత్థ న సమ్భవతి. పత్థనీయా హి సా, తస్మా "యఞ్చ సాజీవం సమాపన్నో, తత్థ దుబ్బల్యం అనావికత్వా"తి వుత్తం. ఆణాయ హి దుబ్బల్యం సమ్భవతీతి ఆయస్మా ఉపతిస్సో.

సిక్ఖాపచ్చక్ఖానకథావణ్ణనా

ఏత్థ యామీతి అముకస్మిం తిత్థాయతనే, ఘరాదిమ్హి వా. **భావవికప్పాకారేనా**తి "అహం అస్స"న్తి ఆగతత్తా యం యం భవితుకామో, తస్స తస్స భావస్స వికప్పాకారేన, భిక్ఖుభావతో అఞ్ఞభావవికప్పాకారేనాతి అధిప్పాయో.

౪౬. **హన్దాతి** వచసాయేవ. **గిహిభావం పత్థయమానో**తిఆదిపదేహి చిత్తనియమం దస్సేతి. ఏకేనేవ చిత్తేన సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం హోతి, న తదభావేనాతి.

౫౧. **బుద్ధం ధమ్మ**న్తిఆదిపదేహి ఖేత్తనియమం దస్సేతి. తత్థ ఆదితో చుద్దసహి పదేహి సభావపరిచ్చాగో, పచ్ఛిమేహి అట్ఠహి భావన్తరాదానఞ్చ దస్సితం హోతి. **పచ్చక్ఖామి ధారేహీ**తి ఏతేహి కాలనియమం దస్సేతి. **వదతీ**తి ఇమినా పదేన పయోగనియమం దస్సేతి. **విఞ్ఞాపేతీ**తి ఇమినా విజాననియమం దస్సేతి. **ఉమ్మత్తకో సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతి, ఉమ్మత్తకస్స సన్తికే సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతీ**తిఆదీహి పుగ్గలనియమం దస్సేతి. **అరియకేన మిలక్ఖస్స సన్తికే సిక్ఖం పచ్చక్ఖాతీ**తిఆదీహి పన పుగ్గలాదినియమేపి సతి విజాననియమాసమ్భవం దస్సేతి. తత్థ "యాయ మిలక్ఖభాసాయ కాలనియమో నత్థి, తాయపి భాసాయ కాలనియమత్థదీపనే సతి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం రుహతీతి నో మతీ"తి **ఆచరియో**. **దవాయా**తిఆదీహి ఖేత్తాదినియమే సతిపి చిత్తనియమాభావేన న రుహతీతి దస్సేతి. **సావేతుకామో న సావేతీ**తి చిత్తనియమేపి సతి పయోగనియమాభావేన న రుహతీతి దస్సేతి. **అవిఞ్ఞుస్ససావేతి, విఞ్ఞుస్స న సావేతీ**తి చిత్తఖేత్తకాలపయోగపుగ్గలవిజాననియమేపి సతి యం పుగ్గలం ఉద్దిస్స సావేతి, తస్సేవ సవనే న రుహతి, న అఞ్ఞస్సాతి దస్సనత్థం వుత్తం, తేన వుత్తం **అట్ఠకథాయం** "యది అయమేవ జానాతూతి ఏకం నియమేత్వా ఆరోచేతి, తఞ్చే సో ఏవ జానాతి, పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా. అథ సో న జానాతి…పే.… అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా"తి. **సబ్బసో వా పన న సావేతి, అప్పచ్చక్ఖా హోతి సిక్ఖా**తి చిత్తాదినియమేనేవ సిక్ఖా పచ్చక్ఖాతా హోతి, న అఞ్ఞథాతి దస్సనత్థం వుత్తం. ఏత్తావతా "సిక్ఖా…పే.… దుబ్బల్యం అనావికత్వా"తి పదస్స పదభాజనం తీహి ఆకారేహి దస్సితం హోతి. తత్థ ద్వే అమిస్సా, పచ్ఛిమో ఏకో మిస్సోతి వేదితబ్బో. **తేనేవ వచీభేదేనా**తి తదత్థదీపనమత్తం వచనం సుత్వావ తేనేవ వచీభేదేన జానాపేతీతి అత్థో. **చిత్తసమ్పయుత్త**న్తి పచ్చక్ఖాతుకామతాచిత్తసమ్పయుత్తం. **సమయఞ్ఞూ** నామ తదధిప్పాయజాననమత్తేన హోతి.

౫౩. **వణ్ణపట్ఠానం** బుద్ధగుణదీపకం సుత్తం. ఉపాలిగహపతినా వుత్తా కిర **ఉపాలిగాథా**. పఞ్ఞాణం సఞ్ఞాణన్తి అత్థతో ఏకం, తస్మా **బోధిపఞ్ఞాణ**న్తి బోధిసఞ్ఞాణం, బోధిబీజన్తి వుత్తం హోతి.

ద్వీసు ఏకం నియమేత్వాతి ఏత్థ "ద్వీసుపి జానన్తేసు ఏవ పచ్చక్ఖామీతి అధిప్పాయేన వుత్తే తేసు ఏకో చే జానాతి, న పచ్చక్ఖాతా హోతీ"తి అఞ్ఞతరస్మిమ్పి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం, తం అట్ఠకథాయ న సమేతి. "గిహీ హోమీ"తి వా "గిహిమ్హీ"తి వా వుత్తే కిఞ్చాపి వత్తమానవచనం హోతి. "ధారేహీ"తి అత్థాభావా చ "ధారేహీ"తి వుత్తే చ పరస్సుపరి గచ్ఛతి, తస్మా న హోతి. **సన్దిట్ఠికం ధమ్మ**న్తి సబ్బత్థ ధమ్మవచనం వుత్తం యం సన్ధాయ "సన్దిట్ఠిక"న్తి వదతి, తం పకాసేతుం. అఞ్ఞథా "విజితవిజయం పచ్చక్ఖామీ"తి వుత్తే చక్కవత్తిఆదీసుపి తప్పసఙ్గతో బుద్ధసద్దోపి అవసానే వత్తబ్బో భవేయ్య. ఆచరియవేవచనేసు పన **యో మం పబ్బాజేసీ**తిఆది ఉపజ్ఝం అగ్గహేత్వా, పరం వా ఉద్దిస్స పబ్బజితం సన్ధాయ వుత్తన్తి. **ఓకల్లకో**తి కపణాధివచనం. **మోళిబద్ధో**తి సిఖాబద్ధో, ఓముక్కమకుటో వా. **చేల్లకో** అథేరో. **చేటకో** మజ్ఝిమో. **మోళిగల్లో** మహాసామణేరో. మనుస్సవిగ్గహనాగాదీనం నాగరూపాదీనం వా సన్తికే, భాసాజాననకిన్నరాదీనం వా. "దేవతా నామ మహాపఞ్ఞా"తి కిర పాఠో. **దవాయా**తి సహసా. **రవాభఞ్ఞేనా**తి ఖలితభఞ్ఞేన. అక్ఖరసమయానఞ్హి నాభిఞ్ఞాతాయ వా కరణానం అవిసదతాయ వా హోతి రవాభఞ్ఞం. అవిధేయ్యిన్ద్రియతాయ "**పోత్థకరూపసదిసస్సా**"తి వుత్తం, **గరుమేధస్స** మన్దపఞ్ఞస్స. కిత్తావతా పన గరుమేధో హోతీతి చే? సమయే అకోవిదతాయ.

సిక్ఖాపచ్చక్ఖానకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

మూలపఞ్ఞత్తికథావణ్ణనా

౩౹౩. "పటిసేవతినామా"తి పదం మాతికాయం నత్థి, తస్మా **''పటిసేవేయ్యాతి ఏత్థా''**తిఆదిమాహ. "ఏసో మేథునధమ్మో నామా"తి సబ్బపాళిపోత్థకేసు, అట్ఠకథాయం "ఏసో వుచ్చతి మేథునధమ్మో నామా"తి ఉద్ధటా. **ఇత్థియా నిమిత్తేన అత్తనో నిమిత్త**న్తి దువిఞ్ఞేయ్యమేతం దస్సితం. అత్తనో నిమిత్తేన ఇత్థియా నిమిత్తం సువిఞ్ఞేయ్యత్తా న దస్సితం. **చత్తారి ఠానాని ముఞ్చిత్వా**తి ఏత్థ అబ్భన్తరతలం ఛుపన్తంయేవ సన్ధాయ వుత్తం, అచ్ఛుపన్తం నీహరన్తస్స అనాపత్తి. **మజ్ఝ**న్తి అగ్గప్పదేసం. **ఉపరిభాగమజ్ఝ**న్తి ఉపరిభాగస్స అగ్గప్పదేసం. **నట్ఠకాయప్పసాద**న్తి ఏత్థ ఉపహతిన్ద్రియస్స ఆపత్తిసమ్భవతో ఇధాపి ఆపత్తీతి చే? నేతి దస్సనత్థం **''మతచమ్మం వా''**తిఆది వుత్తం. మతచమ్మఞ్హి అనుపాదిన్నం, ఉపాదిన్నే ఏవ పారాజికాపత్తి. **అపిధాయ** అప్పటిచ్ఛాదేత్వా. యథా దన్తా న దిస్సన్తి, తథా పిధాయేవ నిసీదితబ్బన్తి అధిప్పాయో.

గోనసోతి గోణపిట్ఠికో మణ్డలసప్పో, యస్స పిట్ఠే లోహితకాని మణ్డలాని దిస్సన్తి. కలలపరిచయవారిచారమచ్ఛగ్గహణేన కిఞ్చాపి సముద్దే మహాముఖా హత్థిసరీరమ్పి ఏకప్పహారేన గిలితుం సమత్థా తతో మహన్తతరా చ గహితా హోన్తి, తేసం ముఖాదీసు మేథునధమ్మో న సమ్భవతీతి తత్థ ఠానపరిచ్ఛేదో నత్థీతి ఏకే, విచారేత్వా గహేతబ్బం. **ఏతమేవ హీ**తి అనన్తరం సన్ధాయ. సద్ధిం యోజనాయ అక్ఖరయోజనాయ. "పఞ్ఞత్తం పన సిక్ఖాపదం సబ్బేహిపి లజ్జీపుగ్గలేహి సమం సిక్ఖితబ్బభావతో సమసిక్ఖతా నామాతి వుత్తత్తా సబ్బసిక్ఖాపదం సబ్బభిక్ఖూహి సిక్ఖితబ్బం. న హి కస్సచి ఊనమధికం వా అత్థీ"తి తస్స **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. **పరివారే** పన –

"న ఉక్ఖిత్తకో న చ పన పారివాసికో,
న సఙ్ఘభిన్నో న చ పన పక్ఖసఙ్కన్తో;
సమానసంవాసకభూమియా ఠితో,
కథం ను సిక్ఖాయ అసాధారణో సియా"తి. (పరి॰ ౪౭౯) –

వుత్తం. **తదట్ఠకథాయ** చ "అయం పఞ్హా నహాపితపుబ్బకం సన్ధాయ వుత్తా. అయఞ్హి ఖురభణ్డం పరిహరితుం న లభతి, అఞ్ఞే లభన్తి. తస్మా సిక్ఖాయ అసాధారణో"తి వుత్తం. తం సబ్బం యథా సంసన్దతి సమేతి, తథా వేదితబ్బం . భిక్ఖునీనంయేవ సాధారణాని సిక్ఖాపదానిపి భిక్ఖు సిక్ఖతి, ఏవమఞ్ఞోపి అన్హాపితపుబ్బకో భిక్ఖు తం సిక్ఖాపదం సిక్ఖతి ఏవ తదత్థకోసల్లత్థన్తి కత్వా సబ్బమ్పి సిక్ఖాపదం సమసిక్ఖతా నామాతి. యం తం వుత్తన్తి సమ్బన్ధో. **''తిస్సో ఇత్థియో''**తిఆదివిభఙ్గోతంనియామకోతిలక్ఖణత్తా వత్థునియమనత్థం వుత్తం. తేన అమనుస్సిత్థిప్పసఙ్గేన కతే సువణ్ణరజతాదిమయే పటిక్ఖిపతి. ఇతో పట్ఠాయ యే చ "తయో అత్థవసే పటిచ్చ విభఙ్గో పవత్తతీ"తి పుబ్బే వుత్తా, తే యథాసమ్భవం యోజేత్వా వేదితబ్బా.

పఠమచతుక్కకథావణ్ణనా

౩౹౭. **ఆపత్తి పారాజికా అస్స హోతీ**తి ఏత్థ యస్మా సా అకుసలా ఆపత్తి తస్స భిక్ఖునో సీలసమ్భవం అభిభవతి, రాగాభిభవే తస్మిం పారాజికాతి లద్ధనామా పుబ్బభాగే ఆపన్నా దుక్కటథుల్లచ్చయాదయో ఆపత్తియో అభిభవిత్వా వినాసేత్వా సయమేవేకా అస్స. వత్థునా సభాగాహి వా అసభాగాహి వా అఞ్ఞాహి పారాజికత్తేన సమానజాతికాహి ఆపత్తీహి

సయం నాభిభవీయతీతి ఏకే. తం తం పుబ్బే విచారితమేవ. యదా పన చతస్సోపి పారాజికాపత్తియో ఏకతో హోన్తి, తదా తా తస్స భిక్ఖునో భిక్ఖుభావం అభిభవన్తి, అభిక్ఖుం కరోన్తి, అనుపసమ్పన్నం కరోన్తి, సమఞ్ఞాయపి భిక్ఖు న హోతి. ఓమసవాదపాచిత్తియం న జనేతీతి ఏకే. దుతియేన అత్థవికప్పేన పారాజికస్స ధమ్మస్స పత్తి సమ్పత్తి ఆపత్తీతి అత్థో సఙ్గహితో హోతీతి కత్వా ఆపత్తిసమ్పత్తివాదీనం సఙ్గహితో హోతి, యుజ్జతి చేసా పరసాపేక్ఖా. సాపత్తికో నామ సో భిక్ఖు హోతి, అఞ్ఞథా తస్స ఖణభఙ్గేన అనాపత్తికో భవేయ్య, న చ హోతీతి. కదా పన హోతీతి? యదా కాలం కరోతి, యదా చ సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ సామణేరాదిభూమియం తిట్ఠతి. యది ఏవం సిక్ఖాయ పచ్చక్ఖాతాయ పారాజికాపత్తి పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా చాతి ఉభయం తస్స ఏకతో అత్థి, సఙ్ఘాదిసేసాదిఆపత్తి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేన కిం న పచ్చక్ఖాతా, పున ఉపసమ్పన్నేన దేసాపేతబ్బా. సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం ఆపత్తివుట్ఠానం జాతం, అభిక్ఖు ఆపత్తితో వుట్ఠాతి, గహట్ఠో వుట్ఠాతి, సామణేరో వుట్ఠాతి, తతో వినయవిరోధా న వుట్ఠాతి. హఞ్చి పన వుట్ఠాతి గహట్ఠో, సామణేరో వా సీలసమ్పన్నోవ ఝానలాభీ అస్స, సోతాపత్తిఫలస్స వా అరహత్తఫలస్స వా లాభీ అస్స, పారాజికాపత్తియా సాపత్తికో అరహా అస్స. ఉక్ఖిత్తకో ఉప్పబ్బజితో వా పరివాసారహో మానత్తారహో ఉప్పబ్బజితో వా సీలసమ్పన్నో ఝానలాభీ అస్స, సోతాపత్తిఫలస్స, అరహత్తఫలస్స వా లాభీ అస్స, సాపత్తికో సన్తరాయికో అరహా అస్స, సో పున ఉపసమ్పన్నో పరివాసం, మానత్తం వా దత్వా అబ్భేతబ్బో ఉక్ఖిత్తకో ఓసారేతబ్బోతి సమానో అయం ఉపలబ్భతి.

అయం పనేత్థ వినిచ్ఛయో – పారాజికం ధమ్మం ఆపన్నో యావ భిక్ఖుభావం పటిజానాతి సాదియతి సంవాసం, సన్తరాయికత్తా ఉపోసథదివసాదీసు గహట్ఠస్స వియ సయమేవ సీలం సమాదియన్తస్సపి న సీలసమాదానం రుహతి, పగేవ ఝానాదీని. సో చే భిక్ఖుభావం న సాదియతి న పటిజానాతి సంవాసం న సాదియతి, కేవలం భిక్ఖూనం ఆవికత్వా రాజవేరిచోరాదిభయేన కాసావం న పరిచ్చజతి, అనుపసమ్పన్నోవ హోతి సహసేయ్యాదిం జనేతి, సీలస్స చ ఝానాదీనఞ్చ భాగీ హోతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

> "ఆపన్నేన విసుద్ధాపేక్ఖేన సన్తీ ఆపత్తి ఆవికాతబ్బా, ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతి, పఠమస్స ఝానస్స అధిగమాయా"తిఆది (మహావ. ౧౩౪-౧౩౫).

తత్థ **సన్తీ ఆపత్తీ**తి సావసేసానవసేసప్పభేదా సబ్బాపి ఆపత్తి ఆపన్నా అధిప్పేతా. ఏవం సన్తేపి పగేవ గహట్ఠాదిభూమియం ఠితో ఝానాదీనం భాగీ అస్స సుద్ధన్తే ఠితత్తా, యో పన ఉక్ఖిత్తకో అనోసారితో, గరుధమ్మం వా ఆపజ్జిత్వా అవుట్ఠితో సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ గహట్ఠాదిభూమియం ఠితో, న సో ఝానాదీనం భాగీయేవ భవతి న సుద్ధన్తే ఠితత్తా, సకరణీయత్తా చ, తేనేవ భగవతా "సో పున ఉపసమ్పన్నో ఓసారేతబ్బో"తి వుత్తం, తస్మా తస్స పుగ్గలస్స తే భిక్ఖుకాలే ఆపన్నా అన్తరాయికా ధమ్మా విప్పటిసారం జనయిత్వా అవిప్పటిసారమూలకానం పామోజ్జాదీనం సమ్భవం నివారేన్తి, సో సకాసాపేసుయేవ. సో చే నివారేన్తి, సమ్భవతి. గరుకం ఆపజ్జిత్వా భిక్ఖూనం ఆవికత్వా చే ఉప్పబ్బజితో, పకతత్తో హుత్వా ఉప్పబ్బజితోతి కత్వా ఝానాదీనం భాగీ అస్స "ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతీ"తి వుత్తత్తా. పగేవ భిక్ఖుకాలే, న త్వేవ ఉక్ఖిత్తకో సకరణీయత్తాతి ఏకే. తదనువత్తనకో పన తం లద్ధిం పహాయ భాగీ అస్స. న, భిక్ఖవే, సగహట్ఠాయ పరిసాయ (మహావ. ౧౫౪) సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకస్స అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నకస్స నిసిన్నపరిసాయాతి (మహావ. ౧౮౩) ఏత్థ గహట్ఠో నామ పకతియా గిహిలిఙ్గే ఠితో. సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ భిక్ఖులిఙ్గే ఠితో సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో. సో సకాసాపేసు సాపేక్ఖత్తా సామణేరభావం పత్థయమానో తేనేవ లిఙ్గేన తీహి సరణగమనేహి సామణేరో హోతి. అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నో సంవాసం సాదియన్తోపి పచ్చా

పుబ్బే వుత్తక్కమేన అసాదియిత్వా సామణేరభావం పత్థయమానో సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో వియ తీహి సరణగమనేహి సామణేరో హోతి, న పున కాసావం పటిగ్గాహాపేతబ్బో భిక్ఖూహి పఠమం దిన్నలిఙ్గేయేవ ఠితత్తా. యో పన పారాజికో చోదియమానో పరాజిత్వా “హన్ద, భన్తే, సామణేరో భవామి, సరణాని దేథా”తి వదతి, “సాధు గణ్హాహీ”తి న వత్తబ్బో, గిహిలిఙ్గే ఠపేత్వా పున కాసాయాని పటిగ్గాహాపేత్వా పబ్బాజేతబ్బో. “ఇదం పన సబ్బం అత్తనో మతియా వుత్తత్తా విచారేత్వా గహేతబ్బ”న్తి ఆచరియో వదతి. **పవేసనం** నామ అఙ్గజాతం పవేసేన్తస్స అఙ్గజాతేన సమ్ఫుసనం. **పవిట్ఠం** నామ యావ మూలా పవేసేన్తస్స విప్పకతకాలే వాయామకాలో. సుక్కవిస్సట్ఠిసమయే అఙ్గజాతం **ఠితం** నామ. **ఉద్ధరణం** నామ నీహరణకాలో. **గణ్ఠిపదే** పన “వాయామతో ఓరమిత్వా ఠానం ఠితం నామా”తి వుత్తం, తం అసఙ్కరతో దస్సనత్థం వుత్తం. పవేసనపవిట్ఠఉద్ధరణకాలేసుపి సుక్కవిస్సట్ఠి హోతియేవ.

పఠమచతుక్కకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకూనసత్తతిద్విసతచతుక్కకథావణ్ణనా

౫౯-౬౦. “మతం యేభుయ్యేన అక్ఖాయిత”న్తి వచనతో అమతం యేభుయ్యేన ఖాయితమ్పి పారాజికవత్థుమేవాతి దస్సేతి. సబ్బసో ఖాయితం, ఉప్పాటితం వా థుల్లచ్చయవత్థుమేవాతి దస్సేతి, తథా “యేభుయ్యేన ఖాయిత”న్తి వచనతో మతం సబ్బఖాయితం, ఉప్పాటితం వా దుక్కటవత్థూతి దస్సేతి. **న చ సావసేసం పఞ్ఞపేన్తి**. కిం కారణా? **ఇదఞ్హి సిక్ఖాపదం లోకవజ్జం, న పణ్ణత్తివజ్జం**. తత్థ సిక్ఖాపదన్తి పారాజికం అధిప్పేతం. తత్థ థుల్లచ్చయమ్పి హి లోకవజ్జం, న పణ్ణత్తివజ్జం. అథ వా ఉభయమ్పి అనవసేసం పఞ్ఞత్తం. పారాజికఖేత్తే హి హేట్ఠిమకోటిం పాపేత్వా ఠపితే తతో పరం థుల్లచ్చయన్తి పఞ్ఞత్తమేవ హోతి. తత్థ థుల్లచ్చయఖేత్తమ్పి పారాజికఖేత్తం వియ హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **ఉపడ్ఢక్ఖాయితే థుల్లచ్చయ**న్తి యత్థ నిమిత్తం ఖాయితం, తం దుక్కటవత్థూతి వేదితబ్బం. ఏత్థాహ – పణ్ణత్తివజ్జం కిం సావసేసమేవ భగవా పఞ్ఞాపేతీతి? న. ఏకంసతో పన యథాసమ్భవం తత్థ తత్థ పకాసయిస్సామ, కిమత్థం పన భగవా ఉపడ్ఢక్ఖాయితే పారాజికం న పఞ్ఞాపేసీతి అయం తావ అపుచ్ఛా బుద్ధవిసయత్తా వినయపఞ్ఞత్తియా. ఇదం పనేత్థ కారణపతిరూపకం “ఉపడ్ఢభావస్స దుబ్బినిచ్ఛయత్తా”తి. యేభుయ్యేన ఖాయితం నామ వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గముఖానం చతూసు కోట్ఠాసేసు ద్వే కోట్ఠాసే అతిక్కమ్మ యావ తతియకోట్ఠాసపరియోసానా ఖాదితం, తతియకోట్ఠాసం అతిక్కమ్మ యావ చతుత్థకోట్ఠాసపరియోసానా దుక్కటవత్థు.

యదిపి నిమిత్తం సబ్బసో ఖాయితన్తి “జీవమానకసరీరంయేవ సన్ధాయ వుత్త”న్తి వదన్తి, తం వీమంసిత్వా గహేతబ్బం. **అల్లసరీరే**తి అభినవే, అకుథితే వా మనుస్సానం జీవమానసరీరే అక్ఖినాసాదీసు థుల్లచ్చయమేవ. **తిరచ్ఛానగతానం హత్థిఅస్సాదీనం నాసాయ వత్థికోసే చ థుల్లచ్చయ**న్తి “అమగ్గేన అమగ్గం పవేసేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి ఇమాయ **పాళియా** అత్థవిసేసేనేత్థ వుత్తం. **ఉపకచ్ఛకాదీసు దుక్కటం, సబ్బేసమ్పి తిరచ్ఛానగతానం అక్ఖికణ్ణవణేసు దుక్కటం, అవసేససరీరేపి దుక్కటమేవా**తి ఇదం వినీతవత్థుస్మిం “ఏహి, భన్తే, మేథునం ధమ్మం పటిసేవా”తి . “అలం భగిని నేతం కప్పతీ”తి (పారా. ౭౮) ఇమినా తావ మేథునరాగాభావో దస్సితో హోతి. “ఏహి, భన్తే, ఊరున్తరికాయ ఘట్టేహి…పే… సో భిక్ఖు తథా అకాసీ”తి ఇమినా తావ మోచనస్సాదో దస్సితో హోతి, తేనేవాహ భగవా “ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా”తి. “యో పన మేథునరాగేన ఊరున్తరికాయ ఘట్టేతి, తస్స దుక్కట”న్తి సిద్ధన్తి కత్వా వుత్తం.

మనుస్సానం అక్ఖికణ్ణవణాది థుల్లచ్చయవత్థు, తిరచ్ఛానగతానం దుక్కటవత్థూతి ఏత్థ దువిఞ్ఞేయ్యో పాళిలేసో, తస్మా “న చ, భిక్ఖవే, రత్తచిత్తేన అఙ్గజాతం ఛుపితబ్బం, యో ఛుపేయ్య, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి వచనతో రత్తచిత్తేన అక్ఖికణ్ణవణం ఛుపన్తస్స దుక్కటన్తి సిద్ధన్తి అయం **చమ్మక్ఖన్ధకే** పాళిలేసోతి వేదితబ్బో. **‘‘జీవమానకపురిసస్సా**తి జీవమానకసద్దో మతే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి ఞాపనత్థం వుత్తో”తి వదన్తి. **మహాఅట్ఠకథాయం పనా**తి ఇదం కిఞ్చాపి “కత్వా మహాఅట్ఠకథం సరీర”న్తి వుత్తం, అథ ఖో సేసఅట్ఠకథాసు “మేథునరాగేన ముఖేనా”తి వచనాభావతో తత్థేవ భావతో తం వచనం పాళివచనేన సంసన్దిత్వా దస్సనత్థం వుత్తం. **అనుగణ్ఠిపదే** పన **‘‘తం సబ్బమ్పీ**తి మహాఅట్ఠకథాయమేవ మేథునరాగేన ఇత్థియా నిమిత్తం అప్పవేసేన్తో ఛుపతి, థుల్లచ్చయ”న్తి చ వుత్తం. “మేథునరాగేన ముఖేనా”తిపి కత్థచి, పాళియం అవిసేసేన “న చ, భిక్ఖవే, రత్తచిత్తేన అఙ్గజాతం ఛుపితబ్బ”న్తి వుత్తం, తస్మా “తం సబ్బ”న్తి వుత్తం. **పురిమం పసంసన్తీ**తి తిరచ్ఛానగతి…పే… వుత్తనయేనేవ థుల్లచ్చయం, కాయసంసగ్గరాగేన దుక్కటన్తిఆదిఅట్ఠకథావచనేహి సంసన్దనతో. **‘‘తం సబ్బమ్పి…పే… పురిమం పసంసన్తీ’’**తి ఇదం సఙ్గీతితో పచ్ఛా సీహళదీపకేహి ఆచరియేహి పాళియా, అట్ఠకథాయఞ్చ వుత్తవచనం సంసన్దిత్వా వుత్తవినిచ్ఛయోతి వుత్తం. ఏత్థ **ఇతరథా హీ**తి పకతిముఖేన. కస్మా దుక్కటన్తి చే? “అఙ్గులిబీజాదీని పవేసేన్తస్స దుక్కట”న్తి వుత్తత్తా యుత్తం. **తిరచ్ఛానగతిత్థియా పస్సావమగ్గ**న్తి ఏత్థ మహాఅట్ఠకథాయమ్పి పుబ్బే “నిమిత్త”న్తి వత్వా ఏత్థ “పస్సావమగ్గ”న్తి వుత్తత్తా అవసేసనిమిత్తే దుక్కటన్తి యుత్తం వియ దిస్సతి. **వుత్తనయేనేవా**తి మేథునరాగేన. **థుల్లచ్చయ**న్తి చ **ఖన్ధకే** పస్సావనిమిత్తవసేనేవాగతత్తా ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం.

ఏకూనసత్తతిద్విసతచతుక్కకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సన్థతచతుక్కభేదకకథావణ్ణనా

౬౧-౨. **ఇత్థినిమిత్తం ఖాణుం కత్వా**తి ఇత్థినిమిత్తస్స అన్తో ఖాణుం పవేసేత్వా సమతలం వా కత్వా అతిరిత్తం వా ఖాణుం ఘట్టేన్తస్స దుక్కటం పవేసాభావా. ఈసకం అన్తో పవేసేత్వా ఠితం ఖాణుమేవ చే అఙ్గజాతేన ఛుపతి, పారాజికం. “ఉప్పలగన్ధా ఉప్పలభావా”తిపి దీపవాసినో పఠన్తి కిర. **సుత్తం భిక్ఖుమ్పీ**తి సేవనచిత్తం ఉపట్ఠితేతి (పారా॰ ౫౮) ఏత్థ వియ. “సుత్తభిక్ఖుమ్పీ”తి చ పఠన్తి, తం ఉజుకమేవ.

సన్థతచతుక్కభేదకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

పకిణ్ణకే యాని సిక్ఖాపదాని “కిరియానీ”తి వుచ్చన్తి, తేసం వసేన కాయో, వాచా చ సహ విఞ్ఞత్తియా వేదితబ్బా. అకిరియానం వసేన వినా విఞ్ఞత్తియా వేదితబ్బా, చిత్తం పనేత్థ అప్పమాణం భూతారోచనసముట్ఠానస్స కిరియత్తా, అచిత్తకత్తా చ. తత్థ కిరియా ఆపత్తియా అనన్తరచిత్తసముట్ఠానా వేదితబ్బా. అవిఞ్ఞత్తిజనకమ్పి ఏకచ్చం బాహుల్లనయేన “కిరియ”న్తి వుచ్చతి, యథయిదం పఠమపారాజికం విఞ్ఞత్తియా అభావేపి “సో చే సాదియతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా”తి హి వుత్తం “న సాదియతి అనాపత్తీ”తి చ. విఞ్ఞత్తిసఙ్ఖాతాపి కిరియా వినా సేవనచిత్తేన న హోతి చిత్తజత్తా, వికారరూపత్తా, చిత్తానుపరివత్తికత్తా చ. తస్మా కిరియాసఙ్ఖాతమిదం విఞ్ఞత్తిరూపం ఇతరం చిత్తజరూపం వియ జనకచిత్తేన వినా న తిట్ఠతి,

ఇతరం సద్దాయతనం తిట్ఠతి, తస్మా కిరియాయ సతి ఏకన్తతో తజ్జనకం సేవనచిత్తం అత్థియేవాతి కత్వా న సాదియతి అనాపత్తీతి న యుజ్జతి. యస్మా విఞ్ఞత్తిజనకమ్పి సమానం సేవనచిత్తం న సబ్బకాలం విఞ్ఞత్తిం జనేతి, తస్మా వినాపి విఞ్ఞత్తియా సయం ఉప్పజ్జతీతి కత్వా “సాదియతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా”తి వుత్తం. నుప్పజ్జతి చే, న సాదియతి నామ, తస్స అనాపత్తి, తేనేవ భగవా “కించిత్తో త్వం భిక్ఖూ”తి చిత్తేనేవ ఆపత్తిం పరిచ్ఛిన్దతి, న కిరియాయాతి వేదితబ్బం. ఏత్తావతా ఛ ఆపత్తిసముట్ఠానాని, తాని ఏవ ఆపత్తికరా ధమ్మా నామాతి చ, చతూహాకారేహి ఆపత్తిం ఆపజ్జతి కాయేన వాచాయ కాయవాచాహి కమ్మవాచాయ ఆపజ్జతీతి చ ఏతాని సుత్తపదాని అవిరోధితాని హోన్తి, అఞ్ఞథా విరోధితాని. కథం? యఞ్హి ఆపత్తిం కమ్మవాచాయ ఆపజ్జతి, న తత్థ కాయాదయోతి ఆపన్నం, తతో కమ్మవాచాయ సద్ధిం ఆపత్తికరా ధమ్మా సత్తాతి ఆపజ్జతి, అథ తత్థాపి కాయాదయో ఏకతో వా నానాతో వా లబ్భన్తి. “చతూహి ఆకారేహీ”తి న యుజ్జతి, “తీహాకారేహి ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ”తి వత్తబ్బం సియాతి ఏవం విరోధితాని హోన్తి. కథం అవిరోధితానీతి? సవిఞ్ఞత్తికావిఞ్ఞత్తికభేదభిన్నత్తా కాయాదీనం. యా కిరియా ఆపత్తి, తం ఏకచ్చం కాయేన సవిఞ్ఞత్తికేన ఆపజ్జతి , ఏకచ్చం సవిఞ్ఞత్తియా వాచాయ, ఏకచ్చం సవిఞ్ఞత్తికాహి కాయవాచాహి ఆపజ్జతి. యా పన అకిరియా ఆపత్తి, తం ఏకచ్చం కమ్మవాచాయ ఆపజ్జతి, తఞ్చ ఖో అవసిట్ఠాహి అవిఞ్ఞత్తికాహి కాయవాచాహియేవ, న వినా “నో చే కాయేన వాచాయ పటినిస్సజ్జతి, కమ్మవాచాపరియోసానే ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా”తి (పారా॰ ౪౧౪, ౪౨౧) వచనతో. అవిసేసేన వా ఏకచ్చం ఆపత్తిం కాయేన ఆపజ్జతి, ఏకచ్చం వాచాయ, ఏకచ్చం కాయవాచాహి. యం పనేత్థ కాయవాచాహి, తం ఏకచ్చం కేవలాహి కాయవాచాహి ఆపజ్జతి, ఏకచ్చం కమ్మవాచాయ ఆపజ్జతీతి అయమత్థో వేదితబ్బోతి ఏవం అవిరోధితాని హోన్తి.

తత్రాయం సమాసతో అత్థవిభావనా – **కాయేన ఆపజ్జతీ**తి కాయేన సవిఞ్ఞత్తికేన అకత్తబ్బం కత్వా ఏకచ్చం ఆపజ్జతి, అవిఞ్ఞత్తికేన కత్తబ్బం అకత్వా ఆపజ్జతి, తదుభయమ్పి కాయకమ్మం నామ. అకతమ్పి హి లోకే “కత”న్తి వుచ్చతి “ఇదం దుక్కటం మయా, యం మయా పుఞ్ఞం న కత”న్తి ఏవమాదీసు, సాసనే చ “ఇదం తే, ఆవుసో ఆనన్ద, దుక్కటం, యం త్వం భగవన్తం న పుచ్ఛీ”తిఆదీసు (చూళవ॰ ౪౪౩), ఏవమిధ వినయపరియాయే కాయేన అకరణీయమ్పి “కాయకమ్మ”న్తి వుచ్చతి, అయమేవ నయో **వాచాయ ఆపజ్జతీ**తిఆదీసు. తత్థ **సముట్ఠాన**గ్గహణం కత్తబ్బతో వా అకత్తబ్బతో వా కాయాదిభేదాపేక్ఖమేవ ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, న అఞ్ఞథాతి దస్సనత్థం. **కిరియా**గ్గహణం కాయాదీనం సవిఞ్ఞత్తికావిఞ్ఞత్తికభేదదస్సనత్థం. **సఞ్ఞా**గ్గహణం ఆపత్తియా అఙ్గానఙ్గచిత్తవిసేసదస్సనత్థం, తేన యం చిత్తం కిరియాలక్ఖణే, అకిరియాలక్ఖణే వా సన్నిహితం, యతో వా కిరియా వా అకిరియా వా హోతి, న తం అవిసేసేన ఆపత్తియా అఙ్గం వా అనఙ్గం వా హోతి, కిన్తు యాయ సఞ్ఞాయ “సఞ్ఞావిమోక్ఖ”న్తి వుచ్చతి, తాయ సమ్పయుత్తం చిత్తం అఙ్గం, ఇతరం అనఙ్గన్తి దస్సితం హోతి. ఇదాని యేన చిత్తేన సిక్ఖాపదం సచిత్తకం హోతి, యదభావా అచిత్తకం, తేన తస్స అవిసేసేన సావజ్జత్తా లోకవజ్జభావోవ వుచ్చతి, కిన్తు సావజ్జంయేవ సమానం ఏకచ్చం లోకవజ్జం ఏకచ్చం పణ్ణత్తివజ్జన్తి దస్సనత్థం **లోకవజ్జ**గ్గహణం. చిత్తమేవ యస్మా “లోకవజ్జ”న్తి వుచ్చతి, తస్మా మనోకమ్మమ్పి సియా ఆపత్తీతి అనిట్ఠప్పసఙ్గనివారణత్థం **కమ్మ**గ్గహణం. యం పనేత్థ అకిరియాలక్ఖణం కమ్మం, తం కుసలత్తికవినిముత్తం సియాతి అనిట్ఠప్పసఙ్గనివారణత్థం **కుసలత్తిక**గ్గహణం. యా పనేత్థ అబ్యాకతా ఆపత్తి, తం ఏకచ్చం అవేదనమ్పి సఞ్ఞావేదయితనిరోధసమాపన్నో ఆపజ్జతీతి కత్వా వేదనాత్తికం ఏత్థ న లబ్భతీతి అనిట్ఠప్పసఙ్గనివారణత్థం **వేదనాత్తిక**గ్గహణం కతన్తి వేదితబ్బం. సిక్ఖాపదఞ్హి సచిత్తకపుగ్గలవసేన “తిచిత్తం తివేదన”న్తి లద్ధవోహారం అచిత్తకేనాపన్నమ్పి “తిచిత్తం తివేదన”మిచ్చేవ వుచ్చతి. తత్రిదం సుత్తం “అత్థాపత్తి అచిత్తకో ఆపజ్జతి అచిత్తకో వుట్ఠాతి (పరి॰ ౩౨౪). అత్థాపత్తి కుసలచిత్తో ఆపజ్జతి కుసలచిత్తో వుట్ఠాతీ”తిఆది

(పరి. ४२०). **అనుగణ్ఠిపదే** పన “సఞ్ఞా సదా అనాపత్తిమేవ కరోతి, చిత్తం ఆపత్తిమేవ, అచిత్తకం నామ వత్థుఅవిజాననం, నోసఞ్ఞావిమోక్ఖం వీతిక్కమజాననం, ఇదమేతేసం నానత్త”న్తి వుత్తం.

సబ్బసఙ్గాహకవసేనాతి సబ్బసిక్ఖాపదానం సఙ్గహవసేన. భిక్ఖునియా చీవరదానాది **కిరియాకిరియతో**. జాతరూపరజతపటిగ్గహణాది **సియా కిరియతో**. ఉపనిక్ఖిత్తాపటిక్ఖేపే **సియా అకిరియతో**. దేసితవత్థుకపమాణాతిక్కన్తకుటికరణే **సియా కిరియతో**, అదేసితవత్థుకపమాణాతిక్కన్తకరణే **సియా కిరియాకిరియతో**. **యం చిత్తఙ్గం లభతియేవా**తి కాయచిత్తం వాచాచిత్తన్తి ఏవం. **వినాపి చిత్తేనా**తి ఏత్థ వినాపి చిత్తేన సహాపి చిత్తేనాతి అధిప్పాయో. యో సో సవిఞ్ఞత్తికో, అవిఞ్ఞత్తికో చ వుత్తో కాయో, తస్స కమ్మం కాయకమ్మం, తథా వచీకమ్మం. తత్థ సవిఞ్ఞత్తికో కాయో ఉప్పత్తియా కమ్మం సాధేతి, ఇతరో అనుప్పత్తియా. తథా వాచాతి వేదితబ్బం, **సిక్ఖాపద**న్తి “యో తత్థ నామకాయో పదకాయో”తి వచనతో వీతిక్కమే యుజ్జతీతి వుత్తం. “హసితుప్పాదవోట్ఠబ్బనానిపి ఆపత్తిసముట్ఠాపకచిత్తాని. ఇదమ్పి న మయా పరిచ్ఛిన్న”న్తి హసమానో పస్సతి యదా, తదా వోట్ఠబ్బనం జవనగతిక”న్తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. అభిఞ్ఞాచిత్తాని పణ్ణత్తిం అజానిత్వా ఇద్ధివికుబ్బనాదికాలే గహేతబ్బాని.

ఏత్థ పన యో పన భిక్ఖు భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో…పే… మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో అత్థి కోచి పారాజికో హోతి అసంవాసో, అత్థి కోచి న పారాజికో హోతి అసంవాసో. దుక్కటథుల్లచ్చయవత్థూసు పటిసేవన్తో అత్థి కోచి న పారాజికో. పక్ఖపణ్డకో అపణ్డకపక్ఖే ఉపసమ్పన్నో పణ్డకపక్ఖే మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో సో పారాజికం ఆపత్తిం నాపజ్జతీతి న పారాజికో నామ. న హి అభిక్ఖునో ఆపత్తి నామ అత్థి. సో అనాపత్తికత్తా అపణ్డకపక్ఖే ఆగతో కిం అసంవాసో హోతి న హోతీతి? హోతి, “అభబ్బో తేన సరీరబన్ధనేనా”తి (పారా. ౹౩౹; మహావ. ౧౨౯) హి వుత్తం. “యో పన, భిక్ఖు, భిక్ఖూనం…పే… అసంవాసో”తి (పారా. ४४) వుత్తత్తా యో పన భిక్ఖుభావేన మేథునం ధమ్మం పటిసేవతి, సో ఏవ అభబ్బో. నాయం అపారాజికత్తాతి చే? న, “బ్యత్తేన భిక్ఖునా పటిబలేన సఙ్ఘో ఞాపేతబ్బో”తి (మహావ. ౮౬) వుత్తట్ఠానే యథా అభిక్ఖునా కమ్మవాచాయ సావితాయపి కమ్మం రుహతి కమ్మవిపత్తియా అసమ్భవతో, ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం. తత్రిదం యుత్తి – ఉపసమ్పన్నపుబ్బో ఏవ చే కమ్మవాచం సావేతి, సఙ్ఘో చ తస్మిం ఉపసమ్పన్నసఞ్ఞీ, ఏవఞ్చే కమ్మం రుహతి, న అఞ్ఞథాతి నో ఖన్తీతి ఆచరియో. గహట్ఠో వా తిత్థియో వా పణ్డకో వా అనుపసమ్పన్నసఞ్ఞీ కమ్మవాచం సావేతి, సఙ్ఘేన కమ్మవాచా న వుత్తా హోతి, “సఙ్ఘో ఉపసమ్పాదేయ్య, సఙ్ఘో ఉపసమ్పాదేతి, ఉపసమ్పన్నో సఙ్ఘేనా”తి (మహావ. ౧౨౭) హి వచనతో సఙ్ఘేన కమ్మవాచాయ వత్తబ్బాయ సఙ్ఘపరియాపన్నేన, సఙ్ఘపరియాపన్నసఞ్ఞితేన వా ఏకేన వుత్తా సఙ్ఘేన వుత్తావ హోతీతి వేదితబ్బో, అయమేవ సబ్బకమ్మేసు యుత్తి. తథా అత్థి మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో కోచి నాసేతబ్బో “యో భిక్ఖునీదూసకో, అయం నాసేతబ్బో”తి వుత్తత్తా ఏవ, సో అనుపసమ్పన్నోవ, సహసేయ్యాపత్తిఆదిం జనేతి, తస్స ఓమసనే చ దుక్కటం హోతి. అభిక్ఖునియా మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో న నాసేతబ్బో “అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో…పే… నాసేతబ్బో”తి పాళియా అభావతో. తేనేవ సో ఉపసమ్పన్నసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, న సహసేయ్యాపత్తాదిం జనేతి, కేవలం అసంవాసోతి కత్వా గణపూరకో న హోతి, ఏకకమ్మం ఏకుద్దేసోపి హి సంవాసోతి వుత్తో. సమసిక్ఖతాపి సంవాసోతి కత్వా సో తేన సద్ధిం నత్థీతి పదసోధమ్మాపత్తిం పన జనేతీతి కారణచ్ఛాయా దిస్సతి. యథా భిక్ఖునియా సద్ధిం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఏకకమ్మాదినో సంవాసస్స అభావా భిక్ఖునీ అసంవాసా భిక్ఖుస్స, తథా భిక్ఖు చ భిక్ఖునియా, పదసోధమ్మాపత్తిం

పన జనేతి. తథా “అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నోపి ఏకచ్చో యో నాసేతబ్బో”తి అవుత్తోతి ఇమినా నిదస్సనేన సా కారణచ్ఛాయా గహణం న గచ్ఛతి.

అపి చ “భిక్ఖు సుత్తభిక్ఖుమ్హి విప్పటిపజ్జతి, పటిబుద్ధో సాదియతి, ఉభో నాసేతబ్బా”తి (పారా. ౬౬) చ, “తేన హి, భిక్ఖవే, మేత్తియం భిక్ఖునిం నాసేథా”తి (పారా. ౩౮౪) చ వచనతో యో సఙ్ఘమజ్ఝం పవిసిత్వా అనువిజ్జకేన అనువిజ్జియమానో పరాజాపితో, సోపి అనుపసమ్పన్నోవ, న ఓమసవాదపాచిత్తియం జనేతీతి వేదితబ్బం. కిఞ్చాపి “ఉపసమ్పన్నం ఉపసమ్పన్నసఞ్ఞీ ఖుంసేతుకామో”తి **పాళి** నత్థి, కిఞ్చాపి **కఙ్ఖావితరణియం** “యం అక్కోసతి, తస్స ఉపసమ్పన్నతా, అనఞ్ఞాపదేసేన జాతిఆదీహి అక్కోసనం, ‘మం అక్కోసతీ’తి జాననా, అత్థపురేక్ఖారతాదీనం అభావోతి ఇమానేత్థ చత్తారి అఙ్గానీ”తి (కఙ్ఖా. అట్ఠ. ఓమసవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, తథాపి దుట్ఠదోససిక్ఖాపదే “అసుద్ధో హోతి పుగ్గలో అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో ఓకాసం కారాపేత్వా అక్కోసాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి ఓమసవాదస్సా”తి (పారా. ౩౮౯) వచనతో అసుద్ధే ఉపసమ్పన్నసఞ్ఞాయ ఏవ ఓమసన్తస్స పాచిత్తియం. అసుద్ధదిట్ఠిస్స దుక్కటం. “సుద్ధో హోతి పుగ్గలో, అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అనజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే సుద్ధదిట్ఠి సమానో ఓకాసం కారాపేత్వా అక్కోసాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి ఓమసవాదస్సా”తి (పారా. ౩౮౯) వచనతో పన **కఙ్ఖావితరణియం** “తస్స ఉపసమ్పన్నతా ఉపసమ్పన్నసఞ్ఞితా”తి న వుత్తం అనేకంసికత్తా తస్స అఙ్గస్సాతి వేదితబ్బం.

అపి చేత్థ సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకచతుక్కం వేదితబ్బం, అత్థి పుగ్గలో సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో, అత్థి సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో న సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో, అత్థి సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో చేవ సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో చ, అత్థి నేవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో న సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో. తత్థ తతియో భిక్ఖునీసిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో వేదితబ్బో. సా హి యావ న లిఙ్గం పరిచ్చజతి, కాసావే సఉస్సాహావ సమానా సామఞ్ఞా చవితుకామా సిక్ఖం పచ్చక్ఖన్తీపి భిక్ఖునీ ఏవ సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నావ. వుత్తఞ్హి భగవతా “న, భిక్ఖవే, భిక్ఖునియా సిక్ఖాపచ్చక్ఖాన”న్తి (చూళవ. ౪౩౪). కదా చ పన సా అభిక్ఖునీ హోతీతి? యదా సామఞ్ఞా చవితుకామా గిహినివాసనం నివాసేతి, సా “విబ్భన్తా”తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. వుత్తఞ్హి భగవతా “యదేవ సా విబ్భన్తా, తదేవ అభిక్ఖునీ”తి (చూళవ. ౪౩౪). కిత్తావతా పన విబ్భన్తా హోతీతి? సామఞ్ఞా చవితుకామా కాసావేసు అనాలయా కాసావం వా అపనేతి, నగ్గా వా గచ్ఛతి, తిణపణ్ణాదినా వా పటిచ్ఛాదేత్వా గచ్ఛతి, కాసావంయేవ వా గిహినివాసనాకారేన నివాసేతి, ఓదాతం వా వత్థం నివాసేతి, సలిఙ్గేనేవ వా సద్ధిం తిత్థియేసు పవిసిత్వా కేసలుఞ్చనాదివతం సమాదియతి, తిత్థియలిఙ్గం వా సమాదియతి, తదా విబ్భన్తా నామ హోతి. తత్థ యా భిక్ఖునిలిఙ్గే ఠితావ తిత్థియవతం సమాదియతి, సా తిత్థియపక్కన్తకో భిక్ఖు వియ పచ్ఛా పబ్బజ్జమ్పి న లభతి, సేసా పబ్బజ్జమేవేకం లభన్తి, న ఉపసమ్పదం. **పాళియం** కిఞ్చాపి “యా సా, భిక్ఖవే, భిక్ఖునీ సకాసావా తిత్థాయతనం సఙ్కన్తా, సా ఆగతా న ఉపసమ్పాదేతబ్బా”తి వచనతో యా పఠమం విబ్భమిత్వా పచ్ఛా తిత్థాయతనం సఙ్కన్తా, సా ఆగతా ఉపసమ్పాదేతబ్బాతి అనుఞ్ఞాతం వియ దిస్సతి. సఙ్గీతిఆచరియేహి పన “చతువీసతి పారాజికానీ”తి వుత్తత్తా న పున సా ఉపసమ్పాదేతబ్బా, తస్మా ఏవ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం నానుఞ్ఞాతం భగవతా. అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నా పన భిక్ఖునీ ఏవ. పక్ఖపణ్డకీపి భిక్ఖునీ ఏవ. కిన్తి పుచ్ఛా.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౬౭. వినీతాని వినిచ్ఛితాని వత్థూని **వినీతవత్థూని. తేసం తేసం** "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖూ"తిఆదీనం **వత్థూనం** పాటేక్కం నామగణనం ఉద్ధరిత్వా ఉద్ధరిత్వా ఊనాధికదోససోధనత్థేన ఉద్దానా చ తా మత్రాదిసిద్ధిగాథాహి ఛన్దోవిచితిలక్ఖణేన గాథా చాతి "**ఉద్దానగాథా నామా**"తి వుత్తం, **దే, సోధనే** ఇతి ధాతుస్స రూపం ఉద్దానాతి వేదితబ్బం. ఇమా పన ఉద్దానగాథా ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహి సఙ్గీతికాలే ఠపితా, కత్థాతి చే? పదభాజనీయావసానే. "**వత్థుగాథా** నామ 'తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖూ'తిఆదీనం ఇమేసం వినీతవత్థూనం నిదానానీ"తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం, తస్మా తత్థ వుత్తనయేన వినీతవత్థూని ఏవ "వత్థుగాథా"తి వుత్తాతి వేదితబ్బం. ఇదమేత్థ సమాసతో అధిప్పాయనిదస్సనం – "ఆపత్తిం త్వం, భిక్ఖు, ఆపన్నో పారాజిక"న్తి మూలాపత్తిదస్సనవసేన వా, "అనాపత్తి, భిక్ఖు, పారాజికస్స, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్స, దుక్కటస్సా"తి ఆపత్తిభేదదస్సనవసేన వా, "అనాపత్తి, భిక్ఖు, అసాదియన్తస్సా"తి అనాపత్తిదస్సనవసేన వా యాని వత్థూని వినీతాని వినిచ్ఛితాని, తాని వినీతవత్థూని నామ. తేసం వినీతవత్థూనం నిదానవత్థుదీపికా తన్తి **వత్థుగాథా** నామ. ఉద్దానగాథావ "వత్థుగాథా"తి వుత్తాతి ఏకే. తేసం "ఇమినా లక్ఖణేన ఆయతిం వినయధరా వినయం వినిచ్ఛినిస్సన్తీ"తి వచనేన విరుజ్ఝతి. న హి ఉద్దానగాథాయం కిఞ్చిపి వినిచ్ఛయలక్ఖణం దిస్సతి, ఉద్దానగాథానం విసుం పయోజనం వుత్తం "సుఖం వినయధరా ఉగ్గణ్హిస్సన్తీ"తి, తస్మా పయోజననానత్తతోపేతం నానత్తం వేదితబ్బం. తత్థాయం విగ్గహో – వత్థూని ఏవ గాథా వత్థుగాథా. వినీతవత్థుతో విసేసనత్థమేత్థ గాథాగ్గహణం. ఉద్దానగాథాతో విసేసనత్థం వత్థుగ్గహణన్తి వేదితబ్బం. కేచి పన "గాథానం వత్థూనీతి వత్తబ్బే వత్థుగాథాతి వుత్త"న్తి వదన్తి. మక్కటివత్థుం అఞ్ఞే తత్థ భిక్ఖూ ఆరోచేసుం, ఇధ సయమేవ. తత్థ కారణస్స "భగవతా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్త"న్తి వుత్తత్తా వజ్జిపుత్తకాపి అఞ్ఞే ఏవ. "తత్థ ఆనన్దత్థేరో, ఇధ తే ఏవా"తి అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. ఆచరియస్స అధిప్పాయో పుబ్బే వుత్తో, తస్మా ఉపపరిక్ఖితబ్బం.

౬౭-౮. ఇత్వాతి అపుచ్ఛిత్వా సయమేవ ఇత్వా. **పోక్ఖర**న్తి సరీరం భేరిపోక్ఖరం వియ. లోకియా అవికలం "సున్దర"న్తి వదన్తి, తస్మా వణ్ణపోక్ఖరతాయాతి పఠమేనత్థేన విసిట్ఠకాయచ్ఛవితాయాతి అత్థో, దుతియేన వణ్ణసున్దరతాయాతి. "ఉప్పలగబ్భవణ్ణత్తా సువణ్ణవణ్ణా, తస్మా ఉప్పలవణ్ణాతి నామం లభీ"తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. **నీలుప్పలవణ్ణా కాయచ్ఛవీ**తి వచనం పన సామచ్ఛవిం దీపేతి. లోకే పన "ఉప్పలసమా పసత్థసామా"తి వచనతో "యా సామా సామవణ్ణా సామతనుమజ్ఝా, సా పారిచరియా సగ్గే మమ వాసో"తి వచనతో సామచ్ఛవికా ఇత్థీనం పసత్థా. "యావస్సా నం అన్ధకార"న్తిపి పాఠో. కిలేసకామేహి వత్థుకామేసు యో న లిమ్పతి.

౬౯. ఇత్థిలిఙ్గం పాతుభూతన్తి ఇత్థిసణ్ఠానం పాతుభూతం, తఞ్చ ఖో పురిసిన్ద్రియస్స అన్తరధానేన ఇత్థిన్ద్రియస్స పాతుభావేన. ఏవం పురిసిన్ద్రియపాతుభావేపి. ఏతేన యథా బ్రహ్మానం పురిసిన్ద్రియం నుప్పజ్జతి, కేవలం పురిససణ్ఠానమేవ ఉప్పజ్జతి, యథా చ కస్సచి పణ్డకస్స వినాపి పురిసిన్ద్రియేన పురిససణ్ఠానం ఉప్పజ్జతి, న తథా తేసన్తి దస్సితం హోతి, తం పన ఇత్థిన్ద్రియం, పురిసిన్ద్రియం వా అన్తరధాయన్తం మరన్తానం వియ పటిలోమక్కమేన సత్తరసమచిత్తక్ఖణతో పట్ఠాయ అన్తరధాయతి. పచ్చుప్పన్నే ఇన్ద్రియే నిరుద్ధే ఇతరం విసభాగిన్ద్రియం పాతుభవతి. యస్మా మహానిద్దం ఓక్కన్తస్సేవ కిరస్స విసభాగిన్ద్రియం పాతుభవతి, తస్మా "**రత్తిభాగే నిద్దం ఓక్కన్తస్సా**"తి వుత్తం. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తంయేవ ఉపజ్ఝం తమేవ ఉపసమ్పద"న్తి వచనతో పవత్తినీయేవ ఉపజ్ఝాయా, ఉపసమ్పదాచరియా భిక్ఖునీయేవ ఆచరియాతి కత్వా తాసం ఉపజ్ఝాయవత్తం, ఆచరియవత్తఞ్చ ఇమినా భిక్ఖునాసదాసాయం పాతం భిక్ఖునుపస్సయం గన్త్వా కాతబ్బం, తాహి చ ఇమస్స విహారం ఆగమ్మ సద్ధివిహారికవత్తాది కాతబ్బం ను ఖోతి చే? "అనుజానామి, భిక్ఖవే, భిక్ఖునీహి సఙ్గమితు"న్తి వచనేన వినాభావదీపనతో కేవలం న పున ఉపజ్ఝా గహేతబ్బా, న చ ఉపసమ్పదా కాతబ్బాతి దస్సనత్థమేవ "అనుజానామి,

భిక్ఖవే, తంయేవ ఉపజ్ఝ”న్తిఆది వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తత్థ **భిక్ఖునీహి సఙ్గమితున్తి** భిక్ఖూహి వినా హుత్వా భిక్ఖునీహి ఏవ సద్ధిం సమఙ్గీ భవితుం అనుజానామీతి అత్థో, తస్మా ఇమినా పాళిలేసేన “తస్సా ఏవ గామన్తరాదీహి అనాపత్తీ”తి అట్ఠకథావచనం సిద్ధం హోతి, ఆగన్త్వా సఙ్గమితుం సక్కా, యఞ్చ భగవతా గమనం అనుఞ్ఞాతం, తం నిస్సాయ కుతో గామన్తరాదిపచ్చయా ఆపత్తి. న హి భగవా ఆపత్తియం నియోజేతీతి యుత్తమేవ తం, అఞ్ఞథా “యా ఆపత్తియో భిక్ఖూనం భిక్ఖునీహి అసాధారణా, తాహి ఆపత్తీహి అనాపత్తీ”తి పాళివచనతో న గామన్తరాదీహి అనాపత్తీతి ఆపజ్జతి. సాధారణతా ఆపత్తియేవ “యా ఆపత్తియో భిక్ఖూనం భిక్ఖునీహి అసాధారణా, యా చ భిక్ఖునీహి సఙ్గమన్తియా గామన్తరనదీపారరత్తివిప్పవాసగణఓహీయనాపత్తియో, తాహి ఆపత్తీహి అనాపత్తీ”తి న వుత్తత్తాతి చే? న వుత్తం అనిట్ఠప్పసఙ్గతో. భిక్ఖునీహి సద్ధిం సఙ్కన్తాయపి తస్సా తా పహాయ అఞ్ఞాహి సఙ్గమన్తియా గామన్తరాదీహి అనాపత్తి ఏవ సబ్బకాలన్తి ఇమస్స అనిట్ఠప్పసఙ్గతో తథా న వుత్తన్తి అత్థో. తత్థ గామన్తరాపత్తాదివత్థుం సఞ్చిచ్చ తస్మిం కాలే అజ్ఝాచరన్తీపి సా లిఙ్గపాతుభావేన కారణేన అనాపజ్జనతో అనాపత్తి. అనాపజ్జనట్ఠేనేవ వుట్ఠాతి నామాతి వేదితబ్బా. తథా యోగీ అనుప్పన్నే ఏవ కిలేసే నిరోధేతి. అబన్ధనోపి పత్తో “ఊనపఞ్చబన్ధనో”తి వుచ్చతి, సబ్బసో వా పన న సావేతి అప్పచ్చక్ఖాతా హోతి సిక్ఖా, ఏవమిధ అనాపన్నాపి ఆపత్తి వుట్ఠితా నామ హోతీతి వేదితబ్బా.

యస్మా పన సా పురిసేన సహసేయ్యాపత్తిం అనాపజ్జన్తీపి సక్కోతి భిక్ఖునీహి సఙ్గమితుం , తస్మా అనాపత్తీతి కత్వా అట్ఠకథాయం “ఉభిన్నమ్పి సహసేయ్యాపత్తి హోతీ”తి వుత్తం. వుత్తఞ్హేతం **పరివారే** “అపరేహిపి చతూహాకారేహి ఆపత్తిం ఆపజ్జతి సఙ్ఘమజ్ఝే గణమజ్ఝే పుగ్గలస్స సన్తికే లిఙ్గపాతుభావేనా”తి (పరి॰ ౩౨౪). యం పన వుత్తం **పరివారే** “అత్థాపత్తి ఆపజ్జన్తో వుట్ఠాతి వుట్ఠహన్తో ఆపజ్జతీ”తి (పరి॰ ౩౨౪), తస్స సహసేయ్యాదిం ఆపజ్జతి అసాధారణాపత్తీహి వుట్ఠాతి, తదుభయమ్పి సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. దూరే విహారో హోతి పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమం, విహారతో పట్ఠాయ గామం పవిసన్తియా గామన్తరం హోతీతి అత్థో. **సంవిదహనం పరిమోచేత్వాతి** అద్ధానగమనసంవిదహనం అకత్వాతి అత్థో. **తా కోపేత్వాతి** పరిచ్చజిత్వాతి అత్థో. ‘‘**పరిపుణ్ణవస్ససామణేరేనాపీ**’’తి వచనతో అపరిపుణ్ణవస్సస్స ఉపజ్ఝాయగ్గహణం నత్థీతి వియ దిస్సతి. **వినయకమ్మం కత్వా ఠపితో**తి వికప్పేత్వా ఠపితో. అవికప్పితానం దసాహాతిక్కమే నిస్సగ్గియతా వేదితబ్బా. **పున పటిగ్గహేత్వా సత్తాహం వట్టతీ**తి పన “అనుజానామి, భిక్ఖవే, భిక్ఖూనం సన్నిధిం భిక్ఖునీహి పటిగ్గాహాపేత్వా పరిభుఞ్జితు”న్తి (చూళవ॰ ౪౨౧) వచనతో వుత్తం. **అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేనాతి** వత్థుం అనపేక్ఖవిస్సజ్జనేన వా పటిగ్గహణేన వా పున పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జిస్సామీతి. **పక్ఖమానత్తకాలే పునదేవ లిఙ్గం పరివత్తతి ఛారత్తం మానత్తమేవ దాతబ్బ**న్తి సచే, భిక్ఖుకాలే అప్పటిచ్ఛన్నాయ ఆపత్తియా, నో పటిచ్ఛన్నాయాతి నో లద్ధీతి ఆచరియో.

పరివాసదానం పన నత్థీతి భిక్ఖునియా ఛాదనాసమ్భవతో వుత్తన్తి వేదితబ్బం. సచే భిక్ఖునీ అసాధారణం పారాజికాపత్తిం ఆపజ్జిత్వా పురిసలిఙ్గం పటిలభతి, భిక్ఖూసు ఉపసమ్పదం న లభతి, పబ్బజ్జం లభతి, అనుపబ్బజిత్వా భిక్ఖుభావే ఠితో సహసేయ్యాపత్తిం న జనేతి. విబ్భన్తాయ భిక్ఖునియా పురిసలిఙ్గే పాతుభూతే భిక్ఖూసు ఉపసమ్పదం న లభతి, పారాజికం. అవిబ్భన్తమానస్స గహట్ఠస్సేవ సతో భిక్ఖునీదూసకస్స సచే ఇత్థిలిఙ్గం పాతుభవతి, నేవ భిక్ఖునీసు ఉపసమ్పదం లభతి, న పున లిఙ్గపరివత్తే జాతే భిక్ఖూసు వాతి. భిక్ఖునియా లిఙ్గపరివత్తే సతి భిక్ఖు హోతి, సో చే సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ విబ్భమిత్వా ఇత్థిలిఙ్గం పటిలభేయ్య, భిక్ఖునీసు ఉపసమ్పదం పటిలభతి ఉభయత్థ పుబ్బే పారాజికభావం అప్పత్తత్తా. యా పన భిక్ఖునీ పరిపుణ్ణద్వాదసవస్సా పురిసలిఙ్గం పటిలభేయ్య, ఉపసమ్పన్నో భిక్ఖు ఏవ. పున సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ ఆగతో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో అపరిపుణ్ణవీసతివస్సత్తా. పున లిఙ్గపరివత్తే సతి భిక్ఖునీసు ఉపసమ్పదం లభతి. ఏవం చే

కతద్వాదసస్సఙ్గహస్స దారకస్స లిఙ్గపరివత్తే సతి గిహిగతా ఇత్థీ హోతి, పరిపుణ్ణద్వాదసవస్సా ఉపసమ్పాదేతబ్బా కిర. భిక్ఖునియా ఇత్థిలిఙ్గన్తరధానేన, భిక్ఖుస్స వా పురిసలిఙ్గన్తరధానేన పక్ఖపణ్డకభావో భవేయ్య, న సా భిక్ఖునీ భిక్ఖునీహి నాసేతబ్బా భిక్ఖు వా భిక్ఖూహి పున పకతిభావాపత్తిసమ్భవా . పకతిపణ్డకం పన సన్ధాయ "పణ్డకో నాసేతబ్బో"తి వుత్తం. పక్ఖపణ్డకో హి సంవాసనాసనాయ నాసేతబ్బో, ఇతరో ఉభయనాసనాయాతి అత్థో. యది తేసం పున పకతిభావో భవేయ్య, "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తంయేవ ఉపజ్ఝం తమేవ ఉపసమ్పదం తానియేవ వస్సాని భిక్ఖునీహి సఙ్గమితు"న్తి అయం విధి సమ్భవతి. సచే నేసం లిఙ్గన్తరం పాతుభవేయ్య, సో చ విధి, యా ఆపత్తియో భిక్ఖూనం భిక్ఖునీహి సాధారణా, తా ఆపత్తియో భిక్ఖునీనం సన్తికే వుట్ఠాతుం అసాధారణాహి అనాపత్తీతి అయమ్పి విధి సమ్భవతి. యం వుత్తం **పరివారే** "సహ పటిలాభేన పురిమం జహాతి, పచ్ఛిమే పతిట్ఠాతి, విఞ్ఞత్తియో పటిప్పస్సమ్భన్తి, పణ్ణత్తియో నిరుజ్ఝన్తి, సహ పటిలాభేన పచ్ఛిమం జహాతి, పురిమే పతిట్ఠాతి, విఞ్ఞత్తియో"తిఆది, తం యథావుత్తవిధిం సన్ధాయ వుత్తన్తి అమ్హాకం ఖన్తీతి ఆచరియో. ఇత్థిలిఙ్గం, పురిసలిఙ్గం వా అన్తరధాయన్తం కిం సకలమ్పి సరీరం గహేత్వా అన్తరధాయతి, ఉదాహు సయమేవ. కిఞ్చేత్థ – యది తావ సకలం సరీరం గహేత్వా అన్తరధాయతి, అయం పుగ్గలో చుతో భవేయ్య. తస్మా సామఞ్ఞా చుతో భవేయ్య, పున ఉపసమ్పజ్జన్తో ఓపపాతికో భవేయ్య. అథ సయమేవ అన్తరధాయతి, సోపి భావో తస్స విరుజ్ఝతి. ఇత్థిన్ద్రియాదీని హి సకలమ్పి సరీరం బ్యాపేత్వా ఠితానీతి ఖణనిరోధో వియ తేసం అన్తరధానం వేదితబ్బం, తస్మా యథావుత్తదోసప్పసఙ్గాభావో వేదితబ్బో. అఞ్ఞమఞ్ఞం సంసట్ఠప్పభానం దీపానం ఏకప్పభానిరోధేపి ఇతరిస్సా ఠానం వియ సేససరీరట్ఠానం తత్థ హోతీతి వేదితబ్బం.

౭౧-౨. ముచ్చతు వా మా వా దుక్కటమేవాతి మోచనరాగాభావతో. **అవిసయోతి** అసాదియనం నామ ఏవరూపే ఠానే దుక్కరన్తి అత్థో. మేథునధమ్మో నామ ఉభిన్నం వాయామేన నిప్పజ్జతి "తస్స ద్వయంద్వయసమాపత్తీ"తి వుత్తత్తా, తస్మా త్వం మా వాయామ, ఏవం తే అనాపత్తి భవిస్సతి, కిరియఞ్హేతం సిక్ఖాపదన్తి వుత్తం హోతి, "ఆపత్తిం త్వం భిక్ఖు ఆపన్నో పారాజిక"న్తి వచనతో అకిరియమ్పేతం సిక్ఖాపదం యేభుయ్యేన "కిరియ"న్తి వుచ్చతీతి సిద్ధం హోతి.

౭౩-౪. "పారాజికభయేన ఆకాసగతమేవ కత్వా పవేసనాదీని కరోన్తస్స సహసా తాలుకం వా పస్సం వా అఙ్గజాతం ఛుపతి చే, దుక్కటమేవా"తి వదన్తి. కస్మా? న మేథునరాగత్తాతి, వీమంసితబ్బం. దన్తానం బాహిరభావో ఓట్ఠానం బాహిరభావో వియ థుల్లచ్చయవత్థు హోతీతి వుత్తం "బహి నిక్ఖన్తదన్తే జివ్హాయ చ థుల్లచ్చయ"న్తి. **తం పుగ్గలం విసఞ్ఞిం కత్వాతి** వచనేన సో పుగ్గలో ఖిత్తచిత్తో నామ హోతీతి దస్సితం హోతి. యో పన పుగ్గలో న విసఞ్ఞీకతో, సో చే అత్తనో అఙ్గజాతస్స ధాతుఘట్టనచరిణిజ్ఝిణికాదిసఞ్ఞాయ సాదియతి, మేథునసఞ్ఞాయ అభావతో విసఞ్ఞీపక్ఖమేవ భజతీతి తస్స అనాపత్తిచ్ఛాయా దిస్సతి. "మేథునమేతం మఞ్ఞే కస్సచి అమనుస్సస్సా"తి ఞత్వా సాదియన్తస్స ఆపత్తి ఏవ. **పణ్డకస్స మేథునధమ్మ**న్తి పణ్డకస్స వచ్చమగ్గే వా ముఖే వా, భుమ్మత్థే వా సామివచనం. అవేదయన్తస్సపి సేవనచిత్తవసేన ఆపత్తి సన్థతేనేవ సేవనే వియ.

ఉపహతిన్ద్రియవత్థుస్మిం "ఏతమత్థం ఆరోచేసుం, నో ఆరోచేసీ"తి దువిధో పాఠో అత్థి. తత్థ "ఆరోచేసు"న్తి వుత్తపాఠో "వేదియి వా సో భిక్ఖవే"తి వుత్తత్తా సున్దరం, అఞ్ఞథా "ఆపత్తిం త్వం భిక్ఖూ"తి వత్తబ్బం సియా. "వేదియా వా"తి దీపవాసినో పఠన్తి కిర, మేథునధమ్మస్స పుబ్బపయోగా హత్థగ్గాహాదయో, తస్మా "దుక్కటమేవస్స హోతీ"తి ఇమినా పురిమపదేన సమ్బన్ధో. యస్మా పన దుక్కటమేవస్స హోతి, తస్మా యావ సీసం న పాపుణాతి పుగ్గలో, తావ దుక్కటే తిట్ఠతీతి సమ్బన్ధో

వేదితబ్బో. సీసం నామ మగ్గపటిపాదనం. ‘‘**సీసం న పాపుణాతీ**తి పారాజికం న హోతి తావ పుబ్బపయోగదుక్కటే తిట్ఠతీ’’తి అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** లిఖితం . **ఉచ్చాలిఙ్గపాణకదట్ఠేనా**తి ఏత్థ భావనిట్ఠాపచ్చయో వేదితబ్బో. దట్ఠేన దంసేన ఖాదనేనాతి హి అత్థతో ఏకం.

౭౬-౭. సఙ్గామసీసే యుద్ధముఖే యోధపురిసో వియాయం భిక్ఖూతి ‘‘**సఙ్గామసీసయోధో భిక్ఖూ**’’తి వుచ్చతి. **రుక్ఖసూచిద్వారం** ఉపిలవాయ, ఏకేన వా బహూహి వా కణ్టకేహి థకితబ్బం **కణ్టకద్వారం**. దుస్సద్వారం సాణిద్వారఞ్చ **దుస్ససాణిద్వారం**. ‘‘కిలఞ్జసాణీ’’తిఆదినా వుత్తం సబ్బమ్పి దుస్ససాణియమేవ సఙ్గహేత్వా వుత్తం. ఏకసదిసత్తా ‘‘**ఏక**’’న్తి వుత్తం. **ఆకాసతలే**తి హమ్మియతలేతి అత్థో. **అయఞ్చేత్థ సఙ్ఖేపో**తి ఇదాని వత్తబ్బం సన్ధాయ వుత్తం. ‘‘కిఞ్చి కరోన్తా నిసిన్నా హోన్తీతి వుత్తత్తా నిపన్నానం ఆపుచ్ఛనం న వట్టతీ’’తి వదన్తి. ‘‘యథాపరిచ్ఛేదమేవ చ న ఉట్ఠాతి, తస్స ఆపత్తియేవా’’తి కిఞ్చాపి అవిసేసేన వుత్తం, అనాదరియదుక్కటాపత్తి ఏవ తత్థ అధిప్పేతా. కథం పఞ్ఞాయతీతి? ‘‘రత్తిం ద్వారం వివరిత్వా నిపన్నో అరుణే ఉగ్గతే ఉట్ఠహతి, అనాపత్తీ’’తి వుత్తత్తా, **మహాపచ్చరియం** విసేసేత్వా ‘‘అనాదరియదుక్కటాపి న ముచ్చతీ’’తి వుత్తత్తా చ, తేన ఇతరస్మా దుక్కటా ముచ్చతీతి అధిప్పాయో. **యథాపరిచ్ఛేదమేవ చ న ఉట్ఠాతి, తస్స ఆపత్తియేవా**తి ఏత్థ న అనాదరియదుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం. యథాపరిచ్ఛేదమేవాతి అవధారణత్తా పరిచ్ఛేదతో అబ్భన్తరే న హోతీతి వుత్తం హోతి. పున ‘‘సుపతీ’’తి వుత్తట్ఠానే వియ సన్నిట్ఠానం గహేత్వా వుత్తం. **ఏవం నిపజ్జన్తో**తి నిపజ్జనకాలే ఆపజ్జితబ్బదుక్కటమేవ సన్ధాయ వుత్తం, తస్మా యథాపరిచ్ఛేదేన ఉట్ఠహన్తస్స ద్వే దుక్కటానీతి వుత్తం హోతీతి. **అన్ధకట్ఠకథాయ**మ్పి ‘‘యది రత్తిం ద్వారం అసంవరిత్వా నిపన్నో ‘దివా వుట్ఠహిస్సామీ’తి, అనాదరియే ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తి వుత్తం, ఏత్థాపి ‘‘నిపన్నో’’తి వుత్తత్తా ‘‘అరుణే ఉట్ఠితే ఉట్ఠాహీ’’తి న వుత్తత్తా చ జానితబ్బం. ‘‘**మహాపచ్చరియం** అనాదరియదుక్కటమేవ సన్ధాయ వుత్తం, న **అట్ఠకథాయం** వుత్తదుక్కట’’న్తి ఏకే వదన్తి. **తస్స అనాపత్తీ**తి అత్థతో అనిపన్నత్తా వుత్తం. ‘‘సచే పన రత్తిం సంవరిత్వా నిపన్నో, అరుణుట్ఠానసమయే కోచి వివరతి, ద్వారజగ్గనాదీని అకత్వా నిపన్నస్స ఆపత్తియేవ. కస్మా? ఆపత్తిఖేత్తత్తా’’తి వదన్తి.

యస్మా యక్ఖగహితకోపి విసఞ్ఞీభూతో వియ ఖిత్తచిత్తో నామ హోతి, అస్స పారాజికాపత్తితో అనాపత్తి, పగేవ అఞ్ఞతో, తస్మా ‘‘యక్ఖగహితకో వియ విసఞ్ఞీభూతోపి న ముచ్చతీ’’తి యం **మహాపచ్చరియం** వుత్తం, తం పుబ్బే సఞ్చిచ్చ దివా నిపన్నో పచ్ఛా యక్ఖగహితకోపి విసఞ్ఞీభూతోపి న ముచ్చతి నిపజ్జనపయోగక్ఖణే ఏవ ఆపన్నత్తాతి అధిప్పాయేన వుత్తం. **బన్ధిత్వా నిపజ్జాపితోవ ముచ్చతీ**తి న యక్ఖగహితకాదీస్వేవ, సోపి యావ సయమేవ సయనాధిప్పాయో న హోతి, తావ ముచ్చతి. యదా కిలన్తో హుత్వా నిద్దాయితుకామతాయ సయనాధిప్పాయో హోతి, తదా సంవరాపేత్వా, జగ్గాపేత్వా వా ఆభోగం వా కత్వా నిద్దాయితబ్బం, అఞ్ఞథా ఆపత్తి. సభాగో చే నత్థి, న పస్సతి వా, న గన్తుం వా సక్కోతి. చిరమ్పి అధివాసేత్వా పచ్ఛా వేదనాట్టో హుత్వా అనాభోగేనేవ సయతి, తస్స ‘‘అనాపత్తి వేదనాట్టస్సా’’తి వచనేన అనాపత్తి, **తస్సాపి అవిసయత్తా ఆపత్తి న దిస్సతీ**తి విసఞ్ఞీభావేనేవ సుపన్తస్స ‘‘అనాపత్తి ఖిత్తచిత్తస్సా’’తి వచనేన న దిస్సతి. **ఆచరియా పన ఏవం న కథయన్తీ**తి అవిసేసేన ‘‘న దిస్సతీ’’తి న కథయన్తి, యది సఞ్ఞం అప్పటిలభిత్వా సయతి, అవసవత్తత్తా ఆపత్తి న దిస్సతి, సచే సఞ్ఞం పటిలభిత్వాపి కిలన్తకాయత్తా సయనం సాదియన్తో సుపతి, తస్స యస్మా అవసవత్తత్తం న దిస్సతి, తస్మా ఆపత్తి ఏవాతి కథయన్తీతి అధిప్పాయో.

మహాపదుమత్థేరవాదే యక్ఖగహితకో ఖిత్తచిత్తకో ముచ్చతి. బన్ధిత్వా నిపజ్జాపితో అసయనాధిప్పాయత్తా, వేదనాట్టత్తా చ ముచ్చతీతి అధిప్పాయో. ఏవం సన్తే పాళిఅట్ఠకథా, థేరవాదో చ సమేతి, తస్మా తేసం తేసం వినిచ్ఛయానం అయమేవ అధిప్పాయోతి నో ఖన్తీతి ఆచరియో, **అనుగణ్ఠిపదే** పన యక్ఖగహితకోపి విసఞ్ఞీభూతోపి న ముచ్చతి నామ, పారాజికం ఆపజ్జితుం భబ్బో సో అన్తరన్తరా సఞ్ఞాపటిలాభతోతి అధిప్పాయో. "బన్ధిత్వా నిపజ్జాపితో వా"తి కురున్దీవచనేన ఏకభఙ్గేన నిపన్నోపి న ముచ్చతీతి చే? ముచ్చతియేవ. కస్మా? అత్థతో అనిపన్నత్తా. కురున్దీవాదేన మహాఅట్ఠకథావాదో సమేతి. కస్మా? అవసవత్తసామఞ్ఞతో. కిఞ్చాపి సమేతి, ఆచరియా పన ఏవం న కథయన్తి. న కేవలం తేయేవ, మహాపదుమత్థేరోపీతి దస్సనత్థం "**మహాపదుమత్థేరేనా**"తి వుత్తం. **మహాపదుమత్థేరవాదే** "పారాజికం ఆపజ్జితుం అభబ్బో యక్ఖగహితకో నామా"తి చ వుత్తం, తత్థ ఆచరియా పన ఏవం వదన్తి "సచే ఓక్కన్తనిద్దో అజానన్తోపి పాదే మఞ్చకం ఆరోపేతి, ఆపత్తియేవాతి వుత్తత్తా యో పన పతిత్వా తత్థేవ సయతి న వుట్ఠాతి, తస్స ఆపత్తి అన్తరన్తరా జానన్తస్సాపి అజానన్తస్సాపి హోతీ"తి . సబ్బట్ఠకథాసు వుత్తవచనాని సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేతుం "**ఇధ కో ముచ్చతి కో న ముచ్చతీ**"తి వుత్తం. యక్ఖగహితకో వా విసఞ్ఞీభూతో వా న కేవలం పారాజికం ఆపజ్జితుం భబ్బో ఏవ, సబ్బోపి ఆపజ్జతి. ఏవం "బన్ధిత్వా నిపజ్జాపితోవ ముచ్చతీ"తి వచనేన తస్సాపి అవసవత్తత్తా "ఆపత్తి న దిస్సతీ"తి ఏవం న కథయన్తి. యస్మా ఉమ్మత్తకఖిత్తచిత్తవేదనాట్టేసు అఞ్ఞతరో న హోతి, తస్మా "ఆపత్తియేవా"తి కథయన్తి. ఇదం కిర సబ్బం న సజ్ఝీతిం ఆరుళ్హం. "పవేసనం సాదియతీతిఆదినా వుత్తత్తా అకిరియాపి హోతీతి వదన్తి, తం న గహేతబ్బం, యదా పన సాదియతి, తదా సుఖుమాపి విఞ్ఞత్తి హోతి ఏవాతి ఇధ కిరియా ఏవా"తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

పఠమపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపారాజికం

ధనియవత్థువణ్ణనా

౮౪. దుతియే రాజూహి ఏవ పరిగ్గహితత్తా "రాజగహ"న్తి లద్ధనామకే సమీపత్థేన, అధికరణత్థేన చ పటిలద్ధభుమ్మవిభత్తికే గిజ్ఝకూటే పబ్బతే చతూహి విహారేహి విహరన్తోతి అధిప్పాయో. తస్స "వస్సం ఉపగచ్ఛింసూ"తి ఇమినా సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. తయో ఏవ హి ఞత్తిం ఠపేత్వా గణకమ్మం కరోన్తి, న తతో ఊనా అధికా వా అకిరియత్తా. తత్థ వినయపరియాయేన సఙ్ఘగణపుగ్గలకమ్మకోసల్లత్థం ఇదం పకిణ్ణకం వేదితబ్బం – అత్థి సఙ్ఘకమ్మం సఙ్ఘో ఏవ కరోతి, న గణో న పుగ్గలో, తం అపలోకనకమ్మస్స కమ్మలక్ఖణేకదేసం ఠపేత్వా ఇతరం చతుబ్బిధమ్పి కమ్మం వేదితబ్బం. అత్థి సఙ్ఘకమ్మం సఙ్ఘో చ కరోతి, గణో చ కరోతి, పుగ్గలో చ కరోతి. కిఞ్చాతి? యం పుబ్బే ఠపితం. వుత్తఞ్హేతం **పరివారట్ఠకథాయం** "యస్మిం విహారే ద్వే తయో జనా వసన్తి , తేహి నిసీదిత్వా కతమ్పి సఙ్ఘేన కతసదిసమేవ. యస్మిం పన విహారే ఏకో భిక్ఖు హోతి, తేన భిక్ఖునా ఉపోసథదివసే పుబ్బకరణపుబ్బకిచ్చం కత్వా నిసిన్నేన కతమ్పి కతికవత్తం సఙ్ఘేన కతసదిసమేవ హోతీ"తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౯౫-౪౯౬). పునపి వుత్తం "ఏకభిక్ఖుకే పన విహారే ఏకేన సావితేపి పురిమకతికా పటిప్పస్సమ్భతి ఏవా"తి. అత్థి గణకమ్మం సఙ్ఘో కరోతి, గణో కరోతి, పుగ్గలో కరోతి, తం తయో పారిసుద్ధిఉపోసథా అఞ్ఞేసం సన్తికే కరీయన్తి, తస్స వసేన వేదితబ్బం. అత్థి గణకమ్మం గణోవ కరోతి, న సఙ్ఘో న పుగ్గలో, తం పారిసుద్ధిఉపోసథో అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆరోచనవసేన కరీయతి, తస్స వసేన వేదితబ్బం. అత్థి పుగ్గలకమ్మం పుగ్గలోవ కరోతి, న సఙ్ఘో న గణో, తం అధిట్ఠానుపోసథవసేన వేదితబ్బం. అత్థి గణకమ్మం ఏకచ్చోవ గణో కరోతి, ఏకచ్చో న కరోతి, తత్థ అఞత్తికం ద్వే ఏవ కరోన్తి, న తయో. సఞత్తికం తయోవ కరోన్తి, న

తతో ఊనా అధికా వా, తేన వుత్తం “తయో ఏవ హి ఇత్తిం ఠపేత్వా గణకమ్మం కరోన్తి, న తతో ఊనా అధికా వా అకిరియత్తా”తి. తస్మా తయోవ వినయపరియాయేన సమ్బహులా, న తతో ఉద్ధన్తి వేదితబ్బం. **అనుగణ్ఠిపదే** పన “కిఞ్చాపి కమ్మలక్ఖణం తయోవ కరోన్తి, అథ ఖో తేహి కతం సఙ్ఘేన కతసదిసన్తి వుత్తత్తా ఏకేన పరియాయేన తయో జనా వినయపరియాయేనపి సఙ్ఘో”తి వుత్తం, ఇదం సబ్బమ్పి వినయకమ్మం ఉపాదాయ వుత్తం, లాభం పన ఉపాదాయ అన్తమసో ఏకోపి అనుపసమ్పన్నోపి “సఙ్ఘో”తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి కిర. పవారణాదివసస్స అరుణుగ్గమనసమనన్తరమేవ “వుత్థవస్సా”తి వుచ్చన్తి, ఉక్కంసనయేన “పాటిపదదివసతో పట్ఠాయా”తి వుత్తం, తేనేవ **‘‘మహాపవారణాయ పవారితా’’**తి వుత్తం. అఞ్ఞథా అన్తరాయేన అపవారితా “వుత్థవస్సా”తి న వుచ్చన్తీతి ఆపజ్జతి. థమ్భాది కట్ఠకమ్మన్తి వేదితబ్బం. కేచి తనుకం దారుత్థమ్భం అన్తోకత్వా మత్తికామయం థమ్భం కరోన్తి, అయం పన తథా న అకాసి, తేన వుత్తం “సబ్బమత్తికామయం కుటికం కరిత్వా”తి. తేలమిస్సాయ తమ్బమత్తికాయ.

౮౫. “మా పచ్ఛిమా జనతా పాణేసు పాతబ్యతం ఆపజ్జీ”తి ఇమినా అనుద్దేససిక్ఖాపదేన యత్థ ఇట్ఠకపచన పత్తపచన కుటికరణ విహారకారాపన నవకమ్మకరణ ఖణ్డఫుల్లపటిసఙ్ఖరణ విహారసమ్మజ్జన పటగ్గిదాన కూపపోక్ఖరణీఖణాపనాదీసు పాతబ్యతం జానన్తేన భిక్ఖునా కప్పియవచనమ్పి న వత్తబ్బన్తి దస్సేతి, తేనేవ పరియాయం అవత్వా తేసం సిక్ఖాపదానం అనాపత్తివారేసు “అనాపత్తి అసతియా అజానన్తస్సా”తి వుత్తం. “అన్తరాపత్తిసిక్ఖాపద”న్తిపి ఏతస్స నామమేవ. “గచ్ఛథేతం, భిక్ఖవే, కుటికం భిన్దథా”తి ఇమినా కతం లభిత్వా తత్థ వసన్తానమ్పి దుక్కటమేవాతి చ సిద్ధం. అఞ్ఞథా హి భగవా న భిన్దాపేయ్య. ఏస నయో భేదనకం ఛేదనకం ఉద్దాలనకన్తి ఏత్థాపి, ఆపత్తిభేదావ. తతో ఏవ హి భేదనకసిక్ఖాపదాదీసు వియ “అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి న వుత్తం, తథా అఞ్ఞస్సత్థాయ కరోతి, చేతియాదీనం అత్థాయ కరోతి, దుక్కటమేవాతి చ సిద్ధం, అఞ్ఞథా కుటికారసిక్ఖాపదాదీసు వియ “అఞ్ఞస్సత్థాయ వాసాగారం ఠపేత్వా సబ్బత్థ, అనాపత్తీ”తి నయమేవ వదేయ్య, న భిన్దాపేయ్య. సబ్బమత్తికామయభావం పన మోచేత్వా కట్ఠపాసాణాదిమిస్సం కత్వా పరిభుఞ్జతి, అనాపత్తి. తథా హి ఛేదనకసిక్ఖాపదాదీసు భగవతా నయో దిన్నో “అఞ్ఞేన కతం పమాణాతిక్కన్తం పటిలభిత్వా ఛిన్దిత్వా పరిభుఞ్జతీ”తిఆదీసు. కేచి పన “వయకమ్మమ్పీతి ఏతేన మూలం దత్వా కారాపితమ్పి అత్థి, తేన తం అఞ్ఞేన కతమ్పి న వట్టతీతి సిద్ధ”న్తి వదన్తి, తం న సున్దరం. కస్మా? సమ్భారే కిణిత్వా సయమేవ కరోన్తస్సాపి వయకమ్మసమ్భవతో. కిం వా పాళిలేసే సతి అట్ఠకథాలేసనయో. **ఇట్ఠకాహి గిఞ్జకావసథసఙ్ఖేపేన కతా వట్టతీ**తి ఏత్థ పకతిఇట్ఠకాహి చినిత్వా కత్తబ్బావసథో **గిఞ్జకావసథో** నామ. సా హి “మత్తికామయా”తి న వుచ్చతి, “ఇట్ఠకకుటికా”త్వేవ వుచ్చతి, తస్మా థుసగోమయతిణపలాలమిస్సా మత్తికామయాపి అపక్కిట్ఠకమయాపి “సబ్బమత్తికామయా”త్వేవ వుచ్చతీతి నో ఖన్తీతి ఆచరియో, భస్మాదయో హి మత్తికాయ దళ్హీభావత్థమేవ ఆదీయన్తి, అపక్కిట్ఠకమయాపి గిఞ్జకావసథసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి, న చ ఆయస్మా ధనియో ఏకప్పహారేనేవ కుమ్భకారో వియ కుమ్భం తం కుటికం నిట్ఠాపేసి, అనుక్కమేన పన సుక్ఖాపేత్వా సుక్ఖాపేత్వా మత్తికాపిణ్డేహి చినిత్వా నిట్ఠాపేసి, అపక్కిట్ఠకమయా కుటి వియ సబ్బమత్తికామయా కుటి ఏకాబద్ధా హోతి, న తథా పక్కిట్ఠకమయా, తస్మా సా కప్పతీతి ఏకే. సబ్బమత్తికామయాయ కుటియా బహి చే తిణకుటికాదిం కత్వా అన్తో వసతి, దుక్కటమేవ. సచే తత్థ తత్థ ఛిద్దం కత్వా బన్ధిత్వా ఏకాబద్ధం కరోతి, వట్టతి. అన్తో చే తిణకుటికాదిం కత్వా అన్తో వసతి, వట్టతి. కారకో ఏవ చే వసతి, కరణపచ్చయా దుక్కటం ఆపజ్జతి, న వసనపచ్చయా. సచే అన్తో వా బహి వా ఉభయత్థ వా సుధాయ లిమ్పతి, వట్టతి. యస్మా సబ్బమత్తికామయా కుటి సుకరా భిన్దితుం, తస్మా తత్థ ఠపితం పత్తచీవరాది అగుత్తం హోతి, చోరాదీహి అవహరితుం సక్కా, తేన వుత్తం **‘‘పత్తచీవరగుత్తత్థాయా’’**తి.

పాళిముత్తకవినిచ్ఛయవణ్ణనా

తేన ఖో పన సమయేన ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ ఉచ్చావచే పత్తే ధారేన్తి, ఉచ్చావచాని పత్తమణ్డలాని ధారేన్తీ''తి (చూళవ. ౨౫౩) ఏవమాదీని వత్థూని నిస్సాయ ''న, భిక్ఖవే, ఉచ్చావచా పత్తా ధారేతబ్బా, యో ధారేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా''తిఆదినా నయేన అకప్పియపరిక్ఖారేసు చ దుక్కటం పఞ్ఞత్తం. కస్మా? తదనులోమత్తా. యత్థాపి న పఞ్ఞత్తం, తత్థ ''న, భిక్ఖవే, ఉచ్చావచాని ఛత్తాని ధారేతబ్బాని, యో ధారేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా''తిఆదినా (చూళవ. ౨౬౯-౨౭౦) నయేన దుక్కటం సమ్భవతి, తస్మా **''తత్రాయం పాళిముత్తకో''**తి ఆరభిత్వా సబ్బపరిక్ఖారేసు వణ్ణమట్ఠం, సవికారం వా కరోన్తస్స ఆపత్తి దుక్కటన్తి దీపేన్తేన **''న వట్టతీ''**తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఏత్థాహ – ''అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఠపేత్వా పహరణిం సబ్బం లోహభణ్డం, ఠపేత్వా ఆసన్దిం పల్లఙ్కం దారుపత్తం దారుపాదుకం సబ్బం దారుభణ్డం, ఠపేత్వా కతకఞ్చ కుమ్భకారికఞ్చ సబ్బం మత్తికాభణ్డ''న్తి (చూళవ. ౨౯౩) వుత్తత్తా యథాఠపితం వజ్జేత్వా ఇతరం సబ్బం వణ్ణమట్ఠమ్పి సవికారమ్పి అవిసేసేన వట్టతీతి? వుచ్చతే – తం న యుత్తం యథాదస్సితపాళివిరోధతో, తస్మా ''ఠపేత్వా పహరణి''న్తి ఏవం జాతివసేన అయం పాళి పవత్తా, యథాదస్సితా పాళి వణ్ణమట్ఠాదివికారపటిసేధనవసేన పవత్తాతి ఏవం ఉభయమ్పి న విరుజ్ఝతి, తస్మా యథావుత్తమేవ. **ఆరగ్గేన** నిఖాదనగ్గేన, ''ఆరగ్గేరివ సాసపో''తి (మ. ని. ౨.౪౫౫; ధ. ప. ౪౦౧; సు. ని. ౬౩౦) ఏత్థ వుత్తనయతో ఆరగ్గేన.

పట్టముఖే వాతి పట్టకోటియం. **పరియన్తే**తి చీవరపరియన్తే. వేణిఉహుమునియుపేఞ్ఞామ. **అగ్ఘియన్తి** చేతియం. **గయముగ్గరన్తి** తులాదణ్డసణ్ఠానం, గయా సీసే సూచికా హోతి, ముఖపత్తా ఠద్రా. **ఉక్కిరన్తి** నీహరన్తి కరోన్తి ఠపేన్తి. **కోణసుత్తపిళకా** నామ గణ్ఠికపట్టాదికోణేసు సుత్తమయపిళకా. యం ఏత్థ చీవరం వా పత్తో వా ''న వట్టతీ''తి వుత్తో, తత్థ అధిట్ఠానం రుహతి, వికప్పనాపి రుహతీతి వేదితబ్బం. **దేడ్డుభో**తి ఉదకసప్పో. **అచ్ఛీ**తి కుఞ్జరక్ఖి. **గోముత్తకన్తి** గోముత్తసణ్ఠానా రాజియో. కుఞ్చికాయ సేనాసనపరిక్ఖారత్తా సువణ్ణరూపియమయాపి వట్టతీతి ఛాయా దిస్సతి, **''కుఞ్చికాయ వణ్ణమట్ఠకమ్మం న వట్టతీ''**తి వచనతో అఞ్ఞే కప్పియలోహాదిమయావ కుఞ్చికా కప్పన్తి పరిహారణీయపరిక్ఖారత్తా. **ఆరకణ్టకో** పోత్థకాదికరణసత్థకజాతి. **''ఆమణ్డకసారకో** ఆమలకఫలమయో''తి వదన్తి . తాలపణ్ణబీజనీఆదీసు **''వణ్ణమట్ఠకమ్మం వట్టతీ''**తి వుత్తం. కిఞ్చాపి తాని కుఞ్చికా వియ పరిహారణీయాని, అథ ఖో ''ఉచ్చావచాని న ధారేతబ్బానీ''తి పటిక్ఖేపాభావతో వుత్తం. కేవలఞ్హి తాని ''అనుజానామి, భిక్ఖవే, విధూపనఞ్చ తాలవణ్టఞ్చా''తిఆదినా (చూళవ. ౨౬౯) వుత్తాని. **గణ్ఠిపదే** పన **''తేలభాజనేసు వణ్ణమట్ఠకమ్మం వట్టతీ**తి సేనాసనపరిక్ఖారత్తా''తి వుత్తం. **రాజవల్లభా**తి రాజకులూపకా. **సీమా**తి ఇధాధిప్పేతా భూమి, బద్ధసీమా చ. ''యేసం సన్తకా తేసం సీమా, తత్థ పరేహి న కత్తబ్బ''న్తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. ''భూమి చ సీమా చ యేసం సన్తకా, తేహి ఏవ వారేతబ్బా. యేసం పన అఞ్ఞేసం భూమియం సీమా కతా, తే వారేతుం న ఇస్సరా''తి వదన్తి . ''సఙ్ఘభేదాదీనం కారణత్తా 'మా కరోథా'తి పటిసేధేతబ్బా ఏవా''తి **అన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తం కిర.

౮౬-౭. దారుకుటికం కాతుం, కత్తున్తి చ అత్థి. **ఖణ్డాఖణ్డికన్తి** ఫలాఫలం వియ దట్ఠబ్బం. **ఆణాపేహీ**తి వచనం అనిట్ఠే ఏవ వుచ్చతీతి కత్వా **బన్ధం ఆణాపేసి. ఇస్సరియమత్తాయా**తి సమిద్ధియం మత్తాసద్దోతి ఞాపేతి.

౮౮. ''ఏవరూపం వాచం భాసిత్వా''తి చ పాఠో. **లోమేన త్వం ముత్తో, మా పునపి ఏవరూపమకాసీ**తి ఇదం కిం బ్యాపాదదీపకం, దారూసుపి లోభక్ఖన్ధదీపకం వచనం సోతాపన్నస్స సతో తస్స రాజస్స పతిరూపం. నను నామ ''పుబ్బే

కతం సుకతం భన్తే, వదేయ్యాథ పునపి యేనత్థో”తి పవారేత్వా అతీవ పీతిపామోజ్జం ఉప్పాదేతబ్బం తేన సియాతి? సచ్చమేతం సోతాపన్నత్తా అతీవ బుద్ధమామకో ధమ్మమామకో సఙ్ఘమామకో చ, తస్మా భిక్ఖూనం అకప్పియం అసహన్తో, సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియా చ ఓకాసం కత్తుకామో “సుపయుత్తాని మే దారూనీ”తి తుట్ఠచిత్తోపి ఏవమాహాతి వేదితబ్బం. ఇమేహి నామ ఏవరూపే ఠానే. ‘‘**ఆగతపదానురూపేనాతి** అఞ్ఞేహి వా పదేహి, ఇతో థోకతరేహి వా ఆగతకాలే తదనురూపా యోజనా కాతబ్బా”తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. “న కేవలం ఇమస్మింయేవ సిక్ఖాపదే, అఞ్ఞేసుపి ఆగచ్ఛన్తి, తస్మా తత్థ తత్థ ఆగతపదానురూపేన యోజనా వేదితబ్బా”తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. **ఉజ్ఝాయనత్థో** అదిన్నస్సాదిన్నత్తావ, తే ఉజ్ఝాయింసు.

రుద్రదామకో నామ రుద్రదామకాదీహి ఉప్పాదితో. బారాణసినగరాదీసు తేహి తేహి రాజూహి పోరాణసత్థానురూపం లక్ఖణసమ్పన్నా ఉప్పాదితా **నీలకహాపణా**. తేసం కిర తిభాగం అగ్ఘతి రుద్రదామకో, తస్మా తస్స పాదో థుల్లచ్చయవత్థు హోతి. మాసకో పన ఇధ అప్పమాణం. కహాపణో కిఞ్చికాలే ఊనవీసతిమాసకో హోతి, కిఞ్చి కాలే అతిరేకవీసతిమాసకో. తస్మా తస్స కహాపణస్స చతుత్థభాగో పఞ్చమాసకో వియ అతిరేకపఞ్చమాసకో వా ఊనపఞ్చమాసకో వా పాదోతి వేదితబ్బం. ఇమస్సత్థస్స దీపనత్థం ‘‘**తదా రాజగహే వీసతిమాసకో కహాపణో హోతీ**’’తిఆది వుత్తం. తత్థ రజతమయో సువణ్ణమయో తమ్బమయో చ **కహాపణో** హోతి. సువణ్ణభూమియం వియ పాదోపి యత్థ తమ్బమయోవ కతో హోతి, తత్థ సోవ పాదోతి ఆచరియో. యస్మా పాదో ఏకనీలకహాపణగ్ఘనకో, తస్మా తస్స పాదస్స చతుత్థభాగోవ సియా పాదోతి ఏకే. ఇదం న యుజ్జతి. యో చ తత్థ పాదారహో భణ్డో, తస్స చతుత్థభాగస్సేవ పారాజికవత్థుభావప్పసఙ్గతో. యది పాదారహం భణ్డం పారాజికవత్థు, సిద్ధం “సోవ పాదో పచ్ఛిమం పారాజికవత్థూ”తి . న హి సబ్బత్థ భణ్డం గహేత్వా నీలకహాపణగ్ఘేన అగ్ఘాపేన్తి. యస్మా తస్స తస్సేవ కహాపణగ్ఘేన అగ్ఘాపేన్తి, తస్మా తస్స తస్స జనపదస్స పాదోవ పాదోతి తదగ్ఘనకమేవ పాదగ్ఘనకన్తి సిద్ధం, ‘‘**సో చ ఖో పోరాణస్స నీలకహాపణస్స వసేన, న ఇతరేసన్తి** యత్థ పన నీలకహాపణా వళఞ్జం గచ్ఛన్తి, తత్థేవా”తి కేచి వదన్తి, ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౯౨. **గామా వా అరఞ్ఞా వాతి** లక్ఖణానుపఞ్ఞత్తికత్తా పఠమపఞ్ఞత్తియా ఆదిమ్హి వుత్తా. **యతో వా అపక్కన్తా**, సో **అమనుస్సో నామ**. “అమనుస్సగామం అపారుపిత్వా, గామప్పవేసనఞ్చ అనాపుచ్ఛా పవిసితుం వట్టతీ”తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. “యతో గామతో ఆగన్తుకామా ఏవ అపక్కన్తా, తం గామం ఏవం పవిసితుం న వట్టతీ”తి వదన్తి ఏకే. కేచి పన “యక్ఖపరిగ్గహభూతోపి ఆపణాదీసు దిస్సమానేసు ఏవ ‘గామో’తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, అదిస్సమానేసు పవేసనే అనాపత్తీ”తి వదన్తి. ‘‘గామో ఏవ ఉపచారో గామూపచారోతి ఏవం కమ్మధారయవసేన గహితే కురున్దట్ఠకథాదీసు వుత్తమ్పి సువుత్తమేవ హోతీ”తి వదన్తి. “తస్స ఘరూపచారో గామోతి ఆపజ్జతీ”తి వచనం పటిక్ఖిపతి. ‘‘గామస్సూపచారో చ గామో చ గామూపచారో చా”తి వదన్తి, తం విరుజ్ఝతి, న. “ఇమేసం లాభాదీసు లక్ఖణం సన్ధాయ **మహాఅట్ఠకథాయం** ‘ఘరం ఘరూపచారో’తిఆది వుత్తం, తం న మయం పటిక్ఖిపామా”తి చ వదన్తి. ‘‘**కతపరిక్ఖేపో చాతి** ఘరస్స సమన్తతో తత్తకో ఉపచారో నామా”తి **గణ్ఠిపదే** లిఖితం. **అనుగణ్ఠిపదే** పన ‘‘**యో యో అట్ఠకథావాదో వా థేరవాదో వా పచ్ఛా వుచ్చతీతి** ఇతో అనాగతం సన్ధాయ వుత్తం, నాతీతం. యది అతీతమ్పి సన్ధాయ వుత్తం, మహాపదుమథేరవాదోవ పమాణం జాతన్తి ఆపజ్జతి, తస్మా అనాగతమేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి ఆచరియా కథయన్తీ”తి వుత్తం. **సేసమ్పీతి** గామూపచారలక్ఖణమ్పి.

తత్రాయం నయోతి తస్స గామూపచారస్స గహణే అయం నయో. **వికాలేగామప్పవేసనాదీసూతి** ఏత్థ "గామప్పవేసనఞ్హి బహి ఏవ ఆపుచ్ఛితబ్బ"న్తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. "తం అట్ఠకథాయ న సమేతీ"తి వదన్తి. "గామసఙ్ఖాతూపచారం సన్ధాయ వుత్త"న్తి గహితే సమేతీతి మమ తక్కో. "**ఆది**-సద్దతో ఘరే ఠితానం దిన్నలాభభాజనాదీనీ"తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. "గామూపచారే ఠితానం పాపుణితబ్బలాభం సఙ్కేచ్చ అదేన్తానం పారాజిక"న్తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. కిఞ్చాపి **కురున్దిఆదీసు** పాళియం వుత్తవచనానులోమవసేన వుత్తత్తా "పమాదలేఖా"తి న వత్తబ్బం, మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తవినిచ్ఛయో సఙ్గీతితో పట్ఠాయ ఆగతో. "**యఞ్చేతం మహాఅట్ఠకథాయ**"న్తిఆది సీహళదీపే అట్ఠకథాచరియేహి వుత్తం "వినిచ్ఛయనయో"తి చ. **లేడ్డుపాతేనేవ పరిచ్ఛిన్దితబ్బోతి** పరిక్ఖేపారహట్ఠానం, న ఉపచారం. సో హి తతో అపరేన లేడ్డుపాతేన పరచ్ఛిన్నో. ఇమస్మిం **అదిన్నాదానసిక్ఖాపదేతి** నియమేన అఞ్ఞత్థ అఞ్ఞథాతి అత్థతో వుత్తం హోతి. తేన వా నియమేన యథారుతవసేనాపి అత్థో ఇధ యుజ్జతి. **అభిధమ్మే పనాతిఆదినా** అఞ్ఞథాపి అత్థాపత్తిసిద్ధం దస్సేతి.

"పరిచ్చాగాదిమ్హి అకతే 'ఇదం మమ సన్తక'న్తి అవిదితమ్పి పరపరిగ్గహితమేవ పుత్తకానం పితు అచ్చయేన సన్తకం వియ, తం అత్థతో అపరిచ్చత్తే సఙ్గహం గచ్ఛతీ"తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. "థేనస్స కమ్మం **థేయ్యం,** థేనేన గహేతబ్బభూతం భణ్డం. థేయ్యన్తి సఙ్ఖాతన్తి థేయ్యసఙ్ఖాత"న్తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. తం థేయ్యం యస్స థేనస్స కమ్మం, సో యస్మా థేయ్యచిత్తో అవహరణచిత్తో హోతి, తస్మా "థేయ్యసఙ్ఖాత"న్తి పదం ఉద్ధరిత్వా "థేయ్యచిత్తో అవహరణచిత్తో"తి పదభాజనమ్పి తేసం పోరాణానం యుజ్జతేవ, తథాపి అట్ఠకథాయం వుత్తనయేనేవ గహేతబ్బం. "యఞ్చ పుబ్బభాగే 'అవహరిస్సామీ'తి పవత్తం చిత్తం, యఞ్చ గమనాదిసాధకం, పరామసనాదిసాధకం వా మజ్ఝే పవత్తం, యఞ్చ ఠానాచావనపయోగసాధకం , తేసు అయమేవేకో పచ్ఛిమో చిత్తకోట్ఠాసో ఇధ అధిప్పేతో 'థేనో'తి అపరే"తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. ఊనమాసకమాసపాదాదీసు "అవహరణచిత్తేసు ఏకచిత్తకోట్ఠాసోతి ఆచరియా వదన్తీ"తి వుత్తం.

పఞ్చవీసతిఅవహారకథావణ్ణనా

పఞ్చవీసతి అవహారా నామ వచనభేదేనేవ భిన్నా, అత్థతో పన అభిన్నా. **ఆకులా దువిఞ్ఞేయ్యవినిచ్ఛయాతి** ఆచరియానం ముఖే సన్తికే సబ్బాకారేన అగ్గహితవినిచ్ఛయానం దువిఞ్ఞేయ్యా. దుకతికపట్ఠానపాళి (పట్ఠా॰ ౨.౧.౧ ఆదయో, దుకతికపట్ఠానపాళి) వియ ఆకులా దువిఞ్ఞేయ్యవినిచ్ఛయా, కేవలం తం ఆచరియా పుబ్బాపరవిరోధమకత్వా సఙ్గీతితో పట్ఠాయ ఆగతనయమవినాసేత్వా వణ్ణయన్తీతి "పట్ఠానపాళిమివాతి అపరే వదన్తీ"తి చ వుత్తా. **పోరాణాతి** సఙ్గీతిఆచరియా. **అయమేత్థ సామీచి** ఏవ, సచే న దేతి, ఆపత్తి నత్థి, పారాజికభయా పన యథా సిక్ఖాకామో దేతి, ఏవం దాతబ్బమేవ. యాని పనేత్థ వత్థూని, తాని సీహళదీపే ఆచరియేహి సఙ్ఘాదీనమనుమతియా అట్ఠకథాసు పక్ఖిత్తాని, "అనాగతే బ్రహ్మచారీనం హితత్థాయ పోత్థకారుళ్హకాలతో పచ్ఛాపీ"తి వుత్తం. ఆణత్తికం ఆణత్తిక్ఖణేపి గణ్హాతి, కాలన్తరేనాపి అత్థసాధకో, కాలన్తరం సన్ధాయాతి ఇదమేతేసం నానత్తం. **భట్ఠేతి** అపగతే. **అన్తరసముద్దే** అతురుముహుదే. **ఘరతి** సాధేతి. **నవధోతోతి** నవకతో. **పాసాణసక్ఖరన్తి** పాసాణఞ్చ సక్ఖరఞ్చ.

భూమట్ఠకథాదివణ్ణనా

౮౪. **మహాఅట్ఠకథాయం పన సచ్చేపి అలికేపి దుక్కటమేవ వుత్తం, తం పమాదలిఖితన్తి వేదితబ్బన్తి** యథేతరహి యుత్తియా గహేతబ్బా. తత్థ "చతువగ్గేన ఠపేత్వా ఉపసమ్పదపవారణఅబ్భానాదిసబ్బం సఙ్ఘకమ్మం కాతుం వట్టతీ"చ్చేవ వత్తబ్బే "ఉపసమ్పదపవారణకథినబ్భానాదీనీ"తి లిఖన్తీతి వేదితబ్బం. తం ఆచరియా "పమాదలేఖా"త్వేవ వణ్ణయన్తి, తేన వుత్తం "పమాదలిఖిత"న్తి. యం యం వచనం ముసా, తత్థ తత్థ పాచిత్తియన్తి వుత్తం. దుక్కటస్స వచనే పయోజనాభావా **"అదిన్నాదానస్స పుబ్బపయోగే"**తి వుత్తం. అఞ్ఞేసమ్పి పుబ్బపయోగే పాచిత్తియట్ఠానే పాచిత్తియమేవ. **పమాదలిఖితన్తి** ఏత్థ ఇధ అధిప్పేతమేవ గహేత్వా అట్ఠకథాయం వుత్తన్తి గహితే సమేతి వియ. ఆచరియా పన **"పాచిత్తియట్ఠానే పాచిత్తియ"**న్తి వత్వా దుక్కటే విసుం వత్తబ్బే "సచ్చాలికే"తి సామఞ్ఞతో వుత్తత్తా "పమాదలేఖా"తి వదన్తీతి వేదితబ్బాతి. "కుసలచిత్తేన గమనే అనాపత్తీ"తి వుత్తత్తా "దానఞ్చ దస్సామీ"తి వచనేన అనాపత్తి వియ.

పాచిత్తియట్ఠానే దుక్కటా న ముచ్చతీతి పాచిత్తియేన సద్ధిం దుక్కటమాపజ్జతి. **బహుకాపి ఆపత్తియో హోన్తీతి** ఖణనబ్యూహనుద్ధరణేసు దస దస కత్వా ఆపత్తియో ఆపన్నో, తేసు ఉద్ధరణే దస పాచిత్తియో దేసేత్వా ముచ్చతి, జాతివసేన **"ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీ"**తి **కురున్దియం** వుత్తం, తస్మా పురిమేన సమేతి. "సమోధానేత్వా దస్సితపయోగే "దుక్కట"న్తి వుత్తత్తా సమానపయోగా బహుదుక్కటత్తం ఞాపేతి. **ఖణనే బహుకానీతి** సమానపయోగత్తా న పటిప్పస్సమ్భతి. **అట్ఠకథాచరియప్పమాణేనాతి** యథా పనేత్థ, ఏవం అఞ్ఞేసుపి ఏవరూపాని అట్ఠకథాయ ఆగతవచనాని సఙ్గీతితో పట్ఠాయ ఆగతత్తా గహేతబ్బానీతి అత్థో. "ఇధ దుతియపారాజికే గహేతబ్బా, న అఞ్ఞేసూ"తి **ధమ్మసిరిత్థేరో** కిరాహ. **గణ్ఠిపదే** పన "పురిమఖణనం పచ్ఛిమం పత్వా పటిప్పస్సమ్భతి, తేనేవ ఏకమేవ దేసేత్వా ముచ్చతీ"తి వుత్తం, "విసభాగకిరియం వా పత్వా పురిమం పటిప్పస్సమ్భతీ"తి చ వుత్తం.

ఏవం ఏకట్ఠానే ఠితాయ కుమ్భియా ఠానాచావనఞ్చేత్థ ఛహాకారేహి వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో. **కుమ్భియాతి** భుమ్మవచనం. **ఉద్ధం ఉక్ఖిపన్తో కేసగ్గమత్తమ్పి భూమితో మోచేతి, పారాజికన్తి** ఏత్థ ముఖవట్టియా ఘట్టోకాసం బున్దేన మోచితే "ఠానాచావనఞ్చేత్థ ఛహాకారేహి వేదితబ్బ"న్తి ఇమినా సమేతి, తథా అవత్వా "భూమితో ముత్తే కేసగ్గమత్తమ్పి అతిక్కన్తే భూమితో మోచితం నామ హోతీ"తి దళ్హం కత్వా వదన్తి, ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం. ఏత్థ ఏకచ్చే ఏవం అత్థం వదన్తి "పుబ్బే ఖణన్తేన అవసేసట్ఠానాని వియోజితాని, తస్మిం విముత్తే పారాజిక"న్తి. **సఙ్ఖేపమహాపచ్చరియాదీసు** వుత్తవచనస్స పమాదలేఖభావో "అత్తనో భాజనగతం వా కరోతి, ముట్ఠిం వా ఛిన్దతీ"తి వచనేన దీపితో.

యం పన **"పీతమత్తే పారాజిక"**న్తి వుత్తం, తం యథేతరహి "పఞ్చవిఞ్ఞాణా ఉప్పన్నవత్థుకా ఉప్పన్నారమ్మణా"తి పదస్స "ఉప్పన్నవత్థుకాహి అనాగతపటిక్ఖేపో"తి అట్ఠకథావచనం "అసమ్భిన్నవత్థుకా అసమ్భిన్నారమ్మణా పురేజాతవత్థుకా పురేజాతారమ్మణా"తి వచనమపేక్ఖిత్వా అతీతానాగతపటిక్ఖేపోతి పరివత్తేతి, తథా తాదిసేహి పరివత్త'న్తి వేదితబ్బం. న హి అట్ఠకథాచరియా పుబ్బాపరవిరుద్ధం వదన్తి. యం పన ఆచరియా "ఇదం పమాదలిఖిత"న్తి అపనేత్వా పటిక్ఖిపిత్వా వచనకాలే వాచేన్తి, ఉద్దిసన్తి, తమేవ చ ఇమినాపి ఆచరియేన "పమాదలిఖిత"న్తి పటిక్ఖిత్తం. యఞ్చ సుత్తం దస్సేత్వా తే పటిక్ఖిపన్తి, తమేవ చ దస్సేన్తేన ఇమినా పటిక్ఖిత్తం, తేన వుత్తం **"తం పన తత్థేవా"**తిఆది.

అనాపత్తిమత్తమేవ వుత్తన్తి నేవ అవహారో న గీవా అనాపత్తీతి బ్యఞ్జనతోవ భేదో, న అత్థతోతి దస్సనత్థం. **తం పమాదలిఖితం** కతరేహీతి చే? పుబ్బే వుత్తప్పకారేహి, లేఖకేహి వా, ఏస నయో సబ్బత్థ. "న హి తదేవ బహూసు ఠానేసు యుత్తితో పారాజికమహుత్వా కత్థచి హోతీ"తి సబ్బం **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. **దుట్ఠపితం వా ఠపేతీతి** ఏత్థ తతో పగ్ఘరిస్సతీతి

ఠానాచావనం సన్ధాయ కతత్తా పారాజికం తం పన గణ్హాతు వా మా వా తత్థేవ “భిన్దతీ”తిఆదివచనతో వేదితబ్బం. “**తత్థేవాతి** ఠానాచావనం అకరోన్తోవ ఠానా అచావేతుకామోవ కేవలం ‘భిన్దతీ’తి అట్ఠకథావచనతో చ ఞాపేతబ్బ”న్తి అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. తథా “పఞ్చరితేహి తిన్తపంసుం గహేత్వా ఉదకే పక్ఖిపిత్వా పచిత్వా గహేతుం సక్కా, తస్మా గహణమేవ సన్ధాయ వుత్త”న్తి అపరే. “రిత్తకుమ్భియా ఉపరి కరోతి, భణ్డదేయ్య”న్తి వుత్తం, తం ఆణత్తియా విరుజ్ఝతి, “యదా సక్కోసి, తదా తం భణ్డం అవహరా”తి అత్థసాధకో ఆణత్తికాలే ఏవ పారాజికం. అపిచ ఆవాటకాదీని థావరపయోగాని చ ఏత్థ సాధకాని. నత్థి కాలకతపయోగాని పారాజికవత్థూనీతి తస్మా ఉపపరిక్ఖితబ్బన్తి ఏకే. యత్థ యత్థ “**అపరే**”తి వా “**ఏకే**”తి వా వుచ్చతి, తత్థ తత్థ సుట్ఠు ఉపపరిక్ఖిత్వా యుత్తం గహేతబ్బం, ఇతరం ఛడ్డేతబ్బం. **వదన్తీ**తి ఆచరియా వదన్తి. **న, అఞ్ఞథా గహేతబ్బత్థతో**తి పాళిపరిహారణత్థం వుత్తం. **ఏవమేకే వదన్తీ**తి తం న గహేతబ్బం. కస్మా? “పస్సావం వా ఛడ్డేతీ”తి చ “అపరిభోగం వా కరోతీ”తి చ అత్థతో ఏకత్తా, అట్ఠకథాయ “ముగ్గరేన పోథేత్వా భిన్దతీ”తి వుత్తత్తాపి.

అయం పనేత్థ సారోతిఆదికథాయ “అమ్హాకం ఆచరియస్స వచన”న్తి **ధమ్మసిరిత్థేరో** ఆహ. సఙ్గహాచరియానం వాదోతి ఏకే. పుబ్బే వుత్తాపి తే ఏవ, తస్మా **వోహారవసేనాతి** అఛడ్డేతుకామమ్పి తథా కరోన్తం “ఛడ్డేతీ”తి వోహరన్తి. **ఏవమేతేసం పదానం అత్థో గహేతబ్బో**తి ఏవం సన్తే “ఠానాచావనస్స నత్థితాయ దుక్కట”న్తి అట్ఠకథావచనేన అతివియ సమేతి, తత్థ ఠానాచావనచిత్తస్స నత్థితాయ ఠానా చుతమ్పి న “ఠానా చుత”న్తి వుచ్చతీతి అత్థో గహేతబ్బో. **ఇతరథాపీ**తి థేయ్యచిత్తాభావా ఠానా చావేతుకామస్సపి దుక్కటం యుజ్జతి.

౯౬. సయమేవ పతితమోరస్సేవ ఇతో చితో చ కరోతో థుల్లచ్చయం. ఆకాసట్ఠవినిచ్ఛయే తప్పసఙ్గేన తస్మిం వేహాసాదిగతేపి అసమ్మోహత్థం ఏవం గహేతబ్బన్తి వుత్తం. “ఏవమఞ్ఞత్రాపి సామిసే”తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. “ఠానాచావనం అకరోన్తో చాలేతీ”తి వచనతో ఠానాచావనే థుల్లచ్చయం నత్థీతి వుత్తం హోతి. కేచి అఫన్దాపేత్వా ఠానాచావనాచావనేహిపి దుక్కటథుల్లచ్చయే వదన్తి. “తే ఠానాచావనం అకరోన్తోతి ఇమం అట్ఠకథావచనం దస్సేత్వా పటిసేధేతబ్బా”తి కేచి వదన్తి, వీమంసితబ్బం.

౯౭. ఛేదనమోచనాది ఉపరిభాగం సన్ధాయ వుత్తం. అవస్సం ఠానతో **ఆకాసగతం కరోతి**. ఏత్థ “ఏకకోటిం నీహరిత్వా ఠపితే వంసే ఠితస్స ఆకాసకరణం సన్ధాయా”తి కేచి వదన్తి. తే పన అథ “మూలం అచ్ఛేత్వా వలయం ఇతో చితో చ సారేతి, రక్ఖతి. సచే పన మూలతో అనీహరిత్వాపి హత్థేన గహేత్వా ఆకాసగతం కరోతి, పారాజిక”న్తి అట్ఠకథావచనం దస్సేత్వా పటిసేధేతబ్బా. **భిత్తినిస్సిత**న్తి భిత్తియా ఉపత్థమ్భితం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఏకే. **భిత్తిం నిస్సాయ ఠపిత**న్తి నాగదన్తాదీసు ఠితం సన్ధాయ వుత్తం. **ఛిన్నమత్తే**తి ఉపరి ఉగ్గన్త్వా ఠితం సన్ధాయ వుత్తం.

౯౮. **ఉపరి ఠితస్స పిట్ఠియా**తి ఏత్థ అధో ఓసారణం సన్ధాయ వుత్తం. హేట్ఠా ఓసారేన్తస్స ఉపరిమస్స పిట్ఠియా హేట్ఠిమేన ఠితోకాసం అతిక్కన్తమత్తే పారాజికం, ఉద్ధం ఉక్ఖిపన్తస్స ఉదకతో ముత్తమత్తే. “ఏవం గహితే భూమట్ఠే వుత్తేన సమేతీ”తి వదన్తి. మతమచ్ఛానం ఠితట్ఠానమేవ ఠానం కిర. థేయ్యచిత్తేన మారేత్వా గణ్హతో ఊనపాదగ్ఘనకే దుక్కటం, సహపయోగత్తా పాచిత్తియం నత్థీతి ఏకే. **మదనఫలవసాదీనీ**తి ఏత్థ **సీహళభాసా** కిర **వస** ఇతి విసన్తి అత్థో, గరుళాకారేన కతుప్పేయితం వా.

౯౯. **పుబ్బే** పాసే బద్ధసూకరఉపమాయ **వుత్తా ఏవ**. “థలే ఠపితాయ నావాయ న ఫుట్ఠోకాసమత్తమేవా”తి పాఠో. “వాతో ఆగమ్మాతి వచనతో వాతస్స నత్థికాలే పయోగస్స కతత్తా అవహారో నత్థి, అత్థికాలే చే కతో, అవహారోవా”తి వదన్తి.

“భణ్డదేయ్యం పన కేసన్తి చే? యేసం హత్థే కహాపణాని గహితాని, తేసం వా, నావాసామినా నావాయ అగ్గహితాయ నావాసామికస్స వా”తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

౧౦౪. నిరమ్బిత్వా ఉపరి. **అకతం వా పన పతిట్ఠపేతీ**తి అపుబ్బం వా పట్ఠపేతీతి అత్థో.

౧౦౬. గామట్ఠే వా “గామో నామా”తి న వుత్తం పఠమం గామలక్ఖణస్స సబ్బసో వుత్తత్తా.

౧౦౭. అరఞ్ఞట్ఠే **అరఞ్ఞం నామా**తి పున న కేవలం పుబ్బే వుత్తలక్ఖణఞ్ఞేవ అరఞ్ఞన్తి ఇధాధిప్పేతం, కిన్తు పరపరిగ్గహితమేవ చేతం హోతి, తం ఇధాధిప్పేతన్తి దస్సనత్థం వుత్తం. తేనేవ అత్థేపి అరఞ్ఞగ్గహణం కతం. **అగ్గేపి మూలేపి ఛిన్నా**తి ఏత్థ “న వేఠేత్వా ఠితా, ఛిన్నమత్తే పతనకం సన్ధాయ వుత్త”న్తి వదన్తి. **తచ్ఛేత్వా ఠపితో**తి అరఞ్ఞసామికేహి పరేహి లద్ధేహి తచ్ఛేత్వా ఠపితో. **అద్ధగతోపీ**తి చిరకాలికోపి. ‘‘**న గహేతబ్బో**’తి అరఞ్ఞసామికేహి అనుఞ్ఞాతేనపీ”తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం. **ఛల్లియా పరియోనద్ధం హోతీ**తి ఇమినా సామికానం నిరపేక్ఖతం దీపేతి. తేన వుత్తం ‘‘**గహేతుం వట్టతీ**”తి. యది సామికానం సాపేక్ఖతా అత్థి, న వట్టతి.

౧౦౮. తత్థ “భాజనేసు పోక్ఖరణీతళాకేసు చ గావో పక్కోసతీతి ఇతో పట్ఠాయ తయో దస వారా ఆదిమేవ దస్సేత్వా సంఖిత్తా”తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. **నిబ్బహనఉదకం** నామ తళాకరక్ఖణత్థాయ అధికోదకనిక్ఖమనద్వారేన నిక్ఖమనఉదకం. ‘‘**గహేతుం న లభతీ**తి సామీచికమ్మం న హోతీ”తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. ఇతో పట్ఠాయ “వుత్త”న్తి వుత్తే **అనుగణ్ఠిపదే**తి గహేతబ్బం. **అనిక్ఖన్తే** ఉదకేతి పాఠసేసో, సుక్ఖమాతికాపయోగత్తా భణ్డదేయ్యమ్పి న హోతీతి అధిప్పాయో. **తళాకం నిస్సాయ ఖేత్తస్స కతత్తా**తి “సబ్బసాధారణం తళాకం హోతీ”తి పఠమం వుత్తత్తా తం సన్ధాయ వుత్తం. “యస్మా తళాకగతం ఉదకం సబ్బసాధారణమ్పి మాతికాయ సతి తం అతిక్కమిత్వా గహేతుం న వట్టతి, తస్మా తం సన్ధాయ **కురున్దియాదీసు అవహారోతి వుత్త**”న్తి అపరే ఆహూతి. **ఇమినా లక్ఖణేన న సమేతీ**తి యస్మా సబ్బసాధారణదేసో నామ తఞ్చ తళాకం సబ్బసాధారణం, కతికాభావా చ **మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తమేవ యుత్త**న్తి ఆహాచరియో.

౧౦౯. ‘‘**తతో పట్ఠాయ అవహారో నత్థీ**తి థేయ్యాయపి గణ్హతో, తస్మా యథాముణ్డమహాజేతబ్బత్తా, అరక్ఖితబ్బత్తా, సబ్బసాధారణత్తా చ అఞ్ఞమ్పి సఙ్ఘసన్తకం ఇదం న హోతీ”తి **గణ్ఠిపదే** వుత్తం.

౧౧౦. ఉజుకమేవ తిట్ఠతీతి ఏత్థ “సమీపే రుక్ఖసాఖాదీహి **సన్ధారితత్తా** ఈసకం ఖలిత్వా ఉజుకమేవ తిట్ఠతి చే, అవహారో. ఛిన్నవేణు వియ తిట్ఠతి చే, అనాపత్తీ”తి వుత్తం, తం సువుత్తం, తస్స వినిచ్ఛయే “సచే తాని రక్ఖన్తీ”తి వుత్తత్తా. **నో అఞ్ఞథా**తి సమ్పత్తే చే వాతే వాతముఖసోధనం కరోతి, పారాజికన్తి అత్థో.

౧౧౧. అఞ్ఞేసు పన విచారణా ఏవ నత్థీతి తేసు అప్పటిక్ఖిపితత్తా అయమేవ వినిచ్ఛయోతి వుత్తం హోతి. “ఏతేన ధురనిక్ఖేపం కత్వాపి చోరేహి ఆహటం చోదేత్వా గణ్హతో అనాపత్తీతి దీపితం హోతీ”తి వుత్తం.

౧౧౨. ఏసేవ నయోతి ఉద్ధారేయేవ పారాజికం, కస్మా? అఞ్ఞేహి పత్తేహి సాధారణస్స సఞ్ఞాణస్స వుత్తత్తా. **పదవారేనా**తి చోరేన నీహరిత్వా దిన్నం గహేత్వా గచ్ఛతో. **గామద్వార**న్తి వోహారమత్తమేవ, గామన్తి అత్థో ఆణత్తియా దట్ఠబ్బత్తా, ద్విన్నమ్పి ఉద్ధారే ఏవ పారాజికం. **అసుకం నామ గామం గన్త్వా**తి వచనేన యావ తస్స గామస్స పరతో ఉపచారో, సబ్బమేతం

ఆణత్తమేవ హోతి. “ఠత్వా వా నిసీదిత్వా వా విస్సమిత్వా పురిమథేయ్యచిత్తం వూపసమిత్వా గమనత్థఞ్చే భణ్డం న నిక్ఖిత్తం, యథాగహితమేవ, పదవారేన కారేతబ్బోతి, నిక్ఖిత్తఞ్చే, ఉద్ధారేనా”తి చ లిఖితం. కేవలం **“లిఖిత”**న్తి వుత్తే **గణ్ఠిపదే** గహేతబ్బం. **థేయ్యచిత్తేన పరిభుఞ్జన్తో**తి ఠానాచావనం అకత్వా నివత్థపారుతనీహారేన “పుబ్బేపేదం మయా గహిత”న్తి థేయ్యచిత్తేన పరిభుఞ్జన్తో. “నట్ఠే భణ్డదేయ్యం కిరా”తి లిఖితం. **“అఞ్ఞో వా”**తి వచనేన యేన ఠపితం, తేన దిన్నే అనాపత్తీతి దీపితం హోతి గోపకస్స దానే వియ, “కేవలం ఇధ భణ్డదేయ్యన్తి అపరే”తి వుత్తం. **“అఞ్ఞో వా”**తి వచనతో యేన ఠపితం. సో వాతిపి లబ్భతీతి విచారేత్వా గహేతబ్బో. వా-సద్దేన యస్స హత్థే ఠపితం, సో వా దేతి రాజగహే గణకో వియ ధనియస్స, తస్మా పారాజికం యుత్తం వియ.

తవ థూలసాటకో లద్ధోతి వుత్తక్ఖణే ముసావాదే దుక్కటం. **తస్స నామం లిఖిత్వా**తి ఏత్థ “తేన ‘గహేత్వా ఠపేయ్యాసీ’తి ఆణత్తత్తా నామలేఖనకాలే అనాపత్తి కుససఙ్కమనసదిసం న హోతీ”తి వుత్తం. **న జానన్తీ**తి న సుణన్తీతి అత్థో. సచే జానిత్వాపి చిత్తేన న సమ్పటిచ్ఛన్తి ఏసేవ నయో. జానన్తేన పన రక్ఖితుం అనిచ్ఛన్తే పటిక్ఖిపితబ్బమేవ ఏతన్తి వత్తం జానితబ్బం. **ఉమ్మగ్గేనా**తి పురాపాణం ఖణిత్వా కతమగ్గేనాతి అత్థో.

నిస్సితవారికస్స పన సభాగా భత్తం దేన్తి, తస్మా యథా విహారే పన్తి, తథేవ కాతబ్బన్తి **సమ్పత్తవారం అగ్గహేతుం న లభన్తి,** “తస్స వా సభాగా అదాతుం న లభన్తీ”తి వుత్తం. **అత్తదుతియస్సా**తి న హి ఏకేనానీతం ద్విన్నం పహోతి, సచే పహోతి పాపేతబ్బోతి దస్సేతుం **“యస్స వా”**తిఆది వుత్తం. **“పరిపుచ్ఛం దేతీ**తి పుచ్ఛితపఞ్హస్స విస్సజ్జనం కరోతీ”తి లిఖితం. సఙ్ఘస్స భారం నామ “సద్ధమ్మవాచనా ఏవా”తి వుత్తం, “నవకమ్మికోపి వుచ్చతీ”తి చ, **“ఇతో భణ్డతో వట్టన్తం పున అన్తో పవిసతీ**తి మహాఅట్ఠకథాపదస్స కురున్దీసఙ్ఖేపట్ఠకథాహి అధిప్పాయో వివరితో”తి లిఖితం.

౧౧౩. **గచ్ఛన్తే యానే వా**తి ఏత్థ “సుఙ్కట్ఠానస్స బహి ఠితం సన్ధాయ వుత్త”న్తి **ఉపతిస్సత్థేరో** వదతి కిర. “గచ్ఛన్తే యానే వాతిఆది సుఙ్కట్ఠానబ్భన్తరే గహేతబ్బ”న్తి వుత్తం. బహి ఠితస్స వత్తబ్బమేవ నత్థి, “అన్తో ఠత్వా”తి అధికారే వుత్తత్తా చేతి యుత్తం – యానాదీసు ఠపితే తస్స పయోగం వినాయేవ గతేసు పారాజికో న హోతి. కస్మా న భణ్డదేయ్యన్తి చే? సుఙ్కట్ఠానస్స బహి ఠితత్తా. అరఞ్ఞట్ఠే “అస్సతియా అతిక్కమన్తస్సపి భణ్డదేయ్యమేవా”తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౧౧౭) వుత్తం తేసం సపరిగ్గహితత్తా. ఇధ పన “అన్త్ర పవిట్ఠస్సా”తి వచనతో న బహి ఠితస్స, తం కిర సుఙ్కసఙ్కేతం. **అఞ్ఞం హరాపేతీ**తి తత్థ “సహత్థా”తి వచనతో అనాపత్తి. **నిస్సగ్గియాని హోన్తీ**తి అట్ఠకథాతో **పాచిత్తియం,** ఉపచారం ఓక్కమిత్వా పరిహరణే సాదీనవత్తా దుక్కటం.

సుఙ్కట్ఠానే సుఙ్కం దత్వావ గన్తుం వట్టతీతి ఇదం దాని వత్తబ్బానం మాతికాతి **ధమ్మసిరిత్థేరో**. “అనురాధపురస్స చతూసు ద్వారేసు సుఙ్కం గణ్హన్తి, తేసు దక్ఖిణద్వారస్స పురతో మగ్గో థూపారామతో ఆనన్దచేతియం పదక్ఖిణం కత్వా జేతవనవిహారస్సన్తరపాకారస్సాసన్నే నివిట్ఠో, యో న గామం పవిసన్తో ఉపచారం ఓక్కన్తో హోతి. థూపారామతో చ మహాచేతియం పదక్ఖిణం కత్వా రాజవిహారం గచ్ఛన్తో న ఓక్కమతీ”తి కిర **మహాఅట్ఠకథాయం** ఆగతం. **ఏత్థ చా**తి సుఙ్కఘాతే “ద్వీహి లేడ్డుపాతేహీతి ఆచరియపరమ్పరాభతా”తి లిఖితం. **ద్వీహి లేడ్డుపాతేహీ**తి సుఙ్కఘాతస్స పరిచ్ఛేదే అట్ఠపితే యుజ్జతి, ఠపితే పన అతిరేకయోజనమ్పి సుఙ్కఘాతం హోతీతి తతో పరం ద్వే లేడ్డుపాతా ఉపచారోతి గహేతబ్బో. సో పనేత్థాపి దువిధో బాహిరబ్భన్తరభేదతో. తత్థ దుతియలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతం బాహిరోపచారం సన్ధాయ **పాళియం, మహాఅట్ఠకథాయ**ఞ్చ దుక్కటం వుత్తం. అబ్భన్తరం సన్ధాయ **కురున్దియ**న్తి నో ఖన్తి. “అన్త్ర పవిట్ఠస్స సుఙ్కం గణ్హన్తూతి హి

నియమితట్ఠానం ఏకన్తతో పారాజికఖేత్తం హోతి, తఞ్చ పరిక్ఖిత్తం, ఏకో లేడ్డుపాతో దుక్కటఖేత్తం, అపరిక్ఖిత్తఞ్చే, దుతియో లేడ్డుపాతోతి నో అధిప్పాయో”తి ఆచరియో వదతి.

౧౧౪. **ధనం పన గతట్ఠానే వడ్ఢతీ**తి ఏత్థ “వడ్ఢియా సహ అవహారకస్స భణ్డదేయ్య”న్తి లిఖితం. “తం వడ్ఢిం దస్సామీ”తి అగ్గహేసి, తత్థ కమ్మం అకరోన్తస్స వడ్ఢతీతి కత్వా వుత్తం. కేవలం ఆరపితఖేత్తస్స న వడ్ఢతి. “యం ధనం వడ్ఢి, తం దేన్తస్స అవహారకస్స వడ్ఢియా అదానే పారాజికం హోతీ”తి వదన్తి.

నామేనాతి సప్పనామేన వా సామికేన కతేన వా.

౧౧౬. రాజఘరస్స **అన్తోవత్థుమ్హి,** పరిక్ఖిత్తరాజఙ్గణం వా అన్తోవత్థు. అపరిక్ఖిత్తే రాజఙ్గణే ఠితస్స సకలనగరం ఠానం. గోణస్స “అపరిక్ఖిత్తే ఠితస్స అక్కన్తట్ఠానమేవ ఠాన”న్తి వుత్తత్తా **ఖణ్డద్వార**న్తి అత్తనా ఖణ్డితచ్ఛిద్దం. **తత్థేవ ఘాతేతీ**తి “జీవితిన్ద్రియారమ్మణత్తా వధకచిత్తస్స పాచిత్తియం హోతీతి? న హోతి. కస్మా? అదిన్నాదానపయోగత్తా. తమ్పి థేయ్యచిత్తం సఙ్ఖారారమ్మణంవ హోతి. ఇధ తదుభయం లభతి సద్ధిం పుబ్బభాగాపరభాగేహీ”తి వుత్తం.

౧౧౮. **తస్సుద్ధారే సబ్బేసం పారాజిక**న్తి యది యో ఆణత్తో అవస్సం తం భణ్డం హరతి, ఆణత్తిక్ఖణే ఏవ పారాజికం. “ఇధ తిణ్ణం కస్మా పారాజికం, నను ‘తుమ్హే, భన్తే, తయో హరథా’తి వుత్తత్తా థుల్లచ్చయం, ఇతరేసఞ్చ పటిపాటియా ఏకేకస్సాణత్తత్తా ఏకేకేన చ దుక్కటేన భవితబ్బం. కథం, ఏకో కిర మాసగ్ఘనకం పరిస్సావనం థేనేత్వా దేసేత్వా నిరుస్సాహో ఏవ వా హుత్వా పున మాసగ్ఘనకం సూచిం తథేవ కత్వా పున మాసగ్ఘనకన్తి ఏవం సియాతి? న ఏవం, తం యథా ఉప్పలథేనకో యేన వత్థు పూరతి తావ సఉస్సాహత్తా పారాజికో ఆసి, ఏవమిమే సఉస్సాహావ న దేసయింసు వా”తి లిఖితం, **పాళియం, అట్ఠకథాయఞ్చ** సంవిదహిత్వా గతేసు ఏకస్సుద్ధారే సబ్బేసం పారాజికం వినా వియ ఆణత్తియా కిఞ్చాపి వుత్తం, అథ ఖో “తస్సాయం అత్థో”తి వత్వా పచ్ఛా వుత్తవినిచ్ఛయేసు చ ఏకభణ్డఏకట్ఠానాదీసు చ సమ్బహులా ఏకం ఆణాపేన్తీతి ఆణత్తిమేవ నియమేత్వా వుత్తం, తస్మా ఆణత్తి ఇచ్ఛితబ్బా వియ, వీమంసితబ్బం. “‘ఏకభణ్డం ఏకట్ఠాన’న్తి చ పాఠో ‘ఏకకులస్స భణ్డ’న్తి వచనతో”తి వదన్తి.

౧౧౯-౧౨౦. **ఓచరకే వుత్తనయేనేవా**తి అవస్సంహారియే భణ్డే. **తం సఙ్కేత**న్తి తస్స సఙ్కేతస్స. అథ వా తం సఙ్కేతం అతిక్కమిత్వా పచ్ఛా వా. అపత్వా పురే వా. ఏస నయో **తం నిమిత్త**న్తి ఏత్థాపి. అక్ఖినిఖణనాదికమ్మం లహుకం ఇత్తరకాలం, తఙ్ఖణే ఏవ భణ్డం అవహరితుం న సక్కా, కిఞ్చి భణ్డం దూరం హోతి, కిఞ్చి భారియం, తం గహేతుం యావ గచ్ఛతి యావ ఉక్ఖిపతి, తావ నిమిత్తస్స పచ్ఛా హోతి. సచే తం భణ్డం అధిగతం వియ ఆసన్నం, లహుకఞ్చ, సక్కా నిమిత్తక్ఖణే అవహరితుం, తమేవ సన్ధాయ వుత్తం కిన్తి? న, పుబ్బే వుత్తమ్పి “తతో పట్ఠాయ తేనేవ నిమిత్తేన అవహరతీ”తి వుచ్చతి ఆరద్ధత్తా. యది ఏవం “పురేభత్తపయోగో ఏసో”తి వారో పమాణం హోతి, న చ తం పమాణం **మహాపదుమత్థేరవాదస్స** పచ్ఛా వుత్తత్తా, న సఙ్కేతకమ్మం వియ నిమిత్తకమ్మం దట్ఠబ్బం. తత్థ హి కాలపరిచ్ఛేదో అత్థి, ఇధ నత్థి, ఇదమేవ తేసం నానత్తం.

౧౨౧. **తఞ్చ అసమ్మోహత్థ**న్తి ఏకో “పురేభత్తాదీసు వా, అక్ఖినిఖణనాదీని వా దిస్వా గణ్హా”తి, ఏకో గహేతబ్బం భణ్డనిస్సితం కత్వా “పురేభత్తం ఏవం వణ్ణసణ్ఠానం భణ్డం గణ్హా”తి వదతి, ఏవంవిధేసు అసమ్మోహత్థం ఏవంవిధం సఙ్కేతం నిమిత్తఞ్చ దస్సేతున్తి చ, **యథాధిప్పాయ**న్తి దుతియో తతియస్స తతియో చతుత్థస్సాతి ఏవం పటిపాటియా చే వదన్తీతి అత్థో. సచే దుతియో చతుత్థస్స వదేతి, న యథాధిప్పాయోతి చ. “**పటిగ్గహితమత్తే**తి అవస్సం చే పటిగ్గణ్హాతి, పుబ్బేవ

థుల్లచ్చయ”న్తి చ లిఖితం. పటిగ్గణ్హకానం దుక్కటం సబ్బత్థికాసాభావతో న వుత్తం. పారాజికాపజ్జనేనేతం దుక్కటం ఆపజ్జిత్వా ఆపజ్జన్తి కిర. అత్థసాధకాణత్తిచేతనాఖణే ఏవ పారాజికో హోతీతి అధిప్పాయో. తత్థ మగ్గట్ఠానియం కతరం, కతరం ఫలట్ఠానియన్తి “అత్థసాధకచేతనా నామ మగ్గానన్తరఫలసదిసా”తి వుత్తత్తా ఫలట్ఠానియా చేతనాతి సిద్ధం. ఆణత్తి చే మగ్గట్ఠానియా సియా, చేతనాసహజత్తా న సమ్భవతి, తథా భణ్డస్స అవస్సంహారితా చ న సమ్భవతి. ఆణత్తిక్ఖణే ఏవ హి తం అవస్సంహారితం జాతన్తి అవహారకస్స పటిగ్గణ్హన్చే, తమ్పి న సమ్భవతి అనాగతత్తా. చేతనా చే మగ్గట్ఠానియా హోతి, ఆణత్తిఆదీసు అఞ్ఞతరం, భణ్డస్స అవస్సంహారితా ఏవ వా ఫలట్ఠానియా చే, అత్థో న సమ్భవతి. పారాజికాపత్తి ఏవ హి ఫలట్ఠానియా భవితుమరహతి, న అఞ్ఞన్తి ఏవం తావ ఇధ ఓపమ్మసంసన్దనం సమ్భవతి చేతనా మగ్గట్ఠానియా, తస్సా పారాజికాపత్తిభావో ఫలట్ఠానియో. యథా కిం? యథా **పటిసమ్భిదామగ్గే** “సద్దాయ ఞాణం ధమ్మపటిసమ్భిదా. సద్దాయ సద్దత్థే ఞాణం అత్థపటిసమ్భిదా”తి ఏత్థ అఞ్ఞో సద్దో, అఞ్ఞో సద్దాయ సద్దత్థోతి సిద్ధం, యథా చ “ఏకో అమోహసఙ్ఖాతో ధమ్మో సమ్పయుత్తకానం ధమ్మానం హేతుపచ్చయేన పచ్చయో
అధిపతిసహజాతఅఞ్ఞమఞ్ఞనిస్సయఇన్ద్రియమగ్గసమ్పయుత్తఅత్థిఅవిగతపచ్చయేన పచ్చయో”తి ఏత్థ అమోహో ధమ్మో అఞ్ఞో, అఞ్ఞో తస్స హేతుపచ్చయతాదయోతి సిద్ధం. యథా చ **వినయపిటకే** యాని ఛ ఆపత్తిసముట్ఠానాని, ఏవం యథాసమ్భవం “సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా”తి వుచ్చన్తి, తేసం అఞ్ఞా ఆపత్తిసముట్ఠానతా, అఞ్ఞో ఆపత్తిక్ఖన్ధభావోతి సిద్ధం. ఇమినా ఆపత్తిక్ఖన్ధనయేన ఆపత్తాధికరణస్స కతి ఠానానీతి? సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా ఠానానీతి. కతి వత్థూనీతి? సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా వత్థూనీతి. కతి భూమియోతి? సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా భూమియోతి ఏవమాదయోపి దస్సేతబ్బా. తథా హి తస్సా ఏవం మగ్గట్ఠానియాయ అత్థసాధికాయ చేతనాయ యస్మా అఞ్ఞా పారాజికాపత్తితా అనత్థన్తరభూతా ఆకారవిసేససఙ్ఖాతా ఫలట్ఠానియా అత్థి, తస్మా “అత్థసాధకచేతనా నామ మగ్గానన్తరఫలసదిసా”తి వుత్తాతి వేదితబ్బం. అథ వా కేవలం ధమ్మనియామత్తంయేవ ఉపమత్తేన ఆచరియేన ఏవం వుత్తన్తిపి సమ్భవతీతి న తత్థ ఓపమ్మసంసన్దనం పరియేసితబ్బం, “ఇదం సబ్బం కేవలం తక్కవసేన వుత్తత్తా విచారేత్వా గహేతబ్బ”న్తి ఆచరియో.

భూమట్ఠకథాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆపత్తిభేదవణ్ణనా

౧౨౨. “విభఙ్గనయదస్సనతో”తి వుత్తత్తా తం సమ్పాదేతుం ‘‘**ఇదాని తత్థ తత్థా**’’తిఆది ఆరద్ధం. తత్థ **అఙ్గవత్థుభేదేన చా**తి అవహారఙ్గజాననభేదేన వత్థుస్స హరితబ్బభణ్డస్స గరుకలహుకభావభేదేనాతి అత్థో. అథ వా అఙ్గఞ్చ వత్థుభేదేన ఆపత్తిభేదఞ్చ దస్సేన్తోతి అత్థో. **అతిరేకమాసకో ఊనపఞ్చమాసకో**తి ఏత్థ **వా**-సద్దో న వుత్తో, తీహిపి ఏకో ఏవ పరిచ్ఛేదో వుత్తోతి. **అనజ్ఝావుట్ఠకం** నామ అరఞ్ఞపాలకాదినా న కేనచి మమాయితం. **ఛడ్డితం** నామ అనత్థికభావేన అతిరేకమత్తాదినా సామికేన ఛడ్డితం. నట్ఠం పరియేసిత్వా ఛిన్నాలయత్తా **ఛిన్నమూలకం. అస్సామికవత్థూ**తి అచ్ఛిన్నమూలకమ్పి యస్స సామికో కోచి నో హోతి, నిరపేక్ఖా వా పరిచ్చజన్తి, యం వా పరిచ్చత్తం దేవతాదీనం, ఇదం సబ్బం అస్సామికవత్థు నామ. దేవతాదీనం వా బుద్ధధమ్మానం వా పరిచ్చత్తం పరేహి చే ఆరక్ఖకేహి పరిగ్గహితం, **పరపరిగ్గహిత**మేవ. తథారూపే హి అదిన్నాదానే రాజానో చోరం గహేత్వా హననాదికం కరేయ్యుం, అనారక్ఖకే పన ఆవాసే, అభిక్ఖుకే అనారామికాదికే చ యం బుద్ధధమ్మస్స సన్తకం, తం “ఆగతాగతేహి భిక్ఖూహి రక్ఖితబ్బం గోపేతబ్బం మమాయితబ్బ”న్తి వచనతో అభిక్ఖుకావాససఙ్ఘసన్తకం వియ పరపరిగ్గహితసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి ఛాయా దిస్సతి. ఇస్సరో హి యో కోచి భిక్ఖు తాదిసే

పరిక్ఖారే చోరేహిపి గయ్హమానే వారేతుం పటిబలో చే, బలక్కారేన అచ్ఛిన్దిత్వా యథాఠానే ఠపేతున్తి. అపరిగ్గహితే పరసన్తకసఞ్ఞిస్స ఛసు ఆకారేసు విజ్జమానేసుపి అనాపత్తి వియ దిస్సతి , "యం పరపరిగ్గహితఞ్చ హోతీ"తి అఙ్గభావో కిఞ్చాపి దిస్సతి, పరసన్తకే తథా పటిపన్నకే సన్ధాయ వుత్తన్తి గహేతబ్బం. అత్తనో సన్తకం చోరేహి హటం, చోరపరిగ్గహితత్తా పరపరిగ్గహితం హోతి, తస్మా పరో చేతం థేయ్యచిత్తో గణ్హతి, పారాజికం. సామికో ఏవ చే గణ్హతి, న పారాజికం, యస్మా చోదేత్వా, అచ్ఛిన్దిత్వా చ సో "మమ సన్తకం గణ్హామీ"తి గహేతుం లభతి. పఠమం ధురం నిక్ఖిపిత్వా చే పచ్ఛా థేయ్యచిత్తో గణ్హతి, ఏస నయో. సామికేన ధురం నిక్ఖిత్తకాలే సో చే చోరో కాలం కరోతి, అఞ్ఞో థేయ్యచిత్తేన గణ్హతి, న పారాజికో. అనిక్ఖిత్తకాలే ఏవ చే కాలం కరోతి, తం థేయ్యచిత్తేన గణ్హన్తస్స భిక్ఖునో పారాజికం మూలభిక్ఖుస్స సన్తకభావే ఠితత్తా. చోరభిక్ఖుమ్హి మతే "మతకపరిక్ఖార"న్తి సఙ్ఘో విభజిత్వా చే తం గణ్హతి, మూలసామికో "మమ సన్తకమిద"న్తి గహేతుం లభతి.

ఏత్థాహ – భూమట్ఠాదినిమిత్తకమ్మపరియోసానా ఏవ అవహారభేదా, ఉదాహు అఞ్ఞేపి సన్తీతి. కిఞ్చేత్థ యది అఞ్ఞేపి సన్తి, తేపి వత్తబ్బా. న హి భగవా సావసేసం పారాజికం పఞ్ఞపేతి. నో చే సన్తి, యే ఇమే తులాకూటకంసకూటమానకూటఉక్కోటనవఞ్చననికతిసాచియోగవిపరామోసఆలోపసాహసాకారా చ సుత్తఙ్గేసు సన్దిస్సమానా, తే ఇధ ఆగతేసు ఏత్థ సమోధానం గచ్ఛన్తీతి చ లక్ఖణతో వా తేసం సమోధానగతభావో వత్తబ్బోతి? వుచ్చతే – లక్ఖణతో సిద్ధోవ. కథం? "పఞ్చహి ఆకారేహీ"తిఆదినా నయేన అఙ్గవత్థుభేదేన. ఆపత్తిభేదో హి **పాళియం** (పారా. ౧౨౮-౧౩౦) వుత్తో ఏవ, **అట్ఠకథాయఞ్చ** "కూటమానకూటకహాపణాదీహి వా వఞ్చేత్వా గణ్హతి, తస్సేవం గణ్హతో అవహారో థేయ్యావహారో"తి (పారా. అట్ఠ. ౧.౧౩౮; కఙ్ఖా. అట్ఠ. దుతియపారాజికవణ్ణనా) ఆగతత్తా తులాకూటగహణాదయో థేయ్యావహారే సమోధానం గతాతి సిద్ధం. విపరామోసఆలోపసాహసాకారా చ అట్ఠకథాయాగతే పసయ్హావహారే సమోధానం గచ్ఛన్తి. ఇమంయేవ వా పసయ్హావహారం దస్సేతుం "గామట్ఠం అరఞ్ఞట్ఠ"న్తి మాతికం నిక్ఖిపిత్వా "గామట్ఠం నామ భణ్డం చతూహి ఠానేహి నిక్ఖిత్తం హోతీ"తిఆదినా నయేన విభాగో వుత్తో. తేనేదం వుత్తం హోతి – గహణాకారభేదసన్దస్సనత్థం విసుం కతం. న హి భూమితలాదీహి గామారఞ్ఞట్ఠం యం కిఞ్చీతి. తత్థ యం తులాకూటం, తం రూపకూటఙ్గగహణపటిచ్ఛన్నకూటవసేన చతుబ్బిధమ్పి వేహాసట్ఠే సమోధానం గచ్ఛతి. హదయభేదసిఖాభేదరజ్జుభేదవసేన తివిధే మానకూటే "స్వాయం హదయభేదో మరియాదం ఛిన్దతీ"తి ఏత్థ సమోధానం గచ్ఛతి. హదయభేదో హి సప్పితేలాదిమిననకాలే లబ్భతి. "ఫన్దాపేతి అత్తనో భాజనగతం కరోతీ"తి ఏత్థ సిఖాభేదోపి లబ్భతి. సో "తిలతణ్డులాదిమిననకాలే లబ్భతీ"తి వుత్తం. ఖేత్తమిననకాలే రజ్జుభేదో సమోధానం గచ్ఛతి. "ధమ్మం చరన్తో సామికం పరాజేతీ"తి ఏత్థ ఉక్కోటనం సమోధానం గచ్ఛతీతి తే చ తథా వఞ్చననికతియోపి.

ఆపత్తిభేదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనాపత్తిభేదవణ్ణనా

౧౩౧. న చ గహితే అత్తమనో హోతి, తస్స సన్తకం విస్సాసగాహేన గహితమ్పి పున దాతబ్బన్తి ఇదం "తేన ఖో పన సమయేన ద్వే భిక్ఖూ సహాయకా హోన్తి. ఏకో గామం పిణ్డాయ పావిసి…పే.… అనాపత్తి, భిక్ఖు, విస్సాసగ్గాహే"తి (పారా. ౧౪౬) ఇమినా అసమేన్తం వియ దిస్సతి. ఏత్థ హి "సో జానిత్వా తం చోదేసి అస్సమణోసి త్వ"న్తి వచనేన అనత్తమనతా దీపితా. పున "అనాపత్తి, భిక్ఖు, విస్సాసగ్గాహే"తి వచనేన అత్తమనతాయపి సతి విస్సాసగ్గాహో రుహతీతి దీపితన్తి చే? తం

న, అఞ్ఞథా గహేతబ్బత్థతో. అయఞ్హేత్థ అత్థో – పారాజికాపత్తియా అనాపత్తి విస్సాససఞ్ఞాయ గాహే సతి, సోపి భిక్ఖు సహాయకత్తా న కుద్ధో చోదేసి, పియో ఏవ సమానో "కచ్చి అస్సమణోసి త్వం, గచ్ఛ, వినిచ్ఛయం కత్వా సుద్ధన్తే తిట్ఠాహీ"తి చోదేసి. సచేపి సో కుద్ధో ఏవ చోదేయ్య, "అనాపత్తీ"తి ఇదం కేవలం పారాజికాభావం దీపేతి, న విస్సాసగ్గాహసిద్ధం. యో పన పరిసమజ్ఝే లజ్జాయ అధివాసేతి, న కిఞ్చి వదతీతి అత్థో. "పునవత్తుకామతాధిప్పాయే పన సోపి పచ్చాహరాపేతుం లభతీ"తి వుత్తం. సచే చోరో పసయ్హ గహేతుకామోపి "అధివాసేథ, భన్తే, ఇధ మే చీవరానీ"తి వత్వా చీవరాని థేరేన దిన్నాని, అదిన్నాని వా సయం గహేత్వా గచ్ఛతి, థేరో పున పక్ఖం లభిత్వా చోదేతుం లభతి, పుబ్బే అధివాసనా అధివాసనసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి భయేన తుణ్హీభూతత్తా, "యం చీవరం ఇధ సామికో పచ్చాహరాపేతుం లభతీ"తి వుత్తం. సామికస్స పాకతికం కాతబ్బం, "ఇదం కిర వత్త"న్తి వుత్తం. సచే సఙ్ఘస్స సన్తకం కేనచి భిక్ఖునా గహితం, తస్స తేన సఙ్ఘస్స వా ధమ్మస్స వా ఉపకారితా అత్థి, గహితప్పమాణం అపలోకేత్వా దాతబ్బం. "సో తేన యథాగహితం పాకతికం కత్వా అనణో హోతి, గిలానాదీనమ్పి ఏసేవ నయో"తి వుత్తం.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకకథావణ్ణనా

సాహత్థికాణత్తికన్తి ఏకభణ్డం ఏవ. "భారియఞ్హిదం త్వమ్పి ఏకపస్సం గణ్హ, అహమ్పి ఏకపస్సం గణ్హామీతి సంవిదహిత్వా ఉభయేసం పయోగేన ఠానాచావనే కతే కాయవాచాచిత్తేహి హోతి . అఞ్ఞథా 'సాహత్థికం వా ఆణత్తికస్స అఙ్గం న హోతి, ఆణత్తికం వా సాహత్థికస్సా'తి ఇమినా విరుజ్ఝతీ"తి లిఖితం. **ధమ్మసిరిత్థేరో** పన "న కేవలం భారియే ఏవ వత్థుమ్హి అయం నయో లబ్భతి, పఞ్చమాసకమత్తమ్పి ద్వే చే జనా సంవిదహిత్వా గణ్హన్తి, ద్విన్నమ్పి పాటేక్కం, సాహత్థికం నామ తం కమ్మం, సాహత్థికపయోగత్తా ఏకస్మింయేవ భణ్డే, తస్మా 'సాహత్థికం ఆణత్తికస్స అఙ్గం న హోతీ'తి వచనమిమం నయం న పటిబాహతి. 'సాహత్థికవత్థుఅఙ్గన్తి సాహత్థికస్స వత్థుస్స అఙ్గం న హోతీ'తి తత్థ వుత్తం. ఇధ పన పయోగం సన్ధాయ వుత్తత్తా యుజ్జతీ"తి ఆహ కిర, తం అయుత్తం కాయవచీకమ్మన్తి వచనాభావా, తస్మా సాహత్థికాణత్తికేసు పయోగేసు అఞ్ఞతరేన వాయమాపత్తి సముట్ఠాతి , తథాపి తురితతురితా హుత్వా విలోపనాదీసు గహణగాహాపనవసేనేతం వుత్తం. యథా కాలేన అత్తనో కాలేన పరస్స ధమ్మం ఆరబ్భ సీఘం సీఘం ఉప్పత్తిం సన్ధాయ "అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణా ధమ్మా"తి (ధ॰ సం॰ తికమాతికా ౨౧) వుత్తా, ఏవంసమ్పదమిదన్తి దట్ఠబ్బం.

తత్థాపి యే అనుత్తరాదయో ఏకన్తబహిద్ధారమ్మణా విఞ్ఞాణఞ్చాయతనాదయో ఏకన్తఅజ్ఝత్తారమ్మణా, ఇతరే అనియతారమ్మణత్తా "అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణా"తి వుచ్చన్తి, న ఏకక్ఖణే ఉభయారమ్మణత్తా. అయం పన ఆపత్తి యథావుత్తనయేన సాహత్థికా ఆణత్తికాపి హోతియేవ, తస్మా అనిదస్సనమేతన్తి అయుత్తం. "యథా అనియతారమ్మణత్తా 'అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణా'తి వుత్తా, తథా అనియతపయోగత్తా అయమ్పి ఆపత్తి 'సాహత్థికాణత్తికా'తి వుత్తాతి నిదస్సనమేవేత"న్తి ఏకచ్చే ఆచరియా ఆహు. "ఇమే పనాచరియా ఉభిన్నం ఏకతో ఆరమ్మణకరణం నత్థి. అత్థి చే, 'అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణం ధమ్మం పటిచ్చ అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణో ధమ్మో ఉప్పజ్జతి హేతుపచ్చయా'తిఆదినా (పట్ఠా॰ ౨.౨౧.౧ అజ్ఝత్తారమ్మణతిక) పట్ఠానపాఠేన భవితబ్బన్తి సఞ్ఞాయ ఆహంసు, తేసం మతేన 'సియా అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణా'తి వచనం నిరత్థకం సియా, న చ నిరత్థకం, తస్మా అత్థేవ ఏకతో అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణో ధమ్మో. పున 'అయం సో'తి నియమేన అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణా ధమ్మా వియ నిద్దిసితబ్బాభావతో న ఉద్ధటో సియా. తత్థ అనుద్ధటత్తా ఏవ **ధమ్మసఙ్గహట్ఠకథాయం**

ఉభిన్నమ్పి అజ్ఝత్తబహిద్ధాధమ్మానం ఏకతో ఆరమ్మణకరణధమ్మవసేన ‘అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణా’తి అవత్వా ‘కాలేన అజ్ఝత్తబహిద్ధా పవత్తియం అజ్ఝత్తబహిద్ధారమ్మణ’న్తి వుత్తం, తస్మా **గణ్ఠిపదే** వుత్తనయోవ సారోతి నో తక్కో”తి ఆచరియో. తత్థ “కాయవచీకమ్మ”న్తి అవచనం పనస్స సాహత్థికపయోగత్తా ఏకపయోగస్స అనేకకమ్మత్తావ, యది భవేయ్య, మనోకమ్మమ్పి వత్తబ్బం భవేయ్య, యథా తత్థ మనోకమ్మం విజ్జమానమ్పి అబ్బోహారికం జాతం, ఏవం తస్మిం సాహత్థికాణత్తికే వచీకమ్మం అబ్బోహారికన్తి వేదితబ్బం, తం పన కేవలం కాయకమ్మస్స ఉపనిస్సయం జాతం, చిత్తం వియ తత్థ అఙ్గమేవ జాతం, తస్మా వుత్తం “సాహత్థికపయోగత్తా”తి, “అఙ్గభావమత్తమేవ హి సన్ధాయ ‘సాహత్థికాణత్తిక’న్తి వుత్తన్తి నో తక్కో”తి చ, విచారేత్వా గహేతబ్బం.

కాయవాచా సముట్ఠానా, యస్సా ఆపత్తియా సియుం;
తత్థ కమ్మం న తం చిత్తం, కమ్మం నస్సతి ఖీయతి.

కిరియాకిరియాదికం యఞ్చ, కమ్మాకమ్మాదికం భవే;
న యుత్తం తం విరుద్ధత్తా, కమ్మమేకంవ యుజ్జతి.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౧౩౨. అనాపత్తి, భిక్ఖు, చిత్తుప్పాదేతి ఏత్థ కేవలం చిత్తం, తస్సేవ ఉప్పాదేతబ్బాపత్తీహి అనాపత్తీతి అత్థో. ఏత్థాహ – ఉపనిక్ఖిత్తసాదియనాదీసు, సబ్బేసు చ అకిరియసిక్ఖాపదేసు న కాయఙ్గచోపనం వా వాచఙ్గచోపనం వా, అపిచాపత్తి, కస్మా ఇమస్మింయేవ సిక్ఖాపదే అనాపత్తి, న సబ్బాపత్తీహీతి? న, కస్మా.

కత్తబ్బా సాధికం సిక్ఖా, విఞ్ఞత్తిం కాయవాచికం;
అకత్వా కాయవాచాహి, అవిఞ్ఞత్తీహి తం ఫుసే.

న లేసభావత్తా. సప్పాయే ఆరమ్మణే అట్ఠత్వా పటిలద్ధాసేవనం హుత్వా తతో పరం సుట్ఠు ధావతీతి **సన్ధావతి**. తతో అభిజ్ఝాయ సహగతం, బ్యాపాదసహగతం వా హుత్వా విసేసతో ధావతీతి **విధావతి**.

౧౩౭. వణం కత్వా గహేతున్తి ఏత్థ కిఞ్చాపి ఇమినా సిక్ఖాపదేన అనాపత్తి, ఇత్థిరూపస్స నామ యత్థ ఆమసన్తస్స దుక్కటన్తి కేచి. “కాయపటిబద్ధగ్గహణం యుత్తం, తం సన్ధాయ వట్టతీతి వుత్త”న్తి వదన్తి. ఉభయం విచారేత్వా గహేతబ్బం.

కుససఙ్కామనవత్థుకథావణ్ణనా

౧౩౮. మహాపచ్చరియాదీసు యం వుత్తం “పదుద్ధారేనేవ కారేతబ్బో”తి, తం సువుత్తం. కిన్తు తస్స పరికప్పావహారకమత్తం న దిస్సతీతి దస్సనత్థం ఇదం వుత్తం. ఉద్ధారే వాయం ఆపన్నో, తస్మా దిస్వా గచ్ఛన్తో “పదుద్ధారేనేవ కారేతబ్బో”తి ఇదం తత్థ దువుత్తన్తి వుత్తం హోతి. కథం? “సాటకత్థికో సాటకపసిబ్బకమేవ గహేత్వా బహి నిక్ఖమిత్వా సాటకభావం ఞత్వా ‘పచ్ఛా గణ్హిస్సామీ’తి ఏవం పరికప్పేత్వా గణ్హతి, న ఉద్ధారే ఏవాపజ్జతి. యదా బహి ఠత్వా ‘సాటకో అయ’న్తి దిస్వా గచ్ఛతి, తదా పదుద్ధారేనేవ కారేతబ్బో”తి న వుత్తమేతం, కిన్తు కిఞ్చాపి పరికప్పో దిస్సతి, పుబ్బభాగే అవహారక్ఖణే న దిస్సతీతి న సో పరికప్పావహారో, అయమత్థో **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తోవ, తస్మా “ఞాయమేవా”తి వదన్తి.

కమ్మన్తసాలా నామ కస్సకానం వనచ్ఛేదకానం గేహాని. **అయం తావాతి** సచే ఉపచారసీమన్తిఆది యావ థేరవాదో మహాఅట్ఠకథానయో, తత్థ **కేచి పనాతి**ఆది న గహేతబ్బం థేరవాదత్తా యుత్తిఅభావతో, న హి సాహత్థికే ఏవంవిధా అత్థసాధకచేతనా హోతి. ఆణత్తికే ఏవ అత్థసాధకచేతనా. "సేసం మహాపచ్చరియం వుత్తేనత్థేన సమేతీ"తి వుత్తం.

కుససఙ్కామనకరణే సచే పరో "నాయం మమ సన్తకో"తి జానాతి, ఇతరస్స హత్థతో ముత్తమత్తే పారాజికాపత్తి ఖీలసఙ్కామనే వియ. "అత్తనో సన్తకం సచే జానాతి, న హోతీ"తి వదన్తి. ఏవం సన్తే పఞ్చకాని సబ్బరాని హోన్తీతి ఉపపరిక్ఖితబ్బం.

౧౪౦. **పరానుద్దయతాయాతి** ఏత్థ పరానుద్దయతాయ కోటిప్పత్తేన భగవతా కస్మా "అనాపత్తి పేతపరిగ్గహే తిరచ్ఛానగతపరిగ్గహే"తి (పారా॰ ౧౩౧) వుత్తన్తి చే? పరానుద్దయతాయ ఏవ. యస్స హి పరిక్ఖారస్స ఆదానే రాజానో చోరం గహేత్వా న హననాదీని కరేయ్యుం, తస్మిమ్పి నామ సమణో గోతమో పారాజికం పఞ్ఞపేత్వా భిక్ఖుం అభిక్ఖుం కరోతీతి మహాజనో భగవతి పసాదఞ్ఞథత్తం ఆపజ్జిత్వా అపాయుపగో హోతి. అపేతపరిగ్గహితా రుక్ఖాదీ చ దుల్లభా, న చ సక్కా ఞాతున్తి రుక్ఖాదీహి పాపభీరుకో ఉపాసకజనో పటిమాఘరచేతియబోధిఘరవిహారాదీని అకత్వా మహతో పుఞ్ఞక్ఖన్ధతో పరిహాయేయ్య. "రుక్ఖమూలసేనాసనం పంసుకూలచీవరం నిస్సాయ పబ్బజ్జా"తి (మహావ॰ ౧౨౮) వుత్తనిస్సయా చ అనిస్సయా హోన్తి. పరపరిగ్గహితసఞ్ఞినో హి భిక్ఖూ రుక్ఖమూలపంసుకూలాని న సాదియిస్సన్తీతి, పబ్బజ్జా చ న సమ్భవేయ్యుం, సప్పదట్ఠకాలే ధారికత్థాయ రుక్ఖం అగ్గహేత్వా మరణం వా నిగచ్ఛేయ్యుం, అచ్ఛిన్నచీవరాదికాలే సాఖాభఙ్గాదిం అగ్గహేత్వా నగ్గా హుత్వా తిత్థియలద్ధిమేవ సులద్ధి వియ దీపేన్తా విచరేయ్యుం, తతో తిత్థియేస్వేవ లోకో పసీదిత్వా దిట్ఠిగ్గహణం పత్వా సంసారఖాణుకో భవేయ్య, తస్మా భగవా పరానుద్దయతాయ ఏవ "అనాపత్తి పేతపరిగ్గహే"తిఆదిమాహాతి వేదితబ్బం.

౧౪౧. **అపరమ్పి భాగం దేహీతి** "గహితం విఞ్ఞత్తిసదిసత్తా నేవ భణ్డదేయ్యం న పారాజిక"న్తి లిఖితం, ఇదం పకతిజనే యుజ్జతి. "సచే పన సామికో వా తేన ఆణత్తో వా 'అపరస్స సహాయభిక్ఖుస్స భాగం ఏస గణ్హాతి యాచతి వా'తి యం అపరభాగం దేతి, తం భణ్డదేయ్య"న్తి వదన్తి.

౧౪౮-౯. **ఖాదన్తస్స భణ్డదేయ్యన్తి** చోరస్స వా సామికస్స వా సమ్పత్తస్స దిన్నం సుదిన్నమేవ కిర. **అవిసేసేనాతి** "ఉస్సాహగతానం వా"తి అవత్వా వుత్తం, న హి కతిపయానం అనుస్సాహతాయ సబ్బికమసబ్బికం హోతి. **మహాఅట్ఠకథాయమ్పి** "యది సఉస్సాహావ గచ్ఛన్తి, థేయ్యచిత్తేన పరిభుఞ్జతో అవహారో హోతీ"తి వుత్తత్తా తదుభయమేకం. ఛడ్డితవిహారే ఉపచారసీమాయ పమాణం జానితుం న సక్కా, అయం పన భిక్ఖు ఉపచారసీమాయ బహి ఠత్వా ఘణ్టిపహరణాదిం కత్వా పరిభుఞ్జతి ఖాదతి, తేన ఏవం ఖాదితం సుఖాదితన్తి అత్థో. "ఇతరవిహారే తత్థ దిత్తవిధినావ పటిపజ్జితబ్బ"న్తి వుత్తం. "సుఖాదితం అన్తోవిహారత్తా"తి లిఖితం, **ఆగతానాగతానం సన్తకత్తాతి** "చాతుద్దిసస్స సఙ్ఘస్స దేమీ"తి దిన్నత్తా వుత్తం. ఏవం అవత్వా "సఙ్ఘస్స దేమీ"తి దిన్నమ్పి తాదిసమేవ. తథా హి బహి ఠితో లాభం న లభతి భగవతో వచనేనాతి వేదితబ్బం.

౧౫౩. **''మతసూకరో''**తి వచనతో తమేవ జీవన్తం భణ్డదేయ్యన్తి కత్వా దాతుం న లభతి. వజ్జం వట్టతీతి దీపితం హోతి. **మద్దన్తో గచ్ఛతి, భణ్డదేయ్యన్తి** ఏత్థ కిత్తకం భణ్డదేయ్యం, న హి సక్కా "ఏత్తకా సూకరా మద్దిత్వా గతా గమిస్సన్తీ"తి

జానితున్తి? యత్తకే సామికానం దిన్నే తే “దిన్నం మమ భణ్డ”న్తి తుస్సన్తి, తత్తకం దాతబ్బం. నో చే తుస్సన్తి, అతిక్కన్తసూకరమూలం దత్వా కిం ఓపాతో ఖణిత్వా దాతబ్బోతి? న దాతబ్బో. అథ కిం చోదియమానస్స ఉభిన్నం ధురనిక్ఖేపేన పారాజికం హోతీతి? న హోతి, కేవలం కప్పియపరిక్ఖారం దత్వా తోసేతబ్బోవ సామికో, ఏసేవ నయో అఞ్ఞేసుపి ఏవరూపేసూతి నో తక్కోతి ఆచరియో. “తదహేవ వా దుతియదివసే వా మద్దన్తో గచ్ఛతీ”తి వుత్తం. **గుమ్బే ఖిపతి, భణ్డదేయ్యమేవాతి** అవస్సం పవిసనకే సన్ధాయ వుత్తం. ఏత్థ ఏకస్మిం విహారే పరచక్కాదిభయం ఆగతం. **మూలవత్థుచ్ఛేదన్తి** “సబ్బసేనాసనం ఏతే ఇస్సరా”తి వచనతో ఇతరే అనిస్సరాతి దీపితం హోతి.

౧౩౬. **ఆరామరక్ఖకాతి** విస్సట్ఠవసేన గహేతబ్బం. **అధిప్పాయం ఞత్వాతి** ఏత్థ యస్స దానం పటిగ్గణ్హన్తం భిక్ఖుం, భాగం వా సామికా న రక్ఖన్తి న దణ్డేన్తి, తస్స దానం అప్పటిచ్ఛాదేత్వా గహేతుం వట్టతీతి ఇధ సన్నిట్ఠానం. తమ్పి “న వట్టతి సఙ్ఘికే”తి వుత్తం. **అయమేవ భిక్ఖు ఇస్సరోతి** యత్థ సో ఇచ్ఛతి, తత్థ అత్తఞాతహేతుం లభతి కిర అత్థో. అపిచ “దహరో”తి వదన్తి. **సవత్థుకన్తి** సహ భూమియాతి వుత్తం హోతి. ‘‘**గరుభణ్డం హోతీ**’’తి వత్వా ‘‘**తిణమత్తం పన న దాతబ్బ**’’న్తి వుత్తం, తం కిన్తు గరుభణ్డన్తి చే, అరక్ఖియఅగోపియట్ఠానే, వినస్సనకభావే చ ఠితం సన్ధాయ వుత్తం. **కప్పియేపి చాతి** వత్వా, అవత్వా వా గహణయుత్తే మాతాదిసన్తకేపి థేయ్యచిత్తుప్పాదేన. ఇదం పన సిక్ఖాపదం “రాజాపిమేసం అభిప్పసన్నో”తి (పారా॰ ౮౬) వచనతో లాభగ్గమహత్తం, వేపుల్లమహత్తఞ్చ పత్తకాలే పఞ్ఞత్తన్తి సిద్ధం.

దుతియపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియపారాజికం

పఠమపఞ్ఞత్తినిదానవణ్ణనా

౧౬౨. **తీహి సుద్ధేనాతి** ఏత్థ **తీహీతి** నిస్సక్కవచనం వా హోతి, కరణవచనం వా. నిస్సక్కపక్ఖే కాయవచీమనోద్వారేహి సుద్ధేన. తథా దుచ్చరితమలేహి విసమేహి పపఞ్చేహీతిఆదినా నయేన సబ్బకిలేసత్తికేహి బోధిమణ్డే ఏవ సుద్ధేనాతి యోజేతబ్బం. కరణపక్ఖే **తీహీతి** కాయవచీమనోద్వారేహి సుద్ధేన. తథా తీహి సుచరితేహి, తీహి విమోక్ఖేహి, తీహి భావనాహి, తీహి సీలసమాధిపఞ్ఞాహి సుద్ధేనాతి సబ్బగుణత్తికేహి యోజేతబ్బం. **విభావితన్తి** దేసనాయ విత్థారితం, విభూతం వా కతం విహితం, పఞ్ఞత్తం వా హోతి. **సంవణ్ణనాతి** వత్తమానసమీపే వత్తమానవచనం.

న కేవలం రాజగహమేవ, ఇదమ్పి నగరం. **సపరిచ్ఛేదన్తి** సపరియన్తన్తి అత్థో. సపరిక్ఖేపన్తి ఏకే. ‘‘**హంసవట్టకచ్ఛదనేనాతి** హంసపరిక్ఖేపసణ్ఠానేనా”తి లిఖితం. **కాయవిచ్ఛిన్దనియకథన్తి** అత్తనో అత్తభావే, పరస్స వా అత్తభావే ఛన్దరాగప్పహానకరం విచ్ఛిన్దనకరం ధమ్మకథం కథేతి. **అసుభా చేవ** సుభాకారవిరహితత్తా. **అసుచినో చ** దోసనిస్సన్దనపభవత్తా. **పటికూలా చ** జిగుచ్ఛనీయత్తా పిత్తసేమ్హాదీసు ఆసయతో. **అసుభాయ వణ్ణన్తి** అసుభాకారస్స, అసుభకమ్మట్ఠానస్స వా విత్థారం భాసతి. సామిఅత్థే హేతం సమ్పదానవచనం. **అసుభన్తి** అసుభనిమిత్తస్స ఆవిభావాయ పచ్చుపట్ఠానాయ విత్థారకథాసఙ్ఖాతం వణ్ణం భాసభీతి అత్థో. తేసంయేవ ఆదిమజ్ఝపరియోసానానం దసహి లక్ఖణేహి సమ్పన్నం కిలేసచోరేహి అనభిభవనీయత్తా ఝానచిత్తం **మఞ్జూసం** నామ.

తత్రిమానీతి ఏత్థాయం పిణ్డత్థో – యస్మిం వారే పఠమం ఝానం ఏకచిత్తక్ఖణికం ఉప్పజ్జతి, తం సకలమ్పి జవనవారం అనులోమపరికమ్మఉపచారగోత్రభుఅప్పనాప్పభేదం ఏకత్తనయేన "పఠమం ఝాన"న్తి గహేత్వా తస్స పఠమజ్ఝానస్స అప్పనాపటిపాదికాయ ఖిప్పాదిభేదాయ అభిఞ్ఞాయ అధిగతాయ కిచ్చనిప్ఫత్తిం ఉపాదాయ ఆగమనవసేన **పటిపదావిసుద్ధి ఆదీ**తి వేదితబ్బా. తత్రమజ్ఝత్తుపేక్ఖాయ కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన **ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా మజ్ఝే**తి వేదితబ్బా. పరియోదాపకఞాణస్స కిచ్చనిప్ఫత్తివసేన **సమ్పహంసనా పరియోసాన**న్తి వేదితబ్బం. తత్థ ఆదిచిత్తతో పట్ఠాయ యావ పఠమజ్ఝానస్స ఉప్పాదక్ఖణం, ఏతస్మిం అన్తరే **పటిపదావిసుద్ధీ**తి వేదితబ్బా. ఉప్పాదఠితిక్ఖణేసు ఉపేక్ఖానుబ్రూహనా, ఠితిభఙ్గక్ఖణేసు సమ్పహంసనాతి వేదితబ్బా. లక్ఖీయతి ఏతేనాతి లక్ఖణన్తి కత్వా "విసుద్ధిపటిపత్తిపక్ఖన్దనే"తిఆదినా పుబ్బభాగో లక్ఖీయతి, తివిధేన అజ్ఝుపేక్ఖనేన మజ్ఝం లక్ఖీయతి, చతుబ్బిధాయ సమ్పహంసనాయ పరియోసానం లక్ఖీయతీతి. తేన వుత్తం "**దస లక్ఖణానీ**"తి.

పారిబన్ధకతోతి నీవరణసఙ్ఖాతపారిబన్ధకతో విసుద్ధత్తా గోత్రభుపరియోసానం పుబ్బభాగజవనచిత్తం "**చిత్తవిసుద్ధీ**"తి వుచ్చతి. తథా విసుద్ధత్తా తం చిత్తం మజ్ఝిమం సమాధినిమిత్తసఙ్ఖాతం అప్పనాసమాధిం తదత్థాయ ఉపగచ్ఛమానం ఏకసన్తతివసేన పరిణామేన్తం పటిపజ్జతి నామ. ఏవం పటిపన్నస్స తస్స తత్థ సమథనిమిత్తే పక్ఖన్దనం తబ్భావూపగమనం హోతీతి కత్వా "**తత్థ చిత్తపక్ఖన్దన**"న్తి వుచ్చతి. ఏవం తావ పఠమజ్ఝానుప్పాదక్ఖణే ఏవ ఆగమనవసేన పటిపదావిసుద్ధి వేదితబ్బా. ఏవం **విసుద్ధస్స** అప్పనాప్పత్తస్స పున విసోధనే బ్యాపారాభావా **అజ్ఝుపేక్ఖనం** హోతి. సమథప్పటిపన్నత్తా పున సమాధానే బ్యాపారాభావా చ **సమథప్పటిపన్నస్స అజ్ఝుపేక్ఖనం** హోతి. కిలేససంసగ్గం పహాయ ఏకన్తేన ఉపట్ఠితత్తా పున ఏకత్తుపట్ఠానే బ్యాపారాసమ్భవతో **ఏకత్తుపట్ఠానస్స అజ్ఝుపేక్ఖనం** హోతి. **తత్థ జాతాన**న్తి తస్మిం చిత్తే జాతానం సమాధిపఞ్ఞానం యుగనద్ధభావేన **అనతివత్తనట్ఠేన** నానాకిలేసేహి విముత్తత్తా. సద్ధాదీనం **ఇన్ద్రియానం** విముత్తిరసేనే**కరసట్ఠేన** అనతివత్తనేకసభావానం తేసం ద్విన్నం ఉపగతం తజ్జం తస్సారుప్పం తదనురూపం వీరియం తథా చిత్తం యోగీ వాహేతి పవత్తేతీతి కత్వా **తదుపగవీరియవాహనట్ఠేన** చ విసేసభాగియభావత్తా **ఆసేవనట్ఠేన** చ **సమ్పహంసనా** హోతీతి అత్థో వేదితబ్బో. అపిచేత్థ "అనన్తరాతీతం గోత్రభుచిత్తం ఏకసన్తతివసేన పరిణామేన్తం పటిపజ్జతి నామా"తి లిఖితం. తత్థ హి పరిణామేన్తం పటిపజ్జతీతి ఏతాని వచనాని అతీతస్స న సమ్భవన్తి, యఞ్చ తదనన్తరం లిఖితం "అప్పనాసమాధిచిత్తం ఉపగచ్ఛమానం గోత్రభుచిత్తం తత్థ పక్ఖన్దతి నామా"తి. ఇమినాపి తం న యుజ్జతి, "పటిపత్తిక్ఖణే ఏవ అతీత"న్తి వుత్తత్తా "గోత్రభుచిత్తం తత్థ పక్ఖన్దతీ"తి వచనమేవ విరుజ్ఝతీతి ఆచరియో. "ఏకచిత్తక్ఖణికమ్పి లోకుత్తరచిత్తం ఆసేవతి భావేతి బహులీకరోతీ"తి వుత్తత్తా "ఏకచిత్తక్ఖణికస్సాపి ఝానస్స ఏతాని దస లక్ఖణానీ"తి వుత్తం. "తతో పట్ఠాయ ఆసేవనా భావనా ఏవా"తిపి వుత్తం. "**అధిట్ఠానసమ్పన్న**న్తి అధిట్ఠానేన సహగత"న్తి లిఖితం. తస్సత్థో – యఞ్చ "ఆదిమజ్ఝపరియోసానసఙ్ఖాత"న్తి వుత్తం, తం తేసం తిణ్ణమ్పి కల్యాణకతాయ సమన్నాగతత్తా తివిధకల్యాణకతఞ్చ. ఏవం తివిధచిత్తం తదధిగమమూలకానం గుణానం, ఉపరిఝానాధిగమస్స వా పదట్ఠానట్ఠేన అధిట్ఠానం హోతి, తస్మా చిత్తస్స అధిట్ఠానభావేన సమ్పన్నత్తా అధిట్ఠానసమ్పన్నం నామాతి.

అద్ధమాసం పటిసల్లీయితున్తి ఏత్థ ఆచరియా ఏవమాహు "భిక్ఖూనం అఞ్ఞమఞ్ఞవధదస్సనసవనసమ్భవే సత్థునో సతి తస్స ఉపద్దవస్స అభావే ఉపాయాజాననతో 'అయం అసబ్బఞ్ఞూ'తి హేతుపతిరూపకమహేతుం వత్వా ధమ్మిస్సరస్సాపి తథాగతస్స కమ్మస్సకతం అసమ్బుజ్ఝమానా అసబ్బదస్సితమధిచ్చమోహా బహుజనా అవీచిపరాయనా భవేయ్యుం, తస్మా సో భగవా పగేవ తేసం భిక్ఖూనం అఞ్ఞమఞ్ఞం వధమానభావం ఞత్వా తదభావోపాయాభావం పన సువినిచ్ఛినిత్వా తత్థ పుథుజ్జనానం సుగతిలాభహేతుమేవేకం కత్వా అసుభదేసనాయ వా రూపసద్దదస్సనసవనేహి నిప్పయోజనేహి

విరమిత్వా పగేవ తతో విరమణతో, సుగతిలాభహేతుకరణతో, అవస్సం పఞ్ఞాపితబ్బాయ తతియపారాజికపఞ్ఞత్తియా వత్థాగమదస్సనతో చ అత్తనో సబ్బదస్సితం **పరిక్ఖకానం** పకాసేన్తో వియ తమద్ధమాసం వేనేయ్యహితనిప్ఫత్తియా ఫలసమాపత్తియా అవకాసం కత్వా విహరితుకామో **'ఇచ్ఛామహం, భిక్ఖవే, అద్ధమాసం పటిసల్లీయితు'**న్తిఆదిమాహా"తి. ఆచరియా నామ **బుద్ధమిత్తత్థేరధమ్మసిరిత్థేరఉపతిస్సత్థేరా**దయో గణపామోక్ఖా, అట్ఠకథాచరియస్స చ సన్తికే సుతపుబ్బా. తతో అఞ్ఞో ఏకేతి వేదితబ్బా. "సకేన కాయేన అట్టీయన్తి...పే.... భవిస్సన్తీ"తి ఇదం పరతో "యే తే భిక్ఖూ అవీతరాగా, తేసం తస్మిం సమయే హోతి ఏవ భయం, హోతి లోమహంసో, హోతి ఛమ్భితత్త"న్తి ఇమినా న యుజ్జతి, ఇదఞ్చ భగవతో అసుభకథారమ్మణప్పయోజనేన న సమేతీతి చే? న, తదత్థాజాననతో. సకేన కాయేన అట్టీయన్తానమ్పి తేసం అరియమగ్గేన అప్పహీనసినేహత్తా ఖీణాసవానం వియ మరణం పటిచ్చ అభయం న హోతి, భయఞ్చ పన అసుభభావనానుయోగానుభావేన మన్దీభూతం అనట్టీయన్తానం వియ న మహన్తం హుత్వా చిత్తం మోహేసి. అపాయుపగే తే సత్తే నాకాసీతి ఏవమత్థో వేదితబ్బో. అథ వా ఇదం పురిమస్స కారణవచనం, యస్మా తేసం తస్మిం సమయే హోతి ఏవ భయం, ఛమ్భితత్తం, లోమహంసో చ, తస్మా "తేన ఖో పన సమయేన భగవా అసుభకథం కథేతీ"తిఆది వుత్తన్తి.

అథ వా సకేన కాయేన అట్టీయన్తానమ్పి తేసం హోతి ఏవ భయం, మహానుభావా వీతరాగాతి ఖీణాసవానం మహన్తం విసేసం దస్సేతి, అతిదుప్పసహేయ్యమిదం మరణభయం, యతో ఏవంవిధానమ్పి అవీతరాగత్తా భయం హోతీతిపి దస్సేతి. తదఞ్ఞో తేసం భిక్ఖూనం పఞ్చసతానం **అఞ్ఞతరా**. తేనేదం దీపేతి "తం తథా ఆగతం అసిహత్థం వధకం పస్సిత్వా తదఞ్ఞేసమ్పి హోతి ఏవ భయం, పగేవ తేసన్తి కత్వా భగవా పఠమమేవ తేసం అసుభకథం కథేసి, పరతో తేసం నాహోసి. ఏవం మహానిసంసా నేసం అసుభకథా ఆసీ"తి. యో పనేత్థ పచ్ఛిమో నయో , సో "తేసు కిర భిక్ఖూసు కేనచిపి కాయవికారో వా వచీవికారో వా న కతో, సబ్బే సతా సమ్పజానా దక్ఖిణేన పస్సేన నిపజ్జింసూ"తి ఇమినా అట్ఠకథావచనేన సమేతి.

అపరే పనాహూతి కులద్ధిపటిసేధనత్థం వుత్తం. "అయం కిర లద్ధీ"తి వచనం "మారధేయ్యంనాతిక్కమిస్సతీ"తి వచనేన విరుజ్ఝతీతి చే? న విరుజ్ఝతి. కథం? అయం భిక్ఖూ అఘాతేన్తో మారవిసయం అతిక్కమిస్సతి అకుసలకరణతో చ. ఘాతేన్తో పన మారధేయ్యం నాతిక్కమిస్సతి బలవత్తా కమ్మస్సాతి సయం మారపక్ఖికత్తా ఏవం చిన్తేత్వా పన "యే న మతా, తే సంసారతో న ముత్తా"తి అత్తనో చ లద్ధి, తస్మా తం తత్థ ఉభయేసం మగ్గే నియోజేన్తో ఏవమాహ, తేనేవ "మారపక్ఖికా మారేన సమానలద్ధికా"తి అవత్వా "మారస్సా నువత్తికా"తి వుత్తా. "ఇమినా కిం వుత్తం హోతి? యస్మా మారస్స అనువత్తి, తస్మా ఏవం చిన్తేత్వాపి అత్తనో లద్ధివసేన ఏవమాహా"తి కేచి లిఖన్తి. మమ సన్తికే ఏకతో ఉపట్ఠానమాగచ్ఛన్తి, అత్తనో అత్తనో ఆచరియుపజ్ఝాయానం సన్తికే ఉద్దేసాదిం గణ్హాతి.

ఆనాపానస్సతిసమాధికథావణ్ణనా

౧౬౫. అయమ్పి ఖో, భిక్ఖవేతి ఇమినా కిం దస్సేతి? యేసం ఏవమస్స "భగవతా ఆచిక్ఖితకమ్మట్ఠానానుయోగపచ్చయా తేసం భిక్ఖూనం జీవితక్ఖయో ఆసీ"తి, తేసం తం మిచ్ఛాగాహం నిసేధేతి. కేవలం తేసం భిక్ఖూనం పుబ్బే కతకమ్మపచ్చయావ జీవితక్ఖయో ఆసి, ఇదం పన కమ్మట్ఠానం తేసం కేసఞ్చి అరహత్తప్పత్తియా, కేసఞ్చి అనాగామిసకదాగామిసోతాపత్తిఫలప్పత్తియా , కేసఞ్చి పఠమజ్ఝానాధిగమాయ, కేసఞ్చి విక్ఖమ్భనతదఙ్గప్పహానేన అత్తసినేహపరియాదానాయ ఉపనిస్సయో హుత్వా, కేసఞ్చి సుగతియం ఉప్పత్తియా ఉపనిస్సయో అహోసీతి సాత్థికావ మే అసుభకథా, కిన్తు "సాధు, భన్తే భగవా, అఞ్ఞం పరియాయం ఆచిక్ఖతూ"తి ఆనన్దేన యాచితత్తా అఞ్ఞం పరియాయం

ఆచిక్ఖామి, యథా వో పుబ్బే ఆచిక్ఖితఅసుభకమ్మట్ఠానానుయోగా, ఏవం అయమ్పి ఖో భిక్ఖవేతి యోజనా వేదితబ్బా. **''అస్సాసవసేన ఉపట్ఠానం సతీ''**తి వుత్తం. సా హి తం అస్సాసం, పస్సాసం వా ఆరమ్మణం కత్వా పుబ్బభాగే, అపరభాగే పన అస్సాసపస్సాసపభవనిమిత్తం ఆరమ్మణం కత్వా ఉపట్ఠాతీతి చ తథా వుత్తా.

అసుభే పవత్తం అసుభన్తి వా పవత్తం భావనాకమ్మం అసుభకమ్మం, తదేవ అఞ్ఞస్స పునప్పునం ఉప్పజ్జనకస్స కారణట్ఠేన ఠానత్తా **అసుభకమ్మట్ఠానం,** ఆరమ్మణం వా అసుభకమ్మస్స పదట్ఠానట్ఠేన ఠానన్తి అసుభకమ్మట్ఠానన్తి ఇధ అసుభజ్ఝానం, తేనేవ **''ఓళారికారమ్మణత్తా''**తి వుత్తం. **పటివేధవసేనా**తి వితక్కాదిఅఙ్గపటిలాభవసేన. **ఆరమ్మణసన్తతాయా**తి అనుక్కమేన సన్తకాలం ఉపాదాయ వుత్తకాయదరథప్పటిపస్సద్ధివసేన నిబ్బుతో. **పరికమ్మం వా**తి కసిణపరికమ్మం కిర నిమిత్తుప్పాదపరియోసానం. తదా హి నిరస్సాదత్తా అసన్తం, అప్పణిహితఞ్చ. యథా ఉపచారే నీవరణవిగమేన, అఙ్గపాతుభావేన చ **సన్తతా** హోతి, న తథా ఇధ, ఇదం పన **''ఆదిసమన్నాహారతో''**తి వుత్తం. దుతియవికప్పే **అసేచనకో**తి అతిత్తికరో, తేన వుత్తం **''ఓజవన్తో''**తి. చేతసికసుఖం ఝానక్ఖణేపి అత్థి, ఏవం సన్తేపి ''ఉభోపి ఝానా వుట్ఠితస్సేవ గహేతబ్బా''తి వుత్తం. సమథేన సకసన్తానే **అవిక్ఖమ్భితే**. ఇతరథా పాపకానం ఝానేన సహుప్పత్తి సియా. ఖన్ధాదీనం లోకుత్తరపాదకత్తా **నిబ్బేధభాగియం,** విసేసేన యస్స నిబ్బేధభాగియం హోతి, తం సన్ధాయ వా. ''అనిచ్చానుపస్సీతిఆదిచతుక్కవసేన అనుపుబ్బేన అరియమగ్గవుడ్ఢిప్పత్తో సముచ్ఛిన్దతి, సేసానమేతం నత్థీ''తి లిఖితం.

తథాభావపటిసేధనో చాతి సోళసవత్థుకస్స తిత్థియానం నత్థితాయ వుత్తం. సబ్బపఠమానం పన చతున్నం పదానం వసేన లోకియజ్ఝానమేవ తేసం అత్థి, తస్మిం లోకుత్తరపదట్ఠానం నత్థి ఏవ. **''ఫలముత్తమ**న్తి ఫలే ఉత్తమ''న్తి వుత్తం. **ఉతుత్తయానుకూల**న్తి గిమ్హే అరఞ్ఞే, హేమన్తే రుక్ఖమూలే, వసన్తకాలే సుఞ్ఞాగారే గతో. సేమ్హధాతుకస్స **అరఞ్ఞం,** పిత్తధాతుకస్స **రుక్ఖమూలం,** వాతధాతుకస్స సుఞ్ఞాగారం అనుకూలం. మోహచరితస్స అరఞ్ఞం అనుకూలం మహాఅరఞ్ఞే చిత్తం న సఙ్కుటతి, దోసచరితస్స రుక్ఖమూలం, రాగచరితస్స సుఞ్ఞాగారం. ఠానచఙ్కమాని ఉద్ధచ్చపక్ఖికాని, సయనం లీనపక్ఖికం, పల్లఙ్కాభుజనేన నిసజ్జాయ దళ్హభావం, ఉజుకాయం పణిధానేన అస్సాసపస్సాసానం పవత్తనసుఖం ''పరిముఖం సతి''న్తి ఇమినా ఆరమ్మణపరిగ్గహూపాయం దస్సేతి. **కారీ**తి కరణసీలో . ఏతస్స విభఙ్గే ''అస్ససతి పస్ససతీ''తి అవత్వా **''సతో కారీ''**తి వుత్తం. తస్మా ''అస్ససతి పస్ససతీ''తి వుత్తే ''పఠమచతుక్కం ఏవ లబ్భతి, న సేసానీ''తి చ **''దీఘంఅస్సాసవసేనా**తి అలోపసమాసం కత్వా''ఇతి చ ''ఏకత్థతాయ అవిక్ఖేప''న్తి చ ''అసమ్మోగవసేన పజానతో''తి చ ''తేన ఞాణేనా''తి చ **''పజానతో**తి వుత్తఞాణేనా''తి చ **''సతోకారీ**తి సతిసమ్పజఞ్ఞాహికారీ''తి చ ''పటినిస్సగ్గానుపస్సినో అస్సాసావ పటినిస్సగ్గానుపస్సిఅస్సాసా''తి చ లిఖితం. **ఉప్పటిపాటియా ఆగతమ్పి** యుజ్జతేవ, తేన ఠానేన పటిసిద్ధం. **తాలుం ఆహచ్చ** నిబ్బాయనతో కిర పోతకో సమ్పతిజాతోవ ఖిపితసద్దం కరోతి, ఛన్దపామోజ్జవసేన ఛ పురిమా తయోతి **నవ. ఏకేనాకారేనా**తి అస్సాసవసేన వా పస్సాసవసేన వా ఏవం ఆనాపానస్సతిం భావయతో కాయే **కాయానుపస్సనాసతికమ్మట్ఠానభావనా** సమ్పజ్జతి.

కాయోతి అస్సాసపస్సాసా. ఉపట్ఠానం సతి. **దీఘ**న్తి దీఘం గతం అస్సాసపస్సాసం. **అద్ధానసఙ్ఖాతే**తి కాలసఙ్ఖాతే వియ కాలకోట్ఠాసేతి అత్థో, దీఘకాలే వాతి అత్థో. ఏకో హి అస్సాసమేవూపలక్ఖేతి, ఏకో పస్సాసం, ఏకో ఉభయం, తస్మా ''విభాగం అకత్వా''తి వా వుత్తం, **ఛన్దో**తి ఏవం అస్ససతో, పస్ససతో చ అస్సాదో ఉప్పజ్జతి, తస్స వసేన కత్తుకమ్యతాఛన్దో ఉప్పజ్జతి.

తతో **పామొజ్జన్తి**. అస్సాసపస్సాసానం దువిఞ్ఞేయ్యవిసయత్తా **చిత్తం వివత్తతి**, గణనం పహాయ ఫుట్ఠట్ఠానమేవ మనసి కరోన్తస్స కేవలం **ఉపేక్ఖావ సణ్ఠాతి. చత్తారో వణ్ణాతి** "పత్తస్స తయో వణ్ణా"తిఆదీసు వియ చత్తారో సణ్ఠానాతి అత్థో.

తథాభూతస్సాతి ఆనాపానస్సతిం భావయతో. **సంవరోతి** సతిసంవరో. అథ వా పఠమేన ఝానేన నీవరణానం, దుతియేన వితక్కవిచారానం, తతియేన పీతియా, చతుత్థేన సుఖదుక్ఖానం, ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా రూపసఞ్ఞాయ, పటిఘసఞ్ఞాయ, నానత్తసఞ్ఞాయ వా పహానం. "సీలన్తి వేరమణి సీలం, చేతనా సీలం, సంవరో సీలం, అవీతిక్కమో సీల"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౩౯ థోకం విసదిసం) వుత్తవిధినాపేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. "అత్థతో తథా తథా పవత్తధమ్మా ఉపధారణసమాధానసఙ్ఖాతేన సీలనట్ఠేన సీలన్తి వుచ్చన్తీ"తి వుత్తం. తథా "అయం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతా సిక్ఖా"తి ఏత్థాపి చేతనాసీలమేవ, కత్థచి విరతిసీలమ్పీతి అత్థో దట్ఠబ్బో. అఞ్ఞథా పణ్ణత్తివజ్జేసుపి సిక్ఖాపదేసు విరతిప్పసఙ్గో అహోసి , పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో విహరతీతి కత్వా తస్సాపి విరతిప్పసఙ్గో. **తస్మిం ఆరమ్మణేతి** ఆనాపానారమ్మణే. **తాయ సతియాతి** తత్థ ఉప్పన్నసతియా. "**తేన మనసికారేనాతి** ఆవజ్జనేనా"తి లిఖితం. ఏతేన నానావజ్జనప్పవత్తిదీపనతో నానాజవనవారేహిపి సిక్ఖతి నామాతి దీపితం హోతి, యేన పన మనసికారేన వా. **ఞాణుప్పాదనాదీసూతి** ఏత్థ ఆదిసద్దేన యావ పరియోసానం వేదితబ్బం. "**తత్రాతి** తస్మిం ఆనాపానారమ్మణే. **ఏవన్తి** ఇదాని వత్తబ్బనయేనా"తి లిఖితం. **తత్రాతి** తేసం అస్సాసపస్సాసానం వా. తఞ్హి "పుబ్బే అపరిగ్గహితకాలే"తి ఇమినా సుట్ఠు సమేతి. "పఠమవాదో దీఘభాణకానం. తే హి 'పఠమజ్ఝానం లభిత్వా నానాసనే నిసీదిత్వా దుతియత్థాయ వాయామతో ఉపచారే వితక్కవిచారవసేన ఓళారికచిత్తప్పవత్తికాలే పవత్తఅస్సాసపస్సాసవసేన ఓళారికా'తి వదన్తి. 'మజ్ఝిమభాణకా ఝానలాభిస్స సమాపజ్జనకాలే, ఏకాసనపటిలాభే చ ఉపరూపరి చిత్తప్పవత్తియా సన్తభావతో పఠమతో దుతియస్సుపచారే సుఖుమతం వదన్తీ'"తి లిఖితం.

విపస్సనాయం పనాతి చతుధాతువవత్థానముఖేన అభినివిట్ఠస్స అయం కమో, అఞ్ఞస్స చాతి వేదితబ్బం. ఏత్తకం రూపం, న ఇతో అఞ్ఞన్తి దస్సనం సన్ధాయ "**సకలరూపపరిగ్గహే**"తి వుత్తం. **రూపారూపపరిగ్గహేతి** ఏత్థ అనిచ్చతాదిలక్ఖణారమ్మణికభఙ్గానుపస్సనతో పభుతి బలవతీ విపస్సనా. **పుబ్బే వుత్తనయేనాతి** సబ్బేసంయేవ పన మతేన అపరిగ్గహితకాలేతిఆదినా. **నోధనా** నామ విస్సజ్జనం. **అస్సాతి** "పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖార"న్తి పదస్స.

పురతో నమనా **ఆనమనా**. తిరియం నమనా **వినమనా**. సుట్ఠు నమనా **సన్నమనా**. పచ్ఛా నమనా **పణమనా**. జాణుకే గహేత్వా ఠానం వియ **ఇఞ్జనాతి** ఆనమనాదీనం ఆవిభావత్థముత్తన్తి వేదితబ్బం. యథారూపేహి ఆనమనాది వా కమ్పనాది వా హోతి, తథారూపే పస్సమ్భయన్తి సమ్బన్ధో. **ఇతి కిరాతి** ఇతి చే. **ఏవం సన్తేతి** సన్తసుఖుమమ్పి చే పస్సమ్భతి. **పభావనాతి** ఉప్పాదనం. అస్సాసపస్సాసానం వూపసన్తత్తా ఆనాపానస్సతిసమాధిస్స భావనా న హోతి. యస్మా తం నత్థి, తస్మా న సమాపజ్జతి, సమాపత్తియా అభావేన న వుట్ఠహన్తి. **ఇతి కిరాతి** ఏవమేతం తావ వచనన్తి తదేతం . సద్దోవ సద్దనిమిత్తం, "సతో అస్ససతి సతో పస్ససతీ"తి పదాని పతిట్ఠపేత్వా ద్వత్తింసపదాని చత్తారి చతుక్కాని వేదితబ్బాని.

అప్పటిపీళనన్తి తేసం కిలేసానం అనుప్పాదనం కిఞ్చాపి చేతియఙ్గణవత్తాదీనిపి అత్థతో పాతిమోక్ఖసంవరసీలే సఙ్గహం గచ్ఛన్తి "యస్స సియా ఆపత్తీ"తి (మహావ॰ ౧౩౪) వచనతో. తథాపి "న తావ, సారిపుత్త, సత్థా సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేతి ఉద్దిసతి పాతిమోక్ఖం, యావ న ఇధేకచ్చే ఆసవట్ఠానీయా ధమ్మా సఙ్ఘే పాతుభవన్తీ"తి ఏత్థ అనధిప్పేతత్తా "**ఆభిసమాచారిక**"న్తి వుత్తం. "యం పనేత్థ ఆపత్తిట్ఠానియం న హోతి, తం అమిస్సమేవా"తి వుత్తం.

యథావుత్తేనాతి యోగానుయోగకమ్మస్స పదట్ఠానత్తా. **సల్లహుకవుత్తి** అట్ఠపరిక్ఖారికో. **పఞ్చసన్ధికం కమ్మట్ఠాన**న్తి ఏత్థ ఝానమ్పి నిమిత్తమ్పి తదత్థజోతికాపి పరియత్తి ఇధ కమ్మట్ఠానం నామ. గమనాగమనసమ్పన్నతాది **సేనాసనం**. సంకిలిట్ఠచీవరధోవనాదయో **ఖుద్దకపలిబోధా**. "అన్తరా పతితం ను ఖో"తి వికమ్పతి.

అజ్ఝత్తం విక్ఖేపగతేనాతి నియకజ్ఝత్తే విక్ఖేపగతేన. **సారద్ధా** అసమాహితత్తా. **ఉపనిబన్ధనథమ్భమూలం** నామ నాసికగ్గం, ముఖనిమిత్తం వా. **తత్థేవా**తి నాసికగ్గాదినిమిత్తే. "**దోలాఫలకస్స** ఏకపస్సే ఏవ **ఉభో కోటియో మజ్ఝఞ్చ పస్సతీ**"తి వదన్తి.

ఇధ పనాతి కకచూపమే. **దేసతో**తి ఫుసనకట్ఠానతో. "**నిమిత్తం పట్ఠపేతబ్బ**న్తి నిమిత్తే సతి పట్ఠపేతబ్బా"తి వుత్తం. గరూహి భావేతబ్బత్తా **గరుకభావనం**. **ఏకచ్చే ఆహూ**తి ఏకచ్చే ఝాయినో ఆహు.

"**సఞ్ఞానానతాయా**"తి వచనతో ఏకచ్చేహి వుత్తమ్పి పమాణమేవ, సఙ్గీతితో పట్ఠాయ అట్ఠకథాయ అనాగతత్తా తథా వుత్తం. "మయ్హం తారకరూపం ను ఖో ఉపట్ఠాతీ"తిఆదిపరికప్పే అసతిపి ధాతునానత్తేన ఏతాసం ధాతూనం ఉప్పత్తి వియ కేవలం భావయతో తథా తథా ఉపట్ఠాతి. "న నిమిత్త'న్తి వత్తుం న వట్టతి సమ్పజానముసావాదత్తా"తి వుత్తం. **కమ్మట్ఠాన**న్తి ఇధ వుత్తపటిభాగనిమిత్తమేవ.

నిమిత్తే పటిభాగే. **నానాకార**న్తి "చత్తారో వణ్ణా వత్తన్తీ"తి వుత్తనానావిధతం. **విభావయ**న్తి జానం పకాసయం. **అస్సాసపస్సాసే**తి తతో సమ్భూతే నిమిత్తే, అస్సాసపస్సాసే వా నానాకారం. నిమిత్తే హి చిత్తం ఠపేన్తోవ నానాకారతఞ్చ విభావేతి, అస్సాసపస్సాసే వా సకం చిత్తం నిబన్ధతీతి వుచ్చతి. తారకరూపాది**వణ్ణతో**. కక్ఖళత్తాది**లక్ఖణతో**.

అట్ఠకథాసు పటిక్ఖిత్తన్తి ఆసన్నభవఙ్గత్తాతి కారణం వత్వా సీహళట్ఠకథాసు పటిక్ఖిత్తం. కస్మా? యస్మా ఛట్ఠే, సత్తమే వా అప్పనాయ సతి మగ్గవీథియం ఫలస్స ఓకాసో న హోతి, తస్మా. ఇధ హోతూతి చే? న, లోకియప్పనాపి హి అప్పనావీథిమ్హి లోకుత్తరేన సమానగతికావాతి పటిలద్ధజ్ఝానోపి భిక్ఖు దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారత్థాయ ఝానం సమాపజ్జిత్వా సత్తాహం నిసీదితుకామో చతుత్థే, పఞ్చమే వా అప్పేత్వా నిసీదతి, న ఛట్ఠే, సత్తమే వా. తత్థ హి అప్పనా. తతో పరం అప్పనాయ ఆధారభావం న గచ్ఛతి. ఆసన్నభవఙ్గత్తా చతుత్థం, పఞ్చమం వా గచ్ఛతి థలే ఠితఘటో వియ జవనానమన్తరే ఠితత్తాతి కిర ఆచరియో.

పుథుత్తారమ్మణాని అనావజ్జిత్వా ఝానఙ్గానేవ ఆవజ్జనం **ఆవజ్జనవసీ** నామ. తతో పరం చతున్నం, పఞ్చన్నం వా పచ్చవేక్ఖణచిత్తానం ఉప్పజ్జనం, తం **పచ్చవేక్ఖణవసీ** నామ. తేనేవ "పచ్చవేక్ఖణవసీ పన ఆవజ్జనవసియా ఏవ వుత్తా"తి వుత్తం. **సమాపజ్జనవసీ** నామ యత్తకం కాలం ఇచ్ఛతి తత్తకం సమాపజ్జనం, తం పన ఇచ్ఛితకాలపరిచ్ఛేదం పతిట్ఠాపేతుం సమత్థతాతి. "అధిట్ఠానవసియా వుట్ఠానవసినో అయం నానత్తం అధిట్ఠానానుభావేన జవనం జవతి, వుట్ఠానానుభావేన పన అధిప్పేతతో అధికం జవతీ"తిపి వదన్తి. అపిచ పథవీకసిణాదిఆరమ్మణం ఆవజ్జిత్వా జవనఞ్చ జవిత్వా పున ఆవజ్జిత్వా తతో పఞ్చమం ఝానం చిత్తం హోతి, అయం కిర ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదో. భగవతో పన ఆవజ్జనసమనన్తరమేవ ఝానం హోతీతి సబ్బం **అనుగణ్హిపదే** వుత్తం.

"**వత్థు**న్తి హదయవత్థుం. **ద్వార**న్తి చక్ఖాది. **ఆరమ్మణ**న్తి రూపాదీ"తి లిఖితం. యథాపరిగ్గహితరూపారమ్మణం వా విఞ్ఞాణం పస్సతి, అఞ్ఞథాపి పస్సతి. కథం? "యథాపరిగ్గహితరూపవత్థుద్వారారమ్మణం వా"తి వుత్తం.

యథాపరిగ్గహితరూపేసు వత్థుద్వారారమ్మణాని యస్స విఞ్ఞాణస్స, తం విఞ్ఞాణం యథాపరిగ్గహితరూపవత్థుద్వారారమ్మణం తమ్పి పస్సతి, ఏకస్స వా ఆరమ్మణసద్దస్స లోపో దట్ఠబ్బోతి చ మమ తక్కో విచారేత్వావ గహేతబ్బో.

తతో పరం తీసు చతుక్కేసు ద్వే ద్వే పదాని ఏకమేకం కత్వా గణేతబ్బం. సమథేన **ఆరమ్మణతో** విపస్సనావసేన **అసమ్మోహతో** పీతిపటిసంవేదనమేత్థ వేదితబ్బం. "దుక్ఖమేతం ఞాణ"న్తిఆదీసు పన "ఆరమ్మణతో అసమ్మోహతో"తి యం వుత్తం, ఇధ తతో వుత్తనయతో ఉప్పటిపాటియా వుత్తం. తత్థ హి యేన మోహేన తం దుక్ఖం పటిచ్ఛన్నం, న ఉపట్ఠాతి, తస్స విహతత్తా వా ఏవం పవత్తే ఞాణే యథారుచి పచ్చవేక్ఖితుం ఇచ్ఛితిచ్ఛితకాలే సమత్థభావతో వా దుక్ఖాదీసు తీసు అసమ్మోహతో ఞాణం వుత్తం. నిరోధే ఆరమ్మణతో తంసమ్పయుత్తా పీతిపటిసంవేదనా అసమ్మోహతో న సమ్భవతి మోహప్పహానాభావా, పటిసమ్భిదాపాళివిరోధతో చ. తత్థ **''దీఘం అస్సాసవసేనా''**తిఆది ఆరమ్మణతో దస్సేతుం వుత్తం. **తాయ సతియా తేన ఞాణేన సా పీతి పటిసంవిదితా హోతి** తదారమ్మణస్స పటిసంవిదితత్తాతి ఏత్థ అధిప్పాయో. **''ఆవజ్జతో''**తిఆది అసమ్మోహతో పీతిపటిసంవేదనం దస్సేతుం వుత్తం. అనిచ్చాదివసేన జానతో, పస్సతో, పచ్చవేక్ఖతో చ. తదధిముత్తతావసేన అధిట్ఠహతో, అధిముచ్చతో, తథా వీరియాదిం సమాదహతో ఖణికసమాధినా.

అభిఞ్ఞేయ్యన్తి ఞాతపరిఞ్ఞాయ. **పరిఞ్ఞేయ్య**న్తి తీరణపరిఞ్ఞాయ. సబ్బఞ్హి దుక్ఖసచ్చం అభిఞ్ఞేయ్యం, పరిఞ్ఞేయ్యఞ్చ. తత్ర చాయం పీతీతి లిఖితం. **అభిఞ్ఞేయ్య**న్తిఆది మగ్గక్ఖణం సన్ధాయాహాతి వుత్తం. మగ్గేన అసమ్మోహసఙ్ఖాతవిపస్సనాకిచ్చనిప్ఫత్తితో మగ్గోపి అభిఞ్ఞేయ్యాదిఆరమ్మణం కరోన్తో వియ వుత్తో. **విపస్సనాభూమిదస్సనత్థ**న్తి సమథే కాయికసుఖాభావా వుత్తం. **ద్వీసు చిత్తసఙ్ఖారపదేసూ**తి చిత్తసఙ్ఖారపటిసంవేదీ…పే॰… సిక్ఖతి పస్సమ్భయం చిత్తసఙ్ఖారపటిసంవేదీ…పే॰… సిక్ఖతీతి ఏతేసు. మోదనాది సబ్బం పీతివేవచనం. అనిచ్చానుపస్సనాది కిలేసే, తమ్మూలకే ఖన్ధాభిసఙ్ఖారే. **ఏవం భావితో**తి న చతుక్కపఞ్చకజ్ఝాననిబ్బత్తనేన భావితో. ఏవం సబ్బాకారపరిపుణ్ణం కత్వా భావితో. విపస్సనామగ్గపచ్చవేక్ఖణకాలేసుపి పవత్తఅస్సాసముఖేనేవ సబ్బం దస్సితం ఉపాయకుసలేన భగవతా.

౧౬౮. కస్మా ఇదం వుచ్చతి అప్పేహీతి అధిప్పాయో.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౧౭౨. ఉస్సుక్కవచనన్తి పాకటసద్దసఙ్ఞా కిర, సమానకపదన్తి వుత్తం హోతి. "సుత్వా భుఞ్జన్తీ"తి ఏత్థ వియ సఞ్చిచ్చ వోరోపేతుకామస్స సఞ్చిచ్చపదం వోరోపనపదస్స ఉస్సుక్కం, సఞ్చేతనా చ జీవితా వోరోపనఞ్చ ఏకస్సేవాతి వుత్తం హోతి. న కేవలం చేతసికమత్తేనేవ హోతి, పయోగోపి ఇచ్ఛితబ్బో ఏవాతి దస్సేతుం వుత్తానీతి కిర **ఉపతిస్సత్థేరో**. "జానిత్వా సఞ్జానిత్వా చేచ్చ అభివితరిత్వా"తి వత్తబ్బే "జానన్తో…పే॰… వీతిక్కమో"తి వోరోపనమ్పి దస్సితం, తస్మా బ్యఞ్జనే ఆదరం అకత్వా అత్థో దస్సితో. వీతిక్కమసఙ్ఖాతత్థసిద్ధియా హి పురిమచేతనా అత్థసాధికా హోతి. **సబ్బసుఖుమఅత్తభావ**న్తి రూపం సన్ధాయ వుత్తం, న అరూపం. అత్తసఙ్ఖాతానఞ్హి అరూపానం **ఖన్ధవిభఙ్గే** (విభ॰ ౧ ఆదయో) వియ ఇధ ఓళారికసుఖుమతా అనధిప్పేతా. **మాతుకుచ్ఛిస్మి**న్తి యేభుయ్యవచనం, ఓపపాతికమనుస్సేపి పారాజికమేవ, అరూపకాయే ఉపక్కమాభావా తగ్గహణం కస్మాతి చే? అరూపక్ఖన్ధేన సద్ధిం తస్సేవ రూపకాయస్స జీవితిన్ద్రియసమ్భవతో. తేన సజీవకోవ మనుస్సవిగ్గహోపి నామ హోతీతి సిద్ధం. ఏత్థ **మాతుకుచ్ఛిస్మి**న్తి మనుస్సమాతుయా వా తిరచ్ఛానమాతుయా వా. వుత్తఞ్హి **పరివారే** (పరి॰ ౪౮౦) –

“ఇత్థిం హనే చ మాతరం, పురిసఞ్చ పితరం హనే;
మాతరం పితరం హన్త్వా, న తేనానన్తరం ఫుసే;
పఞ్ఞా మేసా కుసలేహి చిన్తితా”తి.

పఠమన్తి పటిసన్ధిచిత్తమేవ. ఏకభవపరియాపన్నాయ హి చిత్తసన్తతియా పటిసన్ధిచిత్తం పఠమచిత్తం నామ. చుతిచిత్తం పచ్ఛిమం నామ. అఞ్ఞథా అనమతగ్గే సంసారే పఠమచిత్తం నామ నత్థి వినా అనన్తరసమనన్తరనత్థివిగతపచ్చయేహి చిత్తుప్పత్తియా అభావతో. భావే వా నవసత్తపాతుభావదోసప్పసఙ్గో. **అయం సబ్బపఠమో మనుస్సవిగ్గహో**తి కిఞ్చాపి ఇమం జీవితా వోరోపేతుం న సక్కా, తం ఆదిం కత్వా సన్తతియా యావ మరణా ఉప్పజ్జనకమనుస్సవిగ్గహేసు అపరిమాణేసు “సబ్బపఠమో”తి దిస్సతి. యదా పన యో మనుస్సవిగ్గహో పుబ్బాపరియవసేన సన్తతిప్పత్తో హోతి, తదా తం జీవితా వోరోపేతుం సక్కా. సన్తతిం వికోపేన్తో హి జీవితా వోరోపేతి నామ. ఏత్థ చ నానత్తనయే అధిప్పేతే సతి “సబ్బపఠమో”తి వచనం యుజ్జతి, న పన ఏకత్తనయే సన్తతియా ఏకత్తా. ఏకత్తనయో చ ఇధాధిప్పేతో “సన్తతిం వికోపేతీ”తి వచనతో, తస్మా “సబ్బపఠమో”తి వచనం న యుజ్జతీతి చే? న, సన్తతిపచ్చుప్పన్నబహుత్తా. యస్మా పన సన్తతి నామ అనేకేసం పుబ్బాపరియుప్పత్తి వుచ్చతి, తస్మా “అయం సబ్బపఠమో”తి వుత్తో, ఏవమేత్థ ద్వేపి నయా సఙ్గహం గచ్ఛన్తి, అఞ్ఞథా “సన్తతిం వికోపేతీ”తి ఇదం వచనం న సిజ్ఝతి. కిఞ్చాపి ఏత్థ “సన్తతిం వికోపేతీ”తి వచనతో సన్తతిపచ్చుప్పన్నమేవ అధిప్పేతం, న అద్ధాపచ్చుప్పన్నం వియ దిస్సతి, తథాపి యస్మా సన్తతిపచ్చుప్పన్నే వికోపితే అద్ధాపచ్చుప్పన్నం వికోపితమేవ హోతి, అద్ధాపచ్చుప్పన్నే పన వికోపితే సన్తతిపచ్చుప్పన్నం వికోపితం హోతీతి ఏత్థ వత్తబ్బం నత్థి. తస్మా **అట్ఠకథాయం** “తదుభయమ్పి వోరోపేతుం సక్కా, తస్మా తదేవ సన్ధాయ ‘సన్తతిం వికోపేతీ’తి ఇదం వుత్తన్తి వేదితబ్బ”న్తి ఆహ. “సన్తతిం వికోపేతీ”తి వచనతో పకతియా ఆయుపరియన్తం పత్వా మరణకసత్తే వీతిక్కమే సతి అనాపత్తి వీతిక్కమపచ్చయా సన్తతియా అకోపితత్తా. వీతిక్కమపచ్చయా చే ఆయుపరియన్తం అప్పత్వా అన్తరావ మరణకసత్తే వీతిక్కమపచ్చయా ఆపత్తి, కమ్మబద్ధో చాతి నో తక్కోతి ఆచరియో. “మరణవణ్ణం వా సంవణ్ణేయ్య, మరణాయ వా సమాదపేయ్య, అయమ్పి పారాజికో హోతి అసంవాసో”తి వచనతో వా చేతనాక్ఖణే ఏవ పారాజికాపత్తి ఏకన్తాకుసలత్తా, దుక్ఖవేదనత్తా, కాయకమ్మత్తా, వచీకమ్మత్తా, కిరియత్తా చాతి వేదితబ్బం.

సత్తట్ఠజవనవారమత్తన్తి సభాగారమ్మణవసేన వుత్తం, తేనేవ ‘‘**సభాగసన్తతివసేనా**’’తిఆది వుత్తం . అత్తనో పటిపక్ఖేన సమన్నాగతత్తా సమనన్తరస్స పచ్చయం హోన్తం యథా పురే వియ అహుత్వా దుబ్బలస్స. **త**న్తి జీవితిన్ద్రియవికోపనం.

ఈతిన్తి సత్తవిధవిచ్ఛికాదీని యుద్ధే డంసిత్వా మారణత్థం విస్సజ్జేన్తి. **పజ్జరక**న్తి సరీరడాహం. **సూచిక**న్తి సూలం. **విసూచిక**న్తి సుక్ఖమాతిసారంవసయం. **పక్ఖన్దియ**న్తి రత్తాతిసారం. ద్వత్తిబ్యామసతప్పమాణే మహాకాయే నిమ్మినిత్వా రితనాగుద్ధరణం, కుజ్ఝిత్వా ఓలోకితే పరేసం కాయే విసమరణం వా డాహుప్పాదనం వా పయోగో నామ.

కేచీతి మహాసఙ్ఘికా. అయం ఇత్థీ. **కులుమ్బస్సా**తి గబ్భస్స. కథం సా ఇతరస్సాతి చే? తస్స దుట్ఠేన మనసానుపక్ఖితే సో చ గబ్భో సా చ ఇద్ధీతి ఉభయమ్పి సహేవ నస్సతి, ఘటగ్గినం భేదనిబ్బాయనం వియ ఏకక్ఖణే హోతి. “తేసం సుత్తన్తికేసు ఓచరియమానం న సమేతీ”తి లిఖితం, “తేసం మతం గహేత్వా ‘థావరీనమ్పి అయం యుజ్జతీ’తి వుత్తే తికవసేన పటిసేధితబ్బన్తి అపరే”తి వుత్తం. సాహత్థికనిస్సగ్గియపయోగేసు సన్నిట్ఠాపకచేతనాయ సత్తమాయ సహుప్పన్నకాయవిఞ్ఞత్తియా సాహత్థికతా వేదితబ్బా. ఆణత్తికే పన సత్తహిపి చేతనాహి సహ వచీవిఞ్ఞత్తిసమ్భవతో సత్తసత్త

సద్దా ఏకతో హుత్వా ఏకేకక్ఖరభావం గన్త్వా యత్తకేహి అక్ఖరేహి అత్తనో అధిప్పాయం విఞ్ఞాపేతి, తదవసానక్ఖరసముట్ఠాపికాయ సత్తమచేతనాయ సహజాతవచీవిఞ్ఞత్తియా ఆణత్తికతా వేదితబ్బా. తథా విజ్జామయపయోగే. కాయేనాణత్తియం పన సాహత్థికే వుత్తనయోవ. థావరపయోగే యావతా పరస్స మరణం హోతి, తావతా కమ్మబద్ధో, ఆపత్తి చ. తతో పరం అతిసఞ్చరణే కమ్మబద్ధాతిబహుత్తం వేదితబ్బం సతి పరం మరణే. పారాజికాపత్తి పనేత్థ ఏకా. అత్థసాధకచేతనా యస్మా ఏత్థ చ దుతియపారాజికే చ లబ్భతి, న అఞ్ఞత్థ, తస్మా ద్విన్నమ్పి సాధారణా ఇమా గాథాయో –

“భూతధమ్మనియామా యే, తే ధమ్మా నియతా మతా;
భావిధమ్మనియామా యే, తేవ అనియతా ఇధ.

“భూతధమ్మనియామానం, ఠితావ సా పచ్చయట్ఠితి;
భావిధమ్మనియామానం, సాపేక్ఖా పచ్చయట్ఠితి.

“తేనఞ్ఞా హేతుయా అత్థి, సాపి ధమ్మనియామతా;
తస్సా ఫలం అనియతం, ఫలాపేక్ఖా నియామతా.

“ఏవఞ్హి సబ్బధమ్మానం, ఠితా ధమ్మనియామతా;
లద్ధధమ్మనియామా యా, సాత్థసాధకచేతనా.

“చేతనాసిద్ధితో పుబ్బే, పచ్ఛా తస్సత్థసిద్ధితో;
అవిసేసేన సబ్బాపి, ఛబ్బిధా అత్థసాధికా.

“ఆణత్తియం యతో సక్కా, విభావేతుం విభాగతో;
తస్మా ఆణత్తియంయేవ, వుత్తా సా అత్థసాధికా.

“మిచ్ఛత్తే వాపి సమ్మత్తే, నియతానియతా మతా;
అభిధమ్మే న సబ్బత్థి, తత్థ సా నియతా సియా.

“యా థేయ్యచేతనా సబ్బా, సహత్థాణత్తికాపి వా;
అభిధమ్మనయేనాయం, ఏకన్తనియతా సియా.

“పాణాతిపాతం నిస్సాయ, సహత్థాణత్తికాదికా;
అభిధమ్మవసేనేసా, పచ్చేకం తం దుకం భజే.

“జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదో, చేతనా చేతి తం ద్వయం;
న సాహత్థికకమ్మేన, పగేవాణత్తికాసమం.

“జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదో, చేతనా చేతి తం ద్వయం;
న సాహత్థికకమ్మేన, పగేవాణత్తికాసమం.

“జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదక్ఖణే వధకచేతనా;
చిరారితాతి కో ధమ్మో, నియామేతి ఆపత్తికం.

“జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదక్ఖణే చే వధకో సియా;
మతో సుత్తో పబుద్ధో వా, కుసలో వధకో సియా.

“కుసలత్తికభేదో చ, వేదనాత్తికభేదోపి;
సియా తథా గతో సిద్ధో, సహత్థా వధకచేతనా”తి.

యాని పన బీజఉతుకమ్మధమ్మచిత్తనియామాని పఞ్చ అట్ఠకథాయ ఆనేత్వా నిదస్సితాని, తేసు అయమత్థసాధకచేతనా యోగం గచ్ఛతీతి మఞ్ఞే “అయం అత్థసాధకచేతనానియమో నత్థీ”తి చేతనానం మిచ్ఛత్తసమ్మత్తనియతానమ్పి నత్థిభావప్పసఙ్గతో. భజాపియమానా యేన, తేన సబ్బేపి యథాసమ్భవం కమ్మచిత్తనియామే భజన్తి గచ్ఛన్తీతి వేదితబ్బం. జీవితే ఆదీనవో మరణవణ్ణదస్సనే న విభత్తోవ, ఇధ పన సఙ్ఖేపపదే అత్థతో “మరణసఞ్ఞీ మరణచేతనో మరణాధిప్పాయో”తి ఏవం అవిభూతత్తా విభత్తో, అపాకటత్తా, అనోళారికత్తా వా అవిభాగా కారితా వా. **నయిదం వితక్కస్స నామన్తి** న వితక్కస్సేవ నామం, కిన్తు సఞ్ఞాచేతనానమ్పి నామన్తి గహేతబ్బం. **కఙ్ఖావితరణియమ్పి** ఏవమేవ వుత్తం.

౧౭౪. **కాయతోతి** వుత్తత్తా “సత్తిఇసూ”తి వత్తబ్బే వచనసిలిట్ఠత్థం **“ఉసుసత్తిఆదినా”**తి వుత్తం. **అనుద్దేసికే** కమ్మస్సారమ్మణం సో వా హోతి, అఞ్ఞో వా. **ఉభయేహీతి** కిఞ్చాపి పఠమప్పహారో న సయమేవ సక్కోతి, దుతియం లభిత్వా పన సక్కోన్తో జీవితవినాసనహేతు అహోసి, తదత్థమేవ హి వధకేన సో దిన్నో, దుతియో పన అఞ్ఞేన చిత్తేన దిన్నో, తేన సుట్ఠు వుత్తం **“పఠమప్పహారేనేవా”**తి, “చేతనా నామ దారుణాతి గరుం వత్థుం ఆరబ్భ పవత్తపుబ్బభాగచేతనా పకతిసభావవధకచేతనా, నో దారుణా హోతీ”తి ఆచరియేన లిఖితం. “పుబ్బభాగచేతనా పరివారా, వధకచేతనావ దారుణా హోతీ”తి వుత్తం. **యథాధిప్పాయన్తి** ఉభోపి పటివిజ్ఝతి, సాహత్థికోపి సఙ్కేతత్తా న ముచ్చతి కిర.

కిరియావిసేసో అట్ఠకథాసు అనాగతో. “ఏవం విజ్ఝ, ఏవం పహర, ఏవం ఘాతేహీ’తి పాళియా సమేతీతి ఆచరియేన గహితో”తి వదన్తి. **పురతో పహరిత్వాతిఆది** వత్థువిసఙ్కేతమేవ కిర. **ఏతం గామే ఠితన్తి** పుగ్గలోవ నియమితో. **యో పన లిఙ్గవసేన “దీఘం...పే.... మారేహీ”తి ఆణాపేతి అనియమేత్వా**. యది నియమేత్వా వదతి, “ఏతం దీఘ”న్తి వదేయ్యాతి అపరే. ఆచరియా పన “దీఘన్తి వుత్తే నియమితం హోతి, ఏవం అనియమేత్వా వదతి, న పన ఆణాపకో దీఘాదీసు అఞ్ఞతరం మారేహీతి అధిప్పాయో”తి వదన్తి కిర. “అత్థో పన చిత్తేన ఏకం సన్ధాయపి అనియమేత్వా ఆణాపేతీ”తి లిఖితం. **“ఇతరో అఞ్ఞం తాదిసం మారేతి, ఆణాపకో ముచ్చతీ”**తి వుత్తం యథాధిప్పాయం న గతత్తా. “ఏవం దీఘాదివసేనాపి చిత్తేన అనియమితస్సేవాతి యుత్తం వియ దిస్సతీ”తి అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** లిఖితం, సుట్ఠు వీమంసిత్వా సబ్బం గహేతబ్బం, **ఓకాసస్స నియమితత్తాతి** ఏత్థ ఓకాసనియమం కత్వా నిద్దిసన్తో తస్మిం ఓకాసే నిసిన్నం మారేతుకామోవ హోతి, సయం పన తదా తత్థ నత్థి. తస్మా ఓకాసేన సహ అత్తనో జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం న హోతి, తేన అత్తనా మారాపితో పరో ఏవ మారాపితో. కథం? సయం రఞ్ఞో చ తనుకో చ హుత్వా పుబ్బభాగే అత్తానం సన్ధాయ ఆణత్తిక్ఖణే “దీఘం రస్సం థూలం

బలవన్తం మారేహీ"తి ఆణాపేన్తస్స చిత్తం అత్తని తస్సాకారస్స నత్థితాయ అఞ్ఞస్స తాదిసస్స జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తతి, తేన మూలట్ఠస్స కమ్మబద్ధో. ఏవంసమ్పదమిదన్తి దట్ఠబ్బం.

దూతపరమ్పరానిద్దేసే ఆణాపేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. ఇతరస్స ఆరోచేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి ఆచరియన్తేవాసీనం యథాసమ్భవం ఆరోచనే, పటిగ్గణ్హనే దుక్కటం సన్ధాయ వుత్తం. న వధకో పటిగ్గణ్హాతి, తస్స దుక్కటన్తి సిద్ధం హోతి. తం పన ఓకాసాభావతో న వుత్తం. మూలట్ఠేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తియా హి తస్స ఓకాసో అపరిచ్ఛిన్నో, తేనస్స తస్మిం ఓకాసే థుల్లచ్చయం వుత్తం. వధకో చే పటిగ్గణ్హాతి, మూలట్ఠో ఆచరియో పుబ్బే ఆపన్నదుక్కటేన సహ థుల్లచ్చయమ్పి ఆపజ్జతి. కస్మా? **మహాజనో హి తేన పాపే నియోజితోతి**. ఇదం పన దుక్కటథుల్లచ్చయం వధకో చే తమత్థం న సాపేతి ఆపజ్జతి. యది సాపేతి, పారాజికమేవాపజ్జతి. కస్మా? అత్థసాధకచేతనాయ అభావా. **అనుగణ్ఠిపదే** పన "పటిగ్గణ్హాతి, తం దుక్కటం హోతి. యది ఏవం కస్మా పాళే న వుత్తన్తి చే? వధకో పన 'సాధు కరోమీ'తి పటిగ్గణ్హిత్వా తం న కరోతి. ఏవఞ్హి నియమే 'మూలట్ఠస్స కిం నామ హోతి, కిమస్స దుక్కటాపత్తీ'తి సఞ్జాతకఙ్ఖానం తదత్థదీపనత్థం 'మూలట్ఠస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా'"తి వుత్తం. "వధకో పటిగ్గణ్హాతి ఆపత్తి దుక్కటస్స, మూలట్ఠస్స చ ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తి వుత్తం న సిలిస్సతి, మూలట్ఠేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తిదస్సనాధికారత్తా వధకో పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి వుత్తం.

విసక్కియదూతపదనిద్దేసే "వత్తుకామతాయ చ కిచ్చేనేత్థ వత్వా పయోజనం నత్థీతి భగవతా న వుత్త"న్తి వుత్తం. యం పన "**మూలట్ఠస్సేవ దుక్కట**"న్తి అట్ఠకథాయం వుత్తం. తత్రాయం విచారణా – ఆచరియేన ఆణత్తేన బుద్ధరక్ఖితేన తదత్థే సఙ్ఘరక్ఖితస్సేవ ఆరోచితే కిఞ్చాపి యో "సాధూ"తి పటిగ్గణ్హాతి, అథ ఖో ఆచరియస్సేవేతం దుక్కటం విసఙ్కేతత్తా, న బుద్ధరక్ఖితస్స, కస్మా? అత్థసాధకచేతనాయ ఆపన్నత్తా. తేనేవ "ఆణాపకస్స చ వధకస్స చ ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి **పాళియం** వుత్తం, తం పన మూలట్ఠేన ఆపజ్జితబ్బదుక్కటం "మూలట్ఠస్స అనాపత్తీ"తి ఇమినా అపరిచ్ఛిన్నోకాసత్తా న వుత్తం.

అవిసఙ్కేతే "మూలట్ఠస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తి వుత్తత్తా విసఙ్కేతే ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి సిద్ధన్తి వేదితబ్బం. "వధకో పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఇదం పన దుక్కటం వధకస్సేవ. సో హి పఠమం ఆణాపకం బుద్ధరక్ఖితం పారాజికాపత్తిం పాపేత్వా సయం జీవితా వోరోపేత్వా ఆపజ్జిస్సతీతి కిఞ్చాపి **పాళియం** "సో తం జీవితా వోరోపేతి, ఆణాపకస్స చ వధకస్స చ ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి న వుత్తం, తథాపి తం అత్థతో వుత్తమేవ, "యతో పారాజికం పఞ్ఞత్త"న్తి పుబ్బే వుత్తనయత్తా చ తం న వుత్తం. "సో తం జీవితా వోరోపేతి, ఆపత్తి సబ్బేసం పారాజికస్సా"తి హి పుబ్బే వుత్తం. ఏత్థ పుబ్బే ఆచరియన్తేవాసికానం వుత్తదుక్కటథుల్లచ్చయాపత్తియో పఠమమేవ అనాపన్నా పారాజికాపత్తియా ఆపన్నత్తా. తథాపి వధకస్స పారాజికాపత్తియా తేసం పారాజికభావో పాకటో జాతోతి కత్వా "ఆపత్తి సబ్బేసం పారాజికస్సా"తి ఏకతో వుత్తం, న తథా "ఆణాపకస్స, వధకస్స చ ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి ఏత్థ. కస్మా? వధకస్స దుక్కటాపత్తియా ఆపన్నత్తా. సో హి పఠమం దుక్కటాపత్తిం ఆపజ్జిత్వా పచ్ఛా పారాజికం ఆపజ్జతి. యది పన అన్తేవాసికా కేవలం ఆచరియస్స గరుకతాయ సాసనం ఆరోచేన్తి సయం అమరణాధిప్పాయా సమానా పారాజికేన అనాపత్తి. అకప్పియసాసనహరణపచ్చయా దుక్కటాపత్తి హోతి ఏవ, ఇమస్సత్థస్స సాధనత్థం **ధమ్మపదవత్థూహి** మిగలుద్దకస్స భరియాయ సోతాపన్నాయ ధనుఉసుసూలాదిదానం నిదస్సనం వదన్తి ఏకే. తం **తిత్తిరజాతకేన** (జా. ౧.౪.౨౩ ఆదయో) సమేతి, తస్మా సుత్తఞ్చ అట్ఠకథఞ్చ అనులోమేతీతి నో తక్కోతి ఆచరియో. ఇధ పన దూతపరమ్పరాయ చ "ఇత్థన్నామస్స పావద, ఇత్థన్నామో ఇత్థన్నామం పావదతూ"తి ఏత్థ

అవిసేసేత్వా వుత్తత్తా వాచాయ వా ఆరోచేతు, హత్థముద్దాయ వా, పణ్ణేన వా, దూతేన వా ఆరోచేతు, విసఙ్కేతో నత్థి. సచే విసేసేత్వా మూలట్ఠో, అన్తరాదూతో వా వదతి, తదతిక్కమే విసఙ్కేతోతి వేదితబ్బం.

ఇదాని ఇమస్మింయేవ అధికారద్వయే **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తనయో వుచ్చతి – “వధకో పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి వధకస్సేవ ఆపత్తి, న ఆణాపకస్స బుద్ధరక్ఖితస్స. యది పన సో వజ్ఝమరణామరణేసు అవస్సమఞ్ఞతరం కరోతి, బుద్ధరక్ఖితస్సాణత్తిక్ఖణే ఏవ పారాజికదుక్కటేసు అఞ్ఞతరం సియా. “ఇతి చిత్తమనో”తి అధికారతో “చిత్తసఙ్కప్పో”తి ఏత్థాపి ఇతి-సద్దో వియ “వధకో పటిగ్గణ్హాతి, మూలట్ఠస్స ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా”తి అధికారతో “మూలట్ఠస్స ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి వుత్తమేవ హోతి. కస్మా సరూపేన న వుత్తన్తి చే? తతో చుత్తరి నయదానత్థం. “మూలట్ఠస్స ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి హి వుత్తే మూలట్ఠస్సేవ వసేన నియమితత్తా “పటిగ్గణ్హన్తస్స దుక్కటం హోతీ”తి న ఞాయతి. “వధకో పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి హి అనియమేత్వా వుత్తే సక్కా ఉభయేసం వసేన దుక్కటే యోజేతుం. తస్మా ఏవ హి అట్ఠకథాచరియేహి అధికారం గహేత్వా **‘‘సఙ్ఘరక్ఖితేన సమ్పటిచ్ఛితే మూలట్ఠస్సేవ దుక్కటన్తి వేదితబ్బ’’**న్తి వుత్తం. పటిగ్గణ్హన్తస్స నేవ అనుఞ్ఞాతం, న పటిక్ఖిత్తం, కేవలన్తు బుద్ధరక్ఖితస్స అనియమితత్తా పటిక్ఖిత్తం, తస్స పన పారాజికదుక్కటేసు అఞ్ఞతరం భవేయ్యాతి అయమత్థో దీపితో, తస్మా తమ్పి సువుత్తం. యస్మా ఉభయేసం వసేన యోజేతుం సక్కా, తస్మా ఆచరియేహి “పటిగ్గణ్హన్తస్సేవేతం దుక్కట”న్తి వుత్తం. తత్థ మూలట్ఠో నేవ అనుఞ్ఞాతో “మూలట్ఠస్సా”తి వచనాభావతో, న చ పటిక్ఖిత్తో “పటిగ్గణ్హన్తస్స ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి **పాళియా** అభావతో, పటిగ్గణ్హనపచ్చయా వధకస్స దుక్కటం సియాతి నయం దాతుం “మూలట్ఠస్సా”తి **పాళియం** అవుత్తత్తా “తం పటిగ్గణ్హన్తస్సేవేతం దుక్కట”న్తి యం వుత్తం, తమ్పి సువుత్తం. తత్ర హి బుద్ధరక్ఖితస్స పటిక్ఖిత్తం, వుత్తనయేన పన తస్స ఆపత్తి అనియతాతి. కస్మా పన **అట్ఠకథాయం** అనుత్తానం పటిగ్గణ్హనపచ్చయా వధకస్స దుక్కటం అవత్వా మూలట్ఠస్సేవ వసేన దుక్కటం వుత్తన్తి చే? అనిట్ఠనివారణత్థం. “సఙ్ఘరక్ఖితేన సమ్పటిచ్ఛితే పటిగ్గణ్హనపచ్చయా తస్స దుక్కట”న్తి హి వుత్తే అనన్తరనయేన సరూపేన వుత్తత్తా ఇధాపి మూలట్ఠస్స థుల్లచ్చయం **అట్ఠకథాయం** వుత్తమేవ హోతీతి ఆపజ్జతి. ఇతి తం ఏవం ఆపన్నం థుల్లచ్చయం ఉత్తానన్తి తం అవత్వా పటిగ్గణ్హన్తస్స దుక్కటం వుత్తం. అనుత్తానత్తా అట్ఠకథాయన్తి ఇమం అనిట్ఠగ్గహణం నివారేతుం “మూలట్ఠస్సేవేతం దుక్కట”న్తి వుత్తం. ఆచరియేన హి వుత్తనయేన పటిగ్గణ్హన్తస్స దుక్కటమ్పి ఉత్తానమేవ. ఉత్తానఞ్చ కస్మా అమ్హాకం ఖన్తీతి వుత్తన్తి చే? పటిపత్తిదీపనత్థం. “పిటకత్తయాదీసు అప్పటిహతబుద్ధియోపి ఆచరియా సరూపేన **పాళియం అట్ఠకథాయఞ్చ** అవుత్తత్తా ఏవరూపేసు నామ ఠానేసు ఏవం పటిపజ్జన్తి, కిమఙ్గం పన మాదిసోతి సుహదయా కులపుత్తా అనాగతే వుత్తనయమనతిక్కమిత్వా సఙ్కరదోసం వివజ్జేత్వా వణ్ణనావేలఞ్చ అనతిక్కమ్మ పటిపజ్జన్తీ”తి చ అపరేహి వుత్తం. అయం పన **అట్ఠకథాయ** వా అవుత్తత్తా ఏవరూపేసు నామ పాఠో ఆచరియేన పచ్ఛా నిక్ఖిత్తత్తా కేసుచి పోత్థకేసు న దిస్సతీతి కత్వా సబ్బం లిఖిస్సామ. ఏవం సన్తే పటిగ్గహణే ఆపత్తియేవ న సియా, సఞ్చరిత్తపటిగ్గహణమరణాభినన్దనేసుపి చ ఆపత్తి హోతి, మారణపటిగ్గహణే కథం న సియా, తస్మా పటిగ్గణ్హన్తస్సేవేతం దుక్కటం, తేనేవేత్థ “మూలట్ఠస్సా”తి న వుత్తం. పురిమనయేపి చేతం పటిగ్గణ్హన్తస్స వేదితబ్బమేవ, ఓకాసాభావేన పన న వుత్తం. తస్మా యో యో పటిగ్గణ్హాతి, తస్స తస్స తప్పచ్చయా ఆపత్తియేవాతి అయమేత్థ అమ్హాకం ఖన్తి. యథా చేత్థ, ఏవం అదిన్నాదానేపీతి.

౧౭౩. **అరహో రహోసఞ్ఞీనిద్దేసా**దీసు కిఞ్చాపి **పాళియం, అట్ఠకథాయ**ఞ్చ దుక్కటమేవ వుత్తం, తథాపి తత్థ పరమ్పరాయ సుత్వా మరతూతి అధిప్పాయేన ఉల్లపన్తస్స ఉద్దేసే సతి ఉద్దిట్ఠస్స మరణేన ఆపత్తి పారాజికస్స, అసతి యస్స కస్సచి మరణేన ఆపత్తి పారాజికస్స. “ఇత్థన్నామో సుత్వా మే వజ్ఝస్స ఆరోచేతూ”తి ఉద్దిసిత్వా ఉల్లపన్తస్స

విసజ్జేతతా దూతపరమ్పరాయ వుత్తత్తా వేదితబ్బా. సచే “యో కోచి సుత్వా వదతూ”తి ఉల్లపతి, వజ్ఝో సయమేవ సుత్వా మరతి, విసజ్జేతత్తా న పారాజికం. యో కోచి సుత్వా వదతి, సో చే మరతి, పారాజికం. “యో కోచి మమ వచనం సుత్వా తం మారేతూ”తి ఉల్లపతి, యో కోచి సుత్వా మారేతి, పారాజికం, సయమేవ సుత్వా మారేతి, విసజ్జేతత్తా న పారాజికన్తి ఏవం యథాసమ్భవో వేదితబ్బో.

౧౭౬. **మూలం దత్వా ముచ్చతీతి** ఏత్థ భిన్దిత్వా, భఞ్జిత్వా, చవిత్వా, చుణ్ణేత్వా, అగ్గిమ్హి పక్ఖిపిత్వా వా పగేవ ముచ్చతీతి అత్థతో వుత్తమేవ హోతి. **యేసం హత్థతో మూలం గహితన్తి** యేసం ఞాతకపరివారితానం హత్థతో మూలం తేన భిక్ఖునా గహితం, పోత్థకసామికహత్థతో పుబ్బే దిన్నమూలం పున గహేత్వా తేసఞ్ఞేవ ఞాతకాదీనం దత్వా ముచ్చతి, ఏవం పోత్థకసామికస్సేవ సన్తకం జాతం హోతి. **అనుగణ్ఠిపదే** పన “సచేపి సో విప్పటిసారీ హుత్వా సీఘం తేసం మూలం దత్వా ముచ్చతీ”తి వుత్తం, తం యేన ధనేన పోత్థకో కీతో, తఞ్చ ధనం సన్ధాయ వుత్తం. కస్మా? పోత్థకసామికహత్థతో ధనే గహితే పోత్థకే అదిన్నేపి ముచ్చనతో. సచే అఞ్ఞం ధనం సన్ధాయ వుత్తం, న యుత్తం పోత్థకస్స అత్తనియభావతో అమోచితత్తా. సచే పోత్థకం సామికానం దత్వా మూలం న గణ్హాతి, న ముచ్చతి అత్తనియభావతో అమోచితత్తా. సచే పోత్థకం మూలట్ఠేన దియ్యమానం “తవేవ హోతూ”తి అప్పేతి, ముచ్చతి అత్తనియభావతో మోచితత్తా. ఏత్థాయం విచారణా – యథా చేతియం వా పటిమం పోక్ఖరణిం సేతుం వా కిణిత్వా గహితమ్పి కారకస్సేవేతం పుఞ్ఞం, న కిణిత్వా గహితస్స, తథా పాపమ్పి యేన పోత్థకో లిఖితో, తస్సేవ యుజ్జతి, న ఇతరస్సాతి చే? న, “సత్థహారకం వాస్స పరియేసేయ్యా”తి వచనతో. పరేన హి కతసత్థం లభిత్వా ఉపనిక్ఖిపన్తస్స పారాజికన్తి సిద్ధం. ఏవం పరేన లిఖితమ్పి పోత్థకం లభిత్వా యథా వజ్ఝో తం పస్సిత్వా మరతి, తథా ఉపనిక్ఖిపేయ్య పారాజికన్తి సిద్ధం హోతీతి. **చేతియాదీతి** ఏతమనిదస్సనం కరణపచ్చయం హి తం కమ్మం ఇదంమరణపచ్చయన్తి ఏవం ఆచరియేన విచారితం. మమ పన చేతియాదినిదస్సనేనేవ సోపి అత్థో సాధేతబ్బో వియ పటిభాతి.

తత్తకా పాణాతిపాతాతి “ఏకాపి చేతనా కిచ్చవసేన ‘తత్తకా’తి వుత్తా సతిపట్ఠానసమ్మప్పధానానం చతుక్కతా వియా”తి లిఖితం. **పమాణే ఠపేత్వాతి** అత్తనా అధిప్పేతప్పమాణే. “కతం మయా ఏవరూపే ఆవాటే ఖణితే తస్మిం పతిత్వా మరతూ”తి అధిప్పాయేన వధకో ఆవాటప్పమాణం నియమేత్వా సచే ఖణి, తం సన్ధాయ వుత్తం **‘‘ఇమస్మిం ఆవాటే’’**తి. ఇదాని ఖణితబ్బం సన్ధాయ ఏత్తకప్పమాణస్స అనియమితత్తా **‘‘ఏకస్మిమ్పి కుదాలప్పహారే’’**తిఆది వుత్తం, సుత్తన్తికత్థేరేహి కిఞ్చాపి ఉపరతం, తథాపి సన్నిట్ఠాపకచేతనా ఉభయత్థ అత్థేవాతి ఆచరియా. బహూనం మరణే ఆరమ్మణనియమే కథన్తి చే? వజ్ఝేసు ఏకస్స జీవితిన్ద్రియే ఆలమ్బితే సబ్బేసమాలమ్బితమేవ హోతి. ఏకస్స మరణేపి న తస్స సకలం జీవితం సక్కా ఆలమ్బితుం న ఉప్పజ్జమానం, ఉప్పన్నం, నిరుజ్ఝమానం, అత్థితాయపాణాతిపాతచేతనావ పచ్చుప్పన్నారమ్మణా, పురేజాతారమ్మణా చ హోతి, తస్మా తమ్పి యుజ్జతి. పచ్ఛిమకోటియా ఏకచిత్తక్ఖణే పురేజాతం హుత్వా ఠితం తం జీవితమాలమ్బణం కత్వా సత్తమజవనపరియాపన్నచేతనాయ ఓపక్కమే కతే అత్థతో తస్స సత్తస్స సబ్బం జీవితిన్ద్రియమాలమ్బితం, వోరోపితఞ్చ హోతి, ఇతో పనఞ్ఞథా న సక్కా; ఏవమేవ పుబ్బభాగే “బహూపిసత్తే మారేమీ”తి చిన్తేత్వా సన్నిట్ఠానకాలే విసపక్ఖిపనాదీసు ఏకం పయోగం సాధయమానా వుత్తప్పకారచేతనా తేసు ఏకస్స వుత్తప్పకారం జీవితిన్ద్రియం ఆలమ్బణం కత్వా ఉప్పజ్జతి, ఏవం ఉప్పన్నాయ పనేకాయ సబ్బేపి తే మారితా హోన్తి తాయ ఏవ సబ్బేసం మరణసిద్ధితో, అఞ్ఞథా న సక్కా వోరోపేతుం, ఆలమ్బితుం వా. తత్థ ఏకాయ చేతనాయ బహూనం మరణే అకుసలరాసి కథన్తి చే? విసుం విసుం మరణే పవత్తచేతనానం కిచ్చకరణతో. కథం? తా పన సబ్బా ఉపపజ్జవేదనీయావ హోన్తి, తస్మా

తాసు యాయ కాయచి దిన్నాయ పటిసన్ధియా ఇతరా సబ్బాపి "తతో బలవతరకుసలపటిబాహితా అహోసికమ్మ"న్తిఆదికోట్ఠాసం భజన్తి, పునపి విపాకం జనితుం న సక్కోన్తి. అపరాపరియవేదనీయాపి వియ తం పటిబాహిత్వా కుసలచేతనా పటిసన్ధిం దేతి, తథా అయమ్పి చేతనా అనన్తరభవే ఏవ పటిసన్ధిదానాదివసేన తాసం కిచ్చలేసకరణతో ఏకాపి సమానా "రాసీ"తి వుత్తా. తాయ పన దిన్నాయ పటిసన్ధియా అతితిక్ఖో విపాకో హోతి. అయమేత్థ విసేసోతిఆది **అనుగణ్ఠిపదే** పపఞ్చితం.

అమరితుకామా వాతి అధిప్పాయత్తా ఓపపాతికమరణేపి ఆపత్తి. "'నిబ్బత్తిత్వా'తి వుత్తత్తా పతనం న దిస్సతీతి చే? ఓపపాతికత్తం, పతనఞ్చ ఏకమేవా"తి లిఖితం. అథ వా "**సబ్బథాపి అనుద్దిస్సేవా**"తి వచనతో ఏత్థ మరతూతి అధిప్పాయసమ్భవతో "**ఉత్తరితుం అసక్కోన్తో మరతి పారాజికమేవా**"తి సువుత్తం. సచే "పతిత్వా మరతూ"తి నియమేత్వా ఖణితో హోతి, ఓపపాతికమనుస్సో చ నిబ్బత్తిత్వా ఠితనియమేనేవ "ఉత్తరితుం న సక్కా"తి చిన్తేత్వా మరతీతి పారాజికచ్ఛాయా న దిస్సతి, తేన వుత్తం "ఉత్తరితుం అసక్కోన్తో"తి. సో హి ఉత్తరితుం అసక్కోన్తో పునప్పునం పతిత్వా మరతి, తేన పాతోపి తస్స సిద్ధో హోతీతి అధిప్పాయో. తత్థ సియా – యో పన "ఉత్తరితుం అసక్కోన్తో మరతీ"తి వుత్తో, సో ఓపాతఖణనక్ఖణే అరూపలోకే జీవతి. వధకచేతనా చ "అనియతో ధమ్మో మిచ్ఛత్తనియతస్స ధమ్మస్స ఆరమ్మణపచ్చయేన పచ్చయో, రూపజీవితిన్ద్రియం మాతుఘాతికమ్మస్స పితుఘాతికమ్మస్స అరహన్తఘాతికమ్మస్స రుహిరుప్పాదకమ్మస్స ఆరమ్మణపచ్చయేన పచ్చయో"తి (పట్ఠా॰ ౨.౧౫.౩౮ మిచ్ఛత్తనియతత్తిక) వచనతో రూపజీవితిన్ద్రియారమ్మణం హోతి, న చ తం అరూపావచరసత్తస్సత్థి, న చ సా చేతనా "అనియతో ధమ్మో మిచ్ఛత్తనియతస్స ధమ్మస్స పురేజాతపచ్చయేన పచ్చయో, ఆరమ్మణపురేజాతం వత్థుపురేజాతం ఆరమ్మణపురేజాతం. రూపజీవితిన్ద్రియం మాతుఘాతికమ్మస్స పురేజాతపచ్చయేన పచ్చయో"తి (పట్ఠా॰ ౨.౧౫.౪౮ మిచ్ఛత్తనియతత్తిక) వచనతో అనాగతారమ్మణా హోతి. అఞ్ఞో ఇధ పతిత్వా మరణకసత్తో నత్థి, ఏవం సన్తే వధకచేతనాయ కిం ఆరమ్మణన్తి చే? యస్స కస్సచి ఇధ జీవనకసత్తస్స పచ్చుప్పన్నం జీవితిన్ద్రియం ఆరమ్మణం. కిఞ్చాపి సో న మరతి, అథ ఖో పాణాతిపాతో హోతి ఏవ. యథా కిం "యథాక్కమేన ఠితే సత్త జనే ఏకేన కణ్డేన విజ్ఝిత్వా మారేమీ"తి పుబ్బభాగే చిన్తేత్వా సన్నిట్ఠానకాలే తేసు ఏకస్స జీవితమారమ్మణం కత్వా కణ్డం విస్సజ్జేతి, కణ్డో తం విరజ్ఝిత్వా ఇతరే ఛ జనే మారేతి, ఏవం సన్తేపి అయం పాణాతిపాతీ ఏవ హోతి, ఏవమిధాపి "యో కోచీ"తి వికప్పేన్తస్స వధకచేతనా యస్స కస్సచి జీవితారమ్మణం కత్వా పవత్తతి, తస్మిం అమతేపి ఇతరస్స వసేన పాణాతిపాతీ. సచే అరహా హుత్వా పరినిబ్బాయతి, అరహన్తఘాతకోవ హోతి. ఏస నయో సబ్బత్థ ఏవరూపేసు. అయమేవ హేత్థ ఆచరియపరమ్పరాగతా యుత్తి వినిచ్ఛయకథాతి వుత్తం.

పతనరూపం పమాణన్తి ఏత్థ యథా మాతుయా పతిత్వా పరివత్తలిఙ్గాయ మతాయ సో మాతుఘాతకో హోతి, న కేవలం పురిసఘాతకో, తస్మా పతనస్సేవ వసేన ఆపత్తి. కస్మా? పతనరూపమరణరూపానం ఏకసన్తానత్తా, తదేవ హిస్స జీవితిన్ద్రియం, తస్స హి పరివత్తనం నత్థి, ఇత్థిపురిసిన్ద్రియానేవ పవత్తియం నిరుజ్ఝనుప్పజ్జనకాని, ఇత్థిపురిసోతి చ తత్థ వోహారమత్తమేవ, తస్మా మాతుఘాతకోవ, న పురిసఘాతకోతి, యథా తస్స పతనరూపవసేనాపత్తి, తథా ఇధాపి పతనరూపవసేన థుల్లచ్చయం ఏకసన్తానత్తాతి అయం పరమత్థేరవాదే యుత్తి. దుతియే కిఞ్చాపి పేతో పతితో, యక్ఖో చ, అథ ఖో అహేతుకపటిసన్ధికత్తా అకుసలవిపాకస్స "వామేన సూకరో హోతీ"తి (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౯౬; మహాని॰ అట్ఠ॰ ౧౬౬) ఏత్థ వుత్తయక్ఖానం పటిసన్ధి వియ సబ్బరూపానం సాధారణత్తా, అమనుస్సజాతికత్తా చ తిరచ్ఛానరూపేన మతే మరణరూపవసేన పాచిత్తియం, వత్థువసేన లహుకాపత్తియా పరివత్తనా హోతి ఏవ

తత్థజాతకరుక్ఖాదిఛేదనపాచిత్తియపరివత్తనం వియ. అయమేవ యుత్తతరో, తస్మా పచ్ఛా వుత్తో. పారాజికస్స పన మనుస్సజాతికో యథా తథా వా పతిత్వా యథా తథా వా మరతు, పారాజికమేవ గరుకత్తా. గరుకాపత్తియా హి విపరివత్తనా నత్థీతి వుత్తం.

థుల్లచ్చయం తిరచ్ఛానే, మతే భేదస్స కారణం;

సరూపమరణం తిస్సో, ఫుస్సో మఞ్ఞేతి అఞ్ఞథా.

గణ్ఠిపదే పన "దుతియవాదే పుథుజ్జనస్స పతిత్వా అరహత్తం పత్వా మరన్తస్స వసేన వుత్తో"తి లిఖితం. "తిరచ్ఛానే"తి ఏత్థ కేచి వదన్తి "దేవా అధిప్పేతా"తి. "సకసకరూపేనేవ మరణం భవతి నాఞ్ఞథా"తి చ వదన్తి. **యక్ఖపేతరూపేన మతేపి ఏసేవ నయో**తి థుల్లచ్చయన్తి అత్థో. "తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహమరణే వియా"తి లిఖితం. **పహారం లద్ధా**తి సత్థానం మారణత్థాయ కతత్తా వుత్తం.

౧౭౭. **సాధు సుట్ఠు మరతూ**తి వచీభేదం కరోతి. **విసభాగరోగో**తి సరీరట్ఠో గణ్డపీళకాది.

౧౭౮. **కాళానుసారీ**తి ఏకిస్సా లతాయ మూలం కిర. మహాకచ్ఛపేన కతపుప్ఫం వా. **హంసపుప్ఫ**న్తి హంసానం పక్ఖపత్తం. హేట్ఠా వుత్తనయేన సాహత్థికాణత్తికనయఞ్చేత్థ యోజేత్వా కాయవాచాచిత్తతో సముట్ఠానవిధి దస్సేతబ్బో.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౧౮౦. **మరణత్థికావ హుత్వా**తి ఇమస్స కాయస్స భేదేన సగ్గపాపనాధిప్పాయత్తా అత్థతో మరణత్థికావ హుత్వా ఏవంఅధిప్పాయినో మరణత్థికా నామ హోన్తీతి అత్తనో మరణత్థికభావం అజానన్తా ఆపన్నా పారాజికం. న హి తే "అత్తనో చిత్తప్పవత్తిం న జానన్తీ"తి వుచ్చన్తి. **వోహారవసేనా**తి పుబ్బభాగవోహారవసేన. సన్నిట్ఠానే పనేతం నత్థి. పాసే బద్ధసూకరమోచనే వియ న హోతి. **యథానుసన్ధినా**తి అన్తరా అమరిత్వాతి అత్థో. **అప్పటివేక్ఖిత్వా**తి అవిచారేత్వా. హేట్ఠిమభాగే హి కిస్మిఞ్చి విజ్జమానే వలి పఞ్ఞాయతి. **దస్సితే**తి ఉద్ధరిత్వా ఠపితే. **పటిబన్ధ**న్తి తయా పటిబన్ధం, పరిభోగన్తరాయం సఙ్ఘస్స మా అకాసీతి అత్థో.

౧౮౧-౨. యస్మా కిరియం దాతుం న సక్కా, తస్మా "**పఠమం లద్ధ**"న్తి వుత్తం. పుబ్బేపి అత్తనా లద్ధపిణ్డపాతతో పణీతపణీతం దేన్తో తత్థపి అత్తకారియం అదాసి. **అసఞ్చిచ్చా**తి ఏత్థ అఞ్ఞం ఆకడ్ఢన్తస్స అఞ్ఞస్స పతనే సబ్బేన సబ్బం అభిసన్ధి నత్థి. **న మరణాధిప్పాయస్సా**తి పటిఘో చ పయోగో చ అత్థి, వధకచేతనా నత్థి. **అజానన్తస్సా**తి ఏత్థ "వత్థుఅజాననవసేన అజానన్తస్స దోసో నత్థి, ఇదం కిర తేసం నానత్తం. 'అసఞ్చిచ్చో అహ'న్తి **పాళియం** న దిస్సతి. **అట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా తథారూపాయ పాళియా భవితబ్బ"న్తి వదన్తి. **నో చే, థుల్లచ్చయ**న్తి ఏత్థ "దుక్ఖవేదనా చే నుప్పజ్జతి, దుక్కటమేవా"తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం. "**ముగ్గరా** నామ ఖాదనదణ్డకా. **వేమా** నామ తేసం ఖాదనదణ్డకానం హేట్ఠా చ ఉపరి చ తిరియం బన్ధితబ్బదణ్డా"తి లిఖితం. హేట్ఠావ దువిధాపి పఠన్తి. **హత్థప్పత్తో వియ దిస్సతి** "తస్స విక్ఖేపో మా

హోతూ"తి **ఉపచ్ఛిన్దతి**. **విసేసాధిగమం బ్యాకరిత్వా** తప్పభవం సక్కారం లజ్జీయన్తో **ఆహారం ఉపచ్ఛిన్దతి** సభాగానం బ్యాకతత్తా. తే హి కప్పియఖేత్తం ఆరోచేన్తి.

౧౮౬. **అకతవిఞ్ఞత్తియా**తి న విఞ్ఞత్తియా. సా హి అనుఞ్ఞాతత్తా కతాపి అకతా వియాతి అకతవిఞ్ఞత్తి. '"వదేయ్యాథ, భన్తే యేనత్థో'తి ఏవం అకతట్ఠానే విఞ్ఞత్తి అకతవిఞ్ఞత్తీ"తి లిఖితం. తిత్థియభూతానం మాతాపితూనం సహత్థా దాతుం న వట్టతీతి. **పితుచ్ఛా** నామ పితుభగినీ. **సచేపి న యాచన్తి** "యాచితుం దుక్ఖ"న్తి, సయం వా ఏవం వత్తుమసక్కోన్తా. "యదా తేసం అత్థో భవిస్సతీ"తి ఆభోగం కత్వా వా. "'**వేజ్జకమ్మం వా న హోతీ**'తి వచనతో యావ సత్తమో కులపరివట్టో, తావ భేసజ్జం కాతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. **సబ్బపదేసూ**తి మహామాతుయాచూళమాతుయాతిఆదీనం.

వుత్తనయేన పరియేసిత్వాతి "సామణేరేహి వా"తిఆదినా. "న అకతవిఞ్ఞత్తియా"తి వదన్తి. "పచ్చాసీసతి సచే, దుక్కట"న్తి వదన్తి. **కప్పియవసేనా**తి పుప్ఫం ఆనేథాతిఆదినా. "'**పూజం అకాసీ**'తి వుత్తత్తా సయం గహేతుం న వట్టతీ"తి వదన్తి.

"**భణథా"తి వుత్తే పన కాతబ్బం**. ధమ్మఞ్హి వత్తుం వట్టతి. **నో చే జానన్తి, న పాదా అపనేతబ్బా**. అవమఙ్గలన్తి హి గణ్హన్తి.

చోరనాగస్స హి ఆమట్ఠం దిన్నే కుజ్ఝిస్సతి, అనామట్ఠం న వట్టతీతి అఙ్గులన్తరే థోకం భత్తం గహేత్వా పత్తే భత్తం సబ్బం అదాసి, సో తేన తుస్సి. **వరపోత్థకచిత్తత్థరణన్తి** సిబ్బిత్వా కాతబ్బత్థరణవికతి. **పితురాజా** దమిళస్స పరాజితో **రోహణే** సోళసవస్సాని వసిత్వా మిత్తామచ్చపరివుతో "రజ్జం గణ్హామీ"తి ఆగన్త్వా అన్తరామగ్గే అప్పమత్తకస్స కారణా ఏకం అమచ్చం ఘాతాపేసి. సేసా భయేన పలాయన్తా అరఞ్ఞే అన్తరామగ్గే చోరేహి విలుత్తా **హమ్బుగల్లకవిహారం** గన్త్వా తత్థ చాతునికాయికతిస్సత్థేరో తేసం సఙ్గహం కత్వా పున ఆనేత్వా రఞ్ఞో దస్సేసి, తేహి సద్ధిం రజ్జం గహేత్వా రాజా **హమ్బుగల్లకతిస్సత్థేరస్స** అభయగిరివిహారం అకాసి. సేసాపి ఏకేకవిహారం కారాపేసుం కిర.

౧౮౭. చోరసమీపం పేసేన్తో "**వాళయక్ఖవిహారం** పేసేతీ"తి ఇమినా సదిసో. కస్మా? మరణాధిప్పాయత్తా. తళాకాదీసు మచ్ఛాదిగ్గహణత్థం కేవట్టం అఞ్ఞాపదేసేన "తళాకతీరం గచ్ఛా"తి పహిణన్తస్స పాణాతిపాతేన భవితబ్బం, "వాళయక్ఖవిహారం పాహేసీ"తి ఇమస్స సదిసో. కస్మా? "మరణాధిప్పాయత్తా"తి వచనస్సానులోమతో, **అట్ఠకథాయమ్పి** "ఏవం వాళయక్ఖమ్పీ"తి వుత్తత్తా.

౧౮౯. **తం తత్రట్ఠితం ఛిన్దన్తన్తి తం**-సద్దో ఏకచ్చేసు నత్థి. ఇతరేసు పారాజికథుల్లచ్చయం ఆపన్నాతి అత్థో. "ఇమం ఛిన్దిత్వా సీఘం గన్త్వా సఙ్ఘస్స పత్తచీవరం దస్సామీ"తి కుసలచిత్తేనపి ఛిన్దితుం న వట్టతి అననుఞ్ఞాతత్తా. **అఞ్ఞస్స పన భిక్ఖునో వట్టతి** అనుఞ్ఞాతత్తా.

౧౯౦. కథం? కుటిరక్ఖణత్థఞ్హి భగవతా పటగ్గిదానాది అనుఞ్ఞాతం, కుటి నామేసా భిక్ఖూనం అత్థాయ. తస్మా "భిక్ఖురక్ఖణత్థం అఞ్ఞస్స భిక్ఖుస్స వట్టతీ'తి వత్తబ్బమేత్థ నత్థీ"తి వుత్తం. యది ఏవం అచ్ఛిన్నచీవరస్స నగ్గభావప్పటిచ్ఛాదనత్థం భూతగామపాతబ్యతా భగవతా అనుఞ్ఞాతా, జీవితరక్ఖణత్థఞ్చ సప్పదట్ఠకాలే అనుఞ్ఞాతం, తస్మా "అపి జీవితం పరిచ్చజితబ్బం, న చ రుక్ఖో వా ఛిన్దితబ్బో"తిఆది న వత్తబ్బం సియా, తస్మా తం నిదస్సనం అప్పమాణం, అట్ఠకథాచరియో ఏవేత్థ పమాణం. ఏత్థ పనాయం ఆచరియస్స తక్కో – అరియపుగ్గలేసుపి సత్తా నగ్గియం పస్సిత్వా

అప్పసాదం కత్వా నిరయూపగా భవిస్సన్తి , తథా సప్పా చ డంసిత్వా, తేసం పాపవిమోచనత్థం భూతగామపాతబ్యతా అనుఞ్ఞాతా. దానపతీనం చిత్తరక్ఖణత్థం పటగ్గిదానాది. అఞ్ఞథా లోకస్స పుఞ్ఞన్తరాయో, సఙ్ఘస్స చ లాభన్తరాయో హోతి. వధకస్స పన చిత్తహితకరణం నత్థి, తం పన అవీతిక్కమం, జీవితపరిచ్చజనం పస్సిత్వా వా "అహో దుక్కరం కత"న్తి పసాదమేవ లభేయ్యున్తి అత్తనో న వట్టతి, అఞ్ఞస్స వట్టతి. అఞ్ఞథా తిత్థియానం అసద్ధమ్మసిద్ధియాతి. **గణ్ఠిపదే** పన "జీవితత్థాయ రుక్ఖం ఛిన్దన్తస్స అత్తసినేహవసేన ఛిన్దనతో అకుసలత్తా న వట్టతి, అఞ్ఞస్స వట్టతీ"తి లిఖితం. అనేకేసు రుక్ఖేన ఓత్థతేసు, ఓపాతే వా పతితేసు అఞ్ఞేన అఞ్ఞస్సత్థాయ రుక్ఖభేదనాది కాతుం వట్టతి, కస్మా? పరపరిత్తాణాధిప్పాయతోతి. **పరిత్త**న్తి రక్ఖణం, తం దస్సేతుం ''**సమన్తా భూమితచ్ఛన**''న్తిఆది వుత్తం.

౧౮౧. **తీహి మారితే పన విసఙ్కేత**న్తి ఏత్థ తీసు ఏకేన మారితేపి "ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణత్తా పారాజిక"న్తి వుత్తత్తా తయోపి ఏకతో హుత్వా మారేన్తి చే, ఆపజ్జతి, తేనేవ వుత్తం ''**పరిచ్ఛేదబ్భన్తరే వా అవిసఙ్కేత**''న్తి. ''**పరిచ్ఛేదాతిక్కమే పన సబ్బత్థ విసఙ్కేతం హోతీ**''తి వుత్తత్తా ద్విన్నం బలం గహేత్వా తతియో చే మారేతి ఆపజ్జతి వియ దిస్సతి, వీమంసితబ్బం. ''**ద్వే మారేన్తూ**''**తి వుత్తే ఏకేన వా ద్వీహి వా మారితే పారాజిక**న్తి "ద్విన్నం పహారానం మరణే సతి ద్వే మారితా నామ హోన్తి, అసతి ఏకోవ హోతి, తస్మా విజానితబ్బ"న్తి వదన్తి.

తతియపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థపారాజికం

వగ్గుముదాతీరియభిక్ఖువత్థువణ్ణనా

౧౯౩. చతుత్థే వగ్గు చ సా మోదయతి చ సత్తేతి **వగ్గుముదా**. "వగ్గుమదా"తిపి పాఠో, తస్స వగ్గు చ సా పసన్నసుద్ధతరఙ్గసమిద్ధత్తా సుఖుమా చాతి అత్థో జీవితవగ్గుత్థనితా జీవితత్థన్తి నీలుప్పలన్తిఆదీసు వియ. మదస్సాతి చ బహుఖజ్జభోజ్జపానాదిసమిద్ధా నదీ ఛణదివసేసూతి నిరుత్తి వేదితబ్బా. వగ్గు పరిసుద్ధాతి లోకేన సమ్మతాతి కిర అత్థో. **భాసితో** భవిస్సతీతి పాఠసేసో.

౧౯౪-౫. వణ్ణవా వణ్ణవన్తో వణ్ణవన్తానీతిపి సిజ్ఝతి కిర బహువచనేన. యస్మా ఇన్ద్రియానం ఊనత్తం, పూరత్తం వా నత్థి, తస్మా ''**అభినివిట్ఠోకాసస్స పరిపుణ్ణత్తా**''తి వుత్తం. ఛట్ఠస్స అభినివిట్ఠోకాసో హదయవత్థు. చతుఇరియాపథచక్కే **పాకతిన్ద్రియే. అత్తనో దహతీ**తి అత్తనా దహతి, అత్తనా పటివిద్ధం కత్వా పవేదేతీతి అధిప్పాయో. **సన్త**న్తి వత్తమానం. **గోత్రభునో**తి గోత్తమత్తం అనుభవన్తా నామమత్తకమేవాతి అత్థో.

సవిభఙ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౭. **పదభాజనే** "తిస్సో విజ్జా"తి వుత్తత్తా అరూపావచరజ్ఝానాని పటిక్ఖిత్తానీతి చే? న, తత్థేవ "యం ఞాణం, తం దస్సనం, యం దస్సనం, తం ఞాణ"న్తి దస్సనపదేన విసేసేత్వా వుత్తత్తా, తస్మా ఏవ **అట్ఠకథాయం ''విజ్జాసీసేన పదభాజనం వుత్త**''న్తి వుత్తం. **ధురం కత్వా**తి పురిమం కత్వా.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౧౯౯. అనాగతే ఉప్పజ్జనకరాగాదీనం కారణత్తా రాగాదయోవ **నిమిత్తం** నామ. తిస్సన్నం విజ్జానం అఞ్ఞతరం సన్ధాయ “విజ్జానం లాభీమ్హీ”తి భణతి, పారాజికం, న వత్థువిజ్జాదీనం కిలేసనహానమేవ వుత్తం, తంఖణత్తా ఉత్తరిమనుస్సధమ్మప్పవత్తి న హోతీతి చే? న, మగ్గకిచ్చదీపనతో. తేనేవ **‘‘మగ్గేన వినా నత్థీ’’**తిఆది వుత్తం. **చిత్త**న్తి చిత్తస్స విగతనీవరణతాతి అత్థో. “యావఞ్చ విజ్జా అనాగతా, తావ విపస్సనాఞాణస్స లాభీమ్హీ’తి వదన్తో యది లోకుత్తరం సన్ధాయ వదతి, సోపి చ తథా జానాతి, పారాజికమేవ లోకుత్తరస్సపి తంనామత్తా”తి వదన్తి. **‘‘అవిసేసేనాపి వదతో పారాజికం వుత్త**న్తి లోకుత్తరం సన్ధాయ వదతో ‘పారాజిక’న్తి వత్తుం యుజ్జతి. యథా కిం ‘విజ్జానం లాభీమ్హీ’తి భణన్తోపి పారాజికమేవా’తి వుత్తట్ఠానే వత్థువిజ్జాదీనం సమ్భవేపి తాసం అనధిప్పేతత్తా పారాజికం హోతి, ఏవమిధాపి. **న సక్కా అఞ్ఞం పమాణం కాతు**న్తి అత్తనో గుణమారోచేతుకామో లోకియేన సమ్మిస్సం అత్థపటిసమ్భిదం వదతో పారాజికన్తి పమాణం కాతుం న సక్కా, ఇతరథా హోతీ”తి అపరేహి వుత్తం, “తం పుబ్బాపరవిరుద్ధం, తస్మా విజ్జానిదస్సనం ఇధ అనిదస్సనం సాసనే వత్థువిజ్జాదీనం విజ్జావిధానాభావా. భగవతా విభత్తఖేత్తపదే వా తేసం పరియాయవచనానం అనామట్ఠత్తా న సక్కా అఞ్ఞం పమాణం కాతు”న్తి లిఖితం. “పటిసమ్భిదానం లాభీమ్హీ’తి వుత్తే పరియాయేన వుత్తత్తా థుల్లచ్చయం యుత్త”న్తి వదన్తి, విచారేతబ్బం. **వీమంసిత్వా గహేతబ్బ**న్తి “యో తే విహారే వసతీ”తిఆదీహి సంసన్దనతో పరియాయవచనత్తా థుల్లచ్చయం వుత్తం. “నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జామీ’తి వా ‘లాభీమ్హాహం తస్సా’తి వా వదతోపీ”తి వుత్తవచనమ్పి “సచే పనస్సేవం హోతీ”తిఆదివచనమ్పి అత్థతో ఏకమేవ, సోపి హి అత్తనో విసేసం ఆరోచేతుమేవ వదతి. “యో తే విహారే వసతీ’తిఆదీసు అహం-వచనాభావా పరియాయో యుజ్జతి, ఇధ పన ‘లాభీమ్హాహం తస్సా’తి అత్తానం నిద్దిసతి, తస్మా పారాజికం ఆపజ్జితుం యుత్తం వియా”తి వదన్తి. “మహాపచ్చరియాదివచనం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మేసు ఏకోపి న హోతి, తస్మా పరియాయేన వుత్తత్తా న హోతీ”తి వదన్తి, సుట్ఠు ఉపపరిక్ఖితబ్బం. ఫలసచ్ఛికిరియా-పదతో పట్ఠాయ ఏవ పాఠో గహేతబ్బో, ఫలసచ్ఛికిరియాయపి ఏకేకమ్పి ఏకేకఫలవసేన పారాజికం వేదితబ్బం.

రాగస్స పహానన్తిఆదిత్తికే కిలేసప్పహానమేవ వుత్తం, తం పన యస్మా మగ్గేన వినా నత్థి. తతియమగ్గేన హి రాగదోసానం పహానం, చతుత్థేన మోహస్స, తస్మా “రాగో మే పహీనో”తిఆదీని వదతోపి పారాజికం. **రాగా చిత్తం వినీవరణతా**తిఆదిత్తికే లోకుత్తరమేవ వుత్తం, తస్మా “రాగా మే చిత్తం వినీవరణ”న్తిఆదీని వదతో పారాజికమేవాతి. **అకుప్పధమ్మత్తా**తి కేచి ఉత్తరవిహారవాసినో. కస్మా న హోతీతి చే? “ఇతి జానామి, ఇతి పస్సామీ”తి వత్తమానవచనేనేవ **మాతికాయం** వుత్తత్తా. యది ఏవం **పదభాజనే** “సమాపజ్జిం, సమాపన్నో”తిఆదినా వుత్తత్తా “అతీతత్తభావే సోతాపన్నోమ్హీ”తి వదతోపి హోతూతి చే? న, అఞ్ఞథా అత్థసమ్భవతో. కథం? అద్ధాపచ్చుప్పన్నవసేన వత్తమానతా గహేతబ్బాతి ఞాపనత్థం వుత్తం, న అతీతత్తభావం. అతీతత్తభావో హి పరియాయేన వుత్తత్తా “థుల్లచ్చయ”న్తి వుత్తన్తి ఆచరియా.

౨౦౦. **‘‘సచేపి న హోతి, పారాజికమేవా’’**తి అట్ఠానపరికప్పవసేన వుత్తం కిర. “ఇతి వాచా తివఙ్గికా”తి వక్ఖతి. **నత్థేత**న్తి పురిమే సతి పచ్ఛిమస్సాభావా సమాపజ్జిం, సమాపన్నోతి ఇమేసం కిఞ్చాపి అత్థతో కాలవిసేసో నత్థి, వచనవిసేసో పన అత్థి ఏవ.

౨౦౭. **ఉక్ఖేటితో**తి ఉత్తాసితో. ఖిట ఉత్రాసనే.

సుద్ధికవారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

వత్థుకామవారకథావణ్ణనా

విఞ్ఞత్తిపథేతి విజాననట్ఠానే, తేన "విఞ్ఞత్తిపథమతిక్కమిత్వా ఠితో భిక్ఖు దిబ్బాయ సోతధాతుయా సుత్వా జానాతి, న పారాజికన్తి దీపేతీ"తి వుత్తం. **ఝానం కిర సమాపజ్జిన్తి** ఏత్థ సో చే "ఏస భిక్ఖు అత్తనో గుణదీపనాధిప్పాయేన ఏవం వదతీ"తి జానాతి, పారాజికమేవ. అఞ్ఞథా జానాతీతి చే? పారాజికచ్ఛాయా న దిస్సతీతి ఆచరియో.

వత్థుకామవారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనాపత్తిభేదకథావణ్ణనా

అనుల్లపనాధిప్పాయోతి యది ఉల్లపనాధిప్పాయో భవేయ్య, దుక్కటమేవాతి అపరే. "తం పరతో 'నావుసో, సక్కా పుథుజ్జనేన అధివాసేతు'న్తి వత్థునా సంసన్దిత్వా గహేతబ్బ"న్తి వుత్తం.

పదభాజనీయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౨౨౫-౬. దుక్కర ఆగార ఆవటకామ అభిరతివత్థూసు "యది ఉల్లపనాధిప్పాయో భవేయ్య, పారాజిక"న్తి వదన్తి, కారణం పన దుద్దసం, థుల్లచ్చయం వుత్తం వియ, వీమంసితబ్బం. **యానేన వా ఇద్ధియా వా గచ్ఛన్తోపి పారాజికం నాపజ్జతీతి** పదసా గమనవసేనేవ కతికాయ కతాయ యుజ్జతి. **''అపుబ్బంఅచరిమం గచ్ఛన్తోతి** హత్థపాసం అవిజహిత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స హత్థం గణ్హన్తో వియ గచ్ఛన్తో"తి వుత్తం. ఉట్ఠేథ ఏథ గచ్ఛామాతి ఏవం సహగమనే పుబ్బాపరా గచ్ఛన్తోపి నాపజ్జతీతి ఆచరియస్స తక్కో. **వసన్తస్సాతి** తథా వసన్తో చే ఉపాసకేన దిస్సతి, పారాజికో హోతి. "రత్తిం వసిత్వా గచ్ఛన్తో న పారాజికో"తి వుత్తం. **నానావేరజ్జకాతి** నానాజనపదవాసినో. **సబ్బలాభోతి** యథావుడ్ఢం అత్తనో పాపుణనకోట్ఠాసో.

౨౨౮. **ఇధాతి** "కో ను ఖో"తిఆదినా వుత్తే పఞ్హాకమ్మే. **ధమ్మధాతు** సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం.

౨౩౨. **న ఉప్పటిపాటియాతి** న సీహోక్కన్తవసేన అనుస్సరి. తస్మా అన్తరాభవభూతా ఏకా ఏవ జాతీతి పటివిజ్ఝతీతి అత్థో.

నిగమనవణ్ణనా

౨౩౩. **చతువీసతీతి** ఏత్థ మాతుఘాతకపితుఘాతకఅరహన్తఘాతకా తతియపారాజికం ఆపన్నా. భిక్ఖునిదూసకో, లమ్బిఆదయో చ చత్తారో పఠమపారాజికం ఆపన్నా ఏవాతి కత్వా కుతో చతువీసతీతి చే? న, అధిప్పాయాజాననతో. మాతుఘాతకాదయో హి చత్తారో ఇధానుపసమ్పన్నా ఏవ అధిప్పేతా, లమ్బిఆదయో చత్తారో కిఞ్చాపి పఠమపారాజికేన సఙ్గహితా, యస్మా ఏకేన పరియాయేన మేథునధమ్మపటిసేవినో న హోన్తి, తస్మా విసుం వుత్తా. "ఏకకమ్మం ఏకుద్దేసో సమసిక్ఖతా"తి ఏవం వుత్తసంవాసస్స అభబ్బతామత్తం సన్ధాయ వుత్తం **''యథా పురే తథా పచ్ఛా''**తి. అఞ్ఞథా నేసం సమఞ్ఞాయపటిఞ్ఞాయభిక్ఖుభావోపి నత్థీతి ఆపజ్జతి.

చతుత్థపారాజికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డో

౧. సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౫. "ఓక్కమన్తాన"న్తి పాఠో. ఏత్థాహ – "యో పన భిక్ఖూ"తి కారకో ఇధ కస్మా న నిద్దిట్ఠోతి? **అభి**-నిద్దేసేన ఇమస్స సాపేక్ఖాభావదస్సనత్థం. కథం? కణ్డువనాదిఅధిప్పాయచేతనావసేన చేతేన్తస్స కణ్డువనాదిఉపక్కమేన ఉపక్కమన్తస్స, మేథునరాగవసేన ఊరుఆదీసు దుక్కటవత్థూసు, వణాదీసు థుల్లచ్చయవత్థూసు చ ఉపక్కమన్తస్స సుక్కవిస్సట్ఠియా సతిపి న సఙ్ఘాదిసేసో. మోచనస్సాదసఙ్ఖాతాధిప్పాయాపేక్ఖావ సుక్కవిస్సట్ఠి సతి ఉపక్కమే, న అఞ్ఞథా "అనాపత్తి న మోచనాధిప్పాయస్సా"తి వచనతో. తస్మా తదత్థదస్సనత్థం ఇధ కారకో న నిద్దిట్ఠో, అఞ్ఞథా "యో పన భిక్ఖు సఞ్చేతనికం సుక్కవిస్సట్ఠిం ఆపజ్జేయ్యా"తి కారకే నిద్దిట్ఠే "చేతేతి న ఉపక్కమతి ముచ్చతి, అనాపత్తీ"తి వుత్తవచనవిరోధో. "సఞ్చేతనికాయ సుక్కవిస్సట్ఠియా అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా"తి భుమ్మే నిద్దిట్ఠేపి సోవ విరోధో ఆపజ్జతి, తస్మా తదుభయవచనక్కమం అవత్వా "సఞ్చేతనికా సుక్కవిస్సట్ఠి అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా"తి వుత్తం. తత్థ నిమిత్తత్థే భుమ్మవచనాభావతో హేతుత్థనియమో న కతో హోతి. తస్మిం అకతే సఞ్చేతనికా సుక్కవిస్సట్ఠి అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా సఙ్ఘాదిసేసాపత్తి, ఉపక్కమే అసతి అనాపత్తీతి అయమత్థో దీపితోతి వేదితబ్బం.

౨౩౬-౭. సఞ్చేతనికాతి ఏత్థ పఠమవిగ్గహేన ఉపసగ్గస్స సాత్థకతా దస్సితా, దుతియేన ఇకపచ్చయస్స. వాతపిత్తసేమ్హరుహిరాది**ఆసయభేదతో**తి అత్థో. **ధాతూ**తి ఏత్థ "పథవీధాతుఆదయో చతస్సో, చక్ఖుధాతుఆదయో వా అట్ఠారసా"తి **గణ్ఠిపదే** లిఖితం. **వత్థిసీస**న్తి వత్థిపుటస్స సీసం. "అఙ్గజాతస్స మూలం అధిప్పేతం, న అగ్గసీస"న్తి వదన్తి. **తథేవా**తి "నిమిత్తే ఉపక్కమతో"తిఆదిం గణ్హాతి. **తతో ముచ్చిత్వా**తి "న సకలకాయతో, తస్మా పన ఠానా చుతమత్తే హోతూ"తి **గణ్ఠిపదే** లిఖితం. "దకసోతం ఓతిణ్ణమత్తే"తి ఇమినా న సమేతీతి చే ? తతో దకసోతోరోహణఞ్చేత్థాతిఆది వుచ్చతి. తస్సత్థో – నిమిత్తే ఉపక్కమం కత్వా సుక్కం ఠానా చావేత్వా పున విప్పటిసారవసేన దకసోతోరోహణం నివారేతుం అధివాసేమీతి. తతో బహి నిక్ఖమన్తే అధివాసేతుం న సక్కా, తథాపి అధివాసనాధిప్పాయేన అధివాసేత్వా అన్తరా దకసోతతో ఉద్ధం నివారేతుం అసక్కుణేయ్యతాయ "అనిక్ఖన్తే వా"తి వుత్తం. కస్మా? ఠానా చుతఞ్హి అవస్సం దకసోతం ఓతరతీతి అట్ఠకథాధిప్పాయో గణ్ఠిపదాధిప్పాయేన సమేతి. **తతో ముచ్చిత్వా**తి సకట్ఠానతో. సకసరీరతో హి బహి నిక్ఖన్తమేవ హోతి, తతో "బహి నిక్ఖన్తే వా అనిక్ఖన్తే వా"తి వచనం విరుజ్ఝేయ్య. యస్మా పన తమ్హా తమ్హా సరీరపదేసా చుతం అవస్సం దకసోతం ఓతరతి, తస్మా వుత్తం "దకసోతం ఓతిణ్ణమత్తే"తి, ఇమినా చ ఆపత్తియా పాకటకాలం దస్సేతి, కిం వుత్తం హోతి? మోచనస్సాదేన నిమిత్తే ఉపక్కమతో సుక్కం బహుతరమ్పి సరీరపదేసా చుతం తత్థ తత్థ లగ్గావసేసం యత్తకం ఏకా ఖుద్దకమక్ఖికా పివేయ్య, తత్తకే దకసోతం ఓతిణ్ణమత్తే సఙ్ఘాదిసేసాపత్తి. వుత్తఞ్హి **కఙ్ఖావితరణియం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "దకసోతం అనోతిణ్ణేపి సఙ్ఘాదిసేసో"తిఆది. తత్తకస్స బహి నిక్ఖమనం అసల్లక్ఖేన్తో "చేతేతి ఉపక్కమతి న ముచ్చతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తి వచనతో థుల్లచ్చయన్తి సఞ్ఞాయ దేసేన్తోపి న ముచ్చతి, పస్సావమ్పి వణ్ణతం పస్సిత్వా వత్థికోసగతస్స పిచ్ఛిలతాయ వా ఞత్వా సఙ్ఘాదిసేసతో వుట్ఠాతబ్బం. అయమేత్థ తతియత్థేరవాదే యుత్తి.

సబ్బాచరియా ఇమే ఏవ తయో థేరా, తేసమ్పి దకసోతోరోహణం నిమిత్తే ఉపక్కమనన్తి అయం దుతియో వినిచ్ఛయో సాధారణతో ఏత్థ, ఏవం **ఉపతిస్సత్థేరో** వదతి కిర.

ఠానా చుతఞ్హి అవస్సం దకసోతం ఓతరతీతి కత్వా "**ఠానా చావనమత్తేనేవేత్థ ఆపత్తి వేదితబ్బా**"తి వుత్తం. దకసోతం ఓతిణ్ణే ఏవ ఆపత్తి. సుక్కస్స హి సకలం సరీరం ఠానం, అనోతిణ్ణే ఠానా చుతం నామ న హోతీతి వీమంసితబ్బం. ఆభిధమ్మికత్తా థేరస్స "సుక్కవిస్సట్ఠి నామ రాగసముట్ఠానా హోతీ"తి (కథా॰ అట్ఠ॰ ౩౦౭) **కథావత్థుట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా సమ్భవో చిత్తసముట్ఠానో, "తం అసుచిం ఏకదేసం ముఖేన అగ్గహేసి, ఏకదేసం అఙ్గజాతే పక్ఖిపీ"తి (పారా॰ ౫౦౩) వచనతో ఉతుసముట్ఠానో చ దిస్సతి, సో చ ఖో అవీతరాగస్సేవ "అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో యం అరహతో అసుచి ముచ్చేయ్యా"తి (మహావ॰ ౩౫౩; కథా॰ ౩౧౩) వచనతో. **పరూపాహారట్ఠకథాయం** "అత్థి తస్స ఆసయోతి తస్స సుక్కస్స ఉచ్చారపస్సావానం వియ పతిట్ఠానోకాసో అత్థీ"తి (కథా॰ అట్ఠ॰ ౩౦౮) చనతో తస్స ఆసయోతి సిద్ధం. పాకతికచిత్తసముట్ఠానరూపం వియ అసంసట్ఠత్తా, నిక్ఖమనతో చ "వత్థిసీసం, కటి, కాయో"తి తిధా సుక్కస్స ఠానం పకప్పేన్తి ఆచరియా. సప్పవిసం వియ తం దట్ఠబ్బం, న చ విసస్స ఠాననియమో, కోధవసేన ఫుసన్తస్స హోతి, ఏవమస్స న చ ఠాననియమో, రాగవసేన ఉపక్కమన్తస్స హోతీతి తక్కో.

ఖోభకరణపచ్చయో నామ భేసజ్జసేనాసనాహారాదిపచ్చయో. **సంసగ్గభేదతోపీ**తి ఏతేసు ద్వీహిపి తీహిపి. **పహీనవిపల్లాసత్తా**తి ఏత్థ యం కిఞ్చి సుపినన్తేన సేక్ఖపుథుజ్జనా పస్సన్తి, తం సబ్బం విపల్లత్థం అభూతమేవాతి ఆపజ్జతి. తతో "యం పన పుబ్బనిమిత్తతో పస్సతి. తం ఏకన్తసచ్చమేవ హోతీ"తి ఇదం విరుజ్ఝతి, తస్మా న విసయం సన్ధాయ వుత్తం. సో హి సచ్చో వా హోతి, అలికో వాతి కత్వా తఞ్చే సన్ధాయ వుత్తం సియా, "అసేక్ఖా పహీనవిపల్లాసత్తా సచ్చమేవ పస్సన్తి, నాసచ్చ"న్తి వత్తబ్బం సియా. కిన్తు దస్సనం సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి అభూతం, అపస్సన్తోపి హి పస్సన్తో వియ అసుణన్తోపి సుణన్తో వియ అమునన్తోపి మునన్తో వియ హోతి. సచ్చమ్పి విపస్సతీతి నో తక్కోతి ఆచరియో. **తం రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణం న హోతి,** ఆగన్తుకపచ్చుప్పన్నం రూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణం సన్ధాయ వుత్తం. కమ్మనిమిత్తగతినిమిత్తభూతాని హి రూపనిమిత్తాదీని భవఙ్గస్స ఆరమ్మణాని హోన్తి ఏవ. తత్థ కమ్మనిమిత్తమతీతమేవ, గతినిమిత్తం థోకం కాలం పచ్చుప్పన్నం సియా.

ఈదిసానీతి పచ్చక్ఖతో అనుభూతపుబ్బపరికప్పితాగన్తుకపచ్చుప్పన్నరూపనిమిత్తాదిఆరమ్మణాని, రాగాదిసమ్పయుత్తాని చాతి అత్థో. **మక్కటస్స నిద్దా లహుపరివత్తా హోతి.** సో హి రుక్ఖసాఖతో పతనభయా అభిక్ఖణం ఉమ్మీలతి చ సుపతి చ. మనుస్సా కిఞ్చాపి పునప్పునం ఉమ్మీలన్తి సుబ్యత్తతరం పటిబుద్ధా వియ పస్సన్తి, అథ ఖో పటిబుద్ధానం పునప్పునం భవఙ్గోతరణం వియ సుపినకాలేపి తేసం భవఙ్గోతరణం హోతి, యేన "సుపతీ"తి వుచ్చతి. "భవఙ్గచిత్తేన హి సుపతీ"తి వచనతో భవఙ్గోతరణం కరజకాయస్స నిరుస్సాహసన్తభావూపనిస్సయత్తా "నిద్దా"తి వుచ్చతి. సా కరజకాయస్స దుబ్బలభావేన సుపినదస్సనకాలే భవఙ్గతో ఉత్తరణే సతిపి నిరుస్సాహసన్తభావప్పత్తియా "పవత్తతీ"తి చ వుచ్చతి, యతో సత్తా "పటిబుద్ధా"తి న వుచ్చన్తి, కరజకాయస్స నిరుస్సాహసన్తసభావప్పత్తితో చ తన్నిస్సితం హదయవత్థు న సుప్పసన్నం హోతి, తతో తన్నిస్సితాపి చిత్తప్పవత్తి అసుప్పసన్నవట్టినిస్సితదీపప్పభా వియ. తేనేవ **అట్ఠకథాయం** "స్వాయం దుబ్బలవత్థుకత్తా చేతనాయ పటిసన్ధిం ఆకడ్ఢితుం అసమత్థో"తిఆది వుత్తం.

గణ్ఠిపదే పన “దుబ్బలవత్థుకత్తాతి సుపినే ఉపట్ఠితం నిమిత్తమ్పి దుబ్బల”న్తి లిఖితం. తం అనేకత్థం సబ్బమ్పి నిమిత్తం హోతి, న చ దుబ్బలారమ్మణవత్థుకత్తా చేతనా, తాయ చిత్తప్పవత్తి దుబ్బలా అతీతానాగతారమ్మణాయ, పణ్ణత్తారమ్మణాయ వా అదుబ్బలత్తా, అవత్థుకాయ దుబ్బలభావో న యుజ్జతి చేతనాయ అవత్థుకాయ భావనాపభావాయాతిరేకబలసబ్భావతో. భావనాబలసమప్పితఞ్హి చిత్తం అరూపమ్పి సమానం అతిభారియమ్పి కరజకాయం గహేత్వా ఏకచిత్తక్ఖణేనేవ బ్రహ్మలోకం పాపేత్వా ఠపేతి. తప్పటిభాగం అనప్పితమ్పి కామావచరచిత్తం కరజకాయం ఆకాసే లఙ్ఘనసమత్థం కరోతి, పగేవేతరం. కిం పనేత్థ తం అనుమానకారణం, యేన చిత్తస్సేవ ఆనుభావోతి పఞ్ఞాయేయ్య చిత్తానుభావేన వా లద్ధాసేవనాదికిరియావిసేసనిబ్బత్తిదస్సనతో, తస్మా దుబ్బలవత్థుకత్తాతి దుబ్బలహదయవత్థుకత్తాతి ఆచరియస్స తక్కో. అత్తనో మన్దతిక్ఖాకారేన తన్నిస్సితస్స చిత్తస్స మన్దతిక్ఖభావనిప్ఫాదనసమత్థఞ్చే, హదయవత్థు చక్ఖుసోతాదివత్థు వియ ఇన్ద్రియం భవేయ్య, న చేతం ఇన్ద్రియం. యతో **ధమ్మసఙ్గహే** ఉపాదాయరూపపాళియం ఉద్దేసారహం న జాతం. అనిన్ద్రియత్తా హి తం కాయిన్ద్రియస్స అనన్తరం న ఉద్దిట్ఠం, వత్థురూపత్తా చ అవత్థురూపస్స జీవితిన్ద్రియస్స అనన్తరమ్పి న ఉద్దిట్ఠం, తస్మా యం వుత్తం “తస్స అసుప్పసన్నత్తా తన్నిస్సితా చ చిత్తప్పవత్తి అసుప్పసన్నా హోతీ”తి, తం న సిద్ధన్తి చే? సిద్ధమేవ అనిన్ద్రియానమ్పి సప్పాయాసప్పాయఉతుఆహారాదీనం పచ్చయానం సమాయోగతో, చిత్తప్పవత్తియా వికారదస్సనతో, పచ్చక్ఖత్తా చ. యస్మా అప్పటిబుద్ధోపి పటిబుద్ధం వియ అత్తానం మఞ్ఞతీతి. ఏత్తావతా కరజకాయస్స నిరుస్సాహసన్తభావాకారవిసేసో నిద్దా నామ. సా చిత్తస్స భవఙ్గోతరణాకారవిసేసేన హోతి, తాయ సమన్నాగతో సత్తో భవఙ్గతో ఉత్తిణ్ణో సుపినం పస్సతి, సో “కపిమిద్ధపరేతో”తి వుచ్చతి, సో సుత్తో అప్పటిబుద్ధో హోతీతి అయమత్థో సాధితో హోతి.

యస్మా భవఙ్గవారనిరన్తరతాయ అచ్చన్తసుత్తో నామ హోతి, తస్మా ‘‘**యది తావ సుత్తో పస్సతి, అభిధమ్మవిరోధో ఆపజ్జతీ**’’తిఆది వుత్తం. యస్మా పన నిద్దాక్ఖణే న పటిబుద్ధో నామ హోతి, తస్మా ‘‘**అథ పటిబుద్ధో పస్సతి, వినయవిరోధో**’’తిఆది వుత్తం, యస్మా చ అఖీణనిద్దో, అనోతిణ్ణభవఙ్గో చ అత్థి, తస్మా ‘‘**కపిమిద్ధపరేతో పస్సతీ**’’తి వుత్తం. అఞ్ఞథా అయం నేవ సుత్తో న పటిబుద్ధో, అత్తనా తం నిద్దం అనోక్కన్తో ఆపజ్జేయ్య. ఏత్తావతా చ అభిధమ్మో, వినయో, నాగసేనత్థేరవచనం యుత్తి చాతి సబ్బం అఞ్ఞమఞ్ఞసంసన్దితం హోతి. తత్థ **కపిమిద్ధపరేతో**తి భవఙ్గతో ఉత్తిణ్ణనిద్దాపరేతో. సా హి ఇధ కపిమిద్ధం నామ. “తత్థ కతమం మిద్ధం? యా కాయస్స అకల్యతా అకమ్మఞ్ఞతా…పే.… సుపనం, ఇదం వుచ్చతి మిద్ధ”న్తి (ధ. స. ౧౧౬౩) ఏవమాగతం. ఇదఞ్హి అరూపం, ఇమస్స ఫలభూతో కరజకాయస్స అకల్యతా’పచలాయికాసుపి నిద్దావిసేసో కారణోపచారేన “కపిమిద్ధ”న్తి పవుచ్చతి. యఞ్చేవ “కపిమిద్ధపరేతో ఖో, మహారాజ, సుపినం పస్సతీ”తి (మి. ప. ౫.౩.౫ థోకం విసదిసం) వుత్తన్తి.

యం తం ఆపత్తివుట్ఠానన్తి ఏత్థ యేన వినయకమ్మేన తతో వుట్ఠానం హోతి, తం ఇధ ఆపత్తివుట్ఠానం నామ. **అవయవే సమూహవోహారేన వా**తి ఏత్థ సాఖచ్ఛేదకో రుక్ఖచ్ఛేదకోతి వుచ్చతీతిఆది నిదస్సనం, వేదనాక్ఖన్ధాది రుళ్హీసద్దస్స నిదస్సనం. **న చ మయా**తి వీమంసనపదస్స తస్స కిరియం సన్ధాయ, మోచనే చ సన్నిట్ఠానం సన్ధాయ ముచ్చనపకతియా చాతి వుత్తం.

౨౪౦. గేహన్తి పఞ్చకామగుణా. **వనభఙ్గియ**న్తి పాభతికం. సమ్పయుత్తసుఖవేదనాముఖేన రాగోవ “అస్సాదో”తి వుత్తో. **సుపన్తస్స చా**తి ఇదం కపిమిద్ధపరేతో వియ భవఙ్గసన్తతిం అవిచ్ఛిన్దిత్వా సుపన్తం సన్ధాయ వుత్తన్తి, వీమంసితబ్బం. **జగ్గనత్థాయా**తి సోధనత్థాయ.

౨౬౬. “దారుధీతలికలేపచిత్తానం అఙ్గజాతపటినిజ్ఝానేపి దుక్కట”న్తి వదన్తి. “ఉప్పన్నే పరిళాహే మోచనరాగజో”తి లిఖన్తి. వాలికాయ వా “హత్థికామం నస్సతీ”తి ఏత్థ వియ “ఆపత్తి త్వ”న్తి సబ్బత్థ పాఠో. “ఏహి మే త్వం, ఆవుసో సామణేర, అఙ్గజాతం గణ్హాహీ”తి ఆగతత్తా “వచీకమ్మ”న్తిపి వత్తుం యుత్తం వియ దిస్సతి. ఏవం సన్తే అఞ్ఞం “ఏవం కరోహీ”తి ఆణత్తియాపి ఆపత్తి సియాతి సఙ్కరం హోతి. తస్మా న వుత్తన్తి గహేతబ్బన్తి కేచి.

౨౬౭. “పుప్ఫావలియం సాసవళియ”న్తి దువిధో కిర.

సుక్కవిస్సట్ఠిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౭౦. “ఓతిణ్ణో”తి ఇమినాస్స సేవనాధిప్పాయతా దస్సితా. “విపరిణతేన చిత్తేన మాతుగామేన సద్ధి”న్తి ఇమినాస్స వాయామో దస్సితో. “సద్ధి”న్తి హి పదం సంయోగం దీపేతి, సో చ పయోగో సమాగమో అల్లీయనం. కేన చిత్తేన? విపరిణతేన చిత్తేన, న పత్తపటిగ్గహణాధిప్పాయాదినాతి అధిప్పాయో. “కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా”తి ఇమినాస్స వాయమతో ఫస్సపటివిజాననా దస్సితా హోతి. వాయమిత్వా ఫస్సం పటివిజానన్తో హి సమాపజ్జతి నామ. ఏవమస్స తివఙ్గసమ్పత్తి దస్సితా హోతి. అథ వా **ఓతిణ్ణో**. కేన? విపరిణతేన చిత్తేన యక్ఖాదినా సత్తో వియ. ఉపయోగత్థే వా ఏతం కరణవచనం. ఓతిణ్ణో విపరిణతం చిత్తం కూపాదిం వియ సత్తో. అథ వా “రాగతో ఉత్తిణ్ణో భవిస్సామీ”తి భిక్ఖుభావం ఉపగతో, తతో ఉత్తిణ్ణాధిప్పాయతో విపరిణతేన చిత్తేన హేతుభూతేన తమేవ రాగం **ఓతిణ్ణో**. మాతుగామేన అత్తనో సమీపం ఆగతేన, అత్తనా ఉపగతేన వా. ఏతేన మాతుగామస్స సారత్తతా వా హోతు విరత్తతా వా, సా ఇధ అప్పమాణా, న భిక్ఖునీనం కాయసంసగ్గే వియ ఉభిన్నం సారత్తతాయ పయోజనం అత్థి.

కాయసంసగ్గన్తి ఉభిన్నం కాయానం సమ్పయోగం. **పదభాజనే** పన “సమాపజ్జేయ్యాతి అజ్ఝాచారో వుచ్చతీ”తి వుత్తం, తం సమాపజ్జనం సన్ధాయ, న కాయసంసగ్గం. కాయసంసగ్గస్స సమాపజ్జనా హి “అజ్ఝాచారో”తి వుచ్చతి. **అట్ఠకథాయం** పన “యో సో కాయసంసగ్గో నామ, సో అత్థతో అజ్ఝాచారో హోతీ”తి వుత్తం, తం పరతో **పాళియం** “సేవనాధిప్పాయో, న చ కాయేన వాయమతి, ఫస్సం పటివిజానాతి, అనాపత్తీ”తి (పారా. ౨౭౯) వుత్తలక్ఖణేన విరుజ్ఝతీతి. ఫస్సపటివిజాననాయ హి సంసగ్గో దీపితో. సో చే అజ్ఝాచారో హోతి, కథం అనాపత్తి హోతీతి. సువుత్తమేతం, కిన్తు “కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా”తి పదం ఉద్ధరిత్వా “అజ్ఝాచారో వుచ్చతీ”తి ఉభిన్నమ్పి పదానం సామఞ్ఞభాజనీయత్తా, సమాపజ్జితబ్బాభావే సమాపజ్జనాభావేన “సో అత్థతో అజ్ఝాచారో హోతీ”తి వుత్తం సియా.

“హత్థగ్గాహం వా”తి ఏత్థ హత్థేన సబ్బోపి ఉపాదిన్నకో కాయో సఙ్గహితో, న భిన్నసన్తానో తప్పటిబద్ధో హత్థాలఙ్కారాది. వేణిగ్గహణేన అనుపాదిన్నకో అభిన్నసన్తానో కేసలోమనఖదన్తాదికో కమ్మపచ్చయఉతుసముట్ఠానో గహితోతి వేదితబ్బం. తేనేవాహ **అట్ఠకథాయం** “అనుపాదిన్నకేనపి కేనచి కేసాదినా ఉపాదిన్నకం వా అనుపాదిన్నకం వా ఫుసన్తోపి సఙ్ఘాదిసేసం ఆపజ్జతియేవా”తి (పారా. అట్ఠ. ౨.౨౭౪). తేన అనుపాదిన్నకానమ్పి కేసలోమాదీనం అఙ్గభావో వేదితబ్బో. ఏవం సన్తేపి “ఫస్సం పటిజానాతీతి తివఙ్గసమ్పత్తియా సఙ్ఘాదిసేసో. ఫస్సస్స అప్పటివిజాననతో దువఙ్గసమ్పత్తియా దుక్కట”న్తి ఇమినా పాళిఅట్ఠకథానయేన విరుజ్ఝతీతి చే? న, తదత్థజాననతో. ఘట్టభావఞ్హి పటివిజానన్తోపి ఫస్సం పటివిజానాతి నామ,

అయమేకో అత్థో, తస్మా మాతుగామస్స, అత్తనో చ కాయపరియాపన్నానం కేసాదీనం అఞ్ఞమఞ్ఞం ఫుట్ఠభావం ఫుసిత్వా తం సాదియనం ఫస్సం పటివిజానాతి నామ, న కాయవిఞ్ఞాణుప్పత్తియా ఏవ. అనేకన్తికఞ్హేత్థ కాయవిఞ్ఞాణం. మాతుగామస్స ఉపాదిన్నకేన కాయేన, అనుపాదిన్నకేన వా కాయేన భిక్ఖునో ఉపాదిన్నకకాయే ఫుట్ఠే పసన్నకాయిన్ద్రియో చే హోతి, తస్స కాయవిఞ్ఞాణం ఉప్పజ్జతి, తేనేవ ఫస్సం పటివిజానాతి నామ నో హోతి. అనుపాదిన్నకకాయో, లోలుప్పో అప్పసన్నకాయిన్ద్రియో వా హోతి, తిమిరవాతేన ఉపహతకాయో వా తస్స కాయవిఞ్ఞాణం నుప్పజ్జతి. న చ తేన ఫస్సం పటివిజానాతి నామ, కేవలం సేవనాధిప్పాయేన వాయమిత్వా కాయసంసగ్గం సమాపజ్జన్తో ఫస్సం పటివిజానాతి నామ మనోవిఞ్ఞాణేన, తేన వుత్తం "కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యాతి ఇమినాస్స వాయమతో ఫస్సపటివిజాననా దస్సితా"తి. అపరోపి భిక్ఖు మాతుగామస్స కాయపటిబద్ధేన వా నిస్సగ్గియేన వా ఫుట్ఠో కాయవిఞ్ఞాణం ఉప్పాదేన్తేన ఫస్సం పటివిజానాతి నామ, తస్మా వుత్తం "అనేకన్తికఞ్హేత్థ కాయవిఞ్ఞాణ"న్తి. అపరో వత్థం పారుపిత్వా నిద్దాయన్తం మాతుగామం కాయసంసగ్గరాగేన వత్థస్స ఉపరిభాగే సణికం ఫుసన్తో వత్థన్తరేన నిక్ఖన్తలోమసమ్ఫస్సం అప్పటివిజానన్తోపి సేవనాధిప్పాయో కాయేన వాయమిత్వా ఫస్సం పటివిజానాతి నామ, సఙ్ఘాదిసేసం ఆపజ్జతి. "నీలం ఘట్టేస్సామీతి కాయం ఘట్టేతి, సఙ్ఘాదిసేసో"తి హి వుత్తం. అయం దుతియో అత్థో. ఏవం అనేకత్థత్తా, ఏవం దువిఞ్ఞేయ్యాధిప్పాయతో చ **మాతికాట్ఠకథాయం** ఫస్సపటివిజాననం అజ్ఝన్తేవ న వుత్తం. తస్మిఞ్హి వుత్తే ఠానమేతం విజ్జతి, యం భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం ఆపజ్జిత్వాపి నఖేన లోమేన సంసగ్గో దిట్ఠో, న చ మే లోమఘట్టనేన కాయవిఞ్ఞాణం ఉప్పన్నం, తిమిరవాతథద్ధగత్తో చాహం న ఫస్సం పటివిజానామీతి అనాపన్నసఞ్ఞీ సియాతి న వుత్తం, అపిచ "ఫస్సం పటివిజానాతి, న చ ఫస్సం పటివిజానాతీ"తి చ ఏతేసం పదానం **అట్ఠకథాయం** వుత్తనయం దస్సేత్వా నో పఞ్ఞాపేతబ్బో. ఏత్తావతా న తదత్థజాననతోతి కారణం విత్థారితం హోతి.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౨౭౧. **"రత్తం చిత్తం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతం విపరిణత"**న్తి కిఞ్చాపి సామఞ్ఞేన వుత్తం, **వినీతవత్థూసు** "మాతుయా మాతుపేమేన ఆమసతి…పే.… ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి వుత్తత్తా కాయసంసగ్గరాగేనేవ రత్తన్తి వేదితబ్బం. తథా "మాతుగామో నామ మనుస్సిత్థీ"తి కిఞ్చాపి అవిసేసేన వుత్తం, అథ ఖో అవినట్ఠిన్ద్రియావ మనుస్సిత్థీ ఇధాధిప్పేతా "మతిత్థియా కాయసంసగ్గం సమాపజ్జి…పే.… ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తి వుత్తత్తా. "మనుస్సిత్థీ"తి ఏత్తావతా సిద్ధే "న యక్ఖీ న పేతీ న తిరచ్ఛానగతా"తి వచనం అవినట్ఠిన్ద్రియాపి న సబ్బా మనుస్సవిగ్గహా ఇత్థీ ఇధ మనుస్సిత్థీ నామ. యక్ఖిఆదయో హి అత్తనో జాతిసిద్ధేన ఇద్ధివిసేసేన ఇచ్ఛన్తియో మనుస్సవిగ్గహాపి హోన్తీతి దస్సనత్థం వుత్తం. తాసు యక్ఖీ థుల్లచ్చయవత్థు హోతి వినీతవత్థూసు యక్ఖియా కాయసంసగ్గేన థుల్లచ్చయస్స వుత్తత్తా. తదనులోమత్తా పేతిత్థీ, దేవిత్థీ చ థుల్లచ్చయవత్థు. తిరచ్ఛానగతిత్థీ దుక్కటవత్థు. తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహిత్థీ చ థుల్లచ్చయవత్థుమేవాతి ఏకే. **విభఙ్గే** పన "మనుస్సిత్థీ చ హోతి మనుస్సిత్థిసఞ్ఞీ"తి పాళియా అభావేన "ఇత్థీ చ హోతి యక్ఖిసఞ్ఞీ"తిఆదివచనే సతి యక్ఖిఆదీనం అనిత్థితాపసఙ్గతో, "ఇత్థీ చ హోతి ఇత్థిసఞ్ఞీ"తిఆదిమ్హి యక్ఖిఆదీనం అన్తోకరణే సతి తాసం సఙ్ఘాదిసేసవత్థుభావప్పసఙ్గతో చ యక్ఖిఆదయో న వుత్తాతి వేదితబ్బా. ఏకే పన **"వినీతవత్థుమ్హి** 'అఞ్ఞతరో భిక్ఖు తిరచ్ఛానగతిత్థియా కాయ…పే.… దుక్కటస్సా'తి ఏత్థ అమనుస్సవిగ్గహా పాకతికతిరచ్ఛానగతిత్థీ అధిప్పేతా, తస్మా దుక్కటం వుత్తం. 'ఇత్థీ చ హోతి తిరచ్ఛానగతసఞ్ఞీతి తిరచ్ఛానగతా చ హోతి ఇత్థిసఞ్ఞీ'తిఆదివారేసుపి పాకతికతిరచ్ఛానగతోవ అధిప్పేతో, సో చ తిరచ్ఛానగతపురిసోవ. తేనేవ దుట్ఠుల్లవాచాఅత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదేసు మనుస్సపురిసపటిసంయుత్తవారా వియ తిరచ్ఛానపటిసంయుత్తవారాపి నాగతా"తి వదన్తి. తథా పణ్డకోతి ఇధ మనుస్సపణ్డకోవ, పురిసోతి చ ఇధ మనుస్సపురిసోవ ఆగతో, తస్మా అమనుస్సిత్థీ

అమనుస్సపణ్డకో అమనుస్సపురిసో తిరచ్ఛానగతిత్థీ తిరచ్ఛానగతపణ్డకో మనుస్సామనుస్సతిరచ్ఛానగతఉభతోబ్యఞ్జనకా చాతి అట్ఠ జనా ఇధ నాగతా, తేసం వసేన వత్థుసఞ్ఞావిమతిభేదవసేన ఆపత్తిభేదాభేదవినిచ్ఛయో, అనాగతవారగణనా చ అసమ్ముయ్హన్తేన వేదితబ్బా, తథా తేసం దుకమిస్సకాదివారా, ఆపత్తిఅనాపత్తిభేదవినిచ్ఛయో చ. "తత్థ అమనుస్సపణ్డకఅమనుస్సపురిసతిరచ్ఛానగతిత్థితిరచ్ఛానగతపణ్డకాతి చత్తారో దుక్కటవత్థుకా, అమనుస్సిత్థిమనుస్సఉభతోబ్యఞ్జనకా థుల్లచ్చయవత్థుకా, అమనుస్సఉభతోబ్యఞ్జనకా తిరచ్ఛానగతఉభతోబ్యఞ్జనకా దుక్కటవత్థుకా, **పాళియం** పన అమనుస్సిత్థియా అనాగతత్తా అమనుస్సపణ్డకా, ఉభతోబ్యఞ్జనకా పురిసా చ నాగతా. తిరచ్ఛానగతిత్థిపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జనకా తిరచ్ఛానగతపురిసేన సమానగతికత్తా నాగతా, మనుస్సఉభతోబ్యఞ్జనకో మనుస్సపణ్డకేన సమానగతికత్తా అనాగతో"తి వదన్తి. **అట్ఠకథాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౨౮౧) పన "నాగమాణవికాయపి సుపణ్ణమాణవికాయపి కిన్నరియాపి గావియాపి దుక్కటమేవా"తి వుత్తత్తా తదేవ పమాణతో గహేతబ్బం.

తత్రాయం విచారణా – "న, భిక్ఖవే, తిరచ్ఛానగతస్స నిసిన్నపరిసాయ పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితబ్బ"న్తి (మహావ॰ ౧౮౩) ఏత్థ "తిరచ్ఛానగతోతి యస్స ఉపసమ్పదా పటిక్ఖిత్తా"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) **అట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహో పాకతికతిరచ్ఛానగతతో విసిట్ఠో, తథా యక్ఖపేతతిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహానం "తిరచ్ఛానగతస్స చ దుక్ఖుప్పత్తియం అపిచ దుక్కటమేవా"తి ఏత్థ విసేసేత్వా వుత్తత్తా చ "పతనరూపం పమాణం, న మరణరూప"న్తి ఏత్థ ఆపత్తివిసేసవచనతో చ "ఉభతో అవస్సుతే యక్ఖస్స వా పేతస్స వా పణ్డకస్స వా తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహస్స వా అధక్ఖకం ఉబ్భజాణుమణ్డలం కాయేన కాయం ఆమసతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా"తి (పాచి॰ ౬౬౧) సామఞ్ఞేన వచనతో చ సో విసిట్ఠోతి సిద్ధం. విసిట్ఠత్తా చ తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహిత్థియా కాయసంసగ్గం సమాపజ్జన్తస్సాతి విసేసో హోతి, తస్మా తత్థ ఆపత్తివిసేసేన భవితబ్బం. యది కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదే తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహిత్థీపి అధిప్పేతా, రూపసామఞ్ఞేన సఞ్ఞావిరాగత్తాసమ్భవతో దుట్ఠుల్లవాచాఅత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదేసుపి సా వత్తబ్బా భవేయ్య, సా చానాగతా. సరూపేన సంఖిత్తవారత్తా నాగతాతి చే? ఇత్థీ చ హోతి తిరచ్ఛానగతో చ ఉభిన్నం ఇత్థిసఞ్ఞీతి ఇధ ఆగతత్తా పురిసలిఙ్గనిద్దేసో న యుజ్జతి, తస్మా తిరచ్ఛానగతపురిసో చ ఇధ ఆగతో, తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహిత్థియా **పాళియం** అనాగతాయపి దుక్కటమేవ **అట్ఠకథాయం** వుత్తత్తాతి ఇమస్స వచనస్స కారణచ్ఛాయా పరియేసితబ్బాతి అధిప్పాయో. ఇదం న యుజ్జతి. కస్మా? ఇత్థీనం, పురిసానఞ్చ ఏకతో వచనే పురిసలిఙ్గసబ్భావతో. ఇధ తిరచ్ఛానగతపురిసపణ్డకిత్థియో తిస్సోపి ఏకతో సమ్పిణ్డేత్వా "తిరచ్ఛానగతో"తి వుత్తం.

తత్థ చ మనుస్సవిగ్గహామనుస్సవిగ్గహేసు ఇత్థిపణ్డకపురిససఞ్ఞితా యథాసమ్భవం వేదితబ్బా. దుట్ఠుల్లవాచాదిసిక్ఖాపదద్వయే వారానం సంఖిత్తత్తా పురిసతిరచ్ఛానగతాదయో నాగతా. యథావుత్తేసు ఆపత్తి, తథా తత్థాపి. అఞ్ఞథా పురిసం ఓభాసన్తస్స చ అనాపత్తీతి పణ్డకం ఓభాసన్తస్స చ థుల్లచ్చయన్తి **మాతికాట్ఠకథాయం** వుత్తం. తస్మా తే వారా సంఖిత్తాతి పఞ్ఞాయన్తీతి. విసేసో చ పణ్డకే, పురిసే, తిరచ్ఛానగతే చ ఇత్థిసఞ్ఞిస్స అత్థి, తథాపి తత్థ దుక్కటం వుత్తం, తస్మా **అట్ఠకథాయం** వుత్తమేవ పమాణన్తి ద్విన్నమేతేసం వాదానం యత్థ యుత్తి వా కారణం వా అతిరేకం దిస్సతి, తం విచారేత్వా గహేతబ్బన్తి ఆరిచయో. ఏవరూపేసు ఠానేసు సుట్ఠు విచారేత్వా కథేతబ్బం.

తత్థ **పాళియం** ఆగతవారగణనా తావ ఏవం సఙ్ఖేపతో వేదితబ్బా – ఇత్థిమూలకా పఞ్చ వారా పణ్డకపురిసతిరచ్ఛానగతమూలకా చ పఞ్చ పఞ్చాతి వీసతి వారా ఏకమూలకా, తథా దుమూలకా వీసతి, మిస్సకమూలకా వీసతీతి సట్ఠి వారా, తాని తీణి వీసతికాని హోన్తి. ఏకేకస్మిం వీసతికే ఏకేకమూలవారం గహేత్వా కాయేన కాయపటిబద్ధవారా తయో వుత్తా. సేసా సత్తపఞ్ఞాస వారా సంఖిత్తా, తథా కాయపటిబద్ధేన కాయవారా తయో వుత్తా, సేసా సంఖిత్తా, ఏవం కాయపటిబద్ధేన కాయపటిబద్ధవారేపి నిస్సగ్గియేన కాయవారేపి నిస్సగ్గియేన కాయపటిబద్ధవారేపి నిస్సగ్గియేన నిస్సగ్గియవారేపి తయో తయో వారా వుత్తా, సేసా సంఖిత్తా. ఏవం ఛన్నం తికానం వసేన అట్ఠారస వారా ఆగతాతి సరూపతో వుత్తా, సేసా ద్వేచత్తాలీసాధికాని తీణి వారసతాని సంఖిత్తాని. తతో పరం మాతుగామస్స సారత్తపక్ఖే కాయేన కాయన్తి ఏకమేకం వడ్ఢేత్వా పుబ్బే వుత్తా అట్ఠారస వారా ఆగతాతి ఏకవీసతి వారా సరూపేన ఆగతా, నవనవుతాధికాని తీణి వారసతాని సంఖిత్తాని. తతో పరం ఆపత్తానాపత్తిదీపకా చత్తారో సేవనాధిప్పాయమూలకా చత్తారో మోక్ఖాధిప్పాయమూలకాతి ద్వే చతుక్కా ఆగతా.

తత్థాయం విసేసో – యదిదం మాతికాయ పరామసనపదం, తేన యస్మా ఆమసనాదీని ఛుపనపరియోసానాని ద్వాదసపి పదాని గహితాని, తస్మా పదుద్ధారం అకత్వా “ఆమసనా పరామసనం ఛుపన”న్తి ఆహ. **పరామసనం** నామ ఆమసనా. “ఛుపన”న్తి హి వుత్తే పరామసనమ్పి విసుం ఏకత్తం భవేయ్యాతి వేదితబ్బం. ఇత్థీ చ హోతి ఇత్థిసఞ్ఞీ చాతి ఇమస్మిం పఠమవారే ఏవ ద్వాదసపి ఆమసనాదీని యోజేత్వా దస్సితాని. తతో పరం ఆదిమ్హి ద్వే పదానీతి చత్తారి పదాని ఆగతాని, ఇతరాని సంఖిత్తానీతి వేదితబ్బాని. నిస్సగ్గియేన కాయవారాదీసు పన సబ్బాకారేన అలాభతో ఆమసనమేవేకం ఆగతం, నేతరాని. “సఞ్చోపేతి హరతీ”తి పాఠో, సఞ్చోపేతి చ. **గణ్ఠిపదేసు** పన ‘‘**పురిమనయేనేవా**తి రజ్జువత్థాదీహి పరిక్ఖిపనే”తి చ పచ్ఛా ‘‘**పురిమనయేనేవా**తి సమ్మసనా హోతీ”తి చ “వేణిగ్గాహే ఆపత్తియా పఞ్ఞత్తత్తా లోమఫుసనేపి సఙ్ఘాదిసేసో”తి చ “తం పకాసేతుం **ఉపాదిన్నకేన హీ**తిఆది వుత్త”న్తి చ లిఖితం.

యథానిద్దిట్ఠనిద్దేసేతి ఇమస్మింయేవ యథానిద్దిట్ఠే నిద్దేసే. “సదిసం అగ్గహేసీ”తి వుత్తే తాదిసం అగ్గహేసీతి గరుకం తత్థ కారయేతి అత్థో, కాయసంసగ్గవిభఙ్గే వాతి అత్థో. ఇతరోపి కాయపటిబద్ధఛుపనకో. **గహణే చా**తి గహణం వా. **విరాగితే**తి విరద్ధే. **సారత్త**న్తి కాయసంసగ్గరాగేన రత్తం, అత్తనా అధిప్పేతన్తి అత్థో. “మాతుభగినిఆదివిరత్తం గణ్హిస్సామీ”తి విరత్తం ఞాతిపేమవసేన గణ్హి, ఏత్థ దుక్కటం యుత్తం. “కాయసంసగ్గరాగం వా సారత్తం గణ్హిస్సామీ”తి విరత్తం మాతరం గణ్హి, అనధిప్పేతం గణ్హి. ఏత్థ **మహాసుమత్థేర**వాదేన థుల్లచ్చయం “కాయం గణ్హిస్సామీ”తి కాయప్పటిబద్ధం గణ్హాతి, థుల్లచ్చయన్తి లద్ధికత్తా. “ఇత్థీ చ హోతి ఇత్థిసఞ్ఞీ సారత్తో చ, భిక్ఖు చ నం ఇత్థియా కాయేన కాయం ఆమసతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా”తి (పారా. ౨౭౩) వచనతో సఙ్ఘాదిసేసోపి ఖాయతి. “విరత్తం గణ్హిస్సామీ”తి సారత్తం గణ్హాతి, ఏత్థపి సఙ్ఘాదిసేసోవ ఖాయతి “నీలం ఘట్టేస్సామీ’తి కాయం ఘట్టేతి, సఙ్ఘాదిసేసో”తి వచనతో. ఏత్థ పన “న పుబ్బభాగే కాయసంసగ్గరాగత్తా”తి **అనుగణ్ఠిపదే** కారణం వుత్తం. కేచి పన “గరుకాపత్తిభయేన ‘నీలమేవ ఘట్టేస్సామీ’తి వాయామన్తో కాయం ఘట్టేతి, పుబ్బభాగే తస్స ‘కాయపటిబద్ధం ఘట్టేస్సామీ’తి పవత్తత్తా దుక్కటేన భవితబ్బ”న్తి వదన్తి. **ధమ్మసిరిత్థేరో** “ఏవరూపే సఙ్ఘాదిసేసో”తి వదతి కిర. “ఇత్థిఉభతోబ్యఞ్జనకఇత్థియా పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకపురిసే వుత్తనయేన ఆపత్తిభేదో, ఇత్థిలిఙ్గస్స పటిచ్ఛన్నకాలేపి ఇత్థివసేనేవ ఆపత్తీ”తి వదన్తి.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౨౮౧. తిణ్ణుపకన్తి హిరివేరాదిమూలాని గహేత్వా కత్తబ్బం. **తాలపణ్ణముద్దికన్తి** తాలపణ్ణమయం అఙ్గులిముద్దికం, తేన తాలపణ్ణమయం కటం, కటిసుత్తకం, కణ్ణపిళన్ధనాది సబ్బం న వట్టతీతి సిద్ధం. తమ్బపణ్ణివాసినో ఇత్థిరూపం లిఖితం, కటికపటఞ్చ న ఛుపన్తి కిర. ఆకరతో ముత్తమత్తో. **రతనమిస్సోతి** అలఙ్కారత్థం కతో కఞ్చనలతాదివినద్ధో. **సువణ్ణేన సద్ధిం యోజేత్వా పచిత్వాతి** సువణ్ణరసం పక్ఖిపిత్వా పచిత్వా. **బీజతో** ధాతుపాసాణతో **పట్ఠాయ. థేరో న కప్పతీతి** "తుమ్హాకం పేసితా"న్తి వుత్తత్తా. "చేతియస్స పూజం కరోథా"తి వుత్తే వట్టతి కిర. **ఋబ్బుళకం** తారకం. ఆరకూటలోహమ్పి జాతరూపగతికమేవ.

వుత్తఞ్హేతం **అన్ధకట్ఠకథాయం** –

"ఆరకూటలోహం సువణ్ణసదిసమేవ, సువణ్ణం అనులోమేతి, అనామాస"న్తి.

"భేసజ్జత్థాయ పన వట్టతీ"తి వచనతో **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తనయేకదేసోపి అనుఞ్ఞాతో హోతీతి తత్థ తత్థ అధిప్పాయం ఞత్వా విభావేతబ్బం.

కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౩. తతియే తయో సఙ్ఘాదిసేసవారా తయో థుల్లచ్చయవారా తయో దుక్కటవారా తయో కాయపటిబద్ధవారాతి ద్వాదస వారా సరూపేన ఆగతా. తత్థ తయో సఙ్ఘాదిసేసవారా దుతియసిక్ఖాపదే వుత్తాతి తిణ్ణం వీసతికానం ఏకేకమూలా వారాతి వేదితబ్బా, తస్మా ఇధ విసేసాతి పణ్ణాస వారా సంఖిత్తా హోన్తి, అఞ్ఞథా ఇత్థీ చ హోతి వేమతికో సారత్తో చ, భిక్ఖు చ నం ఇత్థియా వచ్చమగ్గం పస్సావమగ్గం ఆదిస్స వణ్ణమ్పి భణతి…పే… ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స. ఇత్థీ చ హోతి పణ్డకపురిససఞ్ఞీ తిరచ్ఛానగతసఞ్ఞీ సారత్తో చ, భిక్ఖు చ నం ఇత్థియా వచ్చమగ్గం పస్సావమగ్గం ఆదిస్స వణ్ణమ్పి భణతి అక్కోసతిపి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స. పణ్డకో చ హోతి పణ్డకసఞ్ఞీ సారత్తో చ, భిక్ఖు చ నం పణ్డకస్స వచ్చమగ్గం ఆదిస్స వణ్ణమ్పి భణతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సాతి ఏవమాదీనం ఆపత్తిట్ఠానానం అనాపత్తిట్ఠానతా ఆపజ్జేయ్య, న చాపజ్జతి, పణ్డకే ఇత్థిసఞ్ఞిస్స దుక్కటన్తి దీపేతుం "ఇత్థీ చ పణ్డకో చ ఉభిన్నం ఇత్థిసఞ్ఞీ ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసేన దుక్కటస్సా"తి వుత్తత్తా "పణ్డకే పణ్డకసఞ్ఞిస్స థుల్లచ్చయ"న్తి వుత్తమేవ హోతి, తస్మా సబ్బత్థ సంఖిత్తవారేసు థుల్లచ్చయట్ఠానే థుల్లచ్చయం, దుక్కటట్ఠానే దుక్కటమ్పి వుత్తమేవ హోతీతి వేదితబ్బం. తథా "ఇత్థీ చ హోతి వేమతికో సారత్తో చ, భిక్ఖు చ నం ఇత్థియా వచ్చమగ్గం పస్సావమగ్గం ఠపేత్వా అధక్ఖకం ఉబ్భజాణుమణ్డలం ఆదిస్స వణ్ణమ్పి భణతి…పే… థుల్లచ్చయస్సా"తిఆదినా నయేన థుల్లచ్చయఖేత్తేపి యథాసమ్భవం ఉద్ధరితబ్బా. తథా "ఇత్థీ చ హోతి వేమతికో సారత్తో చ, భిక్ఖు చ నం ఇత్థియా కాయపటిబద్ధం ఆదిస్స వణ్ణమ్పి భణతి…పే… దుక్కటస్సా"తిఆదినా నయేన కాయపటిబద్ధవారాపి యథాసమ్భవం ఉద్ధరితబ్బా. కాయప్పటిబద్ధవారత్తికం వియ నిస్సగ్గియవారత్తికం లబ్భమానమ్పి ఆపత్తివిసేసాభావతో న ఉద్ధటం. కాయప్పటిబద్ధవారత్తికే పన దిన్ననయత్తా తమ్పి తదనులోమా వారా చ ఉద్ధరితబ్బా. సబ్బత్థ న-విఞ్ఞూ తరుణదారికా, మహల్లికా ఉమ్మత్తికాదికా చ అనధిప్పేతా, పగేవ పాకతికా తిరచ్ఛానగతిత్థీనం, తథా పణ్డకాదయోపీతి వేదితబ్బా. సేసం దుతియే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౨౮౭. **వుత్తనయమేవాతి** "కాయసంసగ్గే ఇత్థిలక్ఖణేనా"తి లిఖితం. "ఇత్థిలక్ఖణేనా"తి కిర మహాఅట్ఠకథాపాఠో. **సీసం న ఏతీతి** అక్కోసనం న హోతి, ఘటితే పన హోతి. తత్రాయం విసేసో – ఇమేహి తీహి ఘటితే ఏవ సఙ్ఘాదిసేసో వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గానం నియతవచనత్తా, అచ్ఛోళారికత్తా వా, న అఞ్ఞేహి అనిమిత్తాసీతిఆదీహి అట్ఠహి. తత్థ అలోహితాసి, ధువలోహితాసి, ధువచోళాసి, పగ్ఘరణీసి, ఇత్థిపణ్డకాసి, వేపురిసికాసీతి ఏతాని ఛ మగ్గానం అనియతవచనాని, అనిమిత్తాసి, నిమిత్తమత్తాసీతి ద్వే పదాని అనచ్ఛోళారికాని చ, యతో అట్ఠపదాని "సఙ్ఘాదిసేసం న జనేన్తీ"తి వుత్తాని, తస్మా తాని థుల్లచ్చయవత్థూని. పరిబ్బాజకవత్థుమ్హి వియ అక్కోసమత్తత్తా దుక్కటవత్థూనీతి ఏకే. ఇత్థిపణ్డకాసి, వేపురిసికాసీతి ఏతానేవ పదాని సకలసరీరసణ్ఠానభేదదీపకాని సుద్ధాని సఙ్ఘాదిసేసం న జనేన్తి సకలసరీరసామఞ్ఞత్తా, ఇతరాని జనేన్తి అసామఞ్ఞత్తా. తాని హి పస్సావమగ్గమేవ దీపేన్తి సిఖరణీ-పదం వియ. **ఉభతోబ్యఞ్జనాసీతి** వచనం పన పురిసనిమిత్తేన అసఙ్ఘాదిసేసవత్థునా మిస్సవచనం. పురిసఉభతోబ్యఞ్జనకస్స చ ఇత్థినిమిత్తం పటిచ్ఛన్నం, పురిసనిమిత్తం పాకటం హోతి. యది తమ్పి జనేతి, కథం అనిమిత్తాసీతిఆదిపదాని న సఙ్ఘాదిసేసం జనేన్తీతి ఏకే, తం న యుత్తం. పురిసస్సపి నిమిత్తాధివచనతో, "మేథునుపసంహితాహి సఙ్ఘాదిసేసో"తి మాతికాయ లక్ఖణస్స వుత్తత్తా చ మేథునుపసంహితాహిపి ఓభాసనే పటివిజానన్తియా సఙ్ఘాదిసేసో, అప్పటివిజానన్తియా థుల్లచ్చయం, ఇతరేహి ఓభాసనే పటివిజానన్తియా థుల్లచ్చయం, అప్పటివిజానన్తియా దుక్కటన్తి ఏకే, సబ్బం సుట్ఠు విచారేత్వా గహేతబ్బం.

౨౮౭. **హసన్తోతి** యం ఉద్దిస్స భణతి, సా చే పటివిజానాతి, సఙ్ఘాదిసేసో.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౨౮౯. "పటివుత్తం నామా"తి పాఠో. **నో**-సద్దో అధికో. "అక్ఖరలిఖనేనపి హోతీ"తి వదన్తి, తం ఆవజ్జనసమనన్తరవిధినా సమేతి చే, గహేతబ్బం.

దుట్ఠుల్లవాచాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౦. చతుత్థే తయో సఙ్ఘాదిసేసవారా ఆగతా, సేసా సత్తపఞ్ఞాస వారా థుల్లచ్చయదుక్కటాపత్తికాయ సంఖిత్తాతి వేదితబ్బా, తతో అఞ్ఞతరో అసమ్భవతో ఇధ న ఉద్ధటో. సేసయోజనక్కమో వుత్తనయేన వేదితబ్బో. **నగరపరిక్ఖారేహీతి** పాకారపరిఖాదీహి నగరపరివారేహి. **సేతపరిక్ఖారోతి** సేతాలఙ్కారో, సీలాలఙ్కారోతి అత్థో (సం. ని. అట్ఠ. ౩.౫.౪). **చక్కవీరియోతి** వీరియచక్కో. **వసలం దుగ్గన్ధన్తి** నిమిత్తం సన్ధాయాహ, తదేవ సన్ధాయ "కిం మే పాపకం, కిం మే దుగ్గన్ధ"న్తి వుత్తం.

౨౯౧. **సన్తికేతి** యత్థ ఠితో విఞ్ఞాపేతి. "పఠమవిగ్గహే సచే పాళివసేన యోజేతీతి కామహేతుపారిచరియాఅత్థో. **సేసన్తి** 'అధిప్పాయో'తి పదం బ్యఞ్జనం అత్థాభావతో. దుతియే పాళివసేన కామహేతు-పదాని బ్యఞ్జనాని తేసం తత్థ అత్థాభావతో. ఏవం చత్తారి పదాని ద్విన్నం విగ్గహానం వసేన యోజితానీతి అపరే వదన్తీ"తి వుత్తం.

౨౯౫. ఏతేసు సిక్ఖాపదేసు మేథునరాగేన వీతిక్కమే సతి సఙ్ఘాదిసేసేన అనాపత్తి. తస్మా ‘‘కిం భన్తే అగ్గదానన్తి. మేథునధమ్మ’’న్తి ఇదం కేవలం మేథునధమ్మస్స వణ్ణభణనత్థం వుత్తం, న మేథునధమ్మాధిప్పాయేన తదత్థియా వుత్తన్తి వేదితబ్బం, పరస్స భిక్ఖునో కామపారిచరియాయ వణ్ణభణనే దుక్కటం. ‘‘యో తే విహారే వసతి, తస్స అగ్గదానం దేహీ’’తి పరియాయవచనేనపి దుక్కటం. ‘‘అత్తకామపారిచరియాయ వణ్ణం భాసేయ్య. యా మాదిసం సీలవన్త’’న్తి చ వుత్తత్తాతి ఏకే. పఞ్చసు అఙ్గేసు సబ్భావా సఙ్ఘాదిసేసోవాతి ఏకే. విచారేత్వా గహేతబ్బం. **గణ్ఠిపదే** పన ‘‘ఇమస్మిం సిక్ఖాపదద్వయే కాయసంసగ్గే వియ యక్ఖిపేతీసు దుట్ఠుల్లత్తకామవచనే థుల్లచ్చయ’న్తి వదన్తి. **అట్ఠకథాసు** పన నాగత’’న్తి లిఖితం. ‘‘ఉభతోబ్యఞ్జనకో పన పణ్డకగతికోవా’’తి వదన్తి.

అత్తకామపారిచరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౬. అహమ్హి దుగ్గతాతి అహం అమ్హి దుగ్గతా. **అహం ఖ్వయ్యో**తి ఏత్థ అయ్యోతి బహువచనం హోతి.

౨౯౮. ఓయాచన్తీతి నీచం కత్వా దేవే యాచన్తి. **ఆయాచన్తీ**తి ఉచ్చం కత్వా ఆదరేన యాచన్తి. అలఙ్కారాదీహి **మణ్డితో** కేససంవిధానాదీహి **పసాధితో**. ‘‘మణ్డితకరణే దుక్కట’’న్తి వదన్తి.

పదభాజనీయవణ్ణనా

౩౦౩. సహ పరిదణ్డేన వత్తమానాతి అత్థో. ఛన్దవాసినీ నామ ‘‘పియా పియం వసేతీ’’తి పాళి, పురిసం వాసేతీతి అధిప్పాయో. ‘‘పియో పియం వాసేతీ’’తి అట్ఠకథా.

తం కిరియం సమ్పాదేస్సతీతి అవస్సం ఆరోచేన్తియా చే ఆరోచేతీతి అత్థో. ద్విన్నం మాతాపితూనం చే ఆరోచేతి, సఙ్ఘాదిసేసోతి వినయవినిచ్ఛయే ‘‘వత్థు ఓలోకేతబ్బ’’న్తి వుత్తం. వత్థుమ్హి చ ‘‘**ఉదాయిత్థేరో** గణికాయ ఆరోచేసీ’’తి వుత్తం. తం ‘‘మాతాదీనమ్పి వదతో విసఙ్కేతో నత్థీ’’తి అట్ఠకథావచనతో నిప్పయోజనం. **తం పనేత**న్తి ఆచరియస్స వచనం. **మాతురక్ఖితం బ్రూహీ**తి పేసితస్స గన్త్వా మాతాపితురక్ఖితం వదతో తస్స తస్సా మాతురక్ఖితభావేపి సతి విసఙ్కేతమేవ, కస్మా? ‘‘పితురక్ఖితాదీసు అఞ్ఞతరం వదన్తస్స విసఙ్కేత’’న్తి వుత్తత్తా ఇతరథా **ఆది**-సద్దో నిరత్థకో సియా. ఏకం దసకం ఇతరేన దసకేన యోజేత్వా పుబ్బే సుక్కవిస్సట్ఠియం వుత్తనయత్తా మాతురక్ఖితాయ మాతా అత్తనో ధీతుసన్తికం పహిణతీతి గహేతబ్బం.

౩౩౮. అనభినన్దిత్వాతి వచనమత్తమేవ, యదిపి అభినన్దతి, యావ సాసనం నారోచేతి, తావ ‘‘వీమంసితో’’తి న వుచ్చతి. **సాసనారోచనకాలే**తి ఆణాపకస్స సాసనవచనక్ఖణే. **తతియపదే వుత్తనయేనా**తి ఏకఙ్గసమ్పత్తియా దుక్కటన్తి అత్థో. **వత్థుగణనాయ సఙ్ఘాదిసేసో**తి ఉభయవత్థుగణనాయ కిర.

౩౩౯. చతుత్థే అనాపత్తీతి ఏత్థ పన ‘‘పటిగ్గణ్హాతి న వీమంసతి న పచ్చాహరతి, అనాపత్తీతి ఏత్థ వియ ‘గచ్ఛన్తో న సమ్పాదేతి, ఆగచ్ఛన్తో విసంవాదేతీ’తి అనాపత్తిపాళియాపి భవితబ్బన్తి దస్సనత్థం వుత్త’’న్తి వదన్తి, ఏకచ్చేసు పోత్థకేసు ‘‘అత్థీ’’తిపి.

వినీతవత్థువణ్ణనా

౩౪౧. అలంవచనీయాతి న వచనీయా, నివారణే **అలం**-సద్దో. **థేరపితా వదతీ**తి జిణ్ణపితా వదతీతి అత్థో. కిఞ్చాపి ఏత్థ "ఇత్థీ నామ మనుస్సిత్థీ న యక్ఖీ న పేతీ న తిరచ్ఛానగతా, పురిసో నామ మనుస్సపురిసో న యక్ఖో"తిఆది నత్థి, తథాపి కాయసంసగ్గాదీసు "మనుస్సిత్థీ"తి ఇత్థివవత్థానస్స కతత్తా ఇధాపి మనుస్సిత్థీ ఏవాతి పఞ్ఞాయతి. మేథునపుబ్బభాగత్తా మనుస్సఉభతోబ్యఞ్జనకో చ థుల్లచ్చయవత్థుకోవ హోతి, సేసా మనుస్సపణ్డకఉభతోబ్యఞ్జనకతిరచ్ఛానగతపురిసాదయో దుక్కటవత్థుకావ మిచ్ఛాచారసాసనఙ్గసమ్భవతోతి వేదితబ్బం. యథాసమ్భవం పన వారా ఉద్ధరితబ్బా. పణ్ణత్తిఅజాననే వియ అలంవచనీయభావాజాననేపి అచిత్తకతా వేదితబ్బా. **దుట్ఠుల్లాదీసుపీ**తి "ఇమస్మిమ్పీ"తి వుత్తమేవ హోతి. "లేఖం నేత్వా పటిలేఖం ఆరోచితస్సాపి సఞ్చరిత్తం నత్థి సఞ్చరిత్తభావమజానన్తస్సా"తి వదన్తి, వీమంసిత్వా గహేతబ్బం.

సఞ్చరిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౨. యాచనాతి "దేథ దేథా"తి చోదనా. **విఞ్ఞత్తీ**తి ఇమినా నో అత్థోతి విఞ్ఞాపనా. "హత్థకమ్మం యాచితో ఉపకరణం, మూలం వా దస్సతీ"తి యాచతి, న వట్టతీతి. వట్టతి సేనాసనే ఓభాసపరికథాదీనం లద్ధత్తాతి ఏకే. **అనజ్ఝావుత్థక**న్తి అస్సామికం. **న ఆహటం పరిభుఞ్జితబ్బ**న్తి "సూపోదనవిఞ్ఞత్తిదుక్కటం హోతీ"తి వుత్తం. "కిఞ్చాపి గరుభణ్డప్పహోనకేసూతి వుత్తం, తథాపి యం వత్థువసేన అప్పం హుత్వా అగ్ఘవసేన మహా హరితాలహిఙ్గులికాది, తం యాచితుం న వట్టతీ"తి వదన్తి.

౩౪౪. సో కిరాతి ఇసి. తదా అజ్ఝగమా **తదజ్ఝగమా**.

౩౪౮-౯. న హి సక్కా యాచనాయ కాతుం, తస్మా సయం యాచితకేహి ఉపకరణేహీతి అధిప్పాయో. **బ్యఞ్జనం సమేతి,** న అత్థో. కస్మా? ఇధ ఉభయేసం అధిప్పేతత్తా, తం దస్సేన్తో **''యస్మా పనా''**తిఆదిమాహ. **ఇధ వుత్తనయేనా**తి ఇమస్మిం సిక్ఖాపదవిభఙ్గే వుత్తనయేన. "సఞ్ఞాచికాయా"తి వచనతో కరోన్తేనాపి, "పరేహి పరియోసాపేతీ"తి వచనతో కారాపేన్తేనాపి పటిపజ్జితబ్బం. **ఉభోపేతే** కారకకారాపకా. **బ్యఞ్జనం విలోమితం భవేయ్య,** "కారయమానేనా"తి హి బ్యఞ్జనం "కరోన్తేనా"తి వుత్తే విలోమితం హోతి అతదత్థత్తా. న హి కారాపేన్తో నామ హోతి. **''ఇధ వుత్తనయేనా**తి దేసితవత్థుకపమాణికనయేన. ఏవం సన్తే 'కరోన్తేన వా కారాపేన్తేన వా'తి వచనతో కరోన్తేనాపి పరేహి విప్పకతం వత్తబ్బన్తి చే, తదత్థవిస్సజ్జనత్థం 'యది పనాతిఆదిమాహా'"తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. "సఞ్ఞాచికాయ కుటిం కరోన్తో"తి వచనవసేన వుత్తం. "ఆయామతో చ విత్థారతో చా"తి అవత్వా వికప్పత్థస్స **వా**-సద్దస్స గహితత్తా ఏకతోభాగేపి వడ్ఢితే ఆపత్తి ఏవ. పమాణయుత్తమఞ్చో కిర నవవిదత్థి. "'చతుహత్థవిత్థారా'తి వచనేన 'తిరియం తిహత్థా వా'తి వచనమ్పి సమేతి 'యత్థ పమాణయుత్తో'తిఆదిసన్నిట్ఠానవచనాసమ్భవతో"తి వుత్తం. **పమాణతో ఊనతరమ్పీ**తి విత్థారతో చతుపఞ్చహత్థమ్పి దీఘతో అనతిక్కమిత్వా వుత్తపమాణమేవ దేసితవత్థు. అదేసితవత్థుఞ్హి కరోతో ఆపత్తి. పమాణాతిక్కన్తా కుటి ఏవ పమాణాతిక్కన్తం కుటిం కరేయ్యాతి వుత్తత్తా. "ధమ్మతులా"తి పాఠో. **అనుస్సావనానయేనా**తి ఏత్థ "దమిళభాసాయపి వట్టతీ"తి వదన్తి.

౩౫౩. **చారభూమి** గోచరభూమి. **న గహితాతి** న వారితా. **అట్ఠకథాయం** “కారణాయ గుత్తిబన్ధనాగారం, అకరణట్ఠానం వా ధమ్మగన్ధికా హత్థపాదచ్ఛిన్దనకా గన్ధికా”తి లిఖితం. **ద్వీహి బలిబద్దేహీ**తి హేట్ఠిమకోటియా కిర వుత్తతో ఆవిజ్జితుం న సక్కా ఛిన్నావటత్తా, నిగమనస్సాపి **అత్థప్పకాసనత్థం వుత్త**న్తి వేదితబ్బం. **పాచిన**న్తి వత్థు అధిట్ఠానం. **తదత్థాయా**తి తచ్ఛనత్థాయ. **పణ్ణసాలమ్పీ**తి ఉల్లిత్తావలిత్తకుటిమేవ పణ్ణచ్ఛదనం. తేనేవ ‘‘**సభిత్తిచ్ఛదన**’’న్తి వుత్తం, అలిత్తం కిర సబ్బం వట్టతి. పుబ్బే థోకం లపితం పున వడ్ఢేత్వా. **తస్మి**న్తి ద్వారబన్ధనే వా వాతపానే వా లపితే. **పఠమమేవా**తి ఏత్థ పత్తకాలే ఏవాతి కిర **ధమ్మసిరిత్థేరో. ఉపతిస్సత్థేరో** లపితకాలేవాతి కిర. పురిమేన లేపస్స అఘటితత్తా దుతియేన వత్తసీసేన కతత్తా ఉభిన్నమ్పి అనాపత్తి. సచే ఆణత్తేన కతం, “కరోతి వా కారాపేతి వా”తి వచనతో ఆపత్తి ఉభిన్నం సతి అత్తుద్దేసికతాయ, అసతి మూలట్ఠస్సేవ. హేట్ఠిమప్పమాణసమ్భవే సతి సబ్బమత్తికామయం కుటిం కరోతో ఆపత్తి దుక్కటేన సఙ్ఘాదిసేసోతి ఆచరియస్స తక్కో.

౩౫౪. ఛత్తింస చతుక్కాని నామ అదేసితవత్థుకచతుక్కం దేసితవత్థుకచతుక్కం పమాణాతిక్కన్తచతుక్కం పమాణికచతుక్కం అదేసితవత్థుకపమాణాతిక్కన్తచతుక్కం దేసితవత్థుకపమాణికచతుక్కన్తి ఛ చతుక్కాని, ఏవం సమాదిసతివారాదీసుపి పఞ్చసూతి ఛత్తింస. **ఆపత్తిభేదదస్సనత్థ**న్తి ఏత్థ యస్మా “సారమ్భే చే, భిక్ఖు, వత్థుస్మిం అపరిక్కమనే…పే.… సఙ్ఘాదిసేసో”తి **మాతికాయం** అవిసేసేన వుత్తత్తా సారమ్భఅపరిక్కమనేపి సఙ్ఘాదిసేసోవాతి మిచ్ఛాగాహవివజ్జనత్థం ఆపత్తిభేదో దస్సితో, తస్మా వుత్తానీతి అధిప్పాయో. **విభఙ్గే** ఏవం అవత్వా కిమత్థం **మాతికాయం** దుక్కటవత్థు వుత్తన్తి చే? భిక్ఖూ అభినేతబ్బా వత్థుదేసనాయ, తేహి భిక్ఖూహి వత్థు దేసేతబ్బం. కీదిసం? అనారమ్భం సపరిక్కమనం, నేతరం, ఇతరస్మిం “సారమ్భే చే భిక్ఖు వత్థుస్మిం అపరిక్కమనే”తి ఏవం ఆనిసంసవసేన ఆగతత్తా వుత్తం. యస్మా వత్థు నామ అత్థి సారమ్భం, అత్థి అనారమ్భం, అత్థి సపరిక్కమనం, అత్థి అపరిక్కమనం, అత్థి సారమ్భం సపరిక్కమనం, అత్థి సారమ్భం అపరిక్కమనం, అత్థి అనారమ్భం సపరిక్కమనం, అత్థి అనారమ్భం అపరిక్కమనన్తి బహువిధత్తా వత్థు దేసేతబ్బం అనారమ్భం సపరిక్కమనం, నేతరన్తి వుత్తం హోతి. కిమత్థికా పనేసా దేసనాతి చే? గరుకాపత్తిపఞ్ఞాపనహేతుపరివజ్జనుపాయత్థా. వత్థుదేసనాయ హి గరుకాపత్తిపఞ్ఞాపనహేతుత్తా అకతవిఞ్ఞత్తి గిహీనం పీళాజననేన అత్తదుక్ఖపరదుక్ఖహేతుభూతో చ సారమ్భభావోతి ఏతే వత్థుదేసనాపదేసేన ఉపాయేన పరివజ్జితా హోన్తి. న హి భిక్ఖు అకప్పియకుటికరణత్థం గిహీనం వా పీళానిమిత్తం సారమ్భవత్థు. కుటికరణత్థం వా వత్థుం దేసేన్తీతి పఠమమేవ సాధితమేతం. **వోమిస్సకాపత్తియో**తి దుక్కటసఙ్ఘాదిసేసమిస్సకాపత్తియో.

౩౫౫. తత్థ “ద్వీహి సఙ్ఘాదిసేసేహీ”తి వత్తబ్బే “ద్విన్నం సఙ్ఘాదిసేసేనా”తి విభత్తిబ్యత్తయేన, వచనబ్యత్తయేన చ వుత్తం. “ఆపత్తి ద్విన్నం సఙ్ఘాదిసేసాన”న్తిపి పాఠో.

౩౬౪. **న ఘటయతి** ఛదనలేపాభావతో, అనాపత్తి, తం పరతో సాధియతి. ఛదనమేవ సన్ధాయ ఉల్లిత్తావలిత్తతా వుత్తాతి. “కుక్కుటచ్ఛికగేహం వట్టతీతి వత్వా పున ఛదనం దణ్డకేహీతిఆదినా నయేన తం దస్సేన్తేహి తిణపణ్ణచ్ఛదనాకుటికావ వుత్తా. తత్థ ఛదనం దణ్డకేహి దీఘతో తిరియఞ్చ జాలం వియ బన్ధిత్వా తిణేహి వా పణ్ణేహి వా ఛాదేతుం ఉల్లిత్తాదిభావో ఛదనమేవ సన్ధాయ వుత్తోతి యుత్తమిదం. తస్మా మత్తికామయం భిత్తిం వడ్ఢాపేత్వా ఉపరి ఉల్లిత్తం వా అవలిత్తం వా ఉభయం వా భిత్తియా ఘటితం కరోన్తస్స ఆపత్తి ఏవ వినాపి భిత్తిలేపేనా”తి లిఖితం. “‘**సో చ ఛదనమేవ సన్ధాయా**’తి పధానవసేన వుత్తం, న హేట్ఠాభాగం పటిక్ఖిత్త”న్తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం. **ఏత్థా**తి తిణకుటికాయ. **యథాసమాదిట్ఠాయా**తి యథావుత్తప్పకారన్తి

అధిప్పాయో. “ఆపత్తి కారుకానం తిణ్ణం దుక్కటాన”న్తిఆదిమ్హి నో సుణాతిఛక్కమ్పి లబ్భతి. ఉభయత్థ సమాదిట్ఠత్తా ఆణాపకస్స అనాపత్తి. ఆణత్తస్స యథా సమాదిట్ఠం ఆణాపకేన, తథా అకరణపచ్చయా దుక్కటం. సచే “అహమ్పేత్థ వసామీ”తి అత్తుద్దేసమ్పి కరోతి, సఙ్ఘాదిసేసోవ. “**కుటిం కరోథా**”తి అవిసేసేన వుత్తట్ఠానే పన ఆణాపకస్సాపి సఙ్ఘాదిసేసో అచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స.

అహఞ్చ వసిస్సామీతి ఏత్థ పరస్స యస్స కస్సచి ఉద్దిట్ఠస్స అభావా ఆపత్తి ఏవ “కరోన్తస్స వా”తి నియమితత్తా, అనాపత్తి అవిభత్తత్తా. “ఇధ పఞ్ఞత్తిజాననమత్తమేవ చిత్త”న్తి చ లిఖితం. **అనుగణ్ఠిపదే** పన **అహఞ్చ వసిస్సామీ**తి ఏత్థ యో “మయ్హం వాసాగారఞ్చ భవిస్సతీ”తి ఇచ్ఛతి, తస్సాపత్తి. యో పన ఉపోసథాగారం ఇచ్ఛతి, తస్స అనాపత్తి, తస్మా “ఉభయం సమేతీ”తి వత్వా చ “వినయవినిచ్ఛయే ఆగతే గరుకే ఠాతబ్బ”న్తి వచనతో మహాపచ్చరివాదతో ఇతరో పచ్ఛా వత్తబ్బోతి చే? న, బలవత్తా . “వాసాగారం ఠపేత్వా సబ్బత్థ, అనాపత్తీ”తి వచనతో, భోజనసాలాదీనమ్పి అత్థాయ ఇమినా కతత్తా సఙ్కరా జాతా. యథా – ద్వే తయో “ఏకతో వసిస్సామా”తి కరోన్తి, రక్ఖతి తావాతి ఏత్థ వియ. “ఇదం ఠానం వాసాగారం భవిస్సతి, ఇదం ఉపోసథాగార”న్తి విభజిత్వా కతేపి ఆపత్తి ఏవ. ద్వీసు మహాపచ్చరివాదో బలవా, తస్మా “పచ్ఛా వుత్తో”తిఆదినా అతీవ పపఞ్చితం. కిం తేన. “అత్తనా విప్పకతం అత్తనా చ పరేహి చ పరియోసాపేతీ”తిఆదినా నయేన అపరానిపి చతుక్కాని యథాసమ్భవం యోజేత్వా దస్సేతబ్బాని, లేణాదీసు కిఞ్చాపి సఙ్ఘాదిసేసేన అనాపత్తి, అకతవిఞ్ఞత్తియా సతి తప్పచ్చయా ఆపత్తి ఏవ.

కుటికారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬౬. సత్తమే **వా**-సద్దో అవధారణత్థోతి వేదితబ్బో.

విహారకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౦. సావకేన పత్తబ్బన్తి పకతిసావకం సన్ధాయ వుత్తం, న అగ్గసావకం. యథూపనిస్సయయథాపుగ్గలవసేన “**తిస్సో విజ్జా**”తిఆది వుత్తం. కేనచి సావకేన **తిస్సో విజ్జా**, కేనచి **చతస్సో పటిసమ్భిదా**, కేనచి **ఛ అభిఞ్ఞా**, కేనచి కేవలో **నవలోకుత్తరధమ్మో**తి ఏవం విసుం విసుం యథాసమ్భవం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

౩౮౨. “**యే తే భిక్ఖూ సుత్తన్తికా**”తిఆదివచనతో ధరమానేపి భగవతి పిటకత్తయపరిచ్ఛేదో అత్థీతి సిద్ధం. **ధమ్మకథికా**తి ఆభిధమ్మికా **రతియా అచ్ఛిస్సన్తీ**తిఆది ఆయస్మతో దబ్బస్స నేసం తిరచ్ఛానకథాయ రతినియోజనం వియ దిస్సతి, న తథా దట్ఠబ్బం. సుత్తన్తికాదిసంసగ్గతో తేసం సుత్తన్తికాదీనం ఫాసువిహారన్తరాయం, తేసమ్పి తిరచ్ఛానకథారతియా అభావేన అనభిరతివాసం, తతో నేసం సామఞ్ఞా చావనఞ్చ పరివజ్జన్తో ఏవం చిన్తేసీతి దట్ఠబ్బం. “**నిమ్మితానం ధమ్మతా**తి సావకేహి నిమ్మితానంయేవ, న బుద్ధేహీ”తి వదన్తి. “సాధకతమం కరణ”న్తి ఏవం వుత్తే కరణత్థేయేవ తతియావిభత్తీతి అత్థో.

౩౮౩-౪. యన్తి యేన. ‘‘**కత్తాతి** కత్తా, న కత్తా’’తి లిఖితం. ‘‘భరియం వియ మం అజ్ఝాచరతీ’’తి వదన్తియా బలవతీ చోదనా. **తేన హీతి** ఏత్థ యథా ఛుపనమత్తే విప్పటిసారీవత్థుస్మిం కాయసంసగ్గరాగసమ్భవా అపుచ్ఛిత్వా ఏవ సఙ్ఘాదిసేసం పఞ్ఞాపేసి, తథేవ పుబ్బేపస్సా దుస్సీలభావం ఞత్వా వుత్తన్తి వేదితబ్బం. యది తావ భూతాయ పటిఞ్ఞాయ నాసితా, థేరో కారకో హోతి. అథ అభూతాయ, భగవతా ‘‘నాసేథా’’తి న వత్తబ్బం, వుత్తఞ్చ, తస్మా వుత్తం ‘‘**యది తావ పటిఞ్ఞాయ నాసితా, థేరో కారకో హోతీ**’’తి.

అథ అప్పటిఞ్ఞాయాతి ‘‘అయ్యేనమ్హి దూసితా’’తి ఇమం పటిఞ్ఞం వినా ఏవ తస్సా పకతిదుస్సీలభావం సన్ధాయ నాసితా, థేరో అకారకో హోతి. **అభయగిరివాసినో**పి అత్తనో సుత్తం వత్వా ‘‘తుమ్హాకం వాదే థేరో కారకో’’తి వదన్తి, కస్మా? దుక్కటం ముసావాదపచ్చయా లిఙ్గనాసనాయ అనాసేతబ్బత్తా. పారాజికస్సేవ హి లిఙ్గనాసనాయ నాసేతబ్బా. ‘‘నాసేథా’’తి చ వుత్తత్తా పారాజికావ జాతా, సా కిం సన్ధాయ, తతో థేరో కారకో ఆపజ్జతి. ‘‘సకాయ పటిఞ్ఞాయ నాసేథా’’తి వుత్తే పన అపారాజికాపి అత్తనో వచనేన నాసేతబ్బా జాతాతి అధిప్పాయో. **మహావిహారవాసినో**పి అత్తనో సుత్తం వత్వా ‘‘తుమ్హాకం వాదే థేరో కారకో’’తి చ వదన్తి. కస్మా? ‘‘సకాయ పటిఞ్ఞాయ నాసేథా’’తి హి వుత్తే పటిఞ్ఞాయ భూతతా ఆపజ్జతి ‘‘నాసేథా’’తి వచనతో. భూతాయేవ హి పటిఞ్ఞాయ నాసేతబ్బా హోతి, నాభూతాయాతి అధిప్పాయో. **పురిమనయే**తి దుక్కటవాదే. పురిమో యుత్తివసేన పవత్తో, పచ్ఛిమో పాళివచనవసేన పవత్తోతి వేదితబ్బో.

౩౮౫-౬. **పీతిసుఖేహీ**తి ఏత్థ ‘‘సుఖేనా’’తి వత్తబ్బే పీతిగ్గహణం తతియజ్ఝానసుఖం, కాయికఞ్చ అపనేతుం సమ్పయుత్తపీతియా వుత్తం. సచే చుదితకవసేన కతం అమూలకం నామ, ‘‘అనజ్ఝాపన్నం అకత’’న్తి వదేయ్య, ఇమే కరిస్సన్తి, తస్మా ‘‘తాదిసం దిట్ఠసఞ్ఞీ హుత్వా చోదేతీ’’తి పాఠో . ‘‘ఏతేన నయేన సుతముతపరిసఙ్కితానిపి విత్థారతో వేదితబ్బానీ’’తి పాఠో. ‘‘**చతున్నం అఞ్ఞతరేనా**’’తి పాతిమోక్ఖుద్దేసే ఏవ ఆగతే గహేత్వా వుత్తం, ఇతరేసం అఞ్ఞతరేనాపి అనుద్ధంసేన్తస్స సఙ్ఘాదిసేసోవాతి నో తక్కోతి ఆచరియో. భిక్ఖుభావా హి చావనసమత్థతో. ‘‘సమీపే ఠత్వా’’తి వచనతో పరమ్ముఖా చోదేన్తస్స, చోదాపేన్తస్స వా సీసం న ఏతి. దిట్ఠఞ్చే సుతేన పరిసఙ్కితేన చోదేతి చోదాపేతి, సుతపరిసఙ్కితం వా దిట్ఠాదీహి చోదితే వా చోదాపితే వా సీసం ఏతి ఏవ అమూలకేన చోదితత్తా. వుత్తఞ్హేతం ‘‘దిట్ఠస్స హోతి పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపజ్జన్తో, తఞ్చే చోదేతి ‘సుతో మయా…పే.… సఙ్ఘాదిసేసస్సా’’తి (పారా. ౩౮౭). ‘‘అసుద్ధో హోతి పుగ్గలో అఞ్ఞతరం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నో, తఞ్చే అసుద్ధదిట్ఠి సమానో అనోకాసం కారాపేత్వా చావనాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. ఓకాసం కారాపేత్వా చావనాధిప్పాయో వదేతి, అనాపత్తీ’’తి (పారా. ౩౮౯) ఇమినా న-సమేన్తం వియ ఖాయతి, కథం? దిట్ఠస్స హోతి పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపజ్జన్తో నామ అసుద్ధో పుగ్గలో హోతి, ‘‘అఞ్ఞతరస్మిం అసుద్ధదిట్ఠి సమానో తఞ్చే చోదేతి ‘సుతో మయా పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్నోసీ’తి, ఆపత్తి వాచాయ వాచాయ సఙ్ఘాదిసేసస్సా’’తి వచనతో పురిమనయేనాపత్తి. ‘‘చావనాధిప్పాయో వదేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా’’తి వచనతో పచ్ఛిమనయేన సఙ్ఘాదిసేసేన ఆపత్తీతి ద్వే పాళినయా అఞ్ఞమఞ్ఞం విరుద్ధా వియ దిస్సన్తి, న చ విరుద్ధం బుద్ధా కథయన్తి, తస్మా ఏత్థ యుత్తి పరియేసితబ్బా. అట్ఠకథాచరియా తావాహు ‘‘సమూలకేన వా సఞ్ఞాసమూలకేన వా చోదేన్తస్స అనాపత్తి, అమూలకేన వా పన సఞ్ఞాఅమూలకేన వా చోదేన్తస్స ఆపత్తీ’’తి. తస్సత్థో – దస్సనసవనపరిసఙ్కనమూలేన సమూలకేన వా తదభావేన అమూలకేనాపి సఞ్ఞాసమూలకేన వా చోదేన్తస్స అనాపత్తి, దస్సనాదిమూలాభావేన అమూలకేన వా తబ్భావేన సమూలకేనాపి సఞ్ఞాఅమూలకేన వా చోదేన్తస్స ఆపత్తి, తస్మా దిట్ఠస్స హోతి.

పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపజ్జన్తోతిఆదిమ్హి దస్సనమూలేన సమూలకేనాపి "సుతో మయా"తి వచనతో సఞ్ఞాఅమూలకేన వా చోదేతి, ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్స. తదత్థస్స ఆవిభావత్థం "దిట్ఠే వేమతికో"తిఆది వారా వుత్తాతి వేదితబ్బా.

అసుద్ధో హోతి పుగ్గలోతిఆదిమ్హి పన సమూలకేన, సఞ్ఞాసమూలకేన వా చోదితత్తా అనాపత్తీతి. ఏవమేవం పన తదత్థదీపనత్థం తే వారా వుత్తా. తత్థ హి "అదిట్ఠస్స హోతీ"తిఆదివారా అమూలకేన చోదేన్తస్స ఆపత్తి హోతీతి దస్సనత్థం వుత్తా. "దిట్ఠే వేమతికో"తిఆదినా సఞ్ఞాఅమూలకేన చోదేన్తస్స ఆపత్తి హోతీతి దస్సనత్థం వుత్తా. అఞ్ఞథా "దిట్ఠస్స హోతి, దిట్ఠే వేమతికో"తిఆదివారా నిబ్బిసేసా భవేయ్యుం. ఇదం పనేత్థ సన్నిట్ఠానం-యథా అసుద్ధం పుగ్గలం అనోకాసం కారాపేత్వా చోదేన్తస్స దుక్కటం, అక్కోసాధిప్పాయస్స చ ఓమసవాదేన దుక్కటస్స, తథా అసుద్ధదిట్ఠికోపి అసుద్ధం అసుద్ధదిట్ఠి అమూలకేన చోదేతి, ఆపత్తి. సమూలకేన వా చోదేతి, అనాపత్తీతి తం సన్నిట్ఠానం యథా "అనాపత్తి సుద్ధే అసుద్ధదిట్ఠిస్స అసుద్ధే అసుద్ధదిట్ఠిస్సా"తి ఇమినా సంసన్దతి, తథా గహేతబ్బం. అఞ్ఞథా యుత్తి పరియేసితబ్బా.

సీలసమ్పన్నోతి ఏత్థ "దుస్సీలస్స వచనం అప్పమాణం. భిక్ఖునీ హి భిక్ఖుమ్హి అనిస్సరా, తస్మా ఉక్కట్ఠనయే విధిం సన్ధాయ థేరేన వుత్తం. దుతియత్థేరేన భిక్ఖునీ అజానిత్వాపి చోదేతి, సిక్ఖమానాదయో వా చోదేన్తి, తేసం సుత్వా భిక్ఖూ ఏవ విచారేత్వా తస్స పటిఞ్ఞాయ కారేన్తి. కో ఏత్థ దోసోతి ఇదం సన్ధాయ వుత్తం. తతియేన తిత్థియానం వచనం సుత్వాపి భిక్ఖూ ఏవ విచారేన్తి, తస్మా న కోచి న లభతీతి ఏవం సబ్బం సమేతీతి అపరే"తి వుత్తం. **తింసాని** తింసవన్తాని. **అనుయోగో**తి పటివచనం. **ఏహితీ**తి ఆగమిస్సతి. **దిట్ఠసన్తానేనా**తి దిట్ఠనయేన, దిట్ఠవిధానేనాతి అధిప్పాయో. **పతిట్ఠాయా**తి పతిట్ఠం లభిత్వా. **ఠానే**తి లజ్జిట్ఠానే.

గాహన్తి "అహం చోదేస్సామీ"తి అత్తాదానగ్గహణం. **చేతనా**తి అత్తాదానగ్గహణచేతనా. **వోహారో**తి ఇతో, ఏత్తో చ ఇత్వా పకాసనం. **పణ్ణత్తీ**తి నామపఞ్ఞత్తి. యా వచీఘోసారమ్మణస్స సోతద్వారప్పవత్తవిఞ్ఞాణసన్తానస్స అనన్తరం ఉప్పన్నేన ఉపలద్ధపుబ్బసఙ్కేతేన మనోద్వారవిఞ్ఞాణేన విఞ్ఞాయతి, యస్సా విఞ్ఞాతత్తా తదత్థో పరమత్థో వా అపరమత్థో వా తతియవారం ఉప్పన్నేన మనోవిఞ్ఞాణేన విఞ్ఞాయతీతి నామాదీహి ఛహి బ్యఞ్జనేహి పాళియా పకాసితా, సా "విజ్జమానపఞ్ఞత్తి అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తీ"తిఆదినా ఛధా ఆచరియేహి దస్సితా. తబ్భాగియభావో అతబ్భాగియభావో చ నిప్ఫన్నధమ్మస్సేవ యుజ్జతి, న పఞ్ఞత్తియా అధికరణీయవత్థుత్తా , అధికరణే పవత్తత్తా చ అధికరణో మఞ్చట్ఠే మఞ్చోపచారో వియాతి చ. "**పరియాయేనా**తి అమూలకా నామపఞ్ఞత్తి నత్థి. పరియాయమత్తం, సభావతో నత్థి. అభిధానమత్తమేవ, అభిధేయ్యం నత్థీ"తి చ లిఖితం. **ఇధేవా**తి ఇమస్మిం ఏవ సిక్ఖాపదే. **న సబ్బత్థా**తి వివాదాధికరణాదీసు. కస్మా? **న హీ**తిఆది. వివాదాధికరణాదీనమత్థితా వియ అమూలకం అధికరణం నత్థీతి. **పుబ్బే వుత్తసమథేహీ**తి "యం అధికిచ్చ సమథా వత్తన్తీ"తి వుత్తసమథేహీతి అధిప్పాయో. అపిచ **సభావతో నత్థీ**తి అప్పటిలద్ధసభావత్తా వుత్తం. అనుప్పన్నం వియ విఞ్ఞాణాది. **న హి వివాదాదీనం పణ్ణత్తి అధికరణట్ఠో**తి పణ్ణత్తిం అధికిచ్చ సమథా న పవత్తన్తి, తస్మా న తస్సా అధికరణీయతాతి న వివాదాదీనం పణ్ణత్తి అధికరణట్ఠోతి అధిప్పాయో. హోతి చేత్థ –

"పారాజికాపత్తి అమూలికా చే,
పణ్ణత్తిమత్తా ఫలమగ్గధమ్మా;
చతుత్థపారాజికవత్థుభూతా,
పణ్ణత్తిమత్తావ సియుం తథేవ.

“తతో ద్విధా మగ్గఫలాదిధమ్మా,
సియుం తథాతీతమనాగతఞ్చ;
పణ్ణత్తిఛక్కం న సియా తతో వా,
పరియాయతో సమ్ముతివాదమాహా”తి.

అనువదన్తీతి అక్కోసన్తి. **కిచ్చయతా**తి కరణీయతా. తం కతమన్తి చే? **అపలోకనకమ్మ**న్తిఆది. **కిచ్చ**న్తి విఞ్ఞత్తిసముట్ఠాపకచిత్తం కిర అధిప్పేతం.

౩౮౭. సుతాదీనం అభావేన అమూలకత్తన్తి ఏత్థ యో దిస్వాపి “దిట్ఠోసి మయా”తి వత్తుం అసక్కోన్తో అత్తనో దిట్ఠనియామేనేవ “సుతోసి మయా”తి వదతి. తస్స తస్మిం అసుద్ధదిట్ఠిత్తా ఆపత్తి, ఇధ పన యో పుబ్బే సుత్వా అనాపత్తి, పచ్ఛా తం విస్సరిత్వా సుద్ధదిట్ఠి ఏవ సమానో వదతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. “ఏస నయో సబ్బత్థాతి అపరే”తి వుత్తం. జేట్ఠబ్బతికో కాకేకప్పటివత్తా . **యదగ్గేనా**తి యావతా, యదా వా. **నో కప్పేతీ**తిఆది వేమతికాభావదీపనత్థమేవ వుత్తన్తి దస్సేతి. తేన వేమతికోవ నస్సరతి సమ్ముట్ఠో నామాతి ఆపజ్జతి, తం న యుత్తం తదనన్తరభావతో, తస్మా దుతియత్థేరవాదో పచ్ఛా వుత్తో.

౩౮౯. సబ్బత్థాతి సబ్బఅట్ఠకథాసు. **ఓకాసకమ్మ**న్తి ఓకాసకరణం. “ఓకాసేన కమ్మం ఓకాసకమ్మ”న్తి లిఖితం. అసూరియం పస్సతి కఞ్ఞాతి ఏత్థ యథా కఞ్ఞా సూరియం న పస్సతీతి భవతి, ఏవం “అనోకాసం కారేత్వా”తి వుత్తే ఓకాసం న కారేత్వాతి హోతి.

పఠమదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుతియదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౧. వేళువనేయేవాతి ఇదం తేహి వుత్తవేలం సన్ధాయ వుత్తం. “పుబ్బే మయం ఆవుసో సుతేన అవోచుమ్హా”తి “అమ్హేహి సా ఉస్సాహితా కుపితేహి అనత్తమనేహీ”తిఆదివచనం సన్ధాయ వుత్తం, **అఞ్ఞభాగస్స ఇద**న్తి మనుస్సభిక్ఖుభావతో అఞ్ఞభాగస్స తిరచ్ఛానఛగలకభాగస్స ఇదం ఛగలకజాతం అధికరణం. **అఞ్ఞభాగో వా అస్స అత్థీ**తి సో తిరచ్ఛానఛగలకభావసఙ్ఖాతో అఞ్ఞభాగో అస్స ఛగలకస్స అత్థీతి స్వాయం ఛగలకో అఞ్ఞభాగియం అధికరణం నామ.

తత్థ పటిమాయ సరీరం, సిలాపుత్తకస్స సరీరన్తి నిదస్సనం, పఠమం పనేత్థ నిబ్బచనం జాతిపదత్థోతివాదీనం మతేన వుత్తం. సా హి సామిభావేన, నిచ్చభావేన చ పధానత్తా సత్తిసభావే ఠితా. తబ్బిపరీతకత్తా బ్యత్తాకతి జాతియో తు పదత్థో ఇతి ఇమస్స సుత్తస్స వసేన దుతియం నిబ్బచనం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **నామకరణసఞ్ఞాయ ఆధారో**తి ఏత్థ నామమేవ నామకరణం. నామం కరోన్తానం సఞ్ఞా నామకరణసఞ్ఞా, తస్సా. మనుస్సజాతికో ఛగలకజాతిఆధారో నామ. న హి తం నామం కచ్ఛపలోమం వియ అనాధారన్తి అధిప్పాయో. తం పన ఛగలకస్స దబ్బోతి దిన్ననామం “దేసో”తి వుచ్చతి. తస్మా థేరం అమూలకేనాతిఆదినా అఞ్ఞమ్పి వత్థుం థేరస్స లిస్సతి సిలిస్సతి వోహారమత్తేనేవ, న అత్థతో, ఈసకం అల్లీయతీతి లేసోతి అధిప్పాయో. యస్మా దేసలేసా అత్థతో నిన్నానాకరణా, తస్మా “కఞ్చిదేసం లేసమత్తం ఉపాదాయా”తి ఉద్ధరిత్వా “దస లేసా జాతిలేసో”తిఆది వుత్తన్తి వేదితబ్బం. యథా నిదానే , ఏవం సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తియమ్పి మాతికాయమ్పి

అయమేవత్థో. యస్మా **అఞ్ఞభాగియస్స అధికరణస్సాతి** ఛగలకస్స. **కఞ్చిదేసం లేసమత్తం ఉపాదాయాతి** దబ్బోతి నామం ఉపాదాయాతి అయమత్థో అట్ఠుప్పత్తివసేనేవ ఆవిభూతో, తస్మా న విభత్తో. కిఞ్చ భియ్యో అనియమత్తా. న హి మేత్తియభూమజకానం వియ సబ్బేసమ్పి ఛగలకమేవ అఞ్ఞభాగియం అధికరణం హోతి. అఞ్ఞం గోమహిం సాదికమ్పి హోతి, న చ మేత్తియభూమజకా వియ సబ్బేపి నామలేసమత్తమేవ ఉపాదియన్తి. అఞ్ఞమ్పి జాతిలేసాదిం ఉపాదియన్తి, తస్మా అనియమత్తా చ యథావుత్తనయేన న విభత్తం. కిఞ్చ భియ్యో తథా వుత్తే ఛగలకస్సేవ అఞ్ఞభాగియతా సమ్భవతి, న అఞ్ఞస్స, యేన సోవ దస్సితో. లేసో చ నామ లేసోవ, న జాతిఆది, యేన సోవ దస్సితోతి ఏవం మిచ్ఛాగాహప్పసఙ్గతో చ తథా న విభత్తో.

౩౮౩. **అఞ్ఞభాగియస్సాతి** చుదితకతో అఞ్ఞస్స. **అధికరణస్సాతి** మనుస్సస్స వా అమనుస్సస్స వా తిరచ్ఛానగతస్స వాతి ఏవం వత్తబ్బం. ఏవఞ్హి వుత్తే మనుస్సాదీనంయేవ జాతిలేసాదయో వుత్తా హోన్తి, అఞ్ఞథా చతున్నం అధికరణానం తే ఆపజ్జన్తి "అధికరణస్స కఞ్చి దేసం లేసమత్త"న్తి సామివచనం పుబ్బఙ్గమం ఉద్దిట్ఠత్తాతి చే? న, నామస్స వియ జాతిఆదీనం మనుస్సాదీనం ఆధారభావనియమసమ్భవతో, అధికరణభావానియమతోతి వుత్తం హోతి. నియమే చ సతి జాతియా ఆధారో జాతి, లిఙ్గస్స చ లిఙ్గం, ఆపత్తియా చ ఆపన్నో ఆధారో, విరుద్ధానమ్పి అసమాదిన్నానమ్పి పత్తచీవరానం సామికో ఆధారో, యేన అధికరణసఙ్ఖ్యం గచ్ఛేయ్యాతి ఆపజ్జతీతి అధికరణస్సాతి పదం అభాజేతబ్బమేవ భవేయ్యాతి న ఉద్ధరితబ్బం సియా, ఉద్ధరితబ్బం. తస్మా "**అధికరణన్తి వచనసామఞ్ఞతో**"తిఆది సబ్బం వత్తబ్బం. **అపాకటా** ఇతో అఞ్ఞత్ర దస్సితట్ఠానాభావతో. **జానితబ్బా చ వినయధరేహి** యస్మా అఞ్ఞథా **పరివారే** "వివాదాధికరణం చతున్నం అధికరణానం వివాదాధికరణం భజతీ"తిఆదినా నయేన అనాగతట్ఠానే "కస్మా"తి వుత్తే కారణం న పఞ్ఞాయేయ్య, తస్మా తేసం తబ్భాగియతా చ అఞ్ఞభాగియతా చ జానితబ్బా వినయధరేహి. తాసు హి విఞ్ఞాతాసు వివాదాధికరణం వివాదాధికరణం భజతి. కస్మా? తబ్భాగియత్తా. ఇతరం న భజతి అఞ్ఞభాగియత్తాతి సుఖకారణతో పఞ్ఞాయన్తి, తస్మా **వచనసామఞ్ఞతో లద్ధం అధికరణం నిస్సాయాతిఆది**. తత్థ యస్మా ఆపత్తఞ్ఞభాగియం మహావిసయం, ఇతరేహి అసదిసనిద్దేసఞ్చ, తస్మా తం అధికరణపరియాపన్నమ్పి సమానం విసుం వుత్తం "ఆపత్తఞ్ఞభాగియం వా హోతీ"తి. అధికరణపరియాపన్నత్తా చ "అధికరణఞ్ఞభాగియం వా"తి ఏత్థ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తత్థాపి మహావిసయత్తా, **మాతికాయం** ఆగతత్తా చ పఠమం అఞ్ఞభాగియతా వుత్తా, పచ్ఛా తబ్భాగియతాతి వేదితబ్బా. తత్థ యస్మా అధికరణఞ్ఞభాగియవచనేన అత్థాపత్తినయేన సిద్ధం. అధికరణం తబ్భాగియం, తస్మా "అధికరణం తబ్భాగియం హోతీ"తి ఏవం ఉద్దేసం అకత్వా "కథం అధికరణం అధికరణస్స తబ్భాగియం హోతీ"తి పుచ్ఛాపుబ్బఙ్గమనిద్దేసో కతో. తత్థాపి ఆపత్తాధికరణస్స అఞ్ఞభాగియతా కిఞ్చాపి పారాజికేన అనుద్ధంసిభాధికారత్తా పారాజికానంయేవ వసేన వుత్తా, అథ ఖో సేసాపత్తిక్ఖన్ధవసేనాపి వేదితబ్బా. యా చ సా చోదనా "అసుకో నామ భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం అజ్ఝాపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతీ"తిఆదికా, తత్థ "సఙ్ఘాదిసేసే థుల్లచ్చయదిట్ఠి హోతి, దుబ్భాసితే సఙ్ఘాదిసేసదిట్ఠి హోతీ"తి ఏవమాదికా వినయే అపకతఞ్ఞుతాయ, తంతంవత్థుసరిక్ఖతాయ వా వుత్తాతి వేదితబ్బా. సబ్బత్థాపి "పారాజికదిట్ఠి హోతీ"తి న వుత్తం. తథాసఞ్ఞినో అనాపత్తితో. "**తబ్భాగియవిచారణాయ**"న్తి తబ్భాగియపదనిద్దేసే అఞ్ఞభాగియతాయపి నిద్దిట్ఠత్తా వుత్తం.

వత్థుసభాగతాయాతి అనువాదవత్థుసభాగతాయాతి అత్థో. అఞ్ఞథా "చతస్సో విపత్తియో"తి వచనం విరుజ్ఝేయ్య. **సభావసరిక్ఖాసరిక్ఖతో చాతి** సభావేన సదిసాసదిసతో. తత్థ ఝానాదివత్థువిసభాగతాయపి సభావసరిక్ఖతాయ ఉత్తరిమనుస్సధమ్మపారాజికాపత్తి తస్సేవ తబ్భాగియావ హోతి. తథా వత్థువసేన అనువాదాధికరణం, కిచ్చాధికరణఞ్చ

పాటేక్కం చతుబ్బిధమ్పి వుత్తఞ్ఞభాగియం న జాతం, తస్మా తదఞ్ఞభాగియతాయ విదితాయ తబ్భాగియతా పారియేసయుత్తియా అవుత్తాపి సిజ్ఝతీతి కత్వా "అఞ్ఞభాగియమేవ పఠమం నిద్దిట్ఠ"న్తిపి వత్తుం యుజ్జతి. **ఏకంసేన తబ్భాగియం న హోతీ**తి సరిక్ఖవసేన అరహత్తం ఆపత్తి అనాపత్తీతి వివాదసబ్భావతో అబ్యాకతభావేన వివాదాధికరణస్సపి అఞ్ఞభాగియం సియా, **పాళియం** ఆపత్తాధికరణస్స వుత్తత్తా ఏవం వుత్తం, **ఆదితో పట్ఠాయా**తి "అఞ్ఞభాగియస్స అధికరణస్సా"తి ఇతో పట్ఠాయ. "మేథునరాగేన మనుస్సవిగ్గహో దోసేనాతిఆదినా సరిక్ఖతో చా"తి లిఖితం. తం వత్థువిసభాగతాయ ఏవ సిద్ధం. అయం పన వత్థుసభాగతాయపి సతి ఆపత్తిసభాగతా సరిక్ఖతోతి నో తక్కోతి చ, ఏకస్మిమ్పి హి వత్థుస్మిం ఆపత్తిభేదో హోతీతి **ఆచరియో**. పరతో వుత్తనయేన వేదితబ్బన్తి సమ్బన్ధో.

"కిచ్చమేవ కిచ్చాధికరణ"న్తి వుత్తత్తా సఙ్ఘకమ్మానమేతం అధివచనం. **కమ్మలక్ఖణ**న్తి కమ్మానం సభావం. **తం నిస్సాయా**తి పుబ్బేవ హి సంవిధాయ సఙ్ఘో కమ్మం కరోతి. అథ వా **పురిమం పురిమ**న్తి పరివాసఉక్ఖేపనియాదీని సఙ్ఘకమ్మాని నిస్సాయ అబ్భానఓసారణాది ఉప్పన్నన్తి కత్వా వుత్తం. తస్మా కిఞ్చాపి సఙ్ఘకమ్మమేవ కిచ్చాధికరణం, తథాపి సేసవిసేసో లబ్భతీతి దస్సేతి.

౩౯౪. అత్థతో ఏకం, తస్మా దేసస్స అత్థమవత్వా "లేసో"తిఆది వుత్తం కిర.

౩౯౫. సవత్థుకం కత్వాతి పుగ్గలస్స ఉపరి ఆరోపేత్వా ఖత్తియాదిభావేన ఏకజాతికోపి దీఘరస్సకాళకోదాతాదీనం దిట్ఠసుతపరిసఙ్కితానం వసేన అఞ్ఞభాగియతా, దీఘం ఖత్తియం అజ్ఝాచరన్తం దిస్వా రస్సాదిఖత్తియపఞ్ఞత్తియా ఆధారభావతో జాతిలేసేన చోదేతి, ఏకం వా ఖత్తియం అజ్ఝాచరన్తం దిస్వా తతో విసిట్ఠఞ్ఞభాగభూతం ఖత్తియం జాతిలేసం గహేత్వా "ఖత్తియో దిట్ఠో త్వం ఖత్తియోసీ"తి చోదేతి దిట్ఠాదిఅఞ్ఞభాగేన. ఏత్థ చ "దీఘాదయో, దిట్ఠాదయో చ జాతినామాదీనం వత్థుభూతత్తా అధికరణ"న్తి లిఖితం. తం "అధికరణభావానియమతో"తి వుత్తదోసం నాతిక్కమతి, **అట్ఠకథాయం** "ఖత్తియజాతిపఞ్ఞత్తియా ఆధారవసేన అధికరణతా చ వేదితబ్బా"తి వుత్తం. తమ్పి నామగోత్తతో అఞ్ఞిస్సా నామగోత్తపఞ్ఞత్తియా నామ కస్సచి అభావతో న సబ్బసాధారణం, తస్మా "అధికరణస్సా"తి పదుద్ధారణం అధికరణచతుక్కదస్సనత్థం, తం సమానవచనదస్సనత్థన్తి నో తక్కోతి. తత్థ **దీఘాదినో వా దిట్ఠాదినో వా**తి ఏత్థ దీఘాదితా, దిట్ఠాదితా చ అఞ్ఞభాగో, యో చుదితకో ఇతరస్స విసేసో యతో అఞ్ఞోతి వుచ్చతి.

౩౯౯. లహుకం ఆపత్తిన్తి పారాజికతో లహుకాపత్తి సఙ్ఘాదిసేసాది. తేనేవ అన్తే తం దస్సేన్తేన "భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం అజ్ఝాపజ్జన్తో దిట్ఠో హోతీ"తిఆది వుత్తం. ఆపత్తిలేసోపి కిమత్థం జాతిలేసాదయో వియ న విత్థారితోతి చే? తథా అసమ్భవతోతి వేదితబ్బం.

౪౦౦. సాటకపత్తో సరీరట్ఠపత్తో. ఆపత్తియాతి పారాజికాపత్తియా అఞ్ఞభాగియం సఙ్ఘాదిసేసాది, అధికరణఞ్చ ఆపత్తిపఞ్ఞత్తియా. "లేసో నామ ఆపత్తిభాగో"తి వుత్తత్తా ఆపత్తిభావలేసో వుత్తోతి వేదితబ్బో, తస్మా పారాజికాపత్తితో అఞ్ఞభాగియస్స ఆపత్తిపఞ్ఞత్తియా ఆధారణట్ఠేన "అధికరణ"న్తి సఙ్ఖ్యం గతస్స సఙ్ఘాదిసేసాదినో ఆపత్తినికాయస్స ఆపత్తిభావలేసం గహేత్వా చోదనా ఆపత్తిలేసచోదనాతి వేదితబ్బా.

౪౦౧. అనాపత్తి తథాసఞ్ఞీ చోదేతి వా చోదాపేతి వాతి ఆపత్తఞ్ఞభాగియచోదనాయమేవ, న అఞ్ఞత్థ. ఏత్తావతా పఠమదుట్ఠదోసే వుత్తవిచరణాయ సంసన్దితం హోతి, తం ఇధ కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? **కఙ్ఖావితరణియా** వచనతో. వుత్తఞ్హి

“తత్థ ఇధ చ ఆపత్తఞ్ఞభాగియచోదనాయ తథాసఞ్ఞినోపి అనాపత్తీ”తి.

అఞ్ఞాభాగియసిక్ఖం యో, నేవ సిక్ఖతి యుత్తితో. గచ్ఛే వినయవిఞ్ఞూహి, అఞ్ఞభాగియతఞ్చ

సోతి.

దుతియదుట్ఠదోససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పఠమసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౦౯. “వజ్జం న ఫుసేయ్యా”తి చ పాఠో.

౪౧౦. తేసం అనురూపాజాననతో **అసబ్బఞ్ఞూ అస్స**. “న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ”న్తి (మహావ. ౨౦౪) వుత్తత్తా పటిక్ఖిత్తమేవ. **తికోటిపరిసుద్ధ**న్తి పరస్స పాపపసఙ్గనివారణత్థం వుత్తం, న పటిచ్చకమ్మనివారణత్థం **కోటీహీ**తి ఆకారేహి. **పరిసుద్ధ**న్తి విముత్తం. దసహి లేసేహి ఉద్దిస్స కతం సమణా పరిభుఞ్జన్తి, అస్సమణా ఇమేతి సాసనస్స గరహాభావో ఆగచ్ఛేయ్య , గరహాపచ్చయా లోకో వా అపుఞ్ఞం అరియూపవాదం పసవేయ్య, తేహి విముత్తన్తి అత్థో. **వాగుర**న్తి మిగజాలం. **అత్తనో అత్థాయ వా**తిఆదినా పరేసం అత్థాయ కతే కప్పియభావం దస్సేత్వా భిక్ఖూనఞ్చ అఞ్ఞేసఞ్చ అత్థాయ కతే తం దస్సేతుం **‘‘మతానం పేతకిచ్చత్థాయా’’**తిఆదిమాహ.

యం యం హీతిఆది తస్స కారణస్స దస్సనత్థం వుత్తం. పున పఞ్చన్నం సహధమ్మికానం అత్థాయ కతం న కప్పతీతి వుత్తన్తి కిర **ధమ్మసిరిత్థేరో. గణ్ఠిపదే** “భిక్ఖూనమేవ సుద్ధానం అత్థాయ కతం న వట్టతీ”తి లిఖితం. అపరేహి పన **‘‘మతానం పేతకిచ్చత్థాయా**తిఆదినా వుత్తేపి కప్పతి, **భిక్ఖూనంయేవ అత్థాయా**తి ఇమినా ‘భిక్ఖూనమ్పి దత్వా మయం భుఞ్జిస్సామా’తి కతమ్పి వుత్తం. పున ‘పఞ్చసు ఏకం ఉద్దిస్సకతం ఇతరేసం న కప్పతీ’తి దస్సనత్థం **‘పఞ్చసు హి సహధమ్మికేసూ**తిఆది వుత్త’న్తి వదన్తీ”తి వుత్తం. అఞ్ఞతరస్మిం పన **గణ్ఠిపదే** “అమ్హాకన్తి చ రాజయుత్తాదీనన్తి చ వుత్తే వట్టతీతి వత్వా ‘తుమ్హాక’న్తి అవత్వా ‘పేతకిచ్చత్థాయాతి వుత్తేపి వట్టతీ’తి చ దస్సేత్వా సబ్బత్థ వుత్తానం, ఆదిసద్దేన సఙ్గహితానఞ్చ లక్ఖణం ఠపేన్తేన ‘భిక్ఖూనంయేవా’తిఆది వుత్తం. తత్థ ‘భిక్ఖూనం ఉద్దిట్ఠే ఏవాతి అధిప్పాయేనా’తి వుత్తం. న ‘తుమ్హాకం, అమ్హాకఞ్చాతి వుత్తే అనాపత్తీ’తి దస్సనత్థం. కస్మా? మిస్సకవారస్స అభావా. లక్ఖణం నామ వుత్తానం, వుత్తసదిసానఞ్చ హోతి. ‘సచే పేతకిచ్చత్థాయాతి వుత్తట్ఠానే భిక్ఖూనం భోజనం సన్ధాయ కరోన్తీ’తి వదన్తి మహాఅట్ఠకథాయఞ్చ ‘తస్మిం వారే చ న తుమ్హాకన్తి వుత్తే వట్టతీ’తి వుత్తత్తా. తేనేవ ఇధాపి ‘పేతకిచ్చత్థాయ, మఙ్గలాదీనం వా అత్థాయ కతేపి ఏసేవ నయో’తి పుబ్బే వుత్తత్థవసేన వుత్తం. ‘అవధారణత్థేన మిస్సకే వట్టతీ’తి చే? ‘కప్పియమంసస్స హి పటిగ్గహణే ఆపత్తి నత్థీ’తి వచనేన అకప్పియపటిగ్గహణే ఆపత్తీతి ఆపన్నం, ‘తఞ్చ గహేతబ్బం సియా’తి పటిక్ఖిపితబ్బా”తి వుత్తం, తం సున్దరం వియ దిస్సతి, విచారేత్వా గహేతబ్బం. **యత్థ చా**తి భిక్ఖూనం అత్థాయ కతేపి. తమత్థం ఆవి కాతుం **‘‘సచే పనా’’**తిఆది వుత్తం . ఏత్థ పన “భిక్ఖునీనం దుక్కటం, ఇతరేసం దణ్డకమ్మవత్థూ”తి వదన్తి. **కప్పం నిరయమ్హీ**తి అసఙ్ఖ్యేయ్యకప్పం. వివట్టట్ఠాయికాలేయేవ సఙ్ఘభేదో హోతీతి. **కప్ప**న్తి ఆయుకప్పం.

౪౧౧. కుసలన్తి ఖేమం. **ఆపత్తిభయా కతా లజ్జీహీ**తి ఏత్థ ఆపత్తిభయేన అవస్సం ఆరోచేస్సతీతి దస్సనత్థం "లజ్జీ రక్ఖిస్సతీ"తి (విసుద్ధి॰ ౧.౪౨; పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౪౫) పోరాణవచనస్సానురూపతో "**అఞ్ఞోహి లజ్జీహీ**"తి వుత్తం. అలజ్జిస్సపి అనారోచేన్తస్స ఆపత్తియేవ "యే పస్సన్తి యే సుణన్తీ"తి వచనతో.

౪౧౬. అసమనుభాసన్తస్సాతి కమ్మకారకే కత్తునిద్దేసో, సమనుభాసనకమ్మం అకరియమానస్సాతి అత్థో. **ఓదిస్స అనుఞ్ఞాతో** నామ ఉమ్మత్తకఖిత్తచిత్తవేదనట్టాదికో "అనాపత్తి ఆదికమ్మికస్సా"తి **అరిట్ఠసిక్ఖాపదే** ఆగతత్తా అత్థీతి చే? **యమ్పీ**తిఆది. **సా పనేసా** అనాపత్తి. **సో వుచ్చతీ**తి తత్థ ఆగతోపి సకమ్మబ్యావటోపి ఏవం వుచ్చతి. **ఏతేనుపాయేనా**తి అసమనుభాసన్తస్స చ ఆదికమ్మికస్స చ వుత్తత్థవసేన. **ఠపేత్వా అరిట్ఠసిక్ఖాపదన్తి** తత్థ ఆదికమ్మికపదాభావా.

తివఙ్గికన్తి ఏత్థ వాచాయ ఏవ పటినిస్సజ్జన్తస్స ఓట్ఠచలనాదికాయవిఞ్ఞత్తి హోతి, తస్మా దువిధమ్పి విఞ్ఞత్తిం కథేన్తస్స హోతి. వచీభేదం కాతుం అసక్కోన్తస్స కాయవికారం కరోన్తస్స అనాపత్తియా భవితబ్బం. కస్మా? తివఙ్గేసు ఏకస్స పరిహీనత్తా, తస్మా తివఙ్గభావో ఆపత్తియా, అఙ్గహానిభావో అనాపత్తియాతి గహేతబ్బం. ఏత్థ సియా – యది అఙ్గహానిభావేన అనాపత్తి, ఏవం సన్తేపి వికారం అకత్వా చిత్తేనేవ విస్సజ్జేన్తస్స అనాపత్తియా భవితబ్బన్తి? తం న, కస్మా? **అట్ఠకథాయం** "కాయవికారం వా వచీభేదం వా అకరోన్తస్సేవ పన ఆపజ్జనతో అకిరియ"న్తి హి వుత్తం, "చిత్తం వా అనుప్పాదేన్తస్స వా"తి న వుత్తం, తస్మా చిత్తఞ్చ నామ విఞ్ఞత్తిపటిబద్ధం ఏవాతి విసుం అఙ్గభావేనేవ వుత్తత్తా జానితబ్బన్తి చే? తం న, ద్విన్నంయేవ అకిరియాతి, తస్మా చిత్తేన విస్సజ్జేన్తస్సాపి ఆపత్తి వియ దిస్సతి, ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం. తత్థ "అకుసలచిత్త"న్తి వుత్తన్తి చే? "చిత్తబాహుల్లతో వుత్త"న్తి వదన్తి. తేపి కిర బాహుల్లతో వదన్తి.

పఠమసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. దుతియసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౨. సఞ్ఞీతి సఞ్ఞినో.

దుతియసఙ్ఘభేదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౪. పతం పతితం వివరి వివట్టయి. ఏకతో ఉస్సారేతి చ గిళితతో ఠపేతి చ. ఏకపంసుధుపకనదీసఙ్ఖం **దీఘమూలకపణ్ణసేవాలం సేవాలం** దణ్డిసిపిప్పరిం **పణకం** పేసిట్ఠిం నిస్సారేతి. **తిలబీజకన్తి** సుఖుమమూలపణ్ణకం హుత్వా ఉదకపిట్ఠే పత్థరికం **ఉదకపప్పుటకం** నిస్సారేతి.

౪౨౫-౬. "దుబ్బచ్చజాతికో"తిపి పఠన్తి. **అపదానేనా**తి పురాణకమ్మేన. "కిం పుబ్బేపి మయం ఏవరూపం కరోమాతిఆదినా ఏకూనవీసతీ"తి **మహాపచ్చరియం** కిర వుత్తం. **మహాఅట్ఠకథాయఞ్చ అనుమానసుత్తట్ఠకథాయఞ్చ** "సోళసవత్థుకా"తి వుత్తం, తం సమేతి.

దుబ్బచసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౩. కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౧. న కేవలం విహారో ఏవ కీటాగిరి, సోపి గామో **''కీటాగిరి''**చ్చేవ వుచ్చతి. గామఞ్హి సన్ధాయ పరతో ''న అస్సజిపునబ్బసుకేహి భిక్ఖూహి కీటాగిరిస్మిం వత్థబ్బ''న్తి వుత్తం. ఏకసంవచ్ఛరే ద్విక్ఖత్తుం వస్సతి కిర, తం సన్ధాయ **''ద్వీహి మేఘేహీ''**తి వుత్తం. **సమధికన్తి** ఛ జనే సన్ధాయ. **అకతవత్థున్తి** నవం అట్ఠుప్పత్తిం. ''జాభిసుమనాదిగచ్ఛం అల్లానం హరితానం ఏవా''తి లిఖితం. భూతగామబీజగామభేదతో పనేస భేదో. **వతత్థాయాతి** వతిఅత్థాయ. **యంకిఞ్చీతి** సోదకం వా నిరుదకం వా. **ఆరామాదిఅత్థాయాతి** వనరాజికాదిఅత్థాయ. మాలావచ్ఛరోపనం కులదూసకంయేవ సన్ధాయ, గన్ధనాదిసబ్బం న సన్ధాయ వుత్తన్తి. కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? తం దస్సేతుం **''బుద్ధేన ధమ్మో''**తిఆది. ''ఆవేళం ఆబిళ''న్తిపి పాఠో.

గోప్ఫనన్తి గన్థనం. **వేఠిమన్తి** తగ్గతికమేవ. **వేధిమం** అఞ్ఞేన కేనచి పుప్ఫం వేధేత్వా కతం . **కణ్టకమ్పి బన్ధితున్తి** ఏత్థ ''సయం విజ్ఝనత్థం న వట్టతి. అఞ్ఞస్సత్థాయ వట్టతీ''తి వదన్తి. జాలమయం వితానం **జాలవితానం. పుప్ఫపటిచ్ఛకం** గవక్ఖం వియ సఛిద్దం కరోన్తి. **తాలపణ్ణగుళకన్తి** తాలపణ్ణమయం పున కతమ్పి పటిభిజ్జకమేవ. **ధమ్మరజ్జు** చేతియం వా బోధిం వా పుప్ఫప్పవేసనత్థం ఆవిజ్ఝిత్వా బద్ధరజ్జు. ''కాసావేన బద్ధమ్పి సుత్తవాకాదీహి బద్ధం భణ్డితసదిస''న్తి లిఖితం. **అంసభణ్డికం** పసిబ్బకే పక్ఖిత్తసదిసత్తా వేధిమం న జాతం, తస్మా ''సిథిలబద్ధస్స అన్తరన్తరా పక్ఖిపితుం న వట్టతీ''తి వదన్తి. ''అఞ్ఞమఞ్ఞం అఫుసాపేత్వా అనేకక్ఖత్తుమ్పి పరిక్ఖిపితుం వట్టతీ''తి వదన్తి. **పూరితన్తి** దీఘతో పసారేత్వా పూరితం. **ఘటికదామఓలమ్బకోతి** ''యమకదామఓలమ్బకో''తి లిఖితం. ''గేణ్డుఖరపత్తదామానం పటిక్ఖిత్తత్తా చేలాదీహి కతదామమ్పి న వట్టతి అకప్పియానులోమత్తా''తి వదన్తి.

''రేచకం నామ తథాలాసియనాటనటానం నచ్చ''న్తి లిఖితం. తం ''పరివత్తన్తీ''తి వుత్తం. ''సారియో నామ రుతసునఖా సిఙ్గాలకమ్మకురుఙ్గకేళిపనే రితా''తి కిర పాఠో. ''నిబుజ్ఝన్తీ''తి పాళి.

౪౩౨. అబలబలాది-పదానం ఉప్పటిపాటియా. యథా పామోక్ఖానం వసేన సబ్బేపి ''అస్సజిపునబ్బసుకా''తి వుత్తా, తథా పామోక్ఖప్పత్తసావకస్స వసేన తదాయత్తవుత్తినో సబ్బేపి ''సారిపుత్తా''తి. తేన వుత్తం ''గచ్ఛథ తుమ్హే సారిపుత్తా''తి.

౪౩౩. ''గామే వా న వసితబ్బ''న్తి ఇమినావ తస్మిం గామే అఞ్ఞత్థ న వసితబ్బన్తి సిద్ధం. ''తస్మిం విహారే వా''తి కస్మా వుత్తన్తి చే? అత్థసబ్భావతో. యస్మిఞ్హి గామే కులదూసకకమ్మం కతం, తస్మిం గామే, యస్మిం విహారే వసన్తేన కులదూసనం కతం, తం విహారం ఠపేత్వా అఞ్ఞస్మిం వసితుం న వట్టతీతి దస్సనత్థం. తం కథన్తి చే? ''గామే వా న వసితబ్బ''న్తి వచనేన యస్మిం గామే కులదూసనకమ్మం కతం, తస్మిం విహారేపి వసితుం న లబ్భతీతి ఆపన్నం, తం దిస్వా ''తస్మిం విహారే''తి వుత్తం, తేన తస్మిం గామే అఞ్ఞస్మిం వసితుం లబ్భతీతి సిద్ధం. ''తస్మిం విహారే వసన్తేనా''తి ఇమినా తస్మిం గామే అఞ్ఞత్థ వసన్తేన సామన్తగామే పిణ్డాయ చరితుం వట్టతీతి దీపితం హోతి. **సామన్తవిహారేపీతి** సామన్తవిహారో నామ తస్మింయేవ గామే తస్స విహారస్స సామన్తవిహారో చ తస్స గామస్స సామన్తవిహారో చాతి ఉభయం వుచ్చతి, ఏతేన తస్మిం గామే అఞ్ఞత్థ వసన్తేన తస్మిం గామే పిణ్డాయ న చరితబ్బం. సామన్తగామేపి పిణ్డాయ చరితుం వట్టతి, పున యస్మిం గామే కులదూసనకమ్మం కతం, తస్స సామన్తగామే కులదూసకవిహారస్స సామన్తవత్థువిహారే వసన్తేన తస్మిం గామేపి చరితుం వట్టతి. యస్మిం సామన్తగామే కులదూసకం న కతం, తస్మిమ్పి చరితుం వట్టతి, నేవ విహారేతి అధిప్పాయో. **''న నగరే**

చరితు''న్తి వుత్తత్తా అఞ్ఞస్మిం విహారే తస్మిం గామే వసితుం వట్టతీతి దీపితం హోతీతి ఏకే. **గణ్ఠిపదేసు** పన విచారణా ఏవ నత్థి, తస్మా సుట్ఠు విచారేత్వా కథేతబ్బం.

౪౩౮-౯. **దాపేతుం న లభన్తి,** పుప్ఫదానఞ్హి సియా. **తస్సేవ న కప్పతీతి** ఏత్థ యాగుఆదీని ఆనేత్వా ''దదన్తూ''తి ఇచ్ఛావసేన వదతి చే, సబ్బేసం న కప్పతి, కేవలం పన సుద్ధచిత్తేన అత్తానం వా పరేసం వా అనుద్దిసిత్వా ''ఇమే మనుస్సా దానం దత్వా పుఞ్ఞం పసవన్తూ''తి వదన్తస్స తస్సేవ న కప్పతి యాగుఆదీనం పచ్చయపటిసంయుత్తకథాయ ఉప్పన్నత్తా. **మహాఅట్ఠకథాయమ్పి** ''పఞ్చన్నమ్పి సహధమ్మికాన''న్తి విసేసేత్వా అవుత్తత్తా అత్థతో సయమేవాతి అపరే. ఆచరియా పన ''యథా **మహాపచ్చరియం, కురున్దియఞ్చ** 'తస్సేవా'తి విసేసేత్వా వుత్తం, ఏవం **మహాఅట్ఠకథాయం** విసేసేత్వా న వుత్తం, తస్మా సబ్బేసం న కప్పతీ''తి వదన్తి.

కులదూసకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తేరసకకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. అనియతకణ్డో

౧. పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౪౪-౫. **ఉద్దేస**న్తి ఉద్దిసనం, ఆసాళ్హినక్ఖత్తం నామ వస్సూపగమపూజా. **సోతస్స రహోతి** ఏత్థ **రహో**-వచనసామఞ్ఞతో వుత్తం దుట్ఠుల్లసామఞ్ఞతో దుట్ఠుల్లారోచనప్పటిచ్ఛాదనసిక్ఖాపదేసు పారాజికవచనం వియ. తస్మా ''**చక్ఖుస్స రహేనేవ పన పరిచ్ఛేదో కాతబ్బో**''తి వుత్తం. కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? ''మాతుగామో నామ తదహుజాతాపి దారికా''తి వచనతో, ''అలంకమ్మనియేతి సక్కా హోతి మేథునం ధమ్మం పటిసేవితు''న్తి వచనతో చ రహోనిసజ్జస్సాదో చేత్థ మేథునసన్నిస్సితకిలేసో, న దుతియే వియ దుట్ఠుల్లవాచస్సాదకిలేసో, తస్మా చ పఞ్ఞాయతి ''సోతస్స రహో నాధిప్పేతో''తి. కేచి పన ''తఞ్చ లబ్భతీతి వచనస్స దస్సనత్థం వుత్తం, తేన దుతియే వుత్తా విఞ్ఞూ పటిబలా గహితా హోతీ''తి వదన్తి. **యేన వా సాతి** ఏత్థ **వా**-సద్దో ''తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బో వా''తి యోజేతబ్బో, సో చ వికప్పత్థో, తస్మా కారేతబ్బో వా పటిజానమానో, న వా కారేతబ్బో అప్పటిజానమానోతి అత్థో. తేన వుత్తం **అట్ఠకథాయం** ''పటిజానమానోవ తేన సో భిక్ఖు కారేతబ్బో…పే… న కారేతబ్బో''తి. తస్మా ఏవ **పాళియం** తదత్థద్వయదస్సనత్థం ''సా చే ఏవం వదేయ్యా''తిఆది వుత్తం. ''సద్ధేయ్యవచసా''తి ఇమినా సోతాపన్నా అత్థభఞ్జనకం న భణన్తి, సేసం భణన్తీతి వాదీనం వాదో పటిసేధితో హోతి. ''దిట్ఠ''న్తి వుత్తత్తా ''ఓలోకేసీ''తి సున్దరం. **రక్ఖేయ్యాసీతి** మమ విసేసం కస్సచి నారోచేయ్యాసీతి అధిప్పాయో.

౪౪౬. ''సా చే ఏవం వదేయ్య 'అయ్యస్స మయా సుతం నిసిన్నస్స మాతుగామం దుట్ఠుల్లాహి వాచాహి ఓభాసేన్తస్సా'''తి, ఇదం కిమత్థమేత్థ వుత్తం, న అధిప్పేతఞ్హేతం ఇధ సోతస్స రహో నాధిప్పేతోతి కత్వాతి చే? అలంకమ్మనియట్ఠానే దుట్ఠుల్లవాచాపి లబ్భతి, న పన నాలంకమ్మనియట్ఠానే మేథునన్తి దస్సనత్థం వుత్తన్తి వేదితబ్బన్తి. యథా ఏతం, తథా ''సా చే ఏవం వదేయ్య 'అయ్యస్స మయా సుతం మాతుగామస్స సన్తికే అత్తకామపారిచరియాయ వణ్ణం భాసన్తస్సా'''తి ఏతమ్పి ఇధ లబ్భతి, న దుతియే నాలంకమ్మనియట్ఠానత్తాతి ఏకే. **కఙ్ఖావితరణియం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియానియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా) ఇధాపి దుతియానియతాధికారే పారాజికాపత్తిఞ్చ పరిహాపేత్వా దుట్ఠుల్లవాచాపత్తియా

వుత్తత్తా పఠమానియతే దుట్ఠుల్లవాచాపత్తి న వుత్తాతి చే? “సా చే”తి తస్సా పాళియా పోత్థకా సోధేతబ్బా. **గణ్ఠిపదే** చ “ఇధ సిక్ఖాపదే మేథునకాయసంసగ్గరహోనిసజ్జానమేవాగతత్తా చక్ఖుస్సరహోవ పమాణ”న్తి లిఖితం, దుతియానియతాధికారే చ “అనన్ధో కాయసంసగ్గం పస్సతి, అబధిరో దుట్ఠుల్లం సుణాతి, కాయచిత్తతో కాయసంసగ్గో, వాచాచిత్తతో దుట్ఠుల్లం, ఉభయేహి ఉభయ”న్తి చ లిఖితం. **అట్ఠకథాయం** “సముట్ఠానాదీని పఠమపారాజికసదిసానేవా”తి వుత్తత్తాపి దుట్ఠుల్లవాదో న సున్దరో “తదహుజాతా”తి వుత్తత్తాతి.

పఠమఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౩. దుతియే కేసుచి పోత్థకేసు “న హేవ ఖో పన పటిచ్ఛన్నం ఆసనం హోతి ఆసన”న్తి లిఖితం. “ఆసనన్తి అధికం, ఉద్ధరితానురూప”న్తి లిఖితం. ద్వేపి రహా ఇధ అధిప్పేతా కాయసంసగ్గదుట్ఠుల్లవాచారహోనిసజ్జగ్గహణతో. యది ఏవం “మాతుగామో నామ విఞ్ఞూ పటిబలా”తి కిమత్థం వుత్తన్తి? అయమేవ హి మాతుగామో ద్విన్నమ్పి కాయసంసగ్గదుట్ఠుల్లవాచానం ఏకతో వత్థుభూతో, తస్మా వుత్తం. కాయసంసగ్గస్స వత్థుభూతో దస్సితో, న ఇతరస్సాతి కత్వా దుట్ఠుల్లవాచమేవ సన్ధాయ తస్సా వత్థుం దస్సేన్తో ఏవమాహ.

ఏత్థాహ – యథా పఠమే అనధిప్పేతాపి దుట్ఠుల్లవాచా సమ్భవవిసేసదస్సనత్థం వుత్తా, ఇధాపి కాయసంసగ్గో, కస్మా న తస్స వసేన చక్ఖుస్స రహో గహేతబ్బోతి? ఆమ న గహేతబ్బో, న చ గహితో, గహితో ఏవ పన నిసజ్జవసేన, న హి అఙ్గస్స నిసజ్జా విసేసోతి. అప్పటిచ్ఛన్నే సతి కథం చక్ఖుస్స రహోతి చే? దూరత్తా. పఠమే కస్మా ఇత్థిసతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతి, ఇధ కస్మా ఏకాపి కరోతీతి చే? నో వుచ్చతి సిద్ధత్తా. సిద్ధం హోతి, యదిదం అఞ్ఞతరో భిక్ఖు వేసాలియం మహావనే…పే… ద్వారం వివరిత్వా నిపన్నో హోతి…పే… సమ్బహులా ఇత్థియో యావదత్థం కత్వా పక్కమింసూతి (పారా. ౭౭). తస్మా న మేథునస్స మాతుగామో దుతియో హోతి. ఇత్థియో హి అఞ్ఞమఞ్ఞిస్సా వజ్జం పటిచ్ఛాదేన్తి, తేనేవ భిక్ఖునీనం వజ్జపటిచ్ఛాదనే పారాజికం పఞ్ఞత్తం. తథా “ఆయస్మా ఉదాయీ తా ఇత్థియో విహారం పేక్ఖాపేత్వా తాసం ఇత్థీనం వచ్చమగ్గ”న్తి (పారా. ౨౮౩) ఏత్థ “యా పన తా ఇత్థియో హిరిమనా, తా నిక్ఖమిత్వా భిక్ఖూ ఉజ్ఝాపేన్తీ”తి (పారా. ౨౮౩) వచనతో దుట్ఠుల్లస్స మాతుగామో దుతియో హోతీతి సిద్ధన్తి అధిప్పాయో. ఉభయత్థాపి ఉమ్మత్తకాదికమ్మికానం అనాపత్తీతి తేసం పాటేక్కం **నిదానే** ఆగతం, ఆదికమ్మికానం అనాపత్తీతి అత్థో. **అనుగణ్ఠిపదే** పన ‘‘**అచేలకవగ్గే** రహోపటిచ్ఛన్నాసనసిక్ఖాపదే ‘విఞ్ఞూ పురిసో దుతియో హోతీ’తి (పాచి. ౨౮౭) ఇమస్స అనురూపతో ‘ఇత్థీనం సతమ్పి అనాపత్తిం న కరోతీ’తి వుత్త”న్తి చ, “దుతియానియతే ‘ఇత్థీపి పురిసోపీ’తి ఇదం **భిక్ఖునీవగ్గే** ఓసానసిక్ఖాపదస్స, **అచేలకవగ్గే** అప్పటిచ్ఛన్నాసనసిక్ఖాపదస్స చ **అనాపత్తివారే** ‘యో కోచి విఞ్ఞూ పురిసో దుతియో’తి వుత్తం. ఇమేసం అనురూపతో వుత్తన్తి వేదితబ్బ”న్తి చ వుత్తం.

దుతియఅనియతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకవణ్ణనా

అపిచేత్థ ఇదం పకిణ్ణకం, సేయ్యథిదం – ఇదం అనియతకణ్డం నిప్పయోజనం అపుబ్బాభావతోతి చే? న, గరుకలహుకభేదభిన్నాపత్తిరోపనారోపనక్కమలక్ఖణదీపనప్పయోజనతో. ఏత్థ హి “సా చే ఏవం వదేయ్య ‘అయ్యో మయా దిట్ఠో నిసిన్నో మాతుగామస్స మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో’తి, సో చ తం పటిజానాతి, ఆపత్తియా కారేతబ్బో…పే॰… నిసజ్జాయ కారేతబ్బో”తిఆదినా (పారా॰ ౪౪౬) ఆపత్తియా గరుకాయ లహుకాయ చ రోపనక్కమలక్ఖణం, కారేతబ్బోతి ఇమినా అనారోపనక్కమలక్ఖణఞ్చ దస్సితం. లక్ఖణదీపనతో ఆదిమ్హి, అన్తే వా ఉద్దిసితబ్బన్తి చే? న, అసమ్భవతో. కథం? న తావ ఆదిమ్హి సమ్భవతి, యేసమిదం లక్ఖణం, తేసం సిక్ఖాపదానం అదస్సితత్తా. న అన్తే, గరుకమిస్సకత్తా, తస్మా గరుకలహుకానం మజ్ఝే ఏవ ఉద్దిసితబ్బన్తి అరహతి ఉభయామిస్సకత్తా. యా తత్థ లహుకాపత్తి దస్సితా , సాపి గరుకాదికా. తేనేవాహ “మేథునధమ్మసన్నిస్సితకిలేససఙ్ఖాతేన రహస్సాదేనా”తిఆది, తస్మా గరుకానం ఏవ అనన్తరం ఉద్దిట్ఠాతిపి ఏకే. ఏవం సన్తే పఠమమేవాలం తావతా లక్ఖణదీపనసిద్ధితో, కిం దుతియేనాతి చే? న, ఓకాసనియమపచ్చయమిచ్ఛాగాహనివారణప్పయోజనతో. “పటిచ్ఛన్నే ఆసనే అలంకమ్మనియే”తి ఓకాసనియమతో హి తబ్బిపరీతే ఓకాసే ఇదం లక్ఖణం న వికప్పితన్తి మిచ్ఛాగాహో హోతి, తన్నివారణతో దుతియమ్పి సాత్థకమేవాతి అధిప్పాయో. కస్మా? ఓకాసభేదతో, రహోభేదదీపనతో, రహోనిసజ్జస్సాదభేదదీపనతో . ఓకాసనియమభావే చ రహోనిసజ్జస్సాదభేదో జాతో. ద్విన్నం రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదానం నానతాజాననఞ్చ సియా, తథా కాయసంసగ్గభేదదీపనతో. నాలంకమ్మనియేపి హి ఓకాసే అప్పటిచ్ఛన్నే, పటిచ్ఛన్నేపి వా నిసిన్నాయ వాతపానకవాటఛిద్దాదీహి నిక్ఖన్తకేసాదిగ్గహణేన కాయసంసగ్గో లబ్భతీతి ఏవమాదయోపి నయా విత్థారతో వేదితబ్బా. “భిక్ఖుపాతిమోక్ఖే ఆగతనయత్తా భిక్ఖునీపాతిమోక్ఖే ఇదం కణ్డం పరిహీనన్తి వేదితబ్బ”న్తి వదన్తి. అత్థుప్పత్తియా తత్థ అనుప్పన్నత్తాతి ఏకే. తం అనేకత్థభావదీపనతో అయుత్తం. సబ్బబుద్ధకాలే హి భిక్ఖూనం పఞ్చన్నం, భిక్ఖునీనం చత్తారో చ ఉద్దేసా సన్తి. పాతిమోక్ఖుద్దేసపఞ్ఞత్తియా అసాధారణత్తా తత్థ నిద్దిట్ఠసఙ్ఘాదిసేసపాచిత్తియానన్తి ఏకే. తాసం భిక్ఖునీనం ఉబ్భజాణుమణ్డలికఅట్ఠవత్థుకవసేన కాయసంసగ్గవిసేసో పారాజికవత్థు, “హత్థగ్గహణం వా సాదియేయ్య, కాయం వా తదత్థాయ ఉపసంహరేయ్యా”తి (పాచి॰ ౬౭౪-౬౭౫) వచనతో సాదియనమ్పి, “సన్తిట్ఠేయ్య వా”తి (పాచి॰ ౬౭౫) వచనతో ఠానమ్పి, “సఙ్కేతం వా గచ్ఛేయ్యా”తి (పాచి॰ ౬౭౫) వచనతో గమనమ్పి, “ఛన్నం వా అనుపవిసేయ్యా”తి (పాచి॰ ౬౭౫) వచనతో పటిచ్ఛన్నట్ఠానపవేసోపి, తథా “రత్తన్ధకారే అప్పదీపే పటిచ్ఛన్నే ఓకాసే ఏకేనేకా సన్తిట్ఠేయ్య వా సల్లపేయ్య వా”తి (పాచి॰ ౮౩౮) వచనతో దుట్ఠుల్లవాచాపి పాచిత్తియవత్థుకన్తి కత్వా తాసం అఞ్ఞథా అనియతకణ్డస్స అవత్తబ్బతాపత్తితోపి న వుత్తన్తి తేసం అధిప్పాయో.

పకిణ్ణకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనియతకణ్డం నిట్ఠితం.

౪. నిస్సగ్గియకణ్డో

౧. చీవరవగ్గో

౧. పఠమకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౯. సమితావినాతి సమితా'సేన కిలేసాతి సమితావీ, తేన సమితావినా. "తీణి చీవరానీ"తి వత్తబ్బే "తిచీవర"న్తి వుత్తం. సఙ్ఖ్యాపుబ్బో దిగుసేకవచనన్తి ఏత్థ లక్ఖణం వేదితబ్బం. తం పన అధిట్ఠితస్సపి అనధిట్ఠితస్సపి నామం "ఏకరత్తమ్పి చే భిక్ఖు తిచీవరేన విప్పవసేయ్యా"తిఆదీసు తిచీవరాధిట్ఠానేన అధిట్ఠితస్స నామం. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తిచీవరం అధిట్ఠాతు"న్తి (మహావ. ౩౫౮) ఏత్థ అనధిట్ఠితస్స నామం, ఇధ తదుభయమ్పి సమ్భవతి. "భగవతా భిక్ఖూనం తిచీవరం అనుఞ్ఞాతం హోతీ"తి ఏత్థ అధిట్ఠితమేవ. "అఞ్ఞేనేవ తిచీవరేన గామం పవిసన్తీ"తి ఏత్థ అనధిట్ఠితమేవ. ఏకస్మింయేవ హి చీవరే తిచీవరాధిట్ఠానం రుహతి, న ఇతరస్మిం పత్తాధిట్ఠానం వియ, తస్మా ఇతరం అతిరేకట్ఠానే తిట్ఠతి. తేన వుత్తం "కథఞ్హి నామ ఛబ్బగ్గియా భిక్ఖూ అతిరేకచీవరం ధారేస్సన్తీ"తిఆది.

౪౬౦-౧. పఠమపఞ్ఞత్తియా పనేత్థ ఏకరత్తమ్పి అతిరేకచీవరం ధారేయ్య, నిస్సగ్గియం వుత్తం హోతి, తతో పరం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతుం. ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఇమం సిక్ఖాపదం ఉద్దిసేయ్యాథ 'దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బం, తం అతిక్కామయతో నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ'"న్తి ఏవం భగవా పరిపుణ్ణం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేసి. అథ పచ్ఛిమబోధియం అజాతసత్తుకాలే కథినం అనుఞ్ఞాతం, తతో పట్ఠాయ భిక్ఖూ ఇదం సిక్ఖాపదం "నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే దసాహ...పే.... పాచిత్తియ"న్తి ఉద్దిసన్తి, ఏస నయో దుతియతతియకథినేసుపి. తథాపి **కఙ్ఖావితరణియం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "దసాహపరమన్తి అయమేత్థ అనుపఞ్ఞత్తీ"తి ఏత్తకంయేవ వుత్తం, తస్మా "నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే"తి వచనం న పఞ్ఞత్తి, న చ అనుపఞ్ఞత్తీతి సిద్ధం. న హి పఞ్ఞత్తివత్థుస్మిం, అనుపఞ్ఞత్తివత్థుమ్హి వా కథినాధికారో దిస్సతీతి యథావుత్తనయోవ సారోతి నిట్ఠమేత్థ గన్తబ్బం. అథాపి సియా "కథినస్సుప్పత్తికాలతో పట్ఠాయ భగవతో వచనం అనుపఞ్ఞత్తిభావేన వుత్త"న్తి. యది ఏవం ద్వే అనుపఞ్ఞత్తియో సియుం, తతో **పరివారే** (పరి॰ ౨౪) "ఏకా అనుపఞ్ఞత్తీ"తివచనవిరోధో. అపిచ యథావుత్తనయదీపనత్థం ఇధ తం వచనం పఠమపఞ్ఞత్తికాలే అవత్వా పచ్ఛా వుత్తం. ఏత్థ సాధితత్తా దుతియతతియేసు పచ్ఛా వుత్తపఠమపఞ్ఞత్తీసు ఏవం వుత్తం. అఞ్ఞథా తత్థపి తం వచనం పచ్ఛా వత్తబ్బం సియా. **అనుగణ్ఠిపదే** పన "పచ్ఛా వుత్తభావం సన్ధాయ నిట్ఠితచీవరస్మిన్తిఆదీసు అనుపఞ్ఞత్తీ"తి వుత్తం. సేక్ఖపుథుజ్జనానం **పేమం,** అరహన్తానం **గారవో**. **దసమం వా నవమం వాతి** ఏత్థ భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం.

౪౬౨-౩. నిట్ఠితచీవరస్మిన్తి ఇదం కేవలం చీవరపలిబోధాభావమత్తదీపనత్థం వుత్తం, తస్మా "నట్ఠం వా వినట్ఠం వా దడ్ఢం వా చీవరాసా వా ఉపచ్ఛిన్నా"తి వుత్తం. యది దసాహపరమం ధారేతబ్బచీవరదస్సనత్థం వుత్తం సియా, నట్ఠాదికం నో ధారేయ్య. ధారణఞ్చేత్థ ఠపనం, పరిభోగో వా. తం ద్వయం కతేపి యుజ్జతి, అకతేపి యుజ్జతి, తస్మా "కతం వా హోతీ"తిపి న వత్తబ్బం. న హి కతమేవ అతిక్కామయతో నిస్సగ్గియన్తి, తస్మా యం చీవరం ఉపాదాయ "నిట్ఠితచీవరస్మి"న్తి వుత్తం. తమ్పి ఉబ్భతస్మిం కథినే దసాహపరమం కాలం ధారేతబ్బన్తి అత్థో న గహేతబ్బో. తఞ్హి చీవరం సన్తఞ్చే, ఉబ్భతస్మిం కథినే ఏకదివసమ్పి పరిహారం న లబ్భతి. అపిచ "చీవరం నామ వికప్పనుపగం పచ్ఛిమ"న్తి వుత్తం. తత్థ చ కతం నామ హోతి, తస్మాపి న తం సన్ధాయ ధారేతబ్బన్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం అసమ్భవతో.

అనుగణ్ఠిపదే పనేతం వుత్తం "తత్థ సియా – తస్స భిక్ఖునో చీవరం నట్ఠాదీసు అఞ్ఞతరం యది భవేయ్య, కతమం చీవరం దసాహపరమం ధారేయ్య. యస్మా ధారేతబ్బచీవరం నత్థి, తస్మా అత్థుద్ధారవసేన కరణపలిబోధదస్సనత్థం 'నట్ఠం వా'తిఆదిపదాని వుత్తాని. అయం పనత్థో 'నట్ఠం వా'తిఆదినా నయేన వుత్తచీవరానం అఞ్ఞతరస్మిం చీవరే అసతి గహేతబ్బో,

సతి తం దసాహపరమం అతిక్కామయతో నిస్సగ్గియం. ఏస నయో సబ్బత్థ. ‘కతం వా హోతీ’తి వుత్తచీవరమేవాధిప్పేతం. కస్మా పన కతచీవరం ఇమస్మిం అత్థే అధిప్పేతన్తి న వుత్తన్తి చే? పాకటత్తా. కథం? నట్ఠవినట్ఠచీవరాదీనం ధారణస్స అభావతో కతచీవరమేవ ఇధాధిప్పేతన్తి పాకటం. యథా కిం? యథా పఠమానియతే మేథునకాయసంసగ్గరహోనిసజ్జానమేవాగతత్తా సోతస్స రహో అత్థుద్ధారవసేన వుత్తోతి పాకటో, తస్మా ‘చక్ఖుస్స రహో ఇతరస్మిం అత్థే అధిప్పేతో’తి న వుత్తో. ఏవంసమ్పదమిదన్తి వేదితబ్బం. ‘కతం వా హోతీ’తి ఇదం న వత్తబ్బం, కస్మా? అకతం అతిక్కామయతోపి నిస్సగ్గియత్తా, కిఞ్చాపి నిస్సగ్గియం హోతి , ఇధ పన తిచీవరాధిట్ఠానమధిప్పేతం. తస్మిం తిచీవరాధిట్ఠానే అకతం, అరజితం, అకప్పియకతఞ్చ ‘ఇమం సఙ్ఘాటిం అధిట్ఠామీ’తిఆదినా నయేన అధిట్ఠాతుం న వట్టతి, తదత్థదీపనత్థం ‘కతం వా హోతీ’తి వుత్తం. ఇతరథా ‘నిట్ఠితచీవరస్మిం పటిలద్ధే’తి వదేయ్య, ఏవం సన్తే తిచీవరం దసాహం అతిక్కామయతో నిస్సగ్గియన్తి కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? వచనప్పమాణతో. ‘అనుజానామి, భిక్ఖవే, తిచీవరం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతు’న్తి వుత్తత్తా ఇధాపి ‘అతిరేకచీవరం నామ అనధిట్ఠిత’న్తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం సియా. యస్మా ‘కతం వా హోతీ’తి వచనేన ఇధాధిప్పేతచీవరేన సద్ధిం సేసమ్పి దసాహపరమతో ఉత్తరి ధారేతుం న లబ్భతీతి అనుజానన్తో ‘అతిరేకచీవరం నామ అనధిట్ఠితం అవికప్పిత’న్తి ఆహ. తత్థ సియా – యథా ‘అవికప్పిత’న్తి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం, తథా ‘వికప్పనుపగం పచ్ఛిమ’న్తిపి. కస్మా? యస్మా తిచీవరమేవ దసాహపరమం ధారేతబ్బం ‘నిట్ఠితచీవరస్మి’న్తిఆదిఅనుపఞ్ఞత్తివసేన. ఇతరథా ఏకాహాతిక్కమేపి నిస్సగ్గియం హోతి ‘యో పన, భిక్ఖు, అతిరేకచీవరం ధారేయ్య, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ’న్తి వచనతో. న తిచీవరతో అఞ్ఞమ్పి చీవరం దసాహపరమం ధారేతబ్బం, తతో పరం నిస్సగ్గియం ‘అన్తోదసాహ’న్తి వుత్తత్తా. యథాహ ‘అనాపత్తి అన్తోదసాహం అధిట్ఠేతి, వికప్పేతీ’తి, ఇతరథా ‘అన్తోదసాహం అధిట్ఠేతీ’తి వచనమత్తమేవ భవేయ్య, తస్మా **అట్ఠకథాయం** వుత్తనయేనేవ అత్థో గహేతబ్బో. ఇదం సబ్బం అపరే వదన్తీ”తి. ఏత్థ అన్తోకథినే ఉప్పన్నచీవరం కతమేవ సన్తఞ్చే, దసాహపరమం ధారేతబ్బన్తి ఇదఞ్చిమస్స సాధనత్థం వుత్తవచనఞ్చ పరతో ఇధేవ వుత్తవిచారణాయ యథావుత్తయుత్తియా చ విరుజ్ఝతీతి న గహేతబ్బం.

ఇధేవ వుత్తవిచారణా నామ – “స్వే కథినుద్ధారో భవిస్సతీ”తి అజ్జ ఉప్పన్నచీవరం తదహేవ అనధిట్ఠహన్తస్స అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియం. కస్మా? “నిట్ఠితచీవరస్మి”న్తిఆదినా సిక్ఖాపదస్స వుత్తత్తా. అన్తోకథినే అతిరేకదసాహమ్పి పరిహారం లభతి, కథినతో ఉద్ధం ఏకదివసమ్పి న లభతి. యథా కిం? యథా అత్థతకథినో సఙ్ఘో అత్థతదివసతో పట్ఠాయ యావ ఉబ్భారా ఏకదివసావసేసేపి కథినుబ్భారే ఆనిసంసం లభతి, పునదివసే న లభతి. సచే సతిసమ్మోసా భాజనీయచీవరం న భాజితం, పునదివసే అనత్థతకథినానమ్పి సాధారణం హోతి. దివసా చే సావసేసా, అత్థతకథినస్సేవ సఙ్ఘస్స పాపుణాతి, ఏవమేవ అత్థతదివసతో పట్ఠాయ యావ ఉబ్భారా అనధిట్ఠితం అవికప్పితం వట్టతి అనుఞ్ఞాతదివసబ్భన్తరత్తా. కథినదివసో గణనుపగో హోతి, ఉబ్భతదివసతో పట్ఠాయ దసాహపరమం కాలం ఉప్పన్నచీవరం పరిహారం లభతి, తతో పరం న లభతి. కస్మా? “అనుజానామి, భిక్ఖవే, దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతు”న్తి వచనతో. అన్తోకథినేపి ఏకాదసే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియప్పసఙ్గం “నిట్ఠితచీవరస్మిం ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి అయం అనుపఞ్ఞత్తి వారేత్వా ఠితా, న చ తే దివసే అదివసే అకాసీతి. తథా తతియకథినే చ విచారితం “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే భిక్ఖునో పనేవ అకాలచీవరం ఉప్పజ్జేయ్యా’తి వదన్తేన భగవతా యం మయా హేట్ఠా పఠమసిక్ఖాపదే ‘దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ’న్తి అనుఞ్ఞాతం, తమ్పి కథినమాసతో బహి ఉప్పన్నమేవ, న అన్తోతి దీపితం హోతీ”తి చ, “‘కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం ఏతం అకాలచీవర’న్తి (పారా॰ ౫౦౦) వచనతో కథినుబ్భారతో ఉద్ధం దసాహపరిహారం న లభతీతి దీపితం హోతి, తేహి సద్ధిం పున

కథినుబ్భారతో ఉద్ధం పఞ్చ దివసాని లభతీతి పసఙ్గోపి 'నిట్ఠితచీవర...పే.... ఖిప్పమేవ కారేతబ్బ'న్తి అకాలచీవరస్స ఉప్పత్తికాలం నియమేత్వా వుత్తత్తా వారితో హోతి. తదుభయేన కథినబ్భన్తరే ఉప్పన్నచీవరం కథినుబ్భారతో ఉద్ధం ఏకదివసమ్పి పరిహారం న లభతీతి సిద్ధం హోతీ"తి చ. తస్మా దువిధమ్పేతం విచారణం సన్ధాయ అమ్హేహి "ఇధేవ వుత్తవిచారణాయ యథావుత్తయుత్తియా చ విరుజ్ఝతీతి న గహేతబ్బ"న్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

ఏత్థాహ – "నిట్ఠితచీవరస్మిం ఉబ్భతస్మిం కథినే"తి ఇదం ఉభయం కిం చీవరస్స ఉప్పత్తి నియమేతి, ఉదాహు ధారణం, ఉదాహు ఉభయన్తి, కిఞ్చేత్థ, యది ఉప్పత్తిం నియమేతి, పచ్ఛిమకత్తికమాసే ఏవ ఉబ్భతస్మిం కథినే ఉప్పన్నచీవరం తతో పట్ఠాయ దసాహం ధారేతబ్బం అనిట్ఠితేపి తస్మిం మాసేతి ఆపజ్జతి. అథ ధారణం నియమేతి, అన్తోకథినే ఉప్పన్నచీవరం ఉబ్భతేపి దసాహపరమం ధారేతబ్బన్తి ఆపజ్జతి. అథ ఉభయం నియమేతి, తతియకథినే వియ విసేసేత్వా వత్తబ్బన్తి? వుచ్చతే – కామం ఉభయం నియమేతి, న పన విసేసనే పయోజనం అత్థి. యం అన్తోకథినే ఉప్పన్నచీవరం సన్ధాయ "నిట్ఠితచీవరస్మి"న్తి వుత్తం, న తం సన్ధాయ "ధారేతబ్బ"న్తి వుత్తం, సాధితఞ్హేతం. "కతం వా హోతీ"తిఆదివచనతో తదత్థసిద్ధి, తేన పున విసేసనే పయోజనం నత్థి, న హి కతమేవ నిస్సగ్గియం కరోతి, న చ నట్ఠాదికం ధారేతుం సక్కాతి. యేన వా అధిప్పాయేన భగవతా ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం, సో అధిప్పాయో తతియకథినే పకాసితోతి వేదితబ్బో. కస్మా తత్థ పకాసితోతి చే? విసేసవిధానదస్సనాధిప్పాయతో. విసేసవిధానఞ్హి "నో చస్స పారిపూరీ"తిఆది. తత్థాపి "చీవరం ఉప్పజ్జేయ్యా"తి అవత్వా "అకాలచీవరం ఉప్పజ్జేయ్యా"తి విసేసనేన ఉబ్భతేపి కథినే కాలచీవరం అత్థీతి దీపేతి. కిఞ్చేతం? పచ్ఛిమకత్తికమాసే ఉప్పన్నచీవరం, తేనేవ తత్థ "అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్న"న్తి వుత్తం, తస్మా ఉప్పత్తినియమే వుత్తదోసాభావసిద్ధి. యఞ్చ తత్థ "కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం ఏతం అకాలచీవరం నామా"తి వుత్తం, తస్స ద్వే అత్థవికప్పా. ఆదేసవసేన "అకాలచీవర"న్తి లద్ధసఙ్ఖమ్పి కాలే ఉప్పన్నత్తా కాలపరిహారం లభతి, పగేవానాదేసన్తి అయం పఠమో వికప్పో ఉప్పత్తినియమే వుత్తదోసాభావమేవ ఉపత్థమ్భేతి. తథా ఆదేసవసేన అకాలచీవరసఙ్ఖ్యం గతం చీవరకాలే ఉప్పన్నత్తా చీవరకాలతో పరం దసాహపరిహారం న లభతి, పగేవానాదేసన్తి అయం దుతియో ధారణనియమే వుత్తదోసాభావమేవ ఉపత్థమ్భేతి. యది ఏవం ఆదేసవసేన అకాలచీవరస్స అకాలచీవరతా కిమత్థికాతి చే? సఙ్ఘుద్దేసికస్స తస్స అత్థతకథినస్సపి భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సాధారణభావత్థికాతి వేదితబ్బా.

అపిచ పుగ్గలస్స కథినదివసాపి దివసావ. ఏవం గణనుపగత్తా అకాలచీవరసఙ్ఖయాపటిలాభానుభావేన "ఉబ్భతస్మిం కథినే"తి వచనాపేక్ఖస్స అనిస్సగ్గియత్తా తదనులోమత్తా "కాలచీవరస్సపీ"తి ఏవం సబ్బథా చతుబ్బిధం ఏత్థ వచనన్తి వేదితబ్బం. అపిచ అత్థి ఏకచ్చేన కథినుద్ధారేన ఉబ్భతే కథినే ఉప్పన్నం ఏకచ్చస్స భిక్ఖునో కాలచీవరం హోతి, ఏకచ్చస్స అకాలచీవరం, తం సీమాతిక్కన్తస్స, నో ఉబ్భారగతం. తం ద్విన్నం వసేన ఉబ్భతే ఉప్పన్నం ఠపేత్వా ఇతరేసం అఞ్ఞతరేన ఉబ్భతే ఉప్పన్నన్తి వేదితబ్బం. తఞ్హి యస్స ఉబ్భతం, తస్స అకాలచీవరం, ఇతరస్స కాలచీవరం. తథా అత్థి ఏకచ్చేన కథినుద్ధారేన ఉబ్భతే కథినే ఉప్పన్నం సబ్బస్సపి అకాలచీవరమేవ హోతి. తం యథారపితం వేదితబ్బం. తథా అత్థి ఉబ్భతస్మిం కథినే ఉప్పన్నం ఠపేత్వా వస్సానస్స పచ్ఛిమే మాసే ఉప్పన్నం. తథా అత్థి ఉబ్భతస్మిం కథినే ఉప్పన్నం అకాలచీవరం, తం హేమన్తే, గిమ్హే వా ఉప్పన్నన్తి వేదితబ్బం. ఏవం పుగ్గలకాలభేదతో బహువిధత్తా ఉప్పన్నస్స "ఉబ్భతస్మిం కథినే ఉప్పన్న"న్తి న వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అనేకంసికత్తా ఇమమ్పి అత్థవికప్పం దస్సేతుం "ఉబ్భతస్మిం కథినేతి భిక్ఖునో కథినం ఉబ్భతం హోతీ"తి. ఏత్తావతా సిద్ధేపి "అట్ఠన్నం మాతికానం అఞ్ఞతరాయా"తిఆది వుత్తం. "ధారయామీ"తి భిక్ఖునీవిభఙ్గే ఆగతోతి వత్తబ్బో. "ఏవ"న్తి వచనేన వచనభేదో తత్థ నత్థీతి వుత్తం హోతి.

“వికప్పనుపగం పచ్ఛిమ”న్తి ఇదం సబ్బసఙ్గాహికత్తా వుత్తం. “అధిట్ఠానుపగం పచ్ఛిమ”న్తి అసబ్బసఙ్గాహికం. న హి యత్తకం సఙ్ఘాటి అధిట్ఠానుపగం పచ్ఛిమం, తత్తకం అన్తరవాసకాది అధిట్ఠానుపగం పచ్ఛిమం హోతి అధిట్ఠానస్స బహువిధత్తా. న ఏవం వికప్పనాయ భేదో తస్సా ఏకవిధత్తాతి వేదితబ్బం. “ఏకాదసే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియ”న్తి అన్తిమం ఠపేత్వా తతో పురిమతరస్మిన్తి అత్థో వేదితబ్బో. అన్తిమం నామ అపరకత్తికాయ పఠమారుణుగ్గమనం. తఞ్హి కాలత్తా నిస్సగ్గియం న కరోతి, తేనేవాహ **అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదట్ఠకథాయం** “ఛట్ఠితో పట్ఠాయ పన ఉప్పన్నం అనచ్చేకచీవరమ్పి పచ్చుద్ధరిత్వా ఠపితచీవరమ్పి ఏతం పరిహారం లభతియేవా”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౪౬-౯). ఇమంయేవ నయం సన్ధాయ “అచ్చేకచీవరస్స అనత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికో మాసో, అత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికా పఞ్చ మాసా, తతో పరం ఏకదివసమ్పి పరిహారో నత్థీ”తి తత్థేవాహ. ఇమస్మిం నయే సిద్ధే అనచ్చేకచీవరం ద్వాదసాహే న లభతీతి సిద్ధమేవ హోతి. తతో “అనచ్చేకచీవరే అనచ్చేకచీవరసఞ్ఞీ, అనాపత్తీ”తి (పారా॰ ౬౫౦) ఏత్థ అచ్చేకచీవరసదిసే అఞ్ఞస్మిం అనధిట్ఠితేతి సిద్ధం హోతి. తత్థ పన “పఞ్చ మాసా”తి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదవచనం. వస్సికసాటికఞ్చ అవస్సికసాటికభావం పత్వా ఏకాదసమాసే పరిహారం లభతీతి వేదితబ్బం.

దసాహాతిక్కన్తం నిస్సగ్గియన్తి ఏత్థ ఆపత్తివుట్ఠానే “దసాహప్పటిచ్ఛన్నం పక్ఖఅతిరేకపక్ఖమాసఅతిరేకమాసపటిచ్ఛన్న”న్తిఆదివచనభేదో వియ, న ఇధ వచనభేదో, తస్మా సంవచ్ఛరాతిక్కన్తమ్పి దసాహాతిక్కన్తమేవ నామ, తథా దుతియకథినేపి సంవచ్ఛరవిప్పవుత్థమ్పి రత్తివిప్పవుత్థమేవ. తతియే సంవచ్ఛరాతిక్కన్తమ్పి మాసాతిక్కన్తమేవ నామాతి వేదితబ్బం. “అనధిట్ఠితే అధిట్ఠితసఞ్ఞీ నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ”న్తి ఇదమేకస్స తికపాచిత్తియస్స ఆదిపదదీపనం. ఏస నయో అవికప్పితేతిఆదీసుపి, తస్మా ఏత్థ అట్ఠసు తికచ్ఛేదేసు ఏకం విత్థారేత్వా ఇతరేసం ఏకేకమాదిపదం విత్థారేహ్వా ద్వే ద్వే భగవతావ సఙ్ఖిత్తత్తాతి బహూసుపి తికచ్ఛేదేసు సమ్భవన్తేసు ఏకో ఏవ వుచ్చతి, “అయం వినయస్స ధమ్మతా”తి వదన్తి. దుక్కటవారేసు పన ఏకం దుక్కటం విత్థారేత్వా సేసాని సత్త తథేవ సఙ్ఖిత్తాని. తథా అన్తిమన్తిమో ఏకేకో అనాపత్తికోట్ఠాసోతి వేదితబ్బం.

అనాపత్తి అన్తోదసాహన్తి అయం సఙ్ఖేపత్థో – తం దసాహపరమం ధారేతబ్బం. తం అతిరేకచీవరం యథాసకం అధిట్ఠానం అన్తోదసాహం అధిట్ఠేతి వా వికప్పేతి వా విస్సజ్జేతి వా అత్తనో ధమ్మతాయ నస్సతి వా వినస్సతి వా డయ్హతి వా అఞ్ఞో వా తం అచ్ఛిన్దిత్వా గణ్హాతి విస్సాసన్తో వా గణ్హాతి పాచిత్తియతో అనాపత్తి. దుక్కటతో పన సియా ఆపత్తి సియా అనాపత్తి సఞ్ఞాభేదేన. అన్తిమానం పనేత్థ ద్విన్నం పదానం వసేన అనచ్ఛిన్నే అచ్ఛిన్నసఞ్ఞీ నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం. అవిస్సాసగ్గాహే విస్సాసగ్గాహసఞ్ఞీ నిస్సగ్గియం పాచిత్తియన్తిఆదికా ద్వే తికపాచిత్తియా, ద్వే చ దుక్కటా సఙ్ఖిత్తాతి వేదితబ్బా. ఏత్థ హి యది అన్తోదసాహం అధిట్ఠేతి, దసాహపరమం అరుణం అతిక్కమిత్వా తస్స దివసభాగే అధిట్ఠహతీతి వేదితబ్బం. అయం తావ పాళివినిచ్ఛయో.

అట్ఠకథాయం పన **ఇతో గరుకతరానీ**తిఆదిమ్హి అయం చోదనాపుబ్బఙ్గమో వినిచ్ఛయో – **గణ్ఠిపదే** పనస్స ఇతో నిస్సట్ఠచీవరదానతో గరుకమ్పి ఞత్తిదుతియకమ్మం యథా అపలోకనేన కరోన్తి, ఏవమిదం ఞత్తియా కత్తబ్బమ్పి పకతివచనేన వట్టతీతి. యది ఏవం **పరివారే** కమ్మవగ్గస్స అట్ఠకథాయం “ఞత్తికమ్మమ్పి ఏకం ఞత్తిం ఠపేత్వావ కాతబ్బం, అపలోకనకమ్మాదివసేన న కాతబ్బ”న్తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౮౨) యం వుత్తం, తేన విరుజ్ఝేయ్య. తేనేతం వుచ్చతి “తేసం ఏతం అనులోమ”న్తి, తస్మా అనులోమనయేనేవ తం వుత్తం. నియమం పన యథా ద్విన్నం పారిసుద్ధిఉపోసథో వినా ఞత్తియా

హోతి, ఏవం ద్విన్నం నిస్సట్ఠచీవరదానమ్పీతి వదామ, తస్మా "ఆయస్మతో దేమా"తి వత్తుం వట్టతి. కథం పనేతం ఞాతబ్బన్తి? తదనులోమత్తాతి. ఏకదేసేదం ఞత్తికమ్మం అపలోకనేనాపి కాతుం వట్టతీతి సాధనన్తి వేదితబ్బన్తి ఆచరియో. **అనుగణ్ఠిపదే** పనేత్థ చోదనం కత్వా "ఏతం సాధితం. ఞత్తికమ్మం ఏకం ఞత్తిం ఠపేత్వావ కాతబ్బ"న్తి **పాళియా** ఆగతం సన్ధాయ వుత్తం, ఇదం పన **పాళియం** నాగతం, లేసతో ఆహరిత్వా వుత్తన్తి కత్వా ఏతం అపలోకనేనాపి వట్టతీతి.

౪౬౮. **ఏస నయోతి** అఞ్ఞేసం చీవరేసు ఉపచికాదీహి ఖాయితేసు మమపి ఖాయితానీతిఆది. "**అఞ్ఞేన కతం...పే.... సాధక**"న్తి వచనతో సమానజాతికం, ఏకత్థజాతికఞ్చ తతియకథినం పఠమసమానమేవాతి సిద్ధం హోతి.

౪౬౯. **తిచీవరం అధిట్ఠాతు**న్తి ఏత్థ తిచీవరం తిచీవరాధిట్ఠానేన అధిట్ఠాతబ్బయుత్తకం, యం వా తిచీవరాధిట్ఠానేన అధిట్ఠాతుం అవికప్పేతుం అనుజానామి, తస్స అధిట్ఠానకాలపరిచ్ఛేదాభావతో సబ్బకాలం ఇచ్ఛన్తస్స అధిట్ఠాతుంయేవ అనుజానామి, తం కాలపరిచ్ఛేదం కత్వా వికప్పేతుం నానుజానామి. సతి పన పచ్చయే యదా తదా వా పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతుం వట్టతీతి "అనాపత్తి అన్తోదసాహం అధిట్ఠేతి, వికప్పేతీ"తి వచనతో సిద్ధం హోతీతి వుత్తమేతం. వస్సికసాటికం తతో పరం వికప్పేతుంయేవ నాధిట్ఠాతుం. వత్థఞ్హి కతపరియోసితం అన్తోచతుమాసే వస్సానదివసం ఆదిం కత్వా అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతుం అనుజానామి, చతుమాసతో ఉద్ధం అత్తనో సన్తకం కత్వా ఠపితుకామేన వికప్పేతుం అనుజానామీతి అత్థో. **సుగతచీవరతో ఊనక**న్తి తిణ్ణమ్పి చీవరానం ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదో. "తిచీవరం పన పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతుం వట్టతీ"తి వాదే పన సతి తథారూపపచ్చయే వట్టతి. యథా సతి పచ్చయే వికప్పేతుం వట్టతీతి సాధితమేతం, పగేవ అఞ్ఞేన అధిట్ఠానేన అధిట్ఠాతుం. "అన్తోదసాహం అధిట్ఠేతి, వికప్పేతీ"తి అనియమతో వుత్తన్తి సఙ్ఘాటి, ఉత్తరాసఙ్గో, అన్తరవాసకన్తి అధిట్ఠితానధిట్ఠితానం సమానమేవ నామం. "అయం సఙ్ఘాటీ"తిఆదీసు (మహావ. ౧౩౬) హి అనధిట్ఠితా వుత్తా. "తిచీవరేన విప్పవసేయ్యా"తి ఏత్థ అధిట్ఠితా వుత్తా. **సామన్తవిహారే వా**తి గోచరగామతో విహారేతి **ధమ్మసిరిత్థేరో**. దూరతరేపి లబ్భతేవాతి ఆచరియో. **అనుగణ్ఠిపదే**పి "సామన్తవిహారే వాతి దేసనాసీసమత్తం, తస్మా ఠపితట్ఠానం సల్లక్ఖేత్వా దూరే ఠితమ్పి అధిట్ఠాతబ్బ"న్తి వుత్తం. **సామన్తవిహారో** నామ యత్థ తదహేవ గన్త్వా నివత్తితుం సక్కా. రత్తివిప్పవాసం రక్ఖన్తేన తతో దూరే ఠితం అధిట్ఠాతుం న వట్టతి, ఏవం కిర **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తన్తి. కేచి "చీవరవంసే ఠపితం అఞ్ఞో పరివత్తిత్వా నాగదన్తే ఠపేతి, తం అజానిత్వా అధిట్ఠహన్తస్సపి రుహతి చీవరస్స సల్లక్ఖితత్తా"తి వదన్తి. **అధిట్ఠహిత్వా**తి పరిక్ఖారచోళాదివసేన. **మహన్తతరమేవా**తిఆది సబ్బాధిట్ఠానసాధారణలక్ఖణం . తత్థ **పున అధిట్ఠాతబ్బమేవా**తి అధిట్ఠితచీవరస్స ఏకదేసభూతత్తా. అనధిట్ఠితఞ్చే, అధిట్ఠితస్స అప్పభావేన ఏకదేసభూతం అధిట్ఠితసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి. తథా అధిట్ఠితఞ్చే, అనధిట్ఠితస్స ఏకదేసభూతం అనధిట్ఠితసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి హి లక్ఖణం, న కేవలఞ్చేత్థ దుతియపట్టమేవ, తతియపట్టాదికమ్పి. యథాహ "అనుజానామి...పే.... ఉతుద్ధటానం దుస్సానం చతుగ్గుణం సఙ్ఘాటిం...పే.... పంసుకూలే యావదత్థ"న్తి (మహావ. ౩౪౮).

అవసేసా భిక్ఖూతి వక్ఖమానకాలే నిసిన్నా భిక్ఖూ. **తస్మా వట్టతీ**తి యథా "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తిచీవరం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతు"న్తి వుత్తం, ఏవం పరిక్ఖారచోళమ్పి వుత్తం, న తస్స ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదో వుత్తో, న చ సఙ్ఖ్యాపరిచ్ఛేదో, తస్మా తీణిపి చీవరాని పచ్చుద్ధరిత్వా "ఇమాని చీవరాని పరిక్ఖారచోళాని అధిట్ఠామీ"తి అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి అత్థో. "**నిధానముఖమేత**"న్తి కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? "తేన ఖో పన సమయేన భిక్ఖూనం పరిపుణ్ణం హోతి తిచీవరం, అత్థో చ హోతి పరిస్సావనేహిపి థవికాహిపీ"తి ఏతస్మిం వత్థుస్మిం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పరిక్ఖారచోళ"న్తి (మహావ. ౩౫౮) అనుఞ్ఞాతత్తా. భిక్ఖూనఞ్చ ఏకమేవ పరిస్సావనం, థవికా వా వట్టతి, న ద్వే వా తీణి వాతి పటిక్ఖేపాభావతో

వికప్పనుపగచ్ఛిమప్పమాణాని, అతిరేకప్పమాణాని వా పరిస్సావనాదీని పరిక్ఖారాని కప్పన్తీతి సిద్ధం. యది ఏవం "యంనూనాహం భిక్ఖూనం చీవరే సీమం బన్ధేయ్యం మరియాదం ఠపేయ్య"న్తి (మహావ. ౩౪౮) వచనవిరోధోతి చే? న, అనుసన్ధియా అజాననతో, విరోధతో చ. కిం వుత్తం హోతి? **చీవరక్ఖన్ధకే** (మహావ. ౩౨౬ ఆదయో) పఠమం గహపతిచీవరం అనుఞ్ఞాతం, తతో పావారకోసియకోజవకమ్బలాది. తతో "తేన ఖో పన సమయేన సఙ్ఘస్స ఉచ్చావచాని చీవరాని ఉప్పన్నాని హోన్తి. అథ ఖో భిక్ఖూనం ఏతదహోసి 'కిం ను ఖో భగవతా చీవరం అనుఞ్ఞాతం, కిం అననుఞ్ఞాత'"న్తి ఏతస్మిం వత్థుస్మిం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఛ చీవరాని ఖోమ"న్తిఆదినా (మహావ. ౩౩౯) కప్పియచీవరజాతి అనుఞ్ఞాతా, న పన సఙ్ఖ్యాపమాణం. తతో "అద్దస భగవా...పే.... సమ్బహులే భిక్ఖూ చీవరేహి ఉబ్భణ్డితే సీసేపి చీవరభిసిం కరిత్వా ఖన్ధేపి చీవరభిసిం కరిత్వా కటియాపి చీవరభిసిం కరిత్వా ఆగచ్ఛన్తే, దిస్వాన భగవతో ఏతదహోసి...పే.... యేపి ఖో తే కులపుత్తా ఇమస్మిం ధమ్మవినయే సీతాలుకా సీతభీరుకా, తేపి సక్కోన్తి తిచీవరేన యాపేతుం, యంనూనాహం భిక్ఖూనం చీవరే సీమం బన్ధేయ్యం మరియాదం ఠపేయ్యం తిచీవరం అనుజానేయ్య"న్తి (మహావ. ౩౪౮) చీవరం అనుఞ్ఞాతం, తఞ్చ ఖో ఏకమేవ. ఛబ్బగ్గియా పన మిచ్ఛా గహేత్వా బహూని పరిహరింసు. తాని నేసం అతిరేకట్ఠానే ఠితాని హోన్తి. తతో "అనుజానామి, భిక్ఖవే, దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతు"న్తి (మహావ. ౩౪౭) అనుఞ్ఞాతం, తేనేతం పఞ్ఞాయతి. అతిరేకాని బహూని చీవరాని తే పరిహరింసు, "తాని దసాహపరమమేవ ధారేతుం అనుజానామి, న తమేవేక"న్తి వదన్తేన యా పుబ్బే తిచీవరాధిట్ఠానసఙ్ఖాతా చీవరే సీమాబద్ధా, మరియాదా చ ఠపితా, తాయ సతిపి తిచీవరబాహుల్లపరిహారణక్కమో దస్సితో దివసపరిచ్ఛేదవసేన. తతో పరం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అతిరేకచీవరం వికప్పేతు"న్తి (మహావ. ౩౪౭) అనుజానన్తేన వినాపి దివసపరిచ్ఛేదేన అతిరేకచీవరపరిహారణక్కమో దస్సితోతి ద్వేపి తాని నిధానముఖానీతి సిద్ధం. తథా పరిక్ఖారచోళాధిట్ఠానమ్పి సియా, అఞ్ఞథా ఇతరచీవరాధిట్ఠానానుజాననవిరోధో సియా సీమామరియాదట్ఠపనవిరోధతో. తిచీవరాధిట్ఠానపఞ్ఞత్తియేవ తిచీవరమరియాదా హోతి. తేన వుత్తం "పాటేక్కం నిధానముఖమేత"న్తి. "పఠమం తిచీవరం తిచీవరాధిట్ఠానేన అధిట్ఠాతబ్బం, పున పరిహరితుం అసక్కోన్తేన పచ్చుద్ధరిత్వా పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతబ్బం, న త్వేవ ఆదితోవ ఇదం వుత్త"న్తి వుత్తం. "యథా తిచీవరం పరిహరితుం అసక్కోన్తస్స గిలానస్స విప్పవాససమ్ముతి అనుఞ్ఞాతా, అగిలానస్సపి **సాసఙ్కసిక్ఖాపదే** (పారా. ౬౫౨) తస్స అన్తరఘరే నిక్ఖేపో చ, తతోపి సతి పచ్చయే ఛారత్తవిప్పవాసో, తతోపి అసక్కోన్తస్స పచ్చుద్ధారో, పచ్చుద్ధటమ్పి అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతుం, అసక్కోన్తస్స వికప్పనా చ అనుఞ్ఞాతా. తథేవ ద్విన్నమ్పి సమ్ముఖాపరమ్ముఖావికప్పనానం పరసన్తకత్తా వికప్పనపచ్చయే అసతి 'పరిక్ఖారచోళ'న్తి అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జితుం భగవతా అనుఞ్ఞాతం సియా, యతో తదధిప్పాయఞ్ఞూ ఏవం వదన్తీ"తి **మహాపచ్చరియ**మ్పి వుత్తం. **పుబ్బే**తిఆది "పాటేక్కం నిధానముఖ"న్తి వుత్తస్స పయోగదస్సనత్థం వుత్తం. అబద్ధసీమాయం దుప్పరిహారన్తి వికప్పనాదిఅత్థాయ ఉపచారం అతిక్కమిత్వాపి గమనసమ్భవతో.

వస్సికసాటికా అనతిరిత్తప్పమాణాతి తస్సా ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదస్స వుత్తత్తా వుత్తం. **పచ్చత్థరణమ్పి అధిట్ఠాతబ్బమేవా**తి "ఇదం, భన్తే, అమ్హాకం సేనాసనస్స ఉపరి అత్థరితబ్బ"న్తిఆదినా దిన్నం నాధిట్ఠాతబ్బం, "ఇదం తుమ్హాక"న్తి దిన్నం సయం అధిప్పేతంవ అధిట్ఠాతబ్బన్తి అధిప్పాయో. "సకిం అధిట్ఠితం అధిట్ఠితమేవ హోతి, న పున పచ్చుద్ధరీయతి కాలపరిచ్ఛేదాభావతో"తి లిఖితం. "ఏకవచనేనపి వట్టతీతి అపరే"తి వుత్తం. **భేసజ్జనవకమ్మమాతాపితుఆదీనం అత్థాయా**తి

ఏత్థ “ఇమినా భేసజ్జం చేతాపేస్సామి, ఇదం మాతుయా దస్సామీ”తి లపేన్తేన అధిట్ఠాతబ్బం. “‘ఇదం భేసజ్జస్స, ఇమం మాతుయా’తి విభజన్తేన అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థీతి అపరే”తి వుత్తం. “సకభావం మోచేత్వా లపనం సన్ధాయాహా”తి లిఖితం.

“**పున అధిట్ఠాతబ్బ**న్తి అయం సఙ్గీతితో పట్ఠాయ ఆగతఅట్ఠకథావాదో. తతో పరం ఆచరియానం తత్థ తత్థ యుత్తివిచారణా”తి వుత్తం. **పమాణచీవరస్సా**తి పచ్ఛిమప్పమాణస్స. **ద్వే చీవరానీ**తి సహ ఉత్తరాసఙ్గేన. **ఏస నయో**తి పమాణయుత్తేసు యత్థ కత్థచీతిఆదినయోవ. “తం అతిక్కామయతో ఛేదనక”న్తి (పాచి॰ ౫౩౩) వచనతో ఉత్తరి పటిసిద్ధం, తతో హేట్ఠా అప్పటిసిద్ధత్తా వట్టతి. తత్థ సియా – తిచీవరస్స పచ్ఛిమప్పమాణం విసుం సుత్తే నత్థీతి, న వత్తబ్బం, సిక్ఖాకరణీయేహి సిద్ధత్తా. కిం వుత్తం హోతి? “‘పరిమణ్డలం నివాసేస్సామి, పారుపిస్సామి, సుప్పటిచ్ఛన్నో అన్తరఘరే గమిస్సామీ’తి (పాచి॰ ౫౭౬-౫౭౮) వచనతో యత్తకేన పమాణేన పరిమణ్డలతా, సుప్పటిచ్ఛన్నతా చ **అట్ఠకథాయం** వుత్తక్కమేన సమ్పజ్జతీ”తి వత్తబ్బం. తేసం వసేన పచ్ఛిమప్పమాణన్తి సిద్ధం, తఞ్చ ఖో ముట్ఠిపఞ్చకాది యథావుత్తమేవ వుచ్చతే. తేనేవాహ లేసం లపేత్వా “విసుం సుత్తే నత్థీ”తి.

అపిచేత్థ అధిప్పేతం, తథాపి న సమేతియేవాతి అత్థో, తస్మా “యదీ”తిఆదిసమ్బన్ధో అద్ధా వుత్తో. యస్మా పరిచ్ఛిన్నో సమేతి చ. ఇతరేసు పన ఏకచ్చస్మిం ఆచరియవాదే నేవ పరిచ్ఛేదో అత్థి. ఏకచ్చస్మిం న పుబ్బాపరం సమేతీతి సమ్బన్ధో. **అధిట్ఠానం అధిట్ఠానమేవ,** పరిభోగకాలే పన అరజితం న వట్టతి. ఇదం సబ్బం తిచీవరే ఏవ. ఇమస్స పన సిక్ఖాపదస్స అయం సఙ్ఖేపవినిచ్ఛయో – అనత్థతే కథినే హేమన్తానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ అత్థతే కథినే గిమ్హానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ ఉప్పన్నచీవరం సన్ధాయ “నిట్ఠితచీవరస్మి”న్తిఆది వుత్తన్తి.

ఏత్థాహ – “రజకేహి ధోవాపేత్వా సేతం కారాపేన్తస్సాపి అధిట్ఠానం అధిట్ఠానమేవా”తి వచనతో అరజితేపి అధిట్ఠానం రుహతి, తేన సూచికమ్మం కత్వా రజిత్వా కప్పబిన్దుం దత్వా అధిట్ఠాతబ్బన్తి నియమో న కాతబ్బోతి? వుచ్చతే, కాతబ్బోవ పత్తో వియ అధిట్ఠితో. యథా పున సేతభావం, తమ్బభావం వా పత్తో అధిట్ఠానం న విజహతి, న చ పన తాదిసో అధిట్ఠానం ఉపగచ్ఛతి, ఏవమేతం దట్ఠబ్బన్తి. “యతో పట్ఠాయ పరిభోగాదయో వట్టన్తి, తతో పట్ఠాయ అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బ”న్తి వదన్తి.

అవిసేసేన వుత్తవచనన్తి అధిట్ఠాతబ్బం అధిట్ఠేతి, వికప్పేతబ్బం వికప్పేతీతి ఏవం సవిసేసం కత్వా అవచనం “న వికప్పేతు”న్తి (మహావ॰ ౩౫౮) ఇమినా **విరుద్ధం వియ దిస్సతి**. ఇదాని ఇదం అధిట్ఠానవికప్పననయపటిబద్ధం **ఖన్ధకం, పరివార**ఞ్చ మిస్సేత్వా పకిణ్ణకం వుచ్చతి – **ఖన్ధకే** తావ “అనుజానామి, భిక్ఖవే, తిచీవరం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతుం, వస్సికసాటికం వస్సానం చాతుమాసం అధిట్ఠాతుం, తతో పరం వికప్పేతు”న్తిఆది వుత్తం. **పరివారే** “న నవ చీవరాని అధిట్ఠాతబ్బాని, న నవ చీవరాని వికప్పేతబ్బానీ”తి (పరి॰ ౩౨౯), “దసకే దస, ఏకాదసకే ఏకాదస చీవరాని అధిట్ఠాతబ్బాని, న వికప్పేతబ్బానీ”తి (పరి॰ ౩౩౧) చ అనేకక్ఖత్తుం వచనేన సుట్ఠు దళ్హం కత్వా “సబ్బాని చీవరాని అధిట్ఠాతబ్బాని, న వికప్పేతబ్బానీ”తి వుత్తం, తస్మా ఉభోపి తే విరుద్ధా వియ దిస్సన్తి, **ఖన్ధకే** ఏవ చ “వస్సికసాటికం వస్సానం చాతుమాసం అధిట్ఠాతుం తతో పరం వికప్పేతు”న్తి (మహావ॰ ౩౫౮) వుత్తం. **తదట్ఠకథాయం** “వస్సికసాటికా అనతిరిత్తప్పమాణా నామం గహేత్వా వుత్తనయేనేవ చత్తారో వస్సికే మాసే అధిట్ఠాతబ్బా, తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా”తి వుత్తం. ఇదఞ్చ విరుద్ధం వియ దిస్సతి అఞ్ఞమఞ్ఞం హేమన్తే పచ్చుద్ధారసమ్భవతో, వస్సానే వికప్పనాసమ్భవతో చ. తథా ఇధ “అనాపత్తి అన్తోదసాహం అధిట్ఠేతి వికప్పేతీ”తి వచనప్పమాణతో సబ్బత్థ వికప్పనాయ అప్పటిసిద్ధభావో వేదితబ్బోతి (పారా॰ అట్ఠ॰

౨.౪౬౯) అట్ఠకథావచనం పరివారవచనేన విరుద్ధం వియ దిస్సతి, న హి విరుద్ధం తథాగతా భాసన్తి, తస్మా అట్ఠకథానయోవేత్థ పటిసరణం, యేన సబ్బమ్పి తం ఏకరసం హోతి. **పరివారట్ఠకథాయఞ్చ** వుత్తం "న వికప్పేతబ్బానీతి అధిట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ న వికప్పేతబ్బానీ"తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౩౨౯). తిచీవరాని అధిట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ, వస్సికసాటికాదీని చ అత్తనో అత్తనో అధిట్ఠానఖేత్తే న అకామా వికప్పేతబ్బానీతి అత్థో, అవసేసపాళి, అత్థో చ ఇధ **అట్ఠకథాయం** వుత్తో, తస్మా సబ్బమ్పేతం ఏకరసన్తి.

ఏత్థాహ – యది ఏవం "నవ చీవరాని నాధిట్ఠాతబ్బానీ"తి చ వత్తబ్బం. వికప్పితకాలతో పట్ఠాయ హి నాధిట్ఠాతబ్బానీతి? ఏత్థ వుచ్చతే – "తిచీవరం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతుం…పే॰… పరిక్ఖారచోళం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతు"న్తి ఏత్థ సబ్బత్థ అధిట్ఠానే పటిసేధాదస్సనతో, వికప్పనాయ అదస్సనతో చ "తతో పర"న్తి ద్విన్నేవ పరిచ్ఛేదదస్సనతో చ "నవ చీవరాని అధిట్ఠాతబ్బాని, న వికప్పేతబ్బాని చేవ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అపరో నయో – అనుజానామి, భిక్ఖవే, తిచీవరం అధిట్ఠాతుం అకామా. కస్మా? కాలే ఉప్పన్నం అనధిట్ఠహన్తస్స కాలాతిక్కమే ఆపత్తిసమ్భవతో, అకాలే ఉప్పన్నం అనధిట్ఠహన్తస్స దసాహాతిక్కమే ఆపత్తిసమ్భవతో చ. తత్థ యం కాలే ఉప్పన్నం అప్పహోన్తేపి దసాహే కాలాతిక్కమే ఆపత్తికరం, తం నిస్సజ్జనకాలే "ఇదం మే, భన్తే, అతిరేకచీవరం ధారితం నిస్సగ్గియం, ఇమాహం సఙ్ఘస్సా"తిఆదినా నిస్సజ్జితబ్బం, ఇతరం యథాపాళిమేవ. తత్థ పఠమనయో "యో పన, భిక్ఖు, అతిరేకచీవరం ధారేయ్య నిస్సగ్గియ"న్తి ఇమాయ పఠమపఞ్ఞత్తియా వసేన వుత్తో, దుతియో అనుపఞ్ఞత్తియా వసేన వుత్తో.

యథా చ నిస్సజ్జితబ్బవత్థుమ్హి అసతి యథాపాళిం అవత్వా కేవలం ఆపత్తి ఏవ దేసేతబ్బా, యథా చ వస్సికసాటికనిస్సజ్జనే కేవలం పరియిట్ఠమత్తే యథాపాళిం అవత్వా యథాసమ్భవం నిస్సజ్జితబ్బం, తథా ఇదమ్పీతి వేదితబ్బం. యథా సంవచ్ఛరాతిక్కన్తం అతిరేకచీవరం "దసాహాతిక్కన్త"మిచ్చేవ వుచ్చతి. సంవచ్ఛరవిప్పవుత్థతిచీవరం, మాసాతిక్కన్తఞ్చ "రత్తివిప్పవుత్థ"న్తి చ "ఛారత్తవిప్పవుత్థ"న్తి చ వుచ్చతి, తథా ఇదమ్పి "దసాహాతిక్కన్త"మిచ్చేవ వుచ్చతీతి ఏకే, తస్మా సిద్ధమిదం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తిచీవరం అధిట్ఠాతుం అకామా"తి, తథా అకామా న వికప్పేతున్తి అత్థో. ఇచ్ఛాయ హి సతి "పచ్చుద్ధరిత్వా విప్పవాససుఖత్థం వికప్పనాయ ఓకాసో దిన్నో హోతి, దసాహాతిక్కమే చ అనాపత్తీ"తి వచనతో వికప్పేతుం అనుజానామీతి వుత్తం హోతి. తథా వస్సికసాటికా అకామా అధిట్ఠాతుం దసాహాతిక్కమే ఆపత్తిసమ్భవతో. కిత్తకం కాలన్తి చే? వస్సానం చాతుమాసం, ఇచ్ఛాయ పన సతి ఉద్ధంయేవ వికప్పేతబ్బం. "సబ్బత్థ వికప్పనాయ అప్పటిసిద్ధభావో వేదితబ్బో"తి హి వుత్తం. "అత్థాపత్తి హేమన్తే ఆపజ్జతి, నో గిమ్హే, నో వస్సే"తి (పరి॰ ౩౨౩) చ వుత్తం, తేన వుత్తం **అట్ఠకథాయం** "తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా"తి.

తత్రాయం విచారణా – కదా పచ్చుద్ధరితబ్బా, కదా వికప్పేతబ్బా, కిఞ్చేత్థ యస్మా "తతో పర"న్తి వుత్తం. హేమన్తఞ్చ పత్తమత్తే సా అధిట్ఠానం విజహతి, తస్మా "పచ్చుద్ధరిత్వా"తి న వత్తబ్బం అధిట్ఠానస్స నత్థితాయ, అథ "అన్తోచాతుమాసే వికప్పేతబ్బా"తి న వత్తబ్బం. "తతో పరం వికప్పేతు"న్తి హి వుత్తన్తి? ఏత్థ ఏకచ్చే వదన్తి "వత్తబ్బమేత"న్తి. యథా పరివుత్థపరివాసో, చిణ్ణమానత్తో చ సన్తో నిట్ఠితేసుపి పరివాసమానత్తదివసేసు, తథా నిట్ఠితేసుపి అధిట్ఠానదివసేసు సాధిట్ఠానమేతన్తి ఏకే. **అట్ఠకథాచరియానం** ఇదం సన్నిట్ఠానం "కత్తికపుణ్ణమదివసే పచ్చుద్ధరిత్వా పాటిపదదివసే వికప్పేతబ్బా"తి. వుత్తఞ్హేతం **పరివారట్ఠకథాయం** "కత్తికపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమే పాటిపదదివసే వికప్పేత్వా ఠపితం వస్సికసాటికం నివాసేన్తో హేమన్తే ఆపజ్జతి. **కురున్దియం** పన 'కత్తికపుణ్ణమదివసే అపచ్చుద్ధరిత్వా హేమన్తే ఆపజ్జతీ'తి

వుత్తం, తమ్పి సువుత్తం. ‘చాతుమాసం అధిట్ఠాతుం, తతో పరం వికప్పేతు’న్తి హి వుత్త”న్తి (పరి॰ అట్ఠ॰ ౩౨౩). తత్థ కురున్దినయో పచ్ఛా వుత్తత్తా సారతో దట్ఠబ్బో , న పురిమో. నివాసేన్తో హి గిమ్హేపి ఓరేనద్ధమాసం ఆపజ్జతి ఏవ. ఇధ చ “అత్థాపత్తి హేమన్తే ఆపజ్జతి, నో గిమ్హే”తి వుత్త”న్తి కురున్దివచనస్సాయమత్థో దిస్సతి.

“కత్తికపుణ్ణమదివసే అపచ్చుద్ధరిత్వా తస్మింయేవ దివసే అవికప్పేన్తో పచ్ఛిమపాటిపదదివసే అపచ్చుద్ధారపచ్చయా దుక్కటం ఆపజ్జతి, న, అవికప్పనపచ్చయా దసాహపరిహారసమ్భవతో”తి కారణమేకే వదన్తి. ఏవం సతి హేమన్తే పత్తమత్తే అధిట్ఠానం విజహతీతి ఆపజ్జతి, తఞ్చ అయుత్తం. అధిట్ఠానఞ్హి “అఞ్ఞస్స దానేన…పే॰… ఛిద్దభావేనాతి ఇమేహి నవహి కారణేహి విజహతీ”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౬౯) వుత్తం, న “అధిట్ఠానఖేత్తాతిక్కమేన వా”తి. అసాధారణత్తా న వుత్తన్తి చే? న, “ఛిద్దభావేనా”తి న వత్తబ్బప్పసఙ్గతో, ఛిద్దభావేన పన తిచీవరస్సేవ **సబ్బట్ఠకథాసు** అధిట్ఠానవిజహనస్స వుత్తత్తా. తస్మా హేమన్తస్స పఠమదివసే అపచ్చుద్ధారపచ్చయా దుక్కటం ఆపజ్జతి, న పచ్చుద్ధరిత్వా అవికప్పనపచ్చయా. “వికప్పేతు”న్తి వచనతో తతో అధిట్ఠానం న విజహతీతి పఞ్ఞాయతి. న హి కత్తికపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమే పాటిపదదివసే అవికప్పేత్వా హేమన్తే ఆపజ్జతీతి వుత్తన్తి అధిప్పాయో, యస్మా తం అపచ్చుద్ధారపచ్చయా దుక్కటం హేమన్తస్స పఠమఅరుణక్ఖణే ఏవ ఆపజ్జతి, తస్మా “కత్తికపుణ్ణమదివసే అపచ్చుద్ధరిత్వా”తి వుత్తం. పచ్చుద్ధటం పన హేమన్తే దసాహపరిహారం లభతి. “దసాహే అప్పహోన్తే చీవరకాలం నాతిక్కామేతబ్బా”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౩౦) హి వుత్తం, తఞ్చ ఖో సమయే ఉప్పన్నం చే, నాసమయే. తథా చ సాధితం అపచ్చుద్ధటం న నిస్సగ్గియం హోతి, నో చ తం పరిదహితం, తస్మా కత్తికపుణ్ణమదివసే ఏవ పచ్చుద్ధరణఞ్చ వికప్పనఞ్చ కత్తబ్బన్తి సిద్ధం, ఏత్థ చ యథా అతిరేకచీవరం దసమే దివసే వికప్పేన్తేన దసాహపరమం ధారితం హోతి, అన్తోదసాహే చ వికప్పితం హోతి, తథా కత్తికపుణ్ణమాయ వికప్పేన్తేన వస్సానం చాతుమాసం అధిట్ఠితఞ్చ హోతి, తతో పరం అనాపత్తిఖేత్తే ఏవ వికప్పనా చ హోతీతి వేదితబ్బం. ఏత్తావతా అత్థి వికప్పనాఖేత్తే అధిట్ఠానం, అధిట్ఠానఖేత్తే చ వికప్పనాతి దీపితం హోతి. అఞ్ఞథా “అత్థాపత్తి అధిట్ఠానేన ఆపజ్జతి, అనధిట్ఠానేన ఆపజ్జతి. అత్థాపత్తి వికప్పనాయ ఆపజ్జతి, అవికప్పనాయ ఆపజ్జతీ”తి దుకేసు ద్వే దుకాని వత్తబ్బాని సియుం. తత్థ పఠమదుకే పఠమపదం సమ్భవతి. వికప్పనఖేత్తే హి వస్సికసాటికాదీనం అధిట్ఠానేన వినయాతిసారదుక్కటం ఆపజ్జతి. ఏతేనేవ దుతియదుక్కటస్స దుతియపదం వుత్తం హోతి. అనధిట్ఠానేన ఆపజ్జతీతి నత్థి. అన్తోదసాహే అనాపజ్జనతో, వికప్పనాదిసమ్భవతో చ వికప్పనాయ ఆపజ్జతీతి నత్థి సబ్బత్థ వికప్పనాయ అప్పటిసిద్ధత్తా, తస్మా తాని దుకాని “న లబ్భన్తీ”తి న వుత్తాని. ఏత్థాహ – యా సా “అత్థాపత్తి హేమన్తే ఆపజ్జతీ”తి (పరి॰ ౩౨౩) వచనప్పమాణతో దుక్కటాపత్తి సాధితా, సా సఙ్కిచ్చ అపచ్చుద్ధరన్తస్స యుజ్జతి, అసతియా చే, కఞ్చి, అనాపత్తి. కత్తికపుణ్ణమాయ పచ్చుద్ధటం సఙ్కిచ్చ అవికప్పయతో దుక్కటేన సహ పునదివసే నిస్సగ్గియం, అసతియా అవికప్పయతో నిస్సగ్గియమేవ ఇధ పఠమపఞ్ఞత్తియా. యం పన వుత్తం **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ కథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేనాపి, కణ్డుపటిచ్ఛాది ఆబాధవూపసమేనాపి అధిట్ఠానం విజహతి, తస్మా సా తతో పరం వికప్పేతబ్బా”తి, తేనేతం విరుజ్ఝతి, న కేవలం ఇదమేవ, “తతో పరం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా”తి అట్ఠకథావచనఞ్చ విరుజ్ఝతి. తతో పరం నామ హి హేమన్తం, తత్థ చే పచ్చుద్ధారో, “వస్సికసాటికా వస్సానమాసాతిక్కమేనాపీ”తిఆది న యుత్తం అధిట్ఠానాభావేన పచ్చుద్ధారాభావతో. అవిరోధో చ ఇచ్ఛితబ్బో, తస్మా “పచ్చుద్ధరణం వత్తమత్త”న్తివాదో ఏత్థాపి సమ్భవతీతి చే? న, **కురున్ది** వచనవిరోధతో. తత్థ హి కత్తికపుణ్ణమాయ పచ్చుద్ధారో వుత్తో, తస్మా వస్సానదివసత్తా సాధిట్ఠానావసా పచ్చుద్ధరీయతీతి న పచ్చుద్ధారో వత్తమత్తం, తస్మా “తతో పర”న్తి యావ పుణ్ణమా అధిప్పేతా సియా. యథా చాయం వికప్పో, తథా “వస్సానమాసాతిక్కమేనాపి ఆబాధవూపసమేనాపీ”తి

ఇదమ్పి అవస్సం పచ్చుద్ధరితబ్బతాయ వుత్తం సియా. ఏవఞ్చ సతి ఇధ **సమన్తపాసాదికాయ** తదవచనేన సమేతి. అఞ్ఞథా ఇధపి తం వత్తబ్బం సియాతి యథావుత్తోవ విధి ఏత్థ సమ్భవతి, కిఞ్చాపి సమ్భవతి, దువిఞ్ఞాపయస్స పన లోకస్స సువిఞ్ఞాపనత్థం వుత్తా. యస్మా పన సా వస్సానాతిక్కమేన అధిట్ఠానం విజహతి, హేమన్తపఠమారుణే చ అపచ్చుద్ధారపచ్చయా దుక్కటా సాధితా, తస్మా కత్తికపుణ్ణమాయమేవ పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేతబ్బా, అవికప్పితాయ "నిస్సగ్గియాపజ్జనమేవా"తి వత్తబ్బం. ఏత్తావతాపి సన్తోసం అకత్వా వినిచ్ఛయో పరియేసితబ్బో. హోతి చేత్థ –

"ఏవం అభావం వినయస్స పాళి,
భిన్నం అభిన్నఞ్చ తదత్థయుత్తిం;
విఞ్ఞాతుకామేన తదత్థవిఞ్ఞూ,
పరియేసితబ్బా వినయే విఞ్ఞాయా"తి.

"తుయ్హం గణ్హాహీ"తి వుత్తే వినాపి "మయ్హం గణ్హామీ"తి వచనేన సుదిన్నం హోతి. ఇతరో చే అధివాసేతి, తేనాపి సుగ్గహితం హోతి, నో చే అధివాసేతి, దేన్తేన సుదిన్నం. తం పన వత్థు న కస్సచి హోతి. తథా "మయ్హం గణ్హామీ"తి వదతి, సామికో చే అధివాసేతి, వినాపి "గణ్హాహీ"తి వచనేన సుగ్గహితం. నో చే అధివాసేతి, సామికస్సేవ తం, **న హి తస్సేతం వినయకమ్మ**న్తి ఏత్థ వినయకమ్మస్సత్థాయ చే గణ్హాతి, న వట్టతి. న కేవలం అత్తనో అత్థాయ గహితం , పున తస్సపి దేతి, వట్టతీతి చ. తథా అనపేక్ఖో హుత్వా పరస్స విస్సజ్జేత్వా పున తేన దిన్నం వా తస్స విస్సాసన్తో వా పరిభుఞ్జతి, వట్టతి. తత్థాపి వినయకమ్మవసేన న వట్టతీతి ఏకే. తే ఏవ "మహన్తం వా ఖుద్దకం కరోతీ"తి ఏత్థ "తిచీవరే దీఘతో విదత్థి అనతిక్కమిత్వా ఛిన్దిత్వా కరోతి, ఏవం సేసేసుపీ"తి వదన్తి. ఏవరూపేసు ఠానేసు పోరాణాచరియానం కథామగ్గం సుట్ఠు ఆచరియకులసేవనాయ సఞ్జానిత్వా తేన సంసన్దిత్వా సతో సమ్పజానో హుత్వా సోతూనఞ్చ చిత్తం అవిమోహేత్వా కథేతబ్బం. ఏసా అమ్హాకం ఆయాచనా.

పఠమకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౧. సన్తరుత్తరేన జనపదచారికం పక్కమన్తి. కస్మా? కిఞ్చాపి "న, భిక్ఖవే, సన్తరుత్తరేన గామో పవిసితబ్బో, యో పవిసేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (మహావ. ౩౬౨) పఠమం వుత్తం. పచ్ఛా పన "పఞ్చిమే, భిక్ఖవే, పచ్చయా సఙ్ఘాటియా నిక్ఖేపాయ, ఉత్తరాసఙ్గస్స, అన్తరవాసకస్స నిక్ఖేపాయ గిలానో వా హోతి, వస్సికసఙ్కేతం వా, నదీపారం గన్తుం వా, అగ్గళగుత్తివిహారో వా, అత్థతకథినం వా హోతీ"తి వుత్తత్తా, **అట్ఠకథాయ**మ్పిస్స "పఞ్చసు ఠానేసు అగ్గళగుత్తి ఏవ పమాణం. గుత్తే ఏవ హి విహారే నిక్ఖిపిత్వా బహి గన్తుం వట్టతి, నాగుత్తే"తి వుత్తత్తా అపఞ్ఞత్తేపి కథినే "తే భిక్ఖూ అగ్గళగుత్తివిహారే ఠపేథా"తి వత్వా సభాగానం హత్థే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా సన్తరుత్తరేన గామప్పవేసే లద్ధకప్పియా జనపదచారికం పక్కామింసూతి వేదితబ్బం.

౪౭౩. అవిప్పవాససమ్ముతిన్తి అవిప్పవాసత్థం, విప్పవాసపచ్చయా యా ఆపత్తి, తదభావత్థం వా సమ్ముతిం దాతున్తి అత్థో. తతో పట్ఠాయ వట్టతి. కిత్తకం కాలం వట్టతీతి? మాసం వా అతిరేకం వా యావ గమనే సఉస్సాహో, తావ వట్టతి. తేన

వుత్తం “ధురనిక్ఖేపం కరోన్తేన పచ్చుద్ధరితబ్బ”న్తి. **పున సమ్ముతిదానకిచ్చం నత్థీ**తి సచే ద్వాదసన్నం వస్సానం అచ్చయేన అఞ్ఞో రోగో హోతి, వట్టతి, ఉపసమ్పదకమ్మం వియ యావజీవం ఏకాసమ్ముతి వట్టతీతి చ.

“కతం వా హోతీ”తిఆది ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే న వత్తబ్బం, కస్మా? కరణపలిబోధే ఉపచ్ఛిన్నేపి అనధిట్ఠితచీవరతో విప్పవాసపచ్చయా ఆపత్తియా అసమ్భవతో, తస్మా “నిట్ఠితచీవరస్మిన్తి భిక్ఖునో చీవరం అధిట్ఠితం హోతీ”తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బన్తి చే? న, తదాయత్తత్తా . అధిట్ఠానఞ్హి కరణపలిబోధస్స నిట్ఠాపనాయత్తం, తస్మా “కతం వాతిఆది వుత్త”న్తి చ వుత్తం. తత్థ **కత**న్తి పుబ్బే వుత్తమేవ.

౪౭౭-౮. **అవిప్పవాసలక్ఖణవవత్థాపనత్థ**న్తి ఏత్థ “అన్తోగామే చీవరం నిక్ఖిపిత్వా అన్తోగామే వత్థబ్బ”న్తిఆదివచనతో అవిప్పవాసలక్ఖణం వవత్థాపితం, తబ్బిపరీతనయేన విప్పవాసలక్ఖణం వేదితబ్బం. **గామో ఏకూపచారో**తిఆదిమ్హి పన ఠపేత్వా సత్థం, రుక్ఖమూలం, అజ్ఝోకాసఞ్చ సేసేసు పరిక్ఖేపాపరిక్ఖేపవసేన ఏకూపచారనానూపచారతా వేదితబ్బా. యస్మా పన సత్థం దువిధం నివిట్ఠం, అనివిట్ఠఞ్చ, తేసు అనివిట్ఠం ఏకకులస్స వా నానాకులస్స వా అపరిక్ఖిత్తమేవ హోతి, నివిట్ఠం సియా పరిక్ఖిత్తం, సియా అపరిక్ఖిత్తం, తస్మా తత్థ పరిక్ఖేపాదివసేన అదస్సేత్వా అబ్భన్తరవసేన వుత్తో. తథా అబ్భోకాసే. రుక్ఖమూలే ఛాయావసేన. అఞ్ఞథా “సత్థో ఏకూపచారో నానూపచారో”తిఆది ఉద్దేసవిరోధో సియా **విభఙ్గే** అదస్సితత్తా, తస్మా సత్థస్స పురతో చ పచ్ఛతో చ సత్తబ్భన్తరా, పస్సతో చ ఏకబ్భన్తరన్తి అయమేకూపచారో, తతో పరం నానూపచారో. తథా రుక్ఖమూలస్స యత్థ మజ్ఝన్హికే కాలే ఛాయా ఫరతి, అయం ఏకూపచారో. ఇతరో నానూపచారో. కస్మా? తత్థ హి పరిక్ఖేపో అప్పమాణం. ఛాయావ పమాణం. అజ్ఝోకాసస్స **పాళియం** వుత్తోవ. “సత్థాదీనం ఏకకులసన్తకవసేన ఏకూపచారతా”తి లిఖితం, తస్మా నివేసనే, ఉదోసితే చ వుత్తపరిచ్ఛేదోవ అట్టాదీసూతి కత్వా సంఖిత్తం. తతో పరం ఖేత్తధఞ్ఞకరణఆరామవిహారేసు పన పరిక్ఖిత్తాపరిక్ఖిత్త-పదం పున ఉద్ధటం సత్థవిభఙ్గేన అధికారస్స పచ్ఛిన్నత్తా. “నానాగబ్భా”తిఆదివచనం పన అసమ్భవతో ఖేత్తధఞ్ఞకరణఆరామేసు న ఉద్ధటం. విహారే సమ్భవన్తమ్పి తత్థ పచ్ఛిన్నత్తా న ఉద్ధటం. **కులం** వుచ్చతి సామికో, తస్మా “ఏకకులస్స నానాకులస్సా”తి ఇమినా గామాదీనం చుద్దసన్నం చీవరనిక్ఖేపట్ఠానానం సాధారణాసాధారణభావం దీపేతి. అజ్ఝోకాసస్స పన అసమ్భవతో న వుత్తం. యస్మా పనేత్థ ఏకకులస్స, నానాకులస్స చ అపరిక్ఖిత్తేసు గామాదీసు పరిహారవిసేసో కిఞ్చాపి నత్థి, పరిక్ఖిత్తేసు పన అత్థి, తస్మా ఏకనానాకులగ్గహణం, ఏకనానూపచారగ్గహణఞ్చ సాత్థకన్తి వేదితబ్బం. తత్థపి అయం విసేసో – సత్థే, రుక్ఖమూలే చ కులభేదతోవ భేదో, నోపచారభేదతో. అజ్ఝోకాసే ఉపచారభేదతో చ, సో పన **పాళియం** న దస్సితోతి. “తం పమాణం అతిక్కమిత్వాతి వచనతో ఆకాసేపి అడ్ఢతేయ్యరతనప్పమాణే దోసో నత్థీ”తి వదన్తి.

౪౭౯. “సభా”తి ఇత్థిలిఙ్గం. “సభాయ”న్తి నపుంసకలిఙ్గం, తేన వుత్తం **“లిఙ్గబ్యత్తనయేనా”**తి. నపుంసకలిఙ్గదస్సనత్థం కిర “సభాయ”న్తి పచ్చత్తవసేన నిద్దిట్ఠం, తస్స అనుపయోగత్తా “ద్వారమూల”న్తిపి. అత్తనో నిక్ఖిత్తట్ఠానే అనిక్ఖిత్తత్తా వీథిహత్థపాసో న రక్ఖతి, యస్మిం ఘరే చీవరం నిక్ఖిత్తం హోతి, తస్మిం ఘరే వత్థబ్బం. “సభాయే వా వత్థబ్బం ద్వారమూలే వా, హత్థపాసా వా న విజహితబ్బ”న్తి హి వుత్తం. “హత్థపాసేయేవ అరుణం ఉట్ఠపేతబ్బ”న్తి నియమితత్తా జానితుం న సక్కాతి చే? అన్తోఘరే న సక్కా, తథా తథా వుత్తత్తా, తస్మా “యుత్తి పమాణ”న్తి వుత్తం. అయమత్థో **అట్ఠకథాయ**మ్పి పకాసితో, పునపి ఖుద్దకగామే సబ్బసాధారణగామద్వారవసేన. సచే తస్స ద్వారద్వయం హోతి, మజ్ఝే చ ఘరసభాయం, యత్థిచ్ఛతి, తత్థ వసితబ్బ”న్తి.

౪౮౦-౧. యాని నివేసనాదీని గామసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛన్తి, తాని నివేసనాదీనీతి అధిప్పేతాని. అజ్ఝోకాసే అపరిసఙ్కితమ్పి చీవరం అతిరేకసత్తబ్భన్తరే నిక్ఖిత్తం నిస్సగ్గియం హోతి, ఏత్థ అన్తోసీమతా న రక్ఖతి, సత్థే పన రక్ఖతి. "నదీపరిహారో చ లబ్భతీ"తి వచనతో ఉదకుక్ఖేపసీమాయం పరిహారో లబ్భతీతి సిద్ధం. సామన్తవిహారో చే ఏకసీమో, చీవరం న నిస్సగ్గియం.

ఇదాని –

"ఛిన్నం ధుతఙ్గం సాసఙ్క-సమ్మతో సన్తరుత్తరం;
అచీవరస్సానాపత్తి, పచ్చుద్ధారాదిసిద్ధితో"తి. –

ఇదం పకిణ్ణకం, తత్థాయం చోదనాపుబ్బఙ్గమో వినిచ్ఛయో – కేచి "దిగుణం సఙ్ఘాటి"న్తి (మహావ. ౩౪౮) వచనతో "ఏకచ్చికా సఙ్ఘాటిపి నాధిట్ఠాతబ్బా. సచే అధిట్ఠాతి న రుహతీ"తి వత్వా ఉపసమ్పదాపేక్ఖానమ్పి దిగుణమేవ సఙ్ఘాటిం దత్వా ఉపసమ్పాదేన్తి, తే ఇమినా సుత్తలేసేన సఞ్ఞాపేతబ్బా. భగవతా హి "ఛిన్నకం సఙ్ఘాటిం ఛిన్నకం ఉత్తరాసఙ్గం ఛిన్నకం అన్తరవాసక"న్తి పఠమం అనుఞ్ఞాతం. తతో "అఞ్ఞతరస్స భిక్ఖునో తిచీవరే కరియమానే సబ్బం ఛిన్నకం నప్పహోతి. ద్వే ఛిన్నకాని ఏకం అచ్ఛిన్నకం నప్పహోతి. ద్వే అచ్ఛిన్నకాని ఏకం ఛిన్నకం నప్పహోతీ"తి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అన్వాధికమ్పి ఆరోపేతు"న్తి (మహావ. ౩౬౦) అనుఞ్ఞాతం, తస్మా ఏకచ్చికాపి సఙ్ఘాటి వట్టతీతి సిద్ధం. యా ఛిజ్జమానా నప్పహోతి, తస్సా కుతో దిగుణతాతి. **అట్ఠకథాయ**మ్పిస్స వుత్తం "అన్వాధికమ్పి ఆరోపేతున్తి ఆగన్తుకపత్తమ్పి దాతుం. ఇదం పన అప్పహోనకే ఆరోపేతబ్బం. సచే పహోతి, ఆగన్తుకపత్తం న వట్టతి, ఛిన్దితబ్బమేవా"తి (మహావ. అట్ఠ. ౩౬౦). కథినం పన ఛిన్నకమేవ వట్టతి ఆవేణికలక్ఖణత్తా , "ఛిన్నకం దిగుణం నప్పహోతీ"తి వచనాభావతో చాతి సన్నిట్ఠానమేత్థ గన్తబ్బం.

ధుతఙ్గన్తి అనుపసమ్పన్నానం తేచీవరికధుతఙ్గాభావతో తిచీవరేనేవ తేచీవరికోతి. తేసం అధిట్ఠానాభావతో "అధిట్ఠితేనేవా"తి వత్తబ్బం హోతూతి చే? న, ధుతఙ్గభేదేన విరోధప్పసఙ్గతో. చతుత్థచీవరసాదియనేన హి ధుతఙ్గభేదో, న తిచీవరవిప్పవాసేన, నాపి అతిరేకచీవరసాదియనేన, నాపి అతిరేకచీవరధారణేన. యస్మా పన భిక్ఖూనంయేవ భగవతా అధిట్ఠానవసేన నవ చీవరాని అనుఞ్ఞాతాని, జాతివసేన చ వుత్తాని, న ఏవం అనుపసమ్పన్నానం. తస్మా తేసం చీవరనియమాభావా న తం ధుతఙ్గం అనుఞ్ఞాతం గహట్ఠానం వియ, తస్మా తస్స సమాదానవిధానే అవచనతో చ సన్నిట్ఠానమేత్థ గన్తబ్బం.

సాసఙ్కసమ్మతోతి కఙ్ఖావితరణియం సాసఙ్కసిక్ఖాపదే విసుం అఙ్గాని న వుత్తాని, "సేసమేత్థ చీవరవగ్గస్స దుతియసిక్ఖాపదే వుత్తనయేన వేదితబ్బ"న్తి (కఙ్ఖా. అట్ఠ. సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, న చ పనేతం వుత్తం. తత్థ రత్తివిప్పవాసో చతుత్థం అఙ్గం, ఇధ ఛారత్తవిప్పవాసో, అయమేత్థ విసేసోతి, తస్మా అఙ్గసామఞ్ఞతో, సమ్ముతిసామఞ్ఞతో చ సాసఙ్కసిక్ఖాపదమేవ వదన్తి. ఇదం నిప్పదేసం, తం సప్పదేసం మాసపరమత్తా. తత్థ బహిగామేపి గామసీమం ఓక్కమిత్వా వసిత్వా పక్కమన్తస్స అనాపత్తి, ఇధ న తథా, ఇధ అనన్తరే అనన్తరే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియం, తత్థ సత్తమేతి అయం ఇమేసం ద్విన్నం విసేసో. అఙ్గాని పన చీవరనిక్ఖేపఙ్గసమ్పత్తితో విపరియాయేన, ఇధ వుత్తనయేన చ సిద్ధత్తా న వుత్తాని. తాని కామం న వుత్తాని, తథాపి చతుత్థమఙ్గం విసేసితబ్బం, న పన విసేసితం. కింకారణా? ఇధ వుత్తనిస్సజ్జనక్కమేన నిస్సజ్జేత్వా ఆపత్తిదేసనతో, తత్థాపన్నాపత్తివిమోక్ఖదీపనత్థం. సంవచ్ఛరవిప్పవుత్థమ్పి రత్తివిప్పవుత్థమేవ, పగేవ ఛారత్తం

విప్పవుత్థం. ఏవం సన్తేపి తత్థ యథావుత్తఅఙ్గసమ్పత్తియా సతి తత్థ వుత్తనయేనేవ నిస్సజ్జితబ్బం. హేమన్తే వా గిమ్హే వా నిస్సజ్జతి చే? ఇధ వుత్తనయేనాపి నిస్సజ్జితుం వట్టతీతి ఞాపనత్థం చతుత్థం అఙ్గం న విసేసితన్తి నో తక్కోతి ఆచరియో. మాసాతిక్కన్తమ్పి చీవరం "దసాహాతిక్కన్త"న్తి వత్వా నిస్సట్ఠమేవ. ద్వయేన ఊనమాసం హుత్వా "దసాహాతిక్కన్త"న్తి వత్వా మాసాతిక్కన్తన్తి ఏకే. తథాపి సచే పచ్చాసాచీవరం హోతి, నిస్సగ్గియం "దసాహాతిక్కన్త"న్తి వత్వా, మూలచీవరం పన "మాసాతిక్కన్త"న్తి వత్వా నిస్సజ్జితబ్బం.

"సన్తరుత్తర"న్తి వా "సఙ్ఘాటి"న్తి వా "చీవర"న్తి వా కిం తిచీవరం, ఉదాహు అఞ్ఞమ్పీతి . కిఞ్చేత్థ – యది తిచీవరమేవ పటిసిద్ధం, పరియాపన్నవసేన అచ్ఛిన్నచీవరచ్ఛిన్దనధోవాపనవిఞ్ఞత్తిఆదివిరోధో. అథ అఞ్ఞమ్పి, "నిట్ఠితచీవరస్మి"న్తి ఏవమాదినా విరోధోతి? వుచ్చతే – న నియమతో వేదితబ్బం యథాసమ్భవం గహేతబ్బతో. తథా హి "చీవరం నిక్ఖిపిత్వా సన్తరుత్తరేన జనపదచారికం పక్కమన్తీ"తి (పారా. ౪౭౧) ఏవమాదీసు తిచీవరమేవ. "న, భిక్ఖవే, సన్తరుత్తరేన గామో పవిసితబ్బో, సన్తరుత్తరపరమం తతో చీవరం సాధితబ్బ"న్తి ఏవమాదీసు యంకిఞ్చి, తథా సగుణం కత్వా సఙ్ఘాటియో దాతబ్బా, నివాసనం దాతబ్బం, సఙ్ఘాటి దాతబ్బా, హన్ద తే, ఆవుసో, సఙ్ఘాటి, దేహి మే పటన్తిఆదీసు. వుత్తఞ్హేతం "సబ్బఞ్హి చీవరం సఙ్ఘటితట్ఠేన 'సఙ్ఘాటీ'తి వుచ్చతీ"తి. తథా "నిట్ఠితచీవరస్మి"న్తి ఏత్థాపీతి ఏకే. అన్తోసమయే హి యావదత్థం చీవరం అనుఞ్ఞాతం, తం సబ్బం కరియమానం కదా నిట్ఠానం గచ్ఛిస్సతి, తస్మా తిచీవరమేవాతి ఏకే. **అచీవరస్సానాపత్తి పచ్చుద్ధారాదిసిద్ధితో**తి కిం వుత్తం హోతి? ఉదోసితసిక్ఖాపదస్స నిప్పయోజనభావప్పసఙ్గతో తిచీవరవిప్పవాసే తేచీవరస్స ఆపత్తీతి ఏకే. తత్థేతం వుచ్చతి న హోతి ఆపత్తి పచ్చుద్ధారాదిసిద్ధితో. "అనాపత్తి అన్తోఅరుణే పచ్చుద్ధరతి, విస్సజ్జేతీ"తి హి వుత్తం. అఞ్ఞథా పచ్చుద్ధరన్తస్స, అన్తోఅరుణే విస్సజ్జేన్తస్స చ యావ అఞ్ఞో నాధిట్ఠాతి, తావ ఆపత్తిం ఆపజ్జతి యథావుత్తనయేన. అఞ్ఞథా సత్తబ్భన్తరేన విప్పవాసస్సాతి విప్పవాసతో యథారుతంయేవ సతి విప్పవాసే విప్పవాసతో అవిప్పవాసే సతి అవిప్పవాసతోతి.

ఉదోసితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియకథినసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౯౭. నప్పహోతీతి లామకపరిచ్ఛేదం న పాపుణాతి, తేనేవ తిచీవరస్స ముట్ఠిపఞ్చకాదిలామకపరిచ్ఛేదోవ తావ వుత్తో. చీవరే పచ్చాసా **చీవరపచ్చాసా**. తేనేతం దీపేతి – తం చీవరం పచ్ఛా లబ్భతు వా మా వా, యావ సా పచ్చాసా ఛిజ్జతి, తావ ఇదం మూలచీవరం ఠపేతుం అనుజానామీతి. "చీవరపచ్చాసా"తి మరియాదత్థే నిస్సక్కవచనం, భుమ్మత్థే వా పచ్చత్తవచనం కతం.

౪౯౯-౫౦౦. నిట్ఠితచీవరస్మిం ...పే.... చీవరాసా వా ఉపచ్ఛిన్నాతిఆదిమ్హి తీసు చీవరేసు అఞ్ఞతరం కతం హోతి, సేసా అత్థి, రక్ఖతి. చీవరపలిబోధస్స ఉపచ్ఛేదే, ఉబ్భతస్మిఞ్చ కథినే సమయే వా హేమన్తస్స సమయే వా అకాలచీవరం ఉప్పజ్జేయ్య, ఖిప్పమేవ కారేతబ్బం . సతి పారిపూరియా పచ్చాసా న రక్ఖతి, అసతి నత్థి చే పచ్చాసా, న రక్ఖతి. "అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్న"న్తి వచనతో అపరకత్తికా అత్థతే వా అనత్థతే వా సమయోవ. హేమన్తో సియా సమయో అత్థతే, సియా అసమయో అనత్థతే. తతో పరం ఏకంసతో అసమయో వాతి. "**ఆదిస్స దిన్న**"న్తి ఇదం ఇధ అలబ్భమానమ్పి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం భిక్ఖునీనం **దుతియనిస్సగ్గియే** (పాచి. ౭౩౮ ఆదయో) సేసం అకాలచీవరం వియ. తత్థ హి

భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స “సమ్పత్తా భాజేన్తూ”తి ఏవం ఆదిస్స దిన్నమేవ “అకాలచీవరం కాలచీవర”న్తి అధిట్ఠహిత్వా భాజేన్తియా నిస్సగ్గియం. తథా హి తత్థ యథా “అకాలచీవరం నామ అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్నం, అత్థతే కథినే సత్తమాసే ఉప్పన్న”న్తి ఇదం అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం, ఏవంసమ్పదమిదం. యది ఏవం “ఏకపుగ్గలస్స ఇదం తుయ్హం దమ్మీతి దిన్న”న్తి ఇదం కిమత్థం వుత్తం, న హి తం భాజనీయన్తి చే? అభాజనీయసామఞ్ఞతో వుత్తం హోతి. యథా సఙ్ఘస్స ఆదిస్స దిన్నం అత్థతకథినేహి ఏవ భిక్ఖూహి అభాజనీయత్తా అకాలచీవరం నామ జాతం, ఏవం పుగ్గలికమ్పి ఇతరేహీతి అత్థో. ఏవం సన్తేపి కస్సచి సియా “ఆదిస్స దిన్నమ్పి దసాహమేవ పరిహారం లభతీ”తి. తస్సేతం పాటికఙ్ఖం. **పఠమకథినే** “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి ఇదఞ్హి నిరత్థకన్తి. అనుబ్భతస్మిమ్పి హి కథినే దసాహపరమమేవ ధారేతబ్బన్తి విఞ్ఞాతత్తా అనాదిస్స దిన్నమేవ సన్ధాయేతం వుత్తం సియాతి చే? ఏవం సన్తేపి అనాదిస్స దిన్నమ్పి అనత్థతకథినానం అపరకత్తికాయ దసాహమేవ పరిహారం లభతి “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి వుత్తత్తా. ఆమన్తాతి చే? “అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్న”న్తి వచనేన విరుజ్ఝతి, తస్మా యథావుత్తనయేనేవేత్థ సన్నిట్ఠానం గన్తబ్బం.

అనుగణ్ఠిపదే వుత్తం “పఠమసిక్ఖాపదే సబ్బచీవరానం యావదత్థచీవరవసేన కథినమాసబ్భన్తరే దసాహాతిక్కమేపి అనాపత్తి పరిహారస్స దిన్నత్తా. యథా కథినమాసబ్భన్తరే ఆదిస్స దిన్నమకాలచీవరం కాలచీవరపరిహారమేవ లభతి, తథా ఇతరమాసేపి లభతీతి వేదితబ్బం. తస్మా ఏవం ‘నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే భిక్ఖునో పనేవ చీవరం ఉప్పజ్జేయ్యా’తిఆదినా సిక్ఖాపదే సిద్ధేపి అనత్థతకథినానం పచ్ఛిమకత్తికమాసం అనుజానన్తేన ‘అకాలచీవరం ఉప్పజ్జేయ్యా’తి వుత్తం. ఏవఞ్హి అవుత్తే అకాలచీవరం నామ ‘అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్న’న్తి న సక్కా వత్తుం. ఏవఞ్హి వచనతో అనత్థతకథినానం అత్థతకథినానం వియ సబ్బచీవరానం పచ్ఛిమకత్తికమాసే దసాహాతిక్కమే నిస్సగ్గియం న హోతీ”తిఆది.

భియ్యోపి ఏవం వుత్తం – యం పన మయా “పఠమకథినే దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బ”న్తి అనుఞ్ఞాతం, తమ్పి కథినమాసతో బహి ఉప్పన్నమేవ, న అన్తోతి అయమత్థో దీపితో హోతి. కథం? అతిరేకచీవరస్స దసాహపరిహారతో ఉద్ధం ఆపజ్జితబ్బాపత్తిం “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి అనుపఞ్ఞత్తియా కథినబ్భన్తరే వారేత్వా తతో ఉద్ధం ఉప్పన్నేసు దసాహాతిక్కమే ఆపజ్జితబ్బాపత్తిం ఇమినా సిక్ఖాపదేన వారేతుం “అకాలచీవరం ఉప్పజ్జేయ్యా”తిఆది వుత్తం. తేన “కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవరం నామా”తి వచనతో కథినుబ్భారతో ఉద్ధం దసాహపరిహారం న లభతీతి దీపితం హోతి, తేహి సద్ధిం పున కథినుబ్భారతో ఉద్ధం పఞ్చ దివసాని లభతీతి పసఙ్గోపి “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే భిక్ఖునో పనేవ అకాలచీవరం ఉప్పజ్జేయ్య...పే.... ఖిప్పమేవ కారేతబ్బ”న్తి అకాలచీవరస్స ఉప్పత్తికాలం నియమేత్వా వుత్తత్తా నివారితో హోతి, తదుభయేన కథినబ్భన్తరే ఉప్పన్నచీవరం కథినుబ్భారతో ఉద్ధం ఏకదివసమ్పి పరిహారం న లభతీతి సిద్ధం హోతి. ఏవం అపరే వదన్తీతి.

పునపి వుత్తం – ఆచరియా పన ఏవం వదేయ్యుం “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే భిక్ఖునో పనేవ అకాలచీవరం ఉప్పజ్జేయ్యా”తి ఏత్థ “నిట్ఠితచీవరస్మిం భిక్ఖునా ఉబ్భతస్మిం కథినే”తి వదన్తో ఏవం విఞ్ఞాపేతి “ఏత్థన్తరే తిణ్ణన్నమ్పి అకాలచీవరానం ఉప్పత్తి అభావ”న్తి. కస్మా పన పదభాజనే విత్థారితానీతి? వుచ్చతే – ఇదం సిక్ఖాపదం అధిట్ఠానం సన్ధాయ వుత్తం, కిన్తు పఠమే దసాహం అనుజానిత్వా తస్మిం అప్పహోన్తే సచే పచ్చాసా అత్థి, తమేవ వడ్ఢేత్వా మాసం అనుజానన్తో ఇమమ్పి అత్థవిసేసం దీపేతి అకాలచీవరం నామ సమ్ముఖీభూతేన భాజేతబ్బన్తిపి దీపేతి. తం పన “ఆకఙ్ఖమానేన భిక్ఖునా పటిగ్గహేతబ్బ”న్తి ఇమినా సిక్ఖాపదేన వడ్ఢేత్వా వుత్తన్తి, తస్మా తీణిపి పదభాజనే విత్థారితానీతి.

‘‘ఖిప్పమేవ కారేతబ్బన్తి దసాహా కారేతబ్బ’’న్తి ఇదం పన పహోనకభావే పురిమసిక్ఖాపదలక్ఖణేనాతి దీపేతుం వుత్తం, తస్మా ‘‘ఏవం సీఘన్తి వా లహున్తి వా’’తిఆదినా అవత్వా ‘‘దసాహా’’తి వుత్తం. అత్థతకఠినస్స ఏవం హోతు, అనత్థతే పన కఠినే కథన్తి వుత్తే అనత్థతస్స పటిక్ఖేపతం దస్సేతీతి వుత్తో అపస్సన్తో విఘాతం ఆపజ్జతీతి. **ఏకతింసే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియ**న్తి మహన్తేనపి పచ్చాసాచీవరేన సహ ఘటితమ్హి తబ్భావం అనుపతిత్వా నిస్సగ్గియం హోతి సతి పచ్ఛిమప్పమాణసమ్భవే, అసతి న హోతి, పున ఘటితే హోతి, అఞ్ఞేన ఘటితే న హోతి. ఛిన్నం అఞ్ఞవత్థు హోతి. పుబ్బపరిచ్ఛేదం అతిక్కన్తం ఘటితం పున అఞ్ఞపరిచ్ఛేదం లభతీతి ఏకే, ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం. అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** పన ‘‘సఙ్ఘస్స వా ఇదం అకాలచీవరన్తి ఉద్దిస్స దిన్న’న్తి ఏత్థ సఙ్ఘస్స దిన్నే ఆపత్తి నామ నత్థి, ‘సోతస్స రహో’తిఆదీసు వియ పదుద్ధారేన వుత్తం, తస్స లాభం సన్ధాయాతి చే? **సఙ్ఘతో వా ఉప్పజ్జేయ్యా**తి అనేన సిద్ధత్తా అధికమేవా’’తి చ ‘‘సఙ్ఘో చీవరాని లభిస్సతి గణో వా’తిఆదినాపి పాఠో అత్థీ’’తి చ వుత్తం. **గణ్ఠిపదే** కోసల్లత్థం పన మయా సబ్బం లిఖితం, సుట్ఠు విచారేత్వా కథేతబ్బం.

తతియకఠినసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౦౩-౫౦౫. **భత్తవిస్సగ్గ**న్తి భత్తకిచ్చాధిట్ఠానం. భత్తకిచ్చాధిట్ఠానవిభాగన్తి పోరాణా. **తత్థ నామ త్వ**న్తి తత్థ తయా కతకమ్మే ఏవం అకత్తబ్బే సతి ధోవాపిస్ససి నామ. అథ వా సో నామ త్వన్తి అత్థో. **ఉభతోసఙ్ఘే ఉపసమ్పన్నా**తి భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పదాయ పటిక్ఖిత్తత్తా తదనుపసఙ్గభయా ఏవం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ‘‘పురాణచీవర’’న్తి ఏత్థ పురాణభావదీపనత్థమేవ ‘‘**సకిం నివత్థమ్పి సకిం పారుతమ్పీ**’’తి వుత్తం, తస్మా ‘‘చీవరం నామ ఛన్నం చీవరానం అఞ్ఞతరం చీవరం వికప్పనుపగం పచ్ఛిమ’’న్తి వచనస్స ఓకాసో న జాతోతి ఏకే. యస్మా వికప్పనుపగపచ్ఛిమం ఇధ నాధిప్పేతం, నివాసనపారుపనుపగమేవాధిప్పేతం, తేనేవ నిసీదనపచ్చత్థరణే దుక్కటం వుత్తం, తస్మా న వుత్తన్తి ఏకే. జాతిప్పమాణావచనతో యం కిఞ్చి పురాణవత్థం ధోవాపేన్తస్స నిస్సగ్గియమేవ, తేనేవ ‘‘అనాపత్తి చీవరం ఠపేత్వా అఞ్ఞం పరిక్ఖారం ధోవాపేతీ’’తి వుత్తం. థవికమ్పి హి అసుచిమక్ఖితం పరిభుత్తం ధోవాపేతి, నిస్సగ్గియమేవ ఓళారికత్తా, అప్పతిరూపత్తా చ. తేనేవ **కఙ్ఖావితరణియం** ఇమస్మిం ఠానే చీవరపరిచ్ఛేదో న వుత్తోతి ఏకే, విచారేత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం. ‘‘**రజిత్వా కప్పం కత్వా**తి కప్పియం కతమేవ నివాసేతుం, పారుపితుం వా వట్టతి, నేతర’’న్తి వుత్తం. ఇమినా చ మజ్ఝిమత్థేరవాదో ఉపత్థమ్భితో హోతి, నోపత్థమ్భితో. **రజిత్వా**తిఆది పన వినయవిధిదస్సనత్థం వుత్తన్తి మమ తక్కో. యథా అఞ్ఞాతికాయ అఞ్ఞాతికసఞ్ఞీవారే తీణి చతుక్కాని, ఏవం వేమతికఞాతికవారేసు చాతి నవ చతుక్కాని హోన్తి. ఏత్థాహ – ఏకవారం ధోవిత్వా ధోవనేసు ధురం నిక్ఖిపిత్వా పున ‘‘దుద్ధోత’’న్తి మఞ్ఞమానా ధోవతి, అనాపత్తియా భవితబ్బం, దుతియవారం అవుత్తా ధోవతి నామ హోతీతి? వుచ్చతే – సచే భిక్ఖు ‘‘అలం ఏత్తావతా ధోతేనా’’తి పటిక్ఖిపతి, పున ధోవన్తీ అవుత్తా ధోవతి నామాతి యుజ్జతి. నో చే, వుత్తావ హోతీతి వేదితబ్బం. భిక్ఖుస్స లిఙ్గపరివత్తనే ఏకతోఉపసమ్పన్నాయ వసేన ఆపత్తి సాకియానీనం వియ.

౫౦౬. **ఏకేన వత్థునా**తి యేన కేనచి పఠమేన. ‘‘తిణ్ణం చతుక్కానం వసేనా’’తి పాఠో. భిక్ఖూనం సన్తికే అట్ఠవాచికాయ ఉపసమ్పన్నాయ పాకటత్తా తం అవత్వా సాకియానియోవ వుత్తా అపాకటత్తా.

పురాణచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౧౮-౫౧౯. అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదేతి ఏత్థ "గణమ్హా ఓహీయనసిక్ఖాపదే"తి లిఖితం. అరఞ్ఞవాసీనిసేధనసిక్ఖాపదే అపఞ్ఞత్తేతి ఏకే, "తం న సున్దర"న్తి వదన్తి. **విహత్థతాయాతి** ఆయాసేన.

౫౧౨. ఉపచారోతి ద్వాదసహత్థో. **మహాపచ్చరియం, కురున్దియఞ్చ వుత్తన్తి** ఏత్థ రత్తిభాగే ధమ్మకథికస్స భిక్ఖునో బహూసు చీవరేసు మహాజనేన పసాదదానవసేన పటిక్ఖిత్తేసు పునదివసే "ఉపాసకానం పసాదదానాని ఏతానీ"తి సుద్ధచిత్తేన గణ్హన్తస్స దోసో నత్థి, "భిక్ఖునీహిపి దిన్నాని ఇధ సన్తీ"తి ఞత్వా గణ్హతో దోసో. **తం అచిత్తకభావేనాతి** భిక్ఖునీహి దిన్నభావం ఞత్వా బహూసు తస్సా చీవరస్స అజాననేనాతి అత్థో. **పంసుకూలం అధిట్ఠహిత్వాతి** "భిక్ఖునీహి ను ఖో దిన్నం సియా"తి అవికప్పేత్వా "పంసుకూలం గణ్హామీ"తి గణ్హన్తస్స వట్టతి. **కురున్ది**ఆదీసు వుత్తోపి అత్థో అయమేవ, ఏకం, "అచిత్తకభావేనా"తి వచనేన "యథా తథా గణ్హితుం వట్టతీ"తి ఉప్పత్థోవ పటిసేధితోతి అపరే. ఏవం **ధమ్మసిరిత్థేరో** న వదతి, ఉజుకమేవ వదతీతి పపఞ్చితం. తస్సేవ విసయో, తస్సాయం అధిప్పాయో – యథా "పంసుకూలం గణ్హిస్సతీతి రపితం కామం భిక్ఖునిసన్తకమ్పి అవికప్పేత్వా పంసుకూలం అధిట్ఠహిత్వా గహేతుం వట్టతీ"తి వుత్తం, తథా ధమ్మకథికస్స భిక్ఖునియా దిన్నమ్పి అపఞ్ఞాయమానం వట్టతీతి, తస్మా తం వుత్తం మహాపచ్చరియం, కురున్దియఞ్చ అచిత్తకభావేన న సమేతీతి. పటిక్ఖేపో పన వికప్పగ్గహణే ఏవ రుహతి. అఞ్ఞథా పుబ్బాపరం విరుజ్ఝతీతి. తం న యుత్తం పంసుకూలేన అసమానత్తా. పంసుకూలభావేన సఙ్కారకూటాదీసు రపితం భిక్ఖునీహి, న తం తస్సా సన్తకం హుత్వా ఠితం హోతి. అస్సామికఞ్హి పంసుకూలం సబ్బసాధారణఞ్చ, అఞ్ఞోపి గహేతుం లభతి. ఇదం పుబ్బేవ "భిక్ఖునీనం చీవర"న్తి జానిత్వాపి పంసుకూలికో గహేతుం లభతి తదా తస్సా అసన్తకత్తా. "పంసుకూలం అధిట్ఠహిత్వా"తి సల్లేఖక్కమనిదస్సనత్థం వుత్తం. మంసం దదన్తేన తథాగతేన సల్లేఖతో కప్పియమ్పి భుత్తం నిస్సగ్గియం చీవరమాహ యో మంసం కథన్తి సయమాదిసేయ్యాతి.

అచిత్తకత్తా కథం పంసుకూలం వట్టతీతి చే? తాయ తస్స అదిన్నత్తా, భిక్ఖునాపి తతో భిక్ఖునితో అగ్గహితత్తా చ. అస్సామికమ్పి హి పంసుకూలం అఞ్ఞిస్సా హత్థతో గణ్హాతి, న వట్టతి "అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా చీవరం పటిగ్గణ్హేయ్యా"తి వుత్తలక్ఖణసమ్భవతో. అఞ్ఞాతికాయ సన్తకం ఞాతికాయ హత్థతో గణ్హాతి, వట్టతీతి ఏకే. యథా సిక్ఖమానసామణేరాదీనం హత్థతో పటిగ్గణ్హన్తస్స అనాపత్తి, తథా **కఙ్ఖావితరణియఞ్చ** "అఞ్ఞాతికాయ హత్థతో గహణ"న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ చీవరప్పటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా) అఙ్గం వుత్తం. తథా ఞాతికాయ సన్తకం సిక్ఖమానాయ, సామణేరియా, ఉపాసకస్స, ఉపాసికాయ, భిక్ఖుస్స, సామణేరస్స సన్తకం అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా హత్థతో గణ్హన్తస్స చ అనాపత్తి ఏవం యథావుత్తలక్ఖణాసమ్భవతోతి ఏకే, తేనేవ "ఏకతోఉపసమ్పన్నాయ చీవరం పటిగ్గణ్హాతీ'తి అవత్వా 'హత్థతో పటిగ్గణ్హాతి అఞ్ఞత్ర పారివత్తకా, ఆపత్తి దుక్కటస్సా'తి (పారా॰ ౫౧౩) వుత్తం, తస్మా అఞ్ఞాతికాయ సన్తకమ్పి ఏకతోఉపసమ్పన్నాయ హత్థతో పటిగ్గణ్హన్తస్స దుక్కట"న్తి వదన్తి, ఉభోపేతే న సారతో దట్ఠబ్బా, కారణం పరియేసితబ్బం.

౫౧౪. కో పన వాదో పత్తత్థవికాదీసూతి అనధిట్ఠాతబ్బేసు బహూసు పటలేసు. తేనేవాహ **మాతికాట్ఠకథాయం** "పత్తత్థవికాదిమ్హి అనధిట్ఠాతబ్బపరిక్ఖారే"తి. అధిట్ఠానుపగేసు వా తేసం పరిక్ఖారత్తా భిసిఛవియా వియ అనాపత్తి. కిం

పటపరిస్సావనం పరిక్ఖారం న హోతీతి? హోతి, కిన్తు తం కిర నివాసనాదిచీవరసణ్ఠానత్తా న వట్టతి. తస్మా ఇధ నివాసనాదిచీవరసాధనం వికప్పనుపగపచ్ఛిమం చీవరం నామ. అనన్తరాతీతే నివాసనపారుపనుపగమేవాతి సన్నిట్ఠానం. ఏవం సన్తే **కఙ్ఖావితరణియం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ చీవరప్పటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా) కప్పనుపగపచ్ఛిమతా, పారివత్తకాభావో, అఞ్ఞాతికాయ హత్థతో గహణన్తి తీణేవ అఙ్గాని అవత్వా అపరిక్ఖారతాతి చతుత్థమఙ్గం వత్తబ్బన్తి చే? న వత్తబ్బం, ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే పత్తత్థవికాదిపరిక్ఖారస్స అచీవరసఙ్ఖ్యత్తా. పరమకథినాదీసు వికప్పనుపగతా పమాణం, ఇధ కాయపరిభోగుపగతాతి. "అఞ్ఞం పరిక్ఖార"న్తి ఉద్ధరిత్వా "పత్తత్థవికాదిం యంకిఞ్చీ"తి వుత్తత్తా వికప్పనుపగమ్పి పత్తత్థవికాదిం గణ్హితుం వట్టతి, "పటపరిస్సావనమ్పీ"తి వుత్తట్ఠానే చ "చీవరం నామ వికప్పనుపగపచ్ఛిమ"న్తి వచనతో పటపరిస్సావనం చీవరమేవ, న పరిక్ఖారం. "కో పన వాదోతి నిగమనవచనమ్పి సాధక"న్తి కేచి వదన్తి, పణ్ణత్తిం అజాననతో అచిత్తకం, న వత్థుం, "అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా సన్తకభావాజాననతో, చీవరభావాజాననతో చ అచిత్తక"న్తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

చీవరపటిగ్గహణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౧౫. పరిక్ఖారానన్తి ఉపయోగత్థే సామివచనం. **ఏకసాటక**న్తి భావనపుంసకం, "అఞ్ఞాతకో మోఘపురిసా"తి వచనేన పవారితోపి అదాతుకామో అఞ్ఞాతకో అప్పవారితట్ఠానే తిట్ఠతీతి దీపితం హోతి. అఞ్ఞథా "అనాపత్తి పవారితాన"న్తి ఇమినా విరుజ్ఝతి.

౫౧౭. నేవ తావ విఞ్ఞాపేతబ్బం, న భఞ్జితబ్బన్తి అనచ్ఛిన్నానం చీవరానం అత్తనో సన్తకానం అత్థితాయ, తత్థ పచ్చాసాసబ్భావతో చ. పచ్చాసా కిత్తకం కాలం రక్ఖతీతి? యావ గామన్తరా, యావ అద్ధయోజనాతి ఏకే. యావ దస్సనసవనూపచారాతి ఏకే. యావ అఞ్ఞో న పస్సన్తీతి ఏకే. యావ పచ్చాసా ఛిజ్జతీతి ఏకే. యావ సాఖాపలాసపరియేసనభఞ్జనసజ్జనకాలపరిచ్ఛేదాతి ఏకే. ఇదం సబ్బం యథాసమ్భవం యుజ్జతి. కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? "సచే పన ఏతేసం వుత్తప్పకారానం గిహివత్థాదీనం భిసిఛవిపరియన్తానం కిఞ్చి న లబ్భతి, తేన తిణేన వా పణ్ణేన వా పటిచ్ఛాదేత్వా ఆగన్తబ్బ"న్తి అట్ఠకథావచనతో.

న తావ థేరానం దాతబ్బానీతి న తావ అత్తనో రుచియా దాతబ్బాని, యదా థేరా "దేథావుసో"తి వదన్తి, తదా దాతబ్బాని. "ఏవం సతి దహరాపి అచ్ఛిన్నచీవరట్ఠానే తిట్ఠన్తి, సాఖాపలాసం భఞ్జితుం వట్టతి, న అఞ్ఞథా. 'యేహి కేహిచి వా అచ్ఛిన్నం హోతీ'తి హి వుత్త"న్తి వుత్తం. ఆచరియో పన ఏవం వదతి "అత్తనో రుచియాపి దాతుం లభన్తీ"తి. తథా హి **అట్ఠకథాయం** "పరిభోగజిణ్ణం వా'తి ఏత్థ చ 'అచ్ఛిన్నచీవరానం ఆచరియుపజ్ఝాయాదీనం అత్తనా తిణపణ్ణేహి పటిచ్ఛాదేత్వా దిన్నచీవరమ్పి సఙ్గహం గచ్ఛతీ'తి వత్తుం యుజ్జతీ"తి వుత్తం. అథాపి సియా ఆచరియాదీహి "ఆహరావుసో"తి వుత్తేయేవ, నావుత్తేతి, న, "కేహిచి వా అచ్ఛిన్న"న్తి ఏత్థ వుత్తలేసతో దుతియలేసస్స అవిసేసభావప్పసఙ్గతోతి. అథ కిమత్థం "న తావ థేరానం దాతబ్బానీ"తి వుత్తన్తి చే? యావ థేరానం అత్థాయ సాఖాపలాసాని భఞ్జతి, తావ న దాతబ్బాని, తతో తాని థేరుద్దిస్సకాని సాఖాపలాసాని సయం పరిదహిత్వా వినాపి థేరాణత్తియా అత్తనో రుచియా దాతబ్బాని, భూతగామపాతబ్యతాయ పాచిత్తియం న హోతి సత్థునాపి అనుఞ్ఞాతత్తా. "తిణేన వా పణ్ణేన వా"తి హి వుత్తం, తం కప్పియమేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి చే? న, "తదలాభే న త్వేవ...పే॰... దుక్కటస్సా"తి వచనవిరోధతో. ఏత్థాహ – దుక్కటభయా

పాచిత్తియవత్థు చే అతిక్కమితబ్బం, తదలాభే థుల్లచ్చయవత్థు సజ్ఝికం, తదలాభే పారాజికవత్థుపి అతిక్కమితబ్బం సియాతి? న, పారాజికస్స లోకవజ్జత్తా. అపిచ న సబ్బం భూతగామం పాచిత్తియవత్థుమేవ, తతో దుక్కటాదివత్థుపి అత్థి, అనాపత్తివత్థుపి కాలోదిసకం, తస్మా ఇదం తదా అనాపత్తివత్థుకన్తి వేదితబ్బం. కిత్తావతా భిక్ఖు అచ్ఛిన్నచీవరో నట్ఠచీవరో హోతీతి? ఏత్తావతా నగ్గో హోతీతి ఏకే. వికప్పనుపగపచ్ఛిమభావేన, వికప్పనుపగపచ్ఛిమమాదిం కత్వా విఞ్ఞాపేన్తస్స ఆపత్తీతి ఏకే. నివాసనపారుపనుపగాభావేనాతి ఏకే. తిచీవరాభావేనాతి ఏకే. సన్తరుత్తరపరమాభావేనాతి ఏకే. అయం **ఏకేవాదో** యుత్తో "సన్తరుత్తరపరమం తతో చీవరం సాదితబ్బ"న్తి హి వచనతో, తస్మా సన్తరుత్తరే సతి వికప్పనుపగపచ్ఛిమం విఞ్ఞాపేన్తస్స పటిలాభేన నిస్సగ్గియం. యది ఏవం "విఞ్ఞాపేత్వా పటిలభేయ్య నిస్సగ్గియ"న్తి సిక్ఖాపదేన భవితబ్బన్తి చే? తన్న, తదత్థసిద్ధితో నానత్థత్తా ధాతూనం. కిం వుత్తం హోతి? యథా హి "తిక్ఖత్తుం మేథునం ధమ్మం అభివిఞ్ఞాపేసీ"తి (పారా॰ ౩౮) వుత్తే పవత్తేసీతి అత్థో, తథా ఇధాపి "చీవరం విఞ్ఞాపేయ్యా"తి విఞ్ఞత్తియా పవత్తేయ్య ఉప్పాదేయ్యాతి అత్థో.

తేన నివత్థోతి తంనివత్థో. అఞ్ఞస్స అలాభేన తమేవ పరిభుఞ్జతో జిరతి, న లేసేన. **అత్తనా**తి సయమేవ వత్థుం యుజ్జతి, తస్మా అయుత్తపరిభోగేన అపరిభుఞ్జిత్వా యుత్తపరిభోగవసేన పరిభుఞ్జతో జిణ్ణం పరిభోగజిణ్ణం నామ. తస్స సభాగానం అచ్ఛిన్నకాలే దానమ్పి యుత్తపరిభోగే ఏవ సఙ్గహం గచ్ఛతీతి అధిప్పాయో. "ఇమే కిర ద్వే లేసా అట్ఠకథాయో, వాచేన్తానం ఆచరియానం మతన్తి **ధమ్మసిరిత్థేరో** ఆహా"తి వుత్తం.

౫౨౧. **నిసీదితుం వా నిపజ్జితుం వా న లభతీ**తి యథాసుఖం న లభతీతి అధిప్పాయో. "అఞ్ఞస్సత్థాయా"తి ఏత్థాపి "ఞాతకానం పవారితాన"న్తి అనువత్తతి ఏవ. అత్థాయ కస్స? తస్సేవ అఞ్ఞస్స. యథా అఞ్ఞాతకే తికపాచిత్తియం, తథా అప్పవారితేపీతి దస్సనత్థం "ఞాతకానం పవారితాన"న్తి వుత్తం. అఞ్ఞథా "ఞాతకే ఞాతకసఞ్ఞీ"తి ఇమినా సిద్ధత్తా న నిచ్చం సేసం ఆపజ్జతి. అపిచేత్థ అఞ్ఞాతకగ్గహణేన అప్పవారితగ్గహణం హోతి , అప్పవారితగ్గహణేన అఞ్ఞాతకగ్గహణం, అఞ్ఞాతకా హి అప్పవారితా హోన్తి. తథా ఞాతకగ్గహణేన పవారితగ్గహణం హోతి, కత్థచి న హోతి. న పవారితగ్గహణేన ఞాతకగ్గహణం హోతీతి ఇమస్స అత్థవిసేసస్స దస్సనత్థం "ఞాతకానం పవారితాన"న్తి వుత్తం. తథా హి అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా అప్పవారితాయ చ చీవరం అఞ్ఞత్ర పారివత్తకా పటిగ్గణ్హన్తస్స ఆపత్తి. ఞాతికాయ పన పవారితాయ చ విస్సాసం గణ్హాతి, అనాపత్తి. తథా పురాణచీవరం ఞాతికాయ అనాపత్తి, పవారితాయ పన తికపాచిత్తియమేవ. ఞాతకానఞ్చ ఏకచ్చానం పురాణచీవరం నామ దాతుం వట్టతి, న పవారితానం. తికచ్ఛేదో చ మాతికాపదేనేవ హోతి, న అఞ్ఞేన. తత్థాపి ఏకేనేవ, న దుతియాదీహీతి అయం వినయే ధమ్మతా వేదితబ్బా.

అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౨-౪. **పగ్గాహికసాలం వా**తి దుస్సపసారం వా. హత్థేన పగ్గహేత్వా ఠత్వా సాలాయం పసారేతబ్బదుస్సం పసారేన్తీతి చోదనా. **తిచీవరికేనేవా**తి వినయతిచీవరికేన. సో హి అధిట్ఠహిత్వా ఠపితపరిక్ఖారచోళాదీసు సన్తేసుపి తిచీవరే అచ్ఛిన్నే సన్తరుత్తరపరమం విఞ్ఞాపేత్వా గహేతుం లభతి. **అఞ్ఞథాపీ**తి "పమాణికం తిచీవరం పరిక్ఖారచోళవసేన అధిట్ఠహిత్వా పరిభుఞ్జతో తస్మిం నట్ఠే బహూనిపి గహేతుం లభతి, న సన్తరుత్తరపరమ"న్తి చ, తస్మా **తం విభాగ**న్తి "తిచీవరికస్స తం విభాగన్తి అత్థో, న పరిక్ఖారచోళికస్సా"తి చ కేచి వదన్తి. ఆచరియో పన "**అఞ్ఞేనా**తి అతిచీవరికేన, **అఞ్ఞథా**తి ఇతో

వుత్తగ్గహణపరిచ్ఛేదతో అఞ్ఞేనా”తి ఏత్తకమేవ వదతి. అఞ్ఞథాతి పన సచే తీణిపి నట్ఠాని, సన్తరుత్తరపరమం గణ్హితబ్బం, సచే ద్వే వా ఏకం వా నట్ఠం, తేన “అఞ్ఞథాపీ”తి దస్సనత్థం వుత్తన్తి ఏకే. **గణ్ఠిపదేసు** విచారణా ఏవ నత్థి, తస్మా ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం. **పకతియా సన్తరుత్తరేన చరతి,** సాసఙ్కసిక్ఖాపదవసేన వా తంసమ్ముతివసేన వా తతియస్స అలాభేన వా.

౫౨౬. **‘‘పమాణమేవ వట్టతీ’’**తి సల్లేఖదస్సనత్థం వుత్తం. తం మిచ్ఛా గహేత్వా ఞాతకాదిట్ఠానే తదుత్తరి గణ్హన్తస్స ఆపత్తీతి చే? **తం పాళియా న సమేతి,** “అనాపత్తి ఞాతకానం పవారితాన”న్తి హి పాళి. ఏత్థ చ పవారితా నామ అచ్ఛిన్నకాలతో పుబ్బే ఏవ పవారితా, న అచ్ఛిన్నకాలే. “అభిహట్ఠుం పవారేయ్యా”తి హి వుత్తం, తస్మా యో అచ్ఛిన్నకాలస్సత్థాయ పవారేతి, ఉభోపి అప్పవారితా ఏవాతి వేదితబ్బా. తే హి అచ్ఛిన్నకారణా నట్ఠకారణావ దేన్తి నామ. అపిచ యథా పిట్ఠిసమయే సతుప్పాదం కత్వా ఞాతకపవారితట్ఠానతో వస్సికసాటికం నిప్ఫాదేన్తస్స తేన సిక్ఖాపదేన నిస్సగ్గియం, తథా ఇధాపి ఞాతకపవారితట్ఠానేపి అచ్ఛిన్ననట్ఠకారణా న వట్టతి, తస్మా “అట్ఠకథాసు పమాణమేవ వట్టతీ’తి వుత్తవచనమేవ పమాణ”న్తి **ధమ్మసిరిత్థేరో** ఆహ, తం అయుత్తం, కస్మా? యస్మా ఇదం సిక్ఖాపదం తదుత్తరి విఞ్ఞాపేన్తస్స పఞ్ఞత్తం, తస్మిఞ్చ “అఞ్ఞాతకో గహపతి వా గహపతానీ వా”తి **మాతికాయ** పాళి, **విభఙ్గే** చ “అఞ్ఞాతకో నామ మాతితో వా…పే.… అసమ్బద్ధో”తి పాళి, **అనాపత్తివారే** చ “ఞాతకానం పవారితాన”న్తి పాళి, తస్మా తివిధాయపి పాళియా న సమేతీతి అయుత్తమేవ, తస్మా కేవలం సల్లేఖమేవ సన్ధాయ వుత్తన్తి అపరే. ఉపరి కాణమాతాసిక్ఖాపదే **అట్ఠకథాసు** పన “తేసమ్పి పాథేయ్యపహేణకత్థాయ పటియత్తతో పమాణమేవ వట్టతీ”తి వుత్తం, న పన “పాళియా న సమేతీ”తి వుత్తం, న తత్థ చ ఇధ చ నానాకరణం పఞ్ఞాయతి , తస్మా థేరస్స లద్ధి సున్దరా వియ మమ ఖాయతి, వీమంసితబ్బం. యస్మా పనిదం సిక్ఖాపదం అఞ్ఞస్సత్థాయ విఞ్ఞాపనవత్థుస్మింయేవ పఞ్ఞత్తం, తస్మా ఇధ “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి న వుత్తం. “సేసం ఉత్తానత్థమేవా”తి పాఠో. **‘‘అఞ్ఞస్సత్థాయా’’**తి నిదానవిరోధతో న వుత్తం. తథాపి అనన్తరే వుత్తనయేన లబ్భతీతి ఆచరియో. ఏవరూపేసు గహపతిపటిసంయుత్తసిక్ఖాపదేసు కిఞ్చాపి “గహపతి నామ యో కోచి అగారం అజ్ఝావసతీ”తి వుత్తం, తథాపి పఞ్చ సహధమ్మికే ఠపేత్వా అవసేసా చ సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో చ తిత్థియో చ వేదితబ్బో.

తతుత్తరిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౮-౮. అపి హోతి చిత్తన్తి అత్థో. **మేయ్యాతి** పాఠస్స మయ్హన్తి అత్థో. న ఇమే సుకరా, “న ఇమేసం సుకరా”తి వా పాఠో. “తస్స న ఇమేసం సుకరా అచ్ఛాదేతున్తి అత్థో”తి లిఖితం. “పుబ్బే అప్పవారితో”తి వచనతో తస్మిం ఖణే పవారితోపి అప్పవారితోవ హోతీతి.

పఠమఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుతియఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౩౨. దుతియఉపక్ఖటేన కింపయోజనన్తి? నత్థి, కేవలం అట్ఠుప్పత్తివసేన పఞ్ఞత్తం భిక్ఖునియా రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదం వియ. ఏవం సన్తే తన్తి అనారోపేతబ్బం భవేయ్య వినాపి తేన తదత్థసిద్ధితో, అనిస్సరత్తా, అనారోపేతుం అనుఞ్ఞాతత్తా చ. వుత్తఞ్హేతం “ఆకఙ్ఖమానో, ఆనన్ద, సఙ్ఘో…పే.… సమూహనేయ్యా”తి (దీ. ని. ౨.౨౧౬). ఇదం సబ్బమకారణం. న హి బుద్ధా

అప్పయోజనం వాచం నిచ్చారేన్తి, పగేవ సిక్ఖాపదం, తేనేవాహ **అట్ఠకథాయం "తఞ్హి ఇమస్స అనుపఞ్ఞత్తిసదిస"**న్తిఆది. అనుపఞ్ఞత్తి చ నిప్పయోజనా నత్థి, తంసదిసఞ్చేతం, న నిప్పయోజనన్తి దస్సితం హోతి, ఏవం సన్తే కో పనేత్థ విసేసోతి? తతో ఆహ "పఠమసిక్ఖాపదే ఏకస్స పీళా కతా, దుతియే ద్విన్నం, అయమేత్థ విసేసో"తి. ఇమినా అత్థవిసేసేన కో పనఞ్ఞో అతిరేకత్థో దస్సితోతి? **పోరాణగణ్ఠిపదే** తావ వుత్తం "ఏకస్మిమ్పి వత్థుస్మిం ఉభిన్నం పీళా కాతుం వట్టతీతి అయమతిరేకత్థో దస్సితో"తి. తేనేతం దీపేతి "న కేవలం పటిలద్ధచీవరగణనాయేవ ఆపత్తిగణనా, పీళితపుగ్గలసఙ్ఖాతవత్థుగణనాయపీ"తి.

హోన్తి చేత్థ –

"వత్థుతో గణనాయాపి, సియా ఆపత్తి నేకతా;
ఇతి సన్దస్సనత్థఞ్చ, దుతియూపక్కటం ఇధ.

"కాయసంసగ్గసిక్ఖాయ, విభఙ్గే వియ కిన్తేతం;
ఏకిత్థియాపి నేకతా, ఆపత్తీనం పయోగతో"తి.

అపిచేతం సిక్ఖాపదం తంజాతికేసు సిక్ఖాపదేసు సబ్బేసుపి గహేతబ్బవినిచ్ఛయస్స నయదస్సనప్పయోజనన్తి వేదితబ్బం. ఆహ చ –

"అఞ్ఞాతికాయ బహుతాయ విమిస్సతాయ,
ఆపత్తియాపి బహుతా చ విమిస్సతా చ;
ఇచ్చేవమాదివిధిసమ్భవదస్సనత్థం,
సత్థా ఉపక్ఖటమిదం దుతియం అవోచా"తి.

తస్సాయం సఙ్ఖేపతో అధిప్పాయపుబ్బఙ్గమా విచారణా – పురాణచీవరం ఏకమేవ భిక్ఖు భిక్ఖునీహి ద్వీహి, బహూహి వా ధోవాపేతి, భిక్ఖునిగణనాయ పాచిత్తియగణనా, తథా ద్విన్నం, బహూనం వా సాధారణం ఏకమేవ చీవరం అఞ్ఞత్ర పారివత్తకా పటిగ్గణ్హాతి, ఇధాపి తథా ద్విన్నం, బహూనం వా సాధారణమేకం విఞ్ఞాపేతి, విఞ్ఞత్తపుగ్గలగణనాయ ఆపత్తిగణనా. తథా అఞ్ఞేసుపి ఏవరూపేసు సిక్ఖాపదేసు నయో నేతబ్బో. అయం తావ బహుతాయ నయో. మిస్సతాయ పన ఞాతికాయ, అఞ్ఞాతికాయ చ ఏకం ధోవాపేతి, ఏకతో నిట్ఠాపనే ఏకం పాచిత్తియం. అథ ఞాతికా పఠమం థోకం ధోవిత్వా రితా, పున అఞ్ఞాతికా సుధోతం కరోతి, నిస్సగ్గియం. అథ అఞ్ఞాతికా పఠమం ధోవతి, పచ్ఛా ఞాతికా సుధోతం కరోతి, అఞ్ఞాతికాయ పయోగవసేన భిక్ఖునో దుక్కటమేవ. అఞ్ఞాతికాయ చ ఞాతికాయ చ అఞ్ఞాతికసఞ్ఞీ, వేమతికో, ఞాతికసఞ్ఞీ వా ధోవాపేతి, యథావుత్తనయేన నిస్సగ్గియదుక్కటాదిఆపత్తిభేదగణనా వేదితబ్బా. తథా అఞ్ఞాతికాయ చ ఞాతికాయ చ సన్తకం చీవరం ఉభోహి ఏకతో దియ్యమానం పటిగ్గణ్హన్తస్స , అఞ్ఞాతికాయ ఏవ హత్థతో పటిగ్గణ్హన్తస్స చ నిస్సగ్గియమేవ. అథ ఞాతికాయ అనాపత్తి. అథ ఉభోసు అఞ్ఞాతికాదిసఞ్ఞీ వుత్తనయేనేవ నిస్సగ్గియదుక్కటాదిఆపత్తిభేదగణనా వేదితబ్బా. తథా అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేసుపి యథాసమ్భవం నయో నేతబ్బో. అయం మిస్సతాయ నయో. ఆది-సద్దేన పన అనేకే అఞ్ఞాతికా విఞ్ఞత్తావిఞ్ఞత్తపుగ్గలగణనాయ దుక్కటం. ఏకో దేతి, ఏకో న దేతి, నిస్సగ్గియం. అథ అవిఞ్ఞత్తో దేతి, న నిస్సగ్గియం. అథ విఞ్ఞత్తావిఞ్ఞత్తానం సాధారణం విఞ్ఞత్తో దేతి, నిస్సగ్గియమేవ. ఉభో దేన్తి, నిస్సగ్గియమేవ. అవిఞ్ఞత్తో దేతి,

నిస్సగ్గియేన అనాపత్తి. విఞ్ఞత్తస్స వచనేన అవిఞ్ఞత్తో దేతి, అనాపత్తి ఏవ. తథా ఉపక్ఖటాదీసుపి యథాసమ్భవం నయో నేతబ్బో.

దుతియఉపక్ఖటసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౩౭. **''న ఖో మయం, ఆవుసో, చీవరచేతాపన్నం పటిగ్గణ్హామ...పే.... కాలేన కప్పియ''**న్తి ఇతో పుబ్బే ఏవ రూపియపటిగ్గహణసిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞత్తత్తా వుత్తం. అఞ్ఞథా ఆయస్మా ఉపనన్దో మంసస్స చేతాపన్నం ఏకమ్పి కహాపణం హత్థేన పటిగ్గణ్హన్తో తతో మహన్తతరం చీవరచేతాపన్నం కథం న పటిగ్గణ్హిస్సతి, ఏవం సన్తేపి చీవరపటిసంయుత్తత్తా **చీవరవగ్గే** సఙ్గాయింసూతి.

౫౩౮-౯. "ఆగతకారణం భఞ్జతీ"తి వుత్తత్తా నను పున చోదేతుం న లభతీతి ఏకే. ఆగమనస్స సాత్థకం న హోతి, చీవరం న లభిస్సతి పటిసన్థారస్స కతత్తాతి ఏకే. చోదనాలక్ఖణం న హోతీతి కత్వా వుత్తన్తి ఏకే. "ఠత్వా చోదేమీ"తి ఆగతో తం ఠానం భఞ్జతి, కరోతి చేకం, తీణిపి చే కరోతి, ఏకమేవ, ఏకవచనత్తాతి ఏకే. తీణి ఠానాని భఞ్జతీతి ఏకే. **ఉపతిస్సత్థేరో** "న చోదనాదిం భఞ్జతి, చోదేతుకామో అకత్తబ్బం అకాసి, తేన వత్తభేదే దుక్కట"న్తి వదతి. **ధమ్మసిరిత్థేరో** పన "ఆసనే చే నిసీదతి, ఏకాయ నిసజ్జాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతి. ఆమిసం చే పటిగ్గణ్హాతి, ఏకేన పటిగ్గహేన ద్వే ఠానాని భఞ్జతి. ధమ్మం చే భాసతి, ధమ్మదేసనసిక్ఖాపదే వుత్తపరిచ్ఛేదాయ ఏకాయ వాచాయ ద్వే ఠానాని భఞ్జతి, తం సన్ధాయ వుత్త"న్తి వదతి. "యత్థా"తి వుత్తే అత్తనో ఏవ సన్తికం గన్తబ్బన్తి వుత్తం వియ హోతి. తేన వుత్తం "బ్యఞ్జనం పన న సమేతీ"తి. ఉపాసకేహి ఆణత్తా తం. **మూలం అసాదియన్తేనాతి** మూలస్స అకప్పియభావే సతి అసాదియన్తేన. తఞ్చ ఖో చిత్తేన , న ముఖేన. సచే ఏవం వుత్తే అకప్పియం దస్సేతీతి కత్వా చిత్తేన అకప్పియం ఇచ్ఛన్తోవ ముఖేన కప్పియం నిద్దిసతి "చీవరం మే దేథా"తి, న వట్టతి. పటిలాభే రూపియపటిగ్గహణసిక్ఖాపదేన ఆపత్తి.

తత్రాయం విచారణా – చిత్తేన సాదియన్తోపి ముఖేన కప్పియవోహారేన చే వోహరతి "కహాపణారహేన, పాదారహేన వా కప్పియభణ్డేన ఇదఞ్చిదఞ్చ ఆహరా"తి. కిఞ్చాపి రూపియం సన్ధాయ వదతి, వట్టతి ఏవ. కస్మా? కఞ్చి సస్సుట్ఠానకం భూమిపదేసం సన్ధాయ "సీమం దేమాతి వదన్తి, వట్టతీ"తి వచనతో, "విహారస్స దేమా"తి వుత్తే "పటిక్ఖిపితుం న వట్టతీ"తి వచనతో చ. **అనుగణ్ఠిపదే** పన వుత్తం "సఙ్ఘం సన్ధాయ 'విహారస్స దేమా'తి దిన్నం గరుభణ్డం న హోతి, దక్ఖిణోదకం సమ్పటిచ్ఛితుం, 'సాధూ'తి చ వత్తుం, అనుమోదేతుఞ్చ వట్టతి. కస్మా? సఙ్ఘస్స 'విహారో'తి నామాభావతో, ఖేత్తస్సేవ 'సీమా'తి నామభావతో చ, చిత్తేన ఆరమ్మణం కతం అప్పమాణం, కప్పియవోహారోవ పమాణం. కప్పియమేవాచిక్ఖితత్తా 'న త్వేవాహం, భిక్ఖవే, కేనచి పరియాయేన జాతరూపరజతం సాదితబ్బం పరియేసితబ్బన్తి వదామీ'తి (మహావ. ౨౯౯) వచనేనపి న విరుజ్ఝతి. కప్పియవచనపచ్చయా దాయకో సయమేవ కత్తబ్బయుత్తకం జానిస్సతీతి అధిప్పాయతో దాయకేన ఏతస్స అధిప్పాయం ఞత్వా కప్పియకారకస్స హత్థే ఠపితం భిక్ఖుస్స సన్తకమేవ హోతీ"తి. ఇదం సబ్బమయుత్తం, కస్మా? సీమావిహారవచనస్స దాయకవచనత్తా. ఇధ చ భిక్ఖునో వచనం పమాణం. తేనేవాహ "అథాపి 'మమ తళాకం వా పోక్ఖరణిం వా సఙ్ఘస్స దమ్మీ'తి వుత్తే 'సాధు, ఉపాసక, సఙ్ఘో పానీయం పివిస్సతీ'తిఆదీని వత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతి ఏవా"తి. అఞ్ఞథా ఖేత్తం సన్ధాయ భిక్ఖునో ఖేత్తపటిబద్ధవచనాని సీమావచనేన కప్పన్తీతి ఆపజ్జతి. అవిహారస్స చ భిక్ఖుస్స రూపియం దస్సేత్వా

“ఇదం విహారస్స దమ్మీ”తి వుత్తే అత్తనో అత్థాయ దియ్యమానం జానన్తేనాపి తం అప్పటిక్ఖిపితబ్బం. తథా కహాపణారహాదినో అకప్పియభణ్డభావం, కహాపణాదిభావమేవ వా జానన్తమేవ సన్ధాయ తథావోహరన్తస్స చ అనాపత్తీతి ఆపజ్జతి. “న త్వేవాహం, భిక్ఖవే, కేనచి పరియాయేనా”తి నిప్పదేసతో వుత్తత్తా న సక్కా లేసం ఓడ్డేతున్తి నో తక్కో, విచారేత్వా పన గహేతబ్బం. “నో చే ఇచ్ఛతి, న కథేతబ్బ”న్తి వచనతో యథావుత్తసామిచియా అకరణే అనాపత్తి దుక్కటస్సాతి దస్సేతి.

“అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేసు వియ పటిపజ్జితబ్బ”న్తి వచనతో యథావుత్తసామిచిమ్పి న కత్వా చే నిప్ఫాదేతి, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బోతి దస్సేతి. కప్పియకారకా సయమేవ చోదేత్వా దేన్తి, వట్టతి. “సయం కరణమేవ పటిక్ఖిత్త”న్తి చ వదన్తి. **పిణ్డపాతాదీనం ...పే.... ఏసేవ నయోతి** ఏత్థ “దుక్కట”న్తి వదన్తి, తం న సున్దరం, **దదన్తేసుపీతి అపి**-సద్దేన సఙ్గహితత్తా నిస్సగ్గియపాచిత్తియమేవ. జాతరూపరజతం “సఙ్ఘే సాదితే దుక్కట”న్తి చ వికప్పేన్తి. తం విసేసేత్వా నవుత్తత్తా పాచిత్తియమేవాతి దస్సేతి. “నిస్సగ్గియమేవాతి యేవాపనకసిక్ఖాపదేసు సియా”తి వదన్తి, ఉపపరిక్ఖితబ్బం. “యస్స కస్సచి హి అఞ్ఞస్స...పే.... **మహాపచ్చరియం** వుత్త”న్తి వచనతో అపబ్బజితానం అన్తమసో మాతాపితూనమ్పి అత్థాయ సమ్పటిచ్ఛన్తస్స దుక్కటమేవాతి దస్సేతి.

సబ్బత్థ సమ్పటిచ్ఛనం నామ “ఉగ్గణ్హేయ్య వా ఉగ్గణ్హాపేయ్యవా ఉపనిక్ఖిత్తం వా సాదియేయ్యా”తి ఏవం వుత్తలక్ఖణమేవ. ఏవం సన్తేపి కత్థచి పటిక్ఖిపితబ్బం, కత్థచి న పటిక్ఖిపితబ్బం, కత్థచి పటిక్ఖిత్తం సాదితుం వట్టతి, ఏవం అప్పటిక్ఖిత్తం కిఞ్చి వట్టతి, ఇదం సబ్బమ్పి దస్సేతుం **“సచే పనా”**తి విత్థారో ఆరద్ధో. తత్థ “చేతియస్స...పే.... న వట్టతీ”తి వచనతో అప్పటిక్ఖిత్తం విహారస్స దిన్నం సాదితుం వట్టతీతి సిద్ధం. తథా థేరస్స “మాతుయా దేమా”తిఆదినా వుత్తేపి పటిగ్గహణే ఆపత్తి పాచిత్తియమేవ. **సాపత్తికో హోతీతి** ఏత్థ కాయ ఆపత్తియా సాపత్తికో హోతీతి? దుక్కటాపత్తియాతి ఏకే. న యాయ కాయచి, కేవలం అట్ఠానే చోదేతీతి కత్వా “సాపత్తికో”తి వుత్తం. యథా కథన్తి? “పఞ్చహి, భిక్ఖవే, అఙ్గేహి సమన్నాగతో సద్ధివిహారికో పణామేతబ్బో...పే.... పణామేన్తో అనతిసారో”తి (మహావ. ౬౮) ఏత్థ న సమ్మావత్తన్తంయేవ అపణామేన్తస్స దుక్కటం వుత్తం. యథాహ – “న చ, భిక్ఖవే, అసమ్మావత్తన్తో న పణామేతబ్బో, యో న పణామేయ్య, ఆపత్తిదుక్కటస్సా”తి (మహావ. ౬౮), తస్మా అధిమత్తపేమాదిఅభావేపి అపణామేన్తస్స అనాపత్తి దిస్సతి. అపిచ “సాతిసారో హోతీ”తి వుత్తం. ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం. **అట్ఠకథాయ** “సాతిసారో హోతీతి సదోసో హోతి, ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ”తి (మహావ. అట్ఠ. ౬౮) వుత్తత్తా న యుత్తన్తి చే? న, తదనన్తరమేవ తంమిచ్ఛాగాహనివత్తనత్థం, తస్మా “న సమ్మావత్తన్తో పణామేతబ్బో”తి వుత్తత్తా అనాపత్తికా కతాతి. దుక్కటాపత్తి హోతీతి ఆచరియో, వీమంసితబ్బం. **“కప్పియభణ్డమ్పి అకప్పియమేవాతి తళాకతో** నిప్ఫన్నధఞ్ఞేన పరివత్తేత్వా లద్ధం గోరసమ్పి న వట్టతీ”తి వుత్తం.

కప్పియవోహారేపి విధానం వక్ఖామ, సేయ్యథిదం – **“ఉదకవసేనా”**తిఆది. **దుబ్బినిబ్భోగం హోతీతి** ఇదం పరతో “తస్సేవ అకప్పియం. కస్మా? ధఞ్ఞస్స విచారితత్తా”తి ఇమినా అసదిసం, తస్మా సువుత్తం. ఇదఞ్హి భిక్ఖుస్స పయోగవసేన ఆదితో పట్ఠాయ ఉప్పన్నేన మిస్సన్తి. అకతపుబ్బం **నవసస్సం** నామ. **ఖలే వా ఠత్వా రక్ఖతీతి** “ఇదం వా ఏత్తకం వా మా గణ్హ, ఇదం గహేతుం లబ్భతీ”తి వా “ఇతో అపనేహి, ఇధ పుఞ్జం కరోహీ”తి ఏవమాదినా వా పయోగేన చే రక్ఖతి, తం అకప్పియం. “సచే ‘మయిరితే రక్ఖితం హోతీ’తి రక్ఖతి, గణ్హన్తే వా పస్సిత్వా ‘కిం కరోథా’తి, భణతి వట్టతీ”తి వుత్తం, తం యుత్తం. **రూపియపటిగ్గహణసిక్ఖాపదే** “ద్వారం పిదహిత్వా రక్ఖన్తేన వసితబ్బ”న్తి హి వుత్తం. **తస్సేవ తం అకప్పియం**. కస్మా? అపుబ్బస్స అనుప్పాదితత్తా. హేట్ఠా “సస్సం కత్వా ఆహరథా”తి వత్తుం పన న వట్టతీతి. పణ్ణేపి ఏసేవ నయో. “పకతియా

సయమేవ కరోన్తానం ఉస్సాహజననతో”తి వుత్తం. కస్మా? “కహాపణానం విచారితత్తా”తి వచనతో, పగేవ ఉట్ఠాపితత్తాతి సిద్ధం హోతి. సచే దాయకా వా సఙ్ఘస్స గామఖేత్తారామాదిం కేణియా గహితమనుస్సా వా తత్థ కుటుమ్బినో “ఇమే సఙ్ఘస్స కహాపణా ఆహటా”తి వదన్తి, “న కప్పతీ”తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం. కప్పియకారకావ చే వదన్తి, “సఙ్ఘస్స కహాపణా న కప్పన్తి, సప్పిఆదీని వట్టన్తీ”తి వత్తబ్బం, తస్మా “సఙ్ఘస్స కప్పియకారకే వా గుత్తట్ఠానం వా ఆచిక్ఖథా”తి వత్వా తేహి సమ్పాదితం కేనచి అకత్తబ్బతాయ “ఇమినా సప్పిం ఆహరాహీ”తి విచారేతి నిట్ఠాపేత్వా ఇతరేసం కప్పియం పరతో **పత్తచతుక్కే** చతుత్థపత్తో వియ. వుత్తఞ్హి తత్థ “ఇమే కహాపణే గహేత్వా ఇమం దేహీ’తి కహాపణే దాపేత్వా గహితో, అయం పత్తో ఏతస్సేవ భిక్ఖునో న వట్టతి, దుబ్బిచారితత్తా, అఞ్ఞేసం పన వట్టతి, మూలస్స అసమ్పటిచ్ఛితత్తా”తిఆది. యది ఏవం సబ్బేసం అకప్పియం. కస్మా? కహాపణానం విచారితత్తాతి. ఇదం దువుత్తన్తి చే? న, మూలస్స సమ్పటిచ్ఛితట్ఠానం సన్ధాయ ఇమస్స వుత్తత్తా **పత్తచతుక్కే** దుతియతతియపత్తా వియ, తేనేవ వుత్తం సయంకారివారే “న కప్పతీ”తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బ’న్తి. తతో పరం మూలం సమ్పటిచ్ఛతి నామ.

మహావిసయసిక్ఖత్తా, రాజసిక్ఖాపదం ఇదం;
రఞ్ఞో వియ దువిఞ్ఞేయ్యం, చిత్తాధిప్పాయతోపి వా.

రాజసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో చీవరవగ్గో పఠమో.

౨. కోసియవగ్గో

౧. కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౪౨. కోసియకారకోతి ఏత్థ కోసం కరోన్తీతి “కోసకారా”తి లద్ధవోహారానం పాణకానం కోసతో నిబ్బత్తం **కోసియం** నామ. అత్తనా కతం చే? నిస్సజ్జనకాలే “సయం కతం నిస్సగ్గియ”న్తి వత్తబ్బం. ఉభోహి చే కతం, యథాపాఠమేవ వత్తబ్బం. అత్తనా చ పరేహి చ విప్పకతం అత్తనా పరియోసాపేతీతిఆదిచతుక్కమ్పి సమ్భవన్తం న దస్సితం. వినయధమ్మతా హేసా, యదిదం ఏకస్మిం తికే వా చతుక్కే వా దస్సితే ఇతరం సమ్భవన్తమ్పి న వుచ్చతీతి.

కోసియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సుద్ధకాళకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౪౭. సుద్ధకాళకానన్తి ఏత్థ యథా పఠమే “ఏకేనపి కోసియంసునా”తి వుత్తం, తథా ఇధ “ఏకేనపి అఞ్ఞేన అమిస్సేత్వా”తి వచనాభావతో అఞ్ఞేహి మిస్సభావే సతిపి అపఞ్ఞాయమానరూపకం “సుద్ధకాళక”మిచ్చేవ వుచ్చతీతి వేదితబ్బం.

సుద్ధకాళకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౨. “ధారయిత్వా ద్వే తులా ఆదాతబ్బా”తి వచనతో యథా తులాధారణాయ కాళకా అధికా న హోన్తి, తథా కాళకానం ద్వే భావా గహేతబ్బా ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన. కథం పఞ్ఞాయతీతి? సుద్ధకాళకపటిసేధననిదానేన. **తతియం ఓదాతానం చతుత్థం గోచరియాన**న్తి హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదో. **మాతికాట్ఠకథాయం** పన “ఏకస్సపి కాళకలోమస్స అతిరేకభావే నిస్సగ్గియ”న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, తం తులాధారణాయ కిఞ్చాపి న సమేతి, అచిత్తకత్తా పన సిక్ఖాపదస్స పుబ్బే తులాయ ధారయిత్వా ఠపితేసు ఏకమ్పి లోమం తత్థ పతేయ్య నిస్సగ్గియన్తి అధిప్పాయోతి నో తక్కో. అఞ్ఞథా ద్వే తులా నాదాతబ్బా, ఊనకతరా ఆదాతబ్బా సియుం. న హి లోమం గణేత్వా తులాధారణా కరీయతి. అథ గణేత్వావ కాతబ్బం. కిం తులాధారణాయ పయోజనన్తి కేచి. “గోచరియఓదాతేసు ఏకమేవ దిగుణం కత్వా గహేతుం వట్టతీ”తి వదన్తి, **అట్ఠకథాయం** అవిచారితత్తా వీమంసితబ్బం.

ద్వేభాగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౬౨. నవం నామ కరణం ఉపాదాయాతి ఇదం ఆదికరణతో పట్ఠాయ వస్సగణనం దీపేతి. **కరిత్వా వా**తి వచనం నిట్ఠానదివసతో పట్ఠాయాతి దీపేతి. **ధారేతబ్బ**న్తి వచనం పన పరిభోగతో పట్ఠాయాతి దీపేతి, యస్మా లద్ధసమ్ముతికస్స గతగతట్ఠానే ఛన్నం ఛన్నం వస్సానం ఓరతోవ కతాని బహూనిపి హోన్తి, తస్మా **అఞ్ఞం నవ**న్తి కిం కతతో అఞ్ఞం, ఉదాహు ధారితతో అఞ్ఞన్తి? కిఞ్చేత్థ యది కతతో అఞ్ఞం, తేసు అఞ్ఞతరం దుక్కతం వా పరిభోగజిణ్ణం వా పున కాతుం వట్టతి, తఞ్చ ఖో వినాపి పురాణసన్థతస్స సుగతవిదత్థిం అప్పటిసిద్ధపరియాపన్నత్తా. కతతో హి అఞ్ఞం పటిసిద్ధం, ఇదఞ్చ పుబ్బకతన్తి తతో అనన్తరసిక్ఖాపదవిరోధో హోతి. అథ ధారితతో అఞ్ఞం నామ, సమ్ముతి నిరత్థికా ఆపజ్జతి, పరమకతం చే అపరిభుత్తం, సతియాపి సమ్ముతియా అఞ్ఞం నవం న వట్టతీతి అధిప్పాయో? తత్రిదం సన్నిట్ఠాననిదస్సనం – నిట్ఠానదివసతో పట్ఠాయ ఛన్నం ఛన్నం వస్సానం పరిచ్ఛేదో వేదితబ్బో. తత్థ చ సత్తమే వస్సే సమ్పత్తే ఛబ్బస్సాని పరిపుణ్ణాని హోన్తి. తఞ్చ ఖో మాసపరిచ్ఛేదవసేన, న వస్సపరిచ్ఛేదవసేన. సత్తమే పరిపుణ్ణఞ్చ ఊనకఞ్చ వస్సం నామ, తస్మా విప్పకతస్సేవ సచే ఛబ్బస్సాని పూరేన్తి, పున నిట్ఠానదివసతో పట్ఠాయ ఛబ్బస్సాని లభన్తి. తఞ్చ ఖో పరిభుత్తం వా హోతు అపరిభుత్తం వా, ధారితమేవ నామ. యస్మా “నవం నామ కరణం ఉపాదాయ వుచ్చతీ”తి వుత్తం, తస్మా ఛన్నం వస్సానం పరతో తమేవ పుబ్బకతం దుక్కతభావేన, పరిభోగజిణ్ణతాయ వా విజటేత్వా పున కరోతి, నిట్ఠానదివసతో పట్ఠాయ ఛబ్బస్సపరమతా ధారేతబ్బం, అతిరేకం వా. అన్తో చే కరోతి, తదేవ **అఞ్ఞం నవం నామ** హోతి కరణం ఉపాదాయ, తస్మా నిస్సగ్గియం. అఞ్ఞథా “నవం నామ కరణం ఉపాదాయా”తి ఇమినా న కోచి విసేసో అత్థి. ఏవం సన్తే కిం హోతి? అట్ఠుప్పత్తీతి. “యాచనబహులా విఞ్ఞత్తిబహులా విహరన్తీ”తి హి తత్థ వుత్తం, తఞ్చ అఞ్ఞస్స కరణం దీపేతి. యది ఏవం తం నిబ్బిసేసమేవ ఆపజ్జతీతి? నాపజ్జతి. అయం పనస్స విసేసో, యస్మా “అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతి, అనాపత్తీ”తి వుత్తత్థో విసేసోతి. కిం వుత్తం హోతి ? “నవం నామ కరణం ఉపాదాయ వుచ్చతీ”తి వుత్తే అతిరేకచీవరస్స ఉప్పత్తి వియ పటిలాభేనస్స ఉప్పత్తి నవతా ఆపజ్జతి. తతో పటిలద్ధదివసతో పట్ఠాయ ఛబ్బస్సపరమతా ధారేతబ్బం. ఓరేన చే ఛన్నం వస్సానం…పే॰… కారాపేయ్య, నిస్సగ్గియన్తి ఆపజ్జతి, తస్మా నవం నామ కరణమేవ ఉపాదాయ వుచ్చతి, న పటిలాభం. ఓరేన ఛన్నం వస్సానం అత్తనో అనుప్పన్నత్తా “నవ”న్తి సఙ్ఖ్యం గతం, అప్పటిలద్ధం చే కారాపేయ్య, యథా లాభో, తథా కరేయ్య వా కారాపేయ్య వాతి చ న హోతి. కస్మా? యస్మా అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతి, అనాపత్తీతి విసేసోతి.

ఛబ్బస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౬౫. నాస్సుధ కోచీతి ఏత్థ **అస్సుధ**-ఇతి అవధారణత్థే నిపాతో. తత్థ కిఞ్చాపి “ఏవం భన్తేతి ఖో తే భిక్ఖూ”తి బహువచనం వుత్తం, తథాపి తే భిక్ఖూ భగవతో పటిస్సుణిత్వా ఇధ తేసు భిక్ఖూసు కోచి భగవన్తం నాస్సుధ ఉపసఙ్కమతి అఞ్ఞత్ర ఏకేనాతి అత్థో గహేతబ్బో. తం సుగ్గాహం ఏకాహం భన్తే భగవన్తం వరన్తిఆదీసు (మహావ॰ ౩౩౭) వియ, **అనుజానామి...పే.... యథాసుఖం మం దస్సనాయ ఉపసఙ్కమన్తూతి** దస్సనత్థాయ ఉపసఙ్కమన్తు.

౫౬౬-౭. “మయం ఆయస్మన్తం ఉపసేన”న్తి తస్స గణపామోక్ఖత్తా వుత్తం. ఆరఞ్ఞికపిణ్డపాతికపంసుకూలికవసేన సబ్బాని వుత్తాని. తేనేవాహ **అట్ఠకథాయం** “సన్థతే చతుత్థచీవరసఞ్ఞితాయా”తి. కిం సబ్బేపి తే చీవరం న ఋఞ్జన్తీతి చే? యథా హోతు. కతమం చీవరం నామాతి? ఛన్నం అఞ్ఞతరం వికప్పనుపగం పచ్ఛిమన్తి. కిఞ్చ వాయిమం అవాయిమన్తి? వాయిమమేవాతి. కతరసుత్తేనాతి? అద్ధా నో సుత్తమేవ న పస్సతి, సిపేయ్యకం దుస్సయుగం, ఇద్ధిమయికఞ్చ దేవదత్తియఞ్చ అచీవరం కరోతి. యది ఏవం అవాయిమమ్పీతి వదామీతి. ఏవం సన్తే సిద్ధా సన్థతే చీవరసఞ్ఞితా కమ్బలసీసేన ఉణ్ణామయసామఞ్ఞతో. కిం పన తే సన్థతం అధిట్ఠహింసూతి? దుట్ఠు అధిట్ఠహింసు అచీవరత్తా, న అధిట్ఠానుపగత్తా చ సన్థతస్స. అథ నాధిట్ఠహింసు, పుబ్బేవ తత్థ అచీవరసఞ్ఞినో ఏతేతి కత్వా తత్థ చీవరసఞ్ఞితాయ తదుభయం న యుజ్జతీతి. కిం పనేతం అధిట్ఠానుపగం నత్థీతి? తత్థేవాగతం , అపిచేతం అవికప్పనుపగం చే, చీవరం న హోతి, అఞ్ఞథా “చీవరం నామ ఛన్నం చీవరానం అఞ్ఞతర”న్తి ఏత్తావతా సిద్ధం “వికప్పనుపగం పచ్ఛిమ”న్తి న వత్తబ్బం. అథ న వికప్పనుపగమ్పి చీవరమేవ సిద్ధం, అనధిట్ఠానుపగం , అవికప్పనుపగఞ్చ ఏకజ్ఝం “చీవర”న్తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. తేనేవాహ “తేచీవరికస్స చతుత్థచీవరం వత్తమానం అంసకాసావమేవ వట్టతీ”తి.

అపిచ సన్థతే చీవరసఞ్ఞితా న కేవలం తేసంయేవ, అఞ్ఞేసమ్పి అనుబన్ధతి ఏవ “పురాణసన్థతం నామ సకిం నివత్థమ్పి సకిం పారుతమ్పీ”తి వచనతో. అట్ఠకథాచరియో పనస్స అచీవరతం సన్థాయభాసితత్థదీపనేన దీపేతి. **నివత్థపారుత**న్తి ఏతేసం నిసిన్న్నఞ్చేవ నిపన్నఞ్చాతి అత్థో. అపిచ ఏవం సన్తేపి సన్థతే చీవరసఞ్ఞితా అనుబన్ధతి ఏవ. **ఖన్ధకే** (మహావ॰ ౩౫౮) హి “నిసీదనం అధిట్ఠాతుం న వికప్పేతు”న్తి చ, **పరివారే** (పరి॰ ౩౨౯) “నవ చీవరాని అధిట్ఠాతబ్బానీ”తి చ **నిసీదనసిక్ఖాపదే** “దసా విదత్థీ”తి చ ఇధ “నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీ”తి చ వుత్తం, **అట్ఠకథాయ**ఞ్చస్స “సన్థతసదిసం సన్థరిత్వా ఏకస్మిం అన్తే సుగతవిదత్థియా విదత్థిమత్తపదేసే ద్వీసు ఠానేసు ఫాలేత్వా తిస్సో దసా కరీయన్తి, తాహి దసాహి సదసం నామ వుచ్చతీ”తి చ “నిసీదనం వుత్తనయేన అధిట్ఠాతబ్బమేవ, తఞ్చ ఖో పమాణయుత్తం ఏకమేవ, ద్వే న వట్టన్తీ”తి చ వుత్తం, తస్మా నిసీదనం నామ నవన్నం చీవరానం అఞ్ఞతరం చీవరం అధిట్ఠాతబ్బం, తఞ్చ సన్థతసదిసం ఏళకలోమమయసన్థతవిసేసన్తి సిద్ధం, తథా నిసీదనమేవ నిసీదనసన్థతఞ్చ సిద్ధం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** చ “ఏకమేవా”తి వుత్తం. తస్మిం సిద్ధే సిద్ధా సన్థతే చీవరసఞ్ఞితాతి అత్థో. కస్మా? సన్థతసామఞ్ఞతో.

ఏత్థాహ – కథం అదసమేవ సన్థతం చీవరసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి. అనేకమ్పి అనధిట్ఠితమ్పి మహన్తమ్పి వట్టతి, యతో సదసమేవ సన్థతం చీవరసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, తతో అధిట్ఠానఞ్చ ఉపగచ్ఛతీతి. అసన్థతపరియాపన్నత్తా ఓరేన చ ఛన్నం వస్సానం వినాపి సమ్ముతిం, తఞ్చ పోరాణం విస్సజ్జేత్వా ఏవ, న అవిస్సజ్జేత్వా “తఞ్చ ఖో పమాణయుత్తం ఏకమేవ, ద్వే న

వట్టన్తీ"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౮౯) వచనతోతి. అథాపి సియా సన్థతం సయనత్థమేవ కరీయతి, నిసీదనం అసన్థతమేవాతి. తఞ్చ న నియమతో "పురాణసన్థతం నామ సకిం నివత్థం సకిం పారుతమ్పీ"తి వుత్తత్తాతి. ఏత్థ వుచ్చతి, న ఏత్థ కారణం పరియేసితబ్బం వినయపఞ్ఞత్తియా అనఞ్ఞవిసయత్తా.

సన్థతస్స పన అచీవరభావే అయం యుత్తి – ఆదితో "తీణి సన్థతాని పన వినయకమ్మం కత్వా పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టన్తీ"తి అట్ఠకథావచనతో తాని అకప్పియానీతి సిద్ధం, భగవతా చ ఖోమాదీని ఛ అనుఞ్ఞాతానీతి కోసేయ్యం కప్పియన్తి సిద్ధం. ఏవం సన్తే సుద్ధకోసేయ్యమ్పి చీవరం కప్పియం జాతం, పగేవ కోసియమిస్సకసన్థతచీవరన్తి ఆపజ్జతి. తథా కమ్బలఞ్చ అనుఞ్ఞాతం, తఞ్చ సుద్ధకమ్పి హోతి జాతికాళకభావేన, పగేవ ఓదాతగోచరియమిస్సకసన్థతచీవరన్తి ఆపజ్జతి. తతో చ అఞ్ఞమఞ్ఞవిరోధో, తస్మా న సన్థతం చీవరం నామ హోతి, నిసీదనం పన హోతి తస్స పమాణసణ్ఠానపరిచ్ఛేదసమ్భవతో. ఏత్థాహు కేచి ఆచరియా "దువిధం నిసీదనం సన్థతం, అసన్థతఞ్చ. తత్థ సన్థతం సన్థతమేవ. అసన్థతం ఖోమాదిఛబ్బిధం, తదనులోమం వా హోతి, అయమేతేసం విసేసో"తి.

ఏత్థాహ – కస్మా పనేత్థ "సన్థతం పన భిక్ఖునా"తి సిక్ఖాపదం అపఞ్ఞాపేత్వా "నిసీదనసన్థత"న్తి పఞ్ఞత్తన్తి? చీవరసఞ్ఞితాయ సన్థతానం ఉజ్ఝితత్తా తేసం అచీవరభావదస్సనత్థం తథా పఞ్ఞత్తన్తి వుత్తం హోతి, తస్మా తే భిక్ఖూ ధుతఙ్గభేదభయా తాని ఉజ్ఝిత్వా తేరసాపి ధుతఙ్గాని సమాదియింసు, సీసదస్సనవసేన తీణేవ వుత్తాని, భగవా చ తేసం సన్థతం అనుజాని, తతో నేసం ఏవం హోతి "నిసీదనచీవరసణ్ఠానమ్పేతం నిసీదనసన్థతం నో అనుఞ్ఞాతం, చతుత్థచీవరభావేన పగేవ కతసన్థతం వా"తి. తతో సన్థతే నేసం చీవరసఞ్ఞితా న భవిస్సతీతి తదత్థం భగవతా నిసీదనసన్థతన్తి పఞ్ఞత్తన్తి అధిప్పాయో. "పచ్ఛిమాని ద్వే వట్టన్తీ"తి కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? "అనాపత్తి అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతీ"తి వచనతోతి.

నిసీదనసన్థతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౭౨-౩. **అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్సాతి** ఇమినా పకతియా దీఘమగ్గప్పటిపన్నస్స ఉప్పన్నానిపి తియోజనపరమమేవ హరితబ్బాని, పగేవ అప్పటిపన్నస్సాతి దస్సేతి. అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నస్స నిస్సగ్గియన్తి వా సమ్బన్ధో. తేనేవ వాసాధిప్పాయస్స పటిప్పస్సద్ధగమనుస్సాహత్తా "అప్పటిపన్నో"తి సఙ్ఖ్యం గతస్స అనాపత్తీతి సిద్ధా. ఇమస్మిం అత్థవికప్పే హి భిక్ఖునో పనేవ ఏళకలోమాని ఉప్పజ్జేయ్యుం…పే॰… అసన్తేపి హారకే అద్ధానం మగ్గప్పటిపన్నస్స నిస్సగ్గియం పాచిత్తియన్తి యోజనా వేదితబ్బా. **ఆకఙ్ఖమానేన భిక్ఖునా పటిగ్గహేతబ్బానీతి** అత్తనో సన్తకానంయేవ తియోజనాతిక్కమే ఆపత్తిం దస్సేతి. తేన అనాకఙ్ఖమానేన పరసన్తకాని పటిగ్గహితాని అతిరేకతియోజనం హరన్తస్స అనాపత్తి సిద్ధా. అయమత్థో "భిక్ఖునో ఉప్పజ్జేయ్యు"న్తి ఇమినా, "అచ్ఛిన్నం పటిలభిత్వా"తి ఇమినా చ దీపితోవ హోతీతి. **పోరాణగణ్ఠిపదే** చ "అఞ్ఞం భిక్ఖుం హరాపేన్తో గచ్ఛతి చే, ద్విన్నం అనాపత్తీతి వుత్తం, తస్మా ద్వే భిక్ఖూ తియోజనపరమం పత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స భణ్డం పరివత్తేత్వా చే హరన్తి, అనాపత్తీతి సిద్ధం, తేనేవ **అనాపత్తివారే** "అఞ్ఞం హరాపేతీ"తి వుత్తం. కిం హరాపేతి? జానన్తం అజానన్తం. కిఞ్చేత్థ యది జానన్తం, "అఞ్ఞో హరిస్సతీతి ఠపేతి, తేన హరితేపి ఆపత్తియేవా"తి ఏకంసతో న వత్తబ్బం. జానన్తోపి హి ఏకచ్చో హరతీతి. తతో అట్ఠకథాయ విరుజ్ఝతి. అథ అజానన్తం, "అఞ్ఞస్స యానే వా భణ్డే వా అజానన్తస్స

పక్ఖిపిత్వా తియోజనం అతిక్కామేతి, నిస్సగ్గియానీ”తి **పాళియా** విరుజ్ఝతి, అథ ఉభోపి ఏకతో ఏకం భణ్డం హరాపేన్తి, తమ్పి నిస్సగ్గియం సియా. అనిస్సగ్గియన్తి యుత్తియా విరుజ్ఝతి “తియోజనపరమం సహత్థా హరితబ్బాని అసన్తే హారకే”తి అవిసేసేన చ **పాళి** వుత్తా. హారకోపి సచేతనో అచేతనోతి దువిధో. సచేతనోపి ఏళకలోమభావం వా “అహమిదం హరామీ”తి వా “మం ఏస ఇదం హరాపేతీ”తి వా జాననాజాననవసేన దువిధో హోతి. తత్థ అచేతనో నామ హారకో నదీసోతో వా నావా వా అస్సామికయానం వా హోతి. సచేతనో పాకటోవ. తత్థ “మం ఏస ఇదం హరాపేతీ”తి ఏత్తకం జానన్తం మనుస్సం వా తిరచ్ఛానగతం వా అఞ్ఞం హరాపేతి, అనాపత్తీతి **అనుగణ్ఠిపద**నయో. అయం పాళియా, అట్ఠకథాయ చ ఏకరసో వినిచ్ఛయో, “అసన్తే హారకే”తి కిఞ్చాపి ఇదం అవిసేసతో వుత్తం, “అఞ్ఞస్స యానే వా భణ్డే వా అజానన్తస్సా”తి వచనతో పన సచేతనోవ హారకో తత్థ అధిప్పేతోతి పఞ్ఞాయతి, సో చ ఏళకలోమభావఞ్చ “ఇదం హరామీ”తి చ జానన్తో నాధిప్పేతో. తేన వుత్తం “అఞ్ఞో హరిస్సతీతి ఠపేతి, తేన హరితేపి ఆపత్తియేవా”తిఆది. తత్థ హేతుకత్తునో అభావతోవ. **పాళియఞ్హి** “అఞ్ఞం హరాపేతీ”తి హేతుకత్తువసేన వుత్తా . ఇతరే ద్వే జానన్తా ఇధ సమ్భవన్తి. “అజానన్తస్స పక్ఖిపిత్వా”తి **పాళియం** “ఏస హరాపేతీ”తి వా “ఇదం ఠానం అతిక్కమాపేతీ”తి వా జానన్తస్స యానే వా భణ్డే వా పక్ఖిపిత్వా తియోజనం అతిక్కమాపేతి, న నిస్సగ్గియా హోన్తీతి దీపేతి.

“హరాపేతీ”తి ఇదం హేతుకత్తువచనతం సాధేతి, తస్మా **అట్ఠకథాయం** “సామికస్స అజానన్తస్సేవా”తి ఇదం “మం ఏస హరాపేతీ”తి ఏవం అజానన్తం సన్ధాయ వుత్తం. “సారేతి చోదేతి అనుబన్ధాపేతీ”తి ఇదం “మం ఏస ఇదం ఠానం అతిక్కమాపేతీ”తి ఏవం జానన్తం సన్ధాయ వుత్తం. అజానన్తోపి సారణాదీహి ఠితట్ఠానం నాతిక్కమతి, న వా అనుబన్ధతి. అథ సారణాదీహి అనతిక్కమిత్వా అత్తనో రుచియా అతిక్కమతి ఆపత్తి ఏవ భిక్ఖునో హేతుకత్తుభావాసమ్భవతో.

ఇదాని యథాఠితట్ఠానతో పట్ఠాయ వక్ఖామ, “అసన్తేపి హారకే”తి హారకాలాభపచ్చయాపి సయం హరణతో నిస్సగ్గియమేవ, పగేవ సతి హారకేతి అయమేకో అత్థో. అవధారణత్థం అపి-సద్దం గహేత్వా అసన్తే ఏవ హారకే నిస్సగ్గియం, సతి పన హారకే న తేన హరాపేన్తస్స నిస్సగ్గియన్తి అయం దుతియో అత్థో. “సజ్ఝతో వా…పే… అత్తనో వా ధనేనా”తి ఇమినా కిఞ్చాపి అచిత్తకమిదం సిక్ఖాపదం, సజ్ఝాదితో పన అత్తనా ఆకఙ్ఖమానేన పటిగ్గహితస్సేవ ఏళకలోమస్స తియోజనాతిక్కమే ఆపత్తి, న అజానతో అప్పటిగ్గహితస్స చీవరాదీసు కుతోచి లగ్గస్స అతిక్కమనేతి దీపేతి. **అనుగణ్ఠిపదే** పన “కమ్బలస్స ఉపరి నిపజ్జిత్వా గచ్ఛన్తస్స సచే ఏకమ్పి లోమం చీవరే లగ్గం హోతి, ఆపత్తి ఏవ కమ్బలతో విజటితత్తా”తి వుత్తం, తం కమ్బలస్స పటిగ్గహితత్తా అత్తనో ఇచ్ఛాయ పటిగ్గహితమేవ హోతీతి యుత్తం. యస్మా “అనాపత్తి కతభణ్డే”తి వుత్తం, తస్మా తం అనేకమ్పి కతభణ్డట్ఠానియమేవ హోతి. తఞ్హి అనేన పటిగ్గహితం, న లోమం. అథ లోమమ్పి అగ్గహితమేవ హోతి, కతభణ్డం దుప్పరిహారియలోమవినిబ్భోగకతభణ్డో నియమో. ఏవం సన్తే అకతభణ్డే తికపాచిత్తియం, కతభణ్డే తికదుక్కటఞ్చ నయతో దస్సేతబ్బం భవేయ్య, అఞ్ఞథా తికస్స దస్సితత్తా. **సఉస్సాహత్తాతి** అప్పటిప్పస్సద్ధగమనత్తా. **అచిత్తకత్తా చాతి** భిక్ఖునో ఉస్సాహానురూపం లోమానం తియోజనాతిక్కమనతో వినాపి పయోగచిత్తేన హరణచిత్తేన ఆపజ్జతి ఏవాతి అధిప్పాయో. **సా అనాపత్తి పాళియా న సమేతీ**తి అన్తో పన పయోగేన తియోజనపరమం అతిక్కమితత్తా అనాపత్తి. “తియోజనం హరతీ”తి ఇమినా తియోజనం పదసా నేతుకామోపి అన్తోతియోజనే పదే పదే దుక్కటం నాపజ్జతీతి దస్సేతి, తం యుత్తం “తియోజనం వాసాధిప్పాయో గన్త్వా తతో పరం హరతీ’తి వచనస్సత్థితాయా”తి వుత్తం. పునపి వుత్తం ‘‘**అఞ్ఞం హరాపేతీ**తి ‘ఇదం హరిస్సామీ’తి సఉస్సాహమేవ అఞ్ఞం హరాపేతీతి అత్థో. ఇతరథా గచ్ఛన్తస్స సీసే ఠపేసి, తస్మిం అజానన్తేపి అనాపత్తి సియా”తి. సచే పన “అగచ్ఛన్తే యానే వా”తిఆదినా నయేన వుత్తత్తా హరణాదీహి జనితఉస్సాహానం

హత్థిఆదీనం ‘ఇదం కరిస్సామా’తి వా ‘హరిస్సామా’తి వా ఆభోగే జనితే ఏవ అనాపత్తి, న అజనితేతి **ఉపతిస్సత్థేరో** ఆహా”తి చ వుత్తం. **పరివత్తేత్వా ఠపితే**తి ద్విన్నమ్పి బహి నిక్ఖిపితత్తాతి **ఉపతిస్సత్థేరో**. బహిసీమాయ ఠపితం భణ్డికం అన్తో అన్తోసీమాయం ఠపితం బహి కరోతో అనాపత్తీతి కేచి, న సున్దరం వియ.

౫౭౫. పటిలభిత్వా హరతీతి పఠమతియోజనతో పరం హరతి, న దుతియాదితోతి అత్థో. కతభణ్డే ఉప్పన్నోకాసాభావా అనాపత్తి.

ఏళకలోమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౮౧. కిఞ్చాపి **పురాణచీవరధోవనసిక్ఖాపదే** చీవరం ఠపేత్వా “అఞ్ఞం పరిక్ఖారం ధోవాపేతీ”తి (పారా. ౫౦౭) అనాపత్తివారే వుత్తం. ఇమస్స పన సిక్ఖాపదస్స ఉప్పన్నకాలతో పట్ఠాయ ఏళకలోమధోవాపనాదినా ఆపత్తీతి ఏకే. సా వా అనాపత్తి మూలాపత్తితో ఏవ, న ఇమమ్హాతి ఏకే. ఏళకలోమానం అపరిక్ఖారత్తా భట్ఠం అగ్గహణమేవాతి ఏకే. ఇమస్స అన్తిమనయస్స అత్థప్పకాసనత్థం ఇదం పఞ్హాకమ్మం – “ధోవాపేతీ”తి ఇదం రజాపనవిజటాపనగ్గహణేన నిప్పదేసవాచిపదం, ఉదాహు అగ్గహణేన సప్పదేసవాచిపదం. కిఞ్చేత్థ యది నిప్పదేసవాచిపదం, సబ్బత్థ ఇదమేవ వత్తబ్బం, న ఇతరాని. అథ సప్పదేసవాచిపదం, “అవుత్తా ధోవతి, అపరిభుత్తం ధోవాపేతీ”తి ఏత్థ విరోధో. “అవుత్తా రజతి విజటేతి, నిస్సగ్గియ”న్తి అనిట్ఠప్పసఙ్గతోతి? దేసనావిలాసమత్తం భగవతో వచనం, కత్థచి తికపదవచనం, కత్థచి ఏకపదవచనం, నిప్పదేసపదమేవ తే వదన్తీతి. సచే “కతభణ్డం ధోవాపేతీ”తి ఏత్థ పటివిరోధో, “కతభణ్డం విజటాపేతి, అనాపత్తీ”తి అనిట్ఠప్పసఙ్గతో అనాపత్తి ఏవాతి చే? న, అకతభణ్డస్స సుద్ధలోమస్స విజటాపనం ఇతో వా దాతబ్బం. ఉదకాదిధోవనవసేన పిణ్డేత్వా ఠితానం విజటాపనం లబ్భతీతి చే? పురాణసన్థతస్స విజటాపనే అనాపత్తియా భవితబ్బం, న చ తం యుత్తం “అపరిభుత్తం ధోవాపేతీ”తి వచనతో. తేన పరిభుత్తం ధోవాపేతి రజాపేతి విజటాపేతి, నిస్సగ్గియమేవాతి సిద్ధం హోతి, తఞ్చ పరిభుత్తం నామ కతభణ్డమేవ హోతి. న హి సక్కా ఏళకలోమాని పరిభుఞ్జితుం, అఞ్ఞథా “పరిభుత్తం ధోవాపేతీ”తి వచనం నిరత్థకం హోతి. న హి ఏత్థ “పురాణాని ఏళకలోమాని ధోవాపేయ్య వా”తి వచనం అత్థి పురాణచీవరసిక్ఖాపదే వియ. తత్థ ఆదిన్నకప్పవసేన, ఇధ తం లిఖితం. లేఖదోసోతి చే? న, విసేసహేతునో అభావా, **పురాణచీవరసిక్ఖాపదే** అపరిభుత్తం కతభణ్డం నామ, “కమ్బలకోజవసన్థతాది”న్తి వచనతో చ. కిఞ్చాపి ఇమినా సద్దేన అయమత్థో సిద్ధో, “ధోవాపేతీ”తి ఇదం పన సియా నిప్పదేసం. సియా సప్పదేసం. తఞ్హి “అవుత్తా ధోవతీ”తిఆదీసు నిప్పదేసం. “కతభణ్డం ధోవాపేతీ”తి ఏత్థ సప్పదేసం. “అకతభణ్డం ధోవాపేతి రజాపేతి, అనాపత్తీ”తి “విజటాపేతి, అనాపత్తీ”తి వచనప్పమాణతో అనాపత్తి ఏవాతి చే? న, వచనప్పమాణతో ఏవ ఆపత్తీతి ఆపజ్జనతో. “అపరిభుత్తం ధోవాపేతీ”తి వచనమేవ హి తం అపరిభుత్తం సన్థతం విజటాపేన్తస్స అనాపత్తీతి దీపేతి చే? సిద్ధం పరిభుత్తం విజటాపేన్తస్స ఆపత్తి ఏవాతి.

ఏళకలోమధోవాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. రూపియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨.౮౩-౪. **సబ్బమ్పీ**తి తివిధమ్పి. "ముత్తా మణి వేళురియో సఙ్ఖో"తిఆది పన కిఞ్చాపి **రాజసిక్ఖాపదే** 'న వట్టతీ'తి పసఙ్గతో వుత్తం, సరూపతో పన ఆపత్తిదస్సనవసేన సకట్ఠానేపి వత్తుమారద్ధ"న్తి వుత్తం. కథమేతం? ముత్తాదీనం సకట్ఠానం జాతం, న హి తాని ఇధ పాళియం దిస్సన్తీతి ఇమస్స అట్ఠకథాయం వుత్తాని, రాజసిక్ఖాపదస్సాపి అట్ఠకథాయం వుత్తానీతి. న కేవలం హిరఞ్ఞసువణ్ణమేవ, అఞ్ఞమ్పి ఖేత్తవత్థాదికం "అకప్పియం న సమ్పటిచ్ఛితబ్బ"న్తి సామఞ్ఞేన, న సరూపతో. **పాళియం** పన సరూపతో "చీవరచేతాపన్నం నామ హిరఞ్ఞం వా సువణ్ణం వా ముత్తా వా మణి వా"తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, తస్మా రాజసిక్ఖాపదమేవస్స సకట్ఠానం. ముత్తామణిగ్గహణేన చేత్థ తజ్జాతియగ్గహణం సిద్ధమేవాతి నాగతో ఇమస్స పఠమమేవ పఞ్ఞత్తత్తా. యది ఏవం ఇధ అనాగతత్తా కతరం నేసం సకట్ఠానన్తి? ఇదమేవ అత్థతో, నో సరూపతో.

కథం? ఏతాని హి **రతనసిక్ఖాపదే** నిస్సగ్గియవత్థూని, దుక్కటవత్థూని చ ఏకతో "రతన"న్తి ఆగతాని, "రతనసమ్మత"న్తి కప్పియవత్థు ఆగతం. తేసు చ దససు రతనేసు రజతజాతరూపద్వయం ఇధ నిస్సగ్గియవత్థు, అవసేసం దుక్కటవత్థూతి సిద్ధం. ఇధ చ సిద్ధత్తా ఏవ రతనసిక్ఖాపదస్స అనాపత్తివారే "రతనసమ్మతం విస్సాసం గణ్హాతి, తావకాలికం గణ్హాతి, పంసుకూలసఞ్ఞిస్సా"తి వుత్తం, న రతనం వుత్తం. సత్తవిధధఞ్ఞదాసిదాసఖేత్తాది పన **బ్రహ్మజాలాదిసుత్త**వసేన (దీ॰ ని॰ ౧.౧ ఆదయో) అకప్పియన్తి సిద్ధం, తస్మా ఇధ దుక్కటవత్థూతి సిద్ధం, తేనేవ అనుయోగవత్తే "ధమ్మం జానాతి, ధమ్మానులోమం, వినయం, వినయానులోమం జానాతీ"తి (పరి॰ ౪౪౨) వుత్తం. తథా ఆమకమంసమ్పి దుక్కటవత్థుం ఆపజ్జతీతి? న, ఇధ వినయే అనుఞ్ఞాతత్తా "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అమనుస్సికాబాధే ఆమకమంస"న్తిఆదినా (మహావ॰ ౨౬౪), తస్మా న ఆమకమంసం సుత్తే ఆగతమ్పి దుక్కటవత్థు హోతి, తథాపి అత్తనో పరిభోగత్థాయ పటిగ్గహణే దుక్కటమేవాతి నో తక్కోతి ఆచరియో. "ఇధ నిక్ఖిపాహీ'తి వుత్తే ఉపనిక్ఖిత్తసాదియనమేవ హోతీ"తి వదన్తి. "అకప్పియవిచారణా ఏవ న వట్టతీతి చే? **కప్పియఞ్చ అకప్పియఞ్చ నిస్సాయ ఠిత**న్తి ఏత్థ తం సయం అపరిభోగారహం హుత్వా తదగ్ఘనకం కప్పియభణ్డం పరిభోగారహం హుత్వా ఠితన్తి అత్థో"తి లిఖితం, "పంసుకూలభావేన ఠితత్తా, గుత్తట్ఠానాచిక్ఖనస్స కప్పియత్తా చ కప్పియం నిస్సాయ ఠితం. 'ఇదం గణ్హా'తిఆదినా వదన్తస్స అకప్పియత్తా అకప్పియం నిస్సాయ ఠిత"న్తి చ. **ఏవమ్పి కప్పియఞ్చ అకప్పియఞ్చా**తి "ఇమస్మిం ఓకాసే ఠపితం, కిం న పస్ససీతి ఛేకతరే ఇమేవ కహాపణే"తిఆదివచనస్స కప్పియత్తా కప్పియం నిస్సాయ ఠితం. "ఇదం గణ్హా"తి వుత్తే దుబ్బిచారితత్తా అత్తనో అకప్పియత్తా తతో ఆగతం అకప్పియం నిస్సాయ ఠితమేవ హోతి. "ఇదం గణ్హా'తి వుత్తే తేన గహితే 'ఉగ్గణ్హాపేయ్య వా'తి వుత్తవిధిం న పాపుణాతి, కేవలం దుబ్బిచారితత్తా తస్సేవ తం అకప్పియం హోతి, మూలపటిగ్గహణస్స సుద్ధత్తా పరతో పత్తచతుక్కే తతియపత్తో వియాతి చ ఏవం **ఉపతిస్సత్థేరో** వదతీ"తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. కిం బహునా, విసుద్ధాగమత్తా కప్పియం. దుబ్బిచారణాయ సతి అకప్పియం నిస్సాయ ఠితం హోతీతి నో తక్కోతి ఆచరియో. "ఏవం సఙ్ఘగణాదీనమ్పి అత్థాయ పరిచ్చత్తేపి తేన సమానగతికత్తా ఠపేత్వా ఆపత్తివిసేస"న్తి వుత్తం.

న కిఞ్చి కప్పియభణ్డం చేతాపితన్తి చేతాపితఞ్చే, ఉపాయాభావం దస్సేతి. "**ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వా**తి సచే సో ఉపాసకో 'అతిబహుం ఏతం హిరఞ్ఞం, ఇదం భన్తే అజ్జేవ న వినాసేతబ్బ'న్తి వత్వా సయం ఉపనిక్ఖేపదేసే ఠపేతి, అఞ్ఞేన వా ఠపాపేతి, ఏతం ఉపనిక్ఖేపం ఠపేత్వా తతో లద్ధం ఉదయం పరిభుఞ్జన్తో సఙ్ఘో పచ్చయే పరిభుఞ్జతి నామా"తి వుత్తం.

౨.౮౨. అయం కిర ఇత్థంలక్ఖణసమ్పన్నో ఉక్కంసతో. ఏవం అఙ్గసమ్పన్నోపి అపరభాగే లోభవసేన వా అఞ్ఞేన వా కారణేన సచే నిమిత్తం కత్వా పాతేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. **సేనాసనమ్పి పరిభోగే పరిభోగే**తి పదేసే పదేసే. సో హి కారణన్తరేన

రుక్ఖమూలికస్స, అబ్భోకాసికస్సపి వట్టతి ఏవ, ఠానానిసజ్జాదివసేన నివాసాధిప్పాయే సతి పరిభోగే పరిభోగే పచ్చవేక్ఖితబ్బం. భేసజ్జస్స సతిపచ్చయతా సబ్బకాలమ్పీతి ఏకే. అసన్నిహితస్స పచ్ఛాభత్తమేవ, సన్నిహితస్స పురేభత్తమ్పీతి నో తక్కోతి ఆచరియో. "యామకాలికం సత్తాహకాలికం యావజీవికం ఆహారత్థాయ...పే.... పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. అజ్ఝోహారే అజ్ఝోహారే ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (పాచి. ౨౪౪) హి వుత్తం. దుక్కటఞ్హి **వికాలభోజనసిక్ఖాపదే** ఆగతం వికాలే ఆపజ్జతి, నో కాలే ఆహారకాలత్తా, **సన్నిధిసిక్ఖాపదే** ఆగతం పన కాలేపి సన్నిధిజాతత్తా, తేనేవ తత్థ సత్తాహకాలికయావజీవికద్వయమేవ వుత్తన్తి. "సతి పచ్చయే"తి వచనతో నాయం విసేసో లబ్భతీతి చే? న, అనిట్ఠప్పసఙ్గతో, వచనానియమతో చ. **సన్నిధిసిక్ఖాపదే** హి "అనాపత్తి యావకాలికం యావకాలం నిదహిత్వా భుఞ్జతి. యామకాలికం యామే నిదహిత్వా భుఞ్జతీ"తి (పాచి. ౨౫౬) ఏత్థ వచనప్పమాణతో యామకాలికం న పురేభత్తే, న పచ్ఛాభత్తే, న దివసే, న రత్తియం యామమేవ నిదహిత్వా భుఞ్జన్తస్స అనాపత్తీతి అనిట్ఠప్పసఙ్గో. తథా తత్థేవ "యామకాలికం యామం నిదహిత్వా భుఞ్జతి, సత్తాహకాలికం సత్తాహం నిదహిత్వా భుఞ్జతీ"తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, న వుత్తం "సతి పచ్చయే"తి, తస్మా **సతిపచ్చయ**-వచనం కత్థచి హోతి, కత్థచి న హోతీతి వచనానియమతో ఆపత్తియాపి అనియమో సియా. ఏవం సన్తేపి యథావుత్తదుక్కటం ఆపజ్జతి ఏవ. న అనాహారప్పయోజనత్తా యామకాలికాదీనన్తి చే? న, సప్పిఆదిమిస్సభోజనస్స పణీతభోజనభావప్పత్తితో. అపిచ సబ్బకాలికేసు యావకాలికం ఓళారికం, తం ఆహారత్థాయ పటిగ్గణ్హన్తస్స కాలే అనాపత్తి, పగేవ అనోళారికం యామకాలికాదిం, ఆహారత్థాయ ఏవ అనుఞ్ఞాతత్తా. యావకాలికే ఏవ అనాపత్తీతి చే? న, అనాహారత్థాయ గణ్హన్తస్స ఆపత్తిసమ్భవతో ఇతరం ఆహారత్థాయ గణ్హన్తస్స వియ, తస్మా యథావుత్తమేవేత్థ సన్నిట్ఠానం పాళిం, యుత్తిఞ్చ అనులోమేతీతి.

దేసనాసుద్ధీతి ఏత్థ దేసనా నామ వినయకమ్మం, తేన వుట్ఠానమ్పి దేసనా ఏవ నామ హోతీతి. "పటిగ్గణ్హాతీ"తి అవత్వా "పటిసేవతీ"తి వుత్తత్తా **పటిగ్గహణే పన సతిం అకత్వా పరిభోగే కరోన్తస్స అనాపత్తి**. ఖీణాసవా కతకిచ్చత్తా విభత్తదాయాదా వియ హోన్తి, తేన తేసం సామిపరిభోగా హోన్తి. అఞ్ఞథా యావకాలికభావం అనతిక్కన్తత్తా విరుజ్ఝతి. ఇణపరిభోగో న వట్టతి, భేసజ్జే ఆపత్తితో, ఇతరస్మిం అయుత్తపరిభోగతో, ఇణం వియ అననుఞ్ఞాతభుత్తత్తా చ. "ఆదితో పట్ఠాయ హి అలజ్జీ నామ నత్థి, తస్మా న కోచి సజ్జితబ్బో"తి లిఖితం. **భారభూతా** సద్ధివిహారికాదయో. **యథాదానమేవ గహితత్తా**తి ఏత్థ "అత్తనో హత్థేన చే దేతి, న వట్టతీ"తి వుత్తం, "అతిరేకభాగం గహేత్వా పునదివసే అత్తనో అత్థాయ ఉద్ధటభాగం తత్థేవ దాపేతి, వట్టతీ"తి చ. పరివత్తకం దేతి, ధమ్మియఞ్చే, వట్టతి. నో అధమ్మియం. "తం ధమ్మానుగ్గహేన ఉగ్గణ్హితుం వట్టతీ"తి వుత్తం. కేన లేసేనాతి చే? "అలబ్భమానాయ సామగ్గియా అనాపత్తి సమ్భోగే సంవాసే"తి (మహావ. ౧౩౦) ఇమినా ఉపసమ్పదక్ఖన్ధకవచనలేసేన.

౨౫౮. **అస్సతియా దిన్న**న్తి ఏత్థ "అస్సతియా దిన్నం నామ అపరిచ్చత్తం హోతి, తస్మా దుస్సన్తే బద్ధకహాపణాదీని సతిం పటిలభిత్వా దాయకా చే పున గణ్హన్తి, నిస్సగ్గియమేవ దేసేతబ్బం. తేన అకప్పియభణ్డేన తే చే దాయకా సప్పిఆదీని కిణిత్వా సఙ్ఘస్స దేన్తి, తస్సపి భిక్ఖునో కప్పతి దాయకానంయేవ సన్తకత్తా. భిక్ఖునా హి 'వత్థం గణ్హామీ'తి వత్థసఞ్ఞాయ ఏవ గహితం, న రూపియసఞ్ఞాయ. ఇదఞ్చ సిక్ఖాపదం అత్తనో అత్థాయ ఉగ్గహణం సన్ధాయ వుత్తం, న చ తేన తం అత్తనో అత్థాయ పరేసం వా అత్థాయ గహితం. అథ తే దాయకా నో చే ఆగన్త్వా గణ్హన్తి, దాయకే పుచ్ఛిత్వా అత్తనో అత్థాయ చే పరిచ్చత్తం, సఙ్ఘే నిస్సజ్జిత్వా ఆపత్తి దేసేతబ్బా. నో చే, ఆపత్తి ఏవ దేసేతబ్బా"తి వుత్తం, తం పుబ్బాపరవిరుద్ధం. ఆపత్తిదేసనాయ హి సతి రూపియం పటిగ్గహితన్తి సిద్ధం, తస్మిం సిద్ధే "తతో ఉప్పన్నం తస్సపి కప్పతీ"తి ఇదం న

యుజ్జతీతి. కప్పతి ఏవాతి చే? న, వత్థుం అనిస్సజ్జిత్వా ఆపత్తి దేసేతబ్బాతి న యుజ్జతి. అచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స యుజ్జతీతి చే? న, సబ్బత్థ "రూపియం పటిగ్గణ్హాతీ"తి వచనతో. "రూపియం పటిగ్గణ్హాతీ"తి హి వుత్తం, అఞ్ఞథా సబ్బత్థ "రూపియ"న్తి పదం నిరత్థకం హోతి వినాపి తేన తదత్థసిద్ధితో. అనేన చ వత్థం పటిగ్గహితం, దాయకేన చ వత్థమేవ దిన్నం, వత్థగతమ్పి రూపియం థేయ్యచిత్తేన గణ్హన్తో పదవారేన కారేతబ్బో. **అట్ఠకథాయ**ఞ్చ "రూపియే అరూపియసఞ్ఞీతి సువణ్ణాదీసు ఖరపత్తాదిసఞ్ఞీ"తి వుత్తం "రూపియం పటిగ్గణ్హాతీ"తి వచనవసేన.

''అపిచ పుఞ్ఞకామా''తిఆది పన విధానన్తరదస్సనత్థం వుత్తం, తేనేవ హి "ఇమస్మిం గేహే ఇదం లద్ధన్తి సల్లక్ఖేతబ్బ"న్తి వుత్తం. అఞ్ఞథా సల్లక్ఖణే విమతివసేన, విమతియా చ సతి నిస్సగ్గియమేవ "రూపియే వేమతికో"తిఆది వచనతోతి. ఇదం విధానం నిరత్థకమేవ ఆపజ్జతి, న చ నిరత్థకం. కస్మా? దుస్సన్తే బద్ధకహాపణాది అస్సతియా దిన్నం వత్థసఞ్ఞాయ పటిగ్గహితఞ్చ, తతో న రూపియం దిన్నఞ్చ హోతి పటిగ్గహితఞ్చాతి. ఏత్థ ఆపత్తిదేసనాకిచ్చం నత్థి, తం పన దాయకానమేవ పటిదాతబ్బం. తతో ఉప్పన్నం కప్పియభణ్డఞ్చ సబ్బేసం కప్పతీతి ఇమస్స విధానన్తరదస్సనత్థం "అపిచ పుఞ్ఞకామా"తిఆదీతి నో తక్కోతి ఆచరియో.

రూపియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౮౭. **''జాతరూపరజతపరివత్తన''**న్తి ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన వుత్తం, తథా "రూపియం నామ సత్థువణ్ణో కహాపణో"తిఆది పాళివచనఞ్చ. "అరూపియే రూపియసఞ్ఞీ రూపియం చేతాపేతీ"తిఆది తికవచనతో, "దుక్కటవత్థునా పన నిస్సగ్గియవత్థుం చేతాపేన్తస్స...పే.... నిస్సగ్గియం పాచిత్తియం గరుకస్స చేతాపితత్తా"తి అట్ఠకథావచనతో చ పన అనుక్కట్ఠపరిచ్ఛేదోపేత్థ లబ్భతీతి సిద్ధం. సత్థువణ్ణో చ కహాపణో చ తతో యే చఞ్ఞే వోహారం గచ్ఛన్తీతి ఏవమేత్థ సముచ్చయో వేదితబ్బో. ఇమస్మిం పన సిక్ఖాపదే "నానప్పకారకం నామ కతమ్పి అకతమ్పి కతాకతమ్పీ"తి ఏత్థ విభత్తానం తిణ్ణం రూపియారూపియానఞ్చ ద్విన్నం వసేన పఞ్చ తికా వుత్తా, అట్ఠకథాచరియేహి తదనులోమతో ఏకో తికో దస్సితోతి సబ్బే ఛ హోన్తి.

ఏత్థాహ – అఞ్ఞస్మిం సిక్ఖాపదే ఏకస్మిం తికచ్ఛేదే దస్సితే సతిపి సమ్భవే ఇతరే న దస్సీయన్తి , ఇధేవ కస్మా దస్సితోతి? "నానప్పకారక"న్తి **మాతికాయం** వుత్తత్తా ఇధేవ నానప్పకారభావదస్సనత్థన్తి. న కయవిక్కయసిక్ఖాపదేపి వత్తబ్బప్పసఙ్గతోతి చే? న, ఇధ దస్సితనయత్తా. అథ చ రూపియస్స **విభఙ్గే** "యే వోహారం గచ్ఛన్తీ"తి అన్తే వుత్తత్తా సత్థువణ్ణాదయో వళఞ్జనుపగా ఏవాతి సిద్ధం. తతో అవళఞ్జనుపగేహి జాతరూపరజతేహి వోహారేన న నిస్సగ్గియన్తి ఆపజ్జతి, తస్మా తం ఆపజ్జనత్థన్తి దస్సేన్తేన "కతేన కతం చేతాపేతీ"తిఆదయో తికా వుత్తాతి, ఏవం సన్తే **రూపియవిభఙ్గే** "యే చ వోహారం గచ్ఛన్తీ"తి న వత్తబ్బం, తస్మిం పదే అవుత్తే అవళఞ్జనుపగాపి సఙ్గహం గతావ హోన్తీతి కతాదీహి తికత్తయస్స వత్తబ్బపయోజనం న భవిస్సతీతి చే? న, కప్పియభణ్డేన కప్పియభణ్డపఅవత్తనస్సాపి రూపియసంవోహారభావప్పసఙ్గతో. "యే వోహారం గచ్ఛన్తీ"తి వచనేనపి కముక కథల కంసభాజన సాటకాదిపరివత్తనస్సపి రూపియసంవోహారభావప్పసఙ్గో ఏవాతి చే? న, కతాదివచనేన జాతరూపాదిఅకప్పియవత్థూనఞ్ఞేవ అధిప్పేతభావదీపనతో, తస్మా ఉభయేనపి యదేతం కతాకతాదిభేదం పాకతికరూపియం యఞ్చ కహాపణమాసకసఙ్ఖేపం, యఞ్చ కహాపణాదివోహారూపగం, ఉభయమ్పేతం ఇధ

చ అనన్తరాతీతసిక్ఖాపదే చ రూపియం నామాతి అధిప్పేతత్థసిద్ధి హోతి, న తణ్డులాదీని, తత్థ కతాదివోహారాసమ్భవతో. ఏత్తావతా కతాదితికత్తయప్పయోజనం వుత్తం.

ఇదాని సేసత్తికాని వుచ్చతి – ఏత్థ హి యథావుత్తప్పభేదం నిస్సగ్గియవత్థు రూపియం నామ, సేసం దుక్కటవత్థుపి కప్పియవత్థుపి న రూపియన్తి అరూపియం నామ హోతీతి కత్వా "అరూపియే అరూపియసఞ్ఞీ పఞ్చన్నం సహధమ్మికానం అనాపత్తీ"తి ఇదం న ఏకంసికం ఆపజ్జతి దుక్కటవత్థుమ్హి దుక్కటాపజ్జనతో. ఇధ వచనప్పమాణతో నిస్సగ్గియవత్థుతో అఞ్ఞం అన్తమసో ముత్తాదిపి అరూపియమేవ నామ. తత్థ పఞ్చన్నం సహధమ్మికానం అనాపత్తీతి చే? న, రాజసిక్ఖాపదవిరోధతో. తత్థ హి "ముత్తా వా మణి వా"తి వుత్తం, తస్మా ముత్తాది అకప్పియం దుక్కటవత్థూతి చ సిద్ధం నిస్సగ్గియవత్థూసు అభావా. ఏవం సన్తే "అరూపియే అరూపియసఞ్ఞీ పఞ్చన్నం సహధమ్మికానం అనాపత్తీ"తి సుద్ధకప్పియభణ్డం సన్ధాయ వుత్తం, న సబ్బం అరూపియం. తతో అఞ్ఞత్థ పన "అరూపియే రూపియసఞ్ఞీ"తిఆదితికదుక్కటే చ **అట్ఠకథాయం** దస్సితతికే చ సబ్బం అరూపియం నామాతి వేదితబ్బం, తస్మా అరూపియభావదీపనత్థం దుతియో తికో వుత్తో. తదత్థమేవ **అట్ఠకథాయం** దస్సితో ఏకో తికో. కస్మా న **పాళియం** సో వుత్తోతి చే? తత్థ చేతాపితఅరూపియే రూపియఛడ్డనకసమ్ముతికిచ్చాభావతో. తస్మిఞ్హి తికే వుత్తే కప్పియవత్థునోపి అరూపియఛడ్డనకసమ్ముతి దాతబ్బాతి ఆపజ్జతి, తస్స వసేన రూపియఛడ్డనకసమ్ముతి ఏవ న వత్తబ్బాతి? న, రూపియస్సపి సమ్ముతికిచ్చాభావప్పసఙ్గతో, తస్మా రూపియే రూపియసఞ్ఞీ కప్పియవత్థుం చేతాపేతి పత్తచతుక్కే తతియపత్తం వియ, తం సఙ్ఘాదీనం నిస్సజ్జితబ్బం, నిస్సట్ఠం పన అఞ్ఞేసం కప్పతి తతియపత్తో వియ. అథ సమ్పటిచ్ఛితరూపియేన చేతాపితం హోతి దుతియపత్తో వియ, తం వినాపి సమ్ముతియా యో కోచి భిక్ఖు ఛడ్డేతి, వట్టతి. తతో పరం "సచే తత్థ ఆగచ్ఛతి ఆరామికో వా"తిఆదినా వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బం. తత్థ "రూపియే"తి వా "అరూపియే"తి వా సబ్బత్థ భుమ్మప్పత్తే అత్తనో సన్తకం, ఉపయోగప్పత్తే పరసన్తకన్తి వేదితబ్బం. ఏత్థాహ – **ఉపతిస్సత్థేరో** పురిమసిక్ఖాపదేన రూపియపటిగ్గహణం వారితం, ఇమినా సుద్ధాగమేన కప్పియకారకస్స హత్థే కప్పియం నిస్సాయ ఠితేన సంవోహారో వారితోతి.

౨౫౮. **నిస్సగ్గియవత్థునా నిస్సగ్గియవత్థుం...పే.... అపరాపరపరివత్తనే ఇమినాతి** ఏత్థ ఏకస్మిం ఏవ వత్థుస్మిం ద్విన్నం సిక్ఖాపదానం వసేన ఏకతో ఆపత్తి వుత్తా, తం పన పచ్ఛిమస్స వసేన నిస్సజ్జితబ్బం. ఏతేన నిస్సగ్గియం ఆపన్నమ్పి ఆపజ్జతీతి ఏకే. పరస్స రూపియగ్గహణం పరివత్తనన్తి రూపియే అగ్గహితే తస్స అభావతో ఇమినావ ఆపత్తి, న పురిమేన ఓమసవాదో వియ. ముసావాదేన ముసా వదన్తస్సాపి హి ఓమసవాదేనేవ ఆపత్తి. **నిస్సగ్గియవత్థునా దుక్కట...పే.... ఏసేవ నయోతి** ఏతస్స యుత్తిం దస్సేన్తో **''యో హి అయ''**న్తి ఆహ.

వడ్ఢిం పయోజేన్తస్సాతి ఏత్థ ఇదం గహేత్వా సతి మాసే, సతి సంవచ్ఛరే "ఏత్తకం దేహీ"తి చే వదతి. రూపియసంవోహారో హోతి. వినా కప్పియకారకేన "ఏత్తకా వుడ్ఢి హోతు, ఏత్తకం గణ్హా"తి వదతో దుక్కటం కయవిక్కయలక్ఖణాభావతో. **''మూలే మూలసామికాన''**న్తిఆది కప్పియకరణూపాయదస్సనత్థం వుత్తం, న కేవలం నిస్సట్ఠం అపరిభోగం హోతి, పున ఏవం కతే పరిభుఞ్జితుం వట్టతి. తస్సపి పరిభోగే మూలస్స కప్పియకరణూపాయో చే న హోతి, కప్పియం ఆచిక్ఖితబ్బన్తి యథా పాళియా చేత్థ కప్పియకరణూపాయో, నో చ తతియపత్తేపి, "యథా చ అత్తనో అత్థాయ గహితే ఏవరూపుపాయో, తథా సఙ్ఘాదిఅత్థాయ గహితేపి ఏసో వా"తి వుత్తం. ఇమే కిర పఠమదుతియపత్తే యావ గహట్ఠేన పరివత్తేతి, తావ న కప్పియకరణూపాయో, అనేకపురిసయుగమ్పి "అకప్పియా ఏవా"తి **అట్ఠకథాయం** వుత్తం. **అనుగణ్ఠిపదే** పన "సఙ్ఘసన్తకం

కప్పియభణ్డం విక్కిణిత్వా ఆగతకహాపణానిపి పటిగ్గహణం మోచేత్వావ సమ్పటిచ్ఛితబ్బాని, తస్మా కప్పియకారకో చే ఇమాని తాని కహాపణానీతి వదతి, న వట్టతియేవ, పటిక్ఖిపితబ్బం, న విచారేతబ్బం, విచారేతి చే? సబ్బేసం న కప్పతి. పటిగ్గహణం మోచేత్వా సమ్పటిచ్ఛితాని చే విచారేతి, తస్సేవ న వట్టతీ”తి అభిక్ఖణం వుత్తం.

రూపియసంవోహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౩. పటపిలోతికానన్తి పటపిలోతికేహి. “అజ్ఝాచరతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి ఇదం పురిమసిక్ఖాపదేపి వేదితబ్బం. “కయితఞ్చ హోతి విక్కయితఞ్చా”తి ఏతేసం పదానం విపరీతతో “అత్తనో భణ్డ”న్తిఆది వుత్తం. కస్మా? “ఇమినా ఇమ”న్తి వచనానురూపతో. సద్ధాదేయ్యవినిపాతనం పనేత్థ అట్ఠానపదానం వసేన వేదితబ్బం.

కయవిక్కయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో కోసియవగ్గో దుతియో.

౩. పత్తవగ్గో

౧. పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౮. బహూ పత్తే సన్నిచయన్తి ఏత్థ **సన్నిచయ**న్తి భావనపుంసకం, బహూ పత్తే వా గహేత్వా సన్నిచయం కరిస్సన్తీతి అత్థో. “అడ్ఢతేరసపలమాసానం గాహికా”తి లిఖితం. ఏత్థ –

“కుడువో చతుపలేయ్యో, కుడువానం చతుగ్గుణం;
పత్థం చతుగ్గుణో మాసా-తి కమాహు చతుగ్గుణ”న్తి. –

ఆదిం లోకవోహారం దస్సేత్వావ కేచి పపఞ్చేన్తి.

౬౦౨. ఖాదనన్తి ఖాదనీయం సూపాది. “బ్యఞ్జనస్స మత్తా నామ ఓదనతో చతుత్థో భాగో”తి (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౮౭) **బ్రహ్మాయుసుత్తట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా ఆలోపస్స చతుత్థభాగం బ్యఞ్జనం అనురూపన్తి గహేతబ్బం. “భిక్ఖునియా పత్తసన్నిచయస్స వారితత్తా తదనులోమతో భిక్ఖూనమ్పి దుతియో వారితో”తి వుత్తం, తం న యుత్తం, **పాళియఞ్హి** “సన్నిచయం కరేయ్యాతి అనధిట్ఠితో అవికప్పితో”తి (పాచి॰ ౭౩౩) వుత్తం. సో హి **కథినక్ఖన్ధకే** (మహావ॰ ౩౦౬ ఆదయో) నిచయసన్నిధి వియ ఏకోపి పునదివసే “సన్నిచయో”తి వుచ్చతి. అనన్తరసిక్ఖాపదే పన “దుతియో వారితోతి అధిట్ఠానం నియతం, తస్మా ద్వే పత్తే అధిట్ఠాతుం న లభతి. సచే ఏకతో అధిట్ఠాతి, ద్వేపి న అధిట్ఠితా హోన్తి. విసుం విసుం అధిట్ఠాతి, దుతియో అనధిట్ఠితో”తి వదన్తి. వికప్పేతుం పన బహూపి లభతి. ఇదాని వత్తబ్బం సన్ధాయ ‘‘**నామమత్తే విసేసో**’’తి వుత్తం. తత్థ **నామ**న్తి మజ్ఝిమో మజ్ఝిమోమకో మజ్ఝిముక్కట్ఠోతిఆది.

౬౦౮. “పాకస్స హి ఊనత్తా పత్తసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీ”తి వచనతో అధిట్ఠితపత్తోపి ఖరపాకేన సేతత్తా అధిట్ఠానం విజహతీతి చే? న, అధిట్ఠానవిజహనేసు నవసు అనాగతత్తా, తస్మా పఠమపాకానం ఏవ ఊనత్తా పత్తసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి, తస్మిం సతి అఞ్ఞం విఞ్ఞాపేతుం న వట్టతి. “ఊనపఞ్చబన్ధనేనా”తి హి వుత్తం. ఛిద్దే, రాజియా వా హి సతి తేహి అధిట్ఠానం విజహతీతి విజహితే నాయం పటిసేధో, తస్మా పచ్ఛుద్ధరిత్వా, వికప్పేత్వాపి అఞ్ఞం విఞ్ఞాపేతుం న లభతి.

ఏవం **పత్తకారకో మూలం లభిత్వా**తి ఏత్థ పచిత్వా ఠపితదివసతో పట్ఠాయ. **దాతుకామో హుత్వా**తి ఏత్థ దిన్నదివసతో, సుతదివసతో వా పట్ఠాయ దసాహం వేదితబ్బం. లిఙ్గపరివత్తేన పన దసాహాతిక్కమే పత్తసామికస్స భిక్ఖుస్స, భిక్ఖునియా పన రత్తాతిక్కమే నిస్సగ్గియం.

పత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౧౨-౩. బహూ పత్తే విఞ్ఞాపేన్తీతి ఏకమేకం విఞ్ఞాపేన్తా బహూ భిక్ఖూ బహూ పత్తే విఞ్ఞాపేన్తి, బహూ వా భిక్ఖూ పత్తే విఞ్ఞాపేన్తీతి అత్థో. “న, భిక్ఖవే, పత్తో విఞ్ఞాపేతబ్బో, యో విఞ్ఞాపేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి ఇదం సిక్ఖాపదం ఊనపఞ్చబన్ధనేన సమూహతం హోతి న హోతీతి? న హోతి తమేవ గహేత్వా “విఞ్ఞాపేతి, పయోగే దుక్కట”న్తి వుత్తత్తాతి ఏకే. పటిలాభమ్పి పరియాదియిత్వా తం దుక్కటం వుత్తం, తస్మా తం “పటిలాభేన నిస్సగ్గియో హోతీ”తి ఇమినా సమూహతం హోతి. అఞ్ఞథా సదుక్కటం నిస్సగ్గియం ఆపజ్జతి అనాపత్తివారవిరోధో చ. యా కాచి పన అకతవిఞ్ఞత్తి అననుఞ్ఞాతకాలే దుక్కటమేవ. **భిన్నేనా**తి ఇత్థమ్భూతలక్ఖణే, **భేదేనా**తి వా అత్థో, హేత్వత్థే కరణవచనం.

ఊనపఞ్చబన్ధనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౨౦. “సా అహోసి సువణ్ణమాలా”తి వచనతో ఠపేత్వా సహధమ్మికే అఞ్ఞేసం యథాసుఖం రూపియం దాతుం వట్టతి ఉగ్గణ్హాపేతుం, సబ్బోహారాపేభుఞ్జతి ఆచరియో, వీమంసితబ్బం ఇద్ధిమస్స ఇద్ధివిసయత్తా.

౬౨౨. “యేసం మంసం కప్పతీ”తి వచనేన యేసం మంసం న కప్పతి, తేసం సప్పిఆది కిఞ్చాపి న కప్పతి, న పన నిస్సగ్గియవత్థూతి వేదితబ్బం. తథా న పణీతభోజనవత్థూతి. **ఉగ్గహితకం కత్వా నిక్ఖిత్త**న్తి అజ్ఝోహరణత్థం నిక్ఖిత్తం. ఇతరఞ్హి పటిగ్గహేత్వా అజ్ఝోహరితుం వట్టతి. **ఉభయేసమ్పీ**తి పచ్ఛాభత్తం పటిగ్గహితేహి, పురేభత్తం పటిగ్గహితేహి చ కతానం. “మంసస్స అకప్పియత్తా”తి కారణపతిరూపకం వత్వా. **ఖాదింసూ**తి “వికాలే కేవలం నవనీతమేవ ఖాదితుకామేన దధితక్కగతాని అపనేతబ్బాని, పచితుకామస్స సామంపాకం న హోతీతి థేరస్స అధిప్పాయో”తి వుత్తం. “ఖయం గమిస్సతీ”తి వచనతో ఖీరం పక్ఖిపిత్వా పక్కసప్పి వికాలే కప్పతీతి సిద్ధం. **భేసజ్జేహీ**తి యావజీవికభేసజ్జేహి. **కతతేలం పురేభత్త**న్తి అపచిత్వా కతం ఏవ. **ఉణ్హోదకేనా**తి తాపనభావం దీపేతీతి కేచి, తం న సున్దరం. **నిబ్బట్టితత్తా**తి పిఞ్ఞాకాదితో. “తేలత్థాయ పటిగ్గహిత…పే.… దుక్కటమేవా”తి వచనతో అతేలత్థాయ పటిగ్గహితేహి, సత్తాహాతిక్కన్తేహిపి కతతేలం కతదివసతో పట్ఠాయ సత్తాహం వట్టతీతి ఛాయా దిస్సతి, **కరమన్దం** రుక్ఖసారోతి కేచి.

౬౨౩. అవసకసటే యస్మా ఖీరాదీని పక్ఖిపిత్వా తేలం పచన్తి, తస్మా కసటం న వట్టతి, తేలమేవ వట్టతి, తేన వుత్తం "పక్కతేలకసటే వియ కుక్కుచ్చాయతీ"తి. వసాయ సద్ధిం పక్కత్తా న వట్టతీతి చే? వదథ, భన్తే, నవనీతే దధిగుళికాతిఆదిసమ్బన్ధో. మధుమ్హి చత్తారో కాలికా యథాసమ్భవం యోజేతబ్బా, ఉచ్ఛుమ్హి చ, కథం? సమక్ఖికం సేళకం మధు యావకాలికం. అసేలకం ఉదకసమ్భిన్నం యామకాలికం, అసమ్భిన్నం సత్తాహకాలికం, మధుసిట్ఠం పరిసుద్ధం యావజీవికం. తథా ఉచ్ఛు వా రసో వా సకసటో యావకాలికో, నిక్కసటో ఉదకసమ్భిన్నో యామకాలికో, అసమ్భిన్నో సత్తాహకాలికో, సుక్ఖకసటం యావజీవికన్తి వేదితబ్బం. కస్మా? ఉదకసమ్భేదవిసేసతో.

కిం వుత్తం హోతి? చతూసు కాలికేసు పుబ్బం పుబ్బం గరుకం, అపరం అపరం లహుకం. తేసు చాయం ఉదకసమ్భేదో గరుకం లహుకం కరోతి, లహుకఞ్చ గరుకం. అమ్బరసాదీని హి యావకాలికత్తా గరుకాని, ఉదకసమ్భేదో పన తాని అమ్బపానాదిసమఞ్ఞం దత్వా లహుకాని యామకాలికాని కరోతి. "ఫాణితం నామ ఉచ్ఛుమ్హా నిబ్బత్తన్తి ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయా"తి అట్ఠకథావచనతో ఉచ్ఛురసో సత్తాహకాలికోతి సిద్ధం. తత్థ "ఉదకసమ్భేదో తం యామకాలికం కరోతీ"తిఆదిం బహుం వత్వా యోజితా.

అపిచేత్థ ఉచ్ఛురసో "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఉచ్ఛురస"న్తి (మహావ. ౩౦౦) అనుఞ్ఞాతత్తా గుళోదకం వియ ఉచ్ఛురససామఞ్ఞతో ఉదకేన అసమ్భిన్నోపి అగిలానస్స వట్టతి, తేనేవాహ **అట్ఠకథాయం** "ఉచ్ఛురసో నికసటో పచ్ఛాభత్తం వట్టతీ"తి (మహా. అట్ఠ. ౩౦౦). అయం సబ్బో నో తక్కోతి ఆచరియో. కేచి పనాహు "ఫాణితం నామ ఉచ్ఛుమ్హా నిబ్బత్త'న్తి వచనతో, 'ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయా'తి అట్ఠకథావచనతో చ ఉచ్ఛురసో ఫాణితమేవ, తస్మా గుళే వియ పటిపజ్జితబ్బ"న్తి. కేచి "వుత్తనయేన సత్తాహకాలికోవ సమానో 'అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఉచ్ఛురస'న్తి విసుం అనుఞ్ఞాతత్తా అసమ్భిన్నోపి అగిలానస్స వట్టతీ"తి వదన్తి. కేచి "వుత్తనయేన విసుం అనుఞ్ఞాతత్తా ఏవ సమ్భిన్నో వా అసమ్భిన్నో వా యామకాలికోవ, గుళోదకం పన సత్తాహకాలికమేవా"తి వదన్తి. కేచి "గుళోదకం వియ సో దువిధోపి సత్తాహకాలికోయేవా"తి వదన్తి.

తత్థాయం పఠమాచరియవాదే విచారణా – ఫాణితానుమతియాయేవ ఉచ్ఛురసానుమతియా సిద్ధితో విసుం "ఉచ్ఛురస"న్తి ఉద్ధరిత్వా అనుమతి నిరత్థికాతి ఆపజ్జతి, తథా "ఉచ్ఛురసో నికసటో పచ్ఛాభత్తం వట్టతీ"తి అట్ఠకథాపి నిరత్థికా. "సత్తాహం వట్టతీ"తి వత్తబ్బం సియాతి, న చ తథా సక్కా వత్తుం. పచ్ఛాభత్తం వట్టనకరసాధికారత్తాతి చే? న, తస్మిం అధికారే సత్తాహకాలికస్స అవత్తబ్బప్పసఙ్గతో. కాలభేదం అనపేక్ఖిత్వా రసాధికారే ఓతిణ్ణత్తా వుత్తోతి చే? న సక్కా "నికసటో సత్తాహం వట్టతీ"తి వత్తుం. పచ్ఛాభత్తం వట్టనకరసాధికారత్తా న వత్తబ్బన్తి చే? న, ఏవఞ్హి వుత్తే తదఞ్ఞరసో వియ అయమ్పి పచ్ఛాభత్తమేవ వట్టతి, న తతో పరన్తి ఆపజ్జతి. తతో పరం అపరిభోగత్తా "పచ్ఛాభత్తం వట్టతీ"తి వుత్తన్తి చే? న, యావకాలికభావప్పసఙ్గతో. న సో పసఙ్గో ఆభిదోసికస్సాపి ఉచ్ఛురసస్స పాకేన ఫాణితాదిభావప్పసఙ్గతో. అయమేవ తతియచతుత్థాచరియవాదేసు విచారణా. దుతియవాదే విచారణా వుత్తా, విమద్దో పనేత్థ **భేసజ్జక్ఖన్ధకే** (మహావ. ౩౦౦) ఆవి భవిస్సతి. **ఫాణితం నామ ఉచ్ఛుమ్హా నిబ్బత్త**న్తి మధుకతాలనాళికేరఫాణితాదితో ఉక్కటవత్థుతో నిస్సగ్గియవత్థుఫాణితస్స విసేసవచనం, తేనేతం పఞ్ఞాయతి "నిస్సగ్గియవత్థుభూతం ఇధ ఫాణితం నామ ఉచ్ఛుమ్హా నిబ్బత్తమేవ, న మధుకాదితో నిబ్బత్త"న్తి. ఏత్తావతా యంకిఞ్చి ఉచ్ఛుమ్హా నిబ్బత్తం , న తం సబ్బం ఫాణితమేవ నామాతి సాధితం హోతి. తేనేవ **ఖన్ధకే** ఫాణితం పఠమం అనుజానిత్వావ పచ్ఛా ఉచ్ఛురసో అనుఞ్ఞాతో, తథా తత్థేవ గుళం, గుళోదకఞ్చ.

ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయ అపక్కా వాతిఆదిమ్హి పన యేసం లద్ధి "ఉచ్ఛురసో యామకాలికో"తి. "తే **అపక్కా వా**తి సామం భిక్ఖునా అపక్కా వా. **అవత్థుకపక్కా వా**తి వినా వత్థునా పక్కా వా"తి అత్థం వణ్ణయన్తి, తం న యుత్తం "ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయా"తి ఇమస్స వచనస్స పయోజనాభావప్పసఙ్గతో, భిక్ఖునో పచనాధికారాభావా. సామపాకో ఇధాధిప్పేతోతి చే? సామం అపక్కస్స ఉచ్ఛురసస్స తేసం అత్తనోమతియా ఫాణితభావసిద్ధితో చ పరతో "పురేభత్తం పటిగ్గహితేన అపరిస్సావితఉచ్ఛురసేన కతఫాణిత"న్తిఆదినయదస్సనతో చ తం అయుత్తం, తత్థ "అపరిస్సావితఉచ్ఛురసేన సయంకతం నిరామిసమేవ వట్టతీ"తి వచనం యం తత్థ కసటం సామపాకం న జనేతి, సవత్థుకపటిగ్గహితకతంయేవ తం కరోతీతి దీపేతి, తస్మా పటిగ్గహేతుం న వట్టతి వికాలేతి పోరాణా. "కోట్టితఉచ్ఛుఫాణితం 'రజనపాకం వియ ఓళారికం సవత్థుకపక్కం నామ హోతీ'తి సఞ్ఞాయ పురేభత్తమేవ వట్టతీ"తి వుత్తం. మహాఅట్ఠకథాచరియా "ఏవం ఫాణితగ్గహణం అమధురం, తస్మా పచ్ఛాభత్తం న వట్టతీ"తి వదింసు. కిం మధురతాయ, అమధురతాయ వాతి? అత్థమేవ దస్సేతుం **మహాపచ్చరియం** తథా వుత్తన్తి **ఉపతిస్సత్థేరో** ఆహ కిర. **తం యుత్త**న్తి ఉచ్ఛుతో నిబ్బత్తత్తా వుత్తం, తేనేవాహ "ఖణ్డసక్ఖరం పన...పే.... వట్టతీ"తి. "తం ఖీరఘటే పక్ఖిపిత్వా పచన్తీ"తి లిఖితం. **జల్లికా** నామ ఫేణాది.

భేసజ్జోదిసం వదన్తేన ఇతరే అత్థుద్ధారవసేన వుత్తా. "ఆహారత్థం ఫరితుం సమత్థానీ"తి **ఖన్ధకే** (మహావ. ౨౬౦) "యం భేసజ్జఞ్చేవ అస్స భేసజ్జసమ్మతఞ్చ లోకస్స, ఆహారత్థఞ్చ ఫరేయ్యా"తి వుత్తత్తా వుత్తం. ఏత్థ విచారణా భేసజ్జక్ఖన్ధకే ఆవి భవిస్సతి.

౬౨౪. ద్వారవాతపానకవాటానీతి ద్వారస్స చ వాతపానానఞ్చ కవాటాని. కసావపక్ఖేపమత్తేన హి తాని అత్తనో సభావం పరిచ్చజితాని హోన్తి, తస్మా "మక్ఖేతబ్బానీ"తి వుత్తం. "కసావో నామ కనకలమ్బాదీనిపీ"తి వదన్తి. **అధిట్ఠేతీ**తి "ఇదాని అజ్ఝోహరణీయం న భవిస్సతి, బాహిరపరిభోగో భవిస్సతీ"తి చిత్తం ఉప్పాదేతి. ఇధ "వికప్పేతీ"తి పదం నత్థి. అధిట్ఠానమ్పి ముఖారుళ్హియా వుత్తం "ఇమం నవనీతం అధిట్ఠామీ"తి అవత్తబ్బతో.

౬౨౫. పరిభుఞ్జితుం పన న వట్టతీతి విస్సాసాభావం సన్ధాయ వుత్తం. సచే సవిస్సాసో, వట్టతీతి "పరిభుఞ్జ త్వ"న్తి ఏత్తావతా విస్సజ్జితం హోతి, తస్మా ఉభిన్నం అనాపత్తీతి సమ్బన్ధో. సచే న విస్సజ్జితం, ఆపత్తి హోతీతి సిద్ధం. తస్మా ఉభిన్నం సన్తకం చీవరం అఞ్ఞతరేన సమ్ముఖీభూతేన అధిట్ఠాతబ్బం. నో చే అధిట్ఠాతి, నిస్సగ్గియం హోతీతిపి యుజ్జతి.
కాకనికమత్తఞ్చే మూలం అదిన్నం, "న అధిట్ఠానుపగం...పే.... సకభావం న ఉపేతీ"తి ఇమినా ఏతం సదిసం న హోతి, ఆభిధమ్మికగణానం దిన్నం వియ చ న హోతి. కస్మా? ఆభిధమ్మికా హి అనుపసమ్పన్నాపి హోన్తి, పచ్ఛా ఆభిధమ్మికభూతానమ్పి తం సాధారణం హోతీతి. ఏత్థ ద్వేపి ఉపసమ్పన్నా ఏవ, ద్విన్నమ్పి తత్థ యథాకామకరణీయతా అత్థి మమత్తఞ్చ, న ఏవం తదఞ్ఞేసం సాధారణం, న చ ద్వే తయో భిక్ఖూ "ఏకతో వస్సిస్సామా"తి కరోన్తి, రక్ఖతి తావ. "అవిభత్తత్తా అనాపత్తీ"తి ఇమినా చ ఇదం సదిసం, యేన మూలేన పటిగ్గహితం, తస్స సచే ఇతరో దేతి, సో వా తం ఇతరస్స దేతి, సతి పటిగ్గహణే సత్తాహాతిక్కమే నిస్సగ్గియత్తా, తస్మా తం చీవరం ద్వీసు సమ్ముఖీభూతేన ఏకేన అధిట్ఠాతబ్బం. కిఞ్చాపి ఏత్థ పయోగో న దిస్సతి సమానపరిక్ఖారానం ద్విన్నం అధిట్ఠానపయోగాభావతో, తథాపి సమానసబ్బభణ్డకానం ద్విన్నం తేలాది యేన పటిగ్గహితం, తస్స కాలాతిక్కమే ఆపత్తిసమ్భవతో, అనధిట్ఠానే దుల్లభవిసేసహేతుత్తా చ "అధిట్ఠాతబ్బ"న్తి వుత్తం. తం అయుత్తం పత్తచీవరసత్తాహకాలికానం అసదిసవిధానత్తా. ఏత్థ పత్తచీవరఞ్హి అత్తనో సన్తకభావం ఉపగతమేవ అనధిట్ఠహన్తస్స కాలాతిక్కమే ఆపత్తి, సత్తాహకాలికం పన పరసన్తకసాధారణమ్పి పటిగ్గహితం పటిగ్గాహకస్స

కాలాతిక్కమే ఆపత్తికరం. పటిగ్గహణఞ్చేత్థ పమాణం, న తత్థ సకసన్తకతా, సత్తాహకాలికఞ్చ నిస్సగ్గియం, సబ్బేసమ్పి అనజ్ఝోహరణీయం. పత్తచీవరం అఞ్ఞస్స పరిభుఞ్జతో అనాపత్తి. ఇదఞ్చ కాలాతిక్కన్తమ్పి నిస్సజ్జిత్వా పచ్ఛా లద్ధం కప్పతి. పత్తచీవరం పన తం తస్స వినయకమ్మన్తి కప్పతీతి. అవిభత్తస్సపి ఇమస్స దానం రుహతి, న పత్తచీవరస్స. వుత్తఞ్హేతం **అట్ఠకథాయం** "ద్విన్నం సన్తకం హోతి...పే.... సచేపి అవిభజిత్వా సద్ధివిహారికాదీనం దేన్తి, అదిన్నమేవ హోతీ"తి. యస్స దానమేవ న రుహతి, తస్స కుతో అధిట్ఠానం. ఏకో చే పత్తచీవరం దసమే దివసే ఇతరస్స దేతి. తతో పట్ఠాయ సో దస దివసే పరిహరితుం లభతి , న తథా సత్తాహకాలికన్తి సబ్బథా ఉపపరిక్ఖియమానం సరిక్ఖం నక్ఖమతీతి న తం సారతో దట్ఠబ్బన్తి ఆచరియస్స తక్కో. "వినయకమ్మవసేన పన అనిస్సజ్జిత్వా సహసా విరుజ్ఝిత్వా కస్సచి పరిచ్చత్తమ్పి పున పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జితుం న వట్టతీ"తి వుత్తం, సచే దేసన్తరితం, సముద్దన్తరితం వా చీవరం నిస్సగ్గియం జాతం, తం ఇధ ఠితేన భిక్ఖునా ఏకస్స వస్తేన చిత్తేన చత్తం కత్వా అనపేక్ఖిత్వా ఆపత్తిం దేసేత్వా తస్స విస్సాసేన పున గహేత్వా అధిట్ఠాతబ్బం, "పత్తాదీసు చ అయమేవ నయో"తి చ వుత్తం, "తాలనాళికేరఫాణితమ్పి సత్తాహకాలికం ఏవా"తి చ. "ద్విన్నం సన్తకం ఏకేన పటిగ్గహితం సత్తాహకాలికం సత్తాహాతిక్కమే ఆపత్తిం న కరోతి , పరిభుఞ్జితుం పన ద్విన్నమ్పి న వట్టతీ"తి చ "పరసన్తకం పటిగ్గహేత్వా ఠపితేపి ఏసేవ నయో"తి చ కేచి వదన్తి. దుక్కటవత్థుభూతం సప్పిఆది నిస్సజ్జితబ్బం పున పరిభుఞ్జితుం వట్టతీతి విధానం న దిస్సతీతి.

భేసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౨౭. "ఏకమేవ కత్వా"తి వచనేన వస్సికసాటికలక్ఖణేన ఞాతకానమ్పి సతుప్పాదం కరోన్తేన ఏకమేవ గహేతబ్బన్తి **ధమ్మసిరిత్థేరో**. **చతుబ్బిధం ఖేత్త**న్తి ఏత్థ కిఞ్చాపి తివిధం దిస్సతి, తం పన ఏవం గహేతబ్బం, యస్మిం ఖేత్తే పరియేసితుం లభతి, తం **పరియేసనఖేత్తం** నామ, "ఏవం కరణనివాసనాధిట్ఠానఖేత్తానిపీ"తి వుత్తం. ఏత్థ పచ్ఛిమేన పురిమగ్గాహో వేదితబ్బో, న పురిమేన పచ్ఛిమగ్గాహో, యథాలాభన్తి ఆచరియో. తస్సత్థో – అధిట్ఠానఖేత్తేన పచ్ఛిమేన పురిమానం తిణ్ణం గాహో హోతి, తథా నివాసనఖేత్తేన ద్విన్నం పురిమానం. కరణఖేత్తేన పన ఏకస్సేవ పురిమస్స గాహో హోతీతి. ఏత్థ పన కిఞ్చాపి కరణఖేత్తనివాసనఖేత్తానం కాలతో నానత్తం నత్థి, కిరియతో పన "అట్ఠిం కత్వా నివాసేతబ్బ"న్తి పాళివచనతో, తస్మా ద్విధా కత్వా వుత్తం అఞ్ఞతరాభావేన, తదత్థసిద్ధితో చ, కథం పనేత్థ నానత్తం నత్థీతి పఞ్ఞాయతీతి చే? పాళితో, "అడ్ఢమాసో సేసో గిమ్హానన్తి కత్వా నివాసేతబ్బ"న్తి హి పాళి, తథా **మాతికాట్ఠకథాతో** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా) చ.

తథాహ "పచ్ఛిమో అడ్ఢమాసో కరణనివాసనఖేత్తమ్పీ"తి, ఇమినా నయేన తివిధమేవ ఖేత్తన్తిపి సిద్ధం. **సమన్తపాసాదికాయం** పన కత్థచి పోత్థకే "జేట్ఠమూలపుణ్ణమాసియా పచ్ఛిమపాటిపదదివసతో పట్ఠాయ యావ కాళపక్ఖుపోసథో, అయమేకో అద్ధమాసో పరియేసనఖేత్తఞ్చేవ కరణఖేత్తఞ్చ. ఏతస్మిఞ్హి అన్తరే వస్సికసాటికం అలద్ధం పరియేసితుం, లద్ధం కాతుఞ్చ వట్టతి, నివాసేతుం, అధిట్ఠాతుఞ్చ న వట్టతీ"తి పాఠో దిస్సతి, సో అపాఠో యథావుత్తపాళిమాతికాట్ఠకథావిరోధతో, తస్మా తత్థ "అలద్ధం పరియేసితుం వట్టతి, కాతుం, నివాసేతుం, అధిట్ఠాతుఞ్చ న వట్టతీ"తి పాఠో వేదితబ్బో. ఏవం తావ పచ్ఛిమేన పురిమగ్గాహసిద్ధి వేదితబ్బా, న పురిమేన కరణఖేత్తాదీనం గాహో సమ్భవతి. "మాసో సేసో గిమ్హానన్తి వస్సికసాటికచీవరం పరియేసితబ్బ"న్తి ఏత్తకమేవ హి వుత్తం, న, **అట్ఠకథాయం** "అయమేకో అద్ధమాసో పరియేసనఖేత్తఞ్చేవ కరణఖేత్తఞ్చా"తి వుత్తత్తాతి చే? న, తస్స లేఖనదోసత్తా , తథా సాధితం.

కరణఖేత్తేన పన నివాసనఖేత్తగ్గాహో అత్థి కాలనానత్తాభావతో, తేనేవ పుబ్బే యథాలాభగ్గహణం కతం, తథా చ సాధితమేవ, న భేదో పనత్థి, పయోజనం వుత్తమేవ. నివాసనక్ఖేత్తేన అధిట్ఠానక్ఖేత్తగ్గాహో నత్థి ఏవ, న హి పురిమేన పచ్ఛిమగ్గాహో వేదితబ్బో. న పాళివిరోధతోతి చే? న, తదత్థాజాననతో. "మాసో సేసో గిమ్హానన్తి అద్ధమాసో సేసో గిమ్హాన"న్తి ఏత్థ **ఇతి**-సద్దస్స హి ఇతో పట్ఠాయాతి అత్థో. పరతో ఆపత్తిఖేత్తదస్సనతో ఇతరస్స అనాపత్తిఖేత్తభావో దస్సితోవ హోతి. దిన్నపుబ్బతోపి ఞాతకపవారితట్ఠానతో నిప్ఫాదేన్తస్స నిస్సగ్గియం పిట్ఠిసమయత్తా, పకతియా వస్సికసాటికదాయకా నామ సఙ్ఘస్స వా పుగ్గలస్స వా అపవారేత్వా అనుసంవచ్ఛరం దేన్తా, తత్థ సతుప్పాదోవ వట్టతి. వత్తభేదే దుక్కటన్తి తదఙ్గోసు.

"సచే కత...పే.... వస్సూపనాయికదివసే అధిట్ఠాతబ్బా...పే.... ఛ మాసే పరిహారం లభతీ"తి వచనతో అన్తోవస్సేపి యావ వస్సానస్స పచ్ఛిమదివసా అకతా పరిహారం లభతీతి దీపితం హోతి. కస్మా న విచారితన్తి చే? అత్థాపత్తిసిద్ధత్తా. "ఛ మాసే పరిహారం లభతీ"తి వచనేన అకతా లభతీతి సిద్ధమేవ, తం కిఞ్చాపి సిద్ధం, సరూపేన పన అనాగతత్తా సరూపేన దస్సేతుం, దుస్సద్ధాపయత్తా ఉపపత్తితో దస్సేతుఞ్చ ఇదమారద్ధం ఆచరియేన, "యథా చేత్థ, ఏవం కథినబ్భన్తరే ఉప్పన్నచీవరమ్పి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బ"న్తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం, తం దువుత్తం తత్థేవ పుబ్బాపరవిరోధతో. యఞ్చేత్థ అట్ఠకథావచనం సాధకత్తేన వుత్తం, తం తమత్థం న సాధేతి. "యది నప్పహోతి యావ కత్తికపుణ్ణమా పరిహారం లభతీ"తి వచనం అప్పహోన్తస్స యావ కత్తికపుణ్ణమా తావ పరిహారఖేత్తం, తతో పరం ఏకదివసోపి న హోతీతి దీపేతి, తస్మా అప్పహోనకభావేన అకతావ యావ కత్తికపుణ్ణమా పరిహారం లభతి, తతో పరం న లభతీతి సిద్ధం. తథా తదేవ వచనం కతపరిహారం న లభతీతి దీపేతి, తస్మా కత్తికపుణ్ణమదివసేయేవ అధిట్ఠాతబ్బా. "అప్పహోన్తే దసాహే అన్తోవస్సే కరణపరియోసానంయేవ పమాణ"న్తి లిఖితం.

ఏత్థాహ – "ఏకాహద్వీహాదివసేనా"తిఆది న వత్తబ్బం. కస్మా? గిమ్హదివసానం అనధిట్ఠానకాలత్తా, తస్మా ఏవ "అన్తోదసాహే వా తదహేయేవ వా అధిట్ఠాతబ్బా'తి చ సామఞ్ఞతో న వత్తబ్బం గిమ్హదివసానం అధిట్ఠానఖేత్తభావప్పసఙ్గతో"తి. ఏత్థ వుచ్చతి – న, తదత్థాజాననతో. దసాహానాగతాయ వస్సూపనాయికాయ గిమ్హదివసా దసాహ హోన్తి, పఠమదివసే చ లద్ధా నిట్ఠితా వస్సికసాటికా దసాహాతిక్కన్తాపి వస్సూపనాయికదివసం అధిట్ఠానఖేత్తం అప్పత్తత్తా న చ తావ నిస్సగ్గియం హోతి, వుత్తఞ్చేతం "వస్సూపనాయికతో పుబ్బే దసాహాతిక్కమేపి అనాపత్తీ"తి.

అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బాతి ఇదం న అవిసేసేన ఏతస్మిం అన్తరే గిమ్హదివసేపి అధిట్ఠాతబ్బన్తి ఇమమత్థం దీపేతుం వుత్తం, కిన్తు గిమ్హదివసే చే ఉప్పన్నా, అధిట్ఠానఖేత్తే చ అన్తోదసాహం హోతి, అన్తోదసాహే ఖేత్తేయేవ అధిట్ఠాతబ్బా, న ఖేత్తన్తి కత్వా దసాహం అతిక్కమితబ్బన్తి దీపేతుం వుత్తం. కస్మా? గిమ్హదివసానమ్పి గణనూపగత్తా, తస్మా అఖేత్తదివసేపి గణేత్వా ఖేత్తే ఏవ "అన్తోదసాహే అధిట్ఠాతబ్బా"తి వుత్తం హోతీతి.

వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౩౨. సామన్తి సకసఞ్ఞితానియమనత్థం వుత్తం. సకసఞ్ఞితాయేవ హి అచ్ఛిన్దాపనఅచ్ఛిన్దనేసు నిస్సగ్గియం, తస్మా నిస్సగ్గియమూలజ్ఞనిదస్సనమేతం. "చీవర"న్తి వుత్తత్తా "అచీవరం అచ్ఛిన్దన్తస్స న నిస్సగ్గియ"న్తి వుత్తమేవ హోతి. "దత్వాతి

దత్వా వా దాపేత్వా వా”తి కిఞ్చాపి పదభాజనం యుజ్జతి, అఞ్ఞస్స పన సన్తకం అఞ్ఞస్స భిక్ఖునో దాపేత్వా తం సయం వా అచ్ఛిన్దేయ్య, తేనేవ వా అచ్ఛిన్దాపేయ్యాతి అనిట్ఠప్పసఙ్గభయా న వుత్తం, అత్థతో పన అత్తనో సన్తకం అఞ్ఞేన సద్ధివిహారికాదినా దాపేత్వా, అఞ్ఞస్స సన్తకం వా తస్స విస్సాసా దాపేత్వా తం అచ్ఛిన్దేయ్య వా అచ్ఛిన్దాపేయ్య వా నిస్సగ్గియన్తి వేదితబ్బం, తఞ్చ ఖో అనపేక్ఖో దత్వా. యది ఏవం “చజిత్వా దిన్నం అచ్ఛిన్దిత్వా గణ్హన్తో భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బో”తి ఇదం కిన్తి చే? సకసఞ్ఞాయ అగ్గహేత్వా అఞ్ఞాయ థేయ్యాయ గణ్హన్తం సన్ధాయ వుత్తం, తేనేవ వుత్తం “సకసఞ్ఞాయ గహితత్తా పనస్స పారాజికం నత్థీ”తి, అపిచ “అనాపత్తి సో వా దేతి, తస్స వా విస్ససన్తో గణ్హాతీ”తి వచనతోపి తం సిద్ధమేవ. ఏత్తావతా తావకాలికం కత్వా దిన్నం అచ్ఛిన్దన్తస్స అనాపత్తి సాధితా హోతి. “అమ్హాకం సన్తికే ఉపజ్ఝం గణ్హిస్సతీ”తిఆదివచనం సామణేరస్స దానం దీపేతి, తఞ్చ ఇధ నాధిప్పేతం. **పాళియం** (పారా॰ ౬౩౩-౬౩౪) ఉపసమ్పన్నే తికపాచిత్తియం వియ అనుపసమ్పన్నే తికదుక్కటమ్పి ఆగతన్తి చే? న, తదధిప్పాయాజాననతో. అనుపసమ్పన్నకాలే ఏవం దత్వా అఞ్ఞస్స సన్తికే ఉపసమ్పన్నం దిస్వా కుపితో చే అచ్ఛిన్దతి, ఉపసమ్పన్నస్సేవ వా “సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ తుమ్హాకం సన్తికే ఉపసమ్పజ్జిస్సామీ”తి వదన్తస్స దత్వా పున అచ్ఛిన్దతి చే, నిస్సగ్గియన్తి అయమేత్థ అధిప్పాయో.

౬౩౩. సకిం ఆణత్తో బహుకమ్పి అచ్ఛిన్దతి, నిస్సగ్గియన్తి ఏకబద్ధత్తా ఏకం పాచిత్తియం, తం సన్ధాయేతం వుత్తం **“ఆణత్తో బహూని గణ్హాతి, ఏకం పాచిత్తియ”**న్తి. **మాతికాట్ఠకథాయం** పన “వత్థుగణనాయ ఆపత్తియో”తి వుత్తం, తం ఆణత్తియా బహుత్తా “సబ్బాని గణ్హా”తి వదన్తస్స గాహం సన్ధాయ వుత్తం, తేనేవ తత్థ వుత్తం “ఏకవాచాయ సమ్బహులా ఆపత్తియో”తి. ఏవం సన్తే పాళివచనం, అట్ఠకథావచనద్వయఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం సమేతి, పరసన్తకమ్పి నిస్సగ్గియం హోతి పంసుకూలఞ్చ, తేన “దుస్సన్తే బద్ధరూపియం వియా”తి వుత్తం, తం తదత్థనియమదస్సనత్థం వుత్తం, యథావఛాదితం అచ్ఛిన్దనచిత్తేన సచిత్తకం, వచీకమ్మం పన కేవలం అచ్ఛిన్దాపేన్తస్సేవ “దేహీ”తి బలక్కారేన గణ్హతోపి వేదితబ్బం, తం న యుత్తం “అనాపత్తి సో వా దేతీ”తి వచనతో. “తుట్ఠో వా దుట్ఠో వా దేతి, అనాపత్తియేవా”తి మాతికాట్ఠకథావచనతో వాతి చే? న, ఉభయత్థ అత్తనో రుచియా దానం సన్ధాయ వుత్తత్తా, పసయ్హావహారే అనాపత్తిప్పసఙ్గతో చ. “భిక్ఖుస్స సామం చీవరం దత్వా’తి పాళివచనతో చ **మాతికాట్ఠకథాయ** అఙ్గవవత్థానే ‘ఉపసమ్పన్నతా’తి వుత్తత్తా చ ఉభయత్థ దానహరణేసు భిక్ఖుభావో ఇచ్ఛితబ్బోతి దీపేతీ”తి వదన్తి, ఇదమయుత్తన్తి నో తక్కోతి ఆచరియో. కస్మా? అనుపసమ్పన్నస్స చీవరం దత్వా తం ఉపసమ్పన్నకాలే అచ్ఛిన్దన్తస్స అనాపత్తిప్పసఙ్గతో. “అనుపసమ్పన్నస్స చీవరం వా అఞ్ఞం వా పరిక్ఖారం దత్వా…పే… ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి వచనతో దుక్కటం తత్థ హోతీతి చే? నాసిద్ధత్తా, దానకాలే ఏవ ఉపసమ్పన్నతా పమాణన్తి అసిద్ధమేతం **అట్ఠకథాయ** వా **పాళియా** వా యుత్తితో వా, తస్మా తం న యుత్తన్తి అత్థో. అనుపసమ్పన్నస్స చీవరం దత్వా తస్సేవ అనుపసమ్పన్నకాలేయేవ చీవరం అచ్ఛిన్దన్తస్స దుక్కటం, ఉపసమ్పన్నకాలే వా దత్వా అనుపసమ్పన్నకాలే అచ్ఛిన్దన్తస్స దుక్కటన్తి తస్స వచనస్స ఇదం వికప్పన్తరఞ్చ సమ్భవతి, తస్మా (పారా॰ ౬౩౧ ఆదయో) వికప్పన్తరస్స సమ్భవతో చ న యుత్తం, యస్మా అనుపసమ్పన్నకాలే దత్వా ఉపసమ్పన్నకాలే అచ్ఛిన్దన్తస్స విసుం దుక్కటం న పఞ్ఞత్తం, తస్మా పురాణచీవరధోవాపనాదిసిక్ఖాపదేసు వియ అపరభాగే ఉపసమ్పన్నతా చేత్థ పమాణం, తస్మా “ఉపసమ్పన్నతా”తి అఙ్గేసు వుత్తత్తా చ తం న యుత్తన్తి అత్థో. ఏత్థ “పచ్చాసీసన్తస్సేవ దానమధిప్పేతం, న నిస్సట్ఠదాన”న్తి **ధమ్మసిరిత్థేరో** వదతి కిర, వీమంసితబ్బం.

చీవరఅచ్ఛిన్దనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౩౭. ఛట్ఠే కిఞ్చాపి "సామం సుత్తం విఞ్ఞాపేత్వా"తి వుత్తం, **మాతికాట్ఠకథాయం** పన "చీవరత్థాయ సామం విఞ్ఞత్తం సుత్త"న్తి అవత్వా కేవలం "చీవరత్థాయ విఞ్ఞాపితసుత్త"న్తి అఙ్గేసు వుత్తత్తా అఞ్ఞేన చీవరత్థాయ విఞ్ఞత్తం సుత్తమ్పి సఙ్గహం గచ్ఛతీతి వేదితబ్బం. **సామ**న్తి చేత్థ కస్సచి నియమనం. "సామం విఞ్ఞాపేత్వా"తి కిఞ్చాపి వుత్తం, తథాపి "సామం వాయాపేయ్యా"తి అత్తనో అత్థాయ వాయాపేయ్యాతి ఏవం సమ్బన్ధో, అత్థో చ వేదితబ్బో, **పాళియం** పన ఆసన్నపదేన యోజనా కతా, తస్మా సామం విఞ్ఞత్తం సుత్తన్తి అఞ్ఞవిఞ్ఞత్తం కప్పియం ఆపజ్జతి, హత్థకమ్మయాచనవసేన లద్ధతన్తవాయోపి కప్పియో. వికప్పనుపగపచ్ఛిమప్పమాణం చే, తస్మే వీతంయేవ సకిం అధిట్ఠాతబ్బం, పున అధిట్ఠానకిచ్చం నత్థి అధిట్ఠితేన ఏకీభావూపగమనతో. "సచే పన పరిచ్ఛేదం దస్సేత్వావ చినసాటకం వియ, అన్తరన్తరా అధిట్ఠితం హోతి, పున అధిట్ఠాతబ్బ"న్తి వుత్తం. "పటిలాభేనాతి వచనేన వాయాపేత్వా ఠపేస్సామీతిఆది ఏకస్మిం అన్తోగధం హోతీ"తి వదన్తి.

సుత్తవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౪౨. విసిట్ఠం కప్పఞ్చ తస్స వచనేన విసిట్ఠం కతఞ్చ పమాణం, న ఆమిసదానం. కేసుచి పోత్థకేసు "చీవర"న్తి ఉద్ధరిత్వా విభాగో వుత్తో, తం న సమేతీతి.

మహాపేసకారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౪౬. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అచ్చేకచీవరం పటిగ్గహేత్వా నిక్ఖిపితు"న్తి, "యావ పవారణా పవారితా"తి చ యం వుత్తం, తే పన భిక్ఖూ తస్స వచనస్స అత్థం మిచ్ఛా గహేత్వా అచ్చేకచీవరం నిక్ఖిపన్తా చీవరకాలసమయం అతిక్కామేసుం. కిమిదం విభత్తం, ఉదాహు అవిభత్తన్తి? విభత్తం, పుగ్గలికం వా. తేనేవ పరతో "అమ్హాకం, ఆవుసో, అచ్చేకచీవరానీ"తి వుత్తం, అవిభత్తం పన సఙ్ఘికత్తా న కస్సచి నిస్సగ్గియం కరోతి.

అపిచ "అచ్చేకచీవరం పటిగ్గహేత్వా నిక్ఖిపితు"న్తి ఇమినా సామఞ్ఞవచనేన వస్సూపనాయికదివసతో పట్ఠాయ, పిట్ఠిసమయతో పట్ఠాయ వా యావ పవారణా నిక్ఖిపితుం వట్టతి ఏవ సఙ్ఘికత్తా, పుగ్గలికమ్పి "వస్సంవుత్థకాలే గణ్హథా"తి దిన్నత్తా. తాదిసఞ్హి యావ వస్సంవుత్థో హోతి, తావ న తస్సేవ, దాయకస్స సన్తకం హోతి, తథా ఇతో తతియవస్సే, చతుత్థవస్సే వా "పవారణాయ గణ్హథా"తిఆదినా దిన్నమ్పి నిక్ఖిపిత్వా యథాదానమేవ గహేతబ్బం. అయమత్థో **అట్ఠకథాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౪౬-౯ ఆదయో) పాకటో. తాని చీవరకాలసమయాతిక్కమే న నిస్సగ్గియానీతి చే? న, ఉద్దిస్స దిన్నత్తా. యస్మా అయం సమయో "కాలేపి ఆదిస్స దిన్న"న్తి ఏత్థ "కాలో"తి ఆగతో, **గణభోజనసిక్ఖాపదా**దీసు "సమయో"త్వేవ ఆగతో, తస్మా ఇధ తేసం ఏకత్థతాదస్సనత్థం ఏకతో "చీవరకాలసమయో"తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **మాతికాయం** పనేత్థ తాదిసం చీవరం అత్తనో సన్తకభావం ఉపగతం పుగ్గలికం సన్ధాయ వుత్తం, తేనేవాహ "**భిక్ఖునో పనేవ అచ్చేకచీవరం ఉప్పజ్జేయ్యా**"తి. అత్తనో కుటియా వస్సంవుత్థస్స భిక్ఖునో హి దాతుం అలభన్తో అన్తోవస్సే ఏవ దానకిచ్చం పరినిట్ఠాపేత్వా గచ్ఛతి, తథా

సఙ్ఘస్స. తస్మా ఇదం అచ్చేకచీవరం అత్థి ఉప్పన్నకాలతో పట్ఠాయ సఙ్ఘస్స వా పుగ్గలస్స వా సన్తకభావం ఉపగచ్ఛన్తం, యం న వస్సావాసికభావేన దిన్నం, అత్థి ఉప్పన్నకాలతో పట్ఠాయ అనుపగన్త్వా వస్సంవుత్థకాలేయేవ పుగ్గలస్స వా సఙ్ఘస్స వా ఉపగచ్ఛన్తం, యం వస్సావాసికభావేన ఉప్పజ్జిత్వా సమయే దిన్నం, అత్థి సమయే దిన్నమ్పి పుగ్గలస్స సన్తకభావం అనుపగచ్ఛన్తం, సఙ్ఘసన్తకభావం వా దాయకసన్తకభావం వా ఉపగచ్ఛన్తం, ఈదిసం సన్ధాయ "సఞ్ఞాణం కత్వా నిక్ఖిపితబ్బ"న్తి వుత్తం. ఇదం అతిరేకసంవచ్ఛరమ్పి నిక్ఖిపితుం లభతి అత్తనో సన్తకభావం అనుపగతత్తా, తస్మా "దసాహానాగత"న్తి ఇతో అఞ్ఞం సన్ధాయ వుత్తన్తి సిద్ధమేతన్తి. దసాహతో పురేతరం లభిత్వా యావ పవారణా నిక్ఖిపితుం న లభతి, తస్మా సకభావూపగతమేవ అధిట్ఠాతబ్బం, తంయేవ సన్ధాయ "దసాహానాగత"న్తి వుత్తం, యతో "అన్తోసమయే అధిట్ఠేతి, వికప్పేతీ"తి **అనాపత్తివారే** వుత్తం. సఞ్ఞాణం కత్వా నిక్ఖిపితబ్బకం పన పరస్స దాతబ్బతాయ సకభావం అనుపగతం, న హి తం సన్ధాయ "అధిట్ఠేతి, వికప్పేతీ"తి సక్కా వత్తుం, న చ తం ఇమస్మిం అత్థే నిస్సగ్గియం హోతి సఙ్ఘస్స నిస్సగ్గియాభావతో, **అట్ఠకథాయ**మ్పి అయమత్థో సుట్ఠు పాకటోవ. కతమం సఞ్ఞాణం కత్వా నిక్ఖిపితబ్బన్తి చే? పరసన్తకం చీవరం సఙ్ఘికమేవ హోతి, తతో "సల్లక్ఖేత్వా సుఖం దాతుం భవిస్సతీ"తి ఇమినా హి పరస్స సన్తకభావో దస్సితో.

"తతో పరం ఏకదివసమ్పి పరిహారో నత్థీతి దసాహపరమతో ఉద్ధం అనుపగతత్తా"తి లిఖితం, ఇతో సమయతో ఉద్ధమేవ దసాహస్స అనుపగతత్తా సమయతో పరం దసాహం న లభతీతి కిరస్స అధిప్పాయో. "**ఏతం పరిహారం లభతియేవా**"తి ఏత్థ "ఏకాదసమం అరుణం చీవరమాసే ఉట్ఠేతీ"తి కారణం లిఖితం. **అనుగణ్ఠిపదే** పన "అనధిట్ఠహిత్వా ఏకాదసదివసే నిక్ఖిపితుం లభతీ'తి వదన్తో భగవా ఇతరమ్పి అనచ్చేకచీవరాదిం అనుజానాతి, అచ్చేకచీవరముఖేనాతి అపరే"తి వుత్తం. ఏత్థ కతరం సుభాసితం? ఉభయమ్పీతి ఏకే. కథం? పఠమం "అచ్చేకచీవరస్స అనత్థతే కథినే దసదివసాధికో మాసో, అత్థతే కథినే దసదివసాధికా పఞ్చమాసా"తి ఇమినా సమేతి, **అనుగణ్ఠిపద**లద్ధియా హి ఏత్థ "ఏకాదసదివసాధికో"తి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి, దుతియం "దసాహానాగతన్తి…పే॰… దసాహేన అసమ్పత్తాతి అత్థో"తి ఇమినా సమేతి. ఇమస్స నయస్స వసేన "పఞ్చమితో పట్ఠాయ ఉప్పన్నస్స చీవరస్స నిధానకాలో దస్సితో హోతీ"తి పాఠో యుజ్జతి. తథా **గణ్ఠిపద**లద్ధియా "నవాహానాగతం కత్తికతేమాసికపుణ్ణమ"న్తి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి, తస్స వసేన "కామఞ్చేస దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బన్తి ఇమినావ సిద్ధో, అట్ఠుప్పత్తివసేన పన అపుబ్బం వియ అత్థం దస్సేత్వా సిక్ఖాపదం ఠపిత"న్తి అయం పాఠో యుజ్జతి. కో పనేత్థ సారోతి? యో పచ్ఛా వుత్తో, సోవ సారో. తేనేవ అట్ఠకథాచరియేన "పఞ్చమితో పట్ఠాయా"తి వుత్తం. పోరాణగణ్ఠిపదేహి అట్ఠకథాయ చ సద్ధిం సంసన్దనతో, "దసాహానాగత"న్తి పాళియా సంసన్దనతో చ ఏత్థ **గణ్ఠిపద**లద్ధిపి పాళియా సమేతి.

కథం? యస్మా పవారణాదివసే అరుణుగ్గమనే భిక్ఖు వస్సంవుత్థో హోతి, తస్మా ఇమినా దసమేన అహేన సద్ధిం ఛట్ఠితో పట్ఠాయ నవదివసా దస అహానీతి దసాహం, తేన **దసాహేన,** సహయోగత్థే కరణవచనం. కత్తికతేమాసికపుణ్ణమా చీవరసమయం అసమ్పత్తాతి కత్వా "అనాగతా"తి వుచ్చతి. యథా అపరకత్తికపుణ్ణమాయ వస్సికసాటికం పచ్చుద్ధరిత్వా వికప్పేన్తో "చాతుమాసం అధిట్ఠాతుం తతో పరం వికప్పేతు"న్తి వుచ్చతి , ఏవంసమ్పదమిదన్తి. ఏత్థ వుచ్చతీతి చే? న, ఇమస్స నిప్పయోజనభావప్పసఙ్గతో. అచ్చేకచీవరపటిగ్గహణకాలం నియమితన్తి చే? న, "ఛట్ఠితో పట్ఠాయ ఉప్పన్నచీవరం అచ్చేకమేవ న హోతి. పఠమకథినేన సిద్ధత్తా"తి **పోరాణట్ఠకథాగణ్ఠిపదేసు** వుత్తత్తా తతో ఉపరి "అచ్చేకచీవర"న్తి వుచ్చతి, పటిగ్గణ్హన్తస్స ఆపత్తిసఙ్గహో చ. న చ సా ఆపత్తి **పాళియా, అట్ఠకథాయ,** యుత్తితో వా సమ్భవతి. అట్ఠుప్పత్తిమత్తవసేన వుత్తన్తి చే? న, దసాహాధిచ్చకారికా అట్ఠుప్పత్తిపాయం న దిస్సతి. "భిక్ఖూ అచ్చేకచీవరం పటిగ్గహేత్వా చీవరకాలసమయం అతిక్కామేన్తీ"తి ఏత్థ ఏత్తికా ఏవ హి అట్ఠుప్పత్తి. తథా హి **పరివారే** (పరి॰ ౪౭-౨౧౩) "కిస్మిం వత్థుస్మి"న్తి ఆరభిత్వా ఏత్తకమేవ

వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అచ్చేకచీవరం చీవరకాలం నాతిక్కామేతబ్బం, ఇతరం అతిక్కామేతబ్బన్తి దస్సనత్థం ఇదం పఞ్ఞత్తన్తి చే? న, అచ్చేకచీవరస్సేవ అపరాధదస్సనతో, విసేసకారణాభావా , "కామఞ్చేస దసాహపరమం అతిరేకచీవరం ధారేతబ్బన్తి ఇమినావ సిద్ధో"తిఆదివచనవిరోధతో చ యథావుత్తవచనాసమ్భవతో చ.

కథం? దసాహేన సహ కత్తికపుణ్ణమా "అనాగతా"తి హి వుత్తే దసాహతో అఞ్ఞా సా పుణ్ణమాతి ఆపజ్జతి. అనఞ్ఞా చే, **సహ**-సద్దో న సమ్భవతి, న హి అత్తనావ అత్తనో యోగో సమ్భవతి, **అనాగత**-సద్దో చ న సమ్భవతి. ఆగతా సమ్పత్తా ఏవ హి సా పుణ్ణమా. చీవరసమయస్స అనన్తరత్తా ఏకీభావం అనాగతత్తా అనాగతాయేవాతి చే? న, తథాపి **అనాగత**-సద్దస్స సమ్భవతో, ఆగమనసమ్భవే సతియేవ హి **అనాగత**-సద్దో సమ్భవతి, న హి నిబ్బానం, పఞ్ఞత్తి వా "అనాగతా"తి వుచ్చతి. నిబ్బానం వియ ఖణత్తయం, సా చ పుణ్ణమా న కదాచి సమయభావం పాపుణాతీతి అయుత్తమేవ. "తతో పరం వికప్పేతు"న్తి పన వచనం పిట్ఠిసమయం గహేత్వా ఠితత్తా సమ్భవతి. అపిచ పవారణాయం అరుణే చ ఉట్ఠితే సా పుణ్ణమా చీవరసమయం ఏకాహానాగతా ఏవాపజ్జతి పుబ్బే సహయోగపత్తత్తా. ఏవం సన్తే ఏకీభావగతాపి సా చీవరసమయం అనాగతా ఏవ జాతాతి సబ్బదా న తథావిగ్గహకరణవచనత్థం కోచిదేవ వచనతో దీపేతీతి వేదితబ్బం.

కిమత్థం పనేత్థ "దసదివసాధికో మాసో"తిఆది వుత్తన్తి? తం పారిపూరిసమ్భవతో. పఞ్చమియఞ్హి పురే అరుణం ఉప్పన్నఅచ్చేకచీవరస్స దసదివసాధికో మాసోయేవ పరిపూరోతి కత్వా తథా వుత్తం. అపిచ తస్సా పఞ్చమియా దివసభాగోపి సమ్పత్తాయ రత్తియా "హియ్యో"తి వుచ్చతి, పగేవ పురే అరుణం, తేనేవాహ "హియ్యో ఖో, ఆవుసో, అమ్హాక"న్తిఆది. "ఏవం సన్తే 'ఛట్ఠితో పట్ఠాయా'తి వుత్తపఠమపాఠస్స వసేన 'అనచ్చేకచీవరమ్పి పచ్చుద్ధరిత్వా ఠపితం తిచీవరమ్పి ఏతం పరిహారం లభతియేవా"'తి చ "దసదివసాధికో మాసో"తిఆది చ యం లిఖితం. తం న, "పఞ్చమితో పట్ఠాయా"తి పాఠే సజ్జితేవ ఏతేన పరియాయేన యథావుత్తఅత్థసమ్భవతో, న తాని ఠానాని పున సజ్జితాని. యథాఠితవసేనేవ అజ్ఝుపేక్ఖితబ్బానీతి నో తక్కోతి ఆచరియో. ఇదం సిక్ఖాపదం పుణ్ణమాయం అనిస్సగ్గియత్థమేవాతి **ఉపతిస్సత్థేరో**. "పవారణామాసస్స జుణ్హపక్ఖపఞ్చమితో పట్ఠాయా"తి పాఠే సజ్జితే ఏతేన పరియాయేన యథావుత్తో ఉప్పన్నస్స చీవరస్స నిధానకాలో దస్సితో హోతి, "అచ్చేకచీవరన్తి అచ్చాయికచీవరం వుచ్చతీ"తిఆది పాఠో. "ఛట్ఠితో పట్ఠాయా"తి చ "కామఞ్చేస దసాహపరమ"న్తిఆది చ యం లిఖితం, తం న పాఠో, తస్మా ఏకాదసదివసం పరిహారం లభతీతి కత్వా ఆచరియేన "పఞ్చమితో పట్ఠాయా"తి లిఖాపితో కిర. "పవారణామాసస్స జుణ్హపక్ఖఛట్ఠితో పట్ఠాయ పన ఉప్పన్నం అనచ్చేకచీవరమ్పి పచ్చుద్ధరిత్వా ఠపితం తిచీవరమ్పి ఏతం పరిహారం లభతియేవాతి పాఠో"తి చ "అచ్చేకచీవరస్స అనత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికో మాసో, అత్థతే కథినే ఏకాదసదివసాధికా పఞ్చమాసాతి పాఠో"తి చ ఏత్థ పపఞ్చేన్తి, తస్మా సుట్ఠు సల్లక్ఖేత్వా కథేతబ్బం, తుణ్హీభూతేన వా భవితబ్బం.

అచ్చేకచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౨. "తిణ్ణం చీవరానం అఞ్ఞతరం చీవరన్తి ఇదం తిచీవరే ఏవ అయం విధి, ఇతరస్మిం యథాసుఖన్తి దస్సనత్థం వుత్త"న్తి వదన్తి. "అతిరేకఛారత్తం విప్పవసన్తీ"తి తస్మింయేవ సేనాసనే వాసో న విప్పవాసోతి కత్వా వుత్తం. కస్మా?

చీవరప్పవత్తిజాననతో. ఏత్థ కిఞ్చాపి “ఆరఞ్ఞకం నామ సేనాసనం పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమ”న్తి వచనతో అతిరేకతోపి వుత్తం, ఆరఞ్ఞకమేవ పన సేనాసనం హోతి, ధుతఙ్గం రక్ఖతి చీవరప్పవత్తిజాననపలిబోధసమ్భవతో.

౬౫౩. “గావుతతో అతిరేకప్పమాణేన లభతీ”తి యం వుత్తం, తం కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? “సియా చ తస్స భిక్ఖునో కోచిదేవ పచ్చయో తేన చీవరేన విప్పవాసాయా”తి వచనతో. యోజనప్పమాణేపి సియాతి చే? న, “పున గామసీమం ఓక్కమిత్వా వసిత్వా పక్కమతీ”తి అనాపత్తివారే అనుఞ్ఞాతత్తా. యది ఏవం “యోజనప్పమాణే న లభతీ”తి ఇదం కిన్తి? ఇదం నిబద్ధావాసవసేనేవ వుత్తం. తత్థ ధుతఙ్గం భిజ్జతీతి? న భిజ్జతి, కిన్తు న ఇధ ధుతఙ్గాధికారో అత్థీతి. అథ కస్మా “అయం ధుతఙ్గచోరోతి వేదితబ్బో”తి వుత్తన్తి? అసమ్భవతో. కథం పఞ్ఞాయతీతి? అఙ్గేసు అభావతో. ధుతఙ్గధరస్స పతిరూపసేనాసనదీపనతో ధుతఙ్గధరతా తస్స సిద్ధా. వచనప్పమాణతోతి చే? న, వచనప్పమాణతో చ **పాళియేవ** పమాణం. “అనాపత్తి పున గామసీమం ఓక్కమిత్వా వసిత్వా పక్కమతీ”తి హి వుత్తం. గామసీమా నిక్ఖమిత్వా కిత్తకం కాలం వసిత్వా పక్కమితబ్బన్తి చే? పునదివసేయేవ, తస్మా అట్ఠమో అరుణో నిబద్ధావాసే వా గన్తబ్బట్ఠానే వా ఉట్ఠేతబ్బోతి ఏకే. అన్తోఛారత్తన్తి ఏకే. యావ నిబద్ధావాసం న కప్పేతీతి ఏకే. యావ మగ్గపరిస్సమవినోదనాతి ఏకే. సతి అన్తరాయే అన్తోఛారత్తం వసతి, అనాపత్తి. నిబద్ధావాసకప్పనే సతి అరుణుగ్గమనే ఆపత్తి. సచే తంసత్తమో దివసో, తదహేవ నిక్ఖిత్తచీవరం గహేతబ్బం, పచ్చుద్ధరితబ్బం వాతి ఏకే. సచే అన్తరా నవమగ్గపాతుభావేన వా నవగామసన్నివేసేన వా, తం సేనాసనం అఙ్గసమ్పత్తితో పరిహాయతి. తదహేవ చీవరం గహేతబ్బం వా పచ్చుద్ధరితబ్బం వా. ఛారత్తం విప్పవసన్తస్స చే పరిహాయతి, అనాపత్తి అనుఞ్ఞాతదివసత్తాతి ఏకే. ఆపత్తి ఏవ అనఙ్గసమ్పత్తితోతి ఏకే. యుత్తతరం పనేత్థ విచారేత్వా గహేతబ్బం. సచే ధుతఙ్గధరో హోతి, గామసీమాయం అవసిత్వా పచ్ఛిమప్పమాణయుత్తే ఠానే వసిత్వా పక్కమితబ్బం. పరమం బద్ధఅవిప్పవాససీమో చే గామో హోతి, అఞ్ఞస్మిమ్పి మాసే అన్తోసీమాయ వసతో అనాపత్తి. **పోరాణగణ్ఠిపదే** “యథావుత్తసేనాసనే వసన్తేనాపి ఛారత్తమేవ చీవరం గామే నిక్ఖిపితబ్బన్తి అధిప్పాయేన అఞ్ఞం అన్తోఛారత్తమ్పి అఞ్ఞమ్పి వసతో ఆపత్తియేవా”తి వుత్తం.

సాసఙ్కసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౭. **దేథావుసో అమ్హాక**న్తి ఏత్థ అకతవిఞ్ఞత్తి హోతి న హోతీతి? హోతి, యది ఏవం అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదస్స చ ఇమస్స చ కిం నానాకరణన్తి? తం అఞ్ఞాతకఅప్పవారితేయేవ విఞ్ఞాపేన్తస్స, ఇదం ఞాతకపవారితేపి, తం అనచ్ఛిన్నచీవరస్సేవ, ఇదం తస్సపి, తం చీవరంయేవ విఞ్ఞాపేన్తస్స, ఇదం అచీవరమ్పి. ఏవం సన్తే ఇదం తం అన్తోకత్వా ఠితం హోతి, తస్మా ద్విన్నమ్పి అఙ్గసమ్పత్తియా సతి కేన భవితబ్బన్తి? ఇమినా భవితబ్బం ఇమస్స నిప్పదేసతోతి ఏకే. ద్వీహిపి భవితబ్బం ఉభిన్నమ్పి అఙ్గసిద్ధితోతి ఏకే. ఇమాని తస్స అఙ్గాని వికప్పనుపగచీవరతా, సమయాభావో, అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తి, తాయ చ పటిలాభోతి చత్తారి. ఇమస్స పన సఙ్ఘే పరిణతభావో, ఞత్వా అత్తనో పరిణామనం, పటిలాభోతి తీణి. ఏత్థ పఠమో వాదో అయుత్తో కత్థాపి ఓకాసం **అట్ఠకథాయం, పరివారే** చ అవిచారితత్తా. యది ఏవం తత్థ అఙ్గేసు “అనఞ్ఞపరిణతతా”తి వత్తబ్బన్తి చే? న వత్తబ్బం, అత్థతో సిద్ధత్తా. పరిణతసిక్ఖాపదద్వయసిద్ధితో, పరిణతసఞ్ఞితో, ఆపత్తిసమ్భవతో చ “మయ్హమ్పి దేథా”తి వదతి, “వట్టతీ”తి అనుద్దిట్ఠం, “అమ్హాకమ్పి అత్థీ”తి వుత్తత్తా వట్టతి. “సఙ్ఘస్స పరిణతం…పే.… ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి ఏత్థ “పుగ్గలస్సా”తి న వుత్తం, యతో సుద్ధపాచిత్తియవసేన ఆగతత్తా. “అఞ్ఞచేతియస్సా”తి న వుత్తం సఙ్ఘస్స అచేతియత్తా, తస్మాయేవ “చేతియస్స పరిణతం…పే.… ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి ఏత్థాపి

“అఞ్ఞసఙ్ఘస్స అఞ్ఞపుగ్గలస్సా”తి న వుత్తం. “యతో తథా ఇధ చ ‘పుగ్గలస్స పరిణతం…పే॰… ఆపత్తి దుక్కటస్సా’తి ఏత్థ చ ‘అత్తనోపీ’తి కిఞ్చాపి న వుత్తం, తథాపి సమ్భవతీ”తి వదన్తి. తం పన ఇధ అత్తనో పరిణామనాధికారత్తా ఇమస్స సిక్ఖాపదస్స న వుత్తన్తి ఏకే. తతుత్తరిసిక్ఖాపదే “అఞ్ఞస్సత్థాయా”తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౨౬) పదం వియాతి ఏకే. తం న, ఏత్థ పుగ్గలపరిణామనసిక్ఖాపదే అవుత్తత్తా. **ధమ్మసిరిత్థేరో** పనాహ –

“అత్తనో అఞ్ఞతో లాభం, సఙ్ఘస్సఞ్ఞస్స వా నతం;
పరిణామేయ్య నిస్సగ్గి, పాచిత్తియమ్పి దుక్కట”న్తి.

తస్సత్థో – సఙ్ఘస్స పరిణతం అత్తనో పరిణామేయ్య నిస్సగ్గియం. తదేవ అఞ్ఞతో పరిణామేయ్య పాచిత్తియం. అఞ్ఞస్స పరిణతం అత్తనో వా పరస్స వా పరిణామేయ్య దుక్కటన్తి, తస్మా అఞ్ఞాతకవిఞ్ఞత్తిఆదీసు వుత్తాపత్తిసమ్భవతో ఇధ పరిణతద్వయే “అత్తనో”తి పదం న వుత్తం. తస్మిఞ్హి వుత్తే దుక్కటమత్తప్పసఙ్గో సియా, అవుత్తే పనేతేసు వుత్తాపత్తీనం యథాగమమఞ్ఞతరా చ ఇధ అవుత్తసిద్ధి దుక్కటఞ్చాతి ద్వే ఆపత్తియో ఏకతో హోన్తీతి వినయధరానం అనవసేసఞాణస్స ఓకాసో కతో హోతీతి.

ఇతి తింసకకణ్డం సారమణ్డం,
అలమేతం వినయస్స సారమణ్డే;
ఇధ నిట్ఠితసబ్బసారమణ్డం,
వినయవసేన పునాతి సారమణ్డన్తి.

పరిణతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిట్ఠితో పత్తవగ్గో తతియో.

నిస్సగ్గియవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచిత్తియవణ్ణనా

౫. పాచిత్తియకణ్డో

౧. ముసావాదవగ్గో

౧. ముసావాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧. **వాదక్ఖిత్తో**తి ఏత్థ అవిసేసేన వాదజప్పవితణ్డసఙ్ఖాతో తివిధోపి కథామగ్గో ‘‘వాదో’’ ఇచ్చేవ వుత్తోతి వేదితబ్బో. తేసు ‘‘తిట్ఠియేహి సద్ధి’’న్తి వచనతో లపేత్వా వాదం ‘‘సేసా’’తి వదన్తి. ఛలజాతినిగ్గహట్ఠానకుసలతాయ కదాచి కత్థచి **అవజానిత్వా పటిజానాతి,** తథా పుబ్బే కిఞ్చి వచనం **పటిజానిత్వా** పచ్ఛా **అవజానాతి**. ఏవం వా అఞ్ఞథా వా **అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరతి**. ఏవం పవత్తో సమ్పజానముసా భాసం పటిస్సుణిత్వా అసచ్చాయన్తో సఙ్కేతం కత్వా విసంవాదేన్తో ఏవం సో వాదక్ఖిత్తో సమానో పాచిత్తియవత్థుఞ్చ పరిపూరేన్తో విచరతీతి ఏవమధిప్పాయో వేదితబ్బో. **అత్తనో వాదే**తి ఏత్థ ‘‘సబ్బే ధమ్మా అనత్తా’’తి (ధ. ప. ౨౭౯; చూళని. అజితమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౭; నేత్తి. ౫; మహాని. ౨౭) పరమమారద్ధే అత్తనో వాదే. ‘‘యం దుక్ఖం తదనత్తా’’తి (సం. ని. ౩.౧౫) నో సమయో. ‘‘సబ్బే ధమ్మా’’తి వుత్తే నిబ్బానమ్పి సఙ్గహం గచ్ఛతి. ‘‘నిబ్బానం పరమం సుఖ’’న్తి (ధ. ప. ౨౦౩-౨౦౪; మ. ని. ౨.౨౧౫) వుత్తత్తా పన తం న దుక్ఖం. నో ఠానమేతం విజ్జతి. అయం పరవాదీ ‘‘యం దుక్ఖం తదనత్తా’’తి సుత్తం దస్సేత్వా సిద్ధన్తం సమ్బుమేత్వా ‘‘విరోధి విరుద్ధో’’తి వుత్తం దోసం ఆరోపేస్సతీతి తస్మిం పరమవాదే కఞ్చి దోసం సల్లక్ఖేన్తో ఆరోపితే వా దోసే అనారోపితే వా ‘‘నాయం మమ వాదో’’తి తం అవజానిత్వా ‘‘నిబ్బానస్సేవ సస్సత’’న్తి, ‘‘అనత్తా ఇతి నిచ్ఛయా’’తి చ సుత్తం దిస్వా తస్స పరమవాదస్స నిద్దోసతం సల్లక్ఖేత్వా ‘‘మమేవ అయం వాదో’’తి తమేవ పచ్ఛా పటిజానాతి. ఏవం తత్థ యథావుత్తమానిసంసం సల్లక్ఖేన్తో తం పటిజానిత్వా యది అనత్తా సబ్బే ధమ్మా, ధమ్మా ఏవ న తే భవన్తి. సభావం ధారేన్తీతి హి ‘‘ధమ్మా’’తి వుచ్చన్తి.

అయఞ్చ **అత్త**-సద్దో సభావవాచీతి ఏవం ఆరోపితే వా దోసే అనారోపితే వా దోసోతి సల్లక్ఖేత్వా ‘‘నాయం మమ వాదో’’తి తమేవ పరమవాదం పచ్ఛా అవజానాతి. అథ సో పరవాదీ సపక్ఖం పటిసేధే పటిజాననత్తాపనయనం . పటిజానాతి పత్యాస్స ఇతి వచనతో ‘‘పటిఞ్ఞా అఞ్ఞా సో నామ తే నిగ్గహో’’తి వుత్తో. సభావాతిరిత్తం అత్థం పటిసేధాధిప్పాయతో సభావతో అతిరిత్తం బాలపరికప్పితమత్తానం సన్ధాయ ‘‘అనత్తా సబ్బే ధమ్మా’’తి మే పటిఞ్ఞాతకథా, సా చ తదవత్థాయేవాతి న మే తం పటిఞ్ఞాతత్తాపనయనం అత్థి, ‘‘నాయం మమ వాదో’’తి అవజాననం పన సభావసఙ్ఖాతం అత్తానం సన్ధాయ ‘‘అనత్తా సబ్బే ధమ్మా’’తి న వదామీతి అధిప్పాయేన కతన్తి ఇమినా అఞ్ఞేన కారణేన తం పుబ్బే పటిఞ్ఞాతత్తాపనయనం కారణం పటిచ్ఛాదేతి. ‘‘అనత్తా సబ్బేవ ధమ్మా’’తి న వత్తబ్బం ‘‘**అత్త**-సద్దస్స సభావవాచిత్తా’’తి ఇదం కారణం పటిచ్చ తేన పుబ్బే పటిఞ్ఞాతత్తాపనయనం కతం. తమఞ్ఞకారణం పచ్ఛా దస్సితేన అఞ్ఞేన కారణేన పటిచ్ఛాదేతీతి అధిప్పాయో.

యస్మా న కేవలం యథాదస్సితనయేన సో అత్థమేవ అవజానాతి, పటిజానాతి చ, కిన్తు వచనమ్పి, తస్మా **అట్ఠకథాయం** (పాచి. అట్ఠ. ౧) ‘‘జానితబ్బతో’’తి పరమం కారణం వత్వా పరవాదినా ‘‘యది జానితబ్బతో అనిచ్చం, నిబ్బానం తే అనిచ్చం సియా’’తి వుత్తే ‘‘న మయా ‘జానితబ్బతో’తి కారణం వుత్తం, ‘జాతిధమ్మతో’తి మయా వుత్తం, తం

తయా బధిరతాయ అఞ్ఞేన సల్లక్ఖితన్తిఆదీని వదతీతి అధిప్పాయో. ‘జానితబ్బతో’తి వత్వా పున ‘జాతిధమ్మతో’తిఆదీని వదతీ”తి వుత్తం. “అవజానిత్వా పున పటిజానన్తో తం అవజాననం ఇమినా పటిచ్ఛాదేతి నామా”తి లిఖితం.

౨. **జానిత్వా జానన్తస్స చాతి** జానిత్వా వా జానన్తస్స వాతి అత్థద్వయం దీపేతీతి.

౩. అపిచ **మిచ్ఛావాచాపరియాపన్నా**తి చతుబ్బిధమిచ్ఛావాచాపరియాపన్నా. సీహళాదినామభేదగతాతి కేచి, తస్మా ఏవం వదతో వచనం, తంసముట్ఠాపికా చేతనాతి ఉభయం వుత్తన్తి **మాతికాయం** ఉభిన్నం సఙ్గహితత్తా. **విభఙ్గే** తం వచనం యస్మా వినా విఞ్ఞత్తియా నత్థి, తస్మా “వాచసికా విఞ్ఞత్తీ”తి విఞ్ఞత్తి చ దస్సితా. “ఏవం వదతో వచన”న్తి లోకవోహారేన వత్వా పరమత్థతో దస్సేన్తో “తంసముట్ఠాపికా వా చేతనాతి వుత్త”న్తి చ వదతి. **ఓళారికేనేవాతి** చేతనాసముట్ఠానవాచానం సుఖుమత్తా విసయవసేనేవ కతాతి.

౯. **దిట్ఠస్స హోతీతి** దిట్ఠో అస్స, అనేన వా ఉపచారజ్ఝానవసేన న మయా అబ్యావటో మతో, “న మయా పవన్తో పటో దిట్ఠో”తిఆదిం భణన్తస్స చ పరమత్థసుఞ్ఞతం ఉపాదాయ ఏవ “ఇత్థిం న పస్సామి, న చ పురిస”న్తి భణన్తస్స చ న ముసావాదో.

౧౧. **ఆపత్తిం ఆపజ్జతియేవాతి** ఏత్థ “దుబ్భాసితాపత్తీ”తి వదన్తి. కస్మా? “కేళిం కురుమానో”తి వుత్తత్తా. “వాచా గిరా… పే… వాచసికా విఞ్ఞత్తీ”తి ఉజుకం సన్ధాయ, కాయో న ఉజుకో.

ముసావాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఓమసవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౩. “**పున అరే పత్తే**తి పున తం ఠానం పరివట్టేత్వా ఆగతే అఞ్ఞస్మిం అరే”తి లిఖితం. **పతిట్ఠితారప్పదేస**న్తి భూమిం. **పున అరే**తి పున తస్మింయేవ అరే భూమిం పత్తేతి అత్థోతి కేచి, తం న సున్దరం వియ. **జాపితో**తి పరాజితో, “పరాజితో”తి వా పాఠో. **పాపేసీ**తి అభిభవసి. మనాపం భాసమానస్స బ్రాహ్మణస్స గరుం భారం. **ఉదబ్బహీ**తి ఆకడ్ఢీతి అత్థో, అనాదరత్థే వా సామివచనం. **ధనఞ్చ నం అలాభేసీ**తి యథా సో ధనం అలభి, తథా అకాసీతి అధిప్పాయో.

౧౫. **పుబ్బే**తి నిదానే. **అవకణ్ణక**న్తి ఛిన్నకణ్ణకనామం. **జవకణ్ణక**న్తి వజ్జకణ్ణకనామం. **ధనిట్ఠకం** ధనవడ్ఢకనామం, సిరివడ్ఢకనామం **కులవడ్ఢ**కస్సేవ నామం. **తచ్ఛకకమ్మ**న్తి ఖణనకమ్మకారా కోట్టకా, పాసాణకమ్మకారాతి కేచి. “**ముద్దా**తి పబ్బగణనా. **గణనా**తి మహాగణనా”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. “**మధుమేహం** ఓమేహ”న్తి లిఖితం. థూలకాయస్స మంసూపచయోతి ఏకే. యభ మేథునే. వీతరాగతాదీహి అక్కోసన్తోపి కిలేసేహేవ కిర అక్కోసతి నామ, తథా “సోతాపన్నో”తి అక్కోసన్తో ఆపత్తియా అక్కోసతి నామాతి ఏకే. లిఙ్గాయత్తత్తా అచ్ఛేదాతాదిపి లిఙ్గమేవ జాతం.

౧౬. సబ్బత్థ **వదేతీ**తి ఉద్దేసో. **భణతీ**తి విత్థారో. **వదేతీ**తి వా ఇమినా పరవిఞ్ఞాపనం దీపేతి.

౨౬. అఞ్ఞాపదేసవారేసు పన “ఏవం వదేతీ”తి వుత్తం. కస్మా? పుబ్బే దస్సితఉద్దేసక్కమనిదస్సనత్థం. పుబ్బేపి “హీనేన హీనం, హీనేన ఉక్కట్ఠం, ఉక్కట్ఠేన హీనం, ఉక్కట్ఠేన ఉక్కట్ఠ”న్తి జాత్యాదీసు ఏకేకస్మిం చతుధా చతుధా

దస్సితఉద్దేసక్కమస్స నిదస్సనం “ఏవ”న్తి ఇమినా కరోతి. “హీనేన హీనం వదేతీ”తి వుత్తత్థానేయేవ హి “ఏవం వదేతీ”తి వుత్తే సో ఆకారో నిదస్సితో హోతీతి అధిప్పాయో. అఞ్ఞథా అఞ్ఞాపదేసేన సో ఆకారో న సమ్భవతీతి ఆపజ్జతి. న సమ్భవతి ఏవాతి చే? న, విసేసకారణాభావా, తత్థ అనాపత్తిప్పసఙ్గతో, అనియమనిద్దేసేన అనియమత్థసమ్భవతో చ. “సన్తి ఇధేకచ్చే చణ్డాలా”తిఆదినా హి అనియమనిద్దేసేన చణ్డాలం వా అచణ్డాలం వా సన్ధాయ భణన్తస్స ఆపత్తీతి అనియమత్థో సమ్భవతీతి అధిప్పాయో. యది ఏవం ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం తావతా పుబ్బే దస్సితఉద్దేసక్కమనిదస్సనసిద్ధితోతి? న, “వదేతీ”తి ఇమినా అయోజితే “ఏవ”న్తి పదే ఇమం నామ ఆకారం దస్సేతీతి అనవబోధతో. అఞ్ఞాపదేసనయేపి పరవిఞ్ఞాపనేయేవ దుక్కటపాచిత్తియం వియాతి నియమనపయోజనం వా “వదేతీ”తి పదన్తి వేదితబ్బం. అథ వా అత్తనో సమీపే ఠత్వా అఞ్ఞం భిక్ఖుం ఆణాపేన్తో హీనేన హీనం వదేతి భణతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్స. సచే సయం హీనో హీనేన హీనం చణ్డాలం…పే.… పుక్కుసం “పుక్కుసో”తి భణతి ఆపత్తి వాచాయ వాచాయ పాచిత్తియస్స, ఏస నయో అఞ్ఞాపదేసవారేసుపీతి యోజనా వేదితబ్బా. అయమత్థో దుట్ఠదోసేసు పరియేసితబ్బో. అఞ్ఞథా “వదేతి భణతీ”తి ఏతేసం అఞ్ఞతరం ఉభయత్థ అనఞ్ఞాపదేసవారఅఞ్ఞాపదేసవారేసు, విసేసేన వా అఞ్ఞాపదేసవారేసు నిరత్థకం ఆపజ్జతి వినాయేవ తేన వచనసిలిట్ఠతాసమ్భవతో. అత్తతో **పాళియం** అవుత్తత్తా పనేత్థ “సాణత్తిక”న్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తత్రాయం పదసన్ధి **వదేతీ**తి వద ఇతీతి. అసమ్ముఖా వదన్తస్స దుక్కటం “సమ్ముఖా పన సత్తహిపి ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి వదన్తస్స దుక్కట”న్తి **అన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా. **దవకమ్యతా** నామ కేళి, తం దస్సేతుం **‘‘హసాధిప్పాయతా’’**తి వుత్తం. “అసమ్ముఖాపి దవకమ్యతాయ వదన్తస్స దుబ్భాసితమేవా”తి ఆచరియా వదన్తి. పాపగరహితాయ కుజ్ఝిత్వాపి వదన్తస్స దుక్కటం, అసమ్ముఖా అనాపత్తీతి.

ఓమసవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬-౭. “ఇమస్స సుత్వా అముస్సా”తి పాఠో. “ఇమేసం సుత్వా”తి న సున్దరం. **భేదాయపీ**తి భేదాయ. తిణ్ణమ్పి భిక్ఖుభావతోయేవ నిపజ్జనతో **‘‘భిక్ఖూనం పేసుఞ్ఞే’’**తి బహువచనం కతం.

౩౮-౯. “ఇత్థన్నామో ఆయస్మా చణ్డాలో…పే.… పుక్కుసోతి భణతీ”తి వత్వా పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతీతి యోజనా. అఞ్ఞథా “పుక్కుసోతి భణతీ”తి వత్తబ్బతా ఆపజ్జతి. ఏత్థ అనుపసమ్పన్నవారో లబ్భమానోపి న ఉద్ధటో ఓమసవాదే దస్సితనయత్తా, సఙ్ఖేపతో అన్తే దస్సేతుకామతాయ వా. తథా హి అన్తే తీణి దుక్కటాని దస్సితాని. తాని పన దస్సేన్తో భగవా యస్మా “ఉపసమ్పన్నస్స సుత్వా ఉపసమ్పన్నస్స పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతీ”తి వుత్తానం ద్విన్నం పదానం అఞ్ఞతరవిపల్లాసవసేన వా ఉభయవిపల్లాసవసేన వా పాచిత్తియన్తి కత్వా ద్వేపి తాని ఏకతో వుత్తానీతి దస్సేతుకామో, తస్మా సబ్బపఠమంయేవ “ఉపసమ్పన్నో ఉపసమ్పన్నస్స సుత్వా ఉపసమ్పన్నస్స పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా”తి ఆహ. “ద్వీసు పనేతేసు యస్మా పారాజికం అజ్ఝాపన్నోపి ఉపసమ్పన్నో తాదిసంయేవ ఉపసమ్పన్నం ఖుంసేతుకామో ఓమసతి, తాదిసస్స సుత్వా తాదిసస్స పేసుఞ్ఞం ఉపసంహరతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్స, తస్మా ‘ఉపసమ్పన్నో’తి ఇదం ఆదిపదం సబ్బత్థ వుత్త”న్తి కేచి వదన్తి, తం న యుత్తం, అనవసేసఆపత్తిం ఆపన్నస్స పున ఆపత్తియా అసమ్భవతో, తస్మా కేవలం **మాతికాయం** భిక్ఖుపదాభావతోయేవ “భణతి ఉపసంహరతీ”తి పదానం కారకనిద్దేసాభావే అసమ్భవతో ఏవ తం ఆదిపదం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. ఇదం పాళిలేసాభావతో అనాణత్తికమేవ. “న

పియకమ్యస్స, న భేదాధిప్పాయస్సా''తి ఉపసంహరణాపేక్ఖం సామివచనం తుణ్హీభూతస్స వచనప్పయోజనాభావతో, తేన వుత్తం **''పాపగరహితాయ భణన్తస్స అనాపత్తీ''**తి.

పేసుఞ్ఞసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పదసోధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫-౬. సబ్బమేతం పదసో ధమ్మో నామాతి ఏత్థ ధమ్మో నామ బుద్ధభాసితోతి ఏవం సమ్బన్ధో. **అక్ఖరసమూహోతి** అసమత్తపదే. పచ్చేకబుద్ధభాసితం బుద్ధభాసితే ఏవ. అనుపాసకగహట్ఠేహి భాసితో ఇసిభాసితాదిసఙ్గహం గచ్ఛతీతి వేదితబ్బం. కత్థచి పోత్థకే ''దేవతాభాసితో''తి పదం నత్థి, యత్థ అత్థి, సా పాళి. **గాథాబన్ధేపి చ ఏస నయోతి** ఏకమేవ అక్ఖరం వత్వా ఠానం లబ్భతి ఏవ. ''ఏవం మే సుత''న్తిఆదిసుత్తం భణాపియమానో ఏకారం వత్వా తిట్ఠతి చే, అన్వక్ఖరేన పాచిత్తియం, అపరిపుణ్ణపదం వత్వా ఠితే అనుబ్యఞ్జనేన. పదేసు ఏకం పఠమపదం విరుజ్ఝతి చే, అనుపదేన పాచిత్తియం. **అట్ఠకథానిస్సితోతి** అట్ఠకథానిస్సితవసేన ఠితో. పుబ్బే పకతిభాసాయ వుత్తం అట్ఠకథం సన్ధాయ. **పాళినిస్సితోతి** పాళియం ఏవాగతో. **మగ్గకథాదీనిపి** పకరణాని.

౪౮. ఉపచారన్తి ద్వాదసహత్థం. **''ఓపాతేతీతి** ఏకతో భణతి సమాగచ్ఛతీ''తి లిఖితం. కిఞ్చాపి అపలాలదమనమ్పి సీలుపదేసోపి భగవతో కాలే ఉప్పన్నో, అథ ఖో తేసు యం యం బుద్ధవచనతో ఆహరిత్వా వుత్తం, తం తదేవ ఆపత్తివత్థు హోతీతి విఞ్ఞాపనత్థం **మహాఅట్ఠకథాయం** ''వదన్తీ''తి వచనేహి సిథిలం కతం. బుద్ధవచనతో ఆహరిత్వా వుత్తస్స బహులతాయ తబ్బహులనయేన తేసు ఆపత్తి వుత్తా, తస్మా **మహాపచ్చరియం** తస్సాధిప్పాయో పకాసితోతి అత్థో. ''సబ్బేసమేవ వచనన్తి అపరే''తి వుత్తం. సచే ఆచరియో ఠితో నిసిన్నానం పాఠం దేతి, ''న ఠితో నిసిన్నస్స ధమ్మం దేసేస్సామీ''తి వుత్తాపత్తిం నాపజ్జతీతి ఏకే. తేసమ్పి పాఠదానం ధమ్మదేసనతో న అఞ్ఞన్తి తం న యుత్తం, ఛత్తపాణికాదీనం పాఠదానేన అనాపత్తిప్పసఙ్గతో, ఆపత్తిభావో చ సిద్ధో. వుత్తఞ్హేతం –

> ''ఉభో అత్థం న జానన్తి, ఉభో ధమ్మం న పస్సరే;
>
> యో చాయం మన్తం వాచేతి, యో చాధమ్మేనధీయతీ''తి. (పాచి. ౬౪౭);

ఏత్థ అధీయతీతి అత్థో, తస్మా పాఠదానమ్పి ధమ్మదేసనావ. **సేఖియట్ఠకథాయం** (పాచి. అట్ఠ. ౬౩౪) ''ధమ్మపరిచ్ఛేదో పనేత్థ పదసోధమ్మే వుత్తనయేన వేదితబ్బో''తి వుత్తం , తస్మా అయమేవ ధమ్మో సబ్బత్థ ధమ్మపటిసంయుత్తసిక్ఖాపదేసు వేదితబ్బో. యది ఏవం సఙ్ఖారభాసాదివసేన చిత్తధమ్మం దేసేన్తస్స సేఖియవసేన అనాపత్తి సియా, తతో ఛపకజాతకవిరోధో. తత్థ మన్తానం బాహిరగన్థత్తాతి చే? న, తదధిప్పాయాజాననతో. అయఞ్హి తత్థ అధిప్పాయో ''బాహిరకగన్థసఙ్ఖాతమ్పి మన్తం ఉచ్చే ఆసనే నిసిన్నస్స వాచేతుం మే భిక్ఖవే అమనాపం, పగేవ ధమ్మం దేసేతు''న్తి. ''తదాపి మే, భిక్ఖవే, అమనాపం నీచే ఆసనే నిసీదిత్వా ఉచ్చే ఆసనే నిసిన్నస్స మన్తం వాచేతుం, కిమఙ్గం పన ఏతరహి...పే.... ధమ్మం దేసేతు''న్తి (పాచి. ౬౪౭) హి అయం పాళి యథావుత్తమేవ అధిప్పాయం దీపేతి, న అఞ్ఞం. తేనేవ ''మన్తం వాచేతుం ధమ్మం దేసేతు''న్తి వచనభేదో కతో. అఞ్ఞథా ఉభయత్థ ''ధమ్మం దేసేతు''మిచ్చేవ వత్తబ్బన్తి.

మయా సద్ధిం మా వదాతిఆదిమ్హి పన **అనుగణ్ఠిపదే** ఏవం వుత్తో "సచే భిక్ఖు సామణేరేన సద్ధిం వత్తుకామో, తథా సామణేరోపి భిక్ఖునా సద్ధిం వత్తుకామో సహసా ఓపాతేతి, 'యేభుయ్యేన పగుణం గన్థం భణన్తం ఓపాతేతీ'తిఆదీసు వియ అనాపత్తి, న హి ఏత్తావతా భిక్ఖు సామణేరస్స ఉద్దిసతి నామ హోతి. యస్మా **మహాఅట్ఠకథాయం** నత్థి, తస్మాపి యుత్తమేవేతం. సచే తత్థ విచారేత్వా పటిక్ఖిత్తం సియా ఆపత్తి, కిరియాకిరియఞ్చ నాపజ్జతి. కస్మా? యస్మా చిత్తేన ఏకతో వత్తుకామో, అథ ఖో నం 'ఏకతో మా వదా'తి పటిక్ఖిపిత్వాపి ఏకతో వదన్తో ఆపజ్జతి. అవత్తుకామస్స సహసా విరజ్ఝిత్వా ఏకతో వదన్తస్స అనాపత్తి, తేన వుత్తం 'మయా సద్ధిం మా వదాతి వుత్తో యది వదతి, అనాపత్తీ'తి. తథాపి ఆచరియానం మతిమనువత్తన్తేన ఏవరూపేసు ఠానేసు యథావుత్తనయేనేవ పటిపజ్జితబ్బం. కస్మా? యస్మా **మహాఅట్ఠకథాయం** నత్థి, నత్థిభావతోయేవ ఆపత్తి. సచే తత్థ అనాపత్తిఅవచనం న సమ్భవతి అయమట్ఠానత్తా"తి.

తత్రాయం విచారణా – "మయా సద్ధిం మా వదా"తి వుత్తో యది వదతి, భిక్ఖునో అనాపత్తీతి యుత్తమేతం భిక్ఖునో వత్తుకామతాయాభావతో, భావేపి సజ్ఝాయకరణాదీసు తీసు అనాపత్తితో చ. అథ సామణేరేన బ్యత్తతాయ "మయా సద్ధిం మా వదా"తి వుత్తో భిక్ఖు అబ్యత్తతాయ వదతి, ఆపత్తి ఏవ వత్తుకామతాసబ్భావతో. సహసా చే వదతి, అనాపత్తి తదభావతో. సచే భిక్ఖు ఏవం "మయా సద్ధిం మా వదా"తి వత్వా తేన సద్ధిం సయం వదతి, ఆపత్తి ఏవ. న హి ఏతం సిక్ఖాపదం కిరియాకిరియం. యది ఏతం సిక్ఖాపదం కిరియాకిరియం భవేయ్య, యుత్తం. తత్థ అనాపత్తీతి అధిప్పాయో. **మహాపచ్చరియం** ఇమినావ అధిప్పాయేన "మయా సద్ధిం మా వదా"తి వుత్తం సియా. న హి సామణేరస్స కిరియా ఇధ పమాణన్తి, ఇమస్మిం పన అధిప్పాయే వుత్తే అతియుత్తంవాతి అత్థో. అక్ఖరత్థో బ్యఞ్జనత్థో. కిఞ్చాపి "యఞ్చ పదం యఞ్చ అనుపదం యఞ్చ అన్వక్ఖరం యఞ్చ అనుబ్యఞ్జనం, సబ్బమేతం పదసోధమ్మో నామా"తి వుత్తం, తథాపి "పదేన వాచేతి, పదే పదే ఆపత్తి పాచిత్తియస్స, అక్ఖరాయ వాచేతి, అక్ఖరక్ఖరాయ ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా"తి ఇదమేవ ద్వయం యోజితం, తం కస్మాతి చే? పదేన అనుపదఅనుబ్యఞ్జనానం సఙ్గహితత్తా. వుత్తఞ్హేతం "అనుపదన్తి దుతియపాదో. అనుబ్యఞ్జనన్తి పురిమబ్యఞ్జనేన సదిసం పచ్ఛాబ్యఞ్జన"న్తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౪౫), తస్మా అనుపదేకదేసమత్తమేవ అనుబ్యఞ్జనన్తి సిద్ధం. "అక్ఖరానుబ్యఞ్జనసమూహో పద"న్తి చ వుత్తత్తా పదమత్తమేవ వత్తబ్బం తేన అనుపదాదిత్తయగ్గహణతోతి చే? న వత్తబ్బం వచనవిసేసతో. పదేన వాచేన్తో హి పదే వా అనుపదే వా అనుబ్యఞ్జనే వా ఆపత్తిం ఆపజ్జతి. న అక్ఖరేన. అక్ఖరేన వాచేన్తో పన పదాదీసు అఞ్ఞతరస్మిం ఆపజ్జతి. న హి "వరో వరఞ్ఞూ వరదో వరాహరో"తిఆదిమ్హి పఠమం వ-కారం వాచేన్తో దుతియాదివ-కారే ఓపాతేతి, పఠమం రో-కారం వాచేన్తో దుతియరో-కారే ఓపాతేతి, పఠమం ర-కారం వాచేన్తో దుతియర-కారే ఓపాతేతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సాతి సమ్భవతి. అనుబ్యఞ్జనానులోమతో సమ్భవతి ఏవాతి చే? న, "పదే పదే ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా"తి ఇమినా విరుద్ధత్తా. ఇదఞ్హి వచనం ఏకస్మిం పదే ఏకా ఆపత్తీతి దీపేతి. "రూపం అనిచ్చన్తి వుచ్చమానో రూతి ఓపాతేతీ"తి వచనతో సకలం పాదం వాచేన్తస్స పఠమఅక్ఖరమత్తే ఏకతో వుత్తే ఆపత్తీతి సిద్ధన్తి చే? న, "అక్ఖరక్ఖరాయ ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా"తి ఇమినా విరుద్ధత్తా, తస్మా రూతి ఓపాతేతీతి వత్తుం అసమ్భవతో రూ-కారస్స యథావుత్తధమ్మపరియాపన్నభావసిద్ధితో తం అవత్వా కేవలం అక్ఖరాయ వాచేన్తస్స యథావుత్తధమ్మపరియాపన్నఅక్ఖరభావదస్సనత్థం "రూపం అనిచ్చన్తి వుచ్చమానో"తి వుత్తం, వచనసిలిట్ఠతావసేన వా అనుబ్యఞ్జనే వేదనావచనం వియాతి వేదితబ్బం.

పదసోధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఠమసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౦. “న సహసేయ్యం కప్పేతబ్బ”న్తి భావవసేన వుత్తం, కేసుచి “న సహసేయ్యా కప్పేతబ్బా”తి పాఠో, న కప్పేతబ్బా భిక్ఖునాతి పఞ్ఞత్తన్తి అధిప్పాయో. “అపస్సేనం వాతి వాయిమమఞ్చకమేవ హోతీ”తి లిఖితం. యం ఏతేసం న కప్పతి, తం తేసమ్పీతి ఉపజ్ఝాయాదీనం సన్తికం అగన్త్వా సహసేయ్యం కప్పేయ్యాతి పాఠసేసో.

౫౨. “అనుపసమ్పన్నో నామ భిక్ఖుం ఠపేత్వా అవసేసో”తి వుత్తత్తా మాతుగామో అనుపసమ్పన్నోతి చతుత్థరత్తియం మాతుగామో ద్వేపి సహసేయ్యాపత్తియో జనేతీతి అపరే”తి వుత్తం, “భిక్ఖుం ఠపేత్వా…పే.… పన్నోతి పారాజికవత్థుభూతో తిరచ్ఛానపురిసో అధిప్పేతో”తి చ, ఉభయమ్పి వీమంసితబ్బం. **దుతియసిక్ఖాపదే** మాతుగామో నామాతి మనుస్సిత్థింయేవ గహేత్వా యక్ఖీ పేతీ తిరచ్ఛానగతా పారాజికవత్థుభూతా న గహితా తేసు దుక్కటత్తా. “సచే పన అత్తనోపి సిక్ఖాపదే దుక్కటం భవేయ్య, అథ కస్మా పఠమసిక్ఖాపదే పాచిత్తియ”న్తి చ వుత్తం. “అపరిక్ఖిత్తే పముఖే అనాపత్తీ”తి **సీహళట్ఠకథా**వచనం, తస్సత్థం దీపేతుం **అన్ధకట్ఠకథాయం** “భూమియం వినా జగతియా పముఖం సన్ధాయ కథిత”న్తి వుత్తం. **పున వసతీ**తి చతుత్థదివసే వసతి. **భిక్ఖునిపన్నే**తి భిక్ఖుమ్హి నిపన్నే. **సన్నిపతితమణ్డపం** నామ మహావిహారే సన్నిపాతట్ఠానం. “తీణి చ దివసాని దుక్కటఖేత్తే వసిత్వా చతుత్థే దివసే సహసేయ్యాపత్తిపహోనకే సయతి, పాచిత్తియేవా”తి ఏకచ్చే వదన్తి కిర, తం న యుత్తం.

పఠమసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. దుతియసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫. “అథ ఖో తే మనుస్సా”తి చ “తే అద్ధికా”తి చ పాఠో. “ఏకరత్త”న్తిపి అత్థి, సో న సున్దరో. పణ్డకే **పాళియం** దుక్కటస్స వుత్తత్తా “ఉభతోబ్యఞ్జనేహి మూలాపత్తీతి దిస్సతీ”తి, “అనిమిత్తాదయో ఇత్థియోవా”తి చ వదన్తి ఉభతోబ్యఞ్జనకే వుత్తం వియ. కిఞ్చాపి మతిత్థీ పారాజికవత్థు హోతి, అనుపాదిన్నపక్ఖే ఠితత్తా పన ఇధ ఆపత్తిం న కరోతి. పారాజికాపత్తిట్ఠానఞ్చేత్థ న ఓలోకేతబ్బం.

దుతియసహసేయ్యసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౬. “విఞ్ఞూ పటిబలా”తి వచనతో అవిఞ్ఞూ ఇత్థియాపి దేసేన్తస్స అనాపత్తి. ఇధ యక్ఖీఆదయో మనుస్సిత్థీ వియ అనోళారికత్తా దుక్కటవత్థుకా జాతా. తిరచ్ఛానగతమనుస్సవిగ్గహిత్థియా పటిబలతాయ వుత్తత్తా ఇతరాపి దుక్కటవత్థుయేవాతి ఏకే. ‘‘**మాతుగామాయా**’’తి లిఙ్గవిపల్లాసేన వుత్తం. “అట్ఠకథాదిపాఠం ఠపేత్వా దమిళాదినా యథారుచి కథేతుం లభతి కిరా”తి లిఖితం, యథా యక్ఖీఆదయో దుక్కటవత్థుకా జాతా, తథా పురిసవిగ్గహం గహేత్వా ఠితేన యక్ఖాదినా సద్ధిం ఠితస్స మాతుగామస్స ధమ్మం దేసేన్తో దుక్కటం అనాపజ్జిత్వా కస్మా పాచిత్తియమాపజ్జతీతి చే? ఈసకమ్పి దుతియపక్ఖం అభజనతో. మనుస్సమాతుగామోపి న దుతియో, పగేవ యక్ఖాదయోతి. న దుతియానియతే

తస్స దుతియత్తాతి చే? న తత్థ దుట్ఠుల్లవాచాపేక్ఖా దుతియతా, కిన్తు నిసజ్జాపేక్ఖా, ఇధ చ న నిసజ్జమత్తం, కిన్తు దేసనా ఇధాధిప్పేతా. సా చ నిపజ్జనతో ఓళారికా, తస్మా అసమత్థనిదస్సనం.

ధమ్మదేసనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. భూతారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౭. "చతుత్థపారాజికవత్థు చ ఇదఞ్చ ఏకమేవా"తి వుత్తం, న యుత్తం. కస్మా? తత్థ "మోఘపురిసా"తి వుత్తత్తా. తే అరియమిస్సకా న హోన్తీతి ద్వేపి ఏకసదిసానీతి మమ తక్కో. "అరియాపి పటిజానింసు, తేసమ్పి అబ్భన్తరే విజ్జమానత్తా ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్సా"తి లిఖితం. "**సబ్బేపి భూతం భగవా**తి పుథుజ్జనఅరియానం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స ఆరోచితత్తా 'భూత'న్తి వుత్తం, న అత్తనో ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం సన్ధాయాతి అపరే"తి వుత్తం.

౭౭. పుబ్బే అవుత్తేహీతి చతుత్థపారాజికే అవుత్తేహీతి.

భూతారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౮-౭౯. "తేనేవ హత్థేన ఉపక్కమిత్వా అసుచిం మోచేసీ"తి పాఠో సమ్పతిపాఠో సున్దరో. అపలోకేత్వావ కాతబ్బా. నో చే, పాళియంయేవ వుత్తం సియా. "ఓత్తప్పేనా"తి వత్తబ్బే రుళ్హీవసేన పరేసు "**హిరోత్తప్పేనా**"తి వుత్తం. **మహాఅట్ఠకథాయం** ఉత్తానత్తా న వుత్తం, పాచిత్తియాసమ్భవదస్సనేనేవ హి దుక్కటన్తి సిద్ధం.

౮౩. తత్థ "కమ్మ"న్తి వుత్తఅజ్ఝాచారేపి పరియాపన్నత్తా తం తస్స దణ్డకమ్మవత్థు. "తత్థ కమ్మం ఆపన్నో"తి పుబ్బేపి లిఖితం. **మహాఅట్ఠకథాయం** "అత్తకామం ఆపన్నో"తి పాఠో, "అయమేవ గహేతబ్బో"తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం.

దుట్ఠుల్లారోచనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. పథవీఖణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౬. కటసక్ఖరా సేతమత్తికా వియ ముదుకా సక్ఖరజాతి. "**అకతపబ్భారే**తి అవలఞ్జితబ్బట్ఠానదస్సనత్థం వుత్త"న్తి లిఖితం. "అనోవస్సకట్ఠానదస్సనత్థ"న్తి వత్తబ్బం. **మూసికుక్కుర**న్తి మూసికాహి ఉద్ధటపంసు. **సుద్ధచిత్తా**తి కిఞ్చాపి "ఏవం పవట్టితే పథవీ భిజ్జిస్సతీ"తి జానన్తి, నో పన చే పథవీభేదత్థికా, సుద్ధచిత్తా నామ హోన్తి. పంసుఆదయో ద్వే కోట్ఠాసా ఆపత్తికరా. కేచి "సబ్బచ్ఛన్నాదీసు ఉపడ్ఢే దుక్కటస్స వుత్తత్తా సచే దుక్కటం, యుత్త"న్తి వదన్తి. తత్థ యుత్తం తాదిసస్స వత్థునో సమ్భవా, ఇధ పన జాతపథవీ చ అజాతపథవీ చాతి ద్వేయేవ వత్థూని, తస్మా ద్విన్నం ఏకేన భవితబ్బన్తి న యుత్తం. ఏత్థాపి దుక్కటవచనం అత్థీతి చే? తం పన సఞ్ఞావసేన, న వత్థువసేనాతి న యుత్తమేవ.

౮౭. అగ్గిం కాతుం వట్టతీతి ఏత్థ ఏత్తావతా ఉసుమం గణ్హాతి, తస్మా వట్టతీతి కేచి. ఏవం సతి పథవియా అగ్గిమ్హి కతే దూరతోపి భూమి ఉణ్హా హోతి, తత్తకం కోపేతబ్బం సియా, న చ కప్పతి, తస్మా యస్మిం ఠానే పతతి, తం సో అగ్గి డహతి,

తస్మా వట్టతీతి ఏకే. అడహితేపి ‘‘**అదడ్ఢాయ పథవియా అగ్గిం దపేతుం న వట్టతీ**’’తి వుత్తత్తా అత్తనా పాతనాయేవ దోసో పతితే ఉపదాహేతి వేదితబ్బం.

పథవీఖణనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమత్తో వణ్ణనాక్కమేన ముసావాదవగ్గో పఠమో.

౨. భూతగామవగ్గో

౧. భూతగామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౯. ఫరసుం నిగ్గహేతుం అసక్కోన్తోతి దస్సితభావం జానాపేతి. కస్మా అయం ఫరసుం ఉగ్గిరీతి చే? **మనుస్సానన్తి**ఆది తస్స పరిహారో. ‘‘ఆకోటేసి ఛిన్దీతి చ వచనతో రుక్ఖదేవతానం హత్థాని ఛిజ్జన్తి, న చాతుమహారాజికాదీనం వియ అచ్ఛేజ్జానీ’’తి వదన్తి.

౯౦-౯౨. భవన్తి అహువుఞ్చాతి ద్వికాలికో భూతసద్దో. యది బీజతో నిబ్బత్తేన బీజం దస్సితం, తదేవ సన్తకం యదిదం. సోవ కుక్కుటో మంసిమక్ఖితోతి అయమేవ హి పరిహారో. **అట్ఠకథాసు**పి హి ‘‘బీజే బీజసఞ్ఞీ’’తి లిఖితం. యం బీజం భూతగామో నామ హోతి, తస్మిం బీజే భూతగామబీజేతి యోజేత్వా. అమూలకత్తా కిర సమ్పుణ్ణభూతగామో న హోతి, ‘‘సమూలపత్తో ఏవ హి భూతగామో నామా’’తి కారణం వదన్తి. ‘‘**అభూతగామమూలత్తా**తి భూతగామతో అనుప్పన్నత్తా అభూతగామమూలం, భూతగామస్స అమూలకత్తా వా. న హి తతో అఞ్ఞో భూతగామో ఉప్పజ్జతీ’’తి ద్విధాపి లిఖితం. పియఙ్గు అసనరుక్ఖో వడ్ఢనత్తచో ఖజ్జఫలో, ‘‘పీతసాలో’’తిపి వుచ్చతి. **అమూలకభూతగామే సఙ్గహం గచ్ఛతీ**తి నాళికేరస్సేవాయం. ఘటపిట్ఠిజాతత్తా, బీజగామానులోమత్తా చ దుక్కటవత్థు. **న వాసేతబ్బం** ‘‘దురూపచిణ్ణత్తా’’తి లిఖితం, ‘‘**యేసం రుక్ఖానం సాఖా రుహతీ**తి వచనతో యేసం న రుహతి, తేసం సాఖాయ కప్పియకరణకిచ్చం నత్థీతి సిద్ధ’’న్తి వుత్తం. **ముద్దతిణ**న్తి తస్స నామం. ‘‘**ముఞ్జతిణ**న్తి పాఠో’’తి లిఖితం.

సమణకప్పేహీతి సమణవోహారేహి, తస్మా వత్తబ్బం భిక్ఖునా ‘‘కప్పియం కరోహీ’’తి. తస్స ఆణత్తియా కరోన్తేనాపి సామణేరాదినా ‘‘కప్పియ’’న్తి వత్వావ అగ్గిపరిజితం కాతబ్బన్తి సిద్ధం. అగ్గిపరిజితాదీని వియ కప్పియత్తా అబీజనిబ్బట్టబీజానిపి ‘‘పఞ్చహి సమణకప్పేహీ’’తి (చూళవ॰ ౨౫౦) ఏత్థ పవిట్ఠాని, యథాలాభతో వా సమణకప్పవచనం గహేతబ్బం. ‘‘కప్పియ’న్తి వత్తుకామో ‘కప్ప’న్తి చే వదతి, ‘వట్టతీ’తి వదన్తీ’’తి వుత్తం. ‘‘కప్పియ’న్తి వచనం సకసకభాసాయపి వట్టతీ’’తి వదన్తి. ‘‘కప్పియన్తి వత్వా’’తి వుత్తత్తా భిక్ఖునా ‘కప్పియం’ఇచ్చేవ వత్తబ్బం, ‘‘ఇతరేన పన యాయ కాయచి భాసాయా’’తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం. ‘‘ఉచ్ఛుం కప్పియం కరిస్సామీతి దారుం విజ్ఝతీ’’తి వచనతో కప్పియం కాతబ్బం సన్ధాయ విరద్ధేతి వుత్తం హోతి, ఆచరియా పన ‘‘కప్పియం కారేతబ్బం సన్ధాయ కప్పియన్తి సిత్థాదిం కారేతి, వట్టతీ’’తి వదన్తి, తస్స కారణం వదన్తా కాతుం వట్టనభావేనేవ విరజ్ఝిత్వా కతేపి కప్పియం జాతం. యది న వట్టేయ్య, సిత్థాదిమ్హి కతే న వట్టేయ్యాతి, ఉపపరిక్ఖితబ్బం. ఉట్ఠితసేవాలఘటం ఆతపే నిక్ఖిపితుం వట్టతి, వికోపేతుకామతాయ సతి దుక్కటం యుత్తం వియ. ‘‘పుప్ఫరజ్జుభాజనగతికా, తస్మా న వట్టతి. నాళే వా బద్ధపుప్ఫకలాపే నాళస్మిం కతేపి వట్టతి తస్మిం పుప్ఫస్స అత్థితాయా’’తి వదన్తి. **పోరాణగణ్ఠిపదే** ‘‘బీజగామేన భూతగామో దస్సితో అనవసేసపరియాదానత్థ’’న్తి వుత్తం.

భూతగామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౮-౯. **అఞ్ఞం వదతీతి అఞ్ఞవాదకం,** “వచనం కరేయ్యా”తి లిఖితం. “తుణ్హీభూతస్సేతం నామ”న్తి పాఠో. **ఉగ్ఘాతేతుకామోతి** సమోహనితుకామో, అన్తరాయం కత్తుకామోతి పోరాణా.

౧౦౦. “సుదిట్ఠో భన్తే, న పనేసో కహాపణో”తిఆదీసు **అనారోపితే** దుక్కటేన ముసావాదపాచిత్తియం, అరోపితే పాచిత్తియద్వయం హోతీ”తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం.

౧౦౨. **అధమ్మేన వా వగ్గేన వా న కమ్మారహస్స వాతి** ఏత్థ “మయి వుత్తే మం వా అఞ్ఞం వా సఙ్ఘో అధమ్మేన వా కమ్మం, వగ్గేన వా కమ్మం కరిస్సతి, న కమ్మారహస్స వా మే, అఞ్ఞస్స వా కమ్మం కరిస్సతీ”తి న కథేతీతి యోజేతబ్బం.

అఞ్ఞవాదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౦౩. **“ఛన్దాయా”**తి అక్ఖరక్ఖరాయాతిఆది వియ లిఙ్గవిపల్లాసేన వుత్తం, ఛన్దత్థన్తి వా అత్థో. యేసం సేనాసనాని పఞ్ఞపేతి, తేసం అత్తని ఛన్దత్థన్తి అధిప్పాయో.

౧౦౬. **అనుపసమ్పన్నన్తి**ఆదీసు కరణత్థో గహేతబ్బో. **అఞ్ఞం అనుపసమ్పన్నన్తి** అఞ్ఞేన అనుపసమ్పన్నేన. **తస్స వాతి** అనుపసమ్పన్నస్స. “సమ్ముతికాలే పఞ్చఙ్గవిరహాదయో అసమ్మతా నామా”తి, “ఉపసమ్పన్నేన లద్ధసమ్ముతి సిక్ఖాపచ్చక్ఖానేన వినస్సతీ”తి చ వుత్తం. **సఙ్ఘేనాతి** సబ్బేన సఙ్ఘేన కమ్మవాచాయ అస్సావేత్వా “తవేసో భారో”తి కేవలం ఆరోపితభారో. **కేవల**-సద్దో హేత్థ కమ్మవాచాయ అస్సావితభావమత్తమేవ దీపేతి. **సయమేవాతి** ఇతరేసం భిక్ఖూనం అనుమతియా. అభూతేన ఖీయనకస్స ఆదికమ్మికస్స కథం అనాపత్తీతి చే? ఇమినా సిక్ఖాపదేన. ముసావాదే ఆపత్తియేవ ద్వే పాచిత్తియో వుత్తా వియ దిస్సన్తి పుబ్బపయోగే రుక్ఖాదిఛిన్దనాదీసు వియ, విచారేతబ్బం.

ఉజ్ఝాపనకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౧౦. “ఏవఞ్చిదం భగవతా భిక్ఖూనం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం హోతీ”తి వచనతో, **పరివారే** “ఏకా పఞ్ఞత్తి, ఏకా అనుపఞ్ఞత్తీ”తి (పరి. ౨౨౬) వచనతో చ ఇధ అత్థి అనుపఞ్ఞత్తీతి సిద్ధం. కిఞ్చాపి సిద్ధం, “ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఇమం సిక్ఖాపదం ఉద్దిసేయ్యాథా”తిఆదినా పన పఞ్ఞత్తిట్ఠానం న పఞ్ఞాయతి, కేవలం “అనుజానామి, భిక్ఖవే, అట్ఠమాసే…పే… నిక్ఖిపితు”న్తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, తం కస్మాతి చే? పఠమపఞ్ఞత్తియం వుత్తనయేనేవ వత్తబ్బతో అవిసేసత్తా న వుత్తం. యది ఏవం కా ఏత్థ అనుపఞ్ఞత్తీతి? **అజ్ఝోకాసేతి.** అయమనుపఞ్ఞత్తి పఞ్ఞత్తియమ్పి అత్థీతి చే? అత్థి, తం పన ఓకాసమత్తదీపనం, దుతియం చాతువస్సికమాససఙ్ఖాతకాలదీపనం. యస్మా ఉభయమ్పి ఏకం కాలోకాసం ఏకతో కత్వా “అజ్ఝోకాసే”తి వుత్తన్తి

దీపేన్తో భగవా "అనుజానామి, భిక్ఖవే...పే.... నిక్ఖిపితు"న్తి ఆహాతి వేదితబ్బం. తేనేవ **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం "యత్థ చ యదా చ సన్థరితుం న వట్టతి, తం సబ్బమిధ అజ్ఝోకాససఙ్ఖ్యమేవ గతన్తి వేదితబ్బ"న్తి. హేమన్తకాలస్స అనాపత్తిసమయత్తా ఇదం సిక్ఖాపదం నిదానానపేక్ఖన్తి సిద్ధం, తథా హి అజ్ఝోకాసపదసామత్థియేన అయం విసేసో – వస్సానకాలే ఓవస్సకట్ఠానే అజ్ఝోకాసే, మణ్డపాదిమ్హి చ న వట్టతి. హేమన్తకాలే పకతిఅజ్ఝోకాసే న వట్టతి, సబ్బమిధ ఓవస్సకేపి మణ్డపాదిమ్హి వట్టతి, తఞ్చ ఖో యత్థ హిమవస్సేన సేనాసనం న తేమేతి, గిమ్హకాలే పకతిఅజ్ఝోకాసేపి వట్టతి, తఞ్చ ఖో అకాలమేఘాదస్సనేయేవాతి అయం విసేసో "అట్ఠ మాసే"తి చ "అవస్సికసఙ్కేతే"తి చ ఏతేసం ద్విన్నం పదానం సామత్థియతోపి సిద్ధో.

కిఞ్చ భియ్యో – **అట్ఠకథాయం** సన్దస్సితవిసేసోవ. చమ్మాదినా ఓనద్ధకో వా నవవాయిమో వా న సీఘం వినస్సతి. **కాయానుగతికత్తాతి** కాయే యత్థ, తత్థ గతత్తా. సఙ్ఘికమఞ్చాదిమ్హి కాయం ఫుసాపేత్వా విహరితుం న వట్టతీతి **ధమ్మసిరిత్థేరో**. "సఙ్ఘికం పన 'అజ్ఝోకాసపరిభోగేన పరిభుఞ్జథ, భన్తే, యథాసుఖ'న్తి దాయకా దేన్తి సేనాసనం, ఏవరూపే అనాపత్తీ"తి **అన్ధకట్ఠకథాయం** వచనతో, ఇధ చ పటిక్ఖేపాభావతో వట్టతి. "అఞ్ఞఞ్చ ఏవరూపన్తి అపరే"తి వుత్తం. "**పాదట్ఠానాభిముఖాతి** నిసీదన్తస్స పాదపతనట్ఠానాభిముఖా"తి లిఖితం. సమ్మజ్జన్తస్స పాదట్ఠానాభిముఖన్తి ఆచరియస్స తక్కో.

౧౧౧. "**పాదుద్ధారేనాతి** బహిఉపచారే ఠితత్తా"తి లిఖితం. **గచ్ఛన్తి,** దుక్కటం ధమ్మకథికస్స వియ. కస్మా న పాచిత్తియం? పచ్ఛా ఆగతేహి వుడ్ఢతరేహి ఉట్ఠాపేత్వా గహేతబ్బతో. ధమ్మకథికస్స పన అనుట్ఠాపేతబ్బత్తా. "అనాణత్తియా పఞ్ఞత్తియమ్పి తస్స భారో"తి వుత్తం.

౧౧౨. **పరిహరణేయేవాతి** ఏత్థ గహేత్వా విచారణేతి **ధమ్మసిరిత్థేరో**. అత్తనో సన్తకకరణేతి **ఉపతిస్సత్థేరో**. బీజనీపత్తకం చతురస్సబీజనీ.

౧౧౩. "యో భిక్ఖు వా సామణేరో వా...పే.... లజ్జీ హోతీ'తి వుత్తత్తా అలజ్జిం ఆపుచ్ఛిత్వా గన్తుం న వట్టతీ"తి వదన్తి. పాఠే "కేనచి పలిబుద్ధం హోతీ"తి చ **అట్ఠకథాయం** "పలిబుద్ధ"న్తి చ సేనాసనంయేవ సన్ధాయ వుత్తం, తస్మా తథాపి అత్థీతి గహేతబ్బం. "అనాపుచ్ఛం వా"తి పాఠో.

పఠమసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౧౬-౭. **ఏత్తకమేవ వుత్త**మట్ఠకథాసు, తథాపి పదట్ఠాదయోపి లబ్భన్తి ఏవ. **అనుగణ్ఠిపదే** "అఞ్ఞం అత్థరణాది అకప్పియత్తా న వుత్త"న్తి వుత్తం. "మఞ్చం వా పీఠం వా విహారే వా విహారూపచారే వా'తి ఇమినాపి సంసన్దనత్థం '**కిఞ్చాపి వుత్తో, అథ ఖో**'తిఆది ఆరద్ధ"న్తి చ వుత్తం. ఉపచారమత్తఞ్చేతం "రుక్ఖమూలే"తి, తత్థ వత్తబ్బం నత్థి.

౧౧౮. **అనాపుచ్ఛిత్వాపి గన్తుం వట్టతీతి** అసతియా గచ్ఛతోపి అనాపత్తి, **ఆపుచ్ఛనం పన వత్తం** సఞ్చిచ్చ అనాపుచ్ఛతో వత్తభేదదుక్కటత్తా. పుగ్గలికసేనాసనే సఙ్ఘికసేయ్యం, సఙ్ఘికసేనాసనే వా పుగ్గలికసేయ్యం అత్థరిత్వా గచ్ఛన్తస్స

దుక్కటం యుత్తం వియ. కస్మా? “సేయ్యామత్తమేవ నస్సేయ్యా”తి వుత్తత్తా. ఇధ పన “పలిబుద్ధం పలిబుద్ధో”తి దువిధమ్పి అత్థి.

దుతియసేనాసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౧. ఛబ్బగ్గియేసుయేవ **థేరా భిక్ఖూ**తి కేచి. **పాదే ధోవిత్వా**తిఆదిమ్హి పవిసన్తస్స వా పాదధోవనపాసాణతో యావ మఞ్చపీఠం పస్సావత్థాయ నిక్ఖమన్తస్స వా యావ పస్సావట్ఠానన్తి యోజనా కాతబ్బా. ఏవం సన్తే “పస్సావత్థాయ నిక్ఖమన్తస్స వా”తి న వత్తబ్బం, “పస్సావట్ఠానతో నిక్ఖమన్తస్స వా”తి వత్తబ్బం. **పస్సావట్ఠాన**న్తి కత్థచి పోత్థకే. తథా హి **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “పవిసన్తస్స పాదధోవనపాసాణతో యావ మఞ్చపీఠం నిక్ఖమన్తస్స మఞ్చపీఠతో యావ పస్సావట్ఠానం, తావ ఉపచారో”తి వుత్తం, తస్మా “పాదే ధోవిత్వా పవిసన్తస్స, పస్సావత్థాయ నిక్ఖమన్తస్స చ ద్వారే నిక్ఖిత్తపాదధోవనపాసాణతో, పస్సావట్ఠానతో చ మఞ్చపీఠ”న్తి కత్థచి పోత్థకే పాఠో, సో అపాఠో. కస్మా? మఞ్చపీఠానం ఉపచారస్స వుత్తత్తా. పవిసన్తస్స యావ మఞ్చపీఠానం ఉపచారో, నిక్ఖమన్తస్స తతో పట్ఠాయ యావ పస్సావట్ఠానం వచ్చకుటిచఙ్కమట్ఠానన్తి ఇమినా అత్థేన యథా సంసన్దతి, తథావిధో పాఠోతి ఆచరియో.

౧౨౨. ఉపచారం ఠపేత్వాతి ఇధ వుత్తఉపచారం ఠపేత్వా. “దస్సనసవనూపచారేపి సన్ధరన్తస్సా”తి లిఖితం.

అనుపఖజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౬-౭. ఛసత్తకోట్ఠకాని వాతి ఏత్థ ద్వారకోట్ఠకం అధిప్పేతం. “నిక్ఖమా”తి వచనం సుత్వాపి అత్తనో రుచియా నిక్ఖమతి, అనాపత్తి; ఇధ అగ్గిసాలాది ఏవ **ఉపచారో**తి.

నిక్కడ్ఢనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. వేహాసకుటిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౯. “పమాణమజ్ఝిమస్స గలప్పమాణే దిన్నతులాపి వేహాసకుటియేవా”తి లిఖితం, “న సా ఇధ అధిప్పేతా”తి వుత్తం.

వేహాసకుటిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. మహల్లకవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౩౫. యావ ద్వారకోసాతి ద్వారసమీపా, యావ భిత్తీతి అత్థో, తం సువుత్తం. **కవాటవిత్థారప్పమాణో**తి హత్థపాసస్సాధిప్పేతత్తా, సమన్తా కవాటవిత్థారప్పమాణఉపచారస్స గహితత్తా అపరిపూరఉపచారాపి హోతి. ఆలోకం కరోతీతి

ఆలోకం సన్ధేతి పిధేతీతి సన్ధి ఏవ ఆలోకసన్ధినామకా హోన్తి. వాతపానకవాటలేపకమ్మే అప్పహారితట్ఠానకిచ్చం నత్థి.

౧౩౬. **ఇట్ఠకాతి** ఛదనకపాలాసిలాదిఇట్ఠకా. **ఛదనూపరీతి** ఏత్థ పఠమం తావ ఏకవారం అపరిసేసం ఛాదేత్వా పున ఛాదనదణ్డకే బన్ధిత్వా దుతియవారం తథేవ ఛాదేతబ్బం. "తతియవారచతుత్థవారే సమ్పత్తే ద్వే మగ్గే అధిట్ఠహిత్వా తతియమగ్గం ఆణాపేత్వా పక్కమితబ్బ"న్తి వుత్తం, తం "పునప్పునం ఛాదాపేతీ"తి ఇమినా యుజ్జతి.

పోరాణా పన "పఠమవారేయేవ తయో మగ్గే అధిట్ఠాతుం వట్టతి, చతుత్థతో పట్ఠాయ ఆపత్తి పాచిత్తియం, చతుత్థలేపతో పట్ఠాయ ఆపత్తీ"తి వదన్తి. తత్థ ఛదనే వుత్తవిధినిదానేన సమేతి, లేపే వుత్తవిధితికచ్ఛేదేన సమేతి. తథాపి సో న యుత్తోవ. **నిదానే, అట్ఠకథాయ**ఞ్చ సిద్ధలేపత్తా సబ్బసోవాపి అచ్ఛన్నే, ఛన్నేవాపి అనేకసో పరియాయస్స తతియస్సేవ అధిట్ఠానన్తి నో సమేతీతి ఆచరియో. "ద్వే మగ్గే"తి, "ద్వే ఛదనే"తి చ "తతియవారతో పట్ఠాయ ఏవం ఛాదాపేహీ'తి ఆణాపేత్వా పక్కమితబ్బ"న్తి చ **ఉపతిస్సత్థేరో** వదతి కిర.

మహల్లకవిహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౪౦. సప్పాణకసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

సమత్తో వణ్ణనాక్కమేన భూతగామవగ్గో దుతియో.

౩. ఓవాదవగ్గో

౧. ఓవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౪౪. **కథానుసారేనాతి** యో భిక్ఖునోవాదకత్థికో కింసీలో కింసమాచారో కతరకులా పబ్బజితోతిఆది కథానుసారేనాతి అత్థో. **సగ్గమగ్గగమనేపీతి అపి**-సద్దేన మోక్ఖగమనేపి. **''లక్ఖణప్పటివేధపటిసంయుత్తో''**తి అట్ఠగరుధమ్మానుసారేన వత్తబ్బం ధమ్మకథం సన్ధాయ వుత్తం.

౧౪౭-౧౪౭. **నిస్సీమన్తి** విహారే బద్ధసీమతో అఞ్ఞం అబద్ధసీమం, గామసీమాదిన్తి అత్థో. **''సుపినన్తేనపీ''**తి న సబ్బేసన్తి ఇధ బాహుల్లనయేన వుత్తం. ఛబ్బగ్గియా హి కేచి వీసతివస్సాపి అత్థి అతిరేకవీసతివస్సాపీతి ఇమినా ఇమం మజ్ఝిమబోధికాలే పఞ్ఞత్తన్తి విఞ్ఞాయతి. **''సీలవా హోతీ''**తి వత్వా తస్స చతుబ్బిధత్తా ఇధ అధిప్పేతసీలమేవ దస్సేతుం **''పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతో''**తిఆది వుత్తం. **గణ్ఠానుగణ్ఠిపదేసు** "సతిసంవరాదయో ఇధ నాధిప్పేతా, తేన విభఙ్గపాఠం దస్సేతి అట్ఠకథాచరియో"తి వుత్తం. **అత్థతోతి** పాళిఅత్థతో. **కారణతోతి** కారణూపపత్తితో, అట్ఠకథాతోతి అధిప్పాయో. అథ వా **కారణతోతి** ధమ్మతో, తేన అత్థతో ధమ్మతోతి వుత్తం హోతి. అథ వా **అత్థతోతి** ఫలతో. **''కారణతోతి** హేతుతో. ధమ్మపదమ్పి జాతకేన సహా"తి లిఖితం. **పఞ్హం కథేతున్తి** "పఞ్హం పుట్ఠో కథేతీ"తి ఏత్థ భిక్ఖునియా పుట్ఠేన "న జానామీ"తి న సక్కా కథేతుం. "న ఖో పన తం భగవన్త"న్తి పాఠో. "న ఖో పనేత"న్తి చ లిఖన్తి, తం న సున్దరం. "కాసాయవత్థవసనాయా"తి వచనతో పారాజికాయపి న వట్టతి. భిక్ఖునియా కాయసంసగ్గమేవ వుత్తం. మేథునేన హి భిక్ఖునీదూసకో హోతి.

౧౪౮-౯. భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నా నామ పరివత్తలిఙ్గా, పఞ్చసతా సాకియానియో వా. "ధమ్మదేసనాపత్తిమోచనత్థం పనా"తి వచనతో మాతుగామగ్గహణేన సబ్బత్థ భిక్ఖునీసఙ్గహం గచ్ఛతీతి సిద్ధం. భిక్ఖునిగ్గహణేన పన మాతుగామో **తిరియం తరణసిక్ఖాపదే** (పాచి. ౧౮౭-౧౯౦) సఙ్గహితో, న అఞ్ఞత్థ. "ఓసారేతబ్బా"తి పాళిపాఠో, పాళి ఓసారేతబ్బాతి అత్థో . "ఓసారేతబ్బ"న్తి అట్ఠకథాపాళి. ఏకస్మిం ఠానే వన్దితే దోసాభావతో బహూసు ఏకాయ వన్దితే వట్టతీతి చే? భిక్ఖూహి కత్తబ్బం నత్థి, భిక్ఖునియాయేవ కత్తబ్బం, తస్మా న వట్టతి . "**యత్థ కత్థచి నిసిన్నాయా**తి అన్తోద్వాదసహత్థే నిసిన్నాయా"తి వదన్తి. **న నిమన్తితా హుత్వా గన్తుకామా**తి నిమన్తితా హుత్వా గన్తుకామా భిక్ఖూ ఇధ నాధిప్పేతా, వస్సం ఉపగన్తుకామావ అధిప్పేతాతి అత్థో. **యతో పనా**తి భిక్ఖునీవిహారతో. **తత్థా**తి భిక్ఖునీవిహారే. కిఞ్చాపి "ఓవాదదాయకా భిక్ఖూ"తి వచనతో ఓవాదదాయకేహేవ సభిక్ఖుకో ఆవాసో హోతి, న సబ్బేహీతి ఆపన్నే, తథాపి అసతి భిక్ఖునోవాదకే ఓవాదసంవాసానం అత్థాయ యాచనత్థాయ అవస్సం గన్తబ్బత్తా అఞ్ఞేహిపి భిక్ఖూహి సభిక్ఖుకోపి సభిక్ఖుకో ఏవాతి వేదితబ్బో. **సా రక్ఖితబ్బా**తి వస్సచ్ఛేదాపత్తి రక్ఖితబ్బా. కస్మా? **ఆపదాసు హీ**తిఆది. "**అయం ఉపోసథో చాతుద్దసికోతి పుచ్ఛితబ్బ**"న్తి వుత్తం, తమ్పి తేరసియంయేవ, ఏతరహి పన భిక్ఖునియో చాతుద్దసియంయేవ గన్త్వా "కదా అయ్య ఉపోసథో"తి పుచ్ఛన్తి. "జాయాయో వా జారియో వా"తి అధిప్పాయేన వుత్తం కిర. "గచ్ఛేయ్య చే, ఆపత్తీ"తి పాఠో. **ద్వే తిస్సో**తి ద్వీహి తీహి. ఏకతో ఆగతానం వసేన "తాహీ"తి బహువచనం వుత్తన్తి అధిప్పాయో. "ఏకా భిక్ఖునీ వా బహూ భిక్ఖునీ వా బహూహి భిక్ఖునుపస్సయేహి ఓవాదత్థాయ పేసితా"తి వచనస్స విత్థారో "భిక్ఖునిసఙ్ఘో చ అయ్య భిక్ఖునియో చా"తిఆదినా వుత్తో. "భిక్ఖునిసఙ్ఘో చ అయ్య భిక్ఖునియో చా'తిఆది నానాఉపస్సయేహి పేసితాయ వచన"న్తి చ "అపరిపుణ్ణసఙ్ఘపుగ్గలనానావాసదుతియవచనవసేన పఞ్చక్ఖత్తుం ఉపసఙ్కమనం వుత్త"న్తి చ లిఖితం. యస్మిం ఆవాసే పాతిమోక్ఖుద్దేసో న పవత్తతి, తత్థాపి యాచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా పునదివసే యేన పటిగ్గహితం, తేన "నత్థి కోచి భిక్ఖు భిక్ఖునోవాదకో సమ్మతో"తిఆది వత్తబ్బం. అత్థి చే సమ్మతో, నిద్దిసితబ్బో. "సయమేవ చే సమ్మతో, అహ'న్తి వత్తబ్బ"న్తి వుత్తం. సచే సమ్మతో వా ఓవాదపటిగ్గాహకో వా పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసతి, అఞ్ఞేన ఆరోచాపేతబ్బన్తి ఏకే, "అత్తనాపి ఆరోచేతుం వట్టతీ"తి చ వదన్తి. కేసుచి పోత్థకేసు "అయ్యానం పవారేతీ"తి లిఖితం, ఏవం సతి "అయ్యస్స పవారేమీ"తి వత్తబ్బం, పోత్థకే నత్థి.

ఓవాదసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అత్థఙ్గతసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౫౩. మునాతీతి జానాతి. **అన్తరధాయతిపీ**తి ఏత్థ తదుత్తమం చే అత్థి, తం పస్సామి, యం విచిత్తం వా, తదత్థఞ్చ. తగ్గ కారణం. సహ ఉప్పాదమనన్తరా కిరియా. యమా చ తే మనసా కతత్ర నేత్వాతి. యథా పాతో సియా పాతో భవం పాతోవ ఉదకతో ఉగ్గన్త్వా ఠితం, తథా విరోచమానం అఙ్గీరసం బుద్ధం పస్స, న కేవలం పదుమం వియ, విరోచమానం తపన్తమాదిచ్చమివన్తలిక్ఖేతి సమ్బన్ధో. అథ వా అఙ్గీరసం బుద్ధం పదుమంవ విరోచమానం సూరియంవ తపన్తం పస్స బుద్ధం. యథా పాతో సియా ఫుల్లమవీతగన్ధం కోకనుదసఙ్ఖాతం పదుమం పస్ససి, తథా విరోచమానం అఙ్గీరసం బుద్ధం పస్స. ఉభయేనేవ హి భగవతో కన్తి దీపితాతి కత్వా దీపితగుణసుభం బుద్ధం సక్కత్వా తం కన్తిం పూజేయ్య. పూజనేయ్యతోపి వీతినామేయ్య ఇతి లక్ఖయే. "ఏకతో ఉపసమ్పన్నాయా"తి పాళి.

౧౨౬. “ఏకతో ఉపసమ్పన్నాన”న్తి అట్ఠకథాపాఠో. “అభబ్బో త్వ”న్తిఆదివచనతో అనుకమ్పావసేన సద్ధివిహారికాదిం సఙ్ఘికా విహారా నిక్కడ్ఢాపేన్తస్స అనాపత్తి వియ దిస్సతి. అభబ్బో హి థేరో సఞ్చిచ్చ తం కాతుం, గవేసితబ్బావ ఏత్థ యుత్తీతి కేచి. థేరేన సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తితో పుబ్బే కతన్తి మమ తక్కో.

అత్థఙ్గతసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. భిక్ఖునుపస్సయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౬౨. “ఏకరత్తమ్పి వసన్తీ”తి (పాచి. ౧౬౧) వచనతో యత్థ రత్తియం న వసన్తి, తత్థ గన్త్వా ఓవదితుం వట్టతీతి ఏకే. యది ఏవం సఙ్కేతట్ఠానం గన్త్వా ఓవదితుం వట్టతీతి సిద్ధం. “తతో అద్ధయోజనేయేవ సభిక్ఖుకో ఆవాసో ఇచ్ఛితబ్బో”తి న వత్తబ్బం. భిక్ఖునోవాదకో చే అద్ధయోజనం గన్త్వా ఓవదితుకామో హోతి, భిక్ఖునిసఙ్ఘో చ అద్ధయోజనం గన్త్వా సోతుకామో, “వట్టతీ”తి వత్తబ్బం సియా, తఞ్చ న వుత్తం, తస్మా న వట్టతి. హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదేన పన “ఏకరత్తమ్పీ”తి వుత్తం. తతో పట్ఠాయ ఉపస్సయం హోతి, న ఉపస్సయసఙ్ఖేపేన కతమత్తేనాతి వుత్తం హోతి. యత్థ వాసూపగతా భిక్ఖునియో, సో ఉపస్సయసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, తత్థ న గన్త్వా ఓవాదో దాతబ్బో. ఏకావాసే దివా వట్టతీతి ఏకే, విచారేత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బం.

భిక్ఖునుపస్సయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. ఆమిససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౬౪. “ఉపసమ్పన్నం సఙ్ఘేన అసమ్మత”న్తి పాళివచనతో, “సమ్మతేన వా సఙ్ఘేన వా భారం కత్వా ఠపితో”తి అట్ఠకథావచనతో చ అట్ఠహఙ్గేహి సమన్నాగతో సమ్మతేన వా విప్పవసితుకామేన “యావాహం ఆగమిస్సామి, తావ తే భారో హోతూ”తి యాచిత్వా ఠపితో, తస్సాభావతో సఙ్ఘేన వా తథేవ భారం కత్వా ఠపితో అట్ఠహి గరుధమ్మేహి ఓవదితుం లభతి, పగేవ అఞ్ఞేన ధమ్మేనాతి సిద్ధం. “యో పన భిక్ఖు అసమ్మతో భిక్ఖునియో ఓవదేయ్య, పాచిత్తియ”న్తి పగేవ భారం కత్వా అట్ఠపితం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అభయగిరివాసీనమ్పి ఇదమేవ మతం, **అనుగణ్ఠిపదే** పన ఇమం నయం పటిక్ఖిపిత్వా “నత్థి కోచీ”తిఆదినా “ఏతరహి ఓవాదకో అసమ్మతో భిక్ఖునోవాదకో నామా”తి వత్వా “యం పన **అన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తం ‘ఉపసమ్పన్నం సఙ్ఘేన కమ్మవాచాయ అసమ్మతం, భిక్ఖుసఙ్ఘేన పన భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స అనుగ్గహం కరోథ, భిక్ఖునియో ఓవదథ, భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ కరోథ ఫాసువిహారన్తి ఏవం యాచిత్వా ఠపితో భిక్ఖుసఙ్ఘం ఆపుచ్ఛిత్వా, తతో సో థేరో భిక్ఖునియో ఓవదతి, ఏవరూపం భిక్ఖుసఙ్ఘేన అసమ్మతన్తి, తత్ర వుత్తనయేనేవ అత్థో గహేతబ్బో”తి వుత్తం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన “అసమ్మతో గామం ఓవాదత్థాయ ఆగతానం భిక్ఖునీనం వచనం సుత్వా పటివచనం దేన్తో సఙ్ఘానుమతియా, న ఇత్తిచతుత్థేనా”తి వుత్తం, తం **అనుగణ్ఠిపదమతేన** సమేతి, **అన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తవచనం తేన సమేతి, తఞ్చ పాళివచనం, న హి ఓవాదపటిగ్గాహకో, పాతిమోక్ఖుద్దేసకో వా “పాసాదికేన సమ్పాదేతూ”తి వచనమత్తేన భిక్ఖునోవాదకో నామ హోతి. హోతీతి చే, అనుపసమ్పన్నోపి తత్తకేన వచనేన “భిక్ఖునోవాదకో హోతూ”తి వత్తబ్బో. హోతీతి చే, యం వుత్తం **గణ్ఠానుగణ్ఠిపదేసు** “అసమ్మతో నామ అసమ్మతభావేన ‘బహుస్సుతో త్వం ఓవదాహీ’తి సఙ్ఘేన భారం కత్వా ఠపితో”తి. ఏత్థ బాహుసచ్చేన కిం పయోజనం. **అనుగణ్ఠిపదేయేవ** “అభయగిరివాసీ వదతీతి సుత్వా సమ్మతేన వా ఆణత్తో ఓవదితుం లభతీతి **ధమ్మసిరిత్థేరో** పచ్ఛా అనుజానాతీ”తి వుత్తం. కిం బహుకాయ. “పాసాదికేన సమ్పాదేతూ”తి ఏత్తకమత్తేన భిక్ఖునోవాదకో హోతి. **అట్ఠకథాయం**

“భారం కత్వా”తి ఇమినా కిం పయోజనం, తత్తకమ్పి వత్తుం అఞ్ఞో న లభతి, తేన చ “అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఠపేత్వా బాలం గిలానం గమికం అవసేసేహి ఓవాదం గహేతు”న్తి (చూళవ॰ ౪౧౪) అయం పాళి విరుజ్ఝేయ్య. కథం? తస్స హి “న, భిక్ఖవే, ఓవాదో న పచ్చాహరితబ్బో”తి (చూళవ॰ ౪౧౩) వచనతో సమ్మతాసమ్మతభావేన నత్థి కోచీతి “పాసాదికేన సమ్పాదేతూ”తి వత్తబ్బం సియా, వదన్తో చ ఇధ పఠమేన ఆపత్తియా కారేతబ్బో హోతీతి. హోతు అసమ్మతత్తా, అకతభారత్తా చ. ఇమస్స చ భిక్ఖునోవాదకత్తే ఇమస్స ఖీయనేన దుక్కటం సియా, సబ్బమేతం అనిట్ఠం, తస్మా అట్ఠకథాయం “అయమేత్థ భిక్ఖునోవాదకో నామా”తి అవుత్తత్తా తథా భారం కత్వా ఠపితో ఓవదితుం లభతియేవ, నాఞ్ఞోతి ఆచరియో.

ఆమిససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చీవరదానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౬౯. సాదియిస్ససీతి పుచ్ఛా.

చీవరదానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. చీవరసిబ్బనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౭౬. వఞ్చేత్వాతి “తవ ఞాతికాయా”తి అవత్వా “ఏకిస్సా భిక్ఖునియా”తి ఏత్తకమేవ వత్వా, తే హి “ఏకిస్సా”తి వచనం సుత్వా అఞ్ఞాతికాయ సన్తకసఞ్ఞినో సిబ్బేసుం. ఇమస్మిం సిక్ఖాపదే “చీవరం నామ ఛన్నం చీవరానం అఞ్ఞతరం చీవర”న్తి ఏత్తకమేవ పాళి, తేన వుత్తం **‘‘చీవరన్తి యం నివాసేతుం వా పారుపితుం వా’’**తిఆది. “వికప్పనుపగం పచ్ఛిమ”న్తి చ లిఖితం, సో పమాదలేఖో.

చీవరసిబ్బనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౮౧. తా భిక్ఖునియో దూసయింసూతి విపరిణామో కాతబ్బో.

౧౮౨-౪. సమ్పదన్తీతి పదసా గచ్ఛన్తి. **వుత్తనయేనేవాతి** “సమ్పతన్తి ఏత్థాతి సమ్పాతో”తిఆదినా. పదగతే ఉపచారో న లబ్భతి, అచ్చాసన్నత్తా మిస్సం వియ హోతీతి. కుక్కుటవస్సితపరిచ్ఛిన్నో **మహాఅట్ఠకథాయం**. “తమ్పి వోహారేనా”తి లిఖితం. “యేభుయ్యేన తథా సన్నివేసో హోతీతి కత్వా అట్ఠకథాయం వుత్తం, తస్మా న పమాదలేఖో”తి చ, “ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదేన వుత్తం **అట్ఠకథాయం,** తతో ఉద్ధం అద్ధయోజనలక్ఖణసమ్పత్తం నామ హోతీతి గహేతబ్బ”న్తి చ వుత్తం. “కప్పియభూమి కిరాయం…పే॰… న వదన్తీ”తి వుత్తం. దుద్దసఞ్చేత్థ కారణం. కతరం పన తన్తి? “గచ్ఛామాతి సంవిదహతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి వుత్తం. తత్థ “గచ్ఛామా”తి వత్తమానవచనన్తఞ్చ, అమగ్గే భిక్ఖునుపస్సయాదిమ్హి న సమ్భవతియేవ మనుస్సానం అన్తరఘరాదిమ్హి మగ్గసఙ్ఖేపగమనతో, ఉచ్చాసయనాదిఉప్పత్తిట్ఠానత్తా చ. న తిత్థియసేయ్యాయ వా పబ్బజితావాసత్తా. **ద్వారేతి** సమీపత్థే భుమ్మం, తస్మా తం దస్సేతుం పున **‘‘రథికాయా’’**తి ఆహ. సేసఅట్ఠకథాయం “ఏత్థన్తరే

సంవిదహితేపి భిక్ఖునో దుక్కట”న్తి ఆగతత్తా న సమేతి. “గామన్తరే”తి వచనతో అఞ్ఞగామస్స ఉపచారోక్కమనే ఏవ ఆపత్తి. “అద్ధయోజనే”తి వచనతో అతిక్కమనేయేవ యుత్తం.

౧౮౩. **రట్ఠభేదే**తి విలోపే. **పోరాణగణ్ఠిపదే** “తయోపి సజ్జేత్వా కాలదివసమగ్గవసేన, తత్థ పచ్ఛిమేనేవ ఆపత్తీ”తి వుత్తం. “ఇమినా మగ్గేనా”తి విస్సజ్జేత్వా అఞ్ఞేన గచ్ఛన్తి చే, ఆపత్తియేవాతి అత్థో.

సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. నావాభిరుహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౮౯. నదియా కుతో గామన్తరన్తి చే? ‘‘**యస్సా నదియా**’’తిఆదిమాహ. **గామన్తరగణనాయా**తి యస్మిం గామతిత్థే ఆరుళ్హో, తం ఠపేత్వా అఞ్ఞగామగణనాయ. “మాతుగామోపి ఇధ సఙ్గహం గచ్ఛతీ”తి ఆచరియస్స తక్కో, తేనేవ “ఉభయత్థ ఏకతో ఉపసమ్పన్నాయ దుక్కటం, సిక్ఖమానాయ సామణేరియా అనాపత్తీ”తి చ న వుత్తం. ఏసేవ నయో అఞ్ఞేసుపి ఏవరూపేసు.

౧౯౧. “లోకస్సాదమిత్తసన్థవవసేన కేళిపురేక్ఖారా సంవిదహిత్వా”తి వుత్తత్తా అకుసలచిత్తం లోకవజ్జన్తి వత్తబ్బన్తి? న వత్తబ్బం, “కేళిపురేక్ఖారా”తి వచనం యేభుయ్యతాయ వుత్తం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** చ “తీణి చిత్తాని తిస్సో వేదనా”తి వుత్తం, సంవిదహనకాలే వా కేళిపురేక్ఖారో భిక్ఖు సంవిదహతి, ఆపత్తి భిక్ఖునో గామన్తరోక్కమనే, అద్ధయోజనాతిక్కమే వా. కుసలచిత్తో వా హోతి పచ్చవేక్ఖన్తో, చేతియాదీని వా పస్సన్తో, అబ్యాకతచిత్తో వా హోతి కిలమథవసేన నిద్దాయన్తోతి తిచిత్తాని గహితానీతి వేదితబ్బా.

నావాభిరుహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పరిపాచితసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౨. **చేటకే**తి దారకే. తరుణపోతకేతి పోరాణా. “పాపభిక్ఖూనం పక్ఖుపచ్ఛేదాయ ఇదం పఞ్ఞత్తం, తస్మా పఞ్చ భోజనేయేవాపత్తి వుత్తా”తి లిఖితం.

౧౯౪-౬. **నిప్ఫాదిత**న్తి విఞ్ఞత్తియా న హోతి, కిన్తు పరికథాదీహి, తస్మా ఇమినా సిక్ఖాపదేన అనాపత్తి, తం సన్ధాయ ‘‘**సబ్బత్థ అనాపత్తీ**’’తి వుత్తం. “కథానుసారేన తత్థ పసీదిత్వా దేన్తి, ఇదం పరిపాచితం న హోతి, వట్టన్తీ”తి పఠమసిక్ఖాపదే వుత్తత్తాతి **ధమ్మసిరిత్థేరో, ఉపతిస్సత్థేరో** పన “ఇతరమ్పి వట్టతియేవా”తి ఆహ. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన “యస్మా దేవదత్తో పకతియా తత్థ భిక్ఖునిపరిపాచితం భుఞ్జతి, తస్మా ఇమం అట్ఠుప్పత్తిం నిదానం కత్వా ఇదం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్త”న్తి వుత్తం.

పరిపాచితసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౯౮. “ఉపనన్దస్స చతుత్థసిక్ఖాపదేన చా”తి పాఠో.

రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమత్తో వణ్ణనాక్కమేన ఓవాదవగ్గో తతియో.

౪. భోజనవగ్గో

౧. ఆవసథపిణ్డసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౩-౪. పూగస్సాతి పూగేన. **కుక్కుచ్చాయన్తోతి** నిస్సరణేనేత్థ భవితబ్బం, తం మయం న జానామాతి సన్నిట్ఠానస్స కరణవసేన “కుక్కుచ్చాయన్తో”తి వుచ్చతి. యథా హి ఆయస్మా ఉపాలి నయగ్గాహేన “అనాపత్తి ఆవుసో సుపినన్తేనా”తి (పారా॰ ౭౮) ఆహ, తథా థేరోపి “అనాపత్తి గిలానస్సా”తి కస్మా న పరిచ్ఛిన్దతీతి? అనత్తాధికారత్తా వినయపఞ్ఞత్తియా, “నాయం అత్తనో ఓకాసో”తి పటిక్ఖిత్తత్తా, సిక్ఖాపదస్స అపరిపుణ్ణత్తా. పఠమపారాజికసిక్ఖాపదే పరిపుణ్ణం కత్వా పఞ్ఞత్తేయేవ హి సో థేరో “అనాపత్తి సుపినన్తేనా”తి ఆహ “అఞ్ఞత్ర సుపినన్తా”తి వుత్తపదానుసారేనాతి. యస్మా ఓదిస్స అయావదత్థేవ దాయకానం పీళా నత్థి, తస్మా **‘‘అనోదిస్స యావదత్థో’’**తి వుత్తం.

౨౦౮. “అన్తరామగ్గే ఏకదివస’న్తి ఏకంయేవ సన్ధాయ వుత్త”న్తి చ **‘‘ఏసేవ నయోతి** వుత్తనయమేవ దస్సేతుం గన్త్వా పచ్చాగచ్ఛన్తో హీతిఆదిమాహా”తి చ “సుద్ధచిత్తో హుత్వా పకతిగమనేవ భుఞ్జితుం లభతీ”తి చ “అగిలానస్స గిలానసఞ్ఞినో కాయేన సముట్ఠాతీ”తి చ లిఖితం.

ఆవసథపిణ్డసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౦౯-౨౧౮. గుళ్హపటిచ్ఛన్నోతి అపాకటోవ. **ఏకో పుత్తేనాతి** ఏకస్సేకం భత్తం “అహం అఞ్ఞేన నిమన్తితో”తి న వుచ్చతి. **‘‘సచే ఏకతో గణ్హన్తి , గణభోజనం హోతీ’’**తి (పాచి॰ అట్ఠ॰ ౨౧౭-౨౧౮) వుత్తత్తా చత్తారో ఉపాసకా చత్తారో భిక్ఖూ విసుం విసుం నిమన్తేత్వా హత్థపాసే ఠితానం చే దేన్తి, గణభోజనం హోతి ఏవాతి ఏకే, తం న యుత్తం వియ. “విఞ్ఞత్తితో పసవనే గణస్స ఏకతో గహణే ఇమినా సిక్ఖాపదేన ఆపత్తి, విసుం గహణే పణీతభోజనసూపోదనవిఞ్ఞత్తీహీ”తి లిఖితం. “విఞ్ఞత్తితో పసవనం అట్ఠుప్పత్తివసేన **అట్ఠకథాయం** అనుఞ్ఞాతం. సూపోదనాదివసేన తత్థ ఆపత్తి ఏవా”తి వుత్తం, తం న యుత్తం. కస్మా? **పరివారే** (పరి॰ ౧౬౮) ఏవ ద్విన్నం ఆకారానం ఆగతత్తా, తస్మా **అట్ఠకథాయం** “అనుఞ్ఞాత”న్తి దువుత్తం. అట్ఠుప్పత్తియంయేవ పాకటన్తి “పదభాజనే న వుత్త”న్తి వత్తబ్బం. **ఏకతో గణ్హన్తీతి** గహితభత్తాపి అఞ్ఞే యావ గణ్హన్తి, తావ చే తిట్ఠన్తి, ఏకతో గణ్హన్తియేవ నామ. “గచ్ఛతి చే, అనాపత్తీ”తి వదన్తి.

ఏత్థాహ – “పటిగ్గహణమేవ హేత్థ పమాణ”న్తి వుత్తం, అథ కస్మా **పాళియం** “గణభోజనం నామ యత్థ చత్తారో…పే॰… భుఞ్జన్తి, ఏతం గణభోజనం నామా”తి (పాచి॰ ౨౧౮) వుత్తన్తి? వుచ్చతి – **యత్థాతి** ఉపయోగత్థే భుమ్మవచనం. **చత్తారోతి** గణస్స హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదనిదస్సనం. **పఞ్చన్నం భోజనానన్తి** ఆపత్తిప్పహోనకభోజననిదస్సనం. **అఞ్ఞతరేన భోజనేన నిమన్తితాతి** అకప్పియనిమన్తననిదస్సనం. నిమన్తనవసేనేవ పన గణభోజనస్స వుత్తత్తా “నిమన్తితా భుఞ్జన్తీతి వుత్త”న్తి

వుత్తం. “అఞ్ఞతరం భోజనం విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జన్తీ”తి పన న వుత్తం అట్ఠుప్పత్తియంయేవ పాకటత్తా. యం భుఞ్జన్తీతి ఏవం సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. తత్థ **భుఞ్జన్తీ**తి పటిగ్గాహకనియమవచనం. న హి అప్పటిగ్గహితకం భిక్ఖూ భుఞ్జన్తి. ఇదం వుత్తం హోతి “గణస్స యతో పటిగ్గహితాహారభోజనహేతు పాచిత్తియ”న్తి. ఆగన్తుకపట్టం మోఘసుత్తేన సిబ్బిత్వా ఠపేన్తి, తత్థ అనువాతే యథా ఏకతలం హోతి, తథా హత్థేహి ఘట్టేతి. **వలేతీ**తి ఆవట్టేతి. **పరివత్తన**న్తి సుత్తం గణ్హన్తానం సుఖగ్గహణత్థం సుత్తపరివత్తనం కరోతి, పట్టం సిబ్బన్తానం సుఖసిబ్బనత్థం పట్టపరివత్తనఞ్చ. నవచీవరకారకో ఇధాధిప్పేతో, న ఇతరోతి. “బిమ్బిసారం ఆపుచ్ఛిత్వా సమ్బారే కయిరమానేయేవ కాలా అతిక్కన్తా, పచ్ఛా గణభోజనసిక్ఖాపదే పఞ్ఞత్తే భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛీ”తి వదన్తి, అఞ్ఞథా అట్ఠకథాయ విరుజ్ఝనతో.

౨౨౦. “ద్వే తయో ఏకతోతి యేపి అకప్పియనిమన్తనం సాదియిత్వా”తిఆదివచనేన అకప్పియనిమన్తనపచ్చయా ఏవ అనాపత్తి, విఞ్ఞత్తితో ఆపత్తియేవాతి దీపేతి. అనిమన్తితో చతుత్థో యస్స తదేతం **అనిమన్తితచతుత్థం**. ఏస నయో సబ్బత్థ. **పవేసేత్వా**తి నిసీదాపేత్వా. చీవరదానసమయలద్ధకచతుక్కం చీవరకారసమయలద్ధకచతుక్కన్తి ఏవమాదీని. **తాని చా**తి యేహి భోజనేహి విసఙ్కేతో నత్థి, తాని. **మహాథేరే**తి ఉపసమ్పన్నే. **అట్ఠత్వా**తి ఠితేన నిమిత్తం దస్సితం హోతి. **తత్థ తత్థ గన్త్వా**తి రథికాదీసు భిక్ఖుసమీపే గన్త్వా. ఇమస్మిం పన సిక్ఖాపదే కత్థచి పోత్థకే “అనుజానామి, భిక్ఖవే, చీవరదానసమయే గణభోజనం భుఞ్జితుం. ఏవఞ్చిదం భగవతా భిక్ఖూన”న్తి పాఠో దిస్సతి. కత్థచి “భుఞ్జితు”న్తి వత్వా “ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఇమం సిక్ఖాపదం ఉద్దిసేయ్యాథా”తి పాఠో, అయం సోభనో.

గణభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౨౧. **అధిట్ఠితా**తి నిచ్చప్పవత్తా. బదరచుణ్ణసక్కరాదీహి యోజితం **బదరసాళవం**. **కిరకమ్మకారేనా**తి కిరస్స కమ్మకారేన.

౨౨౬. **“వికప్పేత్వా గణ్హాహీ”**తి ఏత్థాహు **పోరాణత్థేరా** “భగవతో సమ్ముఖా అవికప్పేత్వా గేహతో నిక్ఖమిత్వా రథికాయ అఞ్ఞతరస్స భిక్ఖునో సన్తికే వికప్పేసి, వికప్పేన్తేన పన ‘మయ్హం భత్తపచ్చాసం ఇత్థన్నామస్స దమ్మీ’తి వత్తబ్బం, ఇతరేన వత్తబ్బం ‘తస్స సన్తకం పరిభుఞ్జ వా యథాపచ్చయం వా కరోహీ’”తి. **పఞ్చసుసహధమ్మికేసూ**తి సమ్ముఖా ఠితస్స సహధమ్మికస్స యస్స వికప్పేతుకామో, తం సహధమ్మికం అదిస్వా గహట్ఠస్స వా సన్తికే, సయమేవ వా “పఞ్చసు సహధమ్మికేసు ఇత్థన్నామస్స వికప్పేమీ”తి వత్వా భుఞ్జితబ్బన్తి ఏకే, ఏవం సతి థేరో తస్మింయేవ నిసిన్నోవ తథా వాచం నిచ్ఛారేత్వా పటిగ్గణ్హాతీతి తక్కో దిస్సతి. **మహాపచ్చరియా**దీసు పన పరమ్ముఖా వికప్పనావ వుత్తా, సా “తేన హానన్ద, వికప్పేత్వా గణ్హాహీ”తి ఇమినా సమేతి, తథాపి **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) “తస్మా యో భిక్ఖు పఞ్చసు సహధమ్మికేసు అఞ్ఞతరస్స ‘మయ్హం భత్తపచ్చాసం తుయ్హం దమ్మీ’తి వా ‘వికప్పేమీ’తి వా ఏవం సమ్ముఖా వా ‘ఇత్థన్నామస్స దమ్మీ’తి వా ‘వికప్పేమీ’తి వా ఏవం పరమ్ముఖా వా”తి వచనతో సహధమ్మికస్స సన్తికే ఏవ వత్తబ్బం, న సయమేవాతి దిస్సతి. యస్మా అయం పచ్ఛిమనయో **పోరాణగణ్ఠిపదేన**పి సమేతి, తస్మా ఇధ మాతికాట్ఠకథానుసారేన అత్థో వేదితబ్బో. ఏత్థ కిఞ్చాపి “తే మనుస్సా…పే.… భోజనమదంసూ”తి వచనతో

అకప్పియనిమన్తనం పఞ్ఞాయతి, తథాపి థేరస్స కుక్కుచ్చుప్పత్తికారణేన భత్తేన నో నిమన్తితోతి వేదితబ్బో. అఞ్ఞథా పరతో "ద్వే తయో నిమన్తనే ఏకతో భుఞ్జతీ"తి వచనేన, అనాపత్తివారేన చ విరుజ్ఝతి.

౨౨౯. ఏత్థాయం విచారణా – "అఞ్ఞో మనుస్సో పత్తం గణ్హాతి, న దాతబ్బ"న్తి వచనతో అపరభాగే అకప్పియనిమన్తనేన నత్థి పయోజనం, పుబ్బభాగేయేవ అకప్పియనిమన్తనేన పయోజనన్తి **స్వేపి భన్తే ఆగచ్ఛేయ్యాథాతి** ఏత్థ కతరం అకప్పియనిమన్తనం, తస్మా అధిప్పాయో చేత్థ పమాణన్తి. న, "పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధభత్తం భుఞ్జతి, ఆపత్తీ"తి వచనతోతి. తత్థ "స్వేపి భన్తే"తి ఏత్థ యథా వచనమత్తం అగ్గహేత్వా అకప్పియనిమన్తనక్కమేన అత్థో గహితో, తథా "పిణ్డాయ చరిత్వా"తి ఏత్థాపి అన్తరా అకప్పియనిమన్తనేన లద్ధభత్తం సన్ధాయ వుత్తన్తి అత్థో గహేతబ్బో. పిణ్డాయ హి చరన్తం దిస్వా "ఏత్థ, భన్తే, భత్తం గణ్హథా"తి దిన్నమ్పి అకప్పియనిమన్తనేన లద్ధం నామ హోతి. వోహారేన పన "పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధభత్త"న్తి వుచ్చతి, ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం. అఞ్ఞథా **మాతికాట్ఠకథాయం** "గణభోజనే వుత్తనయేనేవ పఞ్చహి భోజనేహి నిమన్తితస్స... పే.... పరస్స పరస్స భోజనే"తి వుత్తవచనవిరోధో. ఇదఞ్హి వచనం యేన పఠమం నిమన్తితో, తతో పఠమనిమన్తితం ఆదాయ గతో పరస్స పరస్స నిమన్తనకదాయకస్స భోజనేతి అత్థపరిదీపనతో నిమన్తనతో లద్ధభత్తస్స భోజనేయేవ ఆపత్తీతి దీపేతి. "ద్వే తయో నిమన్తనే ఏకతో"తి వచనేనపి సమేతి, అఞ్ఞథా "యేన నిమన్తితో, తస్స భోజనతో పరస్స భోజనే"తి ఏత్తకం వత్తబ్బం సియా, **పాళియం** వా "నిమన్తనేన ఏకతోభుఞ్జతీ"తి ఏత్తకం వత్తబ్బం సియా. దుతియనిమన్తనస్స పఠమభోజనే ఆపత్తిప్పసఙ్గనివారణత్థం **''యేన యేనా''**తిఆది వుత్తం. నిమన్తనపటిపాటియా భుఞ్జతీతి పాళీతి చే? న, "అనాపత్తి నిచ్చభత్తే"తిఆదిపాళివిరోధతో.

గణ్ఠిపదే పన "పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధభత్తం కస్మా భుఞ్జితుం న లభతీతి చే? 'పరమ్పరభోజనం నామ పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన భోజనేన నిమన్తితో, తం ఠపేత్వా పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం భోజనం భుఞ్జతి, ఏతం పరమ్పరభోజనం నామా'తి వుత్తత్తా"తి లిఖితం. యది ఏవం నిచ్చభత్తాదికమ్పి న వట్టతీతి ఆపజ్జతీతి నిచ్చభత్తాది ఓదిస్సకన్తి చే? తం న, తదఞ్ఞస్స అత్తనో ధనేన నిప్ఫన్నస్స, సఙ్ఘతో లద్ధస్స వా పాతో పచనకయాగు చే ఘనా హోతి, తస్సాపి, ఏకకుటికం గామం ఉపనిస్సాయ విహరతో భిక్ఖాచరియవసేన లభితబ్బనిచ్చభత్తస్స చ అకప్పియభావప్పసఙ్గతో. తత్థ భిక్ఖాచరియవసేన లద్ధం న కప్పతి నిమన్తనకానం అప్పసాదావహనతోతి చే? న, "పఞ్చ భోజనాని ఠపేత్వా సబ్బత్థ అనాపత్తీ"తి వచనవిరోధతో. ఖాదనీయమ్పి హి పరస్స ఖాదిత్వా భుత్తత్తా నిమన్తనభోజనం అభుఞ్జన్తో అప్పసాదం కరోతి ఏవ, తస్మా అప్పసాదావహం అప్పమాణం, తస్మా నిచ్చభత్తాది ఓదిస్సకం న సమ్భవతి. అపిచ హేట్ఠా వుత్తనయేన సద్ధిం ఇధ వుత్తనయేన సంసన్దిత్వా యం యం ఖమతి, తం తం గహేతబ్బన్తి సబ్బోపి కేసఞ్చి ఆచరియానం వినిచ్ఛయో. ఆచరియస్స పన వినిచ్ఛయో అన్తే ఆవి భవిస్సతి. "ఖీరం వా రసం వా పివతో అమిస్సమ్పీతి అధిప్పాయో"తి వుత్తం. **గణ్ఠిపదే** "హేట్ఠా ఓదనేనామిస్సేత్వా ఉపరి తిట్ఠతీ"తి లిఖితం.

మహాఉపాసకోతి గేహసామికో. **మహాఅట్ఠకథాయం** "ఆపత్తీ"తి వచనేన **కురున్దియం** "వట్టతీ"తి వచనం విరుద్ధం వియ దిస్సతి. "ద్విన్నమ్పి అధిప్పాయో **మహాపచ్చరియం** విచారితో"తి లిఖితం. **''చారిత్తతోతి** 'సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛా'తి పరతో వత్తబ్బతో"తి వుత్తం. వచీకమ్మం **అవికప్పనం**. ఏత్థ "మహాఉపాసకో భిక్ఖూ నిమన్తేతి...పే.... పచ్ఛా లద్ధం భత్తం భుఞ్జన్తస్స ఆపత్తి. పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధభత్తం భుఞ్జతి, ఆపత్తీ"తి **అట్ఠకథాయం** వచనతో, "కాలస్సేవ పిణ్డాయ చరిత్వా భుఞ్జిమ్హా"తి పాళితో, **ఖన్ధకే** "న చ, భిక్ఖవే, అఞ్ఞత్ర నిమన్తనే అఞ్ఞస్స భోజ్జయాగు పరిభుఞ్జితబ్బా, యో పరిభుఞ్జేయ్య, యథాధమ్మో

కారేతబ్బో’’తి (మహావ. ౨౮౩) వచనతో చ నిమన్తేత్వా వా పవేదేతు అనిమన్తేత్వా వా, పఠమగహితనిమన్తనస్స భిక్ఖునో పఠమనిమన్తనభోజనతో అఞ్ఞం యం కిఞ్చి పరసన్తకం భోజనం పరమ్పరభోజనాపత్తిం కరోతి. అత్తనో సన్తకం, సఙ్ఘగణతో లద్ధం వా అగహట్ఠసన్తకం వట్టతి, నిమన్తనతో పఠమం నిబద్ధత్తా పన నిచ్చభత్తాది పరసన్తకమ్పి వట్టతి. **ఖన్ధకే** ‘‘న చ , భిక్ఖవే…పే.… యథాధమ్మో కారేతబ్బో’’తి (మహావ. ౨౮౩) వచనం పరసన్తకభోజనవుత్తనియమనం. తతో హత్థకోవ నో తక్కోతి ఆచరియో.

పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౧-౩. **పటియాలోక**న్తి పచ్ఛిమం దేసం. **పూవగణనాయా**తి అతిరిత్తపూవగణనాయాతి అత్థో. సచే ‘‘అపాథేయ్యాదిఅత్థాయ సజ్జిత’’న్తి సఞ్ఞాయ గణ్హాతి, అచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స ఆపత్తి ఏవ. అథ ఉగ్గహితం గణ్హాతి, న ముచ్చతియేవ. అసంవిభాగే పన అనాపత్తి అకప్పియత్తా. అచిత్తకతా పణ్ణత్తిజాననాభావేనేవ, న వత్థుజాననాభావేనాతి ఏకే. న, **మాతికాట్ఠకథాయం** ‘‘పాథేయ్యాదిఅత్థాయ సజ్జితభావజానన’’న్తి అఙ్గేసు అవుత్తత్తా. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పనేవం వుత్తం ‘‘ఏకేన వా అనేకేహి వా ద్వత్తిపత్తపూరేసు గహితేసు తేసం అనారోచనేన వా సయం వా జానిత్వా యో అఞ్ఞం గణ్హాతి, తస్స దుక్కటం. ఏకతో తీసు, చతూసు వా పవిట్ఠేసు ఏకేన చే ద్వేపత్తపూరా గహితా, దుతియే ద్వే గణ్హన్తే పఠమో చే న నివారేతి, పఠమస్స పాచిత్తియం. నివారేతి చే, అనాపత్తి, దుతియస్సేవ దుక్కట’’న్తి. సచే సఞ్చిచ్చ న వదతి, **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తనయేన పాచిత్తియం, **మాతికాట్ఠకథా**వసేన (కఙ్ఖా. అట్ఠ. కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా) దుక్కటం. ‘‘అతిరేకపటిగ్గహణ’’న్తి తత్థ పఞ్చమం అఙ్గం వుత్తం, తస్మా అప్పటిగ్గహితత్తా న పాచిత్తియం, కత్తబ్బాకరణతో పన దుక్కటం. అఞ్ఞథా కిరియాకిరియం ఇదం ఆపజ్జతి, అనివారణం, అనారోచనం వా ఛట్ఠఙ్గం వత్తబ్బం సియా. **ఏకనికాయికానం వా**తి ఏత్థ ‘‘ఆసన్నవిహారభిక్ఖూ, ఆసన్నఆసనసాలాగతా వా సచే విసభాగేహి ఆనీతం న పటిగ్గణ్హన్తి, ‘ఆరామికాదీనంయేవ వా దాపేన్తీ’తి జానాతి, యత్థ పరిభోగం గచ్ఛతి, తత్థ దాతుం వట్టతీ’’తి వుత్తం. ‘‘ద్వత్తిపత్తపూరా’తి వచనతో పచ్ఛిఆదీసు అధికమ్పి గణ్హతో అనాపత్తీ’’తి కేచి వినయధరమానినో వదన్తి, తం తేసంయేవ నిసీదతు, ఆచరియా పన ‘‘పచ్ఛిఆదీసుపి ఉక్కట్ఠపత్తస్స పమాణవసేన ద్వత్తిపత్తపూరా గహేతబ్బా. ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదకథా హేసా’’తి వదన్తి.

కాణమాతాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఠమపవారణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౩౮. **యావదత్థపవారణాయ పవారితా** కిఞ్చాపి ‘‘పవారితా’’ఇచ్చేవ అధిప్పేతా అట్ఠుప్పత్తియావ, అథ ఖో పచ్ఛిమావ ఇధాధిప్పేతా.

౨౩౯. ‘‘**అలమేతం సబ్బ**’’న్తి వుత్తత్తా అతిరిత్తం నామ హోతి. భిక్ఖుస్స ఇదమ్పి తే అధికం, ఇతో అఞ్ఞం న లచ్ఛతీతి కిర అత్థో.

౨౩౮-౯. "అసనం పఞ్ఞాయతీ"తి ఏతేనేవ "భుత్తావీ"తి ఏతస్స సిద్ధత్తా విసుం అత్థసిద్ధి నత్థి. యది అత్థి, అఞ్ఞానం ఛక్కత్తదస్సనన్తి. **వుత్తమ్పి చేతన్తి**ఆది పవారణఙ్గానం పఞ్చకత్తదస్సనం. **వరకోతి** యో కోచి వరకో. **"పవారణం పన జనేతియేవాతి** విసుం సిత్థం వోదకం కరోన్తి, పవారణం న జనేతి. యాగుం వా పివన్తో పఠమం ఉదకం పివతి, వట్టతి. అవసిట్ఠం హేట్ఠాసిత్థం పవారణం న జనేతీ"తి లిఖితం. **ఉపతిస్సత్థేరో** "జనేతియేవా"తి వదతి, తం న ఇచ్ఛన్తి ఆచరియా. **భజ్జితపిట్ఠన్తి** తణ్డులచుణ్ణమేవ. భజ్జితసత్తుయో పిణ్డేత్వా కతమోదకో **సత్తుమోదకో**.

"యాగుసిత్థమత్తానేవ ద్వే...పే.... పటిక్ఖిపతి, న పవారేతీ"తి వుత్తత్తా పరచక్కమచ్ఛాదయో పక్ఖిపిత్వా పక్కయాగుం పివన్తో సచే అఞ్ఞం తాదిసంయేవ పటిక్ఖిపతి, పవారణా న హోతీతి కిర **ధమ్మసిరిత్థేరో**. సచే అఞ్ఞం పటిక్ఖిపతి, న పవారేతి. కస్మా? అసనసఙ్ఖాతస్స విప్పకతభోజనస్సాభావతో. భోజనసాలాయం భుఞ్జన్తో చే, అత్తనో అపాపుణనకోట్ఠాసం అభిహటం పటిక్ఖిపతి, న పవారేతి. కామం పటిక్ఖిపతి, పత్తే పన ఆరామికో ఆకిరతి, తతో భుఞ్జితుం న వట్టతి. ఇదఞ్హి బుద్ధప్పటికుట్ఠఅనేసనాయ ఉప్పన్నేయేవ సఙ్గహం గచ్ఛతి. యథా హి సఙ్ఘతో ఉద్ధటపిణ్డం దుస్సీలో దేతి, తం పటిక్ఖిపతి, న పవారేతి, ఏవంసమ్పదమిదం. "విసభాగో లజ్జీ చే దేతి, తం తేన సమ్భోగం అకత్తుకామతాయ పటిక్ఖిపతి, పవారేతీతి అపరే"తి వుత్తం. **పరివేసనాయాతి** భత్తగ్గే. "మంసేన రసం, మంసఞ్చ రసఞ్చ మంసరసన్తి ఆపజ్జనతో 'మంసరస'న్తి వుత్తే పటిక్ఖేపతో హోతి, మంసస్స రసం మంసరసన్తి విగ్గహో నాధిప్పేతో"తి వుత్తం. **మంసకరమ్బకో నామ...పే.... వట్టతీతి** సుద్ధయాగు ఏవ హోతి. అప్పవారణమిస్సకకరమ్బకోయేవ హోతి, తస్మా న పవారేతి, తేన వుత్తం పరతో "ఇదఞ్చ కరమ్బకేన న సమానేతబ్బ"న్తిఆది, తస్మా "తం అభిహరిత్వా కఞ్జియం గణ్హథా'తి వదన్తం పటిక్ఖిపతి, పవారణా న హోతీ"తి చ "మిస్సకయాగుం గణ్హథా'తి అవుత్తత్తా 'సమ్మిస్సితం విసుం కత్వా దేతీ'తి వుత్తత్తా"తి చ వుత్తం, యస్మా **యాగుమిస్సకన్తి** ఏత్థ పదద్వయే పవారణారహస్స నామగ్గహణం నత్థి, తస్మా తత్ర చే యాగు బహుతరా వా హోతి సమసమా వా, న పవారేతి. కస్మా? తత్థ అభిహారకపటిక్ఖేపకానం యాగుసఞ్ఞత్తా. యాగు చే మన్దా, భత్తం బహుతరం, పవారేతి. కస్మా? తేసం ఉభిన్నమ్పి తత్థ భిన్నసఞ్ఞత్తాతి తక్కో ఆచరియస్స. **భత్తమిస్సకే** పవారణారహస్స నామస్స సబ్భావతో సబ్బదా పవారేతి ఏవ. మిస్సకే పన వుత్తనయేన కారణం వత్తబ్బం. **విసుం కత్వా దేతీతి** యథా భత్తసిట్ఠం న పతతి, తథా గాళ్హం హత్థేన పీళేత్వా పరిస్సావేత్వా దేతి.

అకప్పియకతన్తి ఏత్థ "కప్పియం అకారాపితేహి కదలిప్ఫలాదీహి సద్ధిం అతిరిత్తం కప్పియం కారాపేత్వాపి తం కదలిప్ఫలాదిం ఠపేత్వా అవసేసం భుఞ్జితుం వట్టతి. అమిస్సకరసత్తా పున తాని కప్పియం కారాపేత్వా అఞ్ఞస్మిం భాజనే ఠపేత్వా అతిరిత్తం కారేత్వా భుఞ్జితుం వట్టతి. కస్మా? పుబ్బే తేసు వినయకమ్మస్స అనారుళ్హత్తా"తి వదన్తి. "భుత్తావినా చ పవారితేన ఆసనా వుట్ఠితేన కత"న్తి వచనతో భుత్తావినా అప్పవారితేన ఆసనా వుట్ఠితేన కత్తబ్బన్తి సిద్ధం, తస్మా "పాతోవ అద్ధానం గచ్ఛన్తేసు ద్వీసు ఏకో పవారితో అవుట్ఠితో తత్థ నిసీదతి, నో ఇతరేన పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధం భిక్ఖం అత్తనా అభుత్వాపి 'అలమేతం సబ్బ'న్తి కాతుం లభతి ఏవా"తి వుత్తం, తం సుక్కపక్ఖే "భుత్తావినా కతం హోతీ"తి ఇమినావ సిద్ధం, తస్మిం పక్ఖే అత్తనో సత్తఙ్గాని న పూరేన్తి, కణ్హపక్ఖే పటిభాగేన సత్త వుత్తానీతి వేదితబ్బం. భుత్తావినా అప్పవారితేన ఆసనా వుట్ఠితేన, అవుట్ఠితేన వా కతం హోతి, వట్టతి. "పవారితేన ఆసనా అవుట్ఠితేనేవా"తి ఇమం పన అత్థవికప్పం దీపేతుం "సత్తఙ్గాని వుత్తానీ"తిపి వత్తుం వట్టతి. సో పున కాతుం న లభతి పఠమం కతస్స పున తేనేవ కత్తబ్బప్పసఙ్గతో. యఞ్చ అకతం, తం కత్తబ్బన్తి హి వుత్తం. అథ సోవ పఠమో పున కత్తుకామో హోతి, అఞ్ఞస్మిం భాజనే పుబ్బే అకతం కాతుం లభతి. దుతియో పఠమభాజనేపి కాతుం లభతి. "యేన అకతం, తేన కాతబ్బ"న్తి హి వుత్తం. ఇమమేవత్థం సన్ధాయ "యేన యం

పఠమం కప్పియం కతం, తమేవ సో పున కాతుం న లభతి, అఞ్ఞేన కాతబ్బ”న్తి లిఖితం. తత్థ **తన్తి** తం పఠమం కతన్తి అత్థో. **పేసేత్వా కారేతబ్బన్తి** ఏత్థ అనుపసమ్పన్నో చే గతో, తత్రట్ఠేన ఏకేన భిక్ఖునా పటిగ్గాహేత్వా అపరేన కారేతబ్బన్తి తత్థ ఏకోవ ఏవమేవ కాతుం న లభతీతి. “యం కిఞ్చి గిలానం ఉద్దిస్సా’తిఆదివచనతో విహారాదీసు గిలానస్స పాపుణనకోట్ఠాసమ్పి గిలానాతిరిత్తం నామ, తస్మా వట్టతీ”తి వదన్తి. **ఆహారత్థాయాతి** వికాలే ఏవాతి ఏకే.

౨౪౧. కాయకమ్మం అఞ్ఞోహరణతో. వచీకమ్మం వాచాయ “అతిరిత్తం కరోథ భన్తే”తి అకారాపనేనాతి వేదితబ్బం.

పఠమపవారణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. దుతియపవారణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౪౩. **సాధారణమేవాతి** సబ్బపవారణానం సాధారణం “యావత్తకం ఇచ్ఛసీ”తి ఇదం.

దుతియపవారణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౪౭-౮. నటానం నాటకాని **నటనాటకాని,** సీతాహరణాదీని. మూలఞ్చ తం ఖాదనీయఞ్చాతి **మూలఖాదనీయం**. ఏస నయో సబ్బత్థ. **పిట్ఠన్తి** చుణ్ణం. **ఖారకమూలన్తి** యూపసమూలం. **చచ్చుమూలం** నేళియమూలం. **తమ్బుకం** వచం. **తణ్డులేయ్యకం** చూళకుహు. **వత్థులేయ్యకం** మహాకుహు. **వజకలి** నికోట్టం. **జజ్ఝరీ** హిరతో.

కోట్ఠం **జరట్ఠం** వుచ్చతి. **గణ్ఠి** ముహుకులముదు విచయత్థ వజముజు వదుళవి.

వజ్జయేతిమే కింసుకం, హలిద్ది. **కసేరుకో,** కటిబలవన్తి తస్స నామం. **అమ్బాటకం** అమూలకం పిఢల కక్కుల. **మసాలు** కినళ. **ఆలువ** కళి తడ్డిఅళి అలస కటిస్సల నమేదతి మేర. **సిగ్గు** సీరి కోళ కాలకం నేకళవి. **ఖీరవల్లికన్దో** తుమురోరియో హోతి. సఙ్ఖతో ధోవనమేవ. అయం “పరిసఙ్ఖారో”తి లిఖితం. **ఖీరకాకోలీ** కిరికపేళి. **జీవికం** జీవిహి. **ఉసభక** ఉమ్మసువియి.

హిన్తాలం కితిలి. **కున్తాల** తోహో తిలిసతా పదికళిరో పటసేవలకళి. కరమన్దకం కరమ్బ దణ్డోకిర ఉదకజోతి కణ్డకో. “సిఙ్ఘతకోతిపి వుచ్చతీ”తి లిఖితం. **ఫగ్గవ** హకిళి. **నత్తమాలన్తి** కరఞ్జి.

సేల్లు లోహోలియం. **కాసమద్దక** కుదువవలి అనసికిన. **ఉమ్మాదియ** మేలేలిదియ. **చీనముగ్గో** వేనముత్తి హురముగ్గ. **రాజమాసో** మాహవిలితి. **అగ్గిమన్థో** ముఞ్చి. సునిపణ్ణకో తిపిలవనినాళికా తిలక. **భూమియం జాతలోణీతి** ఏత్థ లోణీనామస్స సాధారణత్తా “భూమియ”న్తి విసేసేత్వా వుత్తం. **బ్రహ్మీపత్తం** దేమేతేయే పణసా. ‘‘**దీపవాసినో వదన్తీ**’’తి సిథిలం కత్వా కస్మా వుత్తన్తి చే? “ఖాదనీయత్థం ఫరతీతి లక్ఖణేన అసమానత్తా”తి వుత్తం. పదేలివినితేకి. **సులసిపణ్ణన్తి** తసాపలికం.

అగన్ధికపుప్ఫం కరిస్సయేతి చేకవాదిదపుప్ఫం చేలేపతిమలం. **జీవన్తీపుప్ఫం** జీవితన్దిగమల. **బకుల** ముథువల. **కుయ్యక** పునపున్నామపున్నరా, జాతిసుమన. **నవమాలికా** చేహమల.

తిన్తిణిక కచినీ విలేయి. **మాతులుఙ్గ** లవనో. **ఫుస్సఫల** సుపులి. **తిమ్బురూసక** తిగిబ్బేరేహిత్తి సుసతుధుత. **తిపుసవాలిఙ్గణ** ధుతతికేణ పటియి. **చోచ** వరియియేలి. **మోచ** అతిరేలి. **గోట్ఠఫలం** పూవపలన్తి ఏకే. కోట్ఠసే కిర **అచ్ఛివ**.

అసముస్సి **బిమ్బ** ఇతి కేచి. **కాస్మరీ**తి సేపణ్ణి. అతితేమేతి కరియమేతిస్స. **జాతిఫలం** కతంమేతి. **కటుకఫలం** తిరిరక.

తరుణఫలం కిరిఉపులు. **పోక్ఖరట్ఠి** కిఞ్చక్ఖట్ఠి. **సిద్ధత్థకం** సాసపం సేతవణ్ణం. **రాజికం** రత్తం హోతి.

హిఙ్గుం హిఙ్గుజతున్తి సబ్బాపి హిఙ్గువికతియో. ఏత్థ హిఙ్గుజతు నామ పత్తసాఖా పచిత్వా కాతబ్బా. సాఖా పచిత్వా కతా సిపాటికా. అఞ్ఞేహి మిస్సేత్వా కతాతి కేచి. **తకం** కట్ఠజన్తి అగ్గికేళిని. నికితిస్సాకాలేసయో. తిమేర, **తకపత్తి** పసాఖాపత్తే పచిత్వా కాతబ్బా. “**తకపణ్ణి** సావతి ఏవ కాతబ్బా”తి లిఖితం.

వికాలభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౫౩. అపరజ్జు సన్నిధి నామ హోతీతి అత్థో. **అజ్జ పటిగ్గహిత**న్తి న కేవలం పటిగ్గహితమేవ, అథ ఖో ఉగ్గహితకమ్పి, తేనేవ **అట్ఠకథాయం** “పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి ఏవం సన్నిధికతం యం కిఞ్చి యావకాలికం వా యామకాలికం వా అజ్ఝోహరితుకామతాయ గణ్హన్తస్స పటిగ్గహణే తావ ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి వుత్తం. యది తం పఠమమేవ పటిగ్గహితం, “పటిగ్గహణే తావా”తి న వత్తబ్బం, తస్మా వేదితబ్బమేతం “అత్తనో కాలే గహితం అజ్జ పటిగ్గహిత’న్తి వుత్త”న్తి.

ఏత్థాహ – యథా పఞ్చ భేసజ్జాని ఉగ్గహితకాని అనధిప్పేతాని. సత్తాహాతిక్కమే అనాపత్తి అనజ్ఝోహరణీయత్తా, తథా ఇధాపి ఉగ్గహితకం నాధిప్పేతన్తి? ఏత్థ వుచ్చతి – **భేసజ్జసిక్ఖాపదే** (పారా॰ ౬౨౮ ఆదయో) ఉగ్గహితకం నాధిప్పేతన్తి యుత్తం అత్తనో కాలాతిక్కమనమత్తేన తత్థ ఆపత్తిప్పసఙ్గతో. ఏత్థ న యుత్తం అత్తనో కాలాతిక్కమనమత్తేన ఆపత్తిప్పసఙ్గాభావతో. అజ్ఝోహరణేనేవ హి ఏత్థ ఆపత్తీతి అధిప్పాయో, తస్మా అనుగణ్ఠిపదమతేన అజ్జ ఉగ్గహేత్వా పునదివసే భుఞ్జన్తో ద్వే ఆపత్తియో ఆపజ్జతి.

తత్రాయం విచారణా – అత్తనా భుఞ్జితుకామో అజ్జ ఉగ్గహేత్వా పునదివసే భుఞ్జతి, ద్వే ఆపత్తియో ఆపజ్జతి. సామణేరాదీనంయేవ అత్థాయ ఉగ్గహేత్వా గహితం పునదివసే పటిగ్గహేత్వా భుఞ్జన్తో ఆపత్తియా న కారేతబ్బోతి. **పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా**తి ఏత్థాయమధిప్పాయో – సచే బేలట్ఠసీసో వియ దుతియతతియాదిదివసత్థాయ అజ్జ పటిగ్గహేత్వా సామణేరాదీనం గోపనత్థాయ దేతి, తస్స పునదివసే అజ్ఝోహరణత్థం పటిగ్గహణే ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి సమ్భవతి. సయమేవ సచే తం గోపేత్వా ఠపేతి, పునదివసే పతితం కచవరం దిస్వా విమతివసేన వా పటిగ్గణ్హాతో పటిగ్గహణతోవ ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి సమ్భవతి. నో చే పటిగ్గణ్హాతి, తం దుక్కటం నత్థి. “ఇదఞ్హి ‘ఏకం పాదం అతిక్కామేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్సా’తిఆది వియా”తి వుత్తం. యో పన ఏకప్పహారేనేవ ద్వేపి పాదే అతిక్కామేతి, తస్స తం థుల్లచ్చయం నత్థి, ఏవంసమ్పదమిదన్తి వేదితబ్బం. ఏత్థ పటిగ్గహితభావం అవిజహన్తమేవ సన్నిధిం జనేతీతి **ధమ్మసిరిత్థేరో**, తం “పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి **పాళియా** విరుజ్ఝతి. కపాలేన పీతో పన స్నేహో అబ్బోహారికో. కిఞ్చాపి ఉణ్హే ఓతాపేన్తస్స పగ్ఘరతి, తథాపి “భేసజ్జసిక్ఖాపదే వియా”తి వుత్తం. ఇతరథా కపాలేన పీతా సప్పిఆదయోపి సత్తాహాతిక్కమే ఆపత్తిం జనేయ్యున్తి.

సయం పటిగ్గహేత్వాతి ఇధాపి పుబ్బే వుత్తవిధియేవ. దుద్ధోతపత్తకథాపి ఏతేన సమేతి వియ . **ఆహారత్థాయాతి** కాలేపి లబ్భతి. **పకతిఆమిసేతి** కప్పియామిసే. **సామిసేన ముఖేన అజ్ఝోహరతో ద్వేతి** "హియ్యో పటిగ్గహితయామకాలికం అజ్జ పురేభత్తం సామిసేన ముఖేన అజ్ఝోహరతో ద్వే పాచిత్తియానీ"తి లిఖితం. అజ్జ పటిగ్గహితం యావకాలికమ్పి హి యామాతిక్కన్తపానకేన సంసట్ఠం సన్నిధిం కరోతి. అకప్పియమంసేసు మనుస్సమంసే థుల్లచ్చయం, సేసమంసే దుక్కటఞ్చ వడ్ఢతి.

౨౫౫. **సత్తాహకాలికం యావజీవికం ఆహారత్థాయాతి** కాలేపి దుక్కటమేవ సన్నిధిం అనాపజ్జనతోతి కేచి. తదహు పటిగ్గహితం తదహు పురేభత్తం వట్టతీతి చే? న, పాళియమ్పి అట్ఠకథాయమ్పి విసేసస్స నత్థితాయ. భేసజ్జసిక్ఖాపదే పురేభత్తం యథాసుఖం పరిభుఞ్జనం వుత్తన్తి చే? ఆహారే సప్పిఆది సఙ్గహం యాతి, తేన తగ్గతికవసేన వుత్తం, న భేసజ్జవసేన వుత్తన్తి **ఉపతిస్సో**.

సన్నిధికారకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౫౯. **అకప్పియసప్పినాతి** యేసం మంసం న కప్పతి, తేసం సప్పినా. "వసాతేలఞ్హి ఠపేత్వా అకప్పియసప్పి నామ నత్థీ"తి లిఖితం. **విసఙ్కేతన్తి** ఏత్థ "సూపోదనవిఞ్ఞత్తిపి న హోతీ"తి వుత్తం. **కాయికానీతి** కాయేన ఆపజ్జితబ్బాని.

౨౬౧. **మహానామసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బోతి** సఙ్ఘవసేన పవారితే భేసజ్జత్థాయ సప్పిఆదిపఞ్చకం విఞ్ఞాపేతి చే, తత్థ "న భేసజ్జేన కరణీయేన భేసజ్జ"న్తి ఏత్థ సఙ్గహం గచ్ఛతి, తస్మా "తేన పాచిత్తియ"న్తి వుత్తం. పాళిముత్తకేసు "భిక్ఖునీనమ్పి దుక్కట"న్తి లిఖితం.

పణీతభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౬౪-౫. **ముఖద్వారన్తి** కణ్ఠనాళి. **ఉచ్చారణమత్తన్తి** ఉక్ఖిపితబ్బమత్తకం. **కసటం ఛడ్డేత్వాతి** సముదాచారవసేన, అఛడ్డేతేపి "వట్టతీ"తి వుత్తం. **హత్థపాసాతిక్కమన్తి** దాయకస్స. **భిక్ఖుస్స దేతీతి** అఞ్ఞస్స భిక్ఖుస్స. **కఞ్జికన్తి** యం కిఞ్చి ద్రవం. **పత్తో పటిగ్గహేతబ్బోతి** భూమియం ఠపితే అభిహారాభావతో. "యథా పఠమతరం పతితథేవే దోసో నత్థి, తథా ఆకిరిత్వా అపనేన్తానం పతితథేవేపి అభిహటత్తా నేవత్థి దోసో"తి లిఖితం. **చరుకేనాతి** ఖుద్దకపిణ్డేన. **జాగరన్తస్సపీతి** "**అపి**-సద్దేన సుత్తస్సపీ"తి లిఖితం. **కేచీతి** అభయగిరివాసినో. తేహి కాయసంసగ్గే కాయపటిబద్ధేనాపి తప్పటిబద్ధేనాపి థుల్లచ్చయాపత్తి దస్సితా ఏవాతి అత్థో. **కాయపటిబద్ధపటిబద్ధేనాతి** వచనమత్తమేవేతం. "**సత్థకేనాతి** పటిగ్గహితకేనా"తి లిఖితం, తం దుల్లిఖితం సతిపి మలే పున పటిగ్గహేతబ్బకిచ్చాభావతో. **కేసఞ్చి అత్థాయాతి** అనుపసమ్పన్నానం అత్థాయ. "సామణేరస్స హత్థం ఫుట్ఠమత్తమేవ తం పరిచ్చత్త"న్తి లిఖితం.

పటిగ్గహణుపగభారం నామ మజ్ఝిమపురిసేన ఉక్ఖిపితబ్బకం. **మూలపటిగ్గహణమేవ వట్టతీతి** ఏత్థ "మచ్ఛికవారణత్థన్తి వుత్తత్తా 'అభుఞ్జనత్థాయాపి పటిగ్గహేత్వా గహితే వట్టతీ'"తి యే వదన్తి, తే వత్తబ్బా "సీసమక్ఖనతేలం పటిగ్గహేత్వా 'ఇదం

సీసమక్ఖన’న్తి అనాభోగేనేవ సత్తాహం అతిక్కామేన్తస్స కిం నిస్సగ్గియం భవేయ్యా”తిఆది, సుత్తాధిప్పాయో పన ఏవం గహేతబ్బో “మచ్ఛికవారణత్థం బీజన్తస్స తస్మిం లగ్గరజాదిమ్హి పత్తే పతితే సుఖం పరిభుఞ్జితుం సక్కా’తి సఞ్ఞాయ పుబ్బే పటిగ్గహితబ్బ”న్తి వుత్తం. **పరివత్తనకథాయం** “అమ్హాకం తణ్డులేసు ఖీణేసు ఏతేహి అమ్హాకం హత్థగతేహి సామణేరసన్తకేహిపి సక్కా పతిట్ఠపేతు’న్తి భిక్ఖూనం చిత్తుప్పాదో చే సమ్భవతి, ‘పరివత్తనం సాత్థక’న్తి **ఉపతిస్సత్థేరో**”తి వుత్తం. యది ఏవం సుద్ధచిత్తానం నిరత్థకన్తి ఆపన్నమేవ, తథా “పణ్డితో ఏస సామణేరో పత్తపరివత్తనం కత్వా దస్సతి, మయమేవ చ ఇమస్స విస్సాసేన వా యాచిత్వా వా భుఞ్జిస్సామా”తి చిత్తే సతి భుఞ్జితుం న వట్టతి కతేపి పరివత్తనేతి చ ఆపన్నం, కిం బహునా. నిరపేక్ఖేహేవ గణ్హితబ్బం, న సాపేక్ఖేహీతి దస్సనత్థం వుత్తన్తి ఆచరియో. అయమేవత్థో “సచే పన సక్కోతి వితక్కం సోధేతుం, తతో లద్ధం ఖాదితుమ్పి వట్టతీ”తి వచనేన సిద్ధోవ. **ఆధారకే పత్తో ఠపితో హోతి** యథాపటిగ్గహితభావే నిరాలయో. **సముద్దోదకేన** అప్పటిగ్గహితకేన. మేణ్డకస్స ఖీరం ఖీరత్తావ వట్టతి. “అత్తనో పన ఖీరం ముఖేనేవ పివన్తస్స అనాపత్తీతి దస్సేతుం వుత్త”న్తి వుత్తం. “సరీరనిస్సితమహాభూతాని హి ఇధాధిప్పేతానీ”తి లిఖితం, తదుభయమ్పి “కప్పియమంసఖీరం వా”తిఆదినా నయేన విరుజ్ఝతి.

అపిచ “అప్పటిగ్గహితభాజనే అఞ్ఞభిక్ఖుసన్తకే అత్తనో పిణ్డపాతం పక్ఖిపతి, ‘తం థోక’న్తి వా అఞ్ఞేన వా కారణేన వదతి, తం సబ్బేసం న కప్పతి. కస్మా? వినయదుక్కటత్తా . అత్తనా పటిగ్గహేత్వా పక్ఖిపితబ్బం వినయవిధిం అకత్వా దుక్కటన్తి అధిప్పాయో. ఏవం తాదిసం కిమత్థం న భుఞ్జతీతి? **అట్ఠకథాయం** ‘ఉగ్గహితకో హోతీ’తి వుత్తత్తా. ఏవఞ్హి తత్థ వుత్తం భూమియం వా భాజనే వా ఫలం వా యం కిఞ్చి ఆమిసం వా యావజీవికమ్పి అప్పటిగ్గహితకం అజానన్తో ఆమసతి, న వట్టతి, ఉగ్గహితకం హోతీ”తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం, తస్మా ఇమస్స మతేన భిక్ఖు భిక్ఖుస్స సచే పత్తే అప్పటిగ్గహితే పిణ్డం ఠపేతి, తం అకప్పియం ఉగ్గహితకన్తి సిద్ధం. అయమేవత్థో “సచే అత్తనో వా భిక్ఖూనం వా యాగుపచనకభాజనే…పే.… నిరామిసం కత్వా పరిభుఞ్జితబ్బ”న్తి వచనేన సంసన్దిత్వా కథేతబ్బో. “**కప్పియమంసఖీరం వా**”తి పసఙ్గవసేన వుత్తం. దధి చే పటిలద్ధం, తఞ్చ అధిప్పేతన్తి కేచి.

దన్తపోనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమత్తో వణ్ణనాక్కమేన భోజనవగ్గో చతుత్థో.

౫. అచేలకవగ్గో

౧. అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౬౯. విఘాసాదానం అన్తరా పూవలాభేన అఞ్ఞతరా పరిబ్బాజికా పవిసిత్వా ఠితా. **దాపేతీ**తి అనుపసమ్పన్నేన.

అచేలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౭౬. విజహన్తస్సాతి అనాదరత్థే సామివచనం. ఉయ్యోజకస్స విజహన్తస్స సతో ఆపత్తి దుక్కటస్సాతిపి అత్థో. ఇధ **అనుపసమ్పన్నో** నామ సామణేరోవాధిప్పేతో.

ఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౦. **సభోజనేతి** ఏత్థ పఠమవికప్పో "ఇత్థీ చ పురిసో చా"తి ఇమినా తతియపదేన యుజ్జతి, దుతియవికప్పో పఠమేహి ద్వీహి. **కులేతి** ఘరే. అనుపవిసిత్వా నిసీదనచిత్తేన **సచిత్తకం.**

సభోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. రహోపటిచ్ఛన్నసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౪. ఇధ పఞ్చమం ఉపనన్దస్స చతుత్థం హోతి, తస్మా **భిక్ఖునివగ్గస్స** దసమట్ఠకథాయం ఉపరి ఉపనన్దస్స "తతియసిక్ఖాపదేనా"తి న పాఠో, "చతుత్థేనా"తి పాఠోతి వేదితబ్బో.

రహోపటిచ్ఛన్నసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౮౯. రహోనిసజ్జసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౬. చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౯౪. **సభత్తోతి** నిమన్తనభత్తోతి పోరాణా.

పురేభత్తఞ్చ పిణ్డాయ, చరిత్వా యది భుఞ్జతి;
సియా పరమ్పరాపత్తి, పచ్ఛాభత్తం న సా సియా.

పచ్ఛాభత్తఞ్చ గమికో, పుబ్బగేహం యది గచ్ఛే;
ఏకే ఆపత్తియేవాతి, అనాపత్తీతి ఏకచ్చే.

కులన్తరస్సోక్కమనే , ఆపత్తిమతయో హి తే;
సమానభత్తపచ్చాసా, ఇతి ఆహు ఇధాపరే.

మతా గణికభత్తేన, సమేన్తి నం నిమన్తనే;
విస్సజ్జనం సమానన్తి, ఏకే సమ్ముఖతాపరే.

సన్నిట్ఠానత్థికేహేవ, విచారేతబ్బభేదతో;
విఞ్ఞూ చారిత్తమిచ్చేవ, సిక్ఖాపదమిదం విదూతి.

చారిత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౧౦. కాలన్తి నో. యస్మా సబ్బపవారణాయమేవాయం విధి, తస్మా “ఞాతకానం పవారితాన”న్తి వుత్తం. “ఇమినా హి తయా పవారితమ్హ, అమ్హాకఞ్చ ఇమినా చ ఇమినా చ అత్థో”తి యథాభూతం ఆచిక్ఖిత్వా విఞ్ఞాపేతుం గిలానోవ లభతి. యం పన వుత్తం **పణీతభోజనసిక్ఖాపదే** “మహానామసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బో”తి, తం సబ్బవసేన పవారితం, భేసజ్జత్థాయ సప్పిఆదిభేసజ్జపఞ్చకం విఞ్ఞాపేతి చే, “న భేసజ్జేన కరణీయేన భేసజ్జం విఞ్ఞాపేతీ’తి వచనేన పాచిత్తియన్తి అత్థో”తి (పాచి. ౩౦౯) లిఖితం.

మహానామసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౧౧-౩. మం దిట్ఠేనాతి మయా దిట్ఠేన, మమ దస్సనేన వా. **ఏకమ్పి సరహత్థం పురిసన్తి** అజ్ఝపరియాపన్నం.

ఉయ్యుత్తసేనాసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౧౯. నవమే సేనాపరిక్ఖేపేన వా పరిక్ఖేపారహట్ఠానేన వా సఞ్చరణట్ఠానపరియన్తేన వా పరిచ్ఛిన్దితబ్బా.

సేనావాససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. ఉయ్యోధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౨౪. దసమే ఏకమేకం దస్సనాయ గచ్ఛతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. యత్థ ఠితో పస్సతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సాతిఆది. అట్ఠమే పన ఏకమేకం దస్సనాయ గచ్ఛతి, ఆపత్తి దుక్కటస్స. యత్థ ఠితో పస్సతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి పాళి. కస్మా? అఙ్గప్పమాణాభేదేపి అనీకవిసేసతో. దసమే పన అట్ఠమఙ్గస్స దస్సనేన దుక్కటం సియాతి.

ఉయ్యోధికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమత్తో వణ్ణనాక్కమేన అచేలకవగ్గో పఞ్చమో.

౬. సురాపానవగ్గో

౧. సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

ఆయస్మతో యం ముని సాగతస్స,

మహిద్ధికత్తస్స నిదస్సనేన;
పానస్స దోసో తస్స దస్సనత్థం,
పుబ్బేవ సో భద్దవతిం పయాతో.

తస్మా పస్సం నాగమపోథయిత్వా,
వినిస్సటం సాగతం ఇద్ధియా చ;
నతో సురాపాననిసేధనత్థం,
కోసమ్బిమేవజ్ఝగమాతి ఞేయ్యం.

౩౨౬-౮. **పసుపాలకాతి** అజపాలకా. యేన మజ్జతి, తస్స **బీజతో పట్ఠాయ**. కేచి "సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవాతి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) వుత్తత్తా వత్థుం జానిత్వా పివతో అకుసల"న్తి వదన్తి. ఏవం సతి "అకుసలేనేవ పాతబ్బతాయాతి న వత్తబ్బ"న్తి వుత్తే "సచిత్తకపక్ఖమేవ సన్ధాయా"తి వదన్తి. ఏవం సతి "కుసలాకుసలాబ్యాకతచిత్తన్తి వత్తబ్బ"న్తి వుత్తే తమ్పి "తబ్బహులనయేన వుత్త"న్తి వదన్తి. **కఙ్ఖావితరణియమ్పి** అవిసేసేత్వా "అకుసలచిత్త"న్తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా) వుత్తం, తస్మా "తం అకుసలేనేవ పివతీ"తి వదన్తీతి.

సురాపానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౦. అఙ్గులిపతోదకసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౩. హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౬. తతియే కథం తికపాచిత్తియం కథం తివేదనం? హసాధిప్పాయేనేవ "పరస్స దుక్ఖం ఉప్పాదేస్సామీ"తి ఉదకం ఖిపన్తస్స దుక్ఖవేదనం. సేసం ఉత్తానం.

ఇదం సఞ్ఞావిమోక్ఖఞ్చే, తికపాచిత్తియం కథం;
కీళితంవ అకీళాతి, మిచ్ఛాగాహేన తం సియా.

ఏత్తావతా కథం కీళా, ఇతి కీళాయం ఏవాయం;
అకీళాసఞ్ఞీ హోతేత్థ, వినయత్థం సమాదయే.

ఏకన్తాకుసలో యస్మా, కీళాయాభిరతమనో;
తస్మా అకుసలం చిత్తం, ఏకమేవేత్థ లబ్భతీతి.

హసధమ్మసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౪. “లోకవజ్జం అతిక్కమిత్వా ‘ఇదం అమ్హాకం ఆచరియుగ్గహో’తి వదన్తస్స న వట్టతీ”తి లిఖితం. యం సంకిలిట్ఠేనేవ చిత్తేన ఆపజ్జతి, యం వా అరియపుగ్గలో అపఞ్ఞత్తే సిక్ఖాపదే అజ్ఝాచరతి, ఇదం లోకవజ్జన్తి సబ్బత్థికవాదీఆదీని ఆచరియకులాని. తత్థ దుతియతతియవికప్పో ఇధ న అధిప్పేతో సేఖియానం లోకవజ్జత్తా.

గారయ్హో ఆచరియుగ్గహోతి ఏత్థ “యస్మా ఉచ్ఛురసో సత్తాహకాలికో, తస్స కసటో యావజీవికో, ద్విన్నంయేవ సమవాయో ఉచ్ఛుయట్ఠి, తస్మా వికాలే ఉచ్ఛుయట్ఠిం ఖాదితుం వట్టతి గుళహరీటకం వియా’తి ఏవమాదికో సమ్పతి నిబ్బత్తో గారయ్హాచరియవాదో న గహేతబ్బో”తి చ, **పణ్ణత్తివజ్జే పన వట్టతీ**తి “న పత్తహత్థేన కవాటో పణామేతబ్బో’తి ఇమస్స ‘యేన హత్థేన పత్తో గహితో, తేన హత్థేన న పణామేతబ్బో, ఇతరేన పణామేతబ్బో’తి అత్థం గహేత్వా తథా ఆచరన్తో న ఆపత్తియా కారేతబ్బో. ‘తథా బుద్ధబోధిచేతియానం పుప్ఫం గణ్హితుం వట్టతీ’తి తథా ఆచరన్తో”తి చ. తథా ఆచరతి అభయగిరివాసికో. మహావిహారవాసినో చే ఏవం వదన్తి, “మా ఏవం వదా”తి అపసాదేతబ్బో. తేన వుత్తం “సుత్తం సుత్తానులోమఞ్చ ఉగ్గహితకానంయేవా”తిఆది. “ఇదం సబ్బం **ఉపతిస్సత్థేరో** ఆహా”తి చ వుత్తం. “సుత్తానులోమం అట్ఠకథా”తి లిఖితం.

అనాదరియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. భింసాపనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౪౫. భింసాపనసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౬. జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౫౪. ‘‘**విసిబ్బనాపేక్ఖో**’’తి వచనతో యస్స అపేక్ఖా నత్థి, తస్స అనాపత్తి.

జోతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నహానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬౪. నహానసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౮. దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౬౮. అలభీతి లభో. యథా “పచతీతి పచో, పఠతీతి పఠో”తి వుచ్చతి, ఏవం “లభతీతి లభో”తి కస్మా న వుత్తం? పరినిట్ఠితలాభస్సేవ ఇధాధిప్పేతత్తా. **మగ్గే**తి సిబ్బినిమగ్గే. కప్పకతేన సద్ధిం అకప్పకతం సిబ్బేతి. యావతా అధిట్ఠానం న విజహతి, తావతా పుబ్బం కప్పమేవ. కప్పం న విజహతి చే, పున కప్పం దాతబ్బన్తి ఆచరియస్స తక్కో.

దుబ్బణ్ణకరణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౭౪. పరిభోగో ఏత్థ **కాయకమ్మం**. అపచ్చుద్ధారణం **వచీకమ్మం**.

వికప్పనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. చీవరాపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౭౯. దసమే యస్మా నిసీదనసన్థతం చీవరనిసీదనమ్పీతి ఉభయమ్పి సదసమేవ, తస్మా తం ఉభయమ్పి ఏకతో కత్వా ''**నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీ**''తి ఆహ. తత్థాపి చీవరగ్గహణేన చీవరనిసీదనం గహితమేవాతి అత్థతో సన్థతనిసీదనమేవ వుత్తం హోతి. యది ఏవం ''నిసీదనసన్థతం నామ సదసం వుచ్చతీ''తి వత్తబ్బన్తి? న, ఇతరస్స అనిసీదనఅదసభావప్పసఙ్గతో. ఏత్థ నిసీదనసన్థతస్స పాచిత్తియవత్థుత్తా ఇతరమ్పి పాచిత్తియవత్థుమేవాతి వేదితబ్బం తజ్జాతికత్తా. ససామికే సూచిఘరే సూచిగణనాయ ఆపత్తియోతి పోరాణా.

చీవరాపనిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమత్తో వణ్ణనాక్కమేన సురాపానవగ్గో ఛట్ఠో.

౭. సప్పాణకవగ్గో

౧. సఞ్చిచ్చపాణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౨. సఞ్చిచ్చపాణసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౨. సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౮౭. ''పాణో అత్థీ''తి జానన్తోపి ''మరిస్సన్తీ''తి అవిచారేత్వా పివతిచే, అనాపత్తి.

జలే పక్ఖిపనం పుప్ఫం, జలప్పవేసనం ఇదం;
ఏవం ఉభిన్నం నానత్తం, ఞేయ్యం ఞాణవతా సదాతి.

సప్పాణకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఉక్కోటనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౨. తతియే ద్వాదస ఉక్కోటా వేదితబ్బా. తత్థ అకతం కమ్మం, దుక్కటం కమ్మం, పున కాతబ్బం కమ్మన్తి అనువాదాధికరణే లబ్భన్తి. అనిహటం, దున్నిహటం, న పున హరితబ్బన్తి వివాదాధికరణే లబ్భన్తి, అవినిచ్ఛితం, దువినిచ్ఛితం, పున వినిచ్ఛితబ్బన్తి ఆపత్తాధికరణే లబ్భన్తి. అవూపసన్తం, దువూపసన్తం, పున వూపసమేతబ్బన్తి కిచ్చాధికరణే లబ్భన్తీతి అట్ఠకథానయో, పాళియం పనేత్థ ముఖమత్తమేవ దస్సితం.

ఉక్కోటనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౯౯. “పారాజికానీతి అత్థుద్ధారవసేన దస్సితానీ”తి కథం విఞ్ఞాయతీతి చే? పరివారపాళితో. వుత్తఞ్హి తత్థ “ఆపత్తాధికరణపచ్చయా కతి ఆపత్తియో ఆపజ్జతి. ఆపత్తాధికరణపచ్చయా చతస్సో ఆపత్తియో ఆపజ్జతి. భిక్ఖునీ జానం పారాజికం ధమ్మం పటిచ్ఛాదేతి, ఆపత్తి పారాజికస్స. వేమతికా పటిచ్ఛాదేతి, ఆపత్తి థుల్లచ్చయస్స. భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం పటిచ్ఛాదేతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్స. ఆచారవిపత్తిం పటిచ్ఛాదేతి , ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (పరి॰ ౨౯౦). పారాజికం పటిచ్ఛాదేన్తో భిక్ఖు అనాపత్తి, నో ఆపత్తిం ఆపజ్జతి అవుత్తత్తాతి చే? న, సంకిలిట్ఠేన చిత్తేన పటిచ్ఛాదనే వినా ఆపత్తియా అసమ్భవతో. దుక్కటవారే వత్తబ్బాపి పారాజికాపత్తియో పఠమం అత్థుద్ధారవసేన సఙ్ఘాదిసేసేహి సహ వుత్తత్తా న సక్కా పున వత్తున్తి న వుత్తాతి వేదితబ్బా.

యావ కోటి న ఛిజ్జతీతి చేత్థ యో అన్తమసో పటిచ్ఛాదనత్థం అఞ్ఞస్స ఆరోచేతు వా, మా వా, పటిచ్ఛాదనచిత్తేనేవ ఆపత్తిం ఆపన్నో. తస్స పున అఞ్ఞస్స పటిచ్ఛాదనత్థం అనారోచనేనేవ న కోటి ఛిన్నా హోతి, కిం పున పటినివత్తిత్వా వచనేన పయోజనన్తి న అన్తిమస్స అనారోచనేన ఛిన్నా హోతి, అప్పటిచ్ఛాదనేన ఏవ ఛిన్నా హోతి, తతో అప్పటిచ్ఛాదనత్థం అపుబ్బస్స ఆరోచేతబ్బం, తతో పట్ఠాయ కోటి ఛిన్నా హోతి, తదభావో పటినివత్తిత్వా అప్పటిచ్ఛాదనత్థం ఆరోచేతబ్బం, ఏవమ్పి కోటి ఛిన్నా హోతీతి ఏవం నో పటిభాతీతి ఆచరియో. **తతియేన దుతియస్సాతి** ఏత్థ “దుతియో నామ పఠమో”తి వదన్తానం “వత్థు పుగ్గలో న వత్తబ్బో”తి వారితత్తా న సున్దరం. అఞ్ఞస్స చతుత్థస్స ఆరోచనేపి న సున్దరం. కస్మా? పుబ్బేవ సుత్వా అఞ్ఞస్స అనారోచితత్తా. “సుతేన అఞ్ఞస్స ఆరోచేతబ్బం సియా”తి వదన్తి.

దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౦౪. పునప్పునం ఉప్పజ్జనతో **బహుధా. హాయనవడ్ఢనన్తి** మాతుకుచ్ఛిస్మిం చే ద్వాదసన్నం మాసానం ఊనతాయ హాయనం కతం. పసూతస్స వడ్ఢనం కాతబ్బం. మాతుకుచ్ఛిస్మిం చే వడ్ఢనం కతం. పసూతస్స హాయనం కాతబ్బం. **నిక్ఖమనీయపుణ్ణమాసీ** నామ సావణమాసస్స పుణ్ణమాసీ. “**పాటిపదదివసేతి** దుతియే ఉపగచ్ఛతి దివసే”తి లిఖితం. సో హి పసూతదివసతో పట్ఠాయ పరిపుణ్ణవీసతివస్సో హోతి. అవసేసానం ద్విన్నం వస్సానం అధికదివసాని హోన్తేవ, తస్మా నిక్కఙ్ఖా హుత్వా ఉపసమ్పాదేన్తి. **తం సన్ధాయాతి** గబ్భవస్సఞ్చ పవారేత్వా లద్ధవస్సఞ్చ అగణేత్వా జాతదివసతో పట్ఠాయ గణేత్వా ఏకూనవీసతివస్సం. **ఏకూనవీసతివస్సోతి** “గబ్భవస్సం ఏవ పహాయా”తి లిఖితం, తం దుల్లిఖితం.

౪౦౬. **అఞ్ఞం ఉపసమ్పాదేతీతి** ఉపజ్ఝాయో వా ఆచరియో వా హుత్వా ఉపసమ్పాదేతి. “ఓపపాతికస్స సోళసవస్సుద్దేసికభావతో పున చత్తారో వస్సే అతిక్కమిత్వా ఉపసమ్పదా కాతబ్బా”తి ఆచరియా వదన్తీతి కేచి.

ఊనవీసతివస్ససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. థేయ్యసత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౦౯. థేయ్యసత్థో చే సుద్ధమాతుగామో ద్వే ఆపత్తియో. అథ భిక్ఖునియో, సమయో రక్ఖతి. థేయ్యసత్థభావస్స ఠానం కత్వా రక్ఖణీయత్తా సహధమ్మికానం రక్ఖతియేవాతి ఏకే. థేయ్యభావే న సహధమ్మికతా, తస్మా న రక్ఖతి ఏవాతి ఏకే. అపారాజికథేయ్యభావే సతి సహధమ్మికభావోతి చే? ఇతరస్మిం ఇతరన్తి సమయో అనిస్సటో ఆపజ్జతి. భిక్ఖు థేయ్యసత్థో చే, యథావత్థుకమేవ. థేయ్యసత్థే థేయ్యసత్థసఞ్ఞీ సద్ధిం సంవిధాయాతి చ. "సద్ధి"న్తి పదం కేసుచి నత్థి, తం అననురూపం. తథా దుతియేపి.

థేయ్యసత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౨. "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరా ఇత్థీ"తి చ పాఠో అత్థి, కేసుచి నత్థి. నత్థిభావో సున్దరో "తేన ఖో సమయేనా"తి అధికారత్తాతి కేచి. ఇధ ఏకతోఉపసమ్పన్నా, సిక్ఖమానా, సామణేరీతి ఇమాపి తిస్సో సఙ్గహం గచ్ఛన్తి. ఇమాసం పన సమయో రక్ఖతి, అయమిమాసం, మాతుగామస్స చ విసేసో.

౪౧౪. అపిచేత్థ "విఞ్ఞూ పటిబలా"తి వచనతో అప్పటిబలా అనాపత్తివత్థుకాతి ఏకే, తం న యుత్తం దుక్కటవత్థుకత్తా. "భిక్ఖు సంవిదహతి, మాతుగామో న సంవిదహతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి హి వుత్తం. తథా హి ఉపపరిక్ఖితబ్బం.

సంవిధానసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అరిట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౧౭. గహట్ఠస్సాపి భిక్ఖునీదూసకకమ్మం మోక్ఖన్తరాయికమేవ, తస్మా తస్స పబ్బజ్జాపి పటిక్ఖిత్తా. విపాకన్తరాయికా అహేతుకత్తా. పుబ్బే సఞ్చిచ్చ ఆపన్నా సమ్ముట్ఠా సుద్ధసఞ్ఞినో అన్తరాయికా ఏవ. **సేసాతి** జాతికా. **రసేనాతి** భావేన. **అధికుట్టనట్ఠేనాతి** అధికరణం కత్వా కుట్టనట్ఠేన ఛిన్దనట్ఠేన. **అసిసూనూపమా** కుసలధమ్మచ్ఛేదనట్ఠేన. **సత్తిసూలూపమా** చిత్తవితుదనట్ఠేనాతి పోరాణా. అనాపత్తిపాళియం "ఆదికమ్మికస్సా"తి ముఖారుళ్హవసేన లిఖితం.

అరిట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౫. "తం దిట్ఠిం అప్పటినిస్సట్ఠేనాతి ఇమినా లద్ధినానాసంవాసకతం దీపేతీ"తి వుత్తం. **తిచిత్తన్తి** ఏత్థ విపాకాబ్యాకతచిత్తేన సహవాసేయ్యం కప్పేయ్యాతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. అఞ్ఞథా సచిత్తకత్తా సిక్ఖాపదస్స కిరియాబ్యాకతం సన్ధాయ న యుజ్జతి.

ఉక్ఖిత్తసమ్భోగసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౨౮. యత్థ తే న పస్సామాతి తేతి తం. అథ వా తవ రూపాదిం న పస్సామ. అయం సమణుద్దేసో పారాజికో హోతి. “సచే తం దిట్ఠిం పటినిస్సజ్జతి, సఙ్ఘస్స ఆరోచేత్వా సఙ్ఘానుమతియా పబ్బాజేతబ్బో”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం, తం న యుత్తం, దణ్డకమ్మనాసనా హి ఇధాధిప్పేతా. యది సో పారాజికో, లిఙ్గనాసనా నామ సియా. **తే పటిసేవతో నాలం అన్తరాయాయా**తి చ దిట్ఠి సత్థరి అసత్థాదిదిట్ఠి న హోతి. సచే సా యస్స ఉప్పజ్జతి, సో పారాజికో హోతి, తస్మిమ్పి ఏవమేవ పటిపజ్జితబ్బం సంవరే అతిట్ఠన్తో లిఙ్గనాసనాయేవ నాసేతబ్బోతి ఆచరియస్స తక్కో.

కణ్టకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమత్తో వణ్ణనాక్కమేన సప్పాణకవగ్గో సత్తమో.

౮. సహధమ్మికవగ్గో

౧. సహధమ్మికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౪. సహధమ్మికసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౨. విలేఖనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౩౮. ఆపత్తిఞ్చ సతిసమ్మోసాయాతి ఏత్థ చ-సద్దో కత్తబ్బఞ్చ న కరోతీతి దీపేతి, న చత్తారి ఏవాతి వుత్తం హోతి. రట్ఠేకదేసో **జనపదో**. బుద్ధకాలే అరిట్ఠకణ్టకా **సాసనపచ్చత్థికా**. “నాలం అన్తరాయాయా”తి వచనేన హి తే భగవతో అసబ్బఞ్ఞుతం దీపేన్తి. పరినిబ్బుతే భగవతి దసవత్థుదీపకా వజ్జిపుత్తకా. తే హి **వినయసాసనపచ్చత్థికా**. పరూపహారాదివాదా పన **సుత్తన్తాభిధమ్మప్పచ్చత్థికా**. కే పన తే? ఏకచ్చే మహాసఙ్ఘికాదయో, న సబ్బేతి దీపనత్థం **‘‘పరూపహారా…పే.… వాదా’’**తి విసేసనవచనమాహ. తత్థ యే కుహకా పాపిచ్ఛకా అభూతం ఉల్లపిత్వా పటిలద్ధవరభోజనాని భుఞ్జిత్వా ముట్ఠస్సతీ నిద్దం ఓక్కమిత్వా సుక్కవిస్సట్ఠిం పత్తా, అఞ్ఞేహి తం దిస్వా “అత్థి అరహతో సుక్కవిస్సట్ఠీ”తి వుత్తే “మారకాయికా ఉపసంహరన్తీ”తి వత్వా జనం వఞ్చేన్తి. యే చ సమ్మాపటిపన్నా అకుహకా, తేపి తం వచనం సుత్వా కేచి తందిట్ఠికా హోన్తి అధిమానినో చ. అత్తనో సుక్కవిస్సట్ఠిం పస్సిత్వాపి నాధిముచ్చన్తి, అనధిగతే అధికతసఞ్ఞినోవ హోన్తి. తథా అత్థి అరహతో అఞ్ఞాణకఙ్ఖావితరణా నామగోత్తాదీసు వియ సచ్చేసు పరవితరణా పరేహి పఞ్ఞత్తా నామానీతి అధిప్పాయో యథాసమ్భవం యోజేతబ్బో. తత్థ వినయధరో “అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో , యం అరహతో అసుచి ముచ్చేయ్య (కథా॰ ౩౧౩; మహావ॰ ౩౨౩). దిట్ఠధమ్మా…పే.… అపరప్పచ్చయా సత్థుసాసనే”తిఆదీని (మహావ॰ ౩౦) సుత్తపదాని దస్సేత్వా తే సాసనపచ్చత్థికేసు నిగ్గహితం నిగ్గణ్హాతీతి అధిప్పాయో. **ఇతరే** “పరియత్తి మూల”న్తి వాదినో. “పాతిమోక్ఖే ఉద్దిస్సమానే”తి నిదానవసేన వుత్తం. తథాగతస్స విభఙ్గపదాని సిద్ధాని. సిద్ధేయేవ కిం ఇమస్స అఙ్గాని? గరహితుకామతా ఉపసమ్పన్నస్స సన్తికే సిక్ఖాపదవివణ్ణనఞ్చాతి.

విలేఖనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. మోహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౪౪. మోహనసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౪. పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౨. రత్తచిత్తోతి కాయసంసగ్గరాగేన. విహేఠేతుకామం పన దిస్వా "సచే అహం ఇమం మారేమి, నత్థి మే మోక్ఖో"తి చిన్తేత్వా కుపితో సత్తసఞ్ఞం పురేక్ఖత్వా పహారం దేతి, తస్స యథావత్థుకమేవ.

పహారసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౫౬. "కాయం వా కాయపటిబద్ధం వా"తి (పాచి॰ ౪౫౬) వచనతో కాయాదీసు యం ఉచ్చారేతి , తం తలం నామ. తలమేవ **తలసత్తికం**. పోథనసమత్థట్ఠేన సత్తికన్తి ఏకే. తం "ఉప్పలపత్తమ్పీ"తి ఇమినా నియమేతి. ఏవం కుపితా హి కోపవసేన పోథనాసమత్థతం అవిచారేత్వా యం కిఞ్చి హత్థగతం పటిక్ఖిపన్తి, సుఖసమ్ఫస్సమ్పి హోతు, పాచిత్తియమేవ. యస్మా పహరితుకామతాయ పహటే పురిమేన పాచిత్తియం. కేవలం ఉచ్చారేతుకామతాయ ఉగ్గిరణమత్తే కతే ఇమినా పాచిత్తియం. ఇమినా పన విరజ్ఝిత్వా పహారో దిన్నో, తస్మా న పహరితుకామతాయ దిన్నత్తా దుక్కటం. కిమిదం దుక్కటం పహారపచ్చయా, ఉదాహు ఉగ్గిరణపచ్చయాతి? పహారపచ్చయా ఏవ దుక్కటం. పురిమం ఉగ్గిరణపచ్చయా పాచిత్తియన్తి సదుక్కటం పాచిత్తియం యుజ్జతి. పురిమఞ్హి ఉగ్గిరణం, పచ్ఛా పహారో. న చ పచ్ఛిమపహారం నిస్సాయ పురిమం ఉగ్గిరణం అనాపత్తివత్థుకం భవితుమరహతీతి నో తక్కోతి ఆచరియో. "తేన పహారేన హత్థాదీసు యం కిఞ్చి భిజ్జతి, దుక్కటమేవా"తి ఇమినాపి పహారపచ్చయా దుక్కటం. ఉగ్గిరణం యథావత్థుకమేవాతి సిద్ధం, సుట్ఠు వీమంసితబ్బం. "తిరచ్ఛానాదీనం అసుచికరణాదీని దిస్వా కుజ్ఝిత్వాపి ఉగ్గిరన్తస్స మోక్ఖాధిప్పాయో ఏవా"తి వదన్తి.

తలసత్తికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. అమూలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౬౨. ఉపసమ్పన్నే అనుపసమ్పన్నసఞ్ఞీ అమూలకేన సఙ్ఘాదిసేసేనాతి సుక్కవిస్సట్ఠికాయసంసగ్గాదినా సఙ్ఘాదిసేసాపత్తియా వత్థునాతి వేదితబ్బం. న హి అనుపసమ్పన్నస్స సఙ్ఘాదిసేసాపత్తి నామ అత్థి.

అమూలకసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౬౮. ఊనవీసతివస్సో మఞ్ఞేతి ఏత్థ సయం సఞ్ఞాయ తథా అమఞ్ఞన్తో కుక్కుచ్చుప్పాదనత్థం "మఞ్ఞే"తి వదన్తో కిం ముసావాదేన కారేతబ్బోతి? న సియా అఙ్గసమ్పత్తియా, న చ కేవలం "మఞ్ఞే"తి ఇమినా నియమతో అఙ్గసమ్పత్తి హోతి. పరమత్థవిహితం కత్థచి హోతి. "ఉదకం మఞ్ఞే ఆదిత్త"న్తిఆదిమ్హి పరో కుక్కుచ్చం ఉప్పాదేతు వా , మా వా, తం అప్పమాణన్తి **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా) "కుక్కుచ్చుప్పాదన"న్తి తస్స అధిప్పాయవసేన వుత్తన్తి.

సఞ్చిచ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౩. ఇమేసం సుత్వాతి ఏత్థ "వచన"న్తి పాఠసేసో. **ఏకపరిచ్ఛేదానీతి** సియా కిరియా సియా అకిరియాతి ఇమినా నయేన ఏకపరిచ్ఛేదాని. ఏత్థ కిఞ్చాపి అఞ్ఞవాదకపచ్చయాపత్తి కిరియా చ విహేసకపచ్చయాపత్తి అకిరియా చ, తదుభయం పన ఏకసిక్ఖాపదన్తి కత్వా తం అఞ్ఞవాదకసఙ్ఖాతం సిక్ఖాపదం సియా కిరియా పఠమస్స వసేన, సియా అకిరియా దుతియస్స వసేనాతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో.

ఉపస్సుతిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. కమ్మపటిబాహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౭౪. "ధమ్మికానం కమ్మాన"న్తి (పాచి. ౪౭౫) వచనతో ఏకచ్చే భిక్ఖూ ధమ్మికానం కమ్మానం "ఛన్దం దమ్మీ"తి ఛన్దం దేన్తి, తం తేసం మతిమత్తమేవ, న పటిపత్తి. అధమ్మం నిస్సాయ ఖియ్యతి, తం వా ఉక్కోటేతి, అనాపత్తి నేవ హోతీతి? న, తథా ఛన్దదానకాలే అకత్వా పచ్ఛా అధమ్మకమ్మఖియ్యనాదిపచ్చయా అనాపత్తివారే వుత్తత్తా. అధమ్మేన వా వగ్గేన వా న కమ్మారహస్స వా కమ్మకరణపచ్చయా ఆపత్తిమోక్ఖకరణతో అవిసేసమేవ తథావచనన్తి చే? న, ఛన్దదానకాలే అధమ్మకమ్మకరణానుమతియా అభావతో, కారకస్సేవ వజ్జప్పసఙ్గతో చ. గణస్స దుక్కటన్తి చే? పారిసుద్ధిఛన్దదాయకావ తే, న గణో అకమ్మప్పత్తత్తా, **పరివారేపి** (పరి. ౪౮౨ ఆదయో) కమ్మవగ్గే కమ్మప్పత్తఛన్దదాయకా విసుం వుత్తా. తథాపి అధమ్మకమ్మస్స ఛన్దో న దాతబ్బో దేన్తే అకప్పియానుమతిదుక్కటతో. తత్థ హి యోజనదుక్కటతో న ముచ్చన్తీతి నో తక్కోతి ఆచరియో.

కమ్మపటిబాహనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. ఛన్దంఅదత్వాగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౮౧. సన్నిపాతం అనాగన్త్వా చే ఛన్దం న దేతి, అనాపత్తీతి ఏకే. దుక్కటన్తి ఏకే ధమ్మకమ్మన్తరాయకరణాధిప్పాయత్తా. సఙ్ఘమజ్ఝే ఛన్దం దాతుం లభతీతి కేచి. దిన్నఛన్దే సఙ్ఘమజ్ఝం పవిసిత్వా పున గతేపి ఛన్దో న పటిప్పస్సమ్భియ్యాతి చే? పటిప్పస్సమ్భతి. కస్మా? "అహత్థపాసో ఛన్దారహో"తిఆదీహి విరుజ్ఝనతో. **పాళియం** పన దాతుకామతాయ హత్థపాసం అతిక్కమన్తం సన్ధాయ వుత్తన్తి కేచి.

ఛన్దంఅదత్వాగమనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౮౪-౭. అదాసీతి అపలోకేత్వా అదాసి. **భిక్ఖూతి** ఏత్థ తే ఛబ్బగ్గియా అత్తానం పరివజ్జయిత్వా "సఙ్ఘో"తి అవత్వా "భిక్ఖూ"తి ఆహంసు. **పరిణామేన్తీతి** నేన్తి. తత్థ **లాభోతి** పదుద్ధారకరణం ఇధ అనధిప్పేతస్సపి యస్స కస్సచి అత్థుద్ధారవసేన

లాభదీపనత్థం. చీవరమేవ హి ఇధాధిప్పేతం, తేనేవ “అఞ్ఞం పరిక్ఖారం దిన్నం ఖీయతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి వుత్తం. **దిన్న**న్తి చ **పరిక్ఖార**న్తి చ భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం.

దుబ్బలసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. పరిణామనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౯౧. ఞాతకమ్పి పరస్స దాతుకామం అఞ్ఞస్స దాపేతి, ఆపత్తి ఏవ. సబ్బత్థ ఆపుచ్ఛిత్వా దాతుకామం యథాసుఖం విచారేతుం లభతి.

పరిణామనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమత్తో వణ్ణనాక్కమేన సహధమ్మికవగ్గో అట్ఠమో.

౯. రతనవగ్గో

౧. అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౪౯౪-౭. యథా భగవన్తం పయిరుపాసతి, ఏవమాకారేన నారహతాయం పురిసో పాపో హోతుం, న హోతి పాపోతి అత్థో, కారణత్థం వా. **త**న్తి నిపాతమత్తం, యతోతి వా అత్థో. **హత్థిసమ్మద్ద**న్తి సఙ్ఘాటసమ్మద్దో, అక్కమనం చుణ్ణతాతి అత్థో.

౪౯౮. రతనం నామ అగ్గమహేసీ, తథాపి ఇధ అఞ్ఞాపి దేవిగోత్తా న రక్ఖతి, అనాపత్తివారే “న మహేసీ హోతీ”తి వచనాభావతో. సచే ఖత్తియోవ హోతి, నాభిసిత్తో. అభిసిత్తోయేవ హోతి, న ఖత్తియో రక్ఖతీతి ఆచరియో. అనాపత్తివారే **మాతికాట్ఠకథాయం** అఙ్గభావేన చ వుత్తత్తా అభిసిత్తభావోవపమాణం. సేసం ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదోతి ఏకే.

౫౦౦-౫౦౧. “న సయనిఘరే సయనిఘరసఞ్ఞీ”తి తికచ్ఛేదోపి ఏత్థ లబ్భతి. **న సయనిఘరం** నామ అపరిక్ఖిత్తరుక్ఖమూలాది.

అన్తేపురసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౦౪. “అధివాసేన్తు గహపతినో భత్త”న్తి చ “మే గహపతినో”తి చ అత్థి.

౫౦౬. కురున్దివచనేన ఘరేపి యది భిక్ఖూ ఆసఙ్కన్తి, తత్థ రత్వా ఆచిక్ఖితబ్బన్తి వుత్తం హోతి. **పతిరూపా**తి “రతనసమ్మతే పంసుకూలగ్గహణం వా రతనే నిరుస్సుక్కగమనం వా”తి లిఖితం. “తావకాలికవసేనపి అనామాసం పటిగ్గణ్హితుం న లభతీ”తి వదన్తి. **సమాదపేత్వా**తి యాచిత్వా “ఉద్దిస్స అరియా తిట్ఠన్తి, ఏసా అరియాన యాచనా”తి (జా. ౧.౭.౫౯) వుత్తనయేన.

రతనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. వికాలగామప్పవిసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౧౧-౨. అహినా డట్ఠవత్థుమ్హి నో భిక్ఖు సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛా గతో, తస్స కుక్కుచ్చం ఉదపాది. **అదిన్నాదానే వుత్తనయేనా**తి గామో గామూపచారోతి ఇదం సన్ధాయ వుత్తం.

వికాలగామప్పవిసనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౧౭. **త**న్తి భేదనకం. **అస్సా**తి పాచిత్తియస్స పఠమం భేదనకం కత్వా పచ్ఛా దేసేతబ్బత్తా. ఏస నయో ఇతరేసుపి.

౫౨౦. **వాసిజటే**తి వాసిదణ్డకే.

సూచిఘరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. మఞ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౧-౨. "ఉచ్చే మఞ్చే"తి చ "ఉచ్చా మఞ్చే"తి చ కత్థచి. **ఆయతో**తి విత్థతో. **అట్ఠఙ్గులపాదక**న్తి భావనపుంసకం, అట్ఠఙ్గులప్పమాణం పాదకం వా.

మఞ్చసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౨౮. **పోటకితూల**న్తి యం కిఞ్చి తిణతూలం. **పటిలాభేన ఉద్దాలేత్వా పాచిత్తియం దేసేతబ్బ**న్తి ఏత్థ కిఞ్చాపి పటిలాభమత్తేనేవ పాచిత్తియన్తి వియ దిస్సతి, పరిభోగేయేవ పన ఆపత్తి దట్ఠబ్బా, "అఞ్ఞేన కతం పటిలభిత్వా పరిభుఞ్జతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి వచనం ఏత్థ సాధకం.

తూలోనద్ధసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౩౧. కిఞ్చాపి నిసీదనస్స జాతి న దిస్సతి ఏత్థ, తథాపి **చీవరక్ఖన్ధకే** అనుఞ్ఞాతత్తా, "నవ చీవరాని అధిట్ఠాతబ్బానీ"తి ఏత్థ చ పరియాపన్నత్తా చీవరజాతియేవస్స జాతీతి వేదితబ్బా. "సన్థతసదిసం సన్థరిత్వాతి సదస"న్తి పుబ్బే వుత్తనిసీదనసన్థతత్తా ఉపమేతి. లాభే సదసం, అలాభే అదసమ్పి వట్టతీతి ఏకే, తం న యుత్తం. "నిసీదనం నామ సదసం వుచ్చతీ"తి తస్స సణ్ఠాననియమనతో.

నిసీదనసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. కణ్డుపటిచ్ఛాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౩౮. యది **కణ్డుపటిచ్ఛాది** నామ అధోనాభి ఉబ్భజాణుమణ్డలా ఉప్పన్నకణ్డుపీళకాదిపటిచ్ఛాదికా అధిప్పేతా, తస్స సుగతస్స సుగతవిదత్థియా దీఘసో చతస్సో విదత్థియో తిరియం ద్వేతి ఇదమ్పి అతిమహన్తం పమాణం దిస్సతి. సబ్బో హి పురిసో అత్తనో అత్తనో విదత్థియా సత్తవిదత్థికో హోతి, సుగతస్స చ ఏకావిదత్థి మజ్ఝిమస్స పురిసస్స తిస్సో విదత్థియో హోన్తి, తస్మా కణ్డుపటిచ్ఛాది పకతిపురిసస్స పమాణం ఆపజ్జతి తిరియం, దీఘసో పన దిగుణం ఆపజ్జతీతి. ఆపజ్జతు, ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదో తస్సా, చే ఇచ్ఛతి, సబ్బమ్పి సరీరం పటిచ్ఛాదేస్సతి, సబ్బసరీరగతసఙ్ఘాటి వియ బహుగుణం కత్వా నివాసేతుకామో నివాసేస్సతీతి అయం భగవతో అధిప్పాయో సియా.

కణ్డుపటిచ్ఛాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౪౨. వస్సికసాటికాపి ఉక్కట్ఠపటిచ్ఛేదవసేన అనుఞ్ఞాతా. వస్సకాలే కేచి సఙ్ఘాటిపరిభోగేనేవ పరిభుఞ్జిస్సన్తీతి అయం భగవతో అధిప్పాయో సియా. కిఞ్చాపి ఇమినా తక్కేన అనుఞ్ఞాతా, “అప్పమాణికాయో కణ్డుపటిచ్ఛాదియో ధారేన్తి, వస్సికసాటికాయో ధారేన్తీ”తి ఇమస్మిం వత్థుస్మిం పఞ్ఞత్తత్తా పన అఞ్ఞథా పుణ్ణపరిచ్ఛేదతో అధికప్పమాణాయో తే భిక్ఖూ ధారేసున్తి కత్వా ఏతపరమతా తాసం అనుఞ్ఞాతాతి వేదితబ్బా. ఏసేవ నయో దసమేపి.

వస్సికసాటికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. నన్దత్థేరసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫౧. తత్థ **భిసిం వా బిబ్బోహనం వా కరోతీ**తి దీఘసో బహూనం భిక్ఖూనం సాధారణత్థం కరోతీతి యుజ్జతి.

నన్దత్థేరసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సమత్తో వణ్ణనాక్కమేన రతనవగ్గో నవమో.

పాచిత్తియకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. పాటిదేసనీయకణ్డో

౧. పఠమపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౫౫౩-౫. “పటిదేసేతబ్బాకారదస్సన”న్తి **అట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా **పాళియం** ఆగతవసేనేవ ఆపత్తి దేసేతబ్బా, న అఞ్ఞథా. “అన్తరఘరే అన్తరఘరసఞ్ఞీ”తిఆదినా చ “ఖాదనీయభోజనీయే అఖాదనీయఅభోజనీయసఞ్ఞీ”తిఆదినా చ “భిక్ఖునియా అభిక్ఖునిసఞ్ఞీ”తిఆదినా చ నయేన అపరేపి తయో తికచ్ఛేదా యోజేత్వా దస్సేతబ్బా.

పఠమపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౨౨౮. “నిమన్తితా భుఞ్జన్తీతి పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన భోజనేన నిమన్తితా భుఞ్జన్తీ”తి కిఞ్చాపి వుత్తం, అథ ఖో అకప్పియనిమన్తనేన నిమన్తితతా ఏత్థ న అఙ్గం, మాతికాట్ఠకథాయం వా ఇధ వా అనాపత్తివారే లేసాభావతో, తస్మా “నిమన్తితా”తి పదస్స అత్థో పుబ్బే ఆచిణ్ణవసేనేవ వుత్తో. అపరేపి తయో తికచ్ఛేదా యోజేత్వా దస్సేతబ్బా పదభాజనే వుత్తత్తాతి వేదితబ్బం. యథా తథా హి భుఞ్జన్తానం తాదిసం భిక్ఖునిం అవారేన్తానం పాటిదేసనీయమేవ. “ఏసా వోసాసతి నామ, వోసాసన్తీ”తి చ దువిధో పాఠో. “అపసక్క తావ భగిని, యావ భిక్ఖూ భుఞ్జన్తీ”తి వచనేన పున “గారయ్హం ఆవుసో ధమ్మ”న్తి ఏకవచనం విరుద్ధన్తి. పఠమం అజ్ఝోహారేయేవ ఆపన్నం సన్ధాయ వుత్తం, తథా అఞ్ఞత్రాపి ఆగచ్ఛతి “ఆపజ్జిమ్హా”తి వచనతో. ఏకేన బహూనమ్పి వట్టతీతి కేచి, తం న సున్దరం. “తేహి భిక్ఖూహి”తిఆదినా పాఠే వుత్తత్తాతి మమ తక్కో. ఏకేన సహేవ “అహం ఆపజ్జి”న్తిపి వత్తబ్బన్తి ఏకేన ద్వీహి తీహి దేసేతబ్బతో, సబ్బేహి ఏవం వత్తుం వట్టతి. “ఆపజ్జిమ్హాతి సహేవా”తి వదన్తి. ఏకేన చే అవారితో, “అహం, ఆవుసో, గారయ్హం ధమ్మం ఆపజ్జి”న్తిపి వత్తబ్బం.

దుతియపాటిదేసనీయసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨౩౨-౨౩౯. తతియచతుత్థసిక్ఖాపదాని ఉత్తానత్థానియేవ.

పాటిదేసనీయకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సేఖియకణ్డో

౧. పరిమణ్డలవగ్గవణ్ణనా

౫౭౬. ‘‘**సిక్ఖితసిక్ఖేనాతి** చతూహి మగ్గేహి”తి వుత్తం. యస్మా అట్ఠఙ్గులమత్తం ఓతారేత్వా నివత్థమేవ నిసిన్నస్స చతురఙ్గులమత్తం హోతి, తస్మా ఉభోపేతే అట్ఠకథావాదా ఏకపరిచ్ఛేదా, ‘‘**అడ్ఢతేయ్యహత్థ**’’న్తి సుఖుమం, ఏకపత్తం వా సన్ధాయ వుత్తం. తఞ్హి యథారానేన తిట్ఠతి. దుపట్టం సన్ధాయ ‘‘**ద్విహత్థప్పమాణమ్పి**’’తి వుత్తన్తి **ఉపతిస్సత్థేరో**. ఏకపట్టం, ద్విపట్టం వా హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదేన “ద్విహత్థప్పమాణ”న్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హి **నిస్సగ్గియఅట్ఠకథాయం** “తిరియం ద్విహత్థోపి వట్టతీ”తి, తఞ్చ ఖో అలాభే ఏవ “అలాభే తిరియం ద్విహత్థప్పమాణమ్పి వట్టతీ”తి వుత్తత్తా. ఇదం సబ్బం అధిట్ఠానుపగం సన్ధాయ వుత్తం. విరుద్ధం దిస్వా సజ్జేతబ్బం. నో చే సజ్జేతి, దుక్కటం. **సచిత్తకం** పణ్ణత్తివిజాననచిత్తేనేవ “అనాదరియం పటిచ్చా”తి వుత్తత్తా, న వత్థువిజాననచిత్తేన “ఇదమేవం కత”న్తి జానతోపి ఆపత్తియా అభావతో. ఫుస్సదేవత్థేరవాదోపి ఏకేన పరియాయేన యుజ్జతి. తథా ఉపతిస్సత్థేరవాదోపి. పఞ్ఞత్తేపి సిక్ఖాపదే అపఞ్ఞత్తేపి యం పకతియా వజ్జం, తం లోకవజ్జం. ఇదం పన పఞ్ఞత్తేయేవ వజ్జం, నాపఞ్ఞత్తే, తస్మా ఇతరలోకవజ్జేన అసదిసత్తా న లోకవజ్జం. పణ్ణత్తితో పట్ఠాయ వజ్జతో **పణ్ణత్తివజ్జం.** అనాదరియచిత్తేనేవ ఆపజ్జితబ్బత్తా **సచిత్తకం,** తస్స చిత్తస్స తివేదనత్తా తివేదనం. యస్మా అనాదరియచిత్తతా నామ కేవలం అకుసలమేవ, తఞ్చ పకతియా వజ్జం, తస్మా ఇదం **లోకవజ్జం.** సఞ్చిచ్చ

వీతిక్కమనం నామ దోమనస్సికస్సేవ హోతీతి **దుక్ఖవేదనం. గణ్ఠిపదే** పన "పాణాతిపాతాది వియ నివాసనాదిదోసో లోకగరహితో న హోతీతి పణ్ణత్తివజ్జన్తి **ఫుస్సదేవత్థేరో**''తి లిఖితం.

౫౭౭. **విహారేపీ**తి బుద్ధుపట్ఠానాదికాలే, తస్మా ''**పారుపితబ్బ**''న్తి ఉత్తరాసఙ్గకిచ్చవసేన వుత్తం. పఠమదుతియసిక్ఖాపదేసు పరిళాహాదిపచ్చయా కప్పతి, న అన్తరఘరపటిసంయుత్తేసు.

౫౮౨. ''**ఏకస్మిం పన ఠానే ఠత్వా**''తి ఏత్థ "గచ్ఛన్తోపి పరిస్సయాభావం ఓలోకేతుం లభతియేవ. తథా గామే పూజ"న్తి లిఖితం, తం పన "ఏకస్మిం ఠానే ఠత్వా"తి వుత్తత్తా తాదిసం అన్తరాయం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

పరిమణ్డలవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉజ్జగ్ఘికవగ్గవణ్ణనా

౫౮౬. **హసనీయస్మి**న్తి హేత్వత్థే భుమ్మం, హసితబ్బవత్థుకారణాతి అత్థో. అన్తరఘరే ఉచ్చాసద్దేన అనుమోదనాదిం కరోన్తస్స అనాపత్తి కిర. తథా హి **మహిన్దత్థేరో**పి హత్థిసాలాదీసు మహాజనస్స కథేసి.

౫౯౧. కేచి భిక్ఖూ "పరిక్ఖారట్ఠపనమత్తేన వాసూపగతో హోతీ"తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తమేవ. భిక్ఖునియో చే వాసూపగా హోన్తి, భిక్ఖునుపస్సయోవ కప్పియభూమి. "యత్థ భిక్ఖునియో ఏకరత్తమ్పి వసన్తి, అయం భిక్ఖునుపస్సయో"తి (పాచి. ౧౬౧) వచనతో తాసం సమీపం వా తాహి గహితవాసాగారం వా "గచ్ఛామీ"తి గచ్ఛతో యథాసుఖం గన్తుం వట్టతి. న హి తావతా తం ఘరం అన్తరఘరసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి నో తక్కోతి ఆచరియో.

ఉజ్జగ్ఘికవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ఖమ్భకతవగ్గవణ్ణనా

౬౦౪. సూపో **పత్తప్పమాణవణ్ణనాయం** వుత్తాకారో. **ఓలోణీ** వుచ్చతి కుధితం, గోరసతో పూరా థూపితోతి అత్థో.

౬౦౫. **హేట్ఠా ఓరోహతీ**తి ఏత్థ "ఓరోహనప్పమాణే సతి ఏకదేసే థూపీకతేపి అనాపత్తీ"తి వదన్తి. "పత్తస్స పన హేట్ఠా చ ఉపరి చ పదుమినిపణ్ణాదీహి పటిచ్ఛాదేత్వా ఓదహన్తియా లద్ధం నామ వట్టతీ"తి చ వదన్తి. ఏత్థ "యస్మా 'సమతిత్తికో పిణ్డపాతో పటిగ్గహేతబ్బో'తి వచనం పిణ్డపాతో సమపుణ్ణో పటిగ్గహేతబ్బోతి దీపేతి, తస్మా అత్తనో హత్థగతే పత్తే పిణ్డపాతో దియ్యమానో థూపీకతోపి చే హోతి, వట్టతీతి దీపేతి. 'థూపీకతం పిణ్డపాతం పటిగ్గణ్హాతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా'తి హి వచనం పఠమం థూపీకతం పిణ్డపాతం పచ్ఛా పటిగ్గణ్హతో, ఆపత్తీతి దీపేతి. పత్తేన పటిగ్గణ్హతో చేపి థూపీకతం హోతి, వట్టతి అథూపీకతస్స పటిగ్గహితత్తా. పయోగో పన నత్థి అఞ్ఞత్ర పుబ్బదేసా"తి చ "సమతిత్తికన్తి వా భావనపుంసక"న్తి చ వదన్తి, తస్మా విచారేత్వా గహేతబ్బం.

ఖమ్భకతవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సక్కచ్చవగ్గవణ్ణనా

௬௰௯. **సూపోదనవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదే** "సూపో నామ ద్వే సూపా"తి న వుత్తం సూపగ్గహణేన పణీతభోజనేహి అవసేసానం సబ్బభోజనానం సఙ్గణ్హనత్థం. **అనాపత్తివారే** చస్స "ఞాతకానం పవారితానం అఞ్ఞస్సత్థాయ అత్తనో ధనేనా"తి ఇదం అధికం. కత్థచి పోత్థకే "అనాపత్తి అసఞ్చిచ్చ అసతియా అజానన్తస్స గిలానస్స ఆపదాసూ"తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, తం న, "సమసూపకం పిణ్డపాతం భుఞ్జిస్సామీ"తి ఇమస్స **అనాపత్తివారే** "అఞ్ఞస్సత్థాయా"తి కత్థచి లిఖితం, తఞ్చ పమాదవసేన లిఖితం. "ముఖే పక్ఖిపిత్వా పున విప్పటిసారీ హుత్వా ఓగిలితుకామస్సపి సహసా చే పవిసతి, ఏత్థ 'అసఞ్చిచ్చా'తి వుచ్చతి. విఞ్ఞత్తమ్పి అవిఞ్ఞత్తమ్పి ఏకస్మిం ఠానే ఠితం సహసా అనుపధారేత్వా గహేత్వా భుఞ్జన్తో 'అసతియా'తి వుచ్చతీ"తి లిఖితం, **అనాపత్తివారే** ఏకచ్చేసు పోత్థకేసు "రసరసేతి లిఖితం, తం గహేతబ్బ"న్తి వుత్తం.

సక్కచ్చవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. కబళవగ్గవణ్ణనా

௬௱௮. **"సబ్బం హత్థ"**న్తి వచనతో ఏకదేసం ముఖే పక్ఖిపన్తస్స అనాపత్తీతి ఏకచ్చే. "సబ్బన్తి వచనతో ఏకదేసమ్పి న వట్టతీ"తి వదన్తి, తం యుత్తం అనాపత్తివారే అవిసేసితత్తా.

௬௨௪. **సిత్థావకారకే** "కచవరం ఛడ్డేన్తం సిత్థం ఛడ్డియ్యతీ"తి చ "కచవరం ఛడ్డేన్తో"తి చ పాఠో.

కబళవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సురుసురువగ్గవణ్ణనా

௬௨౭. "సురుసురు"న్తి చ "సురోసురో"తి చ పాఠో. **సీతీకతోతి** సీతజ్కో. **"సిలకబుద్ధోతి** అరియానం పరిహాసవచనమేవేత"న్తి లిఖితం.

௬౩౧. **పటిక్కూలవసేనాతి** ఏత్థ యది పటిక్కూలవసేన పటిక్ఖిత్తం, "సేయ్యథాపి కామభోగినో"తి న వత్తబ్బం. న హి తే పటిక్కూలం కరోన్తీతి చే? న, ఇస్సరియలిఙ్గవసేన గహణసమ్భవతో. తే హి అనాదరా హోన్తి. **పత్తధోవనన్తి** పత్తధోవనోదకం భోజనపటిసంయుత్తం.

௬౩౪. "ఛత్తపాదుకాయ"న్తి చ "ఛత్తపాదే"తి చ పాఠో.

௬౩౭. **చాపోతి** సత్తఖాదనవధో. "సేసా సబ్బా ధనువికతి కోదణ్డే పవిట్ఠా"తి చ లిఖితం, **పటిముక్కన్తి** పవేసితం, లగ్గితం హోతీతి అత్థో.

సురుసురువగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. పాదుకవగ్గవణ్ణనా

௬௪௦. సయం యానగతో హుత్వా, యథా యానగతస్స వే.

అలం వత్తుం తథా నాలం, సఛత్తో ఛత్తపాణినో.

యథా ఏత్థ, ఏవం అఞ్ఞత్రాపి.

౬౪౭. ఛపకవత్థుస్మిం "సచాహం న లభిస్సామీ"తి పాఠో, "దస చే న లభిస్సామీ"తి చ అత్థి, "వత్థుస్మిం అగిలానస్సా"తి చ ఆగచ్ఛతి, తం న సున్దరం, సిక్ఖాపదేయేవ సున్దరం. **ధీమితో**తి అహమ్పి జానామీతి సమ్బన్ధో . యా ధనయసలాభసఙ్ఖాతా **వుత్తి వినిపాతేన** హోతి సమ్పరాయే అపాయేసు వినిపాతహేతు హుత్వా పవత్తతి. అథ వా **వినిపాతేనా**తి హేత్వత్థే కరణవచనం, వినిపాతనాయ పవత్తతీతి అధిప్పాయో. **అధమ్మచరణేన** అధమ్మచరణాయ. "అస్మా కుమ్భిమివా"తి చ పఠన్తి.

పాదుకవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పకిణ్ణకవణ్ణనా

కాయవాచాచిత్తతో సముట్ఠహన్తీతి కత్వా "**సమనుభాసనసముట్ఠానానీ**"తి వుత్తాని. సమనుభాసనం కిరియం. ఇమాని కిరియాని. **ధమ్మదేసనసముట్ఠానాని వాచాచిత్తతో**తి ఏత్థ కాయవచీవిఞ్ఞత్తిభావతో ఉజ్జగ్ఘికఉచ్చాసద్దాదీసు వియ "కాయవాచాచిత్తతో"తి వత్తబ్బానీతి చే? న వత్తబ్బాని. నిసీదనగమనాహారపక్ఖిపనాదికాయవిఞ్ఞత్తియా సబ్భావా తత్థ యుత్తం, న ధమ్మదేసనే తాదిసస్సాభావా.

పకిణ్ణకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సేఖియకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సత్తాధికరణసమథవణ్ణనా

"యేభుయ్యసికా కాతబ్బా…పే.… తిణవత్థారకో కాతబ్బో, సో పుగ్గలో"తి చ లిఖితం.

సత్తాధికరణసమథవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భిక్ఖువిభఙ్గో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

భిక్ఖునీవిభఙ్గవణ్ణనా

౧. పారాజికకణ్డవణ్ణనా

గన్థారమ్భవణ్ణనా

విభఙ్గే వియ భిక్ఖూనం, విత్థారమభిసఙ్ఖతం;

అకత్వా భిక్ఖునీనమ్పి, వక్ఖే గణ్ఠిపదక్కమం.

యో భిక్ఖునీనం విభఙ్గో అస్స, తస్స సంవణ్ణనాక్కమో పత్తోతి అత్థో.

గన్థారమ్భవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧. పఠమపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౫౬-౭. తత్థ తత్థ ఠానుప్పత్తికపఞ్ఞా **వీమంసా. పదపటిపాటియా ఏవాతి** మాతికాపదపటిపాటియా ఏవ. ‘‘**వుత్తన్తి** సఙ్గీతికానం ఉపసఙ్కప్పనానం విభాజనం వుత్త’’న్తి లిఖితం.

౬౫౮. ‘‘ఏహిభిక్ఖునీతి భిక్ఖునీ, తీహి సరణగమనేహి ఉపసమ్పన్నాతి భిక్ఖునీ’’తి ఇదం పన దేసనావిలాసవసేన వుత్తన్తి ఏకే. అఞ్ఞబుద్ధకాలే అత్థీతి ఏకే, తం న యుత్తం వియ దిస్సతి అమ్హాకమ్పి బుద్ధకాలే సమ్భవప్పసఙ్గతో, ఏహిభిక్ఖునియా పటిసేధఛాయాదిస్సనతో చ. యథాహ **ధమ్మపదే విసాఖావత్థుస్మిం** (ధ॰ ప॰ అట్ఠ॰ ౧. విసాఖావత్థు) ‘‘తస్స చీవరదానస్స నిస్సన్దేన ఇమం మహాలతాపసాధనం లభి. ఇత్థీనఞ్హి చీవరదానం మహాలతాపసాధనభణ్డేన మత్థకం పప్పోతి, పురిసానం ఇద్ధిమయపత్తచీవరేనా’’తి. తీహి సరణగమనేహి ఉపసమ్పన్నాయ పన భిక్ఖునియా సమ్భవో అఞ్ఞబుద్ధకాలే కదాచి సియా, నత్థేవ అమ్హాకం బుద్ధకాలే. దేసనావిలాసేన పన భిక్ఖుదేసనాక్కమేనేవ భిక్ఖునినిద్దేసో వుత్తో, తేనేవ భిక్ఖుసఙ్ఘవసేన ఏకతోఉపసమ్పన్నా భిక్ఖునియో విజ్జమానాపి తత్థ న వుత్తా. తాసం అత్థితా ఇమాయ **పరివారకథాయ** వేదితబ్బా –

> ‘‘ఉభో ఏకతో ఉపసమ్పన్నా,
> ఉభిన్నం హత్థతో చీవరం పటిగ్గణ్హేయ్య;
> సియా ఆపత్తియో నానా,
> పఞ్హా మేసా కుసలేహి చిన్తితా’’తి. (పరి॰ ౪౭౯);

అథ వా పుథుజ్జనకాలే ఏహిభిక్ఖుసరణగమనేన ఉపసమ్పన్నోవ ఇత్థిలిఙ్గపాతుభావేన భిక్ఖునిభావే ఠితా పురిసూపసమ్పన్నం ఉపాదాయ ‘‘ఏహిభిక్ఖునీ’’తి, ‘‘తీహి సరణగమనేహి ఉపసమ్పన్నా భిక్ఖునీ’’తి చ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. నో చే, తం వచనం విరుజ్ఝేయ్యాతి ఏకే, విచారేత్వా గహేతబ్బం. ‘‘విఞ్ఞూ పటిబలో’’తి ద్విన్నం అవస్సవభావస్స ఇజ్జనతో వుత్తం. ఏత్థ యస్మా యం కిఞ్చి ఆమిసం పటిగ్గణ్హన్తీనం అగ్గహత్థా పురిసానం హత్థేహి కదాచి మిస్సీభావం గచ్ఛన్తి, వన్దన్తానం వా పురిసానం సిరాని అగ్గపాదేహి మిస్సితాని కదాచి హోన్తి, కేసచ్ఛేదనకాలే వా సిరం పురిసానం హత్థేహి మిస్సితం హోతి, చిత్తం నామేతం అతిరద్ధగవేసి, దురక్ఖియం వా, తస్మా ‘‘మా అతిలహుం పారాజికాపత్తి భిక్ఖునీనం హోతూ’’తి బుద్ధా భగవన్తో కారుఞ్ఞేన పారాజికక్ఖేత్తపరిచ్ఛేదం, థుల్లచ్చయక్ఖేత్తపరిచ్ఛేదఞ్చ విసుం విసుం దేసేసున్తి వేదితబ్బం.

౬౫౯. తబ్బహులనయేన సా వుత్తాతి ఏత్థ అయమనుగణ్ఠిపదక్కమో – యేభుయ్యేన కిరియసముట్ఠానత్తా ‘‘కిరియసముట్ఠాన’’న్తి వుత్తం. ‘‘కాయసంసగ్గం సమాపజ్జేయ్యా’’తి అవత్వా పన ‘‘సాదియేయ్యా’’తి వుత్తత్తా అకిరియతోపి సముట్ఠాతీతి వేదితబ్బం. యథా చేత్థ, ఏవం హేట్ఠా ‘‘మనుస్సిత్థియా తయో మగ్గే మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తస్స ఆపత్తి పారాజికస్సా’’తిఆదినా నయేన కిరియసముట్ఠానతం వత్వా తదనన్తరం ‘‘భిక్ఖుపచ్చత్థికా…పే॰… నో చే పవేసనం సాదియతి,

ఆపత్తి పారాజికస్సా"తిఆదినా (పారా. ౨౬) నయేన అకిరియసముట్ఠానతాయపి వుత్తత్తా పఠమపారాజికస్సాపి తబ్బహులనయేనేవ కిరియసముట్ఠానతా వేదితబ్బా. న హి పవేసనసాదియనాదిమ్హి కిరియసముట్ఠానతా దిస్సతి. అఙ్గజాతచలనఞ్చేత్థ న సారతో దట్ఠబ్బం "సో చే పవేసనం న సాదియతి, పవిట్ఠం న సాదియతి, ఠితం న సాదియతి, ఉద్ధరణం సాదియతి, ఆపత్తి పారాజికస్సా"తి (పారా. ౨౮) ఏత్థ ఠిత న సాదియనే పకతియాపి పరిపుణ్ణచలనత్తా. సాదియనపచ్చయా హి సేవనచలనఞ్చేత్థ న దిస్సతేవాతి తబ్బహులనయేనేవ కిరియసముట్ఠానతా గహేతబ్బా. తత్థ తత్థ అట్ఠకథాసు కస్మా తబ్బహులనయో అవుత్తోతి చే? "యో పన భిక్ఖు మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్యా"తి (పారా. ౩౯, ౪౨) **మాతికాయం** కిరియసముట్ఠానస్స సరూపేన వుత్తత్తా తదనురూపవసేన విభఙ్గనయమనోలోకేత్వా "కిరియసముట్ఠాన"మిచ్చేవ వుత్తం. యథా చేతేసు తబ్బహులనయేన కిరియసముట్ఠానతా వుత్తా, తథా సురాదీనం అకుసలేనేవ పాతబ్బతా, న ఇతరథా "యం అకుసలేనేవ ఆపజ్జతి, అయం లోకవజ్జా, సేసా పణ్ణత్తివజ్జా"తి (కఙ్ఖా. అట్ఠ. పఠమపారాజికవణ్ణనా) వుత్తే లోకవజ్జపణ్ణత్తివజ్జానం నియమనలక్ఖణసిద్ధి హోతి, తథా తం అవత్వా "యస్సా సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతి, అయం లోకవజ్జా. సేసా పణ్ణత్తివజ్జా"తి వుత్తే లోకవజ్జవచనం నిరత్థకం సియా వత్థుఅజాననపక్ఖేపి అకుసలేనేవ పాతబ్బత్తా. యస్మా తత్థ సురాపానవీతిక్కమస్స అకుసలచిత్తుప్పాదో నత్థి, తస్మా **ఖన్ధకట్ఠకథాయం** (మహావ. అట్ఠ. ౧౦౮) "మజ్జపానే పన భిక్ఖునో అజానిత్వాపి బీజతో పట్ఠాయ మజ్జం పివన్తస్స పాచిత్తియం, సామణేరో జానిత్వా పివన్తో సీలభేదం ఆపజ్జతి, న అజానిత్వా"తి వుత్తం, న వుత్తం "వత్థుఅజాననపక్ఖే పాణాతిపాతాదీనం సిద్ధికరఅకుసలచిత్తుప్పాదసదిసే చిత్తుప్పాదే సతిపి సామణేరో సీలభేదం నాపజ్జతీ"తి. అభినివేసవచనం పాణాతిపాతాదీహి సమానజాతికత్తా సామణేరానం సురాపానస్స. "సురాదయో పనిమే"తి వత్థుం జానిత్వా పాతబ్బతాదివసేన వీతిక్కమన్తస్స అకుసలస్స అసమ్భవో నత్థి. తేన వుత్తం "యస్స సచిత్తకపక్ఖే"తిఆది.

కిఞ్చేత్థ యుత్తివచనేన అరహన్తానం అప్పవిసనతో సచిత్తకాచిత్తకపక్ఖేసు అకుసలనియమోతి చే? న, ధమ్మతావసేన సేఖానమ్పి అప్పవిసనతో. అచిత్తకపక్ఖే అకుసలనియమాభావదస్సనత్థం సుపన్తస్స ముఖే పక్ఖిత్తజలబిన్దుమివ సురాబిన్దుఆదయో ఉదాహరితబ్బాతి. తబ్బహులనయేన హి అత్థే గహితే పుబ్బేనాపరం **అట్ఠకథాయ** సమేతి. "సద్ధిం **పాళియా** అవిసేసత్థో పరతో ఆవి భవిస్సతీతి అపరే"తి వుత్తం. ఇదమేత్థ విచారేతబ్బం . యది వత్థుజాననపక్ఖే వినా అకుసలేన మజ్జపానం సియా, కస్మా నాళిమజ్జం నాతిక్కమతి అరియానం పానకాదిసఞ్ఞీనన్తి? సీలభేదవత్థువీతిక్కమో వినాపి చిత్తేన అరియానం ధమ్మతావసేనేవ న సమ్భవతీతి చే, న, **చక్ఖుపాలత్థేరవత్థు** (ధ. ప. అట్ఠ. ౧.౧) ఆదివిరోధతోతి. అపిచ భిక్ఖునోపి సామణేరస్స వియ సురాపానం సచిత్తకమేవ కస్మా న జాతన్తి? అప్పతిరూపత్తాతి చే, సామణేరానమ్పి అప్పతిరూపమేవ. సహధమ్మికా ఏవ హి తే. మహాసావజ్జత్తాతి చే? సామణేరానమ్పి తాదిసమేవ. సామణేరానం సచిత్తకమేవ పారాజికం, ఇతరం దణ్డకమ్మవత్థూతి చే? భిక్ఖూనమ్పి మజ్జపానే నత్థి. ఏత్థ తికపాచిత్తియేన న భవితబ్బం. మజ్జే అమజ్జసఞ్ఞిస్స దుక్కటాపత్తి పఞ్ఞాపేతబ్బా సియా. భిక్ఖుస్స పాచిత్తియవత్థు సామణేరానం పారాజికం హోతి తిరచ్ఛానగతసామణేరానం వియాతి చే? అచిత్తకమ్పి మజ్జపానాదీనం సామణేరానం పారాజికం పఞ్ఞాపేతబ్బం సియా. నాచిత్తకం పారాజికం సమ్భవతీతి చే? న, పణ్ణత్తివజ్జమ్పి పారాజికం సమ్భవతీతి. నికాయన్తరపక్ఖే అయమేవ దోసో. అమ్హాకఞ్హి లోకవజ్జమేవ మజ్జపానన్తి. కస్మా పనేత్థ సురాపానమేవ ధమ్మతావసేన అరియా న కరోన్తీతి? న కేవలం సురాపానమేవ ధమ్మతావసేన అరియా న కరోన్తి, పాణేసుపి కోధవసేన పాణసఞ్ఞితాయ సీసచ్ఛేదనాదీని న కరోన్తి, సదారసఞ్ఞాయ పరదారం న వీతిక్కమన్తి, అనత్థభఞ్జకసఞ్ఞాయ అత్థభఞ్జకముసా న వదన్తి, సమ్మాదిట్ఠిసఞ్ఞాయ

మిచ్ఛాదిట్ఠిం న పటిపజ్జన్తీతి వేదితబ్బా. ఆచరియాపి సురాపానే అకుసలనియమాభావమేవ వదన్తి, తస్మా ఏవ మాతికాట్ఠకథాయ **గణ్ఠిపదే** లోకవజ్జపణ్ణత్తివజ్జాధికారే “సచిత్తకపక్ఖేఅకుసలన్తి సురాపానాదిసఙ్గహత్థం, ఇతరథా యస్స అకుసలమేవాతి వదేయ్యా”తి లిఖితం. కిరియసముట్ఠానతా పనస్స తబ్బహులనయమేవ, న పఠమపారాజికే. కథం? కాయసంసగ్గసిక్ఖాపదం పఠమపారాజికసముట్ఠానం. ఏత్థ భిక్ఖుస్స చ భిక్ఖునియా చ కాయసంసగ్గభావే సతి భిక్ఖునీ కాయఙ్గమచోపయమానాపి చిత్తేనేవ అధివాసేన్తీ ఆపజ్జతి, న ఏవం భిక్ఖు. భిక్ఖు పన చోపయమానోవ ఆపజ్జతి, ఏవమేవ పఠమపారాజికేపి చోపనే సతి ఏవ ఆపజ్జతి, నాసతి. పవేసనం సాదియతీతి ఏత్థ పవేసనసాదియనం నామ సేవనచిత్తస్సుప్పాదనన్తి, ఏవం సన్తేపి “వీమంసిత్వా గహేతబ్బ”న్తి వుత్తం.

పఠమపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

“కిస్స పన త్వం అయ్యే జానం పారాజికం ధమ్మం అజ్ఝాపన్న”న్తి వచనతో, “అట్ఠన్నం పారాజికానం అఞ్ఞతరం పారాజికం అజ్ఝాపన్న”న్తి (పాచి. ౬౬౬) వచనతో, అన్తే “ఉద్దిట్ఠా ఖో అయ్యాయో అట్ఠ పారాజికా ధమ్మా”తిఆదివచనతో (పాచి. ౬౭౭), **పరివారే** “సాధారణపఞ్ఞత్తి ఉభతోపఞ్ఞత్తీ”తి (పరి. ౨౦౧) వచనతో చ భిక్ఖునివిభఙ్గం పత్వా భగవా సాధారణాని సిక్ఖాపదాని భిక్ఖూనం ఉప్పన్నవత్థుస్మింయేవ “యా పన భిక్ఖునీ ఛన్దసో మేథునం ధమ్మం పటిసేవేయ్య అన్తమసో తిరచ్ఛానగతేనపి పారాజికా హోతి అసంవాసా”తిఆదినా నయేన సవిసేసమ్పి అవిసేసమ్పి మాతికం నిక్ఖిపిత్వా అనుక్కమేన పదభాజనం, ఆపత్తిభేదం, తికచ్ఛేదం, అనాపత్తివారఞ్చ అనవసేసం వత్వా విత్థారేసి. సఙ్గీతికారకేహి పన అసాధారణపఞ్ఞత్తియోయేవ ఇధ విత్థారితాతి వేదితబ్బా.

౬౬౬. తత్థ **“అట్ఠన్నం పారాజికాన”**న్తి ఇదం కేవలం సఙ్గీతికారకానంయేవ నయతో నిక్ఖిత్తవచనం ఇతో పుబ్బే ఛట్ఠసత్తమట్ఠమానం పారాజికానం అపఞ్ఞత్తత్తా. భగవతా పన ఇదం పఞ్ఞాపితమాదిసిక్ఖాపదమ్పి ఉపాదాయ “ఛన్నం పారాజికాన”న్తి వుత్తం సియా. ఇతో ఉద్ధం పఞ్ఞత్తానిపి ఉపాదాయ “అట్ఠన్నం పారాజికాన”న్తి వచనం అపరభాగే ఉప్పన్నన్తి ఏకచ్చే ఆచరియా. **అట్ఠకథాయం** పన “ఇదఞ్చ పారాజికం పచ్ఛా పఞ్ఞత్తం, తస్మా ‘అట్ఠన్న’న్తి విభఙ్గే వుత్త”న్తిఆది వుత్తం, తస్మా అట్ఠకథాచరియానం మతేన సిద్ధమేతం యథాపఞ్ఞత్తానుక్కమవసేనేవ సఙ్గీతానీతి. “అఞ్ఞాసి”న్తి పాఠో. అఞ్ఞాసీతి న గహేతబ్బో. “దుట్ఠుల్లసిక్ఖాపదే వుత్తనయేనేవా”తి వచనతో వజ్జపటిచ్ఛాదికం యా పటిచ్ఛాదేతి, సాపి వజ్జపటిచ్ఛాదికాఆయేవాతి సిద్ధం. కిఞ్చాపి వజ్జపటిచ్ఛాదనం పేమవసేన హోతి, తథాపి సిక్ఖాపదవీతిక్కమచిత్తం దోమనస్సికమేవ హోతీతి కత్వా **“దుక్ఖవేదన”**న్తి వుత్తం.

దుతియపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౬౯. ఇమం అధిప్పాయమత్తన్తి “చోదేత్వా సారేత్వా”తి ఏతం. ఏత్థాయం విచారణా – యో భిక్ఖు ఉక్ఖిత్తకభిక్ఖునా సమానదిట్ఠికో లద్ధినానాసంవాసకో హోతి, సో అవన్దనీయో, కమ్మాకమ్మే ఉక్ఖిత్తకో వియ న గణపూరణో, సహసేయ్యమ్పి న లభతి, న తథా భిక్ఖునీ. సా హి యావ న సమనుభట్ఠా, తావ గణపూరకా చ హోతి, సంవాసఞ్చ లభతి.

లద్ధినానాసంవాసికానువత్తికాపి ఉక్ఖిత్తానువత్తికావ హోతి. ఉక్ఖిత్తో చే కాలఙ్కతో, తదనువత్తకో భిక్ఖు లద్ధినానాసంవాసకో హోతియేవ. తథా విబ్భన్తేపి తస్మిం తిత్థియపక్కన్తకేపి సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ సామణేరభూమియం ఠితేపీతి ఏకే. తేసం మతేన ఉక్ఖిత్తకే తథాభూతేపి భిక్ఖునీ తదనువత్తికా సమనుభాసితబ్బావాతి ఆపజ్జతి. సమనుభాసనకమ్మం సఙ్ఘాయత్తం, సఙ్ఘేన సఞ్చిచ్చ పురిమకాపత్తిం అపనేతుం న యుత్తం వియ ఖాయతి. ఉక్ఖేపనీయకమ్మఞ్చ ఆపత్తిఅదస్సనమత్తే, అప్పటికమ్మమత్తే, కుదిట్ఠిఅప్పటినిస్సజ్జనమత్తే చ కరియతి, తస్స అనువత్తనమత్తేన సమనుభాసిత్వా సాసనతో చావేతబ్బానీతి న యుత్తన్తి చే? న వత్తబ్బమేవ, ఇదం అపారాజికవత్థూసుపి తప్పసఙ్గతో, అనఞ్ఞవిసయత్తా చ వినయస్స.

తతియపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౭౫. “లోకస్సాదసఙ్ఖాతస్స మిత్తసన్థవస్స వసేన తం దస్సేతుం **కాయసంసగ్గరాగేనాతి** వుత్త”న్తి లిఖితం. **తిస్సిత్థియోతి** తీసు ఇత్థీసు, తిస్సో వా ఇత్థియో. **తం న సేవేతి** తాసు న సేవతి. **అనరియాతి** ఉభతోబ్యఞ్జనా. **బ్యఞ్జనస్మిన్తి** అత్తనో బ్యఞ్జనే. **న సేవేతి** న సేవతి. **న చాచరేతి** నాచరతి. **వణ్ణావణ్ణోతి** ద్వీహిపి సుక్కవిస్సట్ఠి. **గమనుప్పాదనన్తి** సఞ్చరిత్తం.

౬౭౬. ‘‘**నివత్థం వా పారుతం వా**’’తి ఏత్థ నివత్థస్స వా పారుతస్స వా వత్థస్స గహణం సాదియతీతి అత్థో.

చతుత్థపారాజికసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పారాజికకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సఙ్ఘాదిసేసకణ్డవణ్ణనా

౧. పఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౭౯. **ఆహతకోతి** ఆనీతో, నియతకోతి అధిప్పాయో. అకప్పియఅడ్డో నామ సఙ్ఘస్స వా ఆరామికపుగ్గలస్స వా వత్థుస్స కారణా సఙ్ఘస్స వారికభావేన సయమేవ వా అధికరణట్ఠానం గన్త్వా “అమ్హాకం ఏసో దాసో, దాసీ, వాపీ, ఖేత్తం, ఆరామో, ఆరామవత్థు, గావో, గావీ, మహింసీ, అజా, కుక్కుటా”తిఆదినా వోహరతి, అకప్పియం. “అయం అమ్హాకం ఆరామికో ఆరామికా, అయం వాపీ ఇత్థన్నామేన సఙ్ఘస్స హత్థే దోహనత్థాయ దిన్నా. ఇతో ఖేత్తతో ఆరామతో ఉప్పజ్జనకచతుపచ్చయా ఇతో గావితో మహింసితో అజాతో ఉప్పజ్జనకగోరసా ఇత్థన్నామేన సఙ్ఘస్స దిన్నా”తి పుచ్ఛితే వా అపుచ్ఛితే వా వత్తుం వట్టతి. “కత”న్తి అవత్వా “కరోన్తీ”తి వచనేన కిర అనేనకతం ఆరబ్భ ఆచిక్ఖితా నామ హోతి. **గీవాతి** కేవలం గీవా ఏవ హోతి, న పారాజికం. **కారాపేత్వా దాతబ్బాతి** ఏత్థ సచే ఆవుధభణ్డం హోతి, తస్స ధారా న కారేతబ్బా, అఞ్ఞేన పన ఆకారేన సఞ్ఞాపేతబ్బం. “తిచిత్తం తివేదన”న్తి వుత్తత్తా “మానుస్సయవసేన కోధుస్సయవసేనా”తి తబ్బహులనయేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

పఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౮౩. భటిపుత్తకానం కుమారభటికానం గణా **భటిపుత్తగణా. కప్పన్తి** కప్పియం. **కప్పగతిక**న్తి కప్పియసభావం. **పక్కన్తాసుపీ**తి అత్తనో పరిసం ఠపేత్వా ఇతరాసు పక్కన్తాసు. పణ్ణత్తిం అజానన్తా అరియాపి వుట్ఠాపేన్తీతి కత్వా వా కమ్మవాచాపరియోసానే ఆపత్తిక్ఖణే విపాకాబ్యాకతసమఙ్గితావసేన వా "తిచిత్త"న్తి వుత్తన్తి వేదితబ్బం. "పబ్బాజనే న దుక్కట"న్తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

దుతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౮౭. **భద్దాకాపిలానీ** మహాకస్సపస్స పురాణదుతియా కిర. ఞాతీనం కులం యస్మిం గామకే, తదేతం గామకం **ఞాతికులం,** కులసన్నిహితం గామకం అగమాసీతి అత్థో. "అజం గామం నేతీ"తిఆదీసు వియ వా ద్వికమ్మికం కత్వా గామకం అగమాసి ఞాతికులం అగమాసీతిపి యుజ్జతి.

౬౯౨. "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం అతిక్కామేన్తియా"తి వచనేనపి ఏవం వేదితబ్బం – వికాలగామప్పవేసనే ద్విన్నం లేడ్డుపాతానంయేవ వసేన ఉపచారో పరిచ్ఛిన్దితబ్బో, ఇతరథా యథా ఏత్థ పరిక్ఖేపారహట్ఠానం పరిక్ఖేపం వియ కత్వా "అతిక్కామేన్తియా"తి వుత్తం, ఏవం తత్థాపి "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం అతిక్కమన్తస్సా"తి వదేయ్య. యస్మా పన తత్థ పరిక్ఖేపారహట్ఠానతో ఉత్తరి ఏకో లేడ్డుపాతో ఉపచారోతి అధిప్పేతో, తస్మా తదత్థదీపనత్థం "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తస్సా"తి వుత్తం. యం పన **అన్ధకట్ఠకథాయం** "పరిక్ఖేపారహట్ఠానంయేవ 'ఉపచార'న్తి సల్లక్ఖేత్వా పరిక్ఖేపపరిక్ఖేపారహట్ఠానానం నిన్నానాకారణదీపనత్థం 'ఉపచారం ఓక్కమన్తస్సా'తి వుత్తం పాళివిసేసమసల్లక్ఖేత్వావ అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం అతిక్కమన్తస్స ఇధ ఉపచారో పరిక్ఖేపో యథా భవేయ్య, తం ఉపచారం పఠమం పాదం అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి దుక్కటస్స. దుతియం పాదం అతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా"తి వుత్తం, తం న గహేతబ్బమేవ పాళియా విసేససబ్భావతోతి. "అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తియాతిపి ఏకచ్చేసు దిస్సతి, తం న గహేతబ్బన్తి అపరే"తి వుత్తం. తత్థ "పాళివిసేసమసల్లక్ఖేత్వా"తి దువుత్తం, కస్మా? వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదేపి కత్థచి "ఉపచారం అతిక్కమన్తస్సా"తి పాఠో దిస్సతీతి, సో అన్ధకట్ఠకథాపాఠతో గహితోతి ఆచరియో. అపరిక్ఖిత్తస్స ఉపచారోక్కమనమేవ పాఠో యుజ్జతి, న అతిక్కమనం. కస్మా? బహూసు ఠానేసు పాళియా అట్ఠకథాహి విరుజ్ఝనతో, ఇమస్మిం వాపి సిక్ఖాపదే విరుజ్ఝతి. కథం? గణమ్హా ఓహీయమానాయ అరఞ్ఞే ఆపత్తి హోతి, న గామే. అథ చ పన నిదస్సనమ్పి "సిక్ఖాపదా బుద్ధవరేనా"తి (పరి. ౪౮౯) గాథా దస్సితా, తస్మా ఉపచారోక్కమనపరియాపన్నానదిం అతిక్కామేన్తియా హోతి. కిఞ్చ భియ్యో "గచ్ఛన్తస్స చతస్సో ఆపత్తియో, ఠితస్స చాపి తత్తకాతిఆదీనం (పరి. ౪౭౦) **పరివారగాథానం** అట్ఠకథాహి ఉపచారోక్కమనమేవ పాఠోతి నిట్ఠం గన్తబ్బ"న్తి చ వుత్తం, సుట్ఠు సల్లక్ఖేత్వా కథేతబ్బం.

"పదసా గమనమేవ హి ఇధాధిప్పేతం, తేనేవ పఠమం పాదం అతిక్కామేన్తియాతిఆదిమాహా"తి ఏత్థ వికాలగామప్పవేసనసిక్ఖాపదాదీసు తదభావా యానేన వా ఇద్ధియా వా పవిసతో, అద్ధానం గచ్ఛతో చ ఆపత్తీతి దీపేతి. తత్థ అసారుప్పత్తా ఆపత్తిమోక్ఖో నత్థీతి ఏకే, విచారేత్వా గహేతబ్బం. భిక్ఖునీవిహారభూమి "గామన్తర"న్తి న వుచ్చతి గామన్తరపరియాపన్నాయపి కప్పియభూమిత్తా. "పరతో 'సచే భిక్ఖునీసు మహాబోధియఙ్గణం పవిసన్తీసు ఏకా బహి తిట్ఠతి, తస్సా ఆపత్తీ'తిఆదివచనతో భిక్ఖువిహారో న కప్పియభూమీతి సిద్ధం, తస్మా కఞ్చినగరే ఖన్ధధమ్మవిహారో వియ, కావీరపట్టనే

సారీధమ్మవిహారో వియ చ అఞ్ఞోపి సో విహారో, తస్మా సీమబద్ధసుఖత్థం గామన్తరభావే నిరన్తరా అధిట్ఠానత్థం పవిసన్తియా, నిక్ఖమన్తియాపి గామన్తరాపత్తి హోతీతి అపరే"తి వుత్తం. **చతుగామసాధారణత్తా**తి ఏత్థ ఏవంవిధే విహారే సీమం బన్ధన్తేహి చత్తారోపి తే గామా సోధేతబ్బాతి వేదితబ్బా. సంవిదహిత్వా భిక్ఖునియా వా మాతుగామేన వా థేయ్యసత్థేన వా సద్ధిం తం విహారం ఓక్కమన్తియా చతస్సో ఆపత్తియో ఏకతోవ హోన్తి. "గామన్తరే గామన్తరే ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా"తి వుత్తాతి ఏకే.

దుతియపాదుద్ధారే సఙ్ఘాదిసేసోతి ఏత్థ సచే దుతియో పాదుద్ధారో కప్పియభూమియం హోతి, న సఙ్ఘాదిసేసో, అకప్పియభూమియం ఏవ సఙ్ఘాదిసేసో. **''ఉభయతీరేసు విచరన్తి, వట్టతీ**తి దస్సనూపచారస్సేత్థ సమ్భవా"తి లిఖితం, తం యుత్తం. సవనూపచారో హేత్థ నదీపారే, గామన్తరే వా అప్పమాణన్తి. **అన్ధకట్ఠకథాయం** పన "పరతీరతో నదిం ఓతరిత్వా దస్సనూపచారతో దారూని, పణ్ణానివా మగ్గిత్వా ఆనేతి, అనాపత్తి. తిచీవరాని పరతీరే ఓతాపేతి, అనాపత్తీ"తి వుత్తం. **''ఓరిమతీరమేవ ఆగచ్ఛతి, ఆపత్తీ''**తి అతిక్కమితుకామతాయ పవిట్ఠత్తా వుత్తం. "న్హాయనాదికిచ్చేన పవిట్ఠానం కత్థేవాలయసమ్భవా వట్టతీ"తి వుత్తం. గామన్తరే పమాణన్తి **అట్ఠకథాయం** పరతీరతో నదిం ఓతరిత్వా దస్సనూపచారతో దారూని పణ్ణాని సకగామతో థోకమ్పి తరణవారేన న వట్టతి కిర నిక్ఖమిత్వా పవిసితుం.

అగామకే అరఞ్ఞేతి అగామలక్ఖణే అరఞ్ఞేతి అత్థో. ఇమినా ఆపత్తిఖేత్తం దస్సితం. యస్మా ఇదం ఆపత్తిఖేత్తం, తస్మా యా భిక్ఖునుపస్సయతో గామస్స ఇన్దఖీలం అతిక్కమతి, సా అసన్తే గామే గణమ్హా ఓహీయనాపత్తిం ఆపజ్జతి. దస్సనసవనూపచారాభావేపి పగేవ గామే ఇన్దఖీలాతిక్కమనక్ఖణేయేవ ఆపజ్జతి. సచే తత్థ ఏకా భిక్ఖునీ అత్థి, తస్సా దస్సనసవనూపచారాతిక్కమనక్ఖణే ఆపజ్జతి, అరఞ్ఞమగ్గగమనకాలే ఏవాయం విధీతి న గహేతబ్బం. గామతో పన నిక్ఖమన్తీ ఇతో పట్ఠాయ ఆపజ్జతీతి దస్సనత్థం "అగామకం అరఞ్ఞ"న్తి వుత్తం. వుత్తఞ్హేతం "ఆరాధికా చ హోన్తి సఙ్గాహికా లజ్జినియో, తా కోపేత్వా అఞ్ఞత్థ న గన్తబ్బం. గచ్ఛతి చే, గామన్తరనదీపారరత్తివిప్పవాసగణమ్హా ఓహీయనాపత్తీహి న ముచ్చతీ"తిఆది. తత్థ "గణమ్హా ఓహీయనాపత్తి సకింయేవాపజ్జతి. ఇతరా గామే గామే పారే పారే అరుణే అరుణే చాతి వేదితబ్బ"న్తి వుత్తం. తత్థ "వుత్తఞ్హేత"న్తిఆదీని అసాధకాని యథాసమ్భవం గహేతబ్బత్తా. **''మహాబోధియఙ్గణ**న్తిఆది ఏవం గామస్స ఆసన్నట్ఠానేపి ఇమం ఆపత్తిం ఆపజ్జతీతి దస్సనత్థం వుత్త"న్తి లిఖితం.

తతియసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౬౮౪. పటివత్తాతి పటివచనం దేన్తి. **కమ్మదోస**న్తి "అనఞ్ఞాయ గణస్స ఛన్దన్తి ఏవమాదీ"తి లిఖితం. కత్తబ్బట్ఠానదోసన్తి పోరాణా. **కారకగణస్సా**తి కారకసఙ్ఘస్స. "భిక్ఖునిసఙ్ఘం సన్నిపాతేత్వా'తి వుత్తత్తా కారకసఙ్ఘోపి అయమేవాతి చే? పఠమమేవ కారకసఙ్ఘం న ఆమన్తేత్వా బలక్కారేనాయం థుల్లనన్దా తం భిక్ఖునిం ఓసారేసీ"తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం, తస్మా కారకభిక్ఖూనం సమ్ముఖాపి తేసం అనుమతిం పఠమం అగ్గహేత్వా తం కమ్మం న పటిప్పస్సమ్భేతబ్బన్తి సిద్ధం హోతి, పటిప్పస్సద్ధం బలక్కారేన న కాతబ్బమేవాతి అధిప్పాయో. "భిక్ఖునీపి దిట్ఠావికమ్మం కాతుం లభతీ"తి చ తత్థ వుత్తం.

౬౮౫. అసన్తే కమ్మకారకసఙ్ఘే ఓసారేతి, అనాపత్తీతి ఏత్థ కిత్తావతా అసన్తో నామ హోతీతి? ఇదం సబ్బత్థ న విచారితం. కారకానం కాలకిరియాయాతి ఏకే. ఏకస్సపి అభావేనాతి ఏకే. ఏకస్మిం రజ్జేతి ఏకే. ఏకరట్ఠేతి ఏకే. ఏకగామేతి ఏకే. ఏకస్మిం

ఆవాసేతి ఏకే. యత్థ సక్కా అపలోకేతున్తి ఏకే. అన్తోఅద్ధయోజనేతి ఏకే. తత్థ తస్మిం ఆవాసే అసన్తే కారకసఙ్ఘే ఓసారేతి, అనాపత్తీతి ఇదం పసంసన్తి ఆచరియా. యత్థ సక్కా అపలోకేతున్తి సామీచి.

చతుత్థసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఞ్చమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౦౧. ఏతం న వుత్తన్తి భిక్ఖునియా అవస్సుతభావో దట్ఠబ్బోతి ఏతం నియమనం న వుత్తం. తం అవచనం పాళియా సమేతి. కతరపాళియాతి? "అనవస్సుతోతి జానన్తీ పటిగ్గణ్హాతీ"తి ఇమాయ. యది హి పుగ్గలస్స అవస్సుతభావో న పమాణం, కిం ఇమాయ పాళియా పయోజనం, "అనాపత్తి ఉభో అనవస్సుతా హోన్తి, అనవస్సుతా పటిగ్గణ్హాతీ"తి ఏత్తకమేవ వత్తబ్బం సియా. అత్తనో హి అనవస్సుతభావోయేవ పమాణన్తి. ఇమస్స పన అనాపత్తివారస్స అయమత్థో – ఉభో చే అనవస్సుతా, సబ్బథాపి అనాపత్తి. అథ భిక్ఖునీ అనవస్సుతా సమానా అవస్సుతమ్పి "అనవస్సుతో"తి సఞ్ఞాయ తస్స హత్థతో పటిగ్గణ్హాతి, ఏవమ్పి అనాపత్తీతి. అథ సా అనవస్సుతాపి అఞ్ఞం అనవస్సుతం వా అవస్సుతం వా "అవస్సుతో"తి జానాతి, దుక్కటమేవ. వుత్తఞ్హేతం **అనన్తరసిక్ఖాపదే** "కిస్స త్వం అయ్యే న పటిగ్గణ్హాసీతి. అవస్సుతో అయ్యేతి…పే.… నాహం అవస్సుతా"తి.

పఞ్చమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఛట్ఠసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౦౫. తేనాతి తస్మా. యస్మా ఉయ్యోజికా న దేతి న పటిగ్గణ్హాతి, తస్మా పటిగ్గహో న విజ్జతీతి అత్థో. ఇతరిస్సా పరిభోగపచ్చయా. **''అకుసలచిత్త''**న్తి బాహుల్లేన వుత్తం. "వట్టతీతి సఞ్ఞాయ వదన్తియాపి ఆపత్తీ"తి వదన్తి.

ఛట్ఠసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సత్తమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౧౨-౪. కమ్మవాచతో పుబ్బే ఆపన్నాపత్తియో న పటిప్పస్సమ్భన్తి. ఇత్థియా దుక్కటథుల్లచ్చయా పటిప్పస్సమ్భన్తి సఙ్ఘాదిసేసే పత్తేతి పోరాణా. తం "అజ్ఝాపజ్జన్తియా"తి **పాళియా** సమేతి. "సుత్వా న వదన్తీ"తి ఏత్థ సచే జీవితబ్రహ్మచరియన్తరాయభయా న వదన్తి, అనాపత్తి . "అధమ్మకమ్మే అధమ్మకమ్మసఞ్ఞా ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి వుత్తత్తా "అనాపత్తి అసమనుభాసన్తియా"తి సఙ్ఘాదిసేసం సన్ధాయ వుత్తం.

సత్తమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అట్ఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౧౫. పచ్చాకతాతి పరాజితా. కులదూసకసిక్ఖాపదస్స, ఇమస్స చ నిదానమత్తమేవ నానాకరణం. వుత్తఞ్హి తత్థ "తస్స వచనస్స పటినిస్సగ్గాయ ఏవ వచనీయో, న కులదూసననివారణత్థాయా"తి. ఏవం సన్తే ఉభోపేతా ఆపత్తియో అఞ్ఞమఞ్ఞం

సభాగత్థా, తస్మా ఇదం తస్స అనుపఞ్ఞత్తిసదిసం ఆపజ్జతి, తతో ఇదం నిరత్థకమేవ ఆపజ్జతీతి? న ఏవం దట్ఠబ్బం. వత్థువిసేసతో, కమ్మవాచావిసేసతో చ ఉభిన్నం నానాకరణం.

అట్ఠమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. నవమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౨౩. "కాయికవాచసికేన సంసగ్గేనా"తి పాఠసేసో.

నవమసఙ్ఘాదిసేససిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఘాదిసేసకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. నిస్సగ్గియకణ్డవణ్ణనా

౧. పఠమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౩౩. పఠమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదం ఉత్తానమేవ.

౨. దుతియనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౪౦. వత్థుసమ్పత్తత్తా వా న తస్సా అనాపన్నకామతాయ వా అనాణత్తికతాయ వా అకాలచీవరమదంసు. **యథాదానే ఏవ ఉపనేతబ్బం,** న భాజేతబ్బం పుగ్గలికత్తాతి అధిప్పాయో. అత్థతో హి ఇతరమ్పి యథాదానే ఏవ ఉపనేతబ్బమేవ. **గణ్ఠిపదే** పన "అయ్యాయ దమ్మీతి ఏవం పటిలద్ధన్తి నిస్సట్ఠపటిలద్ధం. **యథాదానేతి** దాయకేహి పరిచ్చత్తవిధానేన. **ఉపనేతబ్బన్తి** అకాలచీవరభావేన భాజేతబ్బన్తి అధిప్పాయో. ఇధ భాజాపితాయ లద్ధచీవరమేవ నిస్సగ్గియం హోతి, తం వినయకమ్మం కత్వాపి అత్తనా న లభతీ"తి లిఖితం. యది నిస్సట్ఠపటిలద్ధం సన్ధాయ ఇదం వుత్తం సియా, "నిస్సజ్జితబ్బం సఙ్ఘస్స వా గణస్స వా పుగ్గలస్స వా దదేయ్య, దదేయ్యుం, అయ్యాయ దమ్మీ"తి వుత్తత్తా తీణిపేతాని పదాని వత్తబ్బాని సియుం, తస్మా న కేవలం నిస్సట్ఠపటిలద్ధమేవ యథాదానే ఉపనేతబ్బం, అఞ్ఞాహి భిక్ఖునీహి లద్ధకోట్ఠాసమ్పి యథాదానేయేవ ఉపనేతబ్బం.

౭౪౧. "అకాలచీవరే కాలచీవరసఞ్ఞాయ అనాపత్తీ"తి పన భాజనపచ్చయా ఆపజ్జితబ్బాపత్తిం నాపజ్జతీతి ఏత్తకమేవ దీపేతి, న పటిలద్ధం, న యథాదానే దాతబ్బన్తి ఇమమత్థం దీపేతి. లేసేన పన గణ్హాతి చే, భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బో.

దుతియనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౪౪. సకసఞ్ఞాయ గహితత్తా పాచిత్తియం, దుక్కటఞ్చ వుత్తం. ఇతరథా భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బం.

తతియనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౩౨. లేసేన గహేతుకామతా, అఞ్ఞస్స విఞ్ఞస్స విఞ్ఞాపనం, పటిలాభోతి తీణి అఙ్గాని, తస్మా పఠమం విఞ్ఞత్తం అలభిత్వా అఞ్ఞం తతో ఊనతరమ్పి లభేయ్య, నిస్సగ్గియమేవ అఙ్గసమ్పత్తితో. ఏస నయో అఞ్ఞత్థాపి.

చతుత్థనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఞ్చమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౩౩. "తేలం గోపేత్వా సప్పిమ్పి మే అత్తనో కులఘరా"తి కిర పాఠో.

పఞ్చమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఛట్ఠనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౩౮-౭౪౨. **పావారికస్సాతి** దుస్సవాణిజకస్స. యాయ చేతాపితం, తస్సా నిస్సగ్గియం, నిస్సట్ఠపటిలాభో చ. "ఇతరాసం పన జానిత్వా వస్సగ్గేన పత్తకోట్ఠాసం సాదియన్తీనమ్పి న నిస్సగ్గియం, కేవలం యథాదానే ఏవ తాహిపి ఉపనేతబ్బ"న్తి వదన్తి. "నిస్సట్ఠం పటిలభిత్వాపి యథాదానే ఉపనేతబ్బ'న్తి వుత్తత్తా సేసాహి గహితం సుగ్గహిత"న్తి వదన్తి. ఏత్థ గిలానాయపి న మోక్ఖో.

ఛట్ఠనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సత్తమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౪౪. సత్తమే **''సయం యాచితకేనా''**తి కిఞ్చాపి అవిసేసేన వుత్తం. తథాపి అఞ్ఞదత్థికేన అత్తుద్దేసికేన సఞ్ఞాచికేనాతి అత్థో వేదితబ్బో. అయమత్థో "భిక్ఖునియో తేన చ పరిక్ఖారేన సయమ్పి యాచిత్వా భేసజ్జం చేతాపేత్వా పరిభుఞ్జింసూ"తి ఇమిస్సా పాళియా అత్థేన సంసన్దిత్వా వేదితబ్బో. తస్సాయమత్థో – తేన పరిక్ఖారేన భేసజ్జం చేతాపేత్వా చ-సద్దేన సఞ్ఞాచికేన చ భేసజ్జం చేతాపేత్వాతి ఇమమత్థం దీపేన్తో "సయమ్పి యాచిత్వా భేసజ్జం చేతాపేత్వా"తి ఆహ. అఞ్ఞథా "తేన పరిక్ఖారేన భేసజ్జం చేతాపేత్వా సయమ్పి యాచిత్వా పరిభుఞ్జింసూ"తి ఇమినా అనుక్కమేన పాళి వత్తబ్బా సియా.

పదభాజనే పన "సంయాచికేనాతి సయం యాచిత్వా"తి తస్సేవ పదస్స అధిప్పాయమత్తం వుత్తం. సా హి పదభాజనధమ్మతా. "సఙ్ఘికం లాభం పరిణత"న్తిఆదిపదానం భాజనే పన సా పాకటా. అఞ్ఞథా సంయాచికపదేన కో అఞ్ఞో అతిరేకత్థో సఙ్గహితో సియా, సో న దిస్సతీతి తదేవ పదం నిప్పయోజనం, ఇదఞ్చ సిక్ఖాపదం పురిమేన నిన్నానాకరణం సియా. అత్తనో హి సన్తకం యథాకామం కరణీయన్తి. ఏత్థ చ సఙ్ఘస్స యాచనాయ వసేన ఏకతో హుత్వా యాచనాయ లద్ధం సంయాచికన్తి వేదితబ్బం. అఞ్ఞథా ఇతో పరేన సంయాచిక-సద్దేన ఇదం నిబ్బిసేసం ఆపజ్జతీతి "పుగ్గలికేన సంయాచికేనా"తి ఇదఞ్చ సిక్ఖాపదం విసుం న వత్తబ్బం సియా ఇధేవ తేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తియా సఙ్గహితత్తా, న చ సఙ్గహితా

ఆపత్తిద్వయభావతో. మిస్సేత్వా చేతాపితత్తా హి ఏకమేవ ఆపత్తీతి చే? న, సంయాచికపదస్స నిప్పయోజనభావప్పసఙ్గతో, ఏవం సఙ్ఘికమహాజనికపుగ్గలికాని మిస్సేత్వా చేతాపనే ఏకాపత్తిభావప్పసఙ్గతో చ.

సత్తమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అట్ఠమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౮౯. **గణస్సాతి** అభిధమ్మికాదిగణస్స, ఊనచతువగ్గస్స చ.

అట్ఠమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. నవమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౭౪. **సఞ్ఞాచికేనాతి** గణయాచనాయ లద్ధేనేవ, న అఞ్ఞేన.

నవమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దసమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౭౯. దసమే పన “యా పన భిక్ఖునీ అఞ్ఞదత్థికేన పరిక్ఖారేన అఞ్ఞుద్దిసికేన పుగ్గలికేన అఞ్ఞం చేతాపేయ్య, నిస్సగ్గియం పాచిత్తియ”న్తి ఏవంవిధేన భవితబ్బం, “పుగ్గలికేన సంయాచికేనా”తి ఇమినా ఏకాదసమేన భవితబ్బం సియా యథాక్కమేన సమ్భవతో. కామమేవ చేతం అట్ఠుప్పత్తియా అభావతో న వుత్తం, అత్థతో పన గహేతబ్బమేవ. ఏత్థ పన సఙ్ఘగణపుగ్గలానం పవారితట్ఠానే, పుగ్గలస్సేవ ఞాతకట్ఠానే చ అనాపత్తిఛాయా దిస్సతి, ఇదం సబ్బం అమ్హాకం తక్కానుసారవసేనేవ వుత్తన్తి కత్వా న సారతో దట్ఠబ్బం. విచారేత్వా యథా నిచ్చలకారణం దిస్వా యం వా వినయక్కమకోవిదా అనుజానన్తి, తం తదేవ గహేతబ్బం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన “ఆపదాసుపి అఞ్ఞం గరుభణ్డమేవ చేతాపేతబ్బం, ఇతరం న వట్టతి, భిక్ఖుస్స పన వట్టతీ”తి వుత్తం.

దసమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. ఏకాదసమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౮౪. “దుతియవగ్గస్స పఠమే”తి అవత్వా “ఏకాదసమే”తి ఇధ వుత్తం. కస్మా? భిక్ఖునివిభఙ్గే తింసకకణ్డం పత్వా వగ్గక్కమస్స అవుత్తత్తా. యస్మా పవారితట్ఠానే విఞ్ఞత్తి నామ న పటిసేధేతబ్బా, తస్మా భగవా అఞ్ఞాతికఅప్పవారితట్ఠానే ధమ్మనిమన్తనవసేన వదేయ్య “యేనత్థో”తి వుత్తాయ “చతుక్కంసపరమం విఞ్ఞాపేతబ్బ”న్తి పరిచ్ఛేదం దస్సేతీతి వేదితబ్బం. అఞ్ఞథా “నిదానేన సిక్ఖాపదం న సమేతి, సిక్ఖాపదేన చ అనాపత్తివారో”తి చ “అకతవిఞ్ఞత్తియా చతుక్కంసపరమం విఞ్ఞాపేతబ్బ”న్తి చ అనిట్ఠం ఆపజ్జతి, తస్మా **మాతికాట్ఠకథాయం** చేతాపేతబ్బన్తి ఠపేత్వా సహధమ్మికే చ ఞాతకపవారితే చ అఞ్ఞేన కిస్మిఞ్చిదేవ గుణేన, పరితుట్ఠేన చ వదేయ్య “యేనత్థో”తి వుత్తస్స “విఞ్ఞాపేతబ్బ”న్తి వుత్తనయేన అత్థో దట్ఠబ్బో. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన “ఇదం పరిచ్ఛిన్నపవారణం సన్ధాయ వుత్తం. అనాపత్తి ఞాతకానం పవారితానన్తి పన సబ్బప్పకారేన

పవత్తం నిచ్చపవారణం సన్ధాయ వుత్తం. నిచ్చపవారణా నామ యదా యేనత్థో, తదా తం వదేయ్యాథాతి ఏవం పవత్తా . 'హన్ద సీతపావురణ'న్తి దేన్తానం పన అతిరేకచతుక్కంసమ్పి గహేతుం వట్టతీ"తి వుత్తం. అయమేవ నయో దసమేపీతి.

ఏకాదసమనిస్సగ్గియపాచిత్తియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భిక్ఖునీవిభఙ్గే తింసకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సగ్గియకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పాచిత్తియకణ్డవణ్ణనా

౧. లసుణవగ్గో

౧. పఠమలసుణసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౭౯౩-౭. అహం లసుణేనాతి ఏత్థ "పవారేమీ"తి పాఠసేసో. **బదరసాళవం** కిర బదరఫలాని సుక్ఖాపేత్వా చుణ్ణేత్వా కత్తబ్బా ఖాదనీయవికతి.

పఠమలసుణసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౦౦. సంహరాపేయ్యాతి "సంహరతి వా సంహరాపేతి వా"తి పదభాజనం వేదితబ్బం. కిఞ్చాపి ఏత్థ ఆపత్తిభేదో న దస్సితో, తథాపి ఖురసణ్డాసకత్తరిఆదిపరియేసనఘంసనాదీసు పుబ్బపయోగేసు దుక్కటం యుజ్జతి, యథా చేత్థ, ఏవం తలఘాతకాదిమ్హి చ ఆపత్తిభేదో పాళియం న వుత్తో. యథాసమ్భవం పన పుబ్బపయోగేసు దుక్కటం సమ్భవతి. ఏవం భిక్ఖుస్స ఏత్థ చ లసుణే చ దుక్కటం. ఇదం కిరియాకిరియన్తి పోరాణా. తత్థ "కిరియాకిరియ"న్తి న వుత్తం.

దుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮౦౨-౬. తతియచతుత్థసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౧౨. పఞ్చమే ఉదకసుద్ధిపచ్చయే సతిపి ఫస్ససాదియనే యథావుత్తపరిచ్ఛేదే అనాపత్తి. తత్థ **ద్విన్నం పబ్బానన్తి** "ద్విన్నం అఙ్గులానం సహపవేసనే ఏకేకఅఙ్గులస్స ఏకేకం పబ్బం కత్వా ద్వే పబ్బా, ఏకఙ్గులప్పవేసనే ద్విన్నం పబ్బానం ఉపరి న వట్టతీతి వేదితబ్బం. **మహాపచ్చరియమ్పి** అయమేవ నయో దస్సితో"తి లిఖితం.

పఞ్చమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮౧౫. ఛట్ఠసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౭. సత్తమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౨౦-౮౨౨. "నగరం అతిహరన్తీ"తి పాఠో. "నగరద్వారే అతిహరన్తీ"తి కత్థచి, తత్థ ద్వారేనాతి అత్థో. అయమేవ వా పాఠో. **తం పుబ్బాపరవిరుద్ధన్తి** "పునపి వుత్త"న్తి వుత్తం వాదం సన్ధాయ, న తతో పుబ్బే తత్థ వుత్తం వాదం. ఏత్థ "మాతరమ్పి విఞ్ఞాపేత్వాతి వచనేన విరుజ్ఝతీ"తి లిఖితం, తం దుల్లిఖితం, న హి తేన విరోధం సన్ధాయ ఇదం వుత్తన్తి. కరణే చే పాచిత్తియం, కారాపనేపి పాచిత్తియేనేవ భవితబ్బం. అథ కారాపనే దుక్కటం, కరణేపి దుక్కటేనేవ భవితబ్బం. న హి కరణే వా కారాపనే వా విసేసో అత్థి ఆపజ్జనే సతీతి అధిప్పాయో.

౮౨౩. సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతీతి అప్పటిక్ఖిపిత్వా "సాధూ"తి వత్తుం వట్టతీతి అధిప్పాయో. న హి పటిగ్గహేతుం వట్టతి. అనామాసత్తా **"ఆమకధఞ్ఞం పన ఞాతకపవారితట్ఠానేపి న వట్టతీ"**తి వుత్తం. **అనుగణ్ఠిపదే** పన "కప్పియేన లద్ధం ధఞ్ఞం భజ్జిత్వా భుఞ్జన్తియా దుక్కటం. అపరణ్ణేపి ఏసేవ నయో"తి చ "అనాపత్తి ఆబాధపచ్చయాతి వచనతో సత్త ధఞ్ఞానిపి అనామాసానీతి సిద్ధం, తేనేవ హేట్ఠా **అట్ఠకథాయం** దుక్కటవత్థుమ్హి సత్త ధఞ్ఞానిపి గహితాని అనామాసానీ"తి చ వుత్తాని. ఆమాసాని కప్పియవత్థూని చ యది భవేయ్యుం, యథా ఞాతకపవారితే సన్ధాయ "అపరణ్ణం విఞ్ఞాపేతీ"తి అవిసేసేన వుత్తం, ఏవం "అనాపత్తి ఞాతకానం పవారితానం అఞ్ఞస్స అత్థాయ విఞ్ఞాపేతి, ఉమ్మత్తికాయ ఆదికమ్మికాయా"తి వత్తబ్బం. యస్మా దుక్కటవత్థుత్తా చ అనామాసత్తా చ మాతరమ్పి సత్తవిధం ధఞ్ఞం విఞ్ఞాపేతుం న వట్టతి , తస్మా తదత్థదీపనత్థం సత్తవిధం ధఞ్ఞం సన్ధాయ "అనాపత్తి ఆబాధపచ్చయా"తి వుత్తం, యథా భిక్ఖునియా ఆబాధపచ్చయా వట్టతి, తథా భిక్ఖుస్సాపీతి చ. యథా వా పన భిక్ఖునియా భజ్జనాదీని కారాపేతుం న వట్టతి, ఏవం భిక్ఖుస్సాపి. వుత్తమ్పి చేతం **అన్ధకట్ఠకథాయం** "అఞ్ఞతరో బాలభిక్ఖు కప్పియం అజానన్తో ఏతదవోచ 'ఆమకధఞ్ఞం సమ్పటిచ్ఛితుం భిక్ఖూనం న వట్టతి. ఏతం ధఞ్ఞం భజ్జిత్వా కోట్టేత్వా పచిత్వా యాగుఖజ్జకం భత్తఞ్చ దేథా'తి, ఆణాపకస్సేవ భిక్ఖుస్స ఆపత్తి, సబ్బేసం అనాపత్తీ"తి. తస్మా "సఙ్ఘవారికానం ధఞ్ఞం కోట్టేథా"తి ఆరామికానం వత్తుఞ్చ న వట్టతి. "దివసం పరిబ్బయం గణ్హథ, తణ్డులే సమ్పాదేథ, త్వం ఏత్తకే గణ్హ, త్వం ఏత్తకే"తి ఏవమాదీని పన వత్తుం వట్టతీతి చ. యం పన "అవిఞ్ఞత్తియా లబ్భమానం పన నవకమ్మత్థాయ సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతీ"తి వుత్తం, తమ్పి హేట్ఠా "ఇమం తళాకం ఖేత్తం వత్థుం విహారస్స దేమా'తి వుత్తే 'సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతీ"తి వుత్తం నయం సన్ధాయ వుత్తత్తా సువుత్తమేవ. "నవకమ్మత్థాయ ధఞ్ఞం దేమా"తి వుత్తే "సాధూ"తి వత్తబ్బం. యం పన హేట్ఠా "తత్థ నిస్సగ్గియవత్థుం అత్తనో వా సఙ్ఘగణపుగ్గలచేతియానం వా అత్థాయ సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టతి...పే.... దుక్కటవత్థుం సబ్బేసమ్పి అత్థాయ సమ్పటిచ్ఛతో దుక్కటమేవా"తి వుత్తం, తమ్పి సువుత్తమేవ. కస్మా? "చేతియస్స అత్థాయ ధఞ్ఞం దాతుకామోమ్హి, తుమ్హే భన్తే తదత్థాయ సమ్పటిచ్ఛథా"తి వుత్తే పటిగ్గహేతుం అకప్పియత్తా. "ఇదం పన తాదిసం న హోతీ"తి చ వుత్తం. సబ్బోపాయం **ఉపతిస్సత్థేరవాదో** కిర. **ధమ్మసిరిత్థేరో** పనేవమాహ "పుబ్బేపి నవకమ్మత్థాయ పటిగ్గహో న వారితో, సఙ్ఘస్సత్థాయ పటిగ్గహితమ్పి పటిగ్గాహకస్సేవ అకప్పియ"న్తి.

సత్తమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అట్ఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౨౪. పోరాణా ''**నిబ్బిట్ఠరాజభటో**''తి పఠన్తి. తస్సత్థో వారితభత్తవేతనో రాజభటోతి. ''**తఞ్ఞేవ భటపథన్తి** తంయేవ భత్తవేతన''న్తి అత్థం వదన్తి. **ఉమ్ముక**న్తి అలాతం.

౮౨౬. ఏత్థ ఛడ్డితం **కిరియా**. అనోలోకనం **అకిరియా**.

అట్ఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౩౨. ''సామికే అపలోకేత్వా ఛడ్డేతీ''తి కత్థచి పోత్థకే నత్థి, కత్థచి అత్థి, అత్థిభావోవ సేయ్యో కిరియాకిరియత్తా సిక్ఖాపదస్స. ఇధ ఖేత్తపాలకా, ఆరామాదిగోపకా చ **సామికా** ఏవ. ''సఙ్ఘస్స ఖేత్తే, ఆరామే చ తత్థ కచవరం న ఛడ్డేతబ్బన్తి కతికా చే నత్థి, భిక్ఖుస్స ఛడ్డేతుం వట్టతి సఙ్ఘపరియాపన్నత్తా, న భిక్ఖునీనం. తాసమ్పి భిక్ఖునిసఙ్ఘసన్తకే వుత్తనయేన వట్టతి, న తత్థ భిక్ఖుస్స, ఏవం సన్తేపి సారుప్పవసేనేవ కాతబ్బ''న్తి వుత్తం.

నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౩౩. సాధుకీళితగీతం వాతి ఏత్థ పాచిణ్ణగీతమ్పి సోతుం న వట్టతి. ''గీతుపసఞ్హితం పన ధమ్మం సోతుం వట్టతీతి **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** వుత్త''న్తి వుత్తం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన ''ధమ్మగీతమ్పి న వట్టతీ''తి వత్వా ''బుద్ధస్స గాయామ వాదేమాతి వుత్తే సమ్పటిచ్ఛితుం న వట్టతి, దుక్కటం హోతీ''తి వుత్తం, ''పూజం కరోమ, జాతకం వా వత్థుం వా దేసేమాతి వుత్తే 'సాధూ'తి సమ్పటిచ్ఛితుం వట్టతీ''తి చ వుత్తం.

౮౩౬. ఏకపయోగో నామ ఏకదివసావలోకనం. **తేసంయేవా**తి యేసం నచ్చం పస్సతి. ''భిక్ఖునీ సయమ్పి నచ్చితుం వా గాయితుం వా వాదితుం వా న లభతీ''తిఆది ఇధ సిక్ఖాపదే నత్థి. కస్మా? ఏళకలోమసముట్ఠానత్తా. యది ఏవం కస్మా వుత్తన్తి చే? సుత్తానులోమమహాపదేసతో. యది నచ్చాదీని పస్సితుం వా సోతుం వా న లభతి, పగేవ అత్తనా కాతున్తి నయతో లబ్భమానత్తా వుత్తం. ఇతరథా మహాపదేసా నిరత్థకా సియుం. ఏవమఞ్ఞత్థాపి నయో నేతబ్బో. ''సముట్ఠానమ్పి ఇధ వుత్తమేవ అగ్గహేత్వా ఛసముట్ఠానవసేన గహేతబ్బ''న్తి లిఖితం. తం ''అఞ్ఞే నచ్చ, గాయ, వాదేహీ''తి వత్తుం న లబ్భతీతిఆదివచీకమ్మం సన్ధాయ లిఖితఞ్చే, తం సులిఖితం ఏళకలోమసముట్ఠానే వాచాయ అభావతో. ''సయమ్పి నచ్చితు''న్తిఆదికాయకమ్మఞ్చే సన్ధాయ లిఖితం, దుల్లిఖితం. ఏళకలోమసముట్ఠానఞ్హి ఏకన్తతో కాయకమ్మం హోతి, తస్మా ఉద్ధటం అగ్గహేత్వా ఆదిసద్దేన సఙ్గహితమేవ ఇధ గహేతబ్బన్తి. ఏతం ఏళకలోమసముట్ఠానత్తాతి ఏత్థ కారణవచనే సుత్తానులోమమహాపదేసతోతి ఏత్థ పన ఉద్ధటం గహేతబ్బం, ఏవం యథాలాభవసేన తం లిఖితన్తి వేదితబ్బం. ''ఆహచ్చభాసితసిక్ఖాపదవసేన ఏళకలోమసముట్ఠాన''న్తి వుత్తన్తి **ఉపతిస్సత్థేరో** . ''ఏళకలోమసముట్ఠానఞ్చే ఇదం సిక్ఖాపదం, ఆణాపకో ముచ్చేయ్య, న చ ముచ్చతీ''తి వుత్తం. తం ''కస్మా''తి వుత్తే ''**సబ్బఅట్ఠకథాసు వుత్త**''న్తి అట్ఠకథాచరియో ఆహాతి **ధమ్మసిరిత్థేరో**.

౮౩౭. **ఆరామే ఠత్వా**తి న కేవలం ఠత్వా, తతో గన్త్వా పన సబ్బిరియాపథేహిపి లభతి. ‘‘**ఆరామే ఠితా**తి పన ఆరామపరియాపన్నాతి అత్థో, ఇతరథా నిసిన్నాపి న లభేయ్యా’’తి లిఖితం, తం సులిఖితమేవ.

దసమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

లసుణవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అన్ధకారవగ్గవణ్ణనా

౧. పఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౩౯. ‘‘దివాపి అన్ధకారం అత్థి, తప్పటిసేధనత్థం ‘రత్తన్ధకారే’తి వుత్త’’న్తి వదన్తి **పోరాణా**. **సన్తిట్ఠేయ్యా**తి ఏత్థ ఠానాపదేసేన చతుబ్బిధోపి ఇరియాపథో సఙ్గహితో, తస్మా పురిసస్స హత్థపాసే తేన సద్ధిం చఙ్కమనాదిం కరోన్తియా పాచిత్తియమేవ. ‘‘**సల్లపేయ్య వా**’’తి కేవలం నిదానవసేన వుత్తం విసేసాభావతో. ‘‘సల్లపేయ్యవాతి పురిసస్స హత్థపాసే ఠితా సల్లపతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా’’తి హి వుత్తం, తం న యుత్తన్తి ఏకే. కస్మా? యస్మా తస్స పురిసస్స హత్థపాసే ఠితేనేవ ఏకం పాచిత్తియం. సల్లపనేనపి అపరమ్పి ఏకం ఆపజ్జతీతి నాపజ్జతి, కథం పఞ్ఞాయతీతి? అఙ్గవసేన. ఇమస్స హి రత్తన్ధకారతా, పురిసస్స హత్థపాసే ఠానం వా సల్లపనం వా, సహాయాభావో, రహోపేక్ఖతాతి ఇమాని చత్తారి అఙ్గాని వుత్తాని. తత్థ యది ఠానపచ్చయా ఏకా ఆపత్తి విసుం సియా, తస్సా చత్తారి అఙ్గాని సియుం. యది సల్లపనపచ్చయా ఏకా, తస్సాపి పఞ్చ అఙ్గాని సియుం. తస్మా **మాతికాట్ఠకథాయం** ‘‘చత్తారి వా పఞ్చ వా అఙ్గానీ’’తి వత్తబ్బం సియా, న చ వుత్తం, తస్మా సల్లపనపచ్చయా విసుం నత్థీతి. అత్థియేవ, మాతికాట్ఠకథావచనఞ్చ తదత్థమేవాతి ఏకే. కథం? సహుప్పత్తితో ద్విన్నం ఆపత్తీనం. కిం వుత్తం హోతి? సల్లపనే సతి ఠానపచ్చయా ఆపజ్జితబ్బం చతురఙ్గికం, సల్లపనపచ్చయా ఆపజ్జితబ్బం చతురఙ్గికన్తి ద్వే పాచిత్తియాని సహుప్పన్నాని ఏకతో ఆపజ్జన్తీతి. ఇదం అయుత్తం పాళివిరోధతో. **పాళియఞ్హి** ‘‘సల్లపేయ్య వాతి పురిసస్స హత్థపాసే ఠితా సల్లపతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా’’తి వుత్తం. యది ద్వే సియుం, ‘‘ఆపత్తి ద్విన్నం పాచిత్తియాన’’న్తి న వత్తబ్బతా సియాతి. అయం నయో దుతియాదీసుపి యథాయోగం వేదితబ్బో. ఏత్థ దుతియేనాపి సద్ధిం యది భిక్ఖునియా రహోపేక్ఖతా అత్థి, సో చే పురిసో, న దుతియో, పురిసగణనాయ ఆపత్తియో. అథ దుతియా భిక్ఖునీ హోతి, తస్సా చ తేన పురిసేన సద్ధిం రహోపేక్ఖతా అత్థి, సా చ భిక్ఖునీ న దుతియా హోతి. ఉభిన్నమ్పి ఆపజ్జతీతి ఏకే, విచారేత్వా పన గహేతబ్బం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన వుత్తం ‘‘హత్థపాసే ఠానేన దుక్కట’’న్తి, తం **పాళియా** విరుజ్ఝతి. ‘‘పురిసస్స హత్థపాసే తిట్ఠతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా’’తి హి పాళి, కింబహునా. చతుత్థసిక్ఖాపదే **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ దుతియికఉయ్యోజనసిక్ఖాపదవణ్ణనా) ‘‘సన్తిట్ఠనాదీసు తీణి పాచిత్తియానీ’’తిఆదివచనతో వత్థుగణనాయ ఆపత్తి వేదితబ్బా. ‘‘అఙ్గాని చేత్థ చత్తారి పఞ్చ వా’’తి వత్తబ్బన్తి సన్నిట్ఠానం.

పఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨-౩-౪. దుతియతతియచతుత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౪౨-౬. దుతియతతియచతుత్థాని ఉత్తానాని. సబ్బత్థ “సల్లపతీతి యం కిఞ్చి తిరచ్ఛానకథం కథేతీ”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

౮౫౨. చతుత్థే పనాయం విసేసో – “ఏకేనేకా”తి పఠమం వుత్తత్తా దుతియికం వా భిక్ఖునీనం ఉయ్యోజేయ్య, పాచిత్తియం న సమ్భవతీతి చే? సమ్భవతి. కస్మా? సన్తిట్ఠనాదిత్తయమత్తాపేక్ఖత్తా, తస్స వచనస్సాపి వా అఞ్ఞాయపి రహోపేక్ఖనస్సాదసమ్భవే సతి ఉభిన్నం ఏకత్థసమ్భవతో చ సాధితమేతం. “హత్థపాసం విజహిత్వా సన్తిట్ఠతి వా సల్లపతి వా”తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. కస్మా “నికణ్ణికం వా జప్పేతీ”తి న వుత్తం? హత్థపాసాతిక్కమే అసమ్భవతో. తస్స తతియస్స పదస్స పచ్ఛిన్నత్తా సమ్భవన్తమ్పి “దుతియికం వా ఉయ్యోజేతీ”తి న వుత్తం, తస్మా అత్థతో హత్థపాసం విజహిత్వా సన్తిట్ఠతి వా సల్లపతి వా దుతియికం వా ఉయ్యోజేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సాతి వుత్తం హోతి. ఏస నయో **యక్ఖేన వా**తిఆదీసుపి. తత్థ “హత్థపాసే”తి వా “హత్థపాసం విజహిత్వా”తి వా న వుత్తం ఉభయత్థ దుక్కటత్తా. అనాపత్తివారేపి అసమ్భవతో “నికణ్ణికం వా జప్పేతీ”తి న వుత్తన్తి చే? సమ్భవతి సతి కరణీయే నికణ్ణికం వా జప్పేతీతి సమ్భవతో. అథ కస్మా ఏవం న వుత్తన్తి చే? అనవజ్జకథాయం నికణ్ణికజప్పనే పయోజనాభావా, ధమ్మకథాయమ్పి ఉదాయిం ఆరబ్భ పటిసిద్ధత్తా చ.

దుతియతతియచతుత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౫౬. “కులం నామ చత్తారి కులానీ”తి వుత్తత్తా తిత్థియారామే కప్పతి తస్స కులవోహారాభావతోతి ఏకే. తిత్థియానం ఖత్తియాదిపరియాపన్నత్తా న కప్పతీతి ఏకే. తస్స కప్పియభూమిత్తా న యుత్తన్తి చే? న, యథావుత్తఖత్తియాదీనం సమ్భవతో. తథాపి గోచరకులం ఇధాధిప్పేతం. “ఉపచారో ద్వాదసహత్థో”తి లిఖితం.

పఞ్చమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఛట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౬౦. “నిసీదన్తియా ఏకా, నిపజ్జన్తియా ఏకా”తి అవత్వా **“నిసీదిత్వా గచ్ఛన్తియా”**తిఆది న వత్తబ్బం. న హి గమనపచ్చయా ఏసా ఆపత్తీతి? న, పరియోసానాధిప్పాయవసేన వుత్తత్తా. “నిసీదిత్వా నిపజ్జన్తియా ద్వే”తి వచనేనపి గమనం ఇధ నాధిప్పేతన్తి దస్సితం హోతి, తథా “నిపజ్జిత్వా నిసీదన్తియా ద్వే”తిపి వత్తబ్బం. యది ఏవం “తస్మిం అభినిపజ్జతి, ఆపత్తి ద్విన్నం పాచిత్తియాన”న్తి కస్మా న వుత్తన్తి చే? అనిసీదిత్వాపి నిపజ్జనసమ్భవతో. నిపజ్జనత్థాయ నిసీదిత్వా నిపజ్జన్తియా నిపజ్జనకపయోగత్తా ఏకా ఆపత్తీతి కేచి.

ఛట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సత్తమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౬౭. అనాపత్తివారే “ధువపఞ్ఞత్తే”తి న వుత్తం “సన్థరిత్వా వా సన్థరాపేత్వా వా”తి వుత్తత్తా . ఇధ ఛట్ఠే వుత్తనయేన పకతియా పఞ్ఞత్తే అభినిసీదతి వా అభినిపజ్జతి వా, పాచిత్తియమేవ. అఞ్ఞత్థ ధువపఞ్ఞత్తం. ఇధ వుత్తనయేన సన్థరిత్వా వా

సన్థరాపేత్వా వా అభినిసీదతి వా అభినిపజ్జతి వా, పాచిత్తియమేవ. ఉభయత్థాపి పఞ్చమే వుత్తనయేన అనాపుచ్ఛా పక్కమేయ్య, పాచిత్తియమేవ, అనాపత్తివారే మాతికాయం వుత్తకాలతో అఞ్ఞకాలస్స అపరామట్ఠత్తాతి నో తక్కోతి ఆచరియో. అపిచ అత్థాపత్తికాలే ఆపజ్జతి, నో వికాలేతిఆదిత్తికే, అత్థాపత్తి రత్తిం ఆపజ్జతి, నో దివాతిఆదిత్తికే చ **అట్ఠకథాయం** ఇధ పఞ్చమఛట్ఠసత్తమసిక్ఖాపదేహి సఙ్గహితాపత్తీనం అపరామట్ఠత్తా యథాసమ్భవం తివిధకాలే తివిధమేతం యోజేత్వా దస్సేతుం వట్టతి ఏవ మహాపదేసనయానులోమతో.

సత్తమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. అట్ఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౬౯. అట్ఠమే భిక్ఖుస్స దుక్కటం సమ్భవతి.

అట్ఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౭౩-౪. దుగ్గాహవసేన వా సుగ్గాహవసేన వా యథావుత్తనయేన సపథకరణే ఆపత్తీతి వేదితబ్బం. యస్మా **మాతికాయం** "అత్తానం వా పరం వా"తి వుత్తం, తస్మా యా అత్తానమేవ ఆరబ్భ సపథం కరేయ్య, తస్సా ఏకా . పరమేవారబ్భ తస్సా ఏకా. ఉభోపి ఆరబ్భ తస్సా ద్వే ఆపత్తియో సమ్భవన్తి. తికచ్ఛేదో పనేత్థ పరమేవారబ్భ సపథకరణం సన్ధాయ పవత్తో.

నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౮౨. దసమే అనాపత్తివారో రోదనస్సేవ, న వధస్స, తస్మా ఞాతిబ్యసనాదీహి ఫుట్ఠాపి అత్తానం వధతి ఏవ, న రోదతి, దుక్కటమేవ.

దసమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అన్ధకారవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. నగ్గవగ్గవణ్ణనా

౧-౨. పఠమదుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౮౩. నగ్గవగ్గస్స పఠమదుతియాని ఉత్తానాని. పఠమే అయం విసేసో – భిక్ఖుస్స తథా న్హాయన్తస్స దుక్కటం అఞ్ఞత్ర జన్తాఘరఉదకపటిచ్ఛాదీహి. న చ విగరహి తత్థ భగవా అత్తనావ అననుఞ్ఞాతత్తా ఉదకసాటికాయాతి పోరాణా. "ఏకమేవ నివాసేత్వా, పారుపిత్వా చ నహాయితుం న వట్టతీ"తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

పఠమదుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౯౪. తతియే అన్తోచతూహపఞ్చాహం ధురం నిక్ఖిపన్తియాపి ఆపత్తి ఏవ. లిఙ్గపరివత్తే ధురం నిక్ఖిపన్తియా దుక్కటం తికదుక్కటత్తా. “సమ్బహులాహి భిక్ఖునీహి సద్ధిన్తి ఏత్థ చతస్సోపి సమ్బహులా”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

తతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౮౯౮. చతుత్థే **సఙ్ఘాటిచారన్తి** ఏత్థ సఙ్ఘాటిఆదివసేన అధిట్ఠితానంయేవాయం విధి, నేతరాసం కిర. తత్థ తిచీవరే ఏవ విప్పవాసపచ్చయా నిస్సగ్గియం. అన్తోచీవరకాలేపి పఞ్చాహికం సఙ్ఘాటిచారం అతిక్కామేన్తియా ఆపత్తియేవ. “వినా ఏతేహి చీవరేహి ఉపసమ్పదం కాతుం న వట్టతీ”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

చతుత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. పఞ్చమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౦౬. పఞ్చమస్స అనాపత్తివారే తాయ వా అవిప్పవాసాయాతి అత్థో లబ్భతి.

పఞ్చమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯౦౭-౯౧౧. ఛట్ఠసత్తమాని ఉత్తానాని.

౮. అట్ఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౧౬. సోకజ్ఝాయికా నామ కిర మాయాకారా. విలుమ్పకా భణ్డకాతి చ పోరాణా.

అట్ఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౨౦. “కథఞ్హి నామ అతిక్కామేస్సతీ”తి వుత్తత్తా థుల్లనన్దా చీవరకాలసమయం **ఆగమేథాతి** అతిక్కమాపేసీతి సిద్ధం హోతి.

నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౨౭. దసమే **ఏకకులం ఏతదవోచు**న్తి ఏత్థ కులం నామ తస్మిం మనుస్సా, తస్మా బహువచనం.

దసమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నగ్గవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. తువట్టవగ్గవణ్ణనా

౧. పఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౩౪-౭. **ఏకాయ నిపన్నాయ అపరా నిపజ్జతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా**తి "ఉభిన్నమ్పి పఠమనిపన్నాయ అనుట్ఠాపనా"తి వత్వా ఏత్థ కిరియాకిరియన్తి ఏకే, తం అట్ఠకథాయ విరుజ్ఝతి. "కిరియ"న్తి హి **అట్ఠకథాయం** వుత్తం. అథ కస్సా ఆపత్తీతి? ఉభిన్నమ్పి నిపజ్జనకిరియం పటిచ్చ. ఇమస్స అనాపత్తివారే "వవత్థానం దస్సేత్వా"తి నత్థి, తస్మా వవత్థానం కత్వా నిపజ్జితుం న వట్టతీతి ఏకే. విపులతరే వట్టతీతి ఏకే. "అన్తరం కత్వా నిపజ్జితుం వట్టతీ"తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** లిఖితం.

పఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౪౦. **వవత్థానం దస్సేత్వా**తి ఏత్థ ఉపరి పారుపనమ్పి మజ్ఝే ఓభోగం కత్వా ఉభిన్నం అన్తరే ఓతారేతి, వట్టతీతి ఏకే. వవత్థానఞ్చ యథా ఠానే న తిట్ఠతి, తథా అతిక్కమిత్వా తువట్టేన్తియా ఆపత్తియేవాతి. "కిరియాకిరియ"న్తి చ **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

దుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౪౧. అత్తనో సజ్ఝాయనట్ఠానే చే వుడ్ఢతరా ఆగచ్ఛతి, వన్దనకాలే వా, ఆపుచ్ఛనకిచ్చం నత్థి. ఏకస్మిం ఓవరకే ఆపుచ్ఛితబ్బం. "అథ ఓవరకే మహాథేరీ వసతి, సమ్ముఖే ఇతరా, ఆపుచ్ఛితబ్బా తస్సా ఉపచారత్తా"తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం.

తతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯౪౬-౯౨౦. చతుత్థపఞ్చమసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౬. ఛట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౧౬. గహపతి నామ ఠపేత్వా సహధమ్మికే వేదితబ్బో, తస్మా భిక్ఖునా వా సామణేరేన వా అననులోమికేన సంసగ్గేన సంసట్ఠాపి న సమనుభాసితబ్బాతి సమ్భవతి ఏవ.

ఛట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯౬౧-౨. సత్తమఅట్ఠమ సిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౯. నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౬౯. ఏకిన్ద్రియన్తి కాయిన్ద్రియేనేవ ఏకిన్ద్రియం, నిగణ్ఠానం అచేలకానం మతం. కాపిలా పన "పఞ్చిన్ద్రియా"తి మఞ్ఞన్తా ఏవం వదన్తి "సచక్ఖుకత్తా అలాబుమాలువాదయో యత్థ ఆలమ్బనం, తత్థ గచ్ఛన్తి. ససోతకత్తా కదలియో మేఘగజ్జితం సుత్వా గబ్భం గణ్హన్తి. సఘానకత్తా పనసాదయో కుణపగన్ధేన ఫలన్తి. సజివ్హకత్తా ఉదకం పివన్తి యేన, సబ్బేపి 'పాదపా'తి వుచ్చన్తి. సకాయపసాదత్తా ఇత్థిసమ్ఫస్సేన అసోకరుక్ఖా పుప్ఫన్తీ"తి. **సఙ్ఘాతన్తి** వినాసం.

౯౭౦. ఇధ చ వస్సచ్ఛేదేన దుక్కటం. పఠమం ఆవసిత్వా పచ్ఛా చారికా చరణపచ్చయా పాచిత్తియం ఆపజ్జతీతి వేదితబ్బం. అథ వస్సం అవసిత్వా చరతి, అవస్సుపగమనపచ్చయా దుక్కటం ఆపజ్జతి. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన "అన్తోసత్తాహే అన్తోవస్సే చారికం చరన్తియా పాచిత్తియం. సత్తాహకరణీయేన పన వట్టతి, భిక్ఖునో దుక్కటం హోతీ"తి వుత్తం.

౯౭౨. కేనచి ఉబ్బాళ్హాతి వస్సచ్ఛేదకారణేనాతి నో తక్కోతి ఆచరియో. కిత్తావతా చారికా హోతీతి? ఇదం న సబ్బత్థ విచారితం. అనన్తరసిక్ఖాపదే "అన్తమసో ఛప్పఞ్చయోజనానిపీ"తి వుత్తత్తా నో చ మఞ్ఞే హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదోతి.

నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. దసమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౭౩. దసమే "ఆహున్దరికా"తి పఠన్తి కిర.

దసమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తువట్టవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చిత్తాగారవగ్గవణ్ణనా

౧. పఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౭౮. కీళనఉపవనం నామ కఞ్చినగరస్స నగరుపవనం వియ దట్ఠబ్బం. **ఉయ్యానం** నామ తత్థేవ నన్దవనఉయ్యానం వియ దట్ఠబ్బం. "తత్థేవ ఠత్వా తం తం దిసాభాగం విలోకేత్వా పస్సన్తియా పన పాటేక్కా ఆపత్తియో"తి పాఠో. ఏవం వుత్తే యం పుబ్బే వుత్తం పదం "అనుద్ధరమానా"తి, తం ఏకస్మింయేవ దిసాభాగేతి సిద్ధన్తి ఏకే. ఉపచారో ద్వే లేడ్డుపాతోతి చ.

పఠమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. దుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౮౪. “ఆహరిమేహి వాళేహీ”తి “అసంహారిమేనా”తి చ దువిధో పాఠో. “విసుం కత్వా పచ్ఛా సద్ధిం తేహి వాళేహీ”తి లిఖితం. యథా తథా వాళరూపే ఉట్ఠపేత్వా కతపాదం “పల్లఙ్కో”న్తి వుచ్చతి అనాపత్తివారే “అసంహారిమేహి వాళేహి కతం పరిభుఞ్జతీ”తి వచనాభావతో.

దుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. తతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౮౮. ‘‘**ఉజ్జవుజ్జవే**తి హత్థప్పసారణే”తి లిఖితం, తం న యుత్తం “యత్తకం హత్థేన అఞ్ఛితం హోతి, తస్మిం తక్కమ్హి వేఠితే ఏకాపత్తీ”తి వచనతో.

తతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౯౯౩. ‘‘**యాగుపానే**తి యాగుదానే”తి లిఖితం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** “మాతాపితూనం దాతుం వట్టతీ”తి వుత్తం.

చతుత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯౯౪. పఞ్చమసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౬. ఛట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౦౦౧. ఛట్ఠే భిక్ఖువిభఙ్గే అచేలకసిక్ఖాపదేన ఏకపరిచ్ఛేదం. ఇధ అగారికో విసేసో, తస్మా “అసాధారణ”న్తి వదన్తి.

ఛట్ఠసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦౦౩-౮. సత్తమట్ఠమేసు వత్తబ్బం నత్థి.

౯. నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౦౧౫. ‘‘**ఖీలనమన్తం** దారుసారఖీలం మన్తేత్వా పథవియం పవేసేత్వా మారణమన్తం. **నాగమణ్డలం**నామ నాగరోధమన్తం, పిట్ఠాదీహి వా పరిక్ఖేపం కత్వా తత్థ మనుస్సే పవేసేన్తి గుత్తత్థాయా”తి లిఖితం.

నవమసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦౧౭. దసమసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

చిత్తాగారవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఆరామవగ్గవణ్ణనా

౧౦౨౧. పఠమసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౨. దుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౦౩౦. భిక్ఖునీ చే భిక్ఖుం అక్కోసతి, ఇమినా సిక్ఖాపదేన పాచిత్తియం. భిక్ఖునిం చే అక్కోసతి, ఓమసవాదేన ఆపజ్జతి. ఓమసవాదే సమ్ముఖావ రుహతి, ఇధ పన పరమ్ముఖాపి.

తత్రాయం విచారణా – భిక్ఖువిభఙ్గే ఓసమవాదసిక్ఖాపదే భిక్ఖునీ అనుపసమ్పన్నట్ఠానే తిట్ఠతీతి కత్వా భిక్ఖునివిభఙ్గేపి ఓమసవాదసిక్ఖాపదే భిక్ఖు భిక్ఖునియా అనుపసమ్పన్నట్ఠానే తిట్ఠతీతి సిద్ధం. ఇధ చ అనుపసమ్పన్నస్స అక్కోసనే దుక్కటం వుత్తం, భిక్ఖుస్స ఉపసమ్పన్నస్స అక్కోసనే పాచిత్తియం వుత్తం, తస్మా ఇమాని ద్వే సిక్ఖాపదాని భిక్ఖుమ్హి సంసన్దియమానాని అఞ్ఞమఞ్ఞం న సమేన్తి. యథా సమేన్తి, తథా జానితబ్బం. తత్థ **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తనయేన భిక్ఖునీనం ఓమసవాదసిక్ఖాపదే అనుపసమ్పన్నోతి న గహేతబ్బో, ఇదమేత్థ యుత్తం. **పరిభాసేయ్యాతి** అఞ్ఞత్ర అక్కోసవత్థూహి. తేసు హి అఞ్ఞతరస్మిం సతి ఓమసవాదపాచిత్తియమేవాతి ఏకే, తం న యుత్తం . ఓమసవాదే పాళిముత్తకఅక్కోసే హి దుక్కటం హోతీతి. దుక్కటోకాసే ఇదం పాచిత్తియం తేహి నిద్దిట్ఠం హోతి, తస్మా ''బాలా ఏతా''తి **పాళియం** ఇధ ఆగతపదానంయేవ వసేన పరిభాసనం వేదితబ్బం.

దుతియసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦౩౩. తతియసిక్ఖాపదం ఉత్తానత్థమేవ.

౪. చతుత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౦౩౮. నిమన్తితా వా పవారితా వాతి ఏత్థ **పోరాణగణ్ఠిపదే** తావ ఏవం వుత్తం ''పవారితాపి యాగుం పాతుం లభతి, భోజ్జయాగుం న లభతి. యాగు పనేత్థ ఖాదనీయభోజనీయసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి. నిమన్తితా భిక్ఖునీ పిణ్డాయ చరిత్వా భుఞ్జితుకామా సామికే అపలోకేత్వావ భుఞ్జితుం లభతి. పరమ్పరభోజనాపత్తి భిక్ఖునీనం నత్థి. నిమన్తితా తం భత్తం భుఞ్జిత్వా వా అభుఞ్జిత్వా వా పవారితా కప్పియం కారాపేత్వా భుఞ్జితుం న లభతి, అకప్పియనిమన్తనేన నిమన్తియమానా ద్వే నిమన్తనాని సమ్పటిచ్ఛితుఞ్చ న లభతీ''తి. తత్థ ''పవారితాపి యాగుం పాతుం లభతీ''తి వుత్తం పాళియం, అట్ఠకథాయఞ్చ అనుఞ్ఞాతత్తా. ''నిమన్తితా అప్పవారితా యాగుం పివతీ''తి హి **పాళియం** వుత్తం. తత్రిదం సిక్ఖాపదవణ్ణనాపుబ్బఙ్గమసన్నిట్ఠానం – నిమన్తితా వా పవారితా వాతి ఏత్థ వాసద్దేన అకప్పియనిమన్తనేన నిమన్తితా అప్పవారితా ఠపేత్వా యాగుం అఞ్ఞం ఖాదనీయం వా భోజనీయం వా ఖాదేయ్య వా భుఞ్జేయ్య వా, పాచిత్తియం అఞ్ఞత్ర సామికానం అపలోకనా. పరమ్పరభోజనాభావేన భిక్ఖునీనం కో గుణో జాతోతి? న ఏతాసం గుణలాభో, కేవలం పాకటతరం

జాతం. భిక్ఖూపి వికప్పేత్వా మిస్సేత్వావ భుఞ్జితుం లభన్తి. సమయే యథాసుఖం లభన్తి. ఇమినా అపలోకనేన కిన్తి? పవారితా వా అనిమన్తితా వా న కిఞ్చి కప్పియం కారాపేత్వా గిలానాతిరిత్తమ్పి లభన్తి, నిమన్తితా చ పవారితా చ యాగుమ్పి న లభన్తి, అపలోకేత్వాపి న లభన్తీతి.

చతుత్థసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆరామవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. గబ్భినివగ్గవణ్ణనా

౧. పఠమాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౦౭౭. ''గబ్భిని''న్తి దస్సనాదీహిపి గబ్భసమ్భవతో వుత్తం. **పదభాజనే**పి పవారితభావో న దిస్సతి.

౧౦౭౯. ధాతి వాతి ఏత్థ దారకం సామికానం దత్వా ఆహటే వడ్ఢేతి, తథా మాతాపీతి కేచి.

౧౦౮౦. ''సిక్ఖమాన''న్తి పాఠం దీపవాసినో రోచేన్తి కిరియాకిరియత్తా, జమ్బుదీపవాసినో ''సిక్ఖమానా''తి. తస్సత్థో సిక్ఖాధమ్మమాననతో సిక్ఖమానాతి. ఇధ కిరియా న హోతి, సఞ్ఞావ అధిప్పేతా. న ఏతాసు అసిక్ఖితా ఉపసమ్పాదేతబ్బా ఉపజ్ఝాయినీఆదీనం ఆపత్తిభావా. ''తస్సా ఉపసమ్పదా హోతి ఏవా''తి వదన్తి.

౧౦౮౨. ధమ్మకమ్మేతి ఉపసమ్పదకమ్మం అధిప్పేతం.

౧౧౧౨. వుట్ఠాపితన్తి సామణేరిభూమితో యాయ థేరియా ఉపసమ్పదాపేక్ఖా వుట్ఠపితా, సా థేరీ వుట్ఠాపితా నామ, తేనేవ పున విసేసనత్థం **''పవత్తిని''**న్తి ఆహ.

పఠమాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

గబ్భినివగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. కుమారిభూతవగ్గవణ్ణనా

౨. దుతియాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౧౨౪. ''అనుజానామి , భిక్ఖవే, అట్ఠారసవస్సాయ కుమారిభూతాయ...పే... సిక్ఖాసమ్ముతిం దాతు''న్తి ఇధ వుత్తం వియ ''అనుజానామి, భిక్ఖవే, దసవస్సాయ గిహిగతాయ...పే... సిక్ఖాసమ్ముతిం దాతు''న్తి న వుత్తం, తస్మా ''పరిపుణ్ణద్వాదసవస్సాయ ఏవ గిహిగతాయ సిక్ఖాసమ్ముతి దాతబ్బా''తి వుత్తం. గిహిగతాయ సిక్ఖాసమ్ముతి దాతబ్బాతి ఏకేతి కత్వా దసవస్సాయపి వట్టతి . కస్మా? ''అనాపత్తి పరిపుణ్ణద్వాదసవస్సం పరిపుణ్ణసఞ్ఞా వుట్ఠాపేతీ'తి (పాచి॰ ౧౧౮౩-౧౧౮౫) చ 'అనాపత్తి పరిపుణ్ణద్వాదసవస్సం గిహిగతం...పే... సిక్ఖితసిక్ఖం వుట్ఠాపేతీ'తి (పాచి॰ ౧౧౮౭-౧౧౯౧) చ

వుత్తత్తా”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. కిం ఇమినా పరిహారేన. “దసవస్సాయ గిహిగతాయ సిక్ఖాసమ్ముతి దాతబ్బా”తి హి వుత్తం. “గిహిగతాతిపి వత్తుం న వట్టతీ’తి సచే వదన్తి, కమ్మం కుప్పతీ”తి లిఖితం.

౧౧౪౮. అహమేవ నూన...పే.... అలజ్జినీ, యా సఙ్ఘోతి ఏత్థ యా అహమేవ నూన బాలాతి అత్థో. “యం సఙ్ఘో”తిపి అత్థి, తత్థ యం యస్మా దేతి, తస్మా అహమేవ నూన బాలాతి అత్థో.

౧౧౦౫. పురిససంసట్ఠా కుమారకసంసట్ఠా చణ్డీ సోకావాసావకథం సిక్ఖమానాతి వుచ్చతి, **పదభాజనే** ఏవ చాయం సిక్ఖమానా “ఛసు ధమ్మేసు సిక్ఖితసిక్ఖా”తి కస్మా వుత్తన్తి? పుబ్బే గహితసిక్ఖత్తా, పుబ్బే పరిపుణ్ణసిక్ఖత్తా చ ఏవం వుచ్చతీతి వేదితబ్బం.

౧౧౬౬-౭. పహూతం ఖాదనీయం భోజనీయం పస్సిత్వాతి ఏత్థ “సిక్ఖమానాయ ఞాతకా కిర సమ్పాదయింసు, తం పస్సిత్వా థేరే భిక్ఖూ ఉయ్యోజేసి. ఉయ్యోజేత్వా తేసం ఛన్దం గహేత్వా పుబ్బే ఛన్దదాయకే గణం కత్వా సేసానం ఛన్దం ఛన్దమేవ కత్వా కమ్మం కారాపేసీ”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. **ఛన్దం విస్సజ్జేత్వా**తి ఏత్థ **అనుగణ్ఠిపదే** ఏవం వుత్తం “ఇదం కమ్మం అజ్జ న కత్తబ్బం. ‘యథాసుఖ’న్తి వత్వా విస్సజ్జితం హోతి, తస్మా యో కోచి ముఖరో, బాలో వా కిఞ్చాపి ‘యథాసుఖ’న్తి వదతి, థేరాయత్తత్తా పన థేరస్స అనుమతియా సతియా విస్సజ్జితో హోతి, అసతియా న హోతి, తథాపి పున ఛన్దం గహేత్వావ కమ్మం కరోన్తి, అయం పయోగో. గహణే పయోజనం పన నత్థి. సఙ్ఘత్థేరో చే విస్సజ్జేతి, ఛన్దం గహేత్వావ కాతబ్బం. **ఛన్దం విస్సజ్జేత్వా కాయేన వుట్ఠితాయా**తి ఏత్థ ఇధ సమ్బాధో, ‘అముకమ్హి ఠానే కరిస్సామా’తి హత్థపాసం విజహిత్వాపి గచ్ఛన్తి చే, నత్థి దోసో. కిఞ్చాపి నత్థి, తా పన హత్థపాసం అవిజహిత్వావ గచ్ఛన్తి, అయం పయోగో”తి. “రత్తిపారివాసియే ఉపోసథపవారణావ న వట్టతి, అఞ్ఞకమ్మం పన వట్టతి. ఉపోసథపవారణాపి అనుపోసథపవారణదివసే న వట్టన్తి, ఇతరం సబ్బకాలం వట్టతి. పరిసపారివాసియే హత్థపాసం అవిజహిత్వా చతూసు గతేసు చతువగ్గకరణీయే అఞ్ఞస్మిం పఞ్చసు దససు వీసతీసు గతేసు సేసేహి విసుం తహిం తహిం గన్త్వాపి పున సన్నిపాతట్ఠానం ఆగన్త్వా కాతుం వట్టతి. అజ్ఝాసయపారివాసియే హత్థపాసం అవిజహిత్వా యథానిసిన్నావ నిసిన్నా చే, పున కాతుం వట్టతి హత్థపాసస్స అవిజహితత్తా”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. తేసం పోరాణానం మతేన ఛన్దపారివాసియమేవేకం న వట్టతీతి ఆపన్నుజ్ఝఞ్చ దస్సితం, ఇధాపి తం విసుం న దస్సితం అసమ్భవతోతి ఏకే. ఛన్దదాయకే పరిసం పత్వా గతే తస్స పుబ్బఛన్దదానం ఛన్దపారివాసియన్తి నో తక్కోతి ఆచరియో.

తత్రిదం సన్నిట్ఠానం – పరిసపారివాసియే **అట్ఠకథాయం** “అఞ్ఞత్ర గచ్ఛామాతి ఛన్దం అవిస్సజ్జేత్వావ ఉట్ఠహన్తి...పే.... కమ్మం కాతుం వట్టతీ”తి వుత్తవచనే హత్థపాసా విజహనం న పఞ్ఞాయతి. ఏత్థ పన కమ్మప్పత్తానం హత్థపాసస్స అవిజహనమేవ ఇచ్ఛితబ్బన్తి కత్వా **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. కిఞ్చాపి న పఞ్ఞాయతి, అప్పటిక్ఖిత్తత్తా పన వట్టతీతి చే? న, పటిక్ఖిత్తత్తా. కథం? ఛన్దో నామ కమ్మప్పత్తేసు భిక్ఖూసు ఏకసీమాయ సన్నిపతితేసు ఆగచ్ఛతి, నాసన్నిపతితేసు. ఇధ హి “ఛన్దం అవిస్సజ్జేత్వా”తి చ “ఛన్దస్స పన అవిస్సట్ఠత్తా”తి చ వుత్తం. “అజ్ఝాసయం అవిస్సజ్జేత్వా”తి చ “అజ్ఝాసయస్స అవిస్సట్ఠత్తా”తి చ న వుత్తం, తస్మా ఛన్దస్స అవిస్సజ్జనం కమ్మప్పత్తానం హత్థపాసావిజహనేనేవ హోతి, న విజహనేతి సిద్ధం.

హోతి చేత్థ –

“యతో ఆగమనం యస్స, తదభావస్స నిగ్గహే;
తస్మా సన్నిపతితేసు, భిక్ఖూసు తస్స భేదతో”తి.

రత్తిపారివాసియఛన్దో వియ రత్తిపారివాసియపారిసుద్ధిపీతి తదనులోమేన వట్టతి స్వాతనాయ ఛన్దో వా పారిసుద్ధి వా పవారణా వా, తాయ కమ్మం కాతుం వట్టతి. ఉపోసథపవారణా పన అనుపోసథదివసే న వట్టతి, ఇతరం వట్టతి. పన్నరసిఉపోసథం చాతుద్దసియం కాతుం వట్టతి ఖేత్తత్తా. న చాతుద్దసిఉపోసథం పన్నరసియం అఖేత్తత్తా అనుపోసథదివసత్తా పాటిపదదివసత్తాతి ఏకచ్చే ఆచరియా, తస్మా తేసం మతేన చాతుద్దసిఉపోసథం తతియం, సత్తమం వా పన్నరసియం కాతుం న వట్టతి. యం పనేత్థ వుత్తం **అట్ఠకథాయం** “సచే చాతుద్దసికం ఉపోసథం కరిస్సామాతి నిసిన్నా, పన్నరసోతి కాతుం వట్టతీ”తి. తతో “పన్నరసియమేవ ‘చాతుద్దసికం ఉపోసథం కరిస్సామా’తి నిసిన్నా పునదివసే అత్తనో తం ఉపోసథం ‘పన్నరసో’తి కాతుం వట్టతీతి అత్థో”తి ఏవం పరిహరన్తి, తం తేసం మతం “తథారూపపచ్చయే సతి అఞ్ఞస్మిమ్పి చాతుద్దసే ఉపోసథం కాతుం వట్టతీ”తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) ఇమినా **మాతికాట్ఠకథా**వచనేన న సమేతి. న హి తత్థ “అఞ్ఞస్మిమ్పి పన్నరసే చాతుద్దసికం కాతుం వట్టతీ”తి వుత్తం. ఏవం సన్తేపి “సకిం పక్ఖస్స చాతుద్దసే వా పన్నరసే వా”తి అనుఞ్ఞాతదివసే పరియాపన్నత్తా ఛన్నం చాతుద్దసికానం పచ్ఛిమా పన్నరసీ అనుపోసథదివసో న హోతీతి సిద్ధం హోతి. కిఞ్చాపి సిద్ధం, ఇమినా పన “ఆవాసికానం పన్నరసో, ఆగన్తుకానం చాతుద్దసో, ఆగన్తుకేహి ఆవాసికానం సమసమేహి వా అప్పతరేహి వా అనువత్తితబ్బ”న్తి వచనమేత్థ నిరత్థకం హోతీతి వేదితబ్బం.

దుతియాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

కుమారిభూతవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ఛత్తుపాహనవగ్గవణ్ణనా

౧౧. ఏకాదసమాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౧౨౧౪. ఉపచారం సన్ధాయ కథితన్తి “ద్వాదసహత్థం ఉపచారో”తి లిఖితం.

౧౨౨౧. సుత్తన్తే ఓకాసం కారాపేత్వా వినయం వా అభిధమ్మం వా పుచ్ఛతీతి ఏత్థ చ తీణి పిటకాని అత్తనో అత్తనో నామేన వుత్తానీతి కత్వా అభిధమ్మో బుద్ధేన భాసితో ఏవాతి దీపితం హోతి.

౧౨౨౪-౫. ధనో చ ఉదరో చ **ధనుదరా**. “సంకచ్చికాయ పమాణం తిరియం దియడ్ఢహత్థా”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. “అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తియా”తి బహూసు పోత్థకేసు, సబ్బాదిసేసకణ్డే వియ “ఉపచారం అతిక్కమన్తియా”తి పాఠో అప్పకేసు, సోవ పాఠో. **అట్ఠకథాయం** “పరిక్ఖేపం అతిక్కమన్తియాతి ఏకేన పాదేన అతిక్కన్తే దుక్కటం, దుతియేన పాచిత్తియం. ఉపచారేపి ఏసేవ నయో”తి వచనమ్పి “ఉపచారం అతిక్కమన్తియా”తి పాఠోతి దీపేతీతి నో తక్కోతి ఆచరియో.

ఏకాదసమాదిసిక్ఖాపదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఛత్తుపాహనవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిగమనవణ్ణనా

గిరగ్గసమజ్జాదీని “అచిత్తకాని లోకవజ్జానీ”తి వుత్తత్తా “నచ్చ”న్తి వా “గన్ధో”తి వా అజానిత్వాపి దస్సనేన, విలిమ్పనేన వా ఆపజ్జనతో వత్థుఅజాననచిత్తేన **అచిత్తకాని**. “నచ్చ”న్తి వా “గన్ధో”తి వా జానిత్వా పస్సన్తియా, విలిమ్పన్తియా చ అకుసలత్తా ఏవ **లోకవజ్జాని**. చోరివుట్ఠాపనాదీని “చోరీ”తిఆదినా వత్థుం జానిత్వా కరణే ఏవ ఆపత్తిసబ్భావతో **సచిత్తకాని**. ఉపసమ్పదాదీనం ఏకన్తేన అకుసలచిత్తేనేవ అకత్తబ్బత్తా **పణ్ణత్తివజ్జాని**. “ఇధ సచిత్తకాచిత్తకతా పణ్ణత్తిజాననాజాననతాయ అగ్గహేత్వా వత్థుజాననాజాననతాయ గహేతబ్బా”తి లిఖితం. **అనుగణ్ఠిపదే** పన “గిరగ్గసమజ్జాదీని ‘అచిత్తకాని లోకవజ్జానీ’తి వుత్తత్తా ‘నచ్చ’న్తి వా ‘సఙ్ఘాణీ’తి వా ‘గన్ధో’తి వా తస్స నామవసేన అజానిత్వా మాయాకారస్స మాయాని సీసట్ఠిఆదీని పటిసఙ్ఖాయ పస్సన్తియా, అక్ఖమాలాదిఅత్థాయ సఙ్ఘాణిం కటియా బన్ధన్తియా, ‘సేదగన్ధం అపనేత్వా బుద్ధపూజం కరిస్సామీ’తి ఉప్పన్నేన చిత్తేన గన్ధం విలిమ్పేత్వా నహాయన్తియా చ ఆపత్తిసబ్భావతో నామేన సద్ధిం నామవసేన వా వత్థుస్స అజాననచిత్తేన **అచిత్తకాని** నామ. న అన్ధకారే ‘కటిసుత్తమిద’న్తి సఞ్ఞాయ సఙ్ఘాణిం గహేత్వా కటియం ధారణకాలే, మత్తికాసఞ్ఞాయ చ గన్ధం గహేత్వా విలిమ్పనకాలే ఆపత్తిసబ్భావతో ‘అచిత్తకానీ’తి వత్తబ్బాని. తస్మిం కాలే అనాపత్తి, తేనేవ సఙ్ఘాణియా అసఙ్ఘాణిసఞ్ఞావారేపి ‘ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా’తి పాళి న వుత్తా. యథా ‘ఖేత్తఆబాధపచ్చయా, కటిసుత్తకం ధారేతీ’తి వచనతో వినాపి అకుసలేన సఙ్ఘాణిఆదీని సక్కా ధారేతున్తి సిద్ధం, ఏవం ఆబాధపచ్చయా వినాపి అకుసలేన న సక్కా సురం పాతున్తి సిద్ధం ‘అనాపత్తి ఆబాధపచ్చయా మజ్జం పివతీ’తి పాళియా అభావతో. అకుసలేన వినా మధుపుణ్ణముట్ఠియం పక్ఖిత్తమజ్జస్స అజ్ఝోహరణకాలాదీసు సురాపానాపత్తిం ఆపజ్జతీతి చ సిద్ధం ‘మజ్జే అమజ్జసఞ్ఞీ పివతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా’తి (పాచి. ౩౨౮) వుత్తత్తా. కింబహునా, కామభోగసఞ్ఞాయ సద్ధిం ‘సఙ్ఘాణీ’తి చ ‘గన్ధో’తి చ జానిత్వా వినా అనాపత్తికారణేన ధారేన్తియా ఏకన్తాకుసలత్తా **లోకవజ్జాని** నామ వుచ్చన్తి. ఇమినా ఉపాయేన సేసేసుపి నయో నేతబ్బో. ఏత్థ సురాపానాధికారే ఉపతిస్సత్థేరవాదో”తి వుత్తం. అసంకచ్చికసిక్ఖాపదే “అపరిక్ఖిత్తస్స గామస్స ఉపచారం ఓక్కమన్తియాతి పాఠో”తి చ “పణీతభోజనవిఞ్ఞత్తి, అచేలకసిక్ఖాపదం, నిమన్తితస్స చారిత్తాపజ్జనం, దుట్ఠుల్లప్పటిచ్ఛాదనం, ఊనవీసతివస్సుపసమ్పదం, మాతుగామేన సద్ధిం సంవిధాయ అద్ధానగమనం, రాజన్తేపురప్పవేసనం, సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛా వికాలే గామప్పవేసనం, నిసీదనం, వస్సికసాటికన్తి పాఠో”తి చ వుత్తం.

నిగమనవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పాచిత్తియకణ్డవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉభతోవిభఙ్గట్ఠకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

మహావగ్గవణ్ణనా

౧. మహాఖన్ధకవణ్ణనా

బోధికథావణ్ణనా

యం ఖన్ధకే లీనపదాదిభేద-పకాసనం దాని సుపత్తకాలం;

తస్మా అపుబ్బం వినయత్థమేవ, వక్ఖామి సఙ్ఖేపగహణత్థం.

తత్థ కేనట్ఠేనాయం ఖన్ధకోతి? ఖన్ధానం సమూహత్తా విభఙ్గో వియ. తే పన కథన్తి? ఖన్ధానం పకాసనతో దీపనతో. **ఖన్ధా**తి చేత్థ పబ్బజ్జాదివినయకమ్మసఙ్ఖాతా, చారిత్తవారిత్తసిక్ఖాపదసఙ్ఖాతా చ పణ్ణత్తియో అధిప్పేతా. పబ్బజ్జాదీని హి భగవతా పఞ్ఞత్తత్తా "పణ్ణత్తియో"తి వుచ్చన్తి. పణ్ణత్తియఞ్చ **ఖన్ధ**-సద్దో దిస్సతి "దారుక్ఖన్ధో అగ్గిక్ఖన్ధో ఉదకక్ఖన్ధో"తిఆదీసు వియ. తేసం పణ్ణత్తిసఙ్ఖాతానం ఖన్ధానం పకాసనతో వణ్ణనతో పబ్బజ్జక్ఖన్ధకాదయో వీసతి "ఖన్ధకా"తి వుత్తా, అవసానే ద్వే తంసదిసత్తా వేలాయ సదిసత్తా సీలస్స వేలాతి వచనం వియ. అపిచ భాగరాసత్థతాపేత్థ యుజ్జతే తేసం పణ్ణత్తీనం భాగతో చ రాసితో చ విభత్తత్తా. కిం పనేతేసం ఖన్ధకానం అనుపుబ్బకారణన్తి? నాయం పుచ్ఛా సమ్భవతి, అఞ్ఞథా వుత్తేసుపి తప్పసఙ్గానతిక్కమనతో. అథ వా పబ్బజ్జుపసమ్పదాపుబ్బఙ్గమత్తా సాసనప్పవేసనస్స తదత్థసఙ్గహకో **మహాఖన్ధకో** పఠమం వుత్తో. కేనాతి చే? ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరేహి. భగవతా పన తత్థ తత్థ ఉప్పన్నవత్థుం పటిచ్చ తథా తథా వుత్తాని, న ఇమినా అనుక్కమేన. థేరా పన తం తం పయోజనం పటిచ్చ సమానజాతికే ఏకజ్ఝం కత్వా అనుక్కమేన సఙ్గాయింసు. సేసానం పయోజనం తత్థ తత్థేవ ఆవి భవిస్సతి.

ఖన్ధకోవిదాతి పణ్ణత్తిభాగరాసట్ఠేన నేసం ఖన్ధత్థకోవిదా, నిరుత్తిపటిసమ్భిదాపారప్పత్తాతి అత్థో. తేసం అనుత్తానత్థానం పదానం సంవణ్ణనా. కస్మా పనేవం విసేసితన్తి? తతో సేసభాగా యుత్తా. మాతికాట్ఠుప్పత్తిగ్గహణమ్పేత్థ పదభాజనియగ్గహణేనేవ వేదితబ్బం. యేహి అత్థా యేసం పదవిసేసానం అట్ఠకథాయం పకాసితా, తేసం తే పదవిసేసే పున ఇధ వదేయ్యామ, వణ్ణనాయ పరియోసానం కదా భవే తే తే అత్థేతి వుత్తం, తం తస్స నిద్దేసేన యుజ్జతి. ఉత్తానా చేవ యా పాళి, తస్సా సంవణ్ణనాయ కిన్తి వత్తబ్బం? న హి అత్థా ఉత్తానాతి సమ్భవతి. అధిప్పాయానుసన్ధీహితిఆదివచనేహిపి తం వచనం సమ్భవతీతి చే? న, అత్థగ్గహణేన చేత్థ పదవిసేసానం గహితత్తా. తే హి అత్థతో అనపేతత్థేన, అభిధానత్థేన వా అత్థోపచారేన వా అత్థాతి వేదితబ్బా. **సంవణ్ణనానయో**తి సంవణ్ణనా నామ అవుత్తేసు ఊహాపోహక్కమనిదస్సనతో "నయో"తి వుత్తో.

౧. **ఉరువేలా**తి యథావుత్తవాలికరాసివసేన లద్ధనామకో గామో, తస్మా సమీపత్థే ఏతం భుమ్మం. తథాభావదస్సనత్థం "**నజ్జా నేరఞ్జరాయ తీరే**"తిఆది వుత్తం. అఞ్ఞథా తస్మిం వాలికరాసిమ్హి విహరతీతి ఆపజ్జతి, "ఉరువేలం పిణ్డాయ పావిసీతి యేన ఉరువేలసేనానిగమో"తిఆదివచనవిరోధో చ. **అట్ఠకథాయం** పన మూలకారణమేవ దస్సితం. తత్థ **తం సన్ధాయ వుత్తం…పే… దట్ఠబ్బో**తి నిగమనవచనం. తం కిమత్థన్తి చే? గామం సన్ధాయ యథావుత్తపదత్థసమ్భవదస్సనత్థం. "సో పన గామో తదుపచారేన ఏవం నామం లభతీ"తి వచనం పన అవుత్తసిద్ధన్తి కత్వా న వుత్తన్తి వేదితబ్బం, అథ వా యస్స "ఉరువేలా"తి యథావుత్తవాలికరాసిస్స, తస్స సమీపగామస్సపి నామం. తత్థ ఆయస్మా **ఉపాలిత్థేరో** న ఇధ గామం సన్ధాయ

“ఉరువేలాయం విహరతీ”తి ఆహ గోచరగామపయోజనాభావతో. న హి భగవా తం గామం గోచరం కత్వా తదా తత్థ విహాసి, తస్మా ఏత్థ వాలికరాసిస్స సమీపే బోధిరుక్ఖమూలే విహారం సన్ధాయ సో ఏవమాహాతి దస్సేతుకామో అట్ఠకథాచరియో ఏవమాహాతి వేదితబ్బం, తస్మా భగవతో గామతో దూరతరే అరఞ్ఞే అభిసమ్బోధిదీపనేన దుతియుప్పత్తిట్ఠాననియమం తీహి పదేహి అకాసి థేరోతి వేదితబ్బం, అఞ్ఞథా పదత్తయవచనపయోజనాభావతో. తత్థ నదన్తా గచ్ఛతీతి నదీ. నేలఞ్జలాయాతి వత్తబ్బే **ల**-కారస్స **ర**-కారం కత్వా ‘‘**నేరఞ్జరాయా**’’తి వుత్తం, కద్దమసేవాలవిరహితత్తా నిద్దోసజలాయాతి అత్థో, నీలజలాయాతి తస్సా నామమేవ వా ఏతం.

బోధిరుక్ఖమూలేతి ఏత్థ చ బోధి వుచ్చతి అభిసమ్బోధో. సో చ అత్థతో భగవతో చతుత్థమగ్గఞాణం హోతి “విమోక్ఖన్తికమేతం నామ”న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౬౨) పటిసమ్భిదావచనతో. కిఞ్చాపి తం నామకరణభూతం చతుత్థఫలఞాణమ్పి వత్తుం సమ్భవతి, కత్తబ్బకిచ్చానం పన కరణతో తం చతుత్థమగ్గఞాణమేవ ఏత్థ బోధీతి వేదితబ్బం. తేనేవ **పాళియం** “తతియవిజ్జాయ ఆసవానం ఖయఞాణాయా”తి తదేవ దస్సితం. **అట్ఠకథాయం** పన “బోజ్ఝఙ్గా”తి, “బోధిపక్ఖియా ధమ్మా”తి చ. తత్థ యస్మా చతూసు మగ్గేసు ఞాణం “బోధీ”తి వుచ్చతి, తస్మా సామఞ్ఞతో వత్తుకామతాధిప్పాయవసేన “బోధి వుచ్చతి చతూసు మగ్గేసు ఞాణ”న్తి (చూళని॰ ఖగ్గవిసాణసుత్తనిద్దేస ౧౨౧) వుత్తం ఇధాధిప్పేతఞాణస్సపి తదన్తోగధత్తా. అథ వా **పాళియం** భగవతో ఆదిమగ్గత్తయవచనస్స వుత్తట్ఠానాభావా చతుత్థమగ్గఞాణమేవ భగవతో ఉప్పన్నం, న భగవా సోతాపన్నాదిభావం పత్వా బుద్ధో జాతోతి సమయన్తరప్పసఙ్గనివారణత్థం “చతూసూ”తి వుత్తం ఆదిత్తయస్స చతుత్థఉపనిస్సయసమ్భవేన బోధిపరియాయసిద్ధితో. “పుగ్గలోపి సేనాసనమ్పి ఉపనిస్సయపచ్చయేన పచ్చయో”తి (పట్ఠా॰ ౧.౧.౯ పచ్చయనిద్దేస) వచనతో ఫలహేతుకో ఫలజనకో రుక్ఖో ఫలరుక్ఖోతి వియ బోధిహేతురుక్ఖో బోధిరుక్ఖోతి వేదితబ్బో. ఏత్థ “యస్మా కేవలం బోధీతి రుక్ఖస్సపి నామం, తస్మా బోధీ”తి పరతో వుత్తం. నిగ్రోధాదిరుక్ఖతో అస్స విసేసనవచనం పన తదఞ్ఞబోధిమూలప్పసఙ్గనివారణత్థం. మగ్గఞాణఞ్హి కుసలమూలత్తా బోధి చ తం మూలఞ్చాతి సఙ్ఖ్యం లభేయ్య. పఠమాభిసమ్బుద్ధో నిసీదతీతి సమ్బన్ధో. తేన అభిసమ్బుద్ధదివసేన సద్ధిం అట్ఠాహం ఏకపల్లఙ్కేన నిసిన్నభావం దస్సేతి. ఏత్థ **ఏక**-సద్దో తస్స నిసజ్జాసఙ్ఖాతస్స పచ్చఙ్గానుయోగానురూపస్స పల్లఙ్కస్స అఞ్ఞేన ఇరియాపథేన అనన్తరియభావం అథస్స అకోపితభావం దస్సేతి. **విముత్తిసుఖ**న్తి ఏత్థ విముత్తియం వా సుఖన్తి న సమ్భవతి. పఞ్చమజ్ఝానికత్తా భగవతో ఫలసమాపత్తిసఙ్ఖాతా విముత్తి ఏవ అనుజజ్ఝనట్ఠేన నిబ్బానసుఖన్తి విముత్తిసుఖం, తం సమాపజ్జనేన పటిసంవేదీ అనుభవన్తో నిసీది. వేనేయ్యకాలానతిక్కమనతో తం అపేక్ఖమానో నిసీది, న విముత్తిసుఖసఙ్గేన.

అథ ఖోతి అధికారన్తరారమ్భే నిపాతద్వయం. తేన విముత్తిసుఖం పటిసంవేదయమానో న పటిచ్చసముప్పాదం మనసాకాసి, కిన్తు తతో వుట్ఠాయాతి దస్సేతి . పటివేధవసేనేవ సుమనసికతస్స పటిచ్చసముప్పాదస్స పునప్పునం మనసికరణం గమ్భీరత్తా అస్సాదజననతో, న అపుబ్బనయదస్సనాధిప్పాయతో. పచ్చక్ఖభూతసబ్బధమ్మత్తా భగవతో అసమ్మోహతో, పటివిద్ధస్స విసయతో వా మనసికరణం పన విజితదేసపచ్చవేక్ఖణం వియ రఞ్ఞో అపుబ్బం పీతిం జనేతి. వుత్తఞ్హి “అమానుసీ రతీ హోతి, సమ్మా ధమ్మం విపస్సతో”తి (ధ॰ ప॰ ౩౭౩). **రత్తియా పఠమం యామ**న్తి అచ్చన్తసంయోగవసేన ఉపయోగవచనం, తేన తస్స వికప్పనానత్తతం దస్సేతి. కిఞ్చాపి “అనులోమపటిలోమం మనసాకాసీ”తి ఏకతోవ వుత్తం, తథాపి ఇమినా అనుక్కమేనాతి దస్సనత్థం ‘‘**అవిజ్జాపచ్చయా**’’తిఆది. తత్థ చ కిఞ్చాపి పవత్తిమత్తపచ్చవేక్ఖణా అధిప్పేతా కథం పఞ్ఞాయతీతి? పఠమభావాయ, పటిలోమమనసికరణం పన అనులోమే

పచ్చయానం, పచ్చయుప్పన్నానఞ్చ తథాభావసాధనత్థం. యస్మా అవిజ్జాయ ఏవ నిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో, న అఞ్ఞథా, తస్మా సఙ్ఖారానం అవిజ్జా పచ్చయో, తస్సా చ సఙ్ఖారా ఫలన్తి దీపనతో. తథా నిబ్బానపచ్చవేక్ఖణాయ అనులోమమనసికరణం కారణనిరోధా ఫలనిరోధసాధనత్థం. ఏత్థ చ అనుభావతో నిబ్బానం దస్సితం. న హి తం అవిజ్జాదినిరోధమత్తన్తి. తత్థ "యతో ఖయం పచ్చయానం అవేదీ"తి వచనేన అనులోమో నాధిప్పేతోతి సిద్ధం. మగ్గపచ్చవేక్ఖణాయ వత్తబ్బం నత్థి, ఉభయత్థపి కిచ్చతో, ఆరమ్మణతో చ తస్స మగ్గస్స విసయతో చ తత్థ మగ్గో దస్సితో.

తత్థాహ – "పటిచ్చసముప్పాదం పటిలోమం మనసాకాసీ"తి న యుజ్జతి, న హి పటిలోమాపదేసేన నిద్దిట్ఠం నిబ్బానం పటిచ్చసముప్పాదో భవితుమరహతీతి? వుచ్చతే – న, తదత్థజాననతో. అనులోమపటిలోమన్తి హి భావనపుంసకం. అనులోమతో, పటిలోమతో చ తం పటిచ్చసముప్పాదం మనసాకాసీతి హి తత్థ అత్థో. అఞ్ఞథా నిరోధస్స పటిలోమప్పసఙ్గాపత్తియేవాపజ్జతి. పటిలోమే చ పనేతస్మిం అనుక్కమనియమో అనులోమే అనుక్కమనియమతో సిద్ధోతి వేదితబ్బం. ఏవం సతి పటిచ్చసముప్పాదస్స పటిలోమో నామ అపటిచ్చసముప్పాదోతి సిద్ధం హోతి. తేన వుత్తం **అట్ఠకథాయం "నిరోధో హోతీతి అనుప్పాదో హోతీ"**తిఆది. ఏవం సన్తే పుబ్బాపరవిరోధో హోతి. కథం? **పటిచ్చా**తి హి ఇమినా ఫలస్స పచ్చయపరిగ్గహేన, పచ్చయానఞ్చ పచ్చయాయత్తుపగమనేన తస్స ఉప్పాదాభిముఖభావదీపనతో అసముప్పాదో న సమ్భవతి, తస్మా అపటిచ్చసముప్పాదోతి ఏవం ఉభయపటిక్ఖేపేన పనస్స పటిలోమతా వేదితబ్బాతి ఏకే. తం అయుత్తం తస్స అనులోమభావనియమనతో, అత్థాతిసయాభావతో, తస్మా అప్పటిచ్చసముప్పాదో తస్స పటిలోమోతి వేదితబ్బం. తేనేవ భగవతా **పాళియం** పచ్చయపచ్చయుప్పన్ననిరోధో వుత్తో. తత్థ హి "అవిజ్జాయ త్వేవ అసేసవిరాగనిరోధా"తి ఏవం పచ్చయస్స సముచ్ఛిన్నపచ్చయభావవసేన పచ్చయనిరోధం, ఫలస్స పచ్చయపటిగ్గహాభావవసేన పచ్చయుప్పన్ననిరోధఞ్చ దీపేతి. దువిధో **పాళియం** నిరోధో అత్థతో అనుప్పాదో నామ హోతీతి కత్వా **అట్ఠకథాయం** "నిరోధో హోతీతి అనుప్పాదో హోతీ"తి వుత్తం. ఏవం సన్తే నిబ్బానం పచ్చయపచ్చయుప్పన్నానం నిరోధమత్తన్తి ఆపజ్జతీతి చే? న, తస్సానుభావదీపనాధిప్పాయతో. **విదితవేలాయ**న్తి మనసికతవేలాయన్తి అత్థో, అఞ్ఞథా తతో పుబ్బే అవిదితప్పసఙ్గతో.

ఝాయతోతి ఏత్థ కామం లక్ఖణూపనిజ్ఝానేన ఝాయతో బోధిపక్ఖియధమ్మా పాతుభవన్తి, చతుఅరియసచ్చధమ్మా వా పకాసన్తి, తథాపి పుబ్బభాగే సమథాదియానికవిభాగదస్సనత్థం ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానగ్గహణం. చతుసచ్చధమ్మగ్గహణం కామం అనులోమపటిచ్చసముప్పాదదస్సనాధికారేన విరుజ్ఝతి, తథాపి "యో దుక్ఖం పరిజానాతి, సో సముదయం పజహతీ"తి లద్ధివసేన కతన్తి వేదితబ్బం.

౨. **"పచ్చయక్ఖయస్సా"**తి కిచ్చపరియాయవసేన వుత్తం. తేన పచ్చయనిబ్బానం, తదుపనిస్సయనిబ్బానఞ్చాతి దువిధం నిబ్బానం దస్సితం హోతీతి. కామఞ్చ తం న కేవలం పచ్చయక్ఖయమత్తం కరోతి, అథ ఖో పచ్చయుప్పన్నక్ఖయమ్పి కరోతి. యతో ఉభిన్నమ్పి నిరోధో దస్సితో, తథాపి హేతునిరోధా ఫలనిరోధోతి కత్వా "పచ్చయక్ఖయస్సా"తి వుత్తం. **వుత్తప్పకారా ధమ్మా**తి ఏత్థ చతుసచ్చగ్గహణం పఠమగాథాయం వుత్తనయవిపల్లాసేన కతన్తి వేదితబ్బం.

౩. **సముదయనిరోధసఙ్ఖాతో అత్థో**తి ఏత్థ సముదయో కిచ్చవసేన, నిరోధో ఆరమ్మణకిరియాయ. ఏతేన ద్విప్పకారా నిరోధా దస్సితా హోన్తి తస్స అనుభావస్స వసేనాతి అత్థో. యస్మా పల్లఙ్కాభుజితట్ఠానఞ్చ "పల్లఙ్కో"తి వుచ్చతి, తస్మా ఫలాధిగమట్ఠానం "పల్లఙ్కా"న్తి వుత్తం.

అజపాలకథావణ్ణనా

౪. **సమ్మోదీతి** హితకామతాయ భగవా తేన బ్రాహ్మణేన సద్ధిం సమ్మోది. **వేదేహి అన్తన్తి** ఏత్థ నిబ్బానం అన్తో నామ. **వేదానం వా అన్తం గతత్తాతి** ఏత్థ అరహత్తం. తత్థ పఠమేన వేదన్తగూ యస్మా, తస్మా ఏవ వుసితబ్రహ్మచరియో. దుతియేన వేదన్తగూ యస్మా, తస్మా వుసితబ్రహ్మచరియోతి ఏవం యోజనా కాతబ్బా. కిఞ్చాపి బ్రాహ్మణస్స చతుసచ్చయుత్తం అత్థతో వుత్తం, **ఉదానగాథాయం** వుత్తపటివేధాభావం సన్ధాయ "ధమ్మచక్కప్పవత్తన"న్తి వుచ్చతీతి పరిహారో.

అజపాలకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ముచలిన్దకథావణ్ణనా

౫. ముచలిన్దవత్థుమ్హి **ఏతమత్థన్తి** ఇదాని వత్తబ్బమత్థం సన్ధాయ వుత్తం. **తం వివేకన్తి** ఉపధివివేకం . "అబ్యాపజ్జం సుఖం లోకే"తి ఇమినా పఠమమగ్గం దస్సేతి తేన సత్తేసు మారణవసేన ఉప్పజ్జనకబ్యాపాదప్పహానసిద్ధితో. "పాణభూతేసు సంయమో"తి ఇమినా దుతియమగ్గం దస్సేతి. మగ్గీ హి పుగ్గలో అవసిట్ఠబ్యాపాదతనుత్తవసేన పాణభూతేసు సంయతో హోతి విహింసాధిప్పాయాభావతో. ఏవం చత్తారో హి మగ్గా అనుక్కమేనాపి గహితా హోన్తి.

ముచలిన్దకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాజాయతనకథావణ్ణనా

౬. **రాజాయతనం** పాతలి. "చతుద్దిసా ఆగన్త్వా"తి పాఠసేసో. ముఖవట్టియం కిరస్స దిన్నానం చతున్నమ్పి లేఖాపరిచ్ఛేదో అత్థి, తే వాణిజా దేవతాయ గారవదస్సనేన భగవతో రూపకాయదస్సనేన పసన్నత్తా సరణం అగ్గహేసుం. దేవతాయ "భగవా రాజాయతనమూలే పఠమాభిసమ్బుద్ధో"తి వచనం సుత్వా సావకసఙ్ఘాభావం, అభిసమ్బుద్ధధమ్మసబ్భావఞ్చ జానింసూతి వేదితబ్బం. జానన్తీతి బుద్ధాతి సమ్బన్ధో.

రాజాయతనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

బ్రహ్మయాచనకథావణ్ణనా

౭. **అధిగతో ఖో మ్యాయన్తిఆదిమ్హి ధమ్మోతి** చతుసచ్చధమ్మో, గమ్భీరత్తా **దుద్దసో**. దుద్దసత్తా **దురనుబోధో**. **సన్తోతి** నిబ్బుతో. **పణీతోతి** అతప్పకో. ఇదం ద్వయం లోకుత్తరమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **అతక్కావచరోతి** తక్కేన ఆకారపరివితక్కేన ఓగాహితబ్బో న హోతి, ఞాణేనేవ అవచరితబ్బోతి అత్థో. **పణ్డితవేదనీయోతి** సమ్మాపటిపదం పటిపన్నేహి పణ్డితేహి వేదనీయో. **సబ్బసఙ్ఖారసమథోతిఆది** సబ్బం నిబ్బానమేవ. తఞ్హి ఫలూపచారేన ఏకమ్పి సమానం తథా తథా వుచ్చతి. **రామాతి** పజా. అను అను అచ్ఛరియా **అనచ్ఛరియా**. తేసం భగవతో పుబ్బభాగపటిపదం సుతపుబ్బానం, ధమ్మస్స వా గమ్భీరభావం అధిగతపుబ్బానం. కిఞ్చాపి భగవతో చత్తారోపి మగ్గా సుఖప్పటిపదా, తథాపి బోధిసత్తపటిపదం సన్ధాయ **''కిచ్ఛేన మే''**తి వుత్తం. "పకాసితం పకాసితు"న్తి ఉభయథాపి పాఠో. **పరేతేహి** యుత్తేహి. **రాగరత్తాతి** కామరాగదిట్ఠిరాగేహి రత్తా. అత్తనిచ్చాదిగాహకా న దక్ఖన్తి న పస్సిస్సన్తి.

౮. సహంపతి కిర “నస్సతి వత భో లోకో”తి ఇమం సద్దం తథా నిచ్ఛారేతి, యథా దససహస్సిలోకధాతుబ్రహ్మానో సుత్వా సన్నిపతింసు. పఞ్ఞామయే అక్ఖిమ్హి సన్తానానుసయితవసేన అప్పం పరిత్తం రాగాదిరజం ఏతేసం, ఏవంసభావాతి **అప్పరజక్ఖజాతికా**. **అస్సవనతాతి** అస్సవనతాయ.

సమలేహి సత్థారేహి. **అపాపురేత**న్తి వివర ఏతం. **అమతస్స ద్వార**న్తి అరియమగ్గం, చతుసచ్చధమ్మం వా. విజ్జత్తయచతుమగ్గఞాణేహి పునప్పునం **బుద్ధం** పటివిద్ధం. **సేలే**తి సిలామయే. విగతరజత్తా సుఖదస్సనయోగ్గే ఇతో చ ఏత్తో చ ఆగన్త్వా యథా ఠితో చక్ఖుమా పురిసో సమన్తతో జనతం పస్సేయ్య. త్వమ్పి **సుమేధ** సున్దరపఞ్ఞ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణాధిగమాయ **సమన్తచక్ఖు**. సబ్బకిలేససఙ్గామానం విజితత్తా **విజితసఙ్గామ**. జాతికన్తారాదినిత్థరణత్థం వేనేయ్యజనసత్థవాహనసమత్థతాయ **సత్థవాహ**. కామచ్ఛన్దఇణస్స అభావతో **అణణ**.

౯. **బుద్ధచక్ఖునా** ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణేన చ ఆసయానుసయఞాణేన చ. ఇమేసఞ్హి ద్విన్నం ఞాణానం “బుద్ధచక్ఖూ”తి నామం. **ఉప్పలినియ**న్తి ఉప్పలవనే. ఏవం సేసేసుపి . **అన్తో నిముగ్గపోసీనీ**తి యాని అన్తో నిముగ్గానేవ పోసియన్తి, తత్థ యాని **ఉదకం అచ్చుగ్గమ్మ ఠితాని,** తాని సూరియరంసిసమ్ఫస్సం ఆగమయమానాని ఠితాని అజ్జ పుప్ఫనకాని. యాని **సమోదకం ఠితాని,** తాని స్వే పుప్ఫనకాని. యాని ఉదకానుగ్గతాని, తాని తతియదివసే పుప్ఫనకాని. ఉదకా పన అనుగ్గతాని అఞ్ఞానిపి సరోగఉప్పలాదీని నామ హోన్తి. యాని నేవ పుప్ఫిస్సన్తి మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖానేవ భవిస్సన్తి, తాని పాళినారుళ్హాని, ఆహరిత్వా పన దీపేతబ్బాని. ఏతేహి ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ విపఞ్చితఞ్ఞూ నేయ్యో పదపరమోతి చత్తారో పుగ్గలా యోజేతబ్బా. **పచ్చభాసీ**తి పతి అభాసి.

అపారుతాతి వివటా. పచ్ఛిమస్స పదద్వయస్స అయమత్థో. అహఞ్హి అత్తనో పగుణం సుప్పవత్తమ్పి ఇమం పణీతం ఉత్తమం ధమ్మం కాయవాచాకిలమథసఞ్ఞీ హుత్వా నాభాసి.

బ్రహ్మయాచనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చవగ్గియకథావణ్ణనా

౧౦. ఇదాని పన సబ్బో జనో సద్ధాభాజనం ఉపనేతు, పూరేస్సామి నేసం సఙ్కప్పన్తి. **అప్పరజక్ఖజాతికో**తి సమాపత్తియా విక్ఖమ్భితకిలేసత్తా నిక్కిలేసజాతికో. **ఆజానిస్సతీ**తి చే న నిట్ఠానమకంసు ధమ్మసఙ్గాహకా తే వినయక్కమఞ్ఞా, అహం దేసేయ్యం పటివిజ్ఝిస్సతీతి అధిప్పాయో, “ముద్ధాపి తస్స విపతేయ్యా”తి (అ॰ ని॰ ౮.౧౧; పారా॰ ౨) ఏత్థ వియ అభూతపరికప్పో కిరేసో. లోకే తస్స అధిముత్తభావదీపనత్థఞ్హి ఇదం వచనం అత్తనో తదుపదేసేన అవిదితభావదీపనత్థం. తస్స అనన్తేవాసికభావదీపనత్థన్తి ఏవమాదీని పనేత్థ పయోజనాని. **భగవతోపి ఖో ఞాణ**న్తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం తస్స మరణారమ్మణం ఉప్పజ్జి. తేన తతో పుబ్బే తస్స సతి ధమ్మదేసనాయ ఖిప్పం జాననభావారమ్మణన్తి దీపేతి. పరోపదేసతో అజానిత్వా పచ్చక్ఖతో మరణసచ్ఛికిరియమ్పి దస్సేతి. బుద్ధానమ్పి అనేకఞాణసమోధానాభావతో సువుత్తమేతం. చిత్తపుబ్బికా హి చిత్తప్పవత్తి, అఞ్ఞథా నవసత్తపాతుభావప్పసఙ్గో. సబ్బధమ్మానం ఏకతో గహణే విరుద్ధకాలానం ఏకతో జాననప్పసఙ్గో. తతో ఏకఞాణస్స వితథభావప్పత్తిదోసో, తస్మా సబ్బస్స వినానేకఞాణసమోధానం ఆపజ్జితధమ్మేసు అప్పటిహతఞాణవన్తత్తా పన సబ్బఞ్ఞూ ఏవ భగవాతి వేదితబ్బం, న

సబ్బకాలం ఏకతో. ఆళారాదీనం మరణాజాననతోతి చే? న, తస్స జాననేన పుథుజ్జనస్సాపి సబ్బఞ్ఞుతాపత్తిప్పసఙ్గతో. యదాభావేన యదాభావో తబ్భావేన తస్సాభావప్పసఙ్గో లోకే సిద్ధోతి. "భగవతోపి ఖో ఞాణం ఉదపాదీ"తి వచనతో తస్స మరణజాననం సిద్ధన్తి కత్వా భవం మతేనేవ భగవా సబ్బఞ్ఞూతి సిద్ధం న దేవతారోచనతో పుబ్బే అజాననతోతి చే? న, విసేసం పరిగ్గహేత్వా అన్తరా పజాననతో, దేవతాయ సబ్బఞ్ఞుభావప్పత్తిదోసతో చ. న హి నో కస్సచి వచనేన అఞ్ఞాసీతి.

అపిచ కిమిదం తత్థ జాననం నామ తదారమ్మణఞాణుప్పత్తీతి చే? న, లోకే సబ్బఞ్ఞునో అచ్చన్తాభావప్పసఙ్గతో. సాధికా హి మయా ఏకఞాణక్ఖణే సబ్బం ఞాణం, తదఞ్ఞేసఞ్చ తదఞ్ఞాణానుప్పత్తి. అపిచ సబ్బఞ్ఞునో సబ్బధమ్మవిసయే ఞాణపచ్చుపట్ఠానసిద్ధి తస్స ఞాణస్స అత్తనావ అత్తనో అవిసయోతి చే? న, హేతునిదస్సనానుప్పత్తితో. అపిచ "భగవతోపి ఖో ఞాణం ఉదపాదీ"తి ఏత్థ విసేసవచనం అత్థి. యేన దేవతారోచనుత్తరకాలమేవ భగవతో ఞాణం ఉదపాదీతి పఞ్ఞాయతి. న హి వచనపుబ్బాపరియభావమత్తేన తదత్థపుబ్బాపరియతా హోతి, తస్మా అయుత్తమేతం. **అభిదోసకాలఙ్కతో**తి పఠమయామే కాలఙ్కతో. "మజ్ఝిమయామే"తిపి వదన్తి. ఉభయత్థపి మహాజానియో. సత్తదివసబ్భన్తరే, ఏకదివసబ్భన్తరే చ పత్తబ్బమగ్గఫలతో పరిహీనత్తా మహతీ జాని అస్సాతి **మహాజాని**. తేసు హి ద్వీసు ఆళారో ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనభవే నిబ్బత్తో, ఉదకో భవగ్గే, తస్మా నేసం ధమ్మదేసనాయ అక్ఖణే నిబ్బత్తభావం సన్ధాయ భగవా ఏవం చిన్తేసి, న ఇతో మనుస్సలోకతో చుతిభావం సన్ధాయాతి వేదితబ్బం. అబుద్ధవేనేయ్యతఞ్చ సన్ధాయాతి నో తక్కో, అఞ్ఞథా అనిట్ఠప్పసఙ్గోతి ఆచరియో.

బోధిసత్తస్స జాతకాలే సుపినపటిగ్గాహకా చేవ లక్ఖణపరిగ్గాహకా చ అట్ఠ బ్రాహ్మణా. తేసు తయో ద్విధా బ్యాకరింసు "ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతో అగారం అజ్ఝావసన్తో రాజా హోతి చక్కవత్తి, పబ్బజన్తో బుద్ధో"తి. పఞ్చ బ్రాహ్మణా "అగారే న తిట్ఠతి, బుద్ధోవ హోతీ"తి ఏకంసబ్యాకరణావ అహేసుం. తేసు పురిమా తయో యథామన్తపారం గతా. ఇమే పన మన్తపారం అతిక్కమన్తా అత్తనా లద్ధం పుఞ్ఞమహత్తం విస్సజ్జేత్వా బోధిసత్తం ఉద్దిస్స పురేతరమేవ పబ్బజింసు. ఇమే సన్ధాయ వుత్తం **"పఞ్చవగ్గియా"**తి. "తేసం పుత్తా"తిపి వదన్తి, తం **అట్ఠకథాయం** పటిక్ఖిత్తం. కస్మా పనేత్థ భగవా "బహూపకారా ఖో మే"తి చిన్తేసి. కిం ఉపకారకానం ఏవ ఏస ధమ్మం దేసేతి, ఇతరేసం న దేసేతీతి? నో న దేసేతి. ఉపకారానుస్సరణమత్తకేనేవ వుత్తన్తి అట్ఠకథానయో. అత్తనో కతఞ్ఞుకతవేదిభావప్పకాసనత్థం, కతఞ్ఞుతాదిపసంసనత్థం, పరేసఞ్చ కతఞ్ఞుభావాదినియోజనత్థం, ఖిప్పజాననప్పసఙ్గనివారణత్థం.

౧౧. **అన్తరా చ గయం అన్తరా చ బోధి**న్తి గయాయ చ బోధియా చ మజ్ఝే తిగావుతన్తరే ఠానే. బోధిమణ్డతో హి గయా తీణి గావుతాని. బారాణసినగరం అట్ఠారస యోజనాని. ఉపకో పన బోధిమణ్డస్స చ గయాయ చ అన్తరే భగవన్తం అద్దస. **అన్తరా**-సద్దేన పన యుత్తత్తా ఉపయోగవచనం కతం. ఈదిసేసు చ ఠానేసు అక్ఖరచిన్తకా ఏకమేవ అన్తరాసద్దం పయుజ్జన్తి, సో దుతియపదేపి యోజేతబ్బో. అయోజియమానే పన ఉపయోగవచనం న పాపుణాతి. ఇధ పన యోజేత్వావ వుత్తోతి.

సబ్బాభిభూతి సబ్బం తేభూమకధమ్మం అభిభవిత్వా ఠితో. **తణ్హక్ఖయే**తి నిబ్బానే. **విముత్తో**తి ఆరమ్మణతో విముత్తో. **నత్థి మే పటిపుగ్గలో**తి మయ్హం పటిపుగ్గలో నామ నత్థి, అసదిసోతి అత్థో, మమ సబ్బఞ్ఞుభావే దోసం దస్సేత్వా లోకే ఠాతుం అసమత్థతాయ మమ పచ్చత్థికపుగ్గలో వా నత్థీతి అత్థో. **ఆహఞ్ఛం అమతదున్దుభి**న్తి ధమ్మచక్కపటిలాభాయ అమతభేరిం పహరిస్సామీతి గచ్ఛామి.

అరహాసి అనన్తజినో భవితుం యుత్తో త్వన్తి అత్థో. ఇదమ్పి అత్తనో సత్థునామం. **హుపేయ్యాసీతి** ఆవుసో ఏవమ్పి నామ భవేయ్య. **పక్కామీతి వఙ్కహారజనపదం** నామ అగమాసి. భగవాపి "తత్థ తస్స మిగలుద్దకస్స ధీతుయా చాపాయ ఉక్కణ్ఠిత్వా పున ఆగన్త్వా అనాగామీ అయం భవిస్సతీ"తి ఉపనిస్సయసమ్పత్తిం దిస్వా తేన సద్ధిం ఆలపి. సో చ తథేవాగన్త్వా పబ్బజిత్వా అనాగామీ హుత్వా అనుక్కమేన కాలం కత్వా అవిహేసు ఉప్పజ్జిత్వా అరహత్తం పాపుణి.

౧౨. సణ్ఠపేసున్తి కతికం అకంసు. **పధానవిబ్భన్తోతి** పధానతో భట్ఠో పరిహీనో. "అభిజానాథ ను భాసితమేత"న్తి, "వాచం భాసితమేవ"న్తి చ ఏవరూపం కఞ్చి వచనభేదం అకాసీతి అధిప్పాయో. **భగవన్తం సుస్సూసింసూతి** భగవతో వచనం సోతుకామా అహేసుం. **అఞ్ఞాతి** అఞ్ఞాయ, జానితున్తి అత్థో.

౧౩. అథ కిమత్థం ఆమన్తేసీతి? తతోపి సుట్ఠుతరం పటిజాననత్థం, ధమ్మస్స అభిభారియదుల్లభభావదీపనత్థం, అక్ఖరవిక్ఖేపనివారణత్థఞ్చ. తత్థ **ద్వేమేతి** అన్తద్వయవచనం అఞ్ఞేసమ్పి తదన్తోగధభావతో. అపిచ యోజనావసేన. తణ్హాఅవిజ్జాతి హి సంసారప్పవత్తియా సీసభూతా ద్వే కిలేసా. తే చ సమథవిపస్సనానం పటిపక్ఖభూతత్తా **అన్తా** నామ. తేసు తణ్హావసేన కామసుఖల్లికానుయోగం భజన్తో సమథం పరిహాపేతి బాలో, తథా అవిజ్జావసేన అత్తకిలమథానుయోగం భజన్తో గచ్ఛన్తో విపస్సనన్తి న సక్కా ఉభో ద్వే అన్తే అప్పహాయ అమతం అధిగన్తున్తి ఏవం వుత్తా. అపిచ లీనుద్ధచ్చపహానదస్సనమేతం. లీనో హి నిక్ఖిత్తవీరియారమ్భో కామసుఖఞ్చ భజతి, ఇతరో అచ్చారద్ధవీరియో అత్తకిలమథం. ఉభోపి తే వీరియసమతాయ పటిపక్ఖత్తా అన్తా నామ. అపిచ తిస్సో సాసనే పటిపదా వుత్తా ఆగాళ్హా, నిజ్ఝామా, మజ్ఝిమా చ. తత్థ **ఆగాళ్హా** "పాణాతిపాతీ హోతి, నత్థి కామేసు దోసో"తి ఏవమాదికా. **నిజ్ఝామా** "అచేలకో హోతి, ముత్తాచారో"తి ఏవమాదికా, **మజ్ఝిమా** "అయమేవ అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో"తి ఏవమాదికా. తత్థ కామసుఖల్లికానుయోగో ఆగాళ్హా నామ పటిపదా హోతి సబ్బాకుసలమూలత్తా. అత్తకిలమథానుయోగో నిజ్ఝామా నామ అత్తజ్ఝాపనతో. ఉభోపేతే మజ్ఝిమాయ పటిపదాయ పటిపక్ఖభూతత్తా అన్తా నామ, తస్మా ఇమేవ సన్ధాయ ద్వేమేతి. కిమత్థం భగవా "పబ్బజితేన న సేవితబ్బా"తి పబ్బజితే ఏవ అధికరోతి, న గహట్ఠేతి? పబ్బజితానం తదధిముత్తత్తా, సుఖపరివజ్జనసమత్థతాయ, తదధికతత్తా చ పబ్బజితా ఏత్థ అధికతా, న గహట్ఠా. యది ఏవం కిమత్థం కామసుఖల్లికానుయోగమాహ, నను తే పకతియాపి కామపరిచ్చాగం కత్వా తం నిస్సరణత్థం పబ్బజితాతి? న, తేసం అన్తద్వయనిస్సితత్తా. తే హి ఇధ లోకే కామేన విసుద్ధిమిచ్ఛన్తి అత్తకిలమథానుయోగమనుయుత్తా తస్సేవ తపస్స ఫలేన పేచ్చ దిబ్బే కామే ఆసీసమానా దళ్హతరం కామసుఖల్లికానుయోగమనుయుత్తాతి వేదితబ్బా . అన్తత్థో పన ఇధ కుచ్ఛితట్ఠేన వేదితబ్బో "అన్తమిదం, భిక్ఖవే, జీవికానం, యదిదం పిణ్డోల్య"న్తిఆదీసు (ఇతివు॰ ౯౧; సం॰ ని॰ ౩.౮౦) వియ.

యో చాయం కామేసు కామసుఖల్లికానుయోగోతి ఏత్థ **కామేసూతి** వత్థుకామో అధిప్పేతో, దుతియో కిలేసకామో . తంసమ్పయుత్తసుఖమేత్థ కామసుఖం నామ. తేన విపాకసుఖస్స నిరవజ్జభావం దీపేతీతి. **అల్లీయనం** నామ తదభినన్దనా. **అనుయోగో** నామ భవన్తరే తదనుయోగపత్థనా. హానభాగియకరత్తా కుసలపక్ఖస్స, హీనపుగ్గలభావితత్తా, హీనధాతుపభవత్తా చ లామకట్ఠేన **హీనో**. గామనివాసిసత్తధమ్మత్తా **గమ్మో**. పుథుజ్జనసాధారణత్తా **పోథుజ్జనికో**. **అనరియోతి** అరియానం అనధిప్పేతత్తా, అరియధమ్మపటిపక్ఖత్తా, అనరియకరత్తా, అనరియధమ్మత్తా, అనరియాచిణ్ణత్తా చ వేదితబ్బో. అనత్థసఞ్ఞాతసంసారభయావహత్తా, అనత్థఫలనిబ్బత్తకత్తా చ **అనత్థసంహితో**. అత్తనో కేవలం ఖేదూపగమో అత్తకిలమథో నామ. సో దిట్ఠిగతపుబ్బకత్తతపానుక్కమకిరియావిసేసం నిస్సాయ పవత్తతి, తస్స దిట్ఠివసేన అనుయోగో

అత్తకిలమథానుయోగో నామ. అత్తవియోగవిత్తాపరిస్సమత్తా, అనుపాయపవత్తత్తా సమ్పజ్జమానో మిగయోనిగోయోనికుక్కురయోనిసూకరయోనీసు పాతాయతి. విపచ్చమానో నరకం నేతీతి అనత్థసంహితో. **ఏతే త్వాతి** ఏతే తు. **తథాగతేనాతి** అత్తానం అవితథాగమనం ఆవి కరోతి, తేనేతం దస్సేతి "న మయా పరివితక్కితమత్తేన వితక్కితా, కిన్తు మయా తథాగతేనేవ సతా అభిసమ్బోధిఞాణేన అభిసమ్బుద్ధో"తి. **చక్ఖుకరణీతి**ఆదీహి పన తమేవ పటిపదం థోమేతి. భేసజ్జం ఆతురస్స వియ "చక్ఖుకరణీ"తి ఇమినా ఞాణచక్ఖువిసోధనం వుత్తం. **ఞాణకరణీతి** ఇమినా అన్ధకారవిధమనం వుత్తం. **ఉపసమాయాతి** కిలేసపరిళాహపటిప్పస్సద్ధి వుత్తా. **అభిఞ్ఞాయాతి** సచ్చపటివేధనం వుత్తం. **సమ్బోధాయాతి** సచ్చపటివిజ్ఝనం వుత్తం. **నిబ్బానాయాతి** సోపాదిసేసనిబ్బానధాతుయా అనుపాదిసేసనిబ్బానధాతుయాతి ఏవం యథాసమ్భవం యోజేత్వా కథేతబ్బం.

౧౪. కస్మా పనేత్థ భగవా అఞ్ఞత్థ వియ అనుపుబ్బిం కథం అకథేత్వా పఠమమేవ అసేవితబ్బమన్తద్వయం వత్వా మజ్ఝిమపటిపదం దేసేసీతి? అత్తాదిమిచ్ఛాభిమాననివారణత్థం, కుమ్మగ్గపటిపత్తినివారణత్థఞ్చ అన్తద్వయవజ్జనం వత్వా అత్తనో విసేసాధిగమదీపననయేన అబాహుల్లికాదిభావదస్సనత్థం, తేసఞ్చ మజ్ఝిమపటిపదాదీపనేన తత్థ అనుయోజనత్థం పచ్ఛా సమ్మాపటిపదం దేసేసి, తతో తస్స మజ్ఝిమపటిపదాసఙ్ఖాతస్స అరియమగ్గస్స విసయదస్సనత్థం చతుసచ్చధమ్మం సఙ్ఖేపవిత్థారవసేన దేసేతుకామో **"ఇదం ఖో పన, భిక్ఖవే, దుక్ఖ"**న్తిఆదిమాహ, అయమేత్థ అనుసన్ధి. "ఇదం దుక్ఖం అరియసచ్చన్తి మే, భిక్ఖవే"తిఆది సుత్తానుసన్ధిపకఆసనత్థం అయమనుక్కమో వేదితబ్బో. యథావుత్తం పటిపదం సుత్వా కిర కోణ్డఞ్ఞో ఆహ "కథం భగవతా వుత్తపటిపదాయ ఉప్పత్తి సియా. అయఞ్హి పటిపదా కిలేసానం అనుప్పత్తియా సతి సమ్భవతి, న అఞ్ఞథా. కిలేసానఞ్చ యది లోభతో ఉప్పత్తి ఖుప్పిపాసానం వియ, తదాసేవనాయ అనుప్పత్తి సియా, తదవత్థుస్స వా తేసం ఉప్పత్తి. తదవత్థువిపరీతకాయకిలమథాసేవనాయ అనుప్పత్తి సియా. ఉభోపేతా భగవతా 'అన్తా'తి వుత్తా, తస్మా కథం పనేతిస్సాయ సమ్మాపటిపదాయ ఉప్పత్తి సమ్భవేయ్యా"తి. భగవా ఆహ అనుపాయాసేవనతో. కథన్తి చే? –

"సంసారమూలతో ఞాణం, తఞ్చ ఞాణా పహియ్యతి;
జీవితే సతి తం హోతి, తఞ్చ జీవితసాధనే.

"తస్మా ఞాణాయ మేధావీ, రక్ఖే జీవితమత్తనో;
ఞాణసాధనభూతఞ్చ, సీలఞ్చ పరిపాలయే.

"జీవితఞ్చ యథా లోకే, భిన్నే కాయే న విజ్జతి;
తథేవ భిన్నసీలస్స, నత్థి ఞాణస్స సమ్భవో.

"తస్మా ఆయుఞ్చ సీలఞ్చ, ఞాణత్థం రక్ఖతా సతా;
సేవితబ్బా న కామాపి, నాపి కాయవినాసనా.

"కామేసు గేధముపగమ్మ హినో గమ్మఞ్చ,
అచ్ఛేద్ధనో కిలమథం గముపేతి మూళ్హో;
యో మజ్ఝిమం పటిపదం పరమం ఉపేతి,

సో ఖిప్పమేవ లభతే పరమం విమోక్ఖ”న్తి.

సుత్వా తదేతం సుగతస్స వాక్యం,
పఞ్ఞం మునీ సో సుతజం లభిత్వా;
చిన్తామయం ఞాణ పవేసమానో,
ఉచ్ఛిన్దయం పఞ్హమిమం అపుచ్ఛి.

“నిబ్బేధపదట్ఠానం పహాయ ఘోరం,
తపం కథమివాతి సో త్వం;
బ్రూహి తదేవ హోతి భిక్ఖు చర,
విరాగముపయాతి చ దుక్ఖసచ్చస్స;
దస్సనేనేవ దుక్ఖానుభవనా,
తమ్హి దోసస్స పచ్చయో”తి.

సుత్వావ కోణ్డఞ్ఞో మునివచనం,
వుట్ఠాయ హట్ఠో సహసా అవోచ;
“ఉదాహర త్వం భగవా మమేతం,
భిక్ఖు యథా పస్సతి దుక్ఖసచ్చ”న్తి.

చిన్తామయిస్స పఞ్ఞాపరిపుణ్ణా భావనామయిపఞ్ఞాసమ్పత్తి జానితబ్బా ఇమేహి ఇతి భగవా సుత్తమిదమాహాతి కిర. కస్మా భగవా కోణ్డఞ్ఞస్స పురిమమేవ సచ్చదేసనం అవడ్ఢేత్వా అత్తనో అధిగతక్కమమాహాతి? నాహం కస్సచి ఆగమం దేసేమి, అపిచ ఖో సయమేవ ఏవమధిగతోమ్హీతి దస్సనత్థం. తత్థ “పుబ్బే అననుస్సుతేసు ధమ్మేసూ”తి ఇమినా ఇదం అత్థద్వయం దస్సేతి, న మయా ఆళారతో, ఉదకతో వా అయం ధమ్మో సుతో, కిన్తు పుబ్బే అననుస్సుతేస్వేవ ఞాణం మే ఉదపాదీతి మజ్ఝిమాయ పటిపదాయ ఆనుభావం పకాసేతి. అపిచ యస్మా ఏవం పటిపన్నో వినాపి పరోపదేసేన అరియసచ్చాని పస్సతి, తస్మా కథం తుమ్హేవ మమాపదేసేన న పస్సథాతి.

౧౫. **చక్ఖున్తి**ఆదీని పఞ్చ పదాని ఞాణవేవచనానేవ. ఞాణఞ్హి సచ్చానం ఆలోచనతో చక్ఖుభూతత్థజాననతో **ఞాణం**. పకారేహి జాననతో **పఞ్ఞా**. కిలేసవిదారణతో, విజ్ఝనతో చ **విజ్జా**. సచ్చచ్ఛాదకతమవినాసనతో, తేసం గతికోటిపకాసనతో **ఆలోకోతి** వేదితబ్బం. తత్థ పఠమేన పరివట్టేన సచ్చానం అఞ్ఞమఞ్ఞం అసఙ్కరతో ఠపనపఞ్ఞం దస్సేతి, దుతియేన తేసం కత్తబ్బాకారపరిచ్ఛిన్దనపఞ్ఞం, తతియేన సచ్చేసు ఞాణకిచ్చసన్నిట్ఠానం దస్సేతి.

౧౬. **యావకీవఞ్చాతి** ద్వీహి పదేహి యావఇచ్చేవ వుత్తం హోతి “ఇతి చిత్తమనో”తిఆది వియ. రాగాదీహి అకుప్పతాయ **అకుప్పా విముత్తి**. **వేయ్యాకరణన్తి** ధమ్మదేసనా. సా హి ధమ్మానం బ్యాకరణతో పకాసనతో “వేయ్యాకరణ”న్తి వుచ్చతి. **విరజం వీతమలన్తి** ఏత్థ విరజం విసమహేతువాదవిగమతో. వీతమలం అహేతుకవాదవిగమతో. విరజం సస్సతదిట్ఠిప్పహానతో. వీతమలం ఉచ్ఛేదదిట్ఠిప్పహానతో. విరజం పరియుట్ఠానప్పహానతో. వీతమలం అనుసయప్పహానతో. **ధమ్మచక్ఖున్తి** ధమ్మమత్తదస్సనం, న తత్థ సత్తో వా జీవో వా కారకో వా వేదకో వాతి, తేనేవాహ “**యం కిఞ్చి**

సముదయధమ్మం, సబ్బన్తం నిరోధధమ్మ’’న్తి. ఇదఞ్హి తస్స ధమ్మచక్ఖుస్స ఉప్పత్తిఆకారదస్సనత్థం వుత్తం. తఞ్హి నిరోధం ఆరమ్మణం కత్వా కిచ్చవసేన ఏవ సబ్బతం పటివిజ్ఝన్తం ఉప్పజ్జతి.

౧౭. **ధమ్మచక్క**న్తి ఏత్థ దేసనాఞాణం అధిప్పేతం, పటివేధఞాణఞ్చ లబ్భతేవ. ఏత్థ కిమత్థం దేవా సద్దమనుస్సావేసున్తి? నానాదిట్ఠిగతన్ధకారవిధమనతో లద్ధాలోకత్తా, అపాయభయసమతిక్కమనతో అస్సాసం పత్తత్తా, దేవకాయవిమానదస్సనతో పీతిపామోజ్జచలితత్తా చాతి ఏవమాదీనేత్థ కారణాని వదన్తి. పథవికమ్పనమహాసద్దపాతుభావో చ ధమ్మతావసేనేవ హోతీతి ఏకే. దేవతానం కీళితుకామతాయ పథవికమ్పో. బహూనో దేవసఙ్ఘస్స సన్నిపాతతో, భగవతో సరీరప్పభాజాలవిసజ్జనతో చాతి ఏకచ్చే.

౧౮. పబ్బజ్జూపసమ్పదావిసేసన్తి అత్థో. తత్థ **ఇతి**-సద్దో తస్స ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదాపటిలాభనిమిత్తవచనపరియోసానదస్సనో. తదవసానో హి తస్స భిక్ఖుభావో. **స్వాక్ఖాతో**తిఆది ‘‘ఏహీ’’తి ఆమన్తనాయ పయోజనదస్సనవచనం. ‘‘ఏహిభిక్ఖూ’’తి భగవా అవోచ ‘‘స్వాక్ఖాతో ధమ్మో చర…పే॰… కిరియాయా’’తి చ అవోచాతి పదసమ్బన్ధో. తత్థ **చర బ్రహ్మచరియ**న్తి అవసిట్ఠం మగ్గత్తయబ్రహ్మచరియం సమధిగచ్ఛ. కిమత్థం? సమ్మాదుక్ఖస్సన్తకిరియాయాతి అత్థో. ‘‘ఏహిభిక్ఖూ’’తి ఇమినా భగవతో వచనేన నిప్ఫన్నత్తా కారణూపచారేన ‘‘**ఏహిభిక్ఖూపసమ్పదా**’’తి వుత్తా. సావ తస్సాయస్మతో యావజీవం ఉపసమ్పదా అహోసీతి అత్థో. తేన తస్సా ఉపసమ్పదాయ సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతాదినా విచ్ఛేదా వా తదఞ్ఞాయ ఉపసమ్పదాయ కిచ్చం వా నత్థీతి ఇదమత్థద్వయం **అట్ఠకథాయం** దస్సేతి. అట్ఠన్నమ్పి ఉపసమ్పదానం ఏహిభిక్ఖుఓవాదపటిగ్గహణపఞ్హాబ్యాకరణగరుధమ్మపటిగ్గహణూపసమ్పదానం చతున్నం అఞ్ఞతరాయ ఉపసమ్పన్నస్స అన్తరా విచ్ఛేదో వా తదఞ్ఞూపసమ్పదాయ కిచ్చం వా నత్థి, ఇతరస్సత్థీతి. నికాయన్తరికా పనాహు ‘‘బుద్ధపచ్చేకబుద్ధానం నియామోక్కన్తిసఙ్ఖాతాయ ఉపసమ్పదాయ ఞత్తిచతుత్థకమ్మూపసమ్పదఞ్చ దసవగ్గపఞ్చవగ్గకరణీయవసేన ద్విధా భిన్దిత్వా దసవిధోపసమ్పదా’’తి. కా పనేత్థ అత్థతో ఉపసమ్పదా నామాతి? తదధిగతకిరియావసేన నిబ్బత్తియా అసేక్ఖా తదధివాసనచేతనాయ పరిభావితపఞ్చక్ఖన్ధికా అజ్ఝత్తసన్తతి. కా పనేత్థ పరిభావనా నామ? తబ్బిపక్ఖధమ్మజ్ఝాచారవిరుద్ధభావో, తస్స పత్తియా తాయ పరిభావనాయ వసేన కత్థచి ‘‘**సమన్నాగతో**’’తి వుచ్చతి. యథాహ ‘‘లోభేన సమన్నాగతో, భిక్ఖవే, అభబ్బో చత్తారి సతిపట్ఠానాని భావేతు’’న్తిఆది. ఏత్థాహు నికాయన్తరికా ‘‘యథావుత్తాయ ఉపసమ్పదాయ పత్తిసఙ్ఖాతో చిత్తవిప్పయుత్తో సఙ్ఖారక్ఖన్ధపరియాపన్నో ధమ్మో అత్థి, తస్స సన్తతివసేన పుబ్బాపరియం ఉప్పజ్జమానస్స యావ అవిచ్ఛేదో, తావ ఉపసమ్పన్నోతి, అఞ్ఞథా తతో ధమ్మన్తరుప్పత్తిక్ఖణే తస్స ఉపసమ్పన్నస్స అనుపసమ్పన్నభావప్పసఙ్గో ఆపజ్జతీ’’తి. తే వత్తబ్బా ‘‘సుత్తం ఆహరథా’’తి. తే చే వదేయ్యుం ‘‘యో తేసం దసన్నం అసేక్ఖానం ధమ్మానం ఉపాదాయ పటిలాభసమన్నాగమో అరియో హోతి విప్పహీనోతి ఏవమాదీని నో సుత్తానీ’’తి. ఏవం సతి అసన్తధమ్మేహి, పరసన్తేహి చ సమన్నాగమదోసప్పసఙ్గో నేసం పాపుణాతి. కింకారణం? సుత్తసమ్భవతో. యథాహ – ‘‘రాజా, భిక్ఖవే, చక్కవత్తీ సత్తహి రతనేహి సమన్నాగతో హోతీ’’తి (దీ॰ ని॰ ౩.౧౯౯-౨౦౦ అత్థతో సమానం) విత్థారో. వసిభావో తత్థ సమన్నాగతసద్దేన వుత్తో. తస్సహితేసు రతనేసు వసిభావో కామచారో అత్థీతి చే? ఏత్థ వసిభావో సమన్నాగమసద్దేన వుత్తో, అఞ్ఞత్థ పత్తిసఙ్ఖాతో, తం ధమ్మన్తరన్తి. కిమేత్థ విసేసకారణం? నత్థి చ, తస్మా యథావుత్తలక్ఖణావ ఉపసమ్పదా. అయమేవ నయో పబ్బజ్జాదీసుపి నేతబ్బో.

౧౮. కిఞ్చాపి వప్పత్థేరస్స పాటిపదదివసే...పే.... అస్సజిత్థేరస్స చతుత్థియన్తి ఏవం నానాదివసేసు పాటేక్కం ధమ్మచక్ఖుం ఉదపాది, తథాపి ఓవాదసామఞ్ఞేన వప్పభద్దియానం, మహానామఅస్సజీనఞ్చేత్థ ఏకతో వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

౨౦. "రూపం, భిక్ఖవే, అనత్తా"తి కిమత్థం ఆదితోవ అనత్తలక్ఖణం దీపేతీతి? తేసం పుథుజ్జనకాలేపి ఇతరలక్ఖణద్వయస్స పాకటత్తా. తే హి మనాపానం కామానం అనిచ్చతాదస్సనేన సంవిగ్గా పబ్బజింసూతి అనిచ్చలక్ఖణం తావ నేసం ఏకదేసేన పాకటం, పబ్బజితానఞ్చ అత్తకిలమథానుయోగతో కాయికదుక్ఖం, తఞ్చ మానసస్స పచ్చయోతి మానసికదుక్ఖఞ్చ పాకటం, తస్మా తదుభయం వజ్జేత్వా అనత్తలక్ఖణమేవ దీపేతుం ఆరభి. తఞ్చ దీపేన్తో దుక్ఖలక్ఖణేనేవ దీపేతుం **"రూపఞ్చ హిదం, భిక్ఖవే, అత్తా అభవిస్స"**తిఆదిమాహ. కిమత్థన్తి? అనిచ్చలక్ఖణతోపి తేసం దుక్ఖలక్ఖణస్స సుట్ఠుతరం పాకటత్తా. తేసఞ్హి అత్తకిలమథానుయోగమనుయుత్తత్తా, తప్పరాయణభావతో చ దుక్ఖలక్ఖణం సుట్ఠు పాకటం, తస్మా తేన తావ సుట్ఠు పాకటేన అనత్తలక్ఖణం దీపేత్వా పున తదేవ తదుభయేనాపి దీపేతుం "తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, రూపం నిచ్చం వా అనిచ్చం వా"తి వక్ఖతి. **కల్లం నూతి** యుత్తం ను. **ఏతం మమాతి** తణ్హాగ్గాహో. **ఏసోహమస్మీతి** మానగ్గాహో. **ఏసో మే అత్తాతి** దిట్ఠిగ్గాహో. తణ్హాగ్గాహో చేత్థ అట్ఠసతతణ్హావిచరితవసేన, మానగ్గాహో నవవిధమానవసేన, దిట్ఠిగ్గాహో ద్వాసట్ఠిదిట్ఠివసేన వేదితబ్బో.

పఞ్చవగ్గియకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౨౫. యేన సమయేన భగవా పఞ్చవగ్గియే పఞ్చమియం అరహత్తే పతిట్ఠాపేత్వా సత్తమియం **నాళకత్థేరస్స** నాళకపటిపదం ఆచిక్ఖిత్వా భద్దపదపుణ్ణమాయం యసస్స ఇన్ద్రియానం పరిపక్కభావం ఞత్వా తం ఉదిక్ఖన్తో బారాణసియం విహాసి, తేన సమయేన యసో నామాతి సమ్బన్ధో. తస్స కిర ఉప్పత్తితో పట్ఠాయ తస్స కులస్స కిత్తిసద్దసఙ్ఖాతో, పరిజనసఙ్ఖాతో వా యసో విసేసతో పవడ్ఢతి. తేన తస్స మాతాపితరో ఏవం నామమకంసు. **"సుఖుమాలో"**తిఆది కిమత్థం ఆయస్మతా **ఉపాలిత్థేరేన** వుత్తన్తి? పచ్ఛిమజనస్స నేక్ఖమ్మే సముస్సాహనజననత్థం. ఏవం ఉత్తమభోగసమప్పితానమ్పి ఉత్తమేసు భోగేసు అప్పమత్తకేనాపి అసుభనిమిత్తేన వితజ్జేత్వా కాలాకాలం అగణేత్వా వివేకాభిరతియా మహన్తం భోగక్ఖన్ధం తిణం వియ పహాయ గేహతో నిక్ఖమనా అహోసి, కస్స పనఞ్ఞస్స న సియాతి అధిప్పాయో. **సమఙ్గీభూతస్సాతి** తేహి ఏకత్తం ఉపగతస్స, అవివిత్తస్సాతి అత్థో. **నిద్దా ఓక్కమీతి** మనాపేసుపి విసయేసు పవత్తిం నివారేత్వా తస్స చిత్తం అతిక్కమిత్వా అభిభవిత్వా అత్తనో వసం ఉపనేసీతి అత్థో. **సబ్బరత్తియో చాతి** తయోపి యామే. తేన పరిజనస్స వికారదస్సనే కారణం దస్సేతి. రత్తి-సద్దో పనేత్థ కాలే సూరియాభావే, యామే చ పవత్తతీతి విఞ్ఞేయ్యో. యామేవిధ విఞ్ఞేయ్యో తిచీవరవిప్పవాసే చ. **కచ్ఛేతి** కచ్ఛపస్సే. **కణ్ఠేతి** కణ్ఠస్స హేట్ఠా. ముదిఙ్గస్స హి ఉపరి కణ్ఠం ఠపేత్వా సయన్తియా కణ్ఠే ముదిఙ్గం అద్దసాతి అత్థో. **ఆళమ్బరన్తి** పణవం. ఉభతోముఖస్స తనుకా దీఘా. విత్థిన్నసమతలస్స వాదితస్స ఏతం అధివచనం. **విప్పలపన్తియోతి** సుపినదస్సనాదివసేన అసమ్బన్ధపలాపం విప్పలపన్తియో. **సుసానం మఞ్ఞేతి** సుసానం వియ అద్దస సకం పరిజనన్తి సమ్బన్ధో. **ఆదీనవోతి** అసుభభావో. **నిబ్బిదాయ చిత్తం సణ్ఠాతీతి** విముచ్చితుకామతాసఙ్ఖాతాయ ఉక్కణ్ఠాయ చిత్తం నమీతి అత్థో. **ఉదానం ఉదానేసీతి** "ఇతో పట్ఠాయ ఇమాహి ఇత్థీహి సహ నాహం భవిస్సామీ"తి అత్తమనవాచం నిచ్ఛారేసి. ద్వే కిర ఆకారా తస్స పమాదసుత్తపరిజనదస్సనే పాకటా జాతా కిలేసానం బలవభావో, అసుభాకారస్స అతిఓళారికభావో చ. ఏవం

సతి ఓళారికతరే చ అసుభాకారే కిలేసవసేనాయం సబ్బోపి లోకో ఏత్థ పిళితో ముచ్ఛితో. అహో కిలేసా బలవతరాతి హి పస్సతో పస్సతో తస్స ద్వేపి తే ఆకారా పాకటా జాతా, యేనేవమవోచాతి.

“సువణ్ణపాదుకాయో ఆరోహిత్వా”తి ఏతేనస్స నిస్సఙ్గతాయ విస్సట్ఠగమనం దీపేతి. సో హి బలవసంవేగాభితున్నహదయత్తా పరిజనస్స పబోధే సతిపి అత్తనో గమననివారణసమత్థభావం అసహమానో అత్తానం తక్కేన్తో విస్సట్ఠో అగమాసి. **అమనుస్సా**తి దేవతా. తా హి మనుస్సేహి సుగతిపటివేధఞాణసణ్ఠానాదిగుణసామఞ్ఞేన “అమనుస్సా”తి వుచ్చన్తి. న హి అసమానజాతికా తిరచ్ఛానాదయో “అబ్రాహ్మణా”తి వా “అవసలా”తి వా వుచ్చన్తి, కిన్తు జాతిసభాగతాయ ఏవ వసలాదయో “అబ్రాహ్మణా”తి వుచ్చన్తి, ఏవం మనుస్సేహి కేనచి ఆకారేన సభాగతాయ దేవతా “అమనుస్సా”తి వుత్తా. అఞ్ఞథా మనుస్సా న హోన్తీతి తిరచ్ఛానగతాపి “అమనుస్సా”తి వత్తబ్బా భవేయ్యుం.

౨౬. వనగహనం దిస్వా “సుముత్తోహం నగరతో”తి పముదితత్తా భగవతో అవిదూరే ఉదానేసి. **ఇదం ఖో యసా**తి భగవా నిబ్బానం సన్ధాయాహ. తఞ్హి తణ్హాదికిలేసేహి అనుపద్దుతం, అనుపసట్ఠతఞ్చ దస్సనమత్తేనాపి అస్సాదజననతో. **ధమ్మం దేసేస్సామీ**తి యేన తం నిబ్బానం ఇధ నిసిన్నమత్తోవ త్వం అధిగమిస్ససీతి అధిప్పాయో. **కిరా**తి అస్సద్ధేయ్యఅబ్యత్తిపరిహాసేసు నిపాతో, ఇధ అబ్యత్తియం. **సువణ్ణపాదుకాయో ఓరోహిత్వా**తి చ సువణ్ణపాదుకాహి ఓతరిత్వా. నిస్సక్కత్థే హి ఇదం పచ్చత్తవచనం. తస్స నిసిన్నమత్తస్సేవ అఞ్ఞం సమ్మోదనీయం కథం అకత్వా అనామన్తేత్వా అనుపుబ్బిం కథం కథేసి. సుపరిపక్కిన్ద్రియత్తా, పటివేధక్ఖణానతిక్కమనత్థం అనుపద్దుతానుపసట్ఠతానం పాపకధమ్మదేసనాభిముఖచిత్తత్తా, సేట్ఠిస్స గహపతినో అచిరాగమనదస్సనతో చ. కిమత్థం భగవా తస్స సుట్ఠుతరం సంవిగ్గహదయస్స భవతో ముచ్చితుకామస్స భవాభవూపాయానిసంసకథం పఠమమేవ కథేసీతి? సబ్బభవాదీనవదస్సనత్థం. సో హి మనుస్సలోకస్సేవ ఉపద్దుతఉపసట్ఠభావం అద్దస, న సగ్గానన్తి కదాచి సగ్గలోకం సుఖతో మఞ్ఞేయ్య. తత్థ సుఖసఞ్ఞేన నిబ్బానాభిముఖం చిత్తం పేసేయ్యాతి సగ్గానమ్పి ఆదీనవం దస్సేతుకామతాయ అనుపుబ్బిం కథం ఆరభి. ఏత్థ దానం, దానానిసంసం, సీలానిసంసఞ్చ కథేన్తో దానసీలకథం కథేతి నామ. సగ్గవణ్ణం కథేన్తో సగ్గకథం కథేతి నామ. తత్థ వత్థుకామకిలేసకామానం అనిచ్చతం, అపసాదతం, మహాదీనవతఞ్చ కథేన్తో కామానం ఆదీనవం, ఓకారం, సంకిలేసఞ్చ పకాసేతి. నేక్ఖమ్మే తదభావతో చ తంనిస్సరణతో చ తబ్బిపరీతం ఆనిసంసం కథేన్తో నేక్ఖమ్మే ఆనిసంసం పకాసేతి నామ. తత్థ **ఓకార**న్తి అవకారం లామకభావం. **సంకిలేస**న్తి సంకిలిస్సనం బాధనం ఉపతాపనం వాతి అత్థో. **కల్లచిత్తం** పఞ్ఞిన్ద్రియస్స ఆనుభావేన, దిట్ఠియోగవిచికిచ్ఛాయోగానం పఞ్ఞిన్ద్రియేన విహతత్తా. **ముదుచిత్తం** సతిన్ద్రియసమాయోగేన, విహింసాసారమ్భాదికిలేసపవేసం నివారేత్వా చిత్తముదుతాదికుసలధమ్మప్పవేసనం కరోన్తం సహజాతం చిత్తం ముదుం కరోతి. సమాధిన్ద్రియస్స ఆనుభావేన **వినీవరణచిత్తం**. తఞ్హి విసేసతో నీవరణవిపక్ఖభూతన్తి. వీరియిన్ద్రియవసేన **ఉదగ్గచిత్తం**. తఞ్హి థినమిద్ధసఙ్ఖాతలీనభావవిపక్ఖన్తి. సద్ధిన్ద్రియస్స ఆనుభావేన **పసన్నచిత్తం** తస్స పసాదలక్ఖణత్తా. **సాముక్కంసికా**తి ఏతం విసయవసేన దేసనం **ఉపాలిత్థేరో** పకాసేతి. సచ్చాని హి సాముక్కంసికదేసనాయ విసయాని. అఞ్ఞథా దుక్ఖాదీని సాముక్కంసికా ధమ్మదేసనాతి ఆపజ్జతి తస్స విభావనే సచ్చానం నిద్దిట్ఠత్తా.

౨౭. **చతుద్దిసా**తి చతూసు దిసాసు. **అభిసఙ్ఖరేసీ**తి అభిసఙ్ఖరి. కిమత్థన్తి చే? ఉభిన్నం పటిలభితబ్బవిసేసన్తరాయనిసేధనత్థం. యది సో పుత్తం పస్సేయ్య, పుత్తస్సపి ధమ్మచక్ఖుపటిలాభో అరహత్తుప్పత్తి,

సేట్ఠిస్సపి ధమ్మచక్ఖుపటిలాభో న సియా. దిట్ఠసచ్చోపి "దేహి తే మాతుయా జీవిత"న్తి వదన్తో కిమఞ్ఞం న కరేయ్య. యసోపి తం వచనం సుత్వా అరహాపి సమానో సయం అప్పటిక్ఖిపిత్వా భగవన్తం ఉల్లోకేన్తో కిమఞ్ఞాయ సణ్ఠహేయ్య.

౨౮. ఉభోహిపి పత్తబ్బవిసేసకోటియా పత్తత్తా భగవా పున తం పటిప్పస్సమ్భేసి. **పుబ్బే అగారికభూతో**తి తస్స సోతాపన్నకాలం సన్ధాయాహ. సోతాపన్నో హి అగారమజ్ఝే వసనారహత్తా అగారియభూతో నామ హోతి అపబ్బజితో. సమ్పతి పబ్బజితో సమానో అగారమజ్ఝవసనస్స అభబ్బత్తా "అగారికో"తి న వుచ్చతి, తస్మా ఏవమాహ. యస్స దిట్ఠోతి సమ్బన్ధో, యేన దిట్ఠోతి వుత్తం హోతి. "సేయ్యథాపి పుబ్బే అగారికభూతో"తి వచనేన లద్ధనయత్తా పచ్ఛా గహపతి గిహివేసధారిమేవ యసం సన్ధాయాహ "యసేన కులపుత్తేన పచ్ఛాసమణేనా"తి. తత్థ **చర బ్రహ్మచరియ**న్తి ఆభిసమాచారికసీలం బ్రహ్మచరియం చర పరిపూరేహి తావ, యావ సమ్మాదుక్ఖస్సన్తకిరియా, యావ చుతిచిత్తాతి అధిప్పాయో. లిఙ్గబ్రహ్మచరియం సన్ధాయాతి పోరాణా, తఞ్చ యుత్తం. లిఙ్గమత్తఞ్హి సన్ధాయ సో ఆయస్మా "లభేయ్యాహం, భన్తే, పబ్బజ్జం ఉపసమ్పద"న్తి ఆహ.

కిమత్థం భగవా యసస్స మాతు, పజాపతియా చ భత్తకిచ్చం అకత్వావ ధమ్మం దేసేసీతి? యసస్స పబ్బజ్జాయ సోకసల్లసమప్పితత్తా దానఞ్చ సోమనస్సికచిత్తేన న దదేయ్యుం, సత్థరి చ దోమనస్సప్పత్తా హుత్వా మగ్గపటివేధమ్పి న లభేయ్యున్తి భగవా పఠమం తావ తా విగతసోకసల్లహదయాయో కత్వా పున భత్తకిచ్చం అకాసి.

౩౦. **సేట్ఠానుసేట్ఠీన**న్తి అనుక్కమసేట్ఠీనన్తి పోరాణా. "సేట్ఠినో చానుసేట్ఠినో చ యాని కులాని, తాని సేట్ఠానుసేట్ఠాని కులాని, తేసం సేట్ఠానుసేట్ఠీనం కులాన"న్తి లిఖితం. **ధమ్మవినయో**తి సాసనబ్రహ్మచరియం పావచనన్తి ఇధ అత్థతో ఏకం. అథ వా ధమ్మేన వినయో, న దణ్డసత్థేహీతి ధమ్మవినయో, ధమ్మాయ వినయో, న హింసత్థన్తి వా ధమ్మతో వినయో, నాధమ్మతోతి వా ధమ్మో వినయో, నాధమ్మోతి వా ధమ్మానం వినయో, న అఞ్ఞేసన్తి వా ధమ్మకాయత్తా, ధమ్మసామిత్తా వా ధమ్మో భగవా, తస్స ధమ్మస్స వినయో, న తక్కికానన్తి వా ధమ్మవినయో. సమానాధికరణవసేన వా ధమ్మవినయో నీలుప్పలం వియ, ధమ్మో చ వినయో చాతి ధమ్మవినయో ఫలాఫలం వియ నపుంసకమితి పుల్లిఙ్గాపదేసతో అస్స లిఙ్గభావో సిద్ధో, యస్స వా ధమ్మో వినయో, సో ధమ్మవినయో సేతపటో పురిసో వియ, ధమ్మేన యుత్తో వా వినయో ధమ్మవినయో అస్సరథో వియాతి ఏవమాదినా నయేన యోజనా వేదితబ్బా.

౩౪. ''**ఖణ్డసీమం నేత్వా**''తి భణ్డుకమ్మారోచనపటిహరణత్థం వుత్తం. తేన "సభిక్ఖుకే విహారే అఞ్ఞమ్పి ఏతస్స కేసే ఛిన్దా"తి వత్తుం న వట్టతీతి. **పబ్బాజేత్వా**తి ఇమస్స అధిప్పాయపకాసనత్థం ''**కాసాయాని అచ్ఛాదేత్వా ఏహీ**''తి వుత్తం. ఉపజ్ఝాయో చే కేసమస్సుఓరోపనాదీని అకత్వా పబ్బజత్థం సరణాని దేతి, న రుహతి పబ్బజ్జా. కమ్మవాచం సావేత్వా ఉపసమ్పాదేతి, రుహతి ఉపసమ్పదా. అప్పత్తచీవరానం ఉపసమ్పదాసిద్ధిదస్సనతో, కమ్మవిపత్తియా అభావతో చేతం యుజ్జతేవాతి ఏకే. హోతి చేత్థ –

"సలిఙ్గస్సేవ పబ్బజ్జా, విలిఙ్గస్సాపి చేతరా;
అపేతపుబ్బవేసస్స, తం ద్వయం ఇతి చాపరే"తి.

భిక్ఖునా హి సహత్థేన వా ఆణత్తియా వా దిన్నమేవ కాసావం వట్టతి, అదిన్నం న వట్టతీతి పన సన్తేస్వేవ కాసావేసు, నాసన్తేసు అసమ్భవతోతి తేసం అధిప్పాయో. **ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, పబ్బాజేతబ్బో ఉపసమ్పాదేతబ్బో. పఠమం...పే...**

అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఇమేహి తీహి సరణగమనేహి పబ్బజ్జం ఉపసమ్పదన్తి ఏత్థ ఇమినా అనుక్కమేన దిన్నేహి తీహి సరణగమనేహి పబ్బజ్జం ఉపసమ్పదం అనుజానామి కేవలేహీతి అధిప్పాయదస్సనతో –

ఆదిన్నపుబ్బలిఙ్గస్స, నగ్గస్సాపి ద్వయం భవే;
నేతరస్సాతి నో ఖన్తి, సబ్బపాఠానులోమతోతి. –

ఆచరియో . **ఆచరియేన అదిన్నం న వట్టతీ**తి ఏత్థ "పబ్బజ్జా న రుహతీతి వదన్తీ"తి లిఖితం. **పోరాణగణ్ఠిపదే**పి తథేవ లిఖితం. ఉరాదీని **ఠానాని** నామ. సంవుతాదీని **కరణాని** నామ. "అనునాసికన్తం కత్వా ఏకసమ్బన్ధం కత్వా దానకాలే అన్తరా అట్ఠత్వా వత్తబ్బం. విచ్ఛిన్దిత్వా దానేపి యథావుత్తట్ఠానే ఏవ విచ్ఛేదో, అఞ్ఞత్ర న వట్టతీ"తి లిఖితం. అనునాసికన్తే దియ్యమానే ఖలిత్వా "బుద్ధం సరణం గచ్ఛామీ"తి మకారేన మిస్సీభూతే ఖేత్తే ఓతిణ్ణత్తా వట్టతీతి **ఉపతిస్సత్థేరో**. మిస్సం కత్వా వత్తుం వట్టతి, వచనకాలే పన అనునాసికట్ఠానే విచ్ఛేదం అకత్వా వత్తబ్బన్తి **ధమ్మసిరిత్థేరో**. "ఏవం కమ్మవాచాయమ్పీ"తి వుత్తం. **ఉభతోసుద్ధియావ వట్టతీ**తి ఏత్థ మహాథేరో పతితదన్తాదికారణతాయ అచతురస్సం కత్వా వదతి, బ్యత్తసామణేరో సమీపే ఠితో పబ్బజ్జాపేక్ఖం బ్యత్తం వదాపేతి. మహాథేరేన అవుత్తం వదాపేతీతి న వట్టతి. కమ్మవాచాయ ఇతరో భిక్ఖు చే వదతి, వట్టతీతి. సఙ్ఘో హి కమ్మం కరోతి, న పుగ్గలోతి. న నానాసీమపవత్తకమ్మవాచాసామఞ్ఞనయేన పటిక్ఖిపితబ్బత్తా. అథ థేరేన చతురస్సం వుత్తం పబ్బజ్జాపేక్ఖం వత్తుం అసక్కోన్తం సామణేరో సయం వత్వా వదాపేతి, ఉభతోసుద్ధి ఏవ హోతి థేరేన వుత్తస్సేవ వుత్తత్తా. బుద్ధం సరణం గచ్ఛన్తో అసాధారణే బుద్ధగుణే, ధమ్మం సరణం గచ్ఛన్తో నిబ్బానం, సఙ్ఘం సరణం గచ్ఛన్తో సేక్ఖధమ్మం, అసేక్ఖధమ్మఞ్చ సరణం గచ్ఛతీతి అగ్గహితగ్గహణవసేన యోజనా కాతబ్బా. అఞ్ఞథా సరణత్తయసఙ్కరదోసో. **సబ్బమస్స కప్పియాకప్పియ**న్తి దససిక్ఖాపదవినిముత్తం పరామాసాపరామాసాది. "ఆభిసమాచారికేసు వినేతబ్బో"తి వచనతో సేఖియఉపజ్ఝాయవత్తాదిఆభిసమాచారికసీలమనేన పూరేతబ్బం. తత్థ చారిత్తస్స అకరణే వారిత్తస్స కరణే దణ్డకమ్మారహో హోతీతి దీపేతి.

పబ్బజ్జాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుతియమారకథావణ్ణనా

౩౫. "తేన హేతునా"తి వచనతో **పాళియం** "యోనిసోమనసికారాసమ్మప్పధానా"తి హేత్వత్థే నిస్సక్కవచనన్తి వేదితబ్బం.

దుతియమారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉరువేలపాటిహారియకథావణ్ణనా

౩౭-౮. వసేయ్యామాతి "త్వఞ్చ అహఞ్చ వసేయ్యామా"తి పియవచనేన తస్స సఙ్గణ్హనత్థం వుత్తం కిర. **తేజసా తేజ**న్తి ఆనుభావేన ఆనుభావం. తేజోధాతుయా వా తేజోధాతుం. **ఉభిన్నం సజోతిభూతాన**న్తి అనాదరత్థే సామివచనం, భావసత్తమీఅత్థే వా. అగ్యాగారమేవ ఆదిత్తం, న తత్థ వసనకో సత్తజాతికో. అచిన్తేయ్యో హి ఇద్ధివిసయో. కస్మా పన భగవా

అగ్యాగారమ్హి అనాదిత్తం నాధిట్ఠాసీతి? అత్తనో దుక్ఖుప్పాదాభావస్స అనతివిమ్హాదిభావప్పసఙ్గతో. కిమత్థం పరసన్తకం మహాసమ్భారపవత్తం తం వినాసేతీతి? పున యథాపోరాణం ఇద్ధానుభావేన కత్తుకామతాధిప్పాయతో. **పరియాదిన్నో**తి ఖయం నీతో. **తేజసా తేజ**న్తి ఆనుభావేన ఆనుభావం. అగ్యాగారస్స పరిత్తత్తా ఇతరో అత్థో న సమ్భవతి. అయమత్థో "మక్ఖం అసహమానో"తి ఇమినా అతివియ సమేతి. ఇద్ధానుభావమక్ఖనఙ్హి తత్థ **మక్ఖో** నామ. **పత్తేనా**తి పదుమపత్తేనాతిపి పోరాణా. పదుమినిసణ్డే ఠితో హి భగవా తత్థ అహోసీతి తేసం మతి.

౩౮. **దిన్న**న్తి అనుమతిన్తి అత్థో. **అభీతో** నిబ్భయో. కస్మా? యతో సో మగ్గేన భయమతీతో. "**సుమనమనసో**తి సున్దరచిత్తసఙ్ఖాతమనో. సుమనో ఏవ వా"తి లిఖితం. **తేజోవా**తి అగ్గి వియ. **ధాతుకుసలో**తి తేజోధాతుమ్హి కుసలో. "బ్యవహితా చే"తి సద్దలక్ఖణత్తా చ ఉపసగ్గో. తేజోధాతుసమాపత్తీసు కుసలో ఇచ్చేవత్థో. **ఉదిచ్ఛరే**తి ఉల్లోకేసుం. "సంపరివారేసు"న్తి చ లిఖితం. ఇతి ఏవం భణన్తీతి అత్థో. **హతా**తి సమాతి అత్థో, కాళకావ హోన్తీతి కిరేత్థ అధిప్పాయో. ఈసకమ్హి బ్యాపారం అకత్వా ఉపసమానురూపం తిట్ఠన్తి. యే చ అనేకవణ్ణా అచ్చియో హోన్తీతి తం దస్సేతుం "**నీలా అథ లోహితికా**"తిఆదిమాహ.

౪౦. **చతుద్దిసా**తి చతూసు దిసాసు.

౪౪. **పంసుకూలం ఉప్పన్న**న్తి పరియేసమానస్స పటిలాభవసేన ఉప్పన్నం హోతి. చిత్తవిచిత్తపాటిహీరదస్సనత్థాయ చ సా పరియేసనా. సా అయం **సాయం** . తా ఇమా **తయిమా**. ద్వే ఏకతో గహేత్వా వదతి. ఆయామి అహం **ఆయమహం**. **ఏత**న్తి ఏతస్స. **యథా మయ**న్తి యస్మా మయం.

౫౦-౫౧. **ఉదకవాహకో**తి ఉదకోఘో. ఉదకసోతోతి పోరాణా. "**యాయ త్వ**"న్తి పుబ్బభాగవిపస్సనాపటిపదం సన్ధాయ వుత్తం. **చిరపటికా**తి చిరపభుతి, నాగదమనతో పట్ఠాయ చిరపటికా. "చిరపటిసఙ్ఖా"తిపి వదన్తి. **కేసమిస్స**న్తిఆదిమ్హి అట్ఠోకిణ్ణం విసుం విసుం బన్ధిత్వా పక్ఖిత్తత్తా కేసాదయోవ కేసమిస్సాతి పోరాణా. **ఖారికాజమిస్స**న్తి ఏత్థ ఖారీ వుచ్చతి తాపసపరిక్ఖారో. **జటిలే పాహేసీ**తి ద్వే తయో తాపసే పాహేసి. "సోళసాతిరేకఅడ్ఢుడ్ఢాని పాటిహారియసహస్సానీ"తి వుత్తం.

౫౪. అగ్గిహుత్తే కతపరిచయత్తా భగవా తేసం **ఆదిత్తపరియాయ**-మభాసి (సం॰ ని॰ ౪.౨౮). తత్థ ఏకచ్చం ఆరమ్మణవసేన ఆదిత్తం చక్ఖాది రాగగ్గినా, ఏకచ్చం సమ్పయోగవసేన చక్ఖుసమ్ఫస్సపచ్చయా వేదయితాదికేనేవ, ఏకచ్చం అభిభూతత్థేన చక్ఖాది ఏవ జాతిఆదినా , ఏకచ్చం పచ్చయత్థేన, తదేవ సోకాదినాతి యథాసమ్భవమేత్థ ఆదిత్తతా వేదితబ్బా. ఏత్థ కిఞ్చాపి దుక్ఖలక్ఖణమేవేకం పాకటం, తదనుసారేన పన ఇతరం లక్ఖణద్వయమ్పి తేహి దిట్ఠన్తి వేదితబ్బం దుక్ఖాకారస్స ఇతరాకారదీపనతో. సన్తసుఖతణ్హాభినివిట్ఠత్తా పనేసం దుక్ఖలక్ఖణపుబ్బఙ్గమా దేసనా కతాతి వేదితబ్బా.

ఉరువేలపాటిహారియకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

బిమ్బిసారసమాగమకథావణ్ణనా

౫౫-౬. వత్థుకామభూతా ఇత్థియో **కామిత్థియో**. దుతియాదయో **అస్సాసకా**. యస్మా అనుప్పన్నే ఏవ భగవతి బుద్ధకోలాహలం లోకే పరమమేవ వస్ససహస్సం ఉప్పజ్జతి. బ్రహ్మానో చ బ్రాహ్మణవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా వేదేసు

సహస్సత్తయమత్తం బుద్ధపటిసంయుత్తం పరియత్తిం పక్ఖిపిత్వా వాచేన్తి, భగవతో జాతితో పట్ఠాయ చ బుద్ధకథా లక్ఖణఞ్ఞూహి బ్రాహ్మణేహి ఉప్పాదితా, పత్థటా లోకే, తస్మా యుజ్జన్తి, న అఞ్ఞథా. “తమద్దస బిమ్బిసారో, పాసాదస్మిం పతిట్ఠితో”తిఆదిగాథాహి బోధిసత్తకాలే ఏవ అభిసిత్తతా బిమ్బిసారస్స సిద్ధా.

౫౮. ఇధావుసో ఖీణాసవో భిక్ఖు పఞ్చఙ్గవిప్పహీనో హోతి ఛళఙ్గసమన్నాగతో ఏకారక్ఖో చతురాపస్సేనో పణున్నపచ్చేకసచ్చో సమవయసట్ఠేసనో అనావిలసఙ్కప్పో పస్సద్ధకాయసఙ్ఖారో సువిముత్తచిత్తో సువిముత్తపఞ్ఞోతి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౪౮, ౩౬౦; అ॰ ని॰ ౧౦.౧౯) దస అరియవాసా నామ. రూపారూపసమాపత్తియో అట్ఠ నిరోధసమాపత్తి మహాకరుణాసమాపత్తీతిపి పోరాణా. తత్థ నీవరణా **పఞ్చఙ్గా** చ. ఛళఙ్గుపేక్ఖా **ఛళఙ్గా**. సతారక్ఖేన **ఏకారక్ఖా**. సఙ్ఖాయ ఏకం పటిసేవతి, అధివాసేతి, పరివజ్జేతి, సఙ్ఖాయ ఏకం వినోదేతీతి అయం **చతురాపస్సేనో**. పుథుసమణబ్రాహ్మణానం పుథుపచ్చేకసచ్చాని చత్తారి పహీనాని, ఏవం **పణున్నపచ్చేకసచ్చో**. కామేసనా భవేసనా పహీనా హోతి, బ్రహ్మచరియేసనా పటిప్పస్సద్ధా, ఏవం **సమవయసట్ఠేసనో**. కామబ్యాపాదవిహింసాసఙ్కప్పో పహీనో హోతి, ఏవం **అనావిలసఙ్కప్పో**, సుఖస్స చ పహానా…పే॰… చతుత్థం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరతి ఏవం **సువిముత్తచిత్తో** హోతి. రాగో పహీనో ఉచ్ఛిన్నమూలో… పే॰… అనుప్పాదధమ్మోతి పజానాతి, దోసో, మోహో అనుప్పాదధమ్మోతి పజానాతి, ఏవం **సువిముత్తపఞ్ఞో**తి.

“ఠానాఠానం విపాకఞ్చ, ఞాణం సబ్బత్థగామినిం;
అనేకధాతుయో లోకం, అధిముత్తిఞ్చ పాణినం.

“జానాతి ఇన్ద్రియానఞ్చ, పరోపరియతం ముని;
ఝానాదిసంకిలేసాది-ఞాణం విజ్జత్తయం తథా”తి. –

ఇమాని **దస బలాని**. **అసేక్ఖఙ్గాని** నామ అసేక్ఖా సమ్మాదిట్ఠి…పే॰… అసేక్ఖవిముత్తి అసేక్ఖవిముత్తిఞాణదస్సనన్తి. తత్థ దసమం అసేక్ఖం. ఏతేహి దసహి చుపేతో పారమీహీతి పోరాణా.

బిమ్బిసారసమాగమకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సారిపుత్తమోగ్గల్లానపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౬౦. **కిం కాహసీ**తి కిం కాహతి. “కిం కరోతి, కిం కరోసీ”తి వా బ్యఞ్జనం బహుం వత్వాతి అత్థో. **పటిపాదేన్తో**తి నిగమేన్తో. “పచ్చబ్యథా , పచ్చబ్యథ”న్తిపి పఠన్తి. **కప్పనహుతేహీ**తి ఏత్థ దసకానం సతం సహస్సం, సహస్సానం సతం సతసహస్సం, సతసహస్సానం సతం కోటి, కోటిసతసహస్సానం సతం పకోటి, పకోటిసతసహస్సానం సతం కోటిపకోటి, కోటిపకోటిసతసహస్సానం సతం నహుతన్తి వేదితబ్బం. **కప్పనహుతేహీ**తి ఏవమనుసారతో అబ్బుతీతం నామాతి ఖన్ధకభాణకానం పాఠోతి.

౬౩. “కులచ్ఛేదాయా”తి పాఠో, కులుపచ్ఛేదాయాతి అత్థో. మనుస్సా “ధమ్మేన కిర సమణా సక్యపుత్తియా నయన్తి, నాధమ్మేనా”తి న పున చోదేసున్తి ఏవం పాఠసేసేన సమ్బన్ధో కాతబ్బో.

ఏత్తావతా థేరో నిదానం నిట్ఠపేసీతి వేదితబ్బం. హోన్తి చేత్థ –

“యం ధమ్మసేనాపతి ఏత్థ మూల-
గన్థస్స సిద్ధిక్కమదస్సనేన;
నిదాననిట్ఠానమకంసు ధమ్మ-
సఙ్గాహకా తే వినయక్కమఞ్ఞూ.

“నిదానలీనత్థపదానమేవ,
నిదానిట్ఠానమిదం విదిత్వా;
ఇతో పరం చే వినయత్థయుత్త-
పదాని వీమంసనమేవ ఞేయ్య”న్తి.

సారిపుత్తమోగ్గల్లానపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపజ్ఝాయవత్తకథావణ్ణనా

౬౪. బుద్ధుపజ్ఝాయకానం ఇతరేసం ఏహిభిక్ఖూనం నివాసనపారుపనకప్పతో నేసం విసుం విసుం సదిసత్తా ‘‘**దున్నివత్థా దుప్పారుతా అనాకప్పసమ్పన్నా**’’తి వుత్తా. న కేవలఞ్చ ఇత్థమ్భూతా పిణ్డాయ చరన్తి, అపిచ మనుస్సానం భుఞ్జమానానం ఉపరీతిఆది. మనుస్సా ఉజ్ఝాయన్తి పిపాసాసహనతో, ఇతరేసం ఆకప్పసమ్పత్తియా పసన్నత్తా చ.

౬౫. కేన కో ఉపజ్ఝాయో గహేతబ్బోతి? “తదా నో యస్స సన్తికే పబ్బాజితో, ఏతరహి యస్స సన్తికే ఉపసమ్పదాపేక్ఖో హోతి. ఉపజ్ఝాయేన చ సాధూతి సమ్పటిచ్ఛనం సన్ధాయా”తి కేహిచి లిఖితం. తం తే ఏవం జానన్తి “ఉపజ్ఝాయేన ‘సాహూ’తిఆదినా సమ్పటిచ్ఛితే సద్ధివిహారికస్స ‘సాధు సుట్ఠు సమ్పటిచ్ఛామీ’తి వచనం కేవలం భిక్ఖూహి ఆచిణ్ణమేవ, న కత్థచి దిస్సతి, తస్మా వినాపి తేన ఉపజ్ఝాయో గహితోవ హోతీ”తి. తత్థ **సాహూ**తి సాధూతి వుత్తం హోతి. **లహూ**తి లహు, త్వం మమ న భారియోసీతి వుత్తం హోతి. **ఓపాయిక**న్తి ఉపాయపటిసంయుత్తం, ఇమినా ఉపాయేన త్వం మే ఇతో పట్ఠాయ భారో జాతోసీతి అత్థో. **పతిరూప**న్తి అనురూపం తే ఉపజ్ఝాయగ్గహణన్తి అత్థో.

౬౬. తాదిసమేవ ముఖధోవనోదకం ఉతుమ్హి ఏకసభాగేతి. **ఇతో పట్ఠాయా**తి “న ఉపజ్ఝాయస్స భణమానస్సా”తి ఏత్థ వుత్తన-కారతో పట్ఠాయ. తేన “నాతిదూరే గన్తబ్బం, నాచ్చాసన్నే గన్తబ్బ”న్తి ఏత్థ వుత్తన-కారేన అనాపత్తీతి దీపేతీతి ఏకే. సచిత్తకా అయం ఆపత్తి, ఉదాహు అచిత్తకాతి? అనాదరియపచ్చయత్తా సచిత్తకా. అనాదరియపచ్చయతా కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? అనాదరియపచ్చయేహి సఙ్గహితన్తి. పాతిమోక్ఖుద్దేసే సేఖియానం గణపరిచ్ఛేదాకరణఞ్హి ఖన్ధకపరియాపన్నాపత్తియా సఙ్గణ్హనత్థం. ఇదం పన లక్ఖణం చారిత్తేయేవ వేదితబ్బం, న వారిత్తే అకప్పియమంసఖాదనాదిఆపత్తీనం అచిత్తకత్తా. ఖన్ధకవారిత్తానం తేహి సఙ్గహో, సేఖియవారిత్తేయేవ అచిత్తకేహి సూపోదనవిఞ్ఞత్తిపచ్చయాదీహీతి ఆచరియో. యత్థ యత్థ **న**-కారేన పటిసేధో కరీయతి, కిం సబ్బత్థ దుక్కటాపత్తీతి? ఆమ. యత్థ అట్ఠకథాయ నయో న దస్సితో, తత్థ సబ్బత్థ. పరతో హి **అట్ఠకథాయం** “సచే పన కాళవణ్ణకతా వా సుధాబద్ధా వా హోతి నిరజమత్తికా, తథారూపాయ భూమియా ఠపేతుం వట్టతీ”తిఆదినా నయేన నయో దస్సితో.

ఏత్థాహ – యస్మా **పాళియం**యేవ “సచే ఉపజ్ఝాయస్స అనభిరతి ఉప్పన్నా హోతి, దిట్ఠిగతం ఉప్పన్నం హోతీ”తి (మహావ. ౬౬) భగవతో వచనవసేన అట్ఠకథాయం వుత్తనయో యుత్తోతి దస్సేతుం “నాతిదూరే నాచ్చాసన్నే”తి ఏత్థ కో భగవతో వచనలేసోతి? వుచ్చతే – “పఠమతరం ఆగన్త్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేతబ్బ”న్తిఆదీని వదన్తి దేసనియమనతో. ఉపజ్ఝాయేన అనుమతంయేవ పఠమగమనన్తి చే? న, అసిద్ధత్తా, సిద్ధేపి యథావుత్తనయసిద్ధితో చ . న హి వారిత్తస్స అనుమతి అనాపత్తికరా హోతి, ఏవం సన్తేపి విచారేత్వా గహేతబ్బం. **కోట్ఠక**న్తి ద్వారకోట్ఠకం. న నిస్సజ్జితబ్బం, న నిదహితబ్బం వా.

ఉపజ్ఝాయవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నసమ్మావత్తనాదికథావణ్ణనా

౬౮. అధిమత్తం గేహస్సితపేమం న హోతీతి ఏత్థ గేహస్సితపేమం న అకుసలమిచ్చేవ దట్ఠబ్బం ఖీణాసవానమ్పి సాధారణత్తా ఇమస్స లక్ఖణస్స. న ఖీణాసవానం అసమ్మావత్తనాభావతోతి చే? న, తేసం న పణామేతబ్బం తంసమన్నాగమనసిద్ధితో, తస్మా “మమేస భారో”తి మమత్తకరణం తత్థ పేమన్తి వేదితబ్బం. “ఏకో వత్తసమ్పన్నో…పే… తేసం అనాపత్తీ’తి ఏత్థ వియ సచే ఏకో వత్తసమ్పన్నో భిక్ఖు ‘భన్తే, తుమ్హే అప్పోస్సుక్కా హోథ, అహం తుమ్హాకం సద్ధివిహారికం, అన్తేవాసికం వా గిలానం వా ఉపట్ఠహిస్సామి, ఓవదితబ్బం ఓవదిస్సామి, ఇతి కరణీయేసు ఉస్సుక్కం ఆపజ్జిస్సామీ’తి వదతి, తే ఏవాసద్ధివిహారికాదయో ‘భన్తే, తుమ్హేవ కేవలం అప్పోస్సుక్కా హోథా’తి వదన్తి, వత్తం వా న సాదియన్తి, తతో పట్ఠాయ ఆచరియుపజ్ఝాయానం అనాపత్తీ”తి వుత్తం.

నసమ్మావత్తనాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాధబ్రాహ్మణవత్థుకథావణ్ణనా

౭౩. ‘‘**పూతిముత్త**న్తి ముత్తం పూతికాయో వియా”తి వత్వాపి “పూతిభావేన ముత్తం పటినిస్సట్ఠం భేసజ్జం పూతిముత్తభేసజ్జ”న్తి లిఖితం. సబ్బత్థ ఇత్థన్నామోతి ఏకోవ న-కారో హోతి.

రాధబ్రాహ్మణవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆచరియవత్తకథావణ్ణనా

౭౬. “ఆయస్మతో నిస్సాయ వచ్ఛామీ”తి వుత్తం. “ఆయస్మతో ఓవాదం నిస్సాయ వసామీ”తి పాఠసేసవసేన వేదితబ్బా. **నిస్సాయా**తి వా నిస్సయా, నిస్సయేనాతి వుత్తం హోతి. **ఆయస్మతో**తి వా ఉపయోగత్థే సామివచనం.

ఆచరియవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

నిస్సయపటిప్పస్సద్ధికథావణ్ణనా

౮౩. **దిసం గతోతి** తత్థ ధురనిక్ఖిత్తవాసో హుత్వా తిరోగామం గతో. **యత్థ నిస్సయో లబ్భతి, తత్థ గన్తబ్బన్తి** ఏత్థాపి ఉపజ్ఝాయే వుత్తనయేనేవ "కతిపాహేన గమిస్సామీ"తి గమనే చేస ఉస్సాహో రక్ఖతి. **మా ఇధ పటిక్కమీతి** మా ఇధ గచ్ఛ. **సభాగా** నామ ఉపజ్ఝాయస్స సిస్సా. తత్థ నిస్సయం గహేత్వా. యది ఏవం కో విసేసోతి చే? తేన ఇదం వుచ్చతి "అప్పేవ నామ ఖమేయ్యా"తి. **వసితుం వట్టతీతి** ఉపజ్ఝాయేన పరిచ్చత్తత్తా ఉపజ్ఝాయసమోధానం నిరత్థకన్తి అత్థో. సచే ఉపజ్ఝాయో చిరేన అనుగ్గహేతుకామో హోతి, తతో పట్ఠాయ ఉపజ్ఝాయోవ నిస్సయో. ఉపజ్ఝాయో చే అలజ్జీ హోతి, సద్ధివిహారికేన అనేకక్ఖత్తుం వారేత్వా అవిరమన్తం ఉపజ్ఝాయం పహాయ వినాపి నిస్సయపణామనేన అఞ్ఞస్స సన్తికే నిస్సయం గహేత్వా వసితబ్బం. ఉపజ్ఝాయస్స చే లిఙ్గం పరివత్తతి, ఏకదివసమ్పి న రక్ఖతి. పక్ఖపణ్డకో చే హోతి, నిస్సయజాతికో చే "ఉపజ్ఝాయస్స సుక్కపక్ఖం ఆగమేహీ"తి వదతి, సయమేవ వా ఆగమేతి, వట్టతి. ఉపజ్ఝాయో చే ఉక్ఖేపనియకమ్మకతో హోతి, నానాసంవాసకభూమియం ఠితత్తా నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతి. సమ్మావత్తన్తం పన పస్సిత్వా కమ్మపటిప్పస్సద్ధిం ఆగమేతుం లభతి. మానత్తాచారీ చే హోతి, అబ్భానం ఆగమేతబ్బం. దీఘం చే పరివాసం చరతి, అఞ్ఞస్స సన్తికే నిస్సయో గహేతబ్బో, ఉపజ్ఝాయసమోధానం అప్పమాణం. పరివాసమానత్తచారినా హి న నిస్సయో దాతబ్బో. యం పన **పారివాసికక్ఖన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తం "సద్ధివిహారికానమ్పి సాదియన్తస్స దుక్కటమేవా"తిఆది (చూళవ. అట్ఠ. ౭౫), తం యథావుత్తమత్థం సాధేతి ఏవ. యం పన వుత్తం "సచే సద్ధాపబ్బజితా కులపుత్తా 'తుమ్హే, భన్తే, వినయకమ్మమత్తం కరోథా"తి వత్వా వత్తం కరోన్తియేవ, గామప్పవేసనం ఆపుచ్ఛన్తియేవ, తం వారితకాలతో పట్ఠాయ అనాపత్తీ"తి. తం వత్తసాదియనపచ్చయా దుక్కటాభావమత్తదీపనత్థం, సద్ధివిహారికానం సాపేక్ఖతం వా సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తస్మా తే చే ఉపజ్ఝాయేన వారితానురూపమేవ పటిపజ్జన్తి, నిస్సయో తేసం పటిప్పస్సద్ధోతి సిద్ధం హోతి.

ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా నివత్తతీతి "ఏత్తావతా దిసాపక్కన్తో నామ హోతి, తస్మా అన్తేవాసికే అనిక్ఖిత్తధురేపి నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భతి. ఆచరియుపజ్ఝాయా ద్వే లేడ్డుపాతే అనతిక్కమ్మ లేడ్డుపాతద్వయబ్భన్తరే తిరోవిహారేపి పరిక్ఖిత్తే, అపరిక్ఖిత్తే వా వసితుం వట్టతీ"తి లిఖితం. అపరిక్ఖిత్తేయేవాతి నో తక్కోతి ఆచరియో, ఏత్థ పన అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానతో విముత్తే అఞ్ఞస్మిం విహారే వసన్తీతి అధిప్పాయో. **విహారోతి** చేత్థ "తాదిసస్స విహారస్స అన్తే ఠితా ఏకా కుటికా అధిప్పేతాతి **ఉపతిస్సత్థేరో**"తి వుత్తం. తత్థ "సచే ఉభోపి ఆచరియన్తేవాసికా కేనచి…పే.… నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతీ"తి ఇమినా సామఞ్ఞతో వుత్తేన అట్ఠకథావచనేన **ధమ్మసిరిత్థేరవాదో** సమేతి. **అపరిక్ఖిత్తే వాతి** ద్విన్నం లేడ్డుపాతానం అన్తో పరిక్ఖిత్తో వా హోతి అపరిక్ఖిత్తో వా. "బహిసీమ"న్తి చ వుత్తత్తా అన్తోవిహారసీమాయం ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వాపి వసితుం వట్టతీతి సిద్ధత్తా పన **ఉపతిస్సత్థేరవాదో** న సమేతి. ఏకావాసే హి పరిక్ఖిత్తే వా అపరిక్ఖిత్తే వా అన్తమసో అన్తోతియోజనేపి వసతో నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతి. సో చ ఉపచారసీమాయ పరిచ్ఛిన్నో, సా చ ఉపచారసీమా పరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స పరిక్ఖేపేన అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానేన పరిచ్ఛిన్నో ఏకావాసో.

ఉపోసథక్ఖన్ధకే ఏకావాసవిమతియం సీమాయ అనుఞ్ఞాతత్తాతి చే? న, చీవరక్ఖన్ధకట్ఠకథాయ విచారితత్తా. యథాహ "సీమట్ఠకసఙ్ఘో భాజేత్వా గణ్హాతూ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౩౭౮). కతరసీమాయ భాజేతబ్బం? **మహాసివత్థేరో** కిరాహ "అవిప్పవాససీమాయా"తి. తతో నం ఆహంసు "అవిప్పవాససీమా నామ తియోజనాపి హోతి, ఏవం సన్తే తియోజనే ఠితా లాభం గణ్హిస్సన్తి, తియోజనే ఠత్వా ఆగన్తుకవత్తం పూరేత్వా ఆరామం పవిసితబ్బం భవిస్సతి, గమికో తియోజనం గన్త్వా సేనాసనం ఆపుచ్ఛిస్సతి, నిస్సయపటిపన్నస్స తియోజనాతిక్కమే నిస్సయో పటిప్పస్సమ్భిస్సతి, పారివాసికేన తియోజనం అతిక్కమిత్వా అరుణం ఉట్ఠాపేతబ్బం భవిస్సతి, భిక్ఖునియా తియోజనే ఠత్వా ఆరామప్పవేసనా ఆపుచ్ఛితబ్బా

భవిస్సతి, సబ్బమేతం ఉపచారసీమాపరిచ్ఛేదవసేన కాతుం వట్టతీతి. తస్మా అన్తోఉపచారసీమాయ లేడ్డుపాతద్వయం అతిక్కమిత్వాపి వసతో నిస్సయో తియోజనాతిక్కమే నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతీతి సిద్ధం. కామఞ్చేత్థ ఉపచారసీమాయ తియోజనప్పమాణాయ, అతిరేకాయ వా యథావుత్తదోసప్పసఙ్గో సియాతి. సా హి ఆవాసేసు వడ్ఢన్తేసు వడ్ఢతి, పరిహాయన్తేసు పరిహాయతీతి వుత్తత్తా, తస్మా తాదిసస్స విహారస్స అన్తే ఠితా ఏకా కుటి విహారోతి ఇధాధిప్పేతా. సాపి తస్సేవ విహారస్స కుటికావ హోతీతి కత్వా సో ఆవాసో హోతి. నానావాసో ఏవ చే అధిప్పేతో, "అన్తే ఠితా కుటికా"తి న వత్తబ్బం. ద్విన్నం లేడ్డుపాతానం అబ్భన్తరే పన అపరిక్ఖిత్తే నానావాసే నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతీతి య్వాయం "నో తక్కో"తి వుత్తో, సో తాదిసే నానావాసే సేనాసనగ్గాహస్స అప్పటిప్పస్సద్ధినయేన వుత్తో. సేనాసనగ్గాహో హి "గహణేన గహణం ఆలయో పటిప్పస్సమ్భతీ"తి లక్ఖణత్తా ఇతరత్థ పటిప్పస్సమ్భతి. తత్రాయం **పాళి** "తేన ఖో పన సమయేన ఆయస్మా ఉపనన్దో సక్యపుత్తో ఏకో ద్వీసు ఆవాసేసు వస్సం వసి…పే॰… దేథ, భిక్ఖవే, మోఘపురిసస్స ఏకాధిప్పాయ"న్తి (మహావ॰ ౩౬౪). **అట్ఠకథాయ**ఞ్చస్స ఏవం వుత్తం "ఇదఞ్చ నానాలాభేహి నానూపచారేహి ఏకసీమవిహారేహి కథితం, నానాసీమవిహారే పన సేనాసనగ్గాహో పటిప్పస్సమ్భతీ"తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౩౬౪). అపరిక్ఖిత్తా నానావాసా ఏకూపచారసఙ్ఖ్యం గచ్ఛన్తి. పరిక్ఖిత్తఞ్చ ఏకూపచారం అపరిక్ఖిత్తసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. ఏత్తావతా లేడ్డుపాతద్వయబ్భన్తరే అపరిక్ఖిత్తే అఞ్ఞస్మిం విహారే వసతో నిస్సయో పన న పటిప్పస్సమ్భతి, పరిక్ఖిత్తే పటిప్పస్సమ్భతి ఏవాతి అయమత్థో సాధితోతి. ఏత్థాహ – ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వావ సతోపి నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతి. వుత్తఞ్హి **నిస్సగ్గియట్ఠకథాయం** "సచే గచ్ఛన్తానంయేవ అసమ్పత్తేసు దహరేసు అరుణం ఉగ్గచ్ఛతి, చీవరం నిస్సగ్గియం హోతి, నిస్సయో పన న పటిప్పస్సమ్భతీ"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౭౩)? వుచ్చతే – తం ఉపజ్ఝాయేన సమాగమే సఉస్సాహతాయ వుత్తం. ఇధ ధువవాసం సన్ధాయ, తస్మా అఞ్ఞమఞ్ఞం న విలోమేన్తి . కేచి పన "ద్వే లేడ్డుపాతం అతిక్కమ్మాతి ఇదం దేవసికం ఆరోచేత్వా వసనవసేన వుత్త"న్తి వదన్తి, తం తేసం మతిమత్తమేవాతి మమ తక్కో. దేవసికం ఆరోచేత్వా వత్థబ్బన్తి హి నేవ పాళియం న అట్ఠకథాయం దిస్సతి, తఞ్చ పన అపకతఞ్ఞూహి ఆచిణ్ణన్తి వేదితబ్బం.

నిస్సయపటిప్పస్సద్ధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపసమ్పాదేతబ్బపఞ్చకకథావణ్ణనా

౮౪. **న అసేక్ఖేన సీలక్ఖన్ధేనా**తిఆది "అత్తానమేవ పఠమం, పతిరూపే నివేసయే"తి (ధ॰ ప॰ ౧౫౮) వచనవసేన వుత్తం, న ఆపత్తిఅఙ్గవసేన. నీలసమాయోగతో నీలం వియ వుత్తం **"అసేక్ఖేన విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధేనా"**తి. అధిసీలే సీలవిపన్నో నామ ఆపజ్జిత్వా అవుట్ఠితో.

ఉపసమ్పాదేతబ్బపఞ్చకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బవత్థుకథావణ్ణనా

౮౬. **యో సో అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో**తి ఏత్థ ద్వే అత్థవికప్పా – తస్స పసూరస్స భిక్ఖుభావం సన్ధాయ అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో, సో భిక్ఖు తంయేవ తిత్థాయతనం సఙ్కమీతి అయమేకో అత్థో. ఏవం తిత్థియపక్కన్తకో పున గిహివేసేన ఆగతో అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో, సో ఆగతో న ఉపసమ్పాదేతబ్బోతి అయమేకో అత్థో. తం అఞ్ఞతిత్థియపక్కన్తకం ఠపేత్వా "యో సో,

భిక్ఖవే, అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో’’తి ఏత్థ న గిహివేసధారణోవ పుబ్బసద్దేన వుత్తో, కిన్తు తస్మిం అత్తనో యథాసమాదిన్నతిత్థియవేసే ఠితోపి. దిట్ఠివసేన అతిత్థియభూతత్తా అతిత్థియపుబ్బో, సో పనాగతో విబ్భన్తో ఆగచ్ఛతి, తస్స పరివాసదానకిచ్చం నత్థి. కిం ఇమస్స అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బస్స భిక్ఖువేసం గహేత్వా సరణగమనేన సామణేరపబ్బజ్జా జాతా, న జాతాతి? కిఞ్చేత్థ యది జాతా, ‘‘యో సో, భిక్ఖవే, అఞ్ఞోపి అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో ఇమస్మిం ధమ్మవినయే ఆకఙ్ఖతి పబ్బజ్జం, ఆకఙ్ఖతి ఉపసమ్పదం, తస్స చత్తారో మాసే పరివాసో దాతబ్బో’’తి (మహావ. ౮౬) వచనం విరుజ్ఝతి. అథ న జాతా, పరివాసకమ్మవాచాయ పబ్బజ్జాయ అపరామసనం విరుజ్ఝతీతి. తత్థ **మహావిహారవాసినో** ‘‘సామణేరస్సేవ సతో పరివాసో దాతబ్బో’’తి వదన్తి. ఇతరే తథా న వదన్తి. తే హి ‘‘ఏవం ఆరాధకో ఖో భిక్ఖవే అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో ఆగతో ఉపసమ్పాదేతబ్బో’తి (మహావ. ౮౭) సుత్తపదం పరిహరితబ్బం, పురే చ పచ్ఛా చ ‘అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో’తి వచనసామఞ్ఞతో న సామణేరో జాతోతి చే, యది ఏవం అపబ్బాజేత్వావ ఉపసమ్పాదేతబ్బోతి ఆపజ్జతి. తతో చ సబ్బపఠమం వుత్తసుత్తం విరుజ్ఝతి. ‘తిత్థాయతనం సఙ్కన్తో’తి పాఠోపి న సున్దరం. పాణాతిపాతాదీసు అఞ్ఞతరం సచే భిన్దతి, చత్తారో మాసే పరిపుణ్ణేపి పున పరిపూరేతబ్బం వియ దిస్సతి. వుత్తమ్పి తస్స సంవరం భిక్ఖుకరణత్థాయ అనుఞ్ఞాతత్తా సీలే వత్తబ్బం నత్థీ’’తి వదన్తి, విచారేత్వా గహేతబ్బం. సరణాని సచే భిజ్జన్తి సామణేరస్సేవ.

అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చాబాధవత్థుకథావణ్ణనా

౮౮. **నఖపిట్ఠీ**తి చూళఙ్గులినఖపిట్ఠి అధిప్పేతా. ‘‘పటిచ్ఛన్నే నఖపిట్ఠితో మహన్తమ్పి వట్టతి, ఏవం సేసేసుపీ’’తి కేచి వదన్తి, తం అట్ఠకథాయ న సమేతి వియ. **పదుమకణ్ణికా**పి ఆరుళ్హే రత్తపదుమవణ్ణచిత్రం.

పఞ్చాబాధవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

చోరవత్థుకథావణ్ణనా

౯౧-౨. **ధమ్మసామీ**తి యస్మా సయం ధమ్మసామీ, తస్మా భిక్ఖూహి అపబ్బాజేతబ్బకమ్పి చోరం అఙ్గులిమాలం పబ్బాజేత్వా ఆయతిం ఏవమాహాతి అత్థో. **పాళిపోత్థకేసు** ‘‘ఖరభేదకో’’తిపి లిఖితం. **సన్నిసిన్నా**సూతి వూపసన్తాసు.

చోరవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇణాయికదాసవత్థుకథావణ్ణనా

౯౬. పస్స మే పత్తచీవరమత్తం, అహం ఇదం దస్సామీతి సామీచి, యతో నత్థి ఆపత్తి. **ఉపడ్ఢుపడ్ఢ**న్తి థోకం థోకం.

౯౭. **దేసచారిత్త**న్తి సావనపణ్ణారోపనాది తం తం దేసచారిత్తం. ‘‘దేవదాసిపుత్తే వట్టతీ’’తి లిఖితం. ‘‘ఆరామికం చే పబ్బాజేతుకామో, అఞ్ఞమేకం దత్వా పబ్బాజేతబ్బ’’న్తి వుత్తం. మహాపచ్చరివాదస్స అయమిధ అధిప్పాయో. ‘‘భిక్ఖుసఙ్ఘస్స ఆరామికే దేమా’’తి దిన్నత్తా న తే తేసం దాసా. ‘‘ఆరామికో చ నేవ దాసో న భుజిస్సో’తి వత్తబ్బతో న దాసో’’తి లిఖితం. తక్కాసిఞ్చనం సీహళదీపే చారిత్తం. తే చ పబ్బాజేతబ్బా సఙ్ఘస్సారామికత్తా. నిస్సామికం దాసం అత్తనాపి భుజిస్సం కాతుం

లభతి. “దాసస్స పబ్బజిత్వా అత్తనో సామికే దిస్వా పలాయన్తస్స ఆపత్తి నత్థీతి వదన్తీ”తి చ లిఖితం. అత్తనో వా దాసో అస్స భిక్ఖునోతి అత్థో. నిస్సామికస్స దాసస్స రాజా సామి, తస్మా రాజానం వా తస్మిం గామే మనుస్సే వా ఆపుచ్ఛిత్వా పబ్బాజేతబ్బోతి ఏకే. “భుజిస్సం కత్వా”తి లిఖితం. తస్స పరిహారం భణన్తి “యథా భుజిస్సో హోతి, తథా కత్తబ్బో”తి. ఏవం సబ్బకప్పేన వత్వా “పయోజనం నత్థీ”తి కేహిచి లిఖితం. **భుజిస్సం కాతుమేవ వట్టతీ**తి “సచే పస్సన్తి, అనుబన్ధిస్సన్తీ”తి వుత్తం. ఆపత్తి నత్థి. “**అసుద్ధా కిర మే**తిపి తం సన్ధాయేవ వుత్త”న్తి వదన్తి.

ఇణాయికదాసవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కమ్మారభణ్డువత్థాదికథావణ్ణనా

౯౮. కమ్మారభణ్డూతి ఏత్థ దారకో చూళామత్తం ఠపేత్వా ఆగచ్ఛతి, తస్మా ఆపుచ్ఛితుం లభతి. తఞ్చే సో వా అఞ్ఞో వా అవహరతి, దోసో నత్థి. “కేసమస్సుఓరోహనం అకత్వా అసతియా సరణాని దత్వా పబ్బాజేతి, రుహతేవా”తి వదన్తి.

౧౦౧-౩. ఏత్థ కులే. “ఉభయాని ఖో పనస్స…పే.… అనుబ్యఞ్జనసోతి సబ్బోపాయం పభేదో **మాతికాట్ఠకథాయం** ఞాతో హోతీ”తి చ “ఆపత్తిం జానాతీతి పాఠే అవత్తమానేపి ఇదం నామ కత్వా ఇదం ఆపజ్జతీతి జానాతి చే, వట్టతీ”తి చ లిఖితం. “తఞ్చ ఖో తతో పుబ్బే పాఠే పగుణే కతేతి గహేతబ్బం, ఆచరియుపజ్ఝాయానమ్పి ఏసేవ నయో”తి వుత్తం.

కమ్మారభణ్డువత్థాదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

రాహులవత్థుకథావణ్ణనా

౧౦౫. “అఙ్గారినో దాని దుమా భదన్తే”తిఆదీహి (థేరగా. ౫౨౭) **సట్ఠిమత్తాహి**. దస్సేహి ఇతి మం ఆణాపేసి. ఏత్థ ఇతి-సద్దో ఆహరితబ్బో. **పోక్ఖరవస్స**న్తి పోక్ఖరపత్తవణ్ణం ఉదకం, తమ్హి వస్సన్తే తేమితుకామావ తేమేన్తి. **ఉణ్హీసతో పట్ఠాయా**తి ముద్ధతో పట్ఠాయ.

“సినిద్ధనీలముదుకుఞ్చితకేసో ,
సూరియనిమ్మలతలాభినలాటో;
యుత్తతుఙ్గముదుకాయతనాసో,
రంసిజాలవితతో నరసీహో”తి. (అప. అట్ఠ. ౧.సన్తికేనిదానకథా; జా. అట్ఠ. ౧.సన్తికేనిదానకథా) –

ఆదిగాథాహి. అథ వా –

“చక్కవరఙ్కితరత్తసుపాదో,
లక్ఖణమణ్డితఆయతపణ్హి;
చామరఛత్తవిభూసితపాదో,
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“సక్యకుమారవరో సుఖుమాలో,
లక్ఖణచిత్తికపుణ్ణసరీరో;
లోకహితాయ గతో నరవీరో,
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“పుణ్ణససఙ్కనిభో ముఖవణ్ణో,
దేవనరాన పియో నరనాగో;
మత్తగజిన్దవిలాసితగామీ,
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“ఖత్తియసమ్భవఅగ్గకులీనో ,
దేవమనుస్సనమస్సితపాదో;
సీలసమాధిపతిట్ఠితచిత్తో,
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“ఆయతయుత్తసుసణ్ఠితనాసో,
గోపఖుమో అభినీలసునేత్తో;
ఇన్దధనూ అభినీలభమూకో,
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“వట్టసువట్టసుసణ్ఠితగీవో,
సీహహనూ మిగరాజసరీరో;
కఞ్చనసుచ్ఛవిఉత్తమవణ్ణో,
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“సుద్ధసుగమ్భీరమఞ్జుసఘోసో,
హిఙ్గులబద్ధసురత్తసుజివ్హో;
వీసతి వీసతి సేతసుదన్తో,
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“అఞ్జనవణ్ణసునీలసుకేసో,
కఞ్చనపట్టవిసుద్ధనలాటో;
ఓసధిపణ్డరసుద్ధసుఉణ్ణో,
ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో.

“గచ్ఛతినీలపథే వియ చన్దో,

తారగణాపరివేరితరూపో;

సావకమజ్ఝగతో సమణిన్దో,

ఏస హి తుయ్హ పితా నరసీహో"తి. (జా॰ అట్ఠ॰ ౧.సన్తికేనిదానకథా) –

ఇమాహి.

ఉద్దిట్ఠేతి ఏవం చరితబ్బన్తి అత్తనో, "ఉత్తిట్ఠే"తి ధమ్మపదపాఠో. **ధమ్మ**న్తి సపదానచారికవత్తం. అనేసనం వజ్జేత్వా సుచరితం చరే.

కేసవిస్సజ్జనన్తి పఞ్చసిఖాకారం వజ్జేత్వా ఏకసిఖాకారం. **పట్టబన్ధో**తి ఏత్థ **పట్టో**తి తస్మిం కులే ఆచిణ్ణో అలఙ్కారవిసేసో. **ఘరమఙ్గల**న్తి ఘరమహో. **ఛత్తమఙ్గల**న్తి యువరాజఛత్తపట్టి. **వట్టానుగత**న్తి కిలేసవట్టానుగతం. విఘాతపచ్చయత్తా **సవిఘాతకం.** థేరో రాధం బ్రాహ్మణం పుబ్బే పబ్బజిత్వా కస్మా ఇదాని "కథాహం, భన్తే, రాహులం పబ్బాజేమీ"తి ఆహాతి చే? తత్థ ఉపసమ్పదాపటిక్ఖేపో అధిప్పేతో, తస్మా "భగవా ఉపసమ్పదమేవ పటిక్ఖిపి, ఇదాని అనాగతే సంసయాపనయనాధిప్పాయో భగవా"తి ఇత్వా ఆహ. చిత్తసముట్ఠానరూపవసేన **''అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చా''**తి వుత్తం కిర. బుద్ధానం, చక్కవత్తీనఞ్చ బ్యత్తాదివసేన నానత్తం వేదితబ్బం, అఞ్ఞథా నన్దాదయోపి పబ్బజిత్వా బుద్ధా సియుం "సచే పబ్బజతి, బుద్ధో హోతీ"తి వచనతో.

పేసేత్వా దస్సేతుం వట్టతి, ఆపుచ్ఛిస్సామాతి పబ్బాజేతుం వట్టతీతి చ ఇదం యస్మా విదేసప్పత్తో నామ లోకసఙ్కేతేనాపి మాతాపితువాసతో ముత్తో సేరివిహారీతి వుచ్చతి, తస్మాస్స తే అసన్తపక్ఖే ఠితా వియ హోన్తీతి కత్వా "న తస్స పబ్బజ్జాచరియే వా అప్పసాదం కరోన్తీ"తి ఏవం వుత్తం నట్ఠమేవ. పబ్బజితా సమగతికాతి లోకవోహారో. తేనేవ చేత్థ దుక్ఖప్పత్తాదినా దేసన్తరగమనఞ్చ సమగతికం కతం. **విదేసం గన్త్వా**తి చేత్థ **విదేసో** నామ మాతాపితువాసతో అఞ్ఞో దేసో, న ఉప్పత్తిదేసతో. బ్యఞ్జనత్థో ఏవ చే పమాణం, న యుత్తి. మతమాతాపితికోపి న పబ్బాజేతబ్బోతి ఆపజ్జతి, తస్మా అనుప్పత్తబ్బట్ఠానే ఠితేహియేవ మాతాపితూహి అననుఞ్ఞాతో పుత్తో న పబ్బాజేతబ్బోతి ఏవమిధాధిప్పాయో వేదితబ్బో, అఞ్ఞథా పాళియా విరుజ్ఝేయ్య, ఆపత్తిట్ఠానస్స చ సిథిలకరణం అట్ఠకథాయ న యుజ్జతి. ఇదం తావ ఏవం హోతు, "విహారం వా ఝాపేమీ"తిఆదినయో కథం న విరుజ్ఝతీతి చే? అత్తపరూపద్దవప్పసఙ్గభయేన అవసేన పబ్బజితత్తా, పుత్తరక్ఖణత్థం పబ్బజితత్తా చ. ఏవఞ్హి సతి సయమేవ సో అత్తనా పబ్బజితో హోతి, న కేనచి ఉపలాపేత్వా పబ్బజితో. **''పుత్తపేమం** వా పుత్తరక్ఖే పియో హోతీ"తి నిదానానులోమతో న విరుజ్ఝతి.

రాహులవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

సిక్ఖాపదదణ్డకమ్మవత్థుకథావణ్ణనా

౧౦౭. అత్తనో పరివేణఞ్చాతి పుగ్గలికం. **ముఖద్వారిక**న్తి ముఖద్వారేన భుఞ్జితబ్బం. తత్థ నియోజితబ్బకం, తస్స **ఆవరణం** నివారణం కరోన్తి. అథ వా "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఆవరణం కాతు"న్తి యం ఆవరణం అనుఞ్ఞాతం, తం ఆవరణం ముఖద్వారికం ఆహారం కరోన్తీతి అధిప్పాయో.

సిక్ఖాపదదణ్డకమ్మవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనాపుచ్ఛావరణవత్థుఆదికథావణ్ణనా

౧౦౮. పరస్స దుస్సీలభిక్ఖుస్సపీతి అత్థో. కేచి "దుస్సీలభిక్ఖూపీ"తి లిఖన్తి, తం న సున్దరం. పోరాణా పన "యావతతియం వుచ్చమానో చే న ఓరమతి, సఙ్ఘం అపలోకేత్వా నాసేతబ్బో, పున పబ్బజ్జం యాచమానోపి అపలోకేత్వా పబ్బాజేతబ్బో"తి వదన్తి. **భిక్ఖూనం ఉపసమ్పదకమ్మవాచాసదిసన్తి** ఏత్థ "యథా ఉపసమ్పన్నో సిక్ఖం పచ్చక్ఖాయ యథానివత్థపారుతోవ హుత్వా పచ్ఛా ఉపసమ్పన్నో పుబ్బే అత్తనో నవకతరస్స సమానవస్సికస్స పున వన్దనాదీని కరోతి, ఏవం సామణేరోపి పున గహితసరణో తతో పుబ్బే అత్తనో నవకతరస్స సమానవస్సికస్స సామణేరస్స పున వన్దనాదీని కరోతి. లిఙ్గం పనేత్థ వుడ్ఢతరభావం న సాధేతీతి వుత్తం హోతీ"తి వుత్తం. వికాలభోజనం సామణేరానం వీతిక్కమేవాతి ఏకే. "అచ్చయో మం, భన్తే, అచ్చాగమా"తిఆదినా నయేన అచ్చయం దేసాపేతబ్బో. "దిట్ఠియా అనిస్సజ్జనేన 'త్వం, సామణేర, గచ్ఛా'తి వుత్తేయేవ పారాజికో హోతీ"తి వుత్తం, "యావతతియన్తి వుత్తత్తా బుద్ధాదీనం అవణ్ణభాసితమత్తేన చ దిట్ఠిగ్గహితమత్తేన చ సరణాని న భిజ్జన్తీతి వుత్తం హోతీ"తి వదన్తి. ఏవం సన్తే పాణాతిపాతాదిం కరోన్తస్సాపి తం సమ్భోతీతి మమ తక్కో. "నిస్సీలస్స పున నాసనా వుత్తా"తి చ కేచి వదన్తి, తం యుత్తం వియ. న హి భగవా సీలవన్తస్స లిఙ్గనాసనం అనుజానాతీతి విచారేతబ్బం, భిక్ఖునిదూసకాపదేసేన భబ్బాభబ్బే సఙ్గణ్హాతీతి పోరాణా. **''పబ్బజ్జమ్పి న లభతీతి** యథా చేత్థ అయమత్థో దస్సితో, తథా 'పణ్డకో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో, ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో'తి (మహావ. ౧౦౯) ఆదినా నయేన వుత్తానమ్పి పబ్బజ్జం నత్థీతి దీపితం హోతి. న హి ఇదం ఠానం ఠపేత్వా తేసం పబ్బజ్జాయ వారితట్ఠానం అత్థి. 'భిక్ఖునిదూసకో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో, ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో'తి (మహావ. ౧౧౪) వుత్తేనపి సమానత్తా తస్స పబ్బజ్జా వియ తేసమ్పి పబ్బజ్జా వారితావ హోతీతిపి దస్సేతుం పున భిక్ఖునిదూసకోతి గహితన్తి అపరే"తి వుత్తం. కిం ఇమినా? నను **అట్ఠకథాయం** వుత్తం "యస్స చేత్థ పబ్బజ్జా వారితా, తం సన్ధాయ ఇదం వుత్తం అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో, ఉపసమ్పన్నో నాసేతబ్బో"తి.

అనాపుచ్ఛావరణవత్థుఆదికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పణ్డకవత్థుకథావణ్ణనా

౧౦౯. ఓపక్కమికపణ్డకస్స హీనఙ్గత్తా అపబ్బజితస్స పబ్బజ్జా వారితా, పబ్బజితస్స ఉపసమ్పదా న కాతబ్బా. పుబ్బే ఉపసమ్పన్నస్స చే ఉపచరణం అత్థి, న నాసనా కాతబ్బాతి నో తక్కోతి ఆచరియో. ఛిన్నఙ్గజాతో న పణ్డకో. పఞ్చసు నపుంసకపణ్డకోవ అభావకో. ఇతరే చత్తారో సభావకాతి వేదితబ్బా. భావో పన తేసం పణ్డకో హోతి. ఏతే చత్తారోపి కిర పురిసావాతి ఏకే. ఇత్థీపి పక్ఖపణ్డకీ హోతీతి ఏకే. ఉపక్కమే కతే పణ్డకభావో అవస్సం హోతి, తస్మా పబ్బజ్జం న లభతి. "యది పన కస్సచి న హోతి, పబ్బజ్జా న వారితాతి వినిచ్ఛయం వదన్తీ"తి వుత్తం.

''పబ్బజ్జా వారితాతి అపణ్డకపక్ఖే పబ్బాజేత్వా పణ్డకపక్ఖే నాసేతబ్బోతి అధిప్పాయో"తి లిఖితం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన మాసపణ్డకలేఖపణ్డకేహి సహ సత్త పణ్డకా వుత్తా. తత్థ **లేఖపణ్డకో** నామ కిర మన్తవసేన ఉపహతబీజో. తత్థ "ఓపక్కమికలేఖపణ్డకా పబ్బజితా న నాసేతబ్బా. యో పబ్బాజేతి, తస్స దుక్కట"న్తి చ వుత్తం.

పణ్డకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

థేయ్యసంవాసకవత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౦. **థేయ్యసంవాసకో**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి బ్యఞ్జనత్థవసేన సంవాసత్థేనకోవ థేయ్యసంవాసకోతి పఞ్ఞాయతి, అథ ఖో తయో థేయ్యసంవాసకా. **సంవాసో**తి చేత్థ న ఏకకమ్మాదికో సంవాసో, కిన్తు భిక్ఖువస్సగణనాదికో కిరియభేదో ఇధ సంవాసో నామ. ఇమఞ్హి సక్కా థేయ్యాయ కాతుం, నేతరన్తి అట్ఠకథాయ అధిప్పాయో. విదేసం గన్త్వా పబ్బజితేహి పుచ్ఛితే "దసవస్సో"తిఆదిం భణన్తస్స దోసో. గిహీనం వుత్తే దోసో నత్థీతి కేచి. రాజభయాదీహి గహితలిఙ్గానం "గిహీ మం సమణోతి జానాతూ"తి వఞ్చనచిత్తే సతిపి భిక్ఖూనం వఞ్చేతుకామతాయ, తేహి సంవసితుకామతాయ చ అభావా దోసో న జాతో. **"సబ్బపాసణ్డియభత్తానీ**తి విహారం ఆగన్త్వా సఙ్ఘికం గణ్హన్తస్స సంవాసం పరిహరితుం దుక్కరం, తస్మా వుత్త"న్తి చ లిఖితం. "సూపసమ్పన్నో"తి వుత్తత్తా గహట్ఠమ్పి సచే ఉపసమ్పాదేన్తి, సూపసమ్పన్నోతి ఆపన్నం, "అనుపసమ్పన్నకాలేయేవా"తి ఇమినా సచే ఉపసమ్పన్నకాలే సుణాతి, సూపసమ్పన్నో ఏవ అనారోచేన్తోపీతి దస్సేతి. **అన్ధకట్ఠకథాయం, పోరాణగణ్ఠిపదేసు** చ దుస్సీలభిక్ఖు "థేయ్యసంవాసకో"తి వుత్తో "థేయ్యాయ వో, భిక్ఖవే, రట్ఠపిణ్డో భుత్తో"తి (పారా. ౧౯౫) ఇమినా కిర పరియాయేనాతి వేదితబ్బం. తేనేవాహ **"తం న గహేతబ్బ"**న్తి. "మహాపేళాదీసూ"తి ఏతేన గిహిసన్తకం దస్సితం.

సయం సామణేరోవ కూటవస్సాని గణేత్వా గణ్హన్తో పారాజికో హోతి, థేయ్యసంవాసకో పన న హోతి, తథా భిక్ఖుపి, సో పన భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బోతి ఇమినా అధిప్పాయేన **"సయం సామణేరోవా"**తిఆది వుత్తం. అయం పన థేయ్యసంవాసకో నామ యస్మా పబ్బజితోవ హోతి, నాపబ్బజితో, తస్మా "థేయ్యసంవాసకో, భిక్ఖవే, అపబ్బజితో న పబ్బాజేతబ్బో, పబ్బజితో నాసేతబ్బో"తి వత్తుం న సక్కాతి కత్వా ఇమస్స వసేన పణ్డకతో పట్ఠాయ "అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తిఆదినా పాళి ఠపితా, న ఉపసమ్పదామత్తస్సేవ అభబ్బత్తా ఏకాదసన్నమ్పి నేసం పబ్బజ్జారహాభావప్పసఙ్గతో. అపిచ అనిట్ఠదోసప్పసఙ్గతో తథా ఏవ పాళి ఠపితా. యస్మా తిత్థియపక్కమనం, సఙ్ఘభేదనఞ్చ ఉపసమ్పన్నస్సేవ హోతి, నానుపసమ్పన్నస్స, సో దువిధోపి పబ్బజితోవ హోతి, నాపబ్బజితో, తస్మా "తిత్థియపక్కన్తకో, భిక్ఖవే, అపబ్బజితో న పబ్బాజేతబ్బో"తిఆదిపాళియా సతి తే ఉభోపి అపబ్బాజేతబ్బా హోన్తీతి అనిట్ఠప్పసఙ్గో ఆపజ్జతీతి. తీసు పన థేయ్యసంవాసకేసు సామణేరాలయం కరోన్తో లిఙ్గత్థేనకో, ఉపసమ్పన్నాలయం కరోన్తో సంవాసత్థేనకో, ఉభయత్థేనకో చ. న హి సామణేరసంవాసో ఇధ సంవాసో నామ, తేనేవ **అట్ఠకథాయం** "భిక్ఖువస్సగణనాదికో హి సబ్బోపి కిరియభేదో ఇమస్మిం అత్థే సంవాసో"తి వుత్తన్తి ఏకే. యథావుడ్ఢం వన్దనసాదియనాసనపటిబాహనానం సామణేరసంవాససామఞ్ఞతో నేవాతి ఆచరియో.

థేయ్యసంవాసకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

తిత్థియపక్కన్తకకథావణ్ణనా

తిత్థియపక్కన్తకో, భిక్ఖవేతిఆది అత్తనో నిదానభూతే **పసూరవత్థుస్మిం** ఏవ వత్తబ్బం సమానమ్పి తత్థ వారితఅధికారాభావా అభబ్బా. ఇధేవ థేయ్యసంవాసకేన వినా సమ్భవతో వుత్తో. తత్థ "అథ ఖో న పబ్బాజేతబ్బోపీ"తి ఇధేవ వచనం పసూరస్స ఉపసమ్పదాయ ఏవ యాచనిచ్చాయ దస్సనేన, "సో ఆగతో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తి భగవతో ఉపసమ్పదామత్తపటిసేధనేన చ పబ్బజ్జానుమతిదోసప్పసఙ్గభయాతి వేదితబ్బం. తేసం లిఙ్గే ఆదిన్నమత్తే లద్ధియా

గహితాయపి అగ్గహితాయపి తిత్థియపక్కన్తకో హోతి, అవన్దనీయస్సేవ నగ్గలిఙ్గస్స సేట్ఠభావం వా ఉపగచ్ఛతి, న ముచ్చతి, ఏత్థ “పదవారే దుక్కటం, ఆజీవకో భవిస్సన్తి విసమచిత్తవసేన గతత్తా నగ్గో హుత్వా న గమనేనా”తి వదన్తి. ఉభిన్నమ్పి వసేన యుత్తన్తి మమ తక్కో. **తావ నం లద్ధి రక్ఖతి** అసమ్పటిచ్ఛితత్తా. **ఉపసమ్పన్నభిక్ఖునా కథితో**తి కథం పఞ్ఞాయతి? అట్ఠకథావచనప్పమాణతోవాతి ఏకే. నిదానవసేనాతి ఏకే. పసూరస్స ఉపసమ్పన్నత్తా ఉపసమ్పన్నానం ఏవ తిత్థియపక్కన్తతావచనతోతి ఏకే. యథాహ “ఉపజ్ఝాయో పక్కన్తోవా హోతి, విబ్భన్తో వా, కాలంకతో వా, పక్ఖసఙ్కన్తో వా”తి ఆచరియో. **పక్ఖసఙ్కన్తో వా**తి సామణేరనాసనావత్థూసు అభావతోతి ఏకే. అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బస్స ఉపసమ్పన్నస్స సతో పక్ఖసఙ్కన్తభయా అనుపసమ్పన్నకాలే ఉపసమ్పదత్థం పరివాసపఞ్ఞాపనేనాతి ఏకే . పబ్బజ్జత్థమ్పీతి చే? న, పుబ్బే విచారితత్తా, అపబ్బజితస్స అధిసీలాభావతో చ. పాతిమోక్ఖసీలఞ్హి అధిసీలం నామ, తఞ్చ అపబ్బజితస్స నత్థి. ఇమస్స చ పరివాసవత్తే అధిసీలం వుత్తం. యథాహ “పున చపరం, భిక్ఖవే, అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో తిబ్బచ్ఛన్దో హోతి ఉద్దేసే పరిపుచ్ఛాయ అధిసీలే”తి (మహావ॰ ౮౭). అపిచ “సచే, భిక్ఖవే, జాతియా సాకియో అఞ్ఞతిత్థియపుబ్బో ఆగచ్ఛతి, సో ఆగతో ఉపసమ్పాదేతబ్బో”తి (మహావ॰ ౮౭) ఏత్థ ఉపసమ్పదామత్తపరిదీపనతో. ఉపసమ్పదామత్తపరిదీపనఞ్హేత్థ తస్సేవ పరివాసదానసిద్ధితో. పరివాసదానత్తనిదస్సనత్థే హేసా పాళి.

తిత్థియపక్కన్తకకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

తిరచ్ఛానగతవత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౧. నాగయోనియాతి నాగయోనితో, అత్తనో నాగజాతిహేతూతి అధిప్పాయో. కింకారణా? అభిక్ఖణం సకజాతియా మేథునపటిసేవనే, విస్సట్ఠనిద్దోక్కమనే చ సబ్బేసమ్పి.

తిరచ్ఛానగతవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

మాతుఘాతకాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౨-౩. అపవాహనన్తి పక్ఖలనం, కాసాయవత్థనివాసనం ఇచ్ఛమానన్తి అత్థో. దుట్ఠచిత్తేన. కీదిసేన? వధకచిత్తేనాతి అధిప్పాయో. లోహితుప్పాదనవసేన దుట్ఠచిత్తన్తి కేచి, తం న సున్దరం.

మాతుఘాతకాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉభతోబ్యఞ్జనకవత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౬. “యది పటిసన్ధియం ఉప్పన్నలిఙ్గేన ఏతం నామం లభన్తీతి అధిప్పాయో”తి లిఖితం.

ఉభతోబ్యఞ్జనకవత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అనుపజ్ఝాయకాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౭. "కేచి 'కుప్పతీ'తి వదన్తి, తం 'న గహేతబ్బ"న్తి యం వుత్తం, తం "పఞ్చవగ్గకరణీయఞ్చే, భిక్ఖవే, కమ్మం భిక్ఖునిపఞ్చమో కమ్మం కరేయ్య, అకమ్మం న చ కరణీయ"న్తిఆదినా (మహావ. ౩౯౦) నయేన వుత్తత్తా పణ్డకాదీనం గణపూరణభావే ఏవ కమ్మం కుప్పతి, న సబ్బన్తి కత్వా సువుత్తం, ఇతరథా "పణ్డకుపజ్ఝాయేన కమ్మం కరేయ్య, అకమ్మం న చ కరణీయ"న్తిఆదికాయ **పాళియా** భవితబ్బం సియా. యథా అపరిపుణ్ణపత్తచీవరస్స ఉపసమ్పాదనకాలే కమ్మవాచాయం "పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర"న్తి అసన్తం వత్థుం కిత్తేత్వా ఉపసమ్పదాయ కతాయ తస్మిం అసన్తేపి ఉపసమ్పదా రుహతి, ఏవం "అయం బుద్ధరక్ఖితో ఆయస్మతో ధమ్మరక్ఖితస్స ఉపసమ్పదాపేక్ఖో"తి అవత్థుం పణ్డకుపజ్ఝాయాదిం, అసన్తం వా, వత్థుం కిత్తేత్వా కతాయపి గణపూరకానమత్థితాయ ఉపసమ్పదా రుహతేవ. "న, భిక్ఖవే, పణ్డకుపజ్ఝాయేన ఉపసమ్పాదేతబ్బో, యో ఉపసమ్పాదేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్స, సో చ పుగ్గలో అనుపసమ్పన్నో"తిఆదివచనస్సాభావా అయమత్థో సిద్ధోవ హోతి. న హి బుద్ధా వత్తబ్బయుత్తం న వదన్తి, తేన వుత్తం "యో పన, భిక్ఖు, జానం ఊనవీసతివస్సం...పే.... సో చ పుగ్గలో అనుపసమ్పన్నో"తిఆది (పాచి. ౪౦౩). తథా "బ్యత్తేన భిక్ఖునా పటిబలేన సఙ్ఘో ఞాపేతబ్బో'తి (మహావ. ౭౧) వచనతో థేయ్యసంవాసకాదిఆచరియేహి అనుస్సావనాయ కతాయ ఉపసమ్పదా న రుహతి తేసం అభిక్ఖుత్తా"తి వచనమ్పి న గహేతబ్బం. కిఞ్చ భియ్యో "ఇమాని చత్తారి కమ్మాని పఞ్చహాకారేహి విపజ్జన్తీ"తిఆదినా (పరి. ౪౮౨) నయేన కమ్మానం సమ్పత్తివిపత్తియా కథియమానాయ "సత్తహి ఆకారేహి కమ్మాని విపజ్జన్తి వత్థుతో వా ఞత్తితో వా అనుస్సావనతో వా సీమతో వా పరిసతో వా ఉపజ్ఝాయతో వా ఆచరియతో వా"తి అకథితత్తా న గహేతబ్బం. "పరిసతో వా"తి వచనేన ఆచరియఉపజ్ఝాయానం వా సఙ్గహో కతోతి చే? న, "ద్వాదసహాకారేహి పరిసతో కమ్మాని విపజ్జన్తీ"తి ఏతస్స **విభఙ్గే** తేసమనామట్ఠత్తా. అయమత్థో "యస్మా తత్థ తత్థ సరూపేన వుత్తపాళివసేనేవ సక్కా జానితుం, తస్మా నయముఖం దస్సేత్వా సంఖిత్తోతి అయమస్స యుత్తిగవేసనా"తి వుత్తం. తత్రిదం విచారేతబ్బం – అనుపజ్ఝాయకం ఉపసమ్పాదేన్తా తే భిక్ఖూ యథావుత్తనయేన అభూతం తం వత్థుం కిత్తయింసు, ఉదాహు ముసావాదభయా తానేవ పదాని న సావేసున్తి. కిఞ్చేత్థ యది తావ ఉపజ్ఝాయాభావత న సావేసుం, "పుగ్గలం న పరామసతీ"తి వుత్తవిపత్తిప్పసఙ్గో హోతి, అథ సావేసుం, ముసావాదో నేసం భవతీతి? వుచ్చతే – సావేసుంయేవ యథావుత్తవిపత్తిప్పసఙ్గభయా, "కమ్మం పన న కుప్పతీ"తి అట్ఠకథాయ వుత్తత్తా చ, న ముసావాదస్స అసమ్భవతో, ముసావాదేనాపి కమ్మసమ్భవతో చ. న హి సక్కా ముసావాదేన కమ్మవిపత్తిసమ్పత్తిం కాతున్తి. తస్మా "అనుపజ్ఝాయకం ఉపసమ్పాదేన్తీ"తి వచనస్స ఉభయదోసవినిముత్తో అత్థో పరియేసితబ్బో.

అయఞ్చేత్థ యుత్తి – "యథా పుబ్బే పబ్బజ్జుపసమ్పదుపజ్ఝాయేసు విజ్జమానేసుపి ఉపజ్ఝాయగ్గహణక్కమేన అగ్గహితత్తా 'తేన ఖో పన సమయేన భిక్ఖూ అనుపజ్ఝాయక'న్తిఆది వుత్తం, తథా ఇధాపి ఉపజ్ఝాయస్స విజ్జమానస్సేవ సతో అగ్గహితత్తా 'అనుపజ్ఝాయకం ఉపసమ్పాదేన్తీ'తి వుత్తం. కమ్మవాచాచరియేన పన గహితో తేన ఉపజ్ఝాయోతి సఞ్ఞాయ ఉపజ్ఝాయం కిత్తేత్వా కమ్మవాచం సావేతబ్బం, కేనచి వా కారణేన కాయసామగ్గిం అదేన్తస్స ఉపజ్ఝాయస్స ఛన్దం గహేత్వా కమ్మవాచం సావేతి, ఉపజ్ఝాయో వా ఉపసమ్పదాపేక్ఖస్స ఉపజ్ఝం దత్వా పచ్ఛా ఉపసమ్పన్నే తస్మిం తాదిసే వత్థుస్మిం సమనుయుఞ్జియమానో వా అసమనుయుఞ్జియమానో వా ఉపజ్ఝాయదానతో పుబ్బే ఏవ సామణేరో పటిజానాతి, సిక్ఖాపచ్చక్ఖాతకో వా అన్తిమవత్థుఅజ్ఝాపన్నకో వా పటిజానాతి, ఛన్దహారకాదయో వియ ఉపజ్ఝాయో వా అఞ్ఞసీమాగతో హోతి, 'కమ్మవాచా రుహతీ'తి వత్వా 'అనుజానామి, భిక్ఖవే, పచ్చన్తిమేసు జనపదేసు వినయధరపఞ్చమేన గణేన ఉపసమ్పద'న్తి (మహావ. ౨౫౯) వుత్తత్తా కేచి 'వినయధరపఞ్చమేన ఉపజ్ఝాయేన సన్నిహితేనేవ భవితబ్బ'న్తి వదన్తీ"తి **పోరాణగణ్ఠిపదే**

వుత్తం. నో చే పాఠో పమాణో మజ్ఝిమేసు జనపదేసు తస్స వచనస్సాభావతో. అసన్నిహితేపి ఉపజ్ఝాయే కమ్మవాచా రుహతీతి ఆపజ్జతీతి చే? న, కస్మా? కమ్మసమ్పత్తియం "పుగ్గలం పరామసతీ"తి వుత్తపాఠోవ నో పమాణం. న హి తత్థ అసన్నిహితో ఉపజ్ఝాయసఙ్ఖాతో పుగ్గలో పరామసనం అరహతి, తస్మా తత్థ సఙ్ఘపరామసనం వియ పుగ్గలపరామసనం వేదితబ్బం. సఙ్ఘేన గణేన ఉపజ్ఝాయేన ఉపసమ్పాదేన్తి తేసం అత్థితో పుగ్గలత్తా. పణ్డకాదిఉపజ్ఝాయేన ఉపసమ్పాదేన్తి ఉపసమ్పాదనకాలే అవిదితత్తాతి పోరాణా.

అపత్తకాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౮. **అపత్తచీవరం ఉపసమ్పాదేన్తీ**తి కమ్మవాచాచరియో "పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర"న్తి సఞ్ఞాయ , కేవలం అత్థసమ్పత్తిం అనపేక్ఖిత్వా సన్తపదనిహారేన వా "పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర"న్తి కమ్మవాచం సావేతి. యథా ఏతరహి మతవిప్పవుత్థమాతాపితికోపి "అనుఞ్ఞాతోసి మాతాపితూహీ"తి పుట్ఠో "ఆమ భన్తే"తి వదతి. కిం బహునా, అయం పనేత్థ సారో – "తస్మిం సమయే చత్తారి కమ్మాని పఞ్చహాకారేహి విపజ్జన్తీ"తి లక్ఖణస్స న తావ పఞ్ఞత్తత్తా అనుపజ్ఝాయకాదిం ఉపసమ్పాదేన్తి, వజ్జనీయపుగ్గలానం అవుత్తత్తా పణ్డకుపజ్ఝాయాదిం ఉపసమ్పాదేన్తి. తేరసన్తరాయపుచ్ఛాయ అదస్సనత్తా అపత్తచీవరకం ఉపసమ్పాదేన్తి. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన ఉపసమ్పాదేతు"న్తి (మహావ. ౬౯) ఏవం సబ్బపఠమం అనుఞ్ఞాతకమ్మవాచాయ "పరిపుణ్ణస్స పత్తచీవర"న్తి అవచనమేత్థ సాధకన్తి వేదితబ్బం. తఞ్హి వచనం అనుక్కమేనానుఞ్ఞాతన్తి.

హత్థచ్ఛిన్నాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౧౯. ఇదం తావ సబ్బథా హోతు, "మూగం పబ్బాజేన్తి, బధిరం పబ్బాజేన్తీ"తి ఇదం కథం సమ్భవితుమరహతి ఆదితో పట్ఠాయ "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఇమేహి తీహి సరణగమనేహి పబ్బజ్జ"న్తిఆదినా (మహావ. ౩౪) అనుఞ్ఞాతత్తాతి? వుచ్చతే – "ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, పబ్బాజేతబ్బోతి. ఏవం వదేహీతి వత్తబ్బో…పే… తతియమ్పి సఙ్ఘం సరణం గచ్ఛామీ"తి ఏత్థ "ఏవం వదేహీతి వత్తబ్బో"తి ఇమస్స వచనస్స మిచ్ఛా అత్థం గహేత్వా మూగం పబ్బాజేసుం. "ఏవం వదేహీ"తి తం పబ్బజ్జాపేక్ఖం ఆణాపేత్వా సయం ఉపజ్ఝాయేన వత్తబ్బో "తతియం సఙ్ఘం సరణం గచ్ఛామీ"తి, సో పబ్బజ్జాపేక్ఖో తథా ఆణత్తో ఉపజ్ఝాయవచనస్స అను అను వదతు వా, మా వా, తత్థ తత్థ భగవా "కాయేన విఞ్ఞాపేతి, వాచాయ విఞ్ఞాపేతి, కాయేన వాచాయ విఞ్ఞాపేతి, గహితో హోతి ఉపజ్ఝాయో. దిన్నో హోతి ఛన్దో. దిన్నా హోతి పారిసుద్ధి. దిన్నా హోతి పవారణా"తి వదతి. తదనుమానేన వా కాయేన తేన పబ్బజ్జాపేక్ఖేన విఞ్ఞత్తం హోతి సరణగమనన్తి వా లోకేపి కాయేన విఞ్ఞాపేన్తో "ఏవం వదతీ"తి వుచ్చతి, తం పరియాయం గహేత్వా మూగం పబ్బాజేన్తీతి వేదితబ్బం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** "మూగం కథం పబ్బాజేన్తీ'తి పుచ్ఛం కత్వా తస్స కాయప్పసాదసమ్భవతో కాయేన పహారం దత్వా హత్థముద్దాయ విఞ్ఞాపేత్వా పబ్బాజేసు"న్తి వుత్తం. కిం బహునా, అయం పనేత్థ సారో – యథా పుబ్బే పబ్బజ్జాధికారే వత్తమానే పబ్బజ్జాభిలాపం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా "పణ్డకో, భిక్ఖవే, అనుపసమ్పన్నో న ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తిఆదినా నయేన ఉపసమ్పదవసేనేవ అభిలాపో కతో. థేయ్యసంవాసకపదే అసమ్భవతో కిఞ్చాపి సో న కతో పబ్బజ్జావ తత్థ కతా, సబ్బత్థ పన ఉపసమ్పదాభిలాపేన అధిప్పేతా తదనుభావతో. ఉపసమ్పదాయ పబ్బజ్జాయ వారితాయ ఉపసమ్పదా వారితా హోతీతి కత్వా. తథా ఇధ ఉపసమ్పదాధికారే వత్తమానే ఉపసమ్పదాభిలాపం ఉపచ్ఛిన్దిత్వా ఉపసమ్పదమేవ సన్ధాయ పబ్బజ్జాభిలాపో కతోతి వేదితబ్బో. కామం సో న కత్తబ్బో,

మూగపదే అసమ్భవతో తస్స వసేన ఆదితో పట్ఠాయ ఉపసమ్పదాభిలాపోవ కత్తబ్బో వియ దిస్సతి, తథాపి తస్సేవ మూగపదస్స వసేన ఆదితో పట్ఠాయ పబ్బజ్జాభిలాపోవ కతో మిచ్ఛాగహణనివారణత్థం. కథం? "మూగో, భిక్ఖవే, అప్పత్తో ఓసారణం, తఞ్చే సఙ్ఘో ఓసారేతి, నోసారితో"తి (మహావ. ౩౯౬) వచనతో మూగో ఉపసమ్పన్నో హోతీతి సిద్ధం. సో "కేవలం ఉపసమ్పన్నోవ హోతి, న పన పబ్బజితో తస్స పబ్బజ్జాయ అసమ్భవతో"తి మిచ్ఛాగాహో హోతి. తం పరిచ్చజాపేత్వా యో ఉపసమ్పన్నో, సో పబ్బజితోవ హోతి. పబ్బజితో పన అత్థి కోచి ఉపసమ్పన్నో, అత్థి కోచి అనుపసమ్పన్నో. ఇమం సమ్మాగాహం ఉప్పాదేతి భగవాతి వేదితబ్బం.

అపిచ తేసం హత్థచ్ఛిన్నాదీనం పబ్బజితానం సుపబ్బజితభావదీపనత్థం, పబ్బజ్జాభావాసఙ్కానివారణత్థఞ్చేత్థ పబ్బజ్జాభిలాపో కతో. కథం? "న, భిక్ఖవే, హత్థచ్ఛిన్నో పబ్బాజేతబ్బో"తిఆదినా పటిక్ఖేపేన, "పబ్బజితా సుపబ్బజితా"తి వుత్తట్ఠానాభావేన చ తేసం పబ్బజ్జాభావప్పసఙ్కా భవేయ్య. యథా పసఙ్కాభవే, తథా పసఙ్కం ఠపేయ్య. **ఖన్ధకే** ఉపసమ్పదం సన్ధాయ "హత్థచ్ఛిన్నో, భిక్ఖవే, అప్పత్తో ఓసారణం, తఞ్చే సఙ్ఘో ఓసారేతి, నోసారితో"తిఆదినా నయేన భగవా నివారేతి. తేనేవ పన నయేన పబ్బజితా తే సబ్బేపి సుపబ్బజితా ఏవాతి దీపేతి, అఞ్ఞథా సబ్బేపేతే ఉపసమ్పన్నావ హోన్తి, న పబ్బజితాతి అయమనిట్ఠప్పసఙ్గో ఆపజ్జతి. కథం? "హత్థచ్ఛిన్నో, భిక్ఖవే, న పబ్బాజేతబ్బో, పబ్బజితో నాసేతబ్బో"తి వా "న, భిక్ఖవే, హత్థచ్ఛిన్నో పబ్బాజేతబ్బో, యో పబ్బాజేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్స, సో చ అపబ్బజితో"తి వా తన్తియా ఠపితాయ చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే "నోసారితో"తి వుత్తత్తా కేవలం "ఇమే హత్థచ్ఛిన్నాదయో ఉపసమ్పన్నావ హోన్తి, న పబ్బజితా"తి వా "ఉపసమ్పన్నాపి చే పబ్బజితా, నాసేతబ్బా"తి వా అనిట్ఠకోట్ఠాసో ఆపజ్జతీతి అధిప్పాయో.

ఇదం పనేత్థ విచారేతబ్బం – "సో చ అపబ్బజితో"తి వచనాభావతో మూగస్స పబ్బజ్జసిద్ధిప్పసఙ్గతో పబ్బజ్జాపి ఏకతోసుద్ధియా హోతీతి అయమనిట్ఠకోట్ఠాసో కథం నాపజ్జతీతి? పబ్బజ్జాభిలాపేన ఉపసమ్పదా ఇధాధిప్పేతాతి సమ్మాగాహేన నాపజ్జతి, అఞ్ఞథా యథాబ్యఞ్జనం అత్థే గహితే యథాపఞ్ఞత్తదుక్కటాభావసఙ్ఖాతో అపరోపి అనిట్ఠకోట్ఠాసో ఆపజ్జతి. కథం? "న, భిక్ఖవే, మూగో పబ్బాజేతబ్బో, యో పబ్బాజేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి వుత్తదుక్కటం పబ్బజ్జపరియోసానే హోతి, న తస్సావిప్పకతాయ. పుబ్బపయోగదుక్కటమేవ హి పఠమం ఆపజ్జతి , తస్మా మూగస్స పబ్బజ్జపరియోసానస్సేవ అభావతో ఇమస్స దుక్కటస్స ఓకాసో చ సబ్బకాలం న సమ్భవేయ్య. ఉపసమ్పదావసేన పన అత్థే గహితే సమ్భవతి కమ్మనిప్ఫత్తితో. తేనేవ **పాళియం** "న, భిక్ఖవే, పణ్డకో ఉపసమ్పాదేతబ్బో, యో ఉపసమ్పాదేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి దుక్కటం న పఞ్ఞత్తం. అపఞ్ఞత్తత్తా పుబ్బపయోగదుక్కటమేవ చేత్థ సమ్భవతి, నేతరం, ఏత్తావతా సిద్ధమేతం "పబ్బజ్జాభిలాపేన ఉపసమ్పదా చ తత్థ అధిప్పేతా, న పబ్బజ్జా"తి.

ఏత్థాహ – సామణేరపబ్బజ్జా న కాయపయోగతో హోతీతి కథం పఞ్ఞాయతీతి? వుచ్చతే – కాయేన విఞ్ఞాపేతీతిఆదిత్తికాదస్సనతో. హోతి చేత్థ –

> "అప్పేవ ససకో కోచి, పతిట్ఠేయ్య మహణ్ణవే;
> న త్వేవ చతుగమ్భీరే, దుగ్గాహో వినయణ్ణవే"తి.

బ్రహ్ముజుగత్తోతి ఏత్థ "నిద్దేసత్థే, సేట్ఠత్థే చ బ్రహ్మ-సద్దం గహేత్వా నిద్దేసం కత్వా ఉజు గత్తం యస్స సో బ్రహ్ముజుగత్తో"తి లిఖితం. అథ వా కామభోగిత్తా దేవిన్దాదయో ఉపమావసేన అగ్గహేత్వా బ్రహ్మా వియ ఉజుగత్తో

బ్రహ్మజగత్తో. మహాకుచ్ఛితో ఘటో మహాకుచ్ఛిఘటో. తేన సమానో వుచ్చతి ''**మహాకుచ్ఛిఘటసదిసో**''తి. **గలగణ్డీ**తి దేసనామత్తమేవేతన్తి కథం పఞ్ఞాయతీతి? "న, భిక్ఖవే, పఞ్చహి ఆబాధేహి ఫుట్ఠో పబ్బాజేతబ్బో"తి వచనతో. కిలాసోపి ఇధాధిప్పేతోతి న కేవలం సో ఏవేకో, కిన్తు పఞ్చహి ఆబాధేహి ఫుట్ఠో, **పాళియం** ఆగతా రాజభటాదయో దాసపరియోసానా, **రాహులవత్థుమ్హి** ఆగతా అననుఞ్ఞాతమాతాపితరో చాతి దసపి జనా ఇధాధిప్పేతా. తదత్థదీపనత్థమేవ లిఖితకకసాహతలక్ఖణాహతే పుబ్బే వుత్తేపి ఆనేత్వా **ఉపాలిత్థేరో** ఇధ హత్థచ్ఛిన్నపాళియం ఆహ. తేనేవ **చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే** "అత్థి, భిక్ఖవే, పుగ్గలో అప్పత్తో ఓసారణం, తఞ్చే సఙ్ఘో ఓసారేతి, ఏకచ్చో సోసారితో, ఏకచ్చో దోసారితో"తి (మహావ. ౩౯౬) ఇమస్స **విభఙ్గే** "పఞ్చహి ఆబాధేహి ఫుట్ఠా, రాజభటా, చోరకారభేదకఇణాయికదాసా, అననుఞ్ఞాతమాతాపితరో చా"తి సత్త జనా న గహితా, న చ లబ్భన్తి, అఞ్ఞథా ఇమేపి తస్స విభఙ్గే వత్తబ్బా సియుం. న వత్తబ్బా తత్థ అభబ్బత్తాతి చే? ఏవం సన్తే "సఙ్ఘో ఓసారేతి, ఏకచ్చో దోసారితో"తి ఇమస్స **విభఙ్గే** వత్తబ్బా పణ్డకాదయో వియ, న చ వుత్తా. ఉభయత్థ అవుత్తత్తా న చిమే అనుభయా భవితుమరహన్తి, తస్మా అవుత్తానమేవ దసన్నం యథావుత్తానం సఙ్గణ్హనత్థం పున లిఖితకాదయో వుత్తాతి. అథ కిమత్థం తే ఇధ ఉప్పటిపాటియా వుత్తాతి? ఇణాయికదాసానం సోసారితభావేపి ఇణాయికదాసా సామికానం దాతబ్బాతి తదధీనభావదస్సనత్థం. తేనేవ తత్థ వుత్తం "పలాతోపి ఆనేత్వా దాతబ్బో"తిఆది. యో పనేత్థ చోరో కతకమ్మో పబ్బజతి, రాజభటో వా సచే కతదోసో, ఇణాయికగ్గహణేనేవ గహితోతి వేదితబ్బో. అథ వా యథావుత్తలక్ఖణో సబ్బోపి ఇణాయికదాసానం "సోసారితో"తి వత్తబ్బారహో న హోతీతి కత్వా తేసం పరివజ్జనత్థం ఉప్పటిపాటియా దేసనా ఉపరి ఆరోహతి, న హేట్ఠాతి దీపనతో. లిఖితకో "సోసారితో"తి వుత్తత్తా దేసన్తరం నేతబ్బో. తథాకారభేదకాదయోపీతి వేదితబ్బం.

ఏత్తావతా భగవతా అత్తనో దేసనాకుసలతాయ పుబ్బే గహితగ్గహణేన యథావుత్తానం దసన్నమ్పి పబ్బజ్జుపసమ్పదాకమ్మనిప్ఫత్తి, ఉప్పటిపాటివచనేన పుగ్గలవేమత్తతఞ్చ దేసనాయ కోవిదానం దీపితం హోతీతి వేదితబ్బం. హోతి చేత్థ –

"వత్తబ్బయుత్తం వచనేన వత్వా, అయుత్తమిట్ఠం నయదేసనాయ;
సన్దీపయన్తం సుగతస్స వాక్యం, చిత్తం విచిత్తంవ కరోతిపీ"తి.

ఏత్థాహ – **చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే** ఊనవీసతివస్సో ఉభయత్థ అవుత్తత్తా అనుభయో సియాతి? న సియా అవుత్తత్తా ఏవ. యది హి తతియాయ కోటియా భవితబ్బం, సా అవస్సం భగవతా వత్తబ్బావ హోతి, న చ వుత్తా, తస్మా న సో అనుభయో హోతి. అథ కతరం పక్ఖం భజతీతి? దోసారితపక్ఖం భజతి. అథ కస్మా న వుత్తోతి? సిక్ఖాపదేన పటిసిద్ధత్తా. **ఉపనాహం బన్ధిత్వా**తి పున బన్ధనం కత్వా. "నానావిధేహి ఓసధేహి పాదం బన్ధిత్వా ఆవాటకే పవేసేత్వా కత్తబ్బవిధానస్సేతం అధివచన"న్తి లిఖితం. కప్పసీసో వా హత్థీ వియ. **గోభత్తనాళికా** నామ గున్నం భత్తపానత్థం కతనాళికా. **ఉపక్కముఖో** నామ కుధితముఖో వుచ్చతి, **వాతణ్డికో** నామ అణ్డకేసు వుడ్ఢిరోగేన సమన్నాగతో. **వికటో** నామ తిరియం గమనకపాదేహి సమన్నాగతో. ''**గుణి కుణీ**''తి దువిధో కిర పాఠో. **యేసఞ్చ పబ్బజ్జా పటిక్ఖిత్తా, ఉపసమ్పదాపి తేసం పటిక్ఖిత్తావా**తిఆది యస్మా హత్థచ్ఛిన్నాదయో ఉపసమ్పదావసేనేవ వుత్తా, తస్మా తే ఏవ హత్థచ్ఛిన్నాదయో సన్ధాయాహ.

హత్థచ్ఛిన్నాదివత్థుకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అలజ్జీనిస్సయవత్థుకథావణ్ణనా

౧౨౦. “న , భిక్ఖవే, అలజ్జీనం నిస్సయో దాతబ్బో”తి ఇమినా అలజ్జీహి భిక్ఖూహి, సామణేరేహి వా సద్ధిం ద్వేపి ధమ్మామిసపరిభోగా పటిక్ఖిత్తా హోన్తి నిస్సయభావే భావతో తేసం. యథాహ “ఆచరియేన, భిక్ఖవే, అన్తేవాసికో సఙ్గహేతబ్బో అనుగ్గహేతబ్బో ఉద్దేసేన పరిపుచ్ఛాయ ఓవాదేన అనుసాసనియా”తిఆది (మహావ. ౭౯) ఉపజ్ఝాయస్సపి నిస్సయప్పణామనసమ్భవతో, సోపి సద్ధివిహారికస్స నిస్సయోతి వేదితబ్బం, తస్మా ఉపజ్ఝాయో చే అలజ్జీ హోతి, న తం నిస్సాయ వసితబ్బన్తి సిద్ధం హోతి. భిక్ఖూనం సమ్మాపటిపత్తియా సమానభాగో భిక్ఖు సభాగో. తస్సభావో భిక్ఖుసభాగతా. తం **భిక్ఖుసభాగతం**. యావ జానామీతి అధిప్పాయేన వసితుం వట్టతి. భిక్ఖూహి సభాగతం. కిం తం? లజ్జిభావం. ‘‘**సత్తాహం... పే.... గహేతబ్బో**’’తి ఏత్థ “సత్తాహమత్తం వసిస్సామి, కిం భిక్ఖుసభాగతాజాననేనాతి జాననే ధురం నిక్ఖిపిత్వా వసితుం న లభతీతి అత్థో”తి లిఖితం. “భిక్ఖుసభాగతం పన జానన్తో స్వేవ గమిస్సామి, కిం మే నిస్సయారోచనేనా”తి అరుణం ఉట్ఠపేతుం న లభతి. “పురే అరుణం ఉట్ఠహిత్వా గమిస్సామీ”తి ఆభోగేన సయన్తస్స చే అరుణో ఉగ్గచ్ఛతి, వట్టతి.

గమికాదినిస్సయవత్థుకథావణ్ణనా

౧౨౧. ‘‘**అద్ధానమగ్గప్పటిపన్నేన భిక్ఖునా నిస్సయం అలభమానేన అనిస్సితేన వత్థు**న్తి అవస్సకాలేయేవ వస్సకాలే అద్ధానగమనస్స **పాళియం**యేవ పటిక్ఖిత్తత్తా”తి వుత్తం, తం అప్పమాణం సత్తాహం వస్సచ్ఛేదాదివసేన అద్ధానగమనసమ్భవతో, గచ్ఛన్తస్సేవ వస్సకాలగమనసమ్భవతో చ. **అన్తరామగ్గే...పే.... అనాపత్తీ**తి నిస్సయదాయకాభావేయేవ. ‘‘**తస్స నిస్సాయా**’’తి పాఠానురూపం వుత్తం, తం నిస్సాయాతి అత్థో. “యదా పతిరూపో నిస్సయదాయకో ఆగచ్ఛిస్సతీ”తి వచనేన అయం విధి అవస్సకాలే ఏవాతి సిద్ధం. “అన్తోవస్సే పన కస్సచి ఆగమనాభావా”తి వుత్తం. సచే సో జలపట్టనే వా థలపట్టనే వా వసన్తో వస్సూపనాయికాయ ఆసన్నాయ గన్తుకామో సుణాతి “అసుకో మహాథేరో ఆగమిస్సతీ”తి, తం చే ఆగమేతి, వట్టతి. ఆగమేన్తస్సేవ చే వస్సూపనాయికదివసో హోతి, హోతు, గన్తబ్బం తత్థ, యత్థ నిస్సయదాయకం లభతీతి. పాతిమోక్ఖుద్దేసకాభావేన చే గన్తుం వట్టతి, పగేవ నిస్సయదాయకాభావేన. సచే సో గచ్ఛన్తో జీవితన్తరాయం, బ్రహ్మచరియన్తరాయం వా పస్సతి, తత్థేవ వసితబ్బన్తి ఏకే.

౧౨౨. “నాహం ఉస్సహామి థేరస్స నామం గహేతు”న్తి ఇత్థన్నామో ఇత్థన్నామస్స ఆయస్మతోతి లక్ఖణతో ఆహ. “గోత్తేనాపీ’తి వచనతో యేన వోహారేన వోహరియన్తి, తేన వట్టతీతి సిద్ధం, తస్మా ‘కో నామో తే ఉపజ్ఝాయో’తి పుట్ఠేనాపి గోత్తమేవ నామం కత్వా వత్తబ్బన్తి సిద్ధం హోతి, తస్మా చతుబ్బిధేసు నామేసు యేన కేనచి నామేన అనుస్సావనా కాతబ్బా”తి వదన్తి. ఏకస్స బహూని నామాని హోన్తి, తత్థ ఏకం నామం ఞత్తియా, ఏకం అనుస్సావనాయ కాతుం న వట్టతి, అత్థతో, బ్యఞ్జనతో చ అభిన్నాహి అనుస్సావనాహి భవితబ్బన్తి. కత్థచి “ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితత్థేరస్సా”తి వత్వా కత్థచి కేవలం “బుద్ధరక్ఖితస్సా”తి సావేతి, “సావనం హాపేతీ”తి న వుచ్చతి నామస్స అహాపితత్తాతి ఏకే. సచే కత్థచి “ఆయస్మతో బుద్ధరక్ఖితస్సా”తి వత్వా కత్థచి “బుద్ధరక్ఖితస్సాయస్మతో”తి సావేతి, పాఠానురూపత్తా ఖేత్తమేవ ఓతిణ్ణన్తిపి ఏకే. బ్యఞ్జనభేదప్పసఙ్గతో అనుస్సావనే తం న వట్టతీతి ఏకే. సచే పన సబ్బట్ఠానేపి తథేవ వదతి, వట్టతి భగవతా దిన్నలక్ఖణానురూపత్తా. లక్ఖణవిరోధతో అఞ్ఞథా న వట్టతీతి చే? న, పయోగానురూపత్తా. తత్థ తథా, ఇధ అఞ్ఞథా పయోగోతి చే? న, విపత్తిలక్ఖణానం విరోధతో. న సబ్బేన సబ్బం, సావనాహాపనా ఏవ హి **పాళియం** తదత్థవిభావనే ఆగతాతి అఞ్ఞపదేసు సావనేసు పరిహారో న సమ్భవతి ఆచిణ్ణకప్పవిరోధతో. సోపి కింపమాణన్తి చే? పమాణం ఆచరియుగ్గహస్స పమాణత్తా.

౧౨౩. **ద్వే ఏకానుస్సావనేతి** ఏత్థ **గణ్ఠిపదే** తావ ఏవం లిఖితం "ఏకతో పవత్తఅనుస్సావనే". **ఇదం సన్ధాయాతి** నానుపజ్ఝాయం ఏకాచరియం అనుస్సావనకిరియం సన్ధాయ, తఞ్చ అనుస్సావనకిరియం ఏకేనుపజ్ఝాయేన నానాచరియేహి అనుజానామీతి అత్థో. నానుపజ్ఝాయేహి ఏకేనాచరియేన న త్వేవ అనుజానామీతి అత్థోతి. **పోరాణగణ్ఠిపదే**పి తథేవ వత్వా "తిణ్ణం ఉద్ధం న కేనచి ఆకారేన ఏకతో వట్టతీ"తి వుత్తం, తం యుత్తం, న హి సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స కమ్మం కరోతీతి ఆచరియో. ఇదం పనేత్థ చిన్తేతబ్బం. కథం? చత్తారో వా అతిరేకా వా ఉపసమ్పదాపేక్ఖా సఙ్ఘవోహారం న లభన్తి భిక్ఖుభావం అప్పత్తత్తా. కేవలం భగవతా పరిచ్ఛిన్దిత్వా "తయో"తి వుత్తత్తా తతో ఉద్ధం న వట్టతీతి నో తక్కోతి ఆచరియో. **అనుగణ్ఠిపదే**పి అయమేవత్థో బహుధా విచారేత్వా వుత్తో. తథా **అన్ధకట్ఠకథాయ**మ్పి. న సబ్బత్థ ఇమస్మిం అత్థవికప్పే మతిభేదో అత్థి. యా పనేసా ఉభో పరిపుణ్ణవీసతివస్సా, ఉభిన్నమేకుపజ్ఝాయో, ఏకాచరియో, ఏకా కమ్మవాచా, ఏకో ఉపసమ్పన్నో, ఏకో అనుపసమ్పన్నోతి పరివారకథా, తం దస్సేత్వా ఏకో చే ఆచరియో ద్విన్నం, తిణ్ణం వా ఉపసమ్పదాపేక్ఖానం ఏకం కమ్మవాచం ఏకేనుపజ్ఝాయేన సావేతి, వట్టతీతి ఏకే. తం అయుత్తం, న హి సక్కా సిథిలధనితాదిబ్యఞ్జనలక్ఖణసమ్పన్నం తస్మిం ఖణే కమ్మవాచం దస్సేతుం విముత్తదోసాదీసు పతనతో . విసుం విసుం కరణం సన్ధాయ ఇదం వుత్తన్తి దీపనత్థం "తయో పరిపుణ్ణవీసతివస్సా , తిణ్ణమేకుపజ్ఝాయో, ఏకాచరియో, ఏకా కమ్మవాచా, ద్వే ఉపసమ్పన్నా, ఏకో అనుపసమ్పన్నో"తి న వుత్తో. ఏవఞ్హి వుత్తే సక్కా తీసు ఆకాసట్ఠమపనేత్వా సీమట్ఠానం ద్విన్నమనురూపం కమ్మవాచం దస్సేతుం, తమనిట్ఠప్పసఙ్గం నివారేతుం "ఉభో"తి వుత్తం. "తత్థ పరిపుణ్ణవీసతివస్సవచనేన వత్థుసమ్పత్తి, పరిసాయ పధానత్తా, ఆచరియుపజ్ఝాయవచనేన పరిససమ్పత్తి, కమ్మవాచాయ అనుస్సావనసమ్పత్తి దస్సితా, సీమసమ్పత్తి ఏవేకా న దస్సితా. తతో విపత్తి జాతా కమ్మవాచానం నానాక్ఖణికత్తా. ఏకక్ఖణభావే సతి ఉభిన్నం సమ్పత్తి వా సియా విపత్తి వా, న ఏకస్సేవ సమ్పత్తి ఏకస్స విపత్తీతి సమ్భవతి విముత్తాదిబ్యఞ్జనదోసప్పసఙ్గతో"తి వుత్తం, తం వచనం ఉభోపి చేతే సీమగతావ హోన్తి, ఉభిన్నం ఏకతో కమ్మసమ్పత్తిదీపనతో ద్విన్నం ఏకతో అనుస్సావనం ఏకేన ఉపజ్ఝాయేన ఏకేనాచరియేన వట్టతీతి సాధేతి. ద్విన్నం, తిణ్ణఞ్చ ఏకతో ససమనుభాసనా చ **పాళియం**యేవ దస్సితా, తఞ్చ అనులోమేతి. **అట్ఠకథాచరియేహి** నానుఞ్ఞాతం, న పటిక్ఖిత్తం, విచారేత్వా గహేతబ్బన్తి ఆచరియో, తం ధమ్మతాయ విరుజ్ఝతి.

అయఞ్హి బుద్ధానం ధమ్మతా – యదిదం యత్థ యత్థ వచననానత్తమత్థి, తత్థ తత్థ గరుకేసు ఠానేసు వత్తబ్బయుత్తం వదన్తి. దూతేన ఉపసమ్పదాదయో చేత్థ నిదస్సనం. యస్మా చేత్థ పుబ్బే అనుఞ్ఞాతకమ్మవాచాయ నానత్తం నత్థి, తస్మా "అనుజానామి, భిక్ఖవే, ద్వే తయో ఏకానుస్సావనే కాతు"న్తి వత్వా "ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, కాతబ్బో"తి న వుత్తం. నానత్తే సతిపి తత్థ తత్థ ద్విన్నం, బహూనం వా వసేన వుత్తకమ్మవాచానుసారేన గహేతబ్బతో అవుత్తన్తి చే? న హి లహుకేసు ఠానేసు వత్వా గరుకేసు అవచనం ధమ్మతాతి ఆచరియో. అఞ్ఞతరస్మిం పన **గణ్ఠిపదే** ఏవం పపఞ్చితం **ద్వే ఏకానుస్సావనేతి** ద్వే ఏకతో అనుస్సావనే. "ఏకేన" ఇతి పాఠో, ఏకేన ఆచరియేనాతి అత్థో. **పురిమనయేనేవాతి** "ఏకేన వా ద్వీహి వా ఆచరియేహీ"తి వుత్తనయేన ఏవ, తస్మా ఏకేనాచరియేన ద్వే వా తయో వా అనుస్సావేతబ్బా. "ద్వీహి వా తీహి వా"తి పాఠో. **నానాచరియా నానుపజ్ఝాయాతి** ఏత్థ "తఞ్చ ఖో ఏకేన ఉపజ్ఝాయేన, న త్వేవ నానుపజ్ఝాయేనా"తి వుత్తత్తా న వట్టతీతి చే? వట్టతి. కథం? ఏకేన అనుస్సావనే ఏకానుస్సావనేతి విగ్గహస్స పాకటత్తా లీనమేవ దస్సేతుం "ఏకతో అనుస్సావనే"తి విగ్గహోవ వుత్తో, తస్మా ఉజుకత్తమేవ సన్ధాయ తఞ్చ ఖో ఏకేన అనుస్సావనం ఏకానుస్సావనం, ఏకేన ఉపజ్ఝాయేన అనుజానామి, న త్వేవ నానుపజ్ఝాయేనాతి అత్థో. ఇదం సన్ధాయ హి ద్విధా విగ్గహో, తస్మా "నానాచరియేహి నానుపజ్ఝాయా న వట్టన్తీతి సిద్ధమేవా"తి అఞ్ఞథాపి వదన్తి. తఞ్చ ఖో ఏకేన ఉపజ్ఝాయేన ఏకస్స ఉపజ్ఝాయస్స వా వత్తబ్బం అనుస్సావనం, న త్వేవ నానుపజ్ఝాయేన అనుజానామీతి అత్థో. కిం వుత్తం హోతి? "ఏకో ఆచరియో, ద్వే వా తయో వా ఉపసమ్పదాపేక్ఖా

ద్విన్నం తిణ్ణం వా ఉపజ్ఝాయానం న త్వేవ అనుజానామీ”తి కిర వుత్తన్తి. అపరస్మిం పన **గణ్ఠిపదే** “ఏకేన అనుస్సావనేతి విగ్గహస్స పాకటత్తా తం పకాసేతుం ‘ఏకేనా’తి వుత్తం. ఏవం వుత్తే అవస్సం పణ్డితా జానన్తి. తంపాకటత్తా చే జానన్తి, ఏకేనాతి ఇమినా కిన్తి చే? కిఞ్చాపి జానన్తి, వివాదో పన హోతి అలద్ధలేసత్తా, జానితుఞ్చ న సక్కా, ‘ఏకేనా’తి వుత్తే పన తం సబ్బం న హోతీతి వుత్త”న్తి లిఖితం. ఏవం ఏత్థ అనేకే ఆచరియా చ తక్కికా చ అనేకధా పపఞ్చేన్తి, తం సబ్బం సుట్ఠు ఉపపరిక్ఖిత్వా గరుకులం పయిరుపాసిత్వా వంసానుగతోవ అత్థో గహేతబ్బో. “న సబ్బత్థ ఇమస్మిం అత్థవికప్పే మతిభేదో అత్థీ”తి వుత్తమేవ.

ఉపసమ్పదావిధికథావణ్ణనా

౧౨౫. కుట్ఠం గణ్డోతి ఏత్థ కుట్ఠాదిగ్గహణేన హత్థచ్ఛిన్నాదయోపి గహితావ హోన్తీతి పోరాణా, తస్మా “మనుస్సోసి పురిసోసీ”తి ఏతేహి భబ్బాభబ్బపుగ్గలపరివజ్జనం కరోతి. “భుజిస్సోసి అణణోసీ”తిఆదీహి పుబ్బే హత్థచ్ఛిన్నాధికారే వుత్తఅత్థవికప్పేసు దుతియం వికప్పం ఉపథమ్భేతి. తత్థ “అణణోసి భుజిస్సోసీ”తి అనుక్కమేన అవత్వా ఉప్పటిపాటియా వచనేన భుజిస్సో హోతి, న చ రఞ్ఞో భత్తవేతనవసేన భటో. రాజాధీనత్తా పన సో రాజభటపక్ఖం భజతీతి తబ్బిపక్ఖభావపుచ్ఛనత్థం **“నసి రాజభటో”**తి వుత్తం. అఞ్ఞథా పఞ్చహి ఆబాధేహి ఘుట్ఠానం గహణేనేవ సబ్బేసం గహణే సిద్ధే ఇతరే న వత్తబ్బా. అథ వత్తబ్బా, సబ్బేపి వత్తబ్బా సియుం.

చత్తారోనిస్సయాదికథావణ్ణనా

౧౨౮-౯. “తావదేవ ఛాయా మేతబ్బా”తిఆది “భిక్ఖూనం పాదే వన్దాపేత్వా”తి వచనతో థేరాథేరభావజాననత్థం వుత్తం. “చిరేన అగమాసీ”తి కిర పోరాణపాఠో, చిరం అకాసీతి చత్థి.

౧౩౦. అనాపత్తి సమ్భోగే సంవాసేతి ఉక్ఖిత్తకేన సద్ధిం సమ్భోగసంవాసపచ్చయా పాచిత్తియాపత్తి పఞ్ఞత్తా, తతో అనాపత్తీతి అత్థో. కథం పఞ్ఞాయతీతి? సంవాసగ్గహణే. అలజ్జినా సద్ధిం సమ్భోగపచ్చయా ఆపజ్జితబ్బం దుక్కటం పన ఆపజ్జతి ఏవ, న సంవాసపచ్చయా. న హి అలజ్జినా సద్ధిం సంవాసో పటిక్ఖిత్తో. సంవాసో పనేత్థ సహసేయ్యప్పహోనకే ఆవాసే సహవాసో, న “పారాజికో హోతి అసంవాసో”తి ఏత్థ వుత్తసంవాసో. అయం సంవాసో ఉక్ఖిత్తకేన సద్ధిం న వట్టతి. అలజ్జినా సద్ధిం ఏకచ్చో వట్టతి. ధమ్మసమ్భోగవినిముత్తోపేతరో . ఇదం పన “ఉక్ఖిత్తకో విబ్భమీ”తిఆదిసుత్తం ఇమస్మిం ఉపసమ్పాదేతబ్బానుపసమ్పాదేతబ్బదీపనసామఞ్ఞతో వుత్తం. కిఞ్చ భియ్యో పటిపత్తిక్కమతోవ ఆపత్తితో సుద్ధి హోతి, న విబ్భమేన, తస్మా ఉపసమ్పన్నో భిక్ఖు అన్తమసో దుబ్భాసితమ్పి ఆపజ్జిత్వా అపరభాగే విబ్భమిత్వా ఆగతో ఉపసమ్పజ్జతి, తం ఆపత్తిం దేసేత్వావ సుజ్ఝతి, న అఞ్ఞథాతి ఉపసమ్పన్నస్స సుద్ధిక్కమదస్సనత్థం. అసాధారణాపత్తియా అదస్సనపచ్చయా ఉక్ఖిత్తకస్స లిఙ్గపరివత్తనేన ఆపత్తితో వుట్ఠితస్సే పున చే పకతిలిఙ్గమేవుప్పజ్జతి, నానాసంవాసకతావ, విబ్భమిత్వా ఆగతేపి యథావుత్తనయేనేవ ఉపసమ్పాదేత్వా న వుట్ఠితత్తాతి చే? న లిఙ్గన్తరపాతుభావా. న విబ్భమేన కమ్మాసుజ్ఝనతో. న కమ్మాసుజ్ఝనే పున ఉపసమ్పదాకమ్మవిపత్తిప్పసఙ్గతో. న చ కమ్మవిపత్తి, న చ కమ్మపటిప్పస్సద్ధి. విబ్భమేన చ అనుపసమ్పన్నో నానాసంవాసకభావేన కమ్మం కోపేతి ధమ్మిస్సరేన ఆహచ్చ భాసితత్తా. తేనేవ “పస్సిస్ససీ”తి అనాగతవచనం కతం. తాదిసో పన గహట్ఠో నిక్ఖిత్తవత్తపారివాసికో వియ పకతత్తభూమియం విబ్భమాదినా అనుపసమ్పన్నపకతియంయేవ తిట్ఠతీతి ఇమస్స సబ్బస్సపి అత్థవికప్పస్స దస్సనత్థమిదం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. పుబ్బే వుత్తప్పకారో పన పరివత్తితలిఙ్గో హుత్వా పున పకతిలిఙ్గే ఠితఉక్ఖిత్తకో పున పుచ్ఛితబ్బో “పస్ససీ”తి. “ఆమ పస్సామీ”తి

వదన్తో ఓసారేతబ్బో. “దేసేహీ”తి న వత్తబ్బో లిఙ్గపరివత్తనేన వుట్ఠితత్తా. తప్పటికమ్మో ఉక్ఖిత్తకో పుచ్ఛితబ్బో “పటికమ్మం కిం తే కత”న్తి, “ఆమ కత”న్తి వదన్తో ఓసారేతబ్బో. “కత్తబ్బం మే పటికమ్మం న హోతీ”తి వదన్తో న ఓసారేతబ్బోతి ఏకే. అసాధారణాపత్తిమ్హి ఇదం విధానం, న సాధారణాయ. తత్థ ఉక్ఖిత్తకో లిఙ్గపరివత్తనేనేవ పటిప్పస్సద్ధకమ్మోతి ఏకే. విచారేత్వా యుత్తతరం గహేతబ్బన్తి ఆచరియో. **అనుగణ్ఠిపదే** పన “అలజ్జిపరిభోగో సహత్థదానాదివసేన పరిచ్ఛిన్దితబ్బో, ‘సారణీయధమ్మపూరకాదయో దస్సేత్వా అలజ్జిస్స సహత్థా దాతుం వట్టతీ’తి వదన్తానం వాదో పటిసేధేతబ్బో. కథం? ఉక్ఖిత్తకస్స సహత్థా దాతుం న వట్టతీతి వినిచ్ఛయానుసారేన. దాపేతుం పన వట్టతేవాతి చ. కిఞ్చాపి అలజ్జిపరిభోగవసేన దుక్కటం, అథ ఖో అయం అలజ్జీ న హోతి, తస్మా సబ్బాకారేన నిరాపత్తితం సన్ధాయ ‘అనాపత్తి సమ్భోగే సంవాసే’తి వుత్తం. కథం పఞ్ఞాయతీతి? విఞ్ఞేయ్యో అత్థతో ఉచ్ఛురసకసటానం సత్తాహకాలికయావజీవికత్తా ‘వట్టతి వికాలే ఉచ్ఛుం ఖాదితు’న్తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేత్వా తం ఖాదిత్వా తప్పచ్చయా పాచిత్తియం న పస్సతి, వట్టతీతి తథాసఞ్ఞితాయ. యో వా పన ఆపత్తిం ఆపన్నభావం పటిజానిత్వా ‘న పటికరోమీ’తి అభినివిసతి, ఇమే ద్వే –

> ‘సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, ఆపత్తిం పరిగూహతి;
>
> అగతిగమనఞ్చ గచ్ఛతి, ఏదిసో వుచ్చతి అలజ్జీపుగ్గలో’తి. (పరి. ౩౫౯) –

వుత్తలక్ఖణే అపతనతో అలజ్జినో న హోన్తి, తస్మా ‘యో ఆపత్తిదేసనపటికమ్మాని న కరోతి, తేన సద్ధిం సమ్భోగాదికరణే అనాపత్తీ’తి విసేసేత్వా వుత్తవచనేన, ఇతరేనపి సద్ధిం కిఞ్చాపి రూపియసంవోహారో న హోతి, అథ ఖో కయవిక్కయేన ఆపత్తి హోతియేవాతి నయో దిన్నో హోతి, పఞ్చహి సద్ధిం సబ్బథాపి అనాపత్తీతి నయో చ. ఏవం సాపత్తిట్ఠానేసు విసేసేత్వా చ వచనతో ఇధ తథా అవుత్తత్తా తేన సహ అలజ్జిపరిభోగో నత్థి. భజాపియమానో పన అలజ్జిపక్ఖం భజతీతి ఇమినాపి ఉపాయేన సబ్బత్థ తం తం సంసన్దిత్వా అత్థో పరియేసితబ్బోతి అపరే. ఆచరియా పన ఏవం న వదన్తీ”తి వుత్తం. “సచాహం న పస్సిస్సామీతి వదతి, న పబ్బాజేతబ్బో”తి వుత్తత్తా పుబ్బే ఆపన్నాపత్తియో ఉప్పబ్బజితస్సాపి న పటిప్పస్సమ్భన్తీతి సిద్ధం, తేనేవ ఆచరియా ఆపత్తిం దేసాపేత్వావ సిక్ఖాపచ్చక్ఖానం కారాపేన్తీతి చ అనాపత్తి సమ్భోగే సంవాసేతి ఇదం పుబ్బే ఆపన్నం సన్తిం ఏవ ఆపత్తిం న పస్సతీతి ఆసఙ్కితబ్బో. సా పటిప్పస్సద్ధాతి ఞాపనత్థం వుత్తన్తి చ ఏకే. **‘‘పస్సిస్ససీ’’**తి గహట్ఠత్తా దేసేతుం న వట్టతీతి అనాగతవసేన వుత్తం. **‘‘ఉపసమ్పాదేత్వా పస్సిస్ససీ’’**తి పరివాసాదినా కత్తబ్బస్స అత్థిభావేన “పస్ససీ”తి అవత్వా అనాగతవసేన వుత్తం, **ఓసారేత్వా**తి అబ్భానవసేన. తత్థ పున కాతబ్బస్స అభావా “పస్ససీ”తి వుత్తం. ఇదం సబ్బం సబ్బత్థ పటిజాననం సన్ధాయ వుత్తం. ఏకత్రాపి పున న పటిజానాతి, ఏతేన సహ తస్సా ఆపత్తియా అనురూపేన సంవాసో న కాతబ్బో, అలజ్జిభావేనాతి వుత్తం హోతి. **దిట్ఠియా**తిఆదీసు ఓసారణం నామ సమానకమ్మాదినా కరణన్తి అత్థో. **అనాపత్తి సమ్భోగే**తి ఉక్ఖిత్తకేన సమ్భోగే అనాపత్తి. కస్మా? ఉక్ఖిత్తకకమ్మస్స గహట్ఠభావేన పటిప్పస్సద్ధత్తా, తేనేవ “అలబ్భమానాయ సామగ్గియా”తి వుత్తం. ఇదాని భిక్ఖుభావే కత్తబ్బతోతి కేచి. ద్వీసుపి వారేసు కమ్మపటిప్పస్సద్ధివిధానం తేయేవ జానన్తి, తస్మా సబ్బవారేసు యుత్తమయుత్తఞ్చ సుట్ఠు సల్లక్ఖేత్వా కథేతబ్బం.

> యో ఖన్ధకం పబ్బజ్జనామధేయ్యం,
>
> నానానయం సాసనమూలభూతం;
>
> ఞత్వా పకాసేతి పరస్స సమ్మా,
>
> తస్సాధిపచ్చం మునిసాసనస్మిన్తి.

మహాఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. ఉపోసథక్ఖన్ధకవణ్ణనా

సన్నిపాతానుజాననాదికథావణ్ణనా

౧౩౨-౩. **తేన సమయేనా**తి అత్తనో ఓవాదపాతిమోక్ఖుద్దేసే ధురం నిక్ఖిపిత్వా భిక్ఖూనంయేవ విసుం ఉపోసథకరణం అనుజానిత్వా ఠితసమయేన. కో పన సోతి? మజ్ఝిమబోధియం పాతిమోక్ఖుద్దేసప్పహోనకసిక్ఖాపదానం పరినిట్ఠానకాలో. తేనేవాహ "తాని నేసం పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానేయ్య"న్తి. **''ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఉద్దిసితబ్బ''**న్తి నిదానుద్దేసం పఞ్ఞాపేతుకామతాయ చ సిక్ఖాపదానం ఉద్దేసపరిచ్ఛేదనిదస్సనత్థఞ్చ వుత్తం. అఞ్ఞథా "ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఇమం సిక్ఖాపదం ఉద్దిసేయ్యథా"తి సబ్బసిక్ఖాపదానం ఉద్దిసితబ్బక్కమస్స దస్సితత్తా ఇదాని "ఏవఞ్చ పన, భిక్ఖవే, ఉద్దిసితబ్బ"న్తి ఇదం నిరత్థకం ఆపజ్జతి, ఇదఞ్చ సబ్బసఙ్ఘుపోసథం సన్ధాయ వుత్తం.

౧౩౪. "యంనూన అయ్యాపి...పే.... సన్నిపతేయ్యు"న్తి బహూనం అధికారప్పవత్తి. తత్రాపి వినయం ఆగమ్మ వుత్తో భిక్ఖు సామి, న కేవలం సఙ్ఘత్థేరోతి దస్సనత్థం, సఙ్ఘస్స గారవయుత్తవచనారహతాదస్సనత్థఞ్చ **''సుణాతు మే, భన్తే''**తి ఆహ. తత్థ సయం చే థేరో, భిక్ఖుం సన్ధాయ "ఆవుసో"తి వత్తుం యుజ్జతి. కథం పఞ్ఞాయతి? బుద్ధకాలే సఙ్ఘత్థేరో అబ్యత్తో నామ దుల్లభో. సబ్బకమ్మవాచాయ పయోగనిదస్సనే చ "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో" ఇచ్చేవ భగవా దస్సేతీతి చే? ఏవమేతం తథా దస్సనతో. సఙ్ఘం ఉపాదాయ సఙ్ఘత్థేరేనాపి "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో"తి వత్తబ్బం, భిక్ఖుం ఉపాదాయ "ఆవుసో"తి మహాకస్సపస్స కమ్మవాచాయ పయోగదస్సనతో, పారిసుద్ధిఉపోసథే చ థేరేన భిక్ఖునా "పరిసుద్ధో అహం, ఆవుసో"తి పయోగదస్సనతో చ. **''యది సఙ్ఘస్స పత్తకల్ల''**న్తి పరతో పఞ్ఞాపేతబ్బే ఉపోసథకరణన్తరాయే సన్ధాయాహ. ఉపోసథస్స బహువిధత్తా సరూపతో వత్తుం **''పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యా''**తి ఆహ. ఏత్తావతా ఞత్తిం నిట్ఠపేసి. ఞత్తిదుతియకమ్మతో ఏవ హి ఉపోసథకమ్మం. న, తతియానుస్సావనసమ్భవతోతి చే? న, అఞ్ఞేహి ఞత్తిచతుత్థకమ్మేహి అసదిసత్తా. న హి ఏత్థ చతుక్ఖత్తుం "సుణాతు మే"తి ఆరభీయతీతి. అఞ్ఞేహి ఞత్తిదుతియేహి అసదిసత్తా ఞత్తిదుతియమ్పి మాహోతూతి చే? న, ఞత్తిదుతియకమ్మస్స అఞ్ఞథాపి కత్తబ్బతో. తథా హి ఞత్తిదుతియకమ్మం ఏకచ్చం అపలోకనవసేనపి కాతుం వట్టతి, న అఞ్ఞం అఞ్ఞథా కాతుం వట్టతి. కథం పఞ్ఞాయతీతి? ఇదమేవ ఉపోసథకమ్మం ఞాపకం.

"కిం సఙ్ఘస్స పుబ్బకిచ్చ"న్తి ఇదం న ఞత్తి నిట్ఠపేత్వా వత్తబ్బం, తఞ్హి ఞత్తితో పురేతరమేవ కరీయతీతి. తస్మా "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, కిం సఙ్ఘస్స పుబ్బకిచ్చం, యది సఙ్ఘస్సా"తి వత్తబ్బం సియాతి? తథాపి న వత్తబ్బం, న హి తం ఞత్తియా అన్తోకరీయతీతి. యది ఏవం సబ్బత్థ న వత్తబ్బం పయోజనాభావాతి చే? న, యథాగతట్ఠానేయేవ వత్తబ్బతో, పరపదాపేక్ఖతాయాతి వుత్తం హోతి. ఇదం పుబ్బకిచ్చం అకత్వా ఉపోసథం కరోన్తో సఙ్ఘో, పుగ్గలో వా ఠపనక్ఖేత్తాతిక్కమే ఆపజ్జతి. న హి తస్మిం ఖేత్తే అతిక్కన్తే సమ్మజ్జనాసనోదకపదీపకరణే ఆపత్తిమోక్ఖో హోతి. ఉపోసథకమ్మతో పుబ్బే కత్తబ్బకిచ్చాకరణపచ్చయత్తా తస్సా ఆపత్తియా, న సా కమ్మపరియోసానాపేక్ఖా ఏత్థాగతసమ్పజానముసావాదాపత్తి వియ, తస్మా పాతిమోక్ఖుద్దేసకో భిక్ఖు "పారిసుద్ధిం ఆయస్మన్తో ఆరోచేథా"తి వత్తుకామో పఠమంయేవ పరిసుద్ధాపరిసుద్ధపచ్చయం పుబ్బకిచ్చం సరాపేతి. తఞ్హి కతం పరిసుద్ధపచ్చయో హోతి, అకతం అపరిసుద్ధపచ్చయో, తేనేవ ఉభయాపేక్ఖాధిప్పాయేన

“కతం న కత”న్తి అవత్వా ‘‘**కిం సఙ్ఘస్స పుబ్బకిచ్చ**’’ మిచ్చేవాహ. తత్థ అకతపక్ఖే తావ పారిసుద్ధిఆరోచనక్కమనిదస్సనత్థం పరతో “యస్స సియా ఆపత్తి, సో ఆవి కరేయ్యా”తి చ, కతపక్ఖే “అసన్తియా ఆపత్తియా తుణ్హీ భవితబ్బ”న్తి చ వక్ఖతి.

పారిసుద్ధిం ఆయస్మన్తో ఆరోచేథ. కింకారణా? యస్మా పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సామి. ఏత్థ చ “ఉద్దిసామీ”తి వత్తమానకాలం అపరామసిత్వా “ఉద్దిసిస్సామీ”తి అనాగతకాలపరామసనేన య్వాయం “దాని నేసం పాతిమోక్ఖుద్దేసం అనుజానేయ్య”న్తి (మహావ. ౧౩౫) ఏత్థ వుత్తపాతిమోక్ఖుద్దేసో, తం సన్ధాయ “పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సామీ”తి వుత్తన్తి ఏకే. యస్మా “పఞ్చిమే, భిక్ఖవే, పాతిమోక్ఖుద్దేసా”తి వుత్తం, తస్మా వత్తమానస్స నిదానుద్దేససఙ్ఖాతస్స పాతిమోక్ఖస్స యదేతం అన్తే “కచ్చిత్థ పరిసుద్ధా”తిఆదికం యావతతియానుస్సావనం, తస్సేవ ఆపత్తిఖేత్తత్తా, అవయవేపి అవయవీవోహారసమ్భవతో చ ఇధ ఆపత్తిఖేత్తమేవ సన్ధాయ ‘‘**పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సామీ**’’తి వుత్తం. ఏవఞ్హి వుత్తే యస్మా పరతో ఆపత్తిఖేత్తం ఆగమిస్సతి, తస్మా ఆపత్తిభీరుకా తుమ్హే సబ్బేవ పఠమమేవ పారిసుద్ధిం ఆరోచేథాతి అయమత్థో సమ్భవతి. వత్తమానకాలవసేన వుత్తే “పారిసుద్ధిం ఆయస్మన్తో ఆరోచేథా”తి వచనమేవ న సమ్భవతి తదారోచనస్స పఠమం ఇచ్ఛితబ్బత్తా, పగేవ తస్స కరణాభావేన “పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సామీ”తి వచనం. అయం నయో సన్తియా ఆపత్తియా ఆరోచనే యుజ్జతి, న తుణ్హీభావే, అకమ్మపరియోసానా తుణ్హీభావప్పత్తితో, ఏవం సన్తేపి తస్మిం యుజ్జతేవ. పాతిమోక్ఖుద్దేసకో హి అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆపత్తిఆవికరణం అకత్వా తుణ్హీభూతే భిక్ఖూ పస్సిత్వా తేనేవ తుణ్హీభావేన ఆరోచితపారిసుద్ధికో హుత్వా “సుణాతు మే, భన్తే”తి పాతిమోక్ఖుద్దేసం ఆరభి.

ఏత్థాహ – పఠమం “సఙ్ఘో ఉపోసథం కరేయ్య, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసేయ్యా”తి వుత్తత్తా ఇధాపి “సఙ్ఘో ఉపోసథం కరిస్సతి, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సతీ”తి వత్తబ్బం, అథ “పుగ్గలస్స ఉద్దేసా”తి లక్ఖణత్తా యథారుతమేవ వత్తబ్బం, తథాపి “ఉపోసథం కరిస్సామి, పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసిస్సామీ”తి వత్తబ్బన్తి? న వత్తబ్బం లక్ఖణవిరోధతో, అనిట్ఠప్పసఙ్గతో చ. పుగ్గలస్స ఉద్దేసా ఏవ హి సఙ్ఘస్స ఉపోసథో కతో హోతి, న పుగ్గలస్స ఉపోసథకరణేన. తఞ్చ సోవ కరిస్సతి, న సఙ్ఘోతి అనిట్ఠప్పసఙ్గోవ ఆపజ్జతి. “సుణాథా”తి వుత్తే అచిత్తసామగ్గిప్పసఙ్గభయా ‘‘**సుణోమా**’’తి వుత్తం. “సుణిస్సామా”తి వత్తబ్బం “ఉద్దిసిస్సామీ”తి వుత్తత్తాతి చే? న వత్తబ్బం, ఆపత్తిఖేత్తదస్సనాధిప్పాయనిరపేక్ఖతాయ “సుణోమ” ఇచ్చేవ వత్తబ్బం. ఏకపదేనేవ హిస్స తదధిప్పాయో అతిక్కన్తోతి. యది ఏవం కిమత్థం తం సబ్బేహేవ ఆరద్ధన్తి చే? “ఉద్దిసిస్సామీ”తి ఇమినా అసాధారణవచనేన ఆపన్నస్స అచిత్తసామగ్గిప్పసఙ్గనివారణత్థం. **సరమానేనాతి** ఇమినా చస్స సమ్పజానముసావాదస్స సచిత్తకతం దస్సేతి. **అన్తరాయికో ధమ్మో వుత్తో భగవతాతి** ఏవం అకిరియసముట్ఠానస్సాపి ఏవం పరిత్తకస్స ఇమస్స ముసావాదస్స మహాదీనవతం దస్సేతి. **విసుద్ధాపేక్ఖేనాతి** సావసేసం ఆపత్తిం ఉపాదాయ అనాపత్తిభావసఙ్ఖాతం అనవసేసఞ్చ ఉపాదాయ గిహిభావసఙ్ఖాతం విసుద్ధిం ఇచ్ఛన్తేన కస్మా ఆవి కాతబ్బా? అన్తరాయభావానుపగమనేన ఫాసువిహారపచ్చయత్తా. ఇధ “అజ్జుపోసథో పన్నరసో”తి న వుత్తం పరతో దివసనియమస్స కత్తుకామతాధిప్పాయేన అవుత్తత్తా. ఏవం పన తే భిక్ఖూ సబ్బదివసేసు ఉద్దిసింసు.

౧౩౩. ‘‘**ఆదిమేత**’’న్తి సీలపాతిమోక్ఖమేవ వుత్తం, కిఞ్చాపి గన్థపాతిమోక్ఖో అధిప్పేతో. ‘‘**పఞ్చన్నం వా**’’తి మాతికాయం వుత్తానం వసేన వుత్తం. **అనజ్ఝాపన్నో వాతి** పుగ్గలాధిట్ఠానదేసనా. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన “‘ఉపోసథం కరేయ్యా’తి ఏత్తావతా ఞత్తి హోతి. యావతతియానుస్సావనా నామ ‘యస్స సియా ఆపత్తీ’తిఆదివచనత్తయం, అన్తే ‘దుతియమ్పి తతియమ్పి పుచ్ఛామీ’తి ఇదఞ్చాతి దువిధం. తత్థ పఠమం ఆపత్తిం సరిత్వా నిసిన్నస్స, దుతియం అసరన్తస్స సారణత్థ”న్తి వుత్తం. ‘‘**వచీద్వారే**’’తి పాకటవసేన ఉజుకమేవ వుత్తం. కిఞ్చాపి కాయవిఞ్ఞత్తియాపి కరీయతి, కాయకమ్మాభావా పన

వచీవిఞ్ఞత్తియాయేవ ఆవి కాతబ్బా. "సఙ్ఘమజ్ఝే వా"తిఆది లక్ఖణవచనం కిర. సఙ్ఘుపోసథకరణత్థం సఙ్ఘమజ్ఝే చే నిసిన్నో, తస్మిం సఙ్ఘమజ్ఝే. గణుపోసథకరణత్థఞ్చే గణమజ్ఝే నిసిన్నో, తస్మిం గణమజ్ఝే. ఏకస్సేవ సన్తికే చే పారిసుద్ధిఉపోసథం కత్తుకామో, తస్మిం ఏకపుగ్గలే ఆవి కాతబ్బాతి, "ఏతేన న కేవలం సఙ్ఘమజ్ఝే ఏవాయం ముసావాదో సమ్భవతి, అథ ఖో ఏత్థ వుత్తలక్ఖణేన అసతిపి 'పారిసుద్ధిం ఆయస్మన్తో ఆరోచేథా'తిఆదివిధానే గణుపోసథేపి సాపత్తికో హుత్వా ఉపోసథం కత్తుకామో అనారోచేత్వా తుణ్హీభూతోవ కరోతి చే, సమ్పజానముసావాదాపత్తిం ఆపజ్జతీతి ఇమస్సత్థస్స ఆవికరణతో లక్ఖణవచనం కిరేత"న్తి వదన్తి తక్కికా. అఞ్ఞథా "గణమజ్ఝేవా"తి న వుత్తన్తి తేసం అధిప్పాయో. ఆరోచనాధిప్పాయవసేన వుత్తన్తి నో తక్కోతి ఆచరియో. ఆరోచేన్తో హి సఙ్ఘస్స ఆరోచేమీతి అధిప్పాయేన ఆవి కరోన్తో సఙ్ఘమజ్ఝే ఆవి కరోతి నామ. అత్తనో ఉభతోపస్సే నిసిన్నానం ఆరోచేన్తో గణమజ్ఝే. ఏకస్సేవారోచేస్సామి సభాగస్సాతి అధిప్పాయేన ఆరోచేన్తో ఏకపుగ్గలే ఆరోచేతి నామ. పుబ్బే విభత్తపదస్స పున విభజనం అత్థవిసేసాభావదీపనత్థన్తి వేదితబ్బం.

౧౩౬-౭. **"న, భిక్ఖవే, దేవసికం...పే.... దుక్కటస్సా"**తి వత్వా **"అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఉపోసథే పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితు"**న్తి ఇదం అనుపోసథే ఏవ తం దుక్కటం , ఉపోసథే పన దేవసికమ్పి వట్టతీతి దీపేతి, తస్మా తే భిక్ఖూ చాతుద్దసియం ఉద్దిసిత్వాపి పన్నరసియం ఉద్దిసింసు, తేనాహ **"సకిం పక్ఖస్సా"**తి. తత్థ పురిమేన సామగ్గీదివసో ఉపోసథదివసో ఏవాతి దీపేతి. ఉభయేన అట్ఠమిం పటిక్ఖిపిత్వా దేవసికం పటిక్ఖేపస్స అతిప్పసఙ్గం నివారేతి. కిం వుత్తం హోతి? భిన్నో చే సఙ్ఘో పాటిపదదివసే సమగ్గో హోతి, తస్మిం దివసే సామగ్గీఉపోసథం కరోన్తో ఉభయమ్పి దుక్కటం ఆపజ్జన్తో ఉభయేన ఏకీభూతేన నివారితో హోతీతి వుత్తం హోతి. అఞ్ఞథా సామగ్గీఉపోసథో న దేవసికో. చే, అహోరత్తం కాతబ్బో. తస్మిఞ్చ పక్ఖే పకతిఉపోసథో న దేవసికో. చే, అహోరత్తం కాతబ్బో. తస్మిఞ్చ పక్ఖే పకతిఉపోసథో అనుద్దిట్ఠో. చే హోతి, సామగ్గీఉపోసథో కాతబ్బోతి ఆపజ్జతి. న అపవాదనయేన గహేతబ్బత్తాతి చే? న, అనిట్ఠప్పసఙ్గతో. కిం వుత్తం హోతి? సామగ్గీదివసే సామగ్గీఉపోసథం కత్వా పున తస్మిం పక్ఖే పకతిఉపోసథదివసే సమ్పత్తే పకతిఉపోసథో న కాతబ్బోతి. అపవాదోతి. అపవాదితబ్బట్ఠానతో అఞ్ఞత్థ ఉస్సగ్గవిధానం నివారేతి.

కిత్తావతా ను ఖో సామగ్గీతి ఏత్థాయమధిప్పాయో – సామగ్గీ నామేసా సభాగానం సన్నిపాతో. సభాగా చ నామ యత్తకా సహధమ్మికా, తే సబ్బేపి హోన్తి, ఉదాహు ఆవాససభాగతాయ సభాగా నామ హోన్తీతి. తత్థ యది సహధమ్మికానం సామగ్గీ సామగ్గీ నామ, సబ్బేసం పుథువిభత్తానం సామగ్గీ ఇచ్ఛితబ్బా. అథావసథవసేన, ఏకావాససభాగానన్తి వుత్తం హోతి. అఞ్ఞథా ఏకావాసే సామగ్గీతి ఆపజ్జతి. **మా నో అగమాసీ**తి అగతో మా హోతి.

సీమానుజాననకథావణ్ణనా

౧౩౮. ఏకావాసగతానం వసేన సామగ్గిం పటిక్ఖిపిత్వా ఏకసీమగతానం వసేన అనుజానితుకామో భగవా **"అనుజానామి, భిక్ఖవే, సీమం సమ్మన్నితు"**న్తి ఆహ. అథ ఆవాసపరిచ్ఛేదం వత్తుకామో భవేయ్య. ఏత్తావతా ఏకావాసో యావతా ఏకాసీమా. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, సీమం సమ్మన్నితు"న్తి వదేయ్య. తస్మా న ఇధ అనుఞ్ఞాతబద్ధసీమావసేన ఏకావాసపరిచ్ఛేదో హోతి, ఉపచారసీమావసేనేవ హోతీతి వేదితబ్బం. కథం జానితబ్బన్తి చే? పాళితోవ, యథాహ "తేన ఖో పన సమయేన ఆయస్మా ఉపనన్దో సక్యపుత్తో ఏకో ద్వీసు ఆవాసేసు వస్సం వసి...పే.... ఏకాధిప్పాయ"న్తి (మహావ. ౩౬౪). అఞ్ఞథా వస్సచ్ఛేదోతి అనిట్ఠప్పసఙ్గోవ, కథం? ఏకావాసవసేనేవ చే సామగ్గీ, బహుఆవాసఅనావాసేసు న సమ్భవేయ్య. తతో

నో తం ఆవాసం గచ్ఛన్తో బహిద్ధా ఉపోసథం కరోతి. “న, భిక్ఖవే, తదహుపోసథే సభిక్ఖుకో అనావాసో గన్తబ్బో”తిఆది (మహావ. ౧౮౧)-పాళివిరోధో సతిపి సఙ్ఘే అనావాసే ఉపోసథస్స అకత్తబ్బతో. అనావాసేపి చే సామగ్గీ లబ్భతి, “ఏత్తావతా సామగ్గీ, యావతా ఏకావాసో”తి న వత్తబ్బం, తస్మా సబ్బథా పురిమనయో పచ్ఛిమేసేవ పటిక్ఖిత్తోతి కత్వా నానావాసవసేనపి సామగ్గీతి వేదితబ్బం. “తం కమ్మం కరోమాతి వత్వా న అకంసూ’తిఆదీసు వియ అనాగతమ్పి అపేక్ఖతి, తస్మా ‘కరోమా’తి వుత్తే న వట్టతీ”తి వదన్తి. “సీమం అసోధేత్వాపి నిమిత్తం కిత్తేతుం వట్టతీ”తి లిఖితం. హేట్ఠిమకోటియా అడ్ఢట్ఠమరతనుబ్బేధో **హత్థిప్పమాణో**. **సచే ఏకో బద్ధో హోతి, న కాతబ్బో**తి ఏత్థ “చతూసు దిసాసు చతున్నం పబ్బతకూటానం హేట్ఠా పిట్ఠిపాసాణసదిసే పాసాణే రితత్తా ఏకాబద్ధభావే సతిపి పథవితో ఉద్ధం తేసం సమ్బన్ధే అసతి హేట్ఠా పథవిగతసమ్బన్ధమత్తే అబ్బోహారికం కత్వా కిత్తేతుం వట్టతి. తేనేవ ‘పిట్ఠిపాసాణో అతిమహన్తోపి పాసాణసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీ’తి వుత్తం. పథవితో హేట్ఠా తస్స మహన్తభావే గయ్హమానే పబ్బతమేవ హోతీ”తి **అనుగణ్ఠిపదే** వుత్తం. “చినిత్వా కతపంసుపుఞ్జో తిణగుమ్బరుక్ఖా చే జాయన్తి, పబ్బతో హోతీతి **ధమ్మసిరిత్థేరో**. నేవాతి **ఉపతిస్సత్థేరో**”తి వుత్తం.

పాసాణోతి “సుధామయపాసాణోపి వట్టతీ”తి వదన్తి. వీమంసితబ్బం ఇట్ఠకాయ పటిక్ఖిత్తత్తా. **ద్వత్తింసపలగుళపిణ్డప్పమాణో** తులతాయ, న తులగణనాయ. **సోపీ**తి ఖాణుకో వియ ఉట్ఠితపాసాణో.

చతుపఞ్చరుక్ఖనిమిత్తమత్తమ్పీతి ఏకచ్చేసు నిమిత్తసద్దో నత్థి. ఏత్థ తయో చే సారరుక్ఖా హోన్తి, ద్వే అసారరుక్ఖా, సారరుక్ఖానం బహుత్తం ఇచ్ఛితబ్బం. “సుసానమ్పి ఇధ ‘వనమేవా’తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి సయంజాతత్తా”తి వుత్తం. కేచి పన “చతూసు ద్వే అన్తోసారా చే, వట్టతి. అన్తోసారా అధికా, సమా వా, వట్టతి. తస్మా బహూసుపి ద్వే చే అన్తోసారా అత్థి, వట్టతీ”తి వదన్తి.

పరభాగేతి ఏత్థ “ఏతేహి బద్ధట్ఠానతో గతత్తా వట్టతి. తథా దీఘమగ్గేపి గహితట్ఠానతో గతట్ఠానస్స అఞ్ఞత్తా”తి వదన్తి.

అన్వద్ధమాసన్తి ఏత్థ “అనుబద్ధో అద్ధమాసో, అద్ధమాసస్స వా అనూ”తి లిఖితం. “అన్తరవాసకో తేమియతీ”తి వుత్తత్తా తత్తకప్పమాణఉదకేయేవ కాతుం వట్టతీతి కేచి. **తేమియతీ**తి ఇమినా హేట్ఠిమకోటియా నదిలక్ఖణం వుత్తం. ఏవరూపాయ నదియా యస్మిం ఠానే చత్తారో మాసే అప్పం వా బహుం వా ఉదకం అజ్ఝోత్థరిత్వా పవత్తతి, తస్మిం ఠానే అప్పోదకేపి ఠత్వా కాతుం వట్టతీతి ఏకే. “పవత్తనట్ఠానే నదినిమిత్త’న్తి వుత్తత్తా సేతుతో పరతో తత్తకం ఉదకం యది పవత్తతి, నదీ ఏవా”తి వదన్తి.

జాతస్సరాదీసు ఠితోదకం జాతస్సరాదిపదేసేన అనన్తరికమ్పి నిమిత్తం కాతుం వట్టతి నదిపారసీమాయ నిమిత్తం వియ. సచే సో పదేసో కాలన్తరేన గామఖేత్తభావం పాపుణాతి, తత్థ అఞ్ఞం సీమం సమ్మన్నితుం వట్టతి. **ఉక్ఖేపిమ**న్తి ఉద్ధరిత్వా గహేతబ్బకం.

అబద్ధసీమవిహారానం సీమాయ ఉపచారం ఠపేత్వాతి “ఆయతిం సమ్మన్నితబ్బాయ ఓకాసం ఠపేత్వా”తి లిఖితం. **అన్తోనిమిత్తగతేహి పనా**తి “ఏకస్స ఉపడ్ఢం అన్తోకత్తుకామతాయ సతి సబ్బేసం ఆగమనే పయోజనం నత్థీతి కత్వా ‘అన్తోనిమిత్తగతేహీ’తి వుత్తం, తఞ్చ సామీచివసేనా”తి వదన్తి. **అనాగమనమ్పి వట్టతీ**తి “సీమాయ అబద్ధత్తా వగ్గం నామ న హోతీ”తి లిఖితం. “అఞ్ఞస్మిం గామఖేత్తే ఠత్వా నిమిత్తకిత్తనకాలే, సమానసంవాసకసీమాయ సమ్మన్ననకాలే చ

ఆగమనపయోజనం నత్థీ"తి వుత్తం. **భేరిసఞ్ఞం వాతి** "సమ్మన్ననపరియోసానం కరోమాతి వత్వా"తి లిఖితం, తేన తాదిసే కాలే తం కప్పతీతి సిద్ధం హోతి. కిం ఇమినా? **సుఖకరణత్థన్తి** మహాజనసన్నిపాతనపరిస్సమం అకత్వా అప్పతరేహి సుఖకరణత్థం. యది మహాసీమాబన్ధనకాలే అన్తరాయో హోతి, తత్తకేనపి సుఖవిహారోతి దస్సనత్థం "**పఠమ**"న్తి వుత్తన్తి ఏకే. **తతో ఓరం న వట్టతీతి** కథం పఞ్ఞాయతీతి? వీసతివగ్గకరణీయపరమత్తా సఙ్ఘకమ్మస్స. కమ్మారహేన సద్ధిం ఏకవీసతి భిక్ఖూ చే గణ్హాతి, వట్టతి. తత్తకప్పమాణం సుఖనిసజ్జవసేన వేదితబ్బం. తమేవ నిమిత్తం అఞ్ఞోపి కిత్తేత్వా సచే బన్ధన్తి, వట్టతీతి ఏకే.

"**ఏవం బద్ధాసు పన...పే.... సీమన్తరికా హి గామఖేత్తం భజతీ**"తి న ఆవాసవసేన సామగ్గీపరిచ్ఛేదో, కిన్తు సీమావసేనేవాతి దస్సనత్థం వుత్తం. "**నిమిత్తుపగపాసాణే ఠపేత్వా**"తి సఞ్చారిమనిమిత్తస్స తప్పరతో వుత్తం. ఇతో పట్ఠాయ గణ్ఠిపదక్కమో హోతి – **న సక్ఖిస్సన్తీతి** తే అవిప్పవాసం అసల్లక్ఖేత్వా "సమానసంవాసకమేవ సమూహనిస్సామా"తి వాయామన్తా సమూహనితుం న సక్ఖిస్సన్తి. "**ఏకరతనప్పమాణా**"తి సువిఞ్ఞేయ్యన్తరా హోతీతి కత్వా వుత్తం. ఏకఙ్గులమత్తమ్పి వట్టతేవ. ఖణ్డసీమతో పట్ఠాయ బన్ధనం ఆచిణ్ణం. ఆచిణ్ణకరణేన విగతసమ్మోహో హోతీతి. **కుటిగేహేతి** కుటిఘరే భూమిఘరే. **ఉదుక్ఖలంవాతి** భూమిఉదుక్ఖలం వియ ఖుద్దకావాటం. "**పముఖే**"తి భూమికుటిం సన్ధాయ వుత్తన్తి ఏకే. **హేట్ఠా న ఓతరతీతి** భిత్తితో ఓరం నిమిత్తాని ఠపేత్వా కిత్తితత్తా హేట్ఠా ఆకాసే న ఓతరతి, ఉపరి కతే పాసాదేతి అత్థో. **భిత్తిలగ్గేతి** భిత్తినిస్సితకే. ఇమే కిర భిత్తిలగ్గాపి "ఏకాబద్ధా"తి న వుచ్చన్తి. **సబ్బో పాసాదో సీమట్ఠో హోతీతి** ఏకాబద్ధో వా హోతు, మా వా. **తాలమూలకపబ్బతో** నామ అనుపుబ్బేన తనుకో. **ఆకాసపబ్భారన్తి** అపరిక్ఖేపపబ్భారం. **సుసిరపాసాణో** నామ లేణం హోతి. **అన్తోలేణన్తి** పబ్బతస్స అన్తోలేణం. ద్వారం పన సన్ధాయ పరతో "ఓరతో"తి వుత్తం, సబ్బథాపి సీమతో బహిలేణేన ఓతరతీతి అధిప్పాయో.

మహాసీమం సోధేత్వాతి సీమట్ఠం దూరగతమ్పి సీమగతం సీమసమ్బన్ధంవ, తస్మా తం అనామసిత్వా ఠాతబ్బన్తి అధిప్పాయో. యది ఏవం "తన్నిస్సితకం అపనేత్వా కమ్మం కాతుం వట్టతీ"తి వత్తబ్బం. **మహాఅట్ఠకథాయమ్పి** "సీమం సోధేత్వా కాతబ్బ"న్తి ఏత్తకమేవ వుత్తం. మహాథేరాపి "సోధేతబ్బ"మిచ్చేవ వదన్తీతి ఏకే. "మహాసీమం సోధేత్వా వా కమ్మం కాతబ్బ"న్తి చ పాఠో అత్థి. "వుత్తనయేనేవా"తి చ పరతో వక్ఖతి, తస్మా సాధారణపాఠోవ సున్దరోతి ఏకే. **పురిమనయేపీతి** ఖణ్డసీమాయ ఉట్ఠహిత్వా మహాసీమాయ ఓనతేపీతి అత్థో. **ఉక్ఖిపాపేత్వా కాతుం న వట్టతి**. కస్మా? అన్తో ఠితత్తా. రుక్ఖస్స హేట్ఠా పథవిగతం మూలం ఖణ్డసీమావ హోతి, అబ్బోహారికం వాతి అపరే. "మజ్ఝే పన ఛిన్నే మహాసీమాయ ఠితమూలం మహాసీమమేవ భజతి, ఖణ్డసీమాయ ఠితం ఖణ్డసీమమేవ భజతి తదాయత్తపథవిరసాదీహి అనుగ్గహితత్తా"తి వుత్తం. "సీమాయ పచ్ఛా ఉట్ఠితరుక్ఖే నిసీదిత్వా కమ్మం కాతుం వట్టతి పచ్ఛాసీమాయం కతగేహే వియా"తి వత్వా "బన్ధనకాలే ఠితరుక్ఖే నిసీదిత్వా కాతుం న వట్టతి ఉపరిసీమాయ అగమనతో"తి కారణం వదన్తి. ఏవం సతి బన్ధనకాలే పున ఆరోహణం నామ నత్థి, బన్ధితకాలే ఏవ ఆరుహతీతి ఆపజ్జతి. పచ్ఛా ఉట్ఠితరుక్ఖో పన తప్పటిబద్ధత్తా సీమసఙ్ఖ్యమేవ గతో, ఏవం పుబ్బే ఉట్ఠితరుక్ఖోపీతి గహేతబ్బం. "యం కిఞ్చిపీ"తి వచనతో తిణాదిపి సఙ్గహితం. మహాథేరాపి తిణం సోధేత్వావ కరోన్తీతి.

౧౪౦. యస్మా మజ్ఝతో కోణం హోతి, తస్మా "**కోణతో కోణ**"న్తి వుత్తం. "ఆపత్తిఞ్చ ఆపజ్జతి అచిత్తకత్తా"తి వదన్తి. **పారయతీతి** అజ్ఝోత్థరతి. కా సా? సీమా. "**యా సబ్బన్తిమేన...పే.... వహతీ**"తి తతో హేట్ఠిమా నావాసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతీతి కత్వా వుత్తన్తి ఏకే, తం న యుత్తం దుతియపారాజికే నావట్ఠభణ్డాధికారే తస్సాపి అధిప్పేతత్తా. మజ్ఝిమపురిసస్స భారప్పమాణేన వుత్తన్తి ఏకే. భిక్ఖునీనమ్పి నదీపారసీమాసమ్భవతో తాసం "ఏకా వా నదీపారం గచ్ఛేయ్యా"తి వుత్తదోసపరిహారణత్థన్తి

ఆచరియస్స తక్కో. ఉభయత్థాపి **ధువ**-సద్దో గహితో. తేన ఉపోసథన్తరాయ పరిహరణత్థం ఉపోసథదివసో నియమతోవ వుత్తో. ఏత్థ చ **నావా** నామ పమాణయుత్తా సబ్బసాధారణా ధమ్మనావా అధిప్పేతా, న కుల్లనావాతి నో తక్కోతి ఆచరియో. రుక్ఖం ఛిన్దిత్వా కతోతి అత్థో. సచే ఏకం గామఖేత్తం, సబ్బనిమిత్తానం అన్తో ఠితే భిక్ఖూ హత్థపాసగతే కత్వా సమ్మన్నితబ్బా. నానాగామఖేత్తం చే, అనాగమనమ్పి వట్టతి. ఉభయతీరే నిమిత్తకిత్తనమత్తేన దీపకో సఙ్గహితో న హోతి, తస్మా దీపకే నిమిత్తాని కిత్తేతబ్బానేవ. "నదియా హేట్ఠా నిసిన్నభిక్ఖు కమ్మం కోపేతి. ఉపరియేవ హి నదీ హోతీ"తి వదన్తి.

సీమానుజాననకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపోసథాగారాదికథావణ్ణనా

౧౪౧. "యం సఙ్ఘో ఆకఙ్ఖతి విహారం వా...పే.... గుహం వా"తి వచనతో న కేవలం పథవియంయేవ, విహారాదీనం ఉపరిపి సీమా అనుఞ్ఞాతా హోతి ఉపోసథకమ్మపధానత్తాతి సిద్ధం. తప్పధానా సీమాతి కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? తదధికారానుఞ్ఞాతత్తా, సమ్ముతియం "సమానసంవాసా"తి ఏత్తావతా సిద్ధే విసుం "ఏకూపోసథా"తి వచనతో చ. "ఉపోసథం ఠపేత్వా సేసకమ్మాని **సమానసంవాసా** నామా"తి లిఖితం. "ఏకం సమూహనిత్వా"తి పాళిపాఠో.

౧౪౨. **కతోవస్సాతి** ఏకసీమాయ సమగ్గే సన్ధాయ వుత్తం. అఞ్ఞథా నానాసీమాయం ఠితానం సవనం పమాణం, ఏకసీమాయపి హత్థపాసం ముఞ్చిత్వా ఠితానం వా సవనమేవ పమాణన్తి అనిట్ఠం ఆపజ్జతి. తత్థ **సమ్మతాయ వా అసమ్మతాయ వాతి** ఉపోసథాగారసమ్ముతియా, న సీమాసమ్ముతియా. కథం పఞ్ఞాయతీతి? అధికారతో, పరతో ఛన్దదానపఞ్ఞత్తితో, పారిసుద్ధిదానపఞ్ఞత్తితో చ. తత్థ పురిమం కారణం పురిమం అనిట్ఠం నివారేతి, పచ్ఛిమం పచ్ఛిమన్తి వేదితబ్బం. ఉపోసథముఖన్తి ఉపోసథట్ఠానం. "**ఉపోసథముఖస్సాతి** ఉపోసథాగారట్ఠానస్సా"తి లిఖితం. **యాని కానిచి నిమిత్తాని కిత్తేతుం వట్టతీతి** ఇదం కథం పఞ్ఞాయతీతి? "పఠమం నిమిత్తా కిత్తేతబ్బా నిమిత్తే కిత్తేత్వా"తి ఏత్తకమేవ వుత్తత్తా. పఠమం వుత్తత్తా న వుచ్చన్తీతి చే? తం పన అకారణం, న హి బుద్ధానం దేసనాయ ఆలసియం అత్థి. సీమాసమూహననకాలే ఉపోసథాగారం సమూహనిత్వావ సీమాసమూహననం ఇజ్ఝతీతి ఏకే. తం అయుత్తం అబద్ధాయ సీమాయ ఉపోసథాగారసమ్ముతిసిద్ధితోతి నో తక్కోతి ఆచరియో. **ఉపోసథముఖన్తి** ఉపోసథాగారస్స ముఖన్తి ఆచరియా. ఉపోసథముఖస్స నిమిత్తకిత్తనా సీమాయ వుత్తనయేన కాతబ్బా. ఏకేనాపి కిత్తేతుం వట్టతీతి ఏకే. "పాసాదో వా హోతు, మణ్డపాదీసు వా అఞ్ఞతరో. కమ్మవాచాయ పన 'ఉపోసథముఖ'మిచ్చేవ వత్తబ్బ"న్తి వదన్తి. "పోరాణకో ఆవాసో నామ మూలావాసో"తి లిఖితం. వదతి ఘటమత్తా ఇతి హి లక్ఖణం.

అవిప్పవాససీమానుజాననకథావణ్ణనా

౧౪౩-౪. "మనమ్హి వూళ్హో"తి వా పాఠో. తత్థ **మనమ్హి వూళ్హోతి** మనం వూళ్హో అహోసీతి అత్థో. **ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చాతి** అన్తరఘరసఙ్ఖాతం గామఞ్చ గామూపచారఞ్చ ఠపేత్వా. కేచి "పరిక్ఖిత్తం గామం సన్ధాయ 'గామ'న్తి వుత్తం, అపరిక్ఖిత్తం సన్ధాయ 'గామూపచార'న్తి వదన్తి, తం పన అట్ఠకథాయ విరుజ్ఝతి. తస్మా నివేసనరచ్ఛాదయో సన్ధాయ గామం, పరిక్ఖేపారహట్ఠానాని సన్ధాయ "గామూపచార"న్తి చ వుత్తం. ఏత్థ పన అనేకధా పపఞ్చన్తి. కిం తేన, పాళిఞ్చ అట్ఠకథఞ్చ సుట్ఠు ఉపపరిక్ఖిత్వా యథా సమేన్తి, తథా గహేతబ్బం. **భిక్ఖూనం పురిమకమ్మవాచా న వట్టతీతి** గామగామూపచారే

అన్తోకత్వా సమానసంవాసకసీమాయ సమ్మతాయ ఉపరి అవిప్పవాససీమాసమ్ముతియం యుజ్జతి. యత్థ పన కేవలం అరఞ్ఞంయేవ సమ్మతం, తత్థ కథం న వట్టతీతి. తత్థ “ఠపేత్వా గామఞ్చ గాముపచారఞ్చా”తి వచనం న సాత్థకన్తి చే? వుచ్చతే – ఏవమేతం, కిన్తు అనుస్సావనహానిప్పసఙ్గతో తం వచనం వత్తబ్బమేవాతి ఇమినావ అధిప్పాయేన “పురిమకమ్మవాచా న వట్టతీ”తి వుత్తం సియా. ఏకస్మిం వా అత్థే కమ్మవాచాద్వయఅభావతోతి వుత్తం. “న హి తే అఞ్ఞమఞ్ఞస్స కమ్మే గణపూరకా హోన్తీ”తి వుత్తత్తా ఉభిన్నం నానాసంవాసకసఙ్ఘానమ్పి అయమేవ విధి ఆపజ్జేయ్యాతి చే? నాపజ్జతి పటిగ్గహసన్నిధీనం అనుఞ్ఞాతత్తా, ఓమసనాదిపచ్చయా అవిసేసతో, కమ్మపటిప్పస్సద్ధిమత్తాపేక్ఖతాయ చ. **తస్సాతి** భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స. **న కమ్మవాచం వగ్గం కరోన్తీ**తి కమ్మం న కోపేన్తీతి అత్థో. **ఏత్థాతి** ఠపేత్వా గామన్తి ఏత్థ. “యది భిక్ఖూనం అవిప్పవాససీమా గామఞ్చ గాముపచారఞ్చ న ఓతరతి, అథ కస్మా గామే సీమాబన్ధనకాలే అవిప్పవాసం సమ్మన్నన్తీతి చే? ఆచిణ్ణకప్పేన, న తతో అఞ్ఞం కఞ్చి అత్థం అపేక్ఖిత్వా”తి లిఖితం. “అత్థతో హి సా బహిద్ధాపి అబద్ధా ఏవ హోతీ”తి వుత్తం. అన్తరగామే బద్ధా సమానసంవాససీమా యస్మా గామసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి, తస్మాతి ఏకే. **సోపి సీమాసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి** అవిప్పవాససీమాసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి అత్థో. ఇదం పనేత్థ విచారేతబ్బం – గామం అన్తోకత్వా బద్ధాయ సీమాయ పున అవిప్పవాససమ్ముతియం అరఞ్ఞపదేసే ఠత్వా అవిప్పవాసకమ్మవాచా కాతబ్బా, ఉదాహు గామే ఠత్వాతి? గామే ఠత్వా కతాయపి కప్పియభూమియా ఘరతీతి. బహిసీమే ఠితసమ్మతదోసానులోమత్తా అకప్పియభూమియం ఠత్వా న కాతబ్బాతి నో తక్కో, ఏస నయో సమూహననేపీతి ఆచరియో. **ఖణ్డసీమాయం ఠత్వా అవిప్పవాససీమాతిఆదీసు** మహాసీమా కిర “అవిప్పవాససీమా”తి వుత్తా.

౧౪౬. “యస్సాయస్మతో ఖమతి ఏతిస్సా సీమాయ సమానసంవాసాయ ఏకూపోసథాయ సముగ్ఘాతో, సో తుణ్హస్సా”తి **అన్ధకపోత్థకే, సీహళపోత్థకే**సు చ కేసుచి పాఠో అత్థి. కేసుచి “సముగ్ఘాతో ఏతిస్సా సీమాయా”తి పఠమం లిఖన్తి, కేసుచి “ఏతిస్సా సీమాయ సముగ్ఘాతో”తి చ.

గామసీమాదికథావణ్ణనా

౧౪౭. **సా చాతి** సా పరిచ్ఛిన్దిత్వా దిన్నగామసీమా చ ఇతరా చ. సా కతమాతి చే? **‘‘పకతిగామా’’**తిఆదిమాహ. **బద్ధసీమాసదిసాయేవ హోన్తీ**తి సా చ హోతి ఇతరా చ హోతీతి అధిప్పాయో, తస్మాయేవ “తిచీవరవిప్పవాసపరిహారం లభతీ”తి ఏకవచనం కతం, తం న యుత్తం ఉభిన్నమ్పి గామత్తాతి ఏకే. “హోన్తి, న లభన్తీ”తి చ బహువచనమ్పి కరోన్తీతి. “సా చ ఇతరా చా”తి వుత్తా “మజ్ఝే భిన్దిత్వా దిన్నగామసీమా పకతిగామాదయో అభిన్నా”తి చ వదన్తి. “భిక్ఖువసతీ”తి పాఠో, “వసన్తీ”తి చ లిఖితం. “అథస్స ఠితోకాసతో”తి వుత్తత్తా ఏకవచనమేవ యుత్తం. **సబ్బా, భిక్ఖవే, నదీ అసీమాతి** కతరం సీమం పటిక్ఖిపతి? బద్ధసీమం, ఏకాదసవిపత్తిసీమఞ్ఞతరప్పసఙ్గతోతి ఆచరియా. సచే పఠమం సీమాయ బద్ధాయ పచ్ఛా నదిఆదయో హోన్తి, పటిక్ఖేపోతి పసఙ్గో ఆపజ్జతి, తస్మా అబద్ధసీమమేవ పటిక్ఖిపతి. యథా సబ్బో గామో గామసీమా, తథా సబ్బా నదీ అసీమా. కిన్తు తస్స తస్స భిక్ఖునో ఉదకుక్ఖేపసీమాతి సీమానానత్తం దస్సేతీతి నో తక్కోతి ఆచరియో. **యం మజ్ఝిమస్స పురిసస్స సమన్తా ఉదకుక్ఖేపాతి** పన ఏకిస్సా నదియా చతువగ్గాదీనం సఙ్ఘానం విసుం చతువగ్గకరణీయాదికమ్మకరణకాలే సీమాపరిచ్ఛేదదస్సనత్థం వుత్తం. తిచీవరేన విప్పవాసావిప్పవాసపరిచ్ఛేదదస్సనత్థమ్పి సత్తబ్భన్తరసీమాయ పరిచ్ఛేదదస్సనం వియాతి ఆచరియా, తస్మా ఉదకుక్ఖేపపరిచ్ఛేదాభావేపి అన్తోనదియం కమ్మం కాతుం వట్టతీతి సిద్ధం.

అయం పన విసేసో – తత్థ నావాగతో చే, నావాయం వుత్తనయేన. సత్థగతో చే, సత్థే వుత్తనయేన. సో చే అతిరేకచాతుమాసనివిట్ఠో, గామే వుత్తనయేన తిచీవరావిప్పవాసో వేదితబ్బో. తత్థాపి అయం విసేసో – సచే సత్థో ఉదకుక్ఖేపస్స అన్తో హోతి, ఉదకుక్ఖేపసీమాపమాణన్తి ఏకే. సత్థోవ పమాణన్తి ఆచరియా. **సచే పనేత్థ బహూ భిక్ఖూ**తిఆదిమ్హి కేచి అధిట్ఠానుపోసథం, కేచి గణుపోసథం, కేచి సఙ్ఘుపోసథన్తి వత్తుకామతాయ "బహూ సఙ్ఘా"తి అవత్వా "భిక్ఖూ"తి వుత్తం. **ఊనకం పన న వట్టతీ**తి ఏత్థ సీమాసమ్భేదసమ్భవతోతి **ఉపతిస్సత్థేరో**. లభన్తే హి ఊనకం న లభేతబ్బం. "అలభేతుమ్పి వట్టతి ఏవా"తి వుత్తం. **గచ్ఛన్తియా పనా**తి ఏత్థ "ఉదకుక్ఖేపమనతిక్కమిత్వా పరివత్తమానాయ కాతుం వట్టతీ"తి లిఖితం. **అఞ్ఞిస్సా సీమాయ ఇత్తీ**తిఆది కిం సీమతో కమ్మవిపత్తిభయా వుత్తం , ఉదాహు పరిసతోతి? ఏకకమ్మస్స నానాసీమాయ అసమ్భవతో సీమతోతి. ఏకకమ్మస్స నానాసీమట్ఠసఙ్ఘేన అసమ్భవతో పరిసతోతిపి ఏకే. "సవనం హాపేతీ"తి వుత్తదోసప్పసఙ్గతోతి నో తక్కో. ఏకిస్సా హి సీమాయ ఏకం కమ్మం అనిట్ఠపేన్తో హాపేతీతి ఆచరియో.

బహినదితీరే జాతరుక్ఖస్స అన్తోనదియం పవిట్ఠసాఖాయ వాతి ఏత్థ చ **నదితీరే ఖాణుకం కోట్టేత్వా**తి ఏత్థ చ **సచే పన సేతు వా సేతుపాదా వా బహితీరే పతిట్ఠితా**తి ఏత్థ చ సీమాసోధనం నామ గామసీమట్ఠే హత్థపాసానయనం. ఖణ్డసీమాయ ఉట్ఠితరుక్ఖతో వియోజేత్వా కాతుం వట్టతి. కస్మా? తీరట్ఠే రుక్ఖే బద్ధనావాయ గామో ఆధారోతి. "ఉభతోభాగేన గామసీమం ఫుసిత్వా ఠితసేతు ఖణ్డసీమామహాసీమాయో ఫుసిత్వా ఠితరుక్ఖేన ఉపమేతబ్బో"తి చ లిఖితం. తత్థ పురిమనయే తావ ఇదం విచారేతబ్బం – తాదిసే ఠానే కతకమ్మం కిం నదియం కతసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, ఉదాహు గామసీమాయం, అథ ఉభయత్థాతి? కిఞ్చేత్థ తం చే నదియం కతసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, ఉదకుక్ఖేపసీమావ సోధేతబ్బా, న ఇతరా. అథ గామసీమాయం కతసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, ఉదకుక్ఖేపసీమా న సోధేతబ్బా. యది ఉభయత్థ కతసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, ద్వీసు సీమాసు ఏకకమ్మం కాతుం వట్టతీతి అనిట్ఠప్పసఙ్గో ఆపజ్జతి. తతో "అఞ్ఞిస్సా సీమాయ ఇత్తి, అఞ్ఞిస్సా అనుస్సావనా హోతీ"తి ఇదఞ్చ "ఖణ్డసీమామహాసీమట్ఠానం కాయసామగ్గియా కమ్మం కాతుం వట్టతీ"తి ఇదఞ్చానిట్ఠం ఆపజ్జతీతి? ఏత్థ వుచ్చతే – యథావుత్తం కమ్మం ఉభయత్థ కతసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, న చ యథావుత్తం అనిట్ఠం ఆపజ్జతి. కస్మా? "ఇత్తిఅనుస్సావనానం ఏకేకసీమాయం పవత్తత్తా, కారకభిక్ఖూనం వా ఏకేకసీమాయం ఠితత్తా"తి వదన్తి. ఉభయత్థాపి ఠాతుం సక్కుణేయ్యతాయ పన తం అకారణం. ఏకీభావం ఉపగతసీమట్ఠానే కతత్తాతి ఇదం అచలకారణం. ఏకీభావం ఉపగతాసు హి ద్వీసు నదీగామసీమాసు కమ్మం కాతుం వట్టతీతి చ. సత్తబ్భన్తరసీమాయం చే నదీ హోతి, సముద్దో వా, జాతస్సరో వా. తేసు ఠితభిక్ఖు సత్తబ్భన్తరసీమాయం ఠితసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి. తత్థ చే నదిఆదిలక్ఖణం అప్పత్తో దీపకో, పాసాణో, రుక్ఖో వా హోతి, సత్తబ్భన్తరసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. మనుస్సేహి వళఞ్జనట్ఠానం చే తం హోతి, గామఖేత్తసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. కతరగామఖేత్తం? యతో మనుస్సా సఞ్చరన్తి, సబ్బే చే సఞ్చరన్తి, విసుం గామఖేత్తసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి చ ఆచరియా.

పచ్ఛిమనయే సచే సేతు నదీలక్ఖణట్ఠానం అఫుసిత్వా ఠితో, గామసీమాసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. తత్థ ఏకో చే గామో, తం సోధేత్వా, ద్వీసు తీరేసు సచే ద్వే, ద్వేపి గామే సోధేత్వా కమ్మం కాతబ్బం. ఏవఞ్హి కతం ఉభయత్ర కతం హోతి. ఇమినా నయేన ద్వీసు నదీసు, జాతస్సరేసు చ ఏకకమ్మపసిద్ధి వేదితబ్బా. అయం పన నయో ఖణ్డసీమామహాసీమానమ్పి లబ్భతేవ. సచే సేతు నదీలక్ఖణట్ఠానం ఫుసిత్వా ఠితో, ఉదకుక్ఖేపసీమాపి సోధేతబ్బా.

సీమానమేవ చేకత్తం, వేహాసట్ఠం వినా గతో;
విదిత్వా ఏకకమ్మస్స, సీమతో ఇదమాదిసే.

ఏకసీమం ద్విసీమం వా, తిసీమం చతుసీమకం;
ఏకకమ్మం సియా తస్స, కోపో పరిసతో సియాతి.

అయం పనేత్థ విసేసో – నదియం కరోన్తానం ఉదకుక్ఖేపతో బహి రుక్ఖాదిసమ్బన్ధో అప్పమాణం. గామే కరోన్తానం నదియం సమ్బన్ధరుక్ఖస్స ఉదకుక్ఖేపతో బహి ఠితభిక్ఖు అప్పమాణం, తతో ఓరం పమాణం. బద్ధసీమాయ సమ్బన్ధరుక్ఖస్స బద్ధసీమాయ ఠితభిక్ఖు పమాణన్తి వేదితబ్బం, తేనేవ వుత్తం “సీమం సోధేత్వా కమ్మం కాతబ్బ”న్తి. “సచే పన సేతు వా సేతుపాదా వా బహితీరే పతిట్ఠితా కమ్మం కాతుం న వట్టతీ”తి వచనమ్పి పారోహాదీసు వియ సకలసీమాసోధనమేవ కాతబ్బన్తి సాధేతి, వీమంసితబ్బం. **అతివుట్ఠికాలే పనాతి** ఏత్థ అతివుట్ఠి నామ యథా చాతుమాసికాయాతి వేదితబ్బా, తస్మా చతుమాసం అతివుట్ఠియేవ సచే హోతి, సబ్బోపి ఓఘేన ఓత్థటోకాసో నదీ ఏవ. అథ ఏకిస్సాపి అతివుట్ఠియా ఓఘో చతుమాసం తిట్ఠతి, సన్దతి వా, బహితీరే పతిట్ఠితఓఘేన ఓత్థటోకాసో సబ్బోపి నదీ ఏవ. **నదిం ఓత్థరిత్వా సన్దనట్ఠానతో పట్ఠాయాతి** తమేవ వా నదిం అఞ్ఞం వా అపుబ్బం వా పదేసం అత్తనో పవత్తవసేన నదిలక్ఖణప్పత్తం ఓత్థరిత్వా సన్దనట్ఠానతో పట్ఠాయ వట్టతి. **గామనిగమసీమం ఓత్థరిత్వాతి** చతుమాసప్పవత్తిం సన్ధాయ వుత్తం. “**అగమనపథేతి** తదహు గతపచ్చాగతం కాతుం అసక్కుణేయ్యకే”తి లిఖితం. యం పన **అన్ధకట్ఠకథాయం** వుత్తం, తం న గహేతబ్బం. కస్మా? నదియమ్పి తందోసప్పసఙ్గతో. **తిపుసకాదీతి** ఏత్థ **ఆది**-సద్దేన కములుప్పలాదీనిపి సఙ్గహం గచ్ఛన్తి . **సబ్బోపి అజాతస్సరో హోతి, గామసీమాసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి** యేహి కతం, తేసం గామసీమాసఙ్ఖ్యం వా, సమన్తతో తీరట్ఠగామేహి చే కతం, సబ్బగామసఙ్ఖ్యం వా, అఞ్ఞేహి గామఖేత్తేహి అసమ్బన్ధట్ఠానం చే, విసుంగామసీమాసఙ్ఖ్యం వా గచ్ఛతీతి అత్థో.

౧౪౮. **సంసట్ఠవిటపాతి** ఇమినా ఆసన్నత్తం దీపేతి, తేన పదేససమ్భిన్దనా ఇధ సమ్భేదోతి దీపేతి. **సో పన వడ్ఢన్తో సీమాసఙ్కరం కరోతీతి** బద్ధసీమట్ఠానప్పవేసనవసేన “ఏకదేసబద్ధసీమా”తి వత్తబ్బతో సఙ్కరదోసో హోతి. **న, భిక్ఖవే, సీమాయ సీమా సమ్భిన్దితబ్బాతి** ఏత్థ “పఠమం బద్ధసీమాయ పచ్ఛా అత్తనా బన్ధితబ్బసీమా న సమ్భిన్దితబ్బా”తి ఏకే అధిప్పాయం సంవణ్ణయన్తి. పఠమం సమ్మతసీమాయం సమ్భేదాభావతో స్వాధిప్పాయో అజ్ఝోత్థరణేన యుజ్జతి, తస్మా పచ్ఛా బన్ధితబ్బసీమాయ పఠమం బద్ధసీమా న సమ్భిన్దితబ్బా. సకలం వా ఏకదేసతో వా నిమిత్తానం అన్తోకరణేన పఠమం బద్ధసీమాయ సీమన్తరికే అకిత్తేత్వా సమ్మన్ననతో హి సమ్భిన్దతి నామ, పరేసం బద్ధసీమం సకలం వా ఏకదేసతో వా నిమిత్తానం అన్తోకరణేన అజ్ఝోత్థరతి నామ, తేనేవాహ “సీమం సమ్మన్నన్తేన సీమన్తరికం ఠపేత్వా”తిఆది. తస్సత్థో – పఠమం బద్ధసీమాయ సీమన్తరికం పచ్ఛా బన్ధితబ్బసీమాయ నిమిత్తభూతం ఠపేత్వా పచ్ఛా సీమం సమ్మన్నితున్తి. ఇమా ద్వేపి విపత్తియో భిక్ఖుభిక్ఖునీసీమానం అఞ్ఞమఞ్ఞం న సమ్భవన్తి. **సో పన వడ్ఢన్తో సీమాసఙ్కరం కరోతీతి** ఏత్థ కేవలం సీమాసఙ్కరమేవ కరోతి. తస్మిం కతకమ్మాని న కుప్పన్తీతి కేచి, తం నయుత్తం సాఖాపారోహఛేదనసీమాసోధనానం వుత్తత్తా. ఇదం సబ్బం సుట్ఠు విచారేత్వా గరుకులే పయిరుపాసిత్వా గహేతబ్బయుత్తకం గహేతబ్బం, ఇతరం ఛడ్డేతబ్బం.

ఉపోసథభేదాదికథావణ్ణనా

౧౪౯. “ద్వేమే , భిక్ఖవే, ఉపోసథా”తి తదా సామగ్గీఉపోసథస్స అననుఞ్ఞాతత్తా వుత్తం. సామగ్గీఉపోసథస్స పుబ్బకిచ్చే “అజ్జుపోసథో సామగ్గీ”తి వత్తబ్బం, న చ కమ్మవాచాయ భగవతా పయోగో దస్సితో, పాళినయతో అట్ఠకథాచరియేహి ఉద్దిసితబ్బక్కమో దస్సితో. తథా పఞ్చన్నం పాతిమోక్ఖుద్దేసానం ఉద్దేసక్కమో సిద్ధోతి వేదితబ్బం. **తయో వా ద్వే వా పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసన్తి, అధమ్మేన సమగ్గం నామ హోతీతి** ఏత్థ కామం సఙ్ఘస్స సామగ్గీ నామ హోతి వగ్గకథాయ యథాకమ్మం

సామగ్గివవత్థానతో. తథాపి వగ్గపటిపక్ఖభావేన సమగ్గం, సమగ్గపటిపక్ఖభావేన చ వగ్గం నామ కతం. ఆవేణికతో వా గణకమ్మాదిసమ్భవతో, తస్స చ సమగ్గవగ్గభావసమ్భవతో వుత్తన్తి వేదితబ్బం. **ధమ్మేన వగ్గన్తి** ఏత్థ పారిసుద్ధికరణం ధమ్మికం, సఙ్ఘస్సేవ ఛన్దాగమనం, న గణస్సాతి కత్వా వగ్గం నామ హోతి. "ఏకవారం కతం సుకతం, ఆపత్తిం పన ఆపజ్జతి, పున కాతుం న లభన్తీ"తి వదన్తి. "పఞ్చసు ఏకస్స ఛన్దం ఆహరిత్వా చతూహి పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితుం వట్టతీ"తి వదన్తి, తం యుత్తం, ఛన్దహారకే భిక్ఖూనం సన్తికం పత్తే తేన సఙ్ఘో పహోతి, తస్మా ఛన్దో సఙ్ఘప్పత్తో హోతీతి కత్వా వుత్తం.

పాతిమోక్ఖుద్దేసకథావణ్ణనా

౧౩౦. **మాతికాట్ఠకథాయం** (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో…పే॰… ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతి, తత్థాయస్మన్తే పుచ్ఛామి…పే॰… తస్మా తుణ్హీ. ఏవమేతం ధారయామీ'తి వత్వా 'ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదాన'న్తిఆదినా నయేన అవసేసే సుతేన సావితే ఉద్దిట్ఠో హోతీ"తి వుత్తత్తా "ఏవమేతం ధారయామీతి సుతా ఖో పనాయస్మన్తేహీ"తి ఏత్థ "ధారయామీ"తి వత్వా "ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదాన"న్తి వచనం సంఖిత్తన్తి గహేతబ్బం, తేనేవ ఖుద్దకపేయ్యాలవసేన లిఖితం. ఏవం **మాతికాట్ఠకథాయమ్పి** "ఆవికతా హిస్స ఫాసు హోతి, తత్థాయస్మన్తే"తి ఏత్థాపి "ఉద్దిట్ఠం ఖో ఆయస్మన్తో నిదాన"న్తి వచనం సంఖిత్తన్తి గహేతబ్బన్తి ఏకే. కేచి "అవివదమానేహి సిక్ఖితబ్బ'న్తి వుత్తే నిదానుద్దేసో నిట్ఠితో నామ హోతి, తస్మా అనావికరోన్తో ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ"తి వదన్తి, తం న యుత్తం. కస్మా? "నిదానం ఉద్దిసిత్వా"తి నిట్ఠానవచనేన హి నిదానస్స నిట్ఠితభావో వుత్తో, నిదానావసానే చ ఆపత్తి వుత్తాతి. "**సరభఞ్ఞం** నామ సరేన భణన"న్తి లిఖితం. **సజ్ఝాయం అధిట్ఠహిత్వాతి** "సజ్ఝాయం కరోమీ"తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా. "ఆపుచ్ఛామీతి వుత్తమత్తేన కథేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. తం తుణ్హీభావే యుజ్జతి. "అథాపి లాభాదినా అభిభూతో వారేతి, తం న పమాణ"న్తి వదన్తి. **ఏసేవ నయోతి** కథేన్తో యది విచ్ఛిన్దతి, పున ఆపుచ్ఛితబ్బన్తి.

అధమ్మకమ్మపటిక్కోసనాదికథావణ్ణనా

౧౩౪. "**తేసం అనుపద్దవత్థాయా**"తి సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స కమ్మం న కరోతి, అఞ్ఞోపి ఉపద్దవో బహూనం హోతి, తస్మా వుత్తం.

పాతిమోక్ఖుద్దేసకఅజ్ఝేసనాదికథావణ్ణనా

౧౩౫. "థేరాధికం పాతిమోక్ఖ"న్తి వత్వాపి పచ్ఛా అవిసేసేన "యో తత్థ బ్యత్తో పటిబలో, తస్సాధేయ్య"న్తి వుత్తత్తా "భన్తే"తి వచనం థేరస్సాపి అత్థీతి సిద్ధం హోతి. "గచ్ఛావుసో సంఖిత్తేన వా విత్థారేన వా"తి వచనతో అసతిపి అన్తరాయే థామం పమాణన్తి సిద్ధం హోతి.

దిసంగమికాదివత్థుకథావణ్ణనా

౧౬౩. "సచస్స సద్ధించరా భిక్ఖుఉపట్ఠాకా అత్థీ"తి పాఠో. "**ఉతువస్సేతి** ఉతుసంవచ్ఛరే హేమన్తగిమ్హేసూ"తి లిఖితం.

పారిసుద్ధిదానకథావణ్ణనా

၁၆၈. **పారిసుద్ధిం దమ్మీ**తి "సాపత్తికో థేరానం దేతి, సమ్పజానముసావాదే దుక్కటం సమ్భవతీ"తి ఆచరియేన లిఖితం. కిం ను ఖో కారణం? సమ్పజానముసావాదేన దుక్కటాపత్తి నామ కేవలం భగవతా వుత్తత్తా అకిరియసముట్ఠానా హోతీతి. "పారిసుద్ధిం దమ్మీ"తి ఏత్థ పన కిరియా పఞ్ఞాయతి, తస్మా సమ్పజానముసావాదే పాచిత్తియం వియ దిస్సతి, సుట్ఠు ఉపపరిక్ఖితబ్బం. మహన్తా హి తే ఆచరియా నామ. తత్థ "దమ్మీ"తి అత్తనో ఉపోసథకమ్మనిబ్బత్తినిమిత్తం వుత్తం. "హరా"తి చ "ఆరోచేహీ"తి చ హారకస్స అనారోచనపచ్చయా దుక్కటమోచనత్థం వుత్తం. ఏసేవ నయో ఛన్దదానేపి. తత్థ "దమ్మీ"తి అత్తనో చిత్తసామగ్గిదీపనవచనం, సేసం వుత్తనయమేవ, ఏవం **ఉపతిస్సత్థేరో** వణ్ణేతి. అథ వా పఠమం సమగ్గభావం సన్ధాయ, దుతియం పచ్ఛా విధాతబ్బభావం, తతియం ఛన్దహారకస్స దుక్కటమోచనత్థం వుత్తం. ఉభయత్థాపి "సఙ్ఘప్పత్తో పక్కమతీ"తిఆదివచనతో సఙ్ఘే సమగ్గే ఏవ ఛన్దపారిసుద్ధిదానం రుహతి, నాసమగ్గేతి సిద్ధం. "సఙ్ఘప్పత్తో ఉక్ఖిత్తకో పటిజానాతి, ఆహటా హోతి పారిసుద్ధీ"తిఆదివచనతో ఉక్ఖిత్తకాదీనమ్పి ఛన్దపారిసుద్ధిదానం రుహతీతి సిద్ధం, తఞ్చ ఖో పకతత్తసఞ్ఞాయ, నో అఞ్ఞథాతి తక్కో. జానిత్వా సామణేరస్స దిన్నే న యాతి, ఆపత్తి చ, అజానిత్వా దిన్నే యాతి చ, అనాపత్తీతి ఏకే. **బిళాలసఙ్ఖలికా నామ పారిసుద్ధీ**తి ఏత్థ సఙ్ఖలికా నామ అనన్తరేన సమ్బజ్ఝతి, అఞ్ఞేన చ సఙ్ఖలికేనాతి కేవలం సఙ్ఖలికా పారిసుద్ధి నామ హోతీతి **ఉపతిస్సత్థేరో**. ఏవం సన్తే విసేసనం నిరత్థకం హోతి. బిళాలసఙ్ఖలికా బద్ధావ హోతి అన్తోగేహే ఏవ సమ్పయోజనత్తా. యథా సా న కత్థచి గచ్ఛతి, తథా సాపి న కత్థచి గచ్ఛతీతి కిర అధిప్పాయో.

ఛన్దదానాదికథావణ్ణనా

၁၆၅-၈. "ఛన్దం దత్వా ఖణ్డసీమం వా సీమన్తరికం వా బహిసీమం వా గన్త్వా ఆగతో భిక్ఖు కమ్మం న కోపేతి, తస్మా గమికభిక్ఖూనం ఛన్దం గణ్హిత్వా ఖణ్డసీమం బన్ధిత్వా పున విహారసీమం బన్ధితుం తేసం ఛన్దం న గణ్హన్తీ"తి వదన్తి. "ముహుత్తం ఏకమన్తం హోథా"తిఆదివచనతో యం కిఞ్చి భిక్ఖుకమ్మం గహట్ఠాదీసు హత్థపాసగతేసు న వట్టతీతి సిద్ధం. **నిస్సీమన్తి** బహిసీమం. **తస్స సమ్ముతిదానకిచ్చం నత్థీ**తి తస్మిం సతిపి వట్టతీతి అత్థో. ఆసనేన సహ ఉదకన్తి అత్థో. **పన్నరసోపీ**తి అపి-సద్దో చాతుద్దసిం సమ్పిణ్డేతి, తేన వుత్తం **మహాఅట్ఠకథాయం** "యది నో ఏత"న్తి. "అజ్జ మే ఉపోసథో పన్నరసో"తి అధిట్ఠానం సదా న కిఞ్చి, న అఞ్ఞథాతి ఏకే.

ఆపత్తిపటికమ్మవిధికథాదివణ్ణనా

၁၆၉-၁၇၀. **పటిదేసేమీ**తి యాయ కాయచి భాసాయ వుత్తే దేసనా చ పటిగ్గహో చ హోతియేవ దిట్ఠావికమ్మేన విసుద్ధియా వుత్తత్తాతి కేచి. వేమతికేన "అహం, భన్తే, ఏకిస్సా థుల్లచ్చయాపత్తియా వేమతికో, యదా నిబ్బేమతికో భవిస్సామి, తదా తం ఆపత్తిం పటికరిస్సామీ"తి వత్తబ్బం. ఏవం కతే యావ నిబ్బేమతికో న హోతి, తావ సభాగాపత్తిం పటిగ్గహేతుం న లభతి, అఞ్ఞేసఞ్చ కమ్మానం పరిసుద్ధో నామ హోతి. పున నిబ్బేమతికో హుత్వా దేసేతబ్బం. న చాతి నేవ పాళియం న అట్ఠకథాయం అత్థి, దేసితే పన దోసో నత్థీతి. తథా **ఇతో వుట్ఠహిత్వా తం ఆపత్తిం పటికరిస్సామీ**తి ఏత్థ చ సకలసఙ్ఘే సభాగాపత్తిం ఆపన్నే, వేమతికే చ. తథా చ "సబ్బో సఙ్ఘో సభాగాపత్తిం ఆపజ్జిత్వా యదా సుద్ధం పస్సిస్సతీ"తి, "తదా తస్స సన్తికే తం ఆపత్తిం పటికరిస్సతీ'తి వత్వా 'ఉపోసథం కాతుం లభతీ"తి చ లిఖితం.

అనాపత్తిపన్నరసకాదికథావణ్ణనా

౧౭౨-౩. “అత్థఙ్గే”తి పుబ్బవారే, “అథఙ్గే”తి పచ్ఛావారే పాఠో. సీమం ఓక్కన్తే వా ఓక్కమన్తే వా పస్సన్తి. ధమ్మసఞ్ఞినో పన అఞ్ఞాణేన హోన్తి. “వేమతికపన్నరసకం ఉత్తానమేవా”తి పాఠో.

సీమోక్కన్తికపేయ్యాలకథావణ్ణనా

౧౭౮. “న అకామా దాతబ్బా”తివచనతో ఇచ్ఛాయ సతి దాతబ్బాతి సిద్ధం.

లిఙ్గాదిదస్సనకథావణ్ణనా

౧౮౦. నాభివితరన్తీతి ఏత్థ లద్ధినానాసంవాసకా కిర తే. కమ్మనానాసంవాసకఞ్హి దిట్ఠిం పటినిస్సజ్జాపేత్వా తస్స ఓసారణకమ్మం కాతబ్బం. ఏవఞ్హి కతే తేన సద్ధిం ఉపోసథం కాతుం వట్టతి. ఇతరేన లద్ధినిస్సజ్జనమత్తేన కాతున్తి వుత్తం. ఆపత్తియా అదస్సనే అప్పటికమ్మే ఉక్ఖిత్తకఞ్చ దిట్ఠియా అప్పటినిస్సగ్గే ఉక్ఖిత్తకఞ్చ జానిత్వా తేన సద్ధిం కరోన్తస్స పాచిత్తియం, తస్మా ఇమే ఉక్ఖిత్తానువత్తకాతి వేదితబ్బాతి ఏకే.

నగన్తబ్బగన్తబ్బవారకథావణ్ణనా

౧౮౧. న గన్తబ్బోతి కిం సన్ధాయ? “అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘేనా”తి వచనతో యస్మిం విహారే సతం భిక్ఖూ విహరన్తి, తే సబ్బే కేనచిదేవ కరణీయేన దస దస హుత్వా విసుం విసుం నానాఉదకుక్ఖేపసీమాదీసు ఠత్వా ఉపోసథం కాతుం లభన్తి. నవకమ్మసాలాదికా నానాసీమాకోటి ఉపోసథాధిట్ఠానత్థం సీమాపి నదీపి న గన్తబ్బా. గరుకం పాతిమోక్ఖుద్దేసం విస్సజ్జిత్వా లహుకస్స అకత్తబ్బత్తా “అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘేనా”తి వచనం సాధేతి. తత్థ “యస్మిం ఆవాసే ఉపోసథకారకా ...పే.... అకత్వా న గన్తబ్బో”తి వచనతో విస్సట్ఠఉపోసథాపి ఆవాసా గన్తుం వట్టతీతి సిద్ధం. “తతో పారిసుద్ధిఉపోసథకరణత్థం విస్సట్ఠఉపోసథా గన్తుం వట్టతి, ఖణ్డసీమం వా పవిసితున్తి అపరే వదన్తీ”తి వుత్తం. **ఇమినా నేవ ఉపోసథన్తరాయో**తి “అత్తనో ఉపోసథన్తరాయో”తి లిఖితం.

వజ్జనీయపుగ్గలసన్దస్సనకథావణ్ణనా

౧౮౩. “అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నస్స నిసిన్నపరిసాయ కలహాదిభయేన నాహం కరిస్సామీ”తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా నిసీదితుం వట్టతి. అఞ్ఞకమ్మే తస్స నిసిన్నపరిసాయ ఆపత్తి నత్థీతి ఏకే. “న చ, భిక్ఖవే, అనుపోసథే ఉపోసథో కాతబ్బో అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘసామగ్గియా”తి (మహావ. ౧౮౩) వచనతో సామగ్గీదివసో అనుపోసథదివసోతి అత్థతో వుత్తం వియ దిస్సతి. “ద్వేమే, భిక్ఖవే, ఉపోసథా”తి వుత్తవచనవసేనేతం వుత్తం, అఞ్ఞథా **పరివారపాళియా** విరుజ్ఝతీతి ఆచరియా. చాతుద్దసియం, పన్నరసియం వా చే సఙ్ఘో సమగ్గో హోతి, “అజ్జుపోసథో సామగ్గీ”తి అవత్వా పకతినీహారేనేవ కత్తబ్బన్తి దస్సనత్థం యథాదేసనా కతాతి నో తక్కో. అఞ్ఞథా యథావుత్తద్వయే చే సామగ్గీ హోతి, తత్థ ఉపోసథం అకత్వా అనుపోసథదివసే ఏవ సామగ్గీఉపోసథో కాతబ్బోతి ఆపజ్జతి. అఞ్ఞథా పుబ్బే పటిసిద్ధత్తా ఇదాని పటిసేధనకిచ్చం నత్థి. “న, భిక్ఖవే, దేవసికం పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితబ్బ”న్తి (మహావ. ౧౩౬) పుబ్బే హి వుత్తం. అథ వా “అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఉపోసథే పాతిమోక్ఖం ఉద్దిసితు”న్తి పుబ్బే వుత్తత్తా “సకిం పక్ఖస్స చాతుద్దసే వా పన్నరసే వా”తి చ “ద్వేమే, భిక్ఖవే, ఉపోసథా”తి (మహావ. ౧౪౯)

చ పచ్ఛా వుత్తత్తా తతో అఞ్ఞస్మిం దివసే ఉపోసథో న కాతబ్బోతి అత్థతో ఆపన్నం అనిట్ఠం, సతి సఙ్ఘసామగ్గియా అఞ్ఞో దివసో పకతివసేన అనుపోసథోపి ఉపోసథదివసో నామ హోతీతి దస్సనవసేన నివారేతుమ్పి ఏవందేసనా కతాతి వేదితబ్బా.

ఉపోసథక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకవణ్ణనా

వస్సూపనాయికానుజాననకథావణ్ణనా

౧౮౪. **మహాఅట్ఠకథాయమ్పి** "సఙ్కాసయిస్సన్తీ"తి పాఠో, దీపవాసినో "సఙ్కాపయిస్సన్తీ"తి పఠన్తి కిర. **"కతి ను ఖో వస్సూపనాయికా"**తి చిన్తాయం "కిం నిమిత్త"న్తి వుత్తే "అనుజానామి, భిక్ఖవే, వస్సం ఉపగన్తు"న్తి యం వస్సూపగమనం వుత్తం, తం "ఇమం తేమాసం వస్సం ఉపేమీ"తి వత్వా ఉపగన్తబ్బం. వస్సానమాసా చ చత్తారో. తత్థ పఠమం తేమాసం, పచ్ఛిమం తేమాసన్తి దువిధం తేమాసం. తేనాయం తేసం భిక్ఖూనం చిన్తా అహోసి.

వస్సానేచారికాపటిక్ఖేపాదికథావణ్ణనా

౧౮౫. **అనపేక్ఖగమనేన వా అఞ్ఞత్థ అరుణం ఉట్ఠాపనేన వా ఆపత్తి వేదితబ్బా**తి ఏత్థ పఠమం తావ సో సత్తాహం అనాగతాయ పవారణాయ సకరణీయో పక్కమతి. "ఆగచ్ఛేయ్య వా సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు తం ఆవాసం న వా ఆగచ్ఛేయ్య, తస్స, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో పురిమికా చ పఞ్ఞాయతి, పటిస్సవే చ అనాపత్తీ"తి వచనతో ఓరం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తథా హి "సో తదహేవ అకరణీయో పక్కమతి, సకరణీయో పక్కమతి, తస్స, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతి, పటిస్సవే చ ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి (మహావ॰ ౨౦౭) వుత్తం.

సత్తాహకరణీయానుజాననకథావణ్ణనా

౧౮౭-౮. దుతియం పన "సో తం సత్తాహం బహిద్ధా వీతినామేతి, తస్స, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతి, పటిస్సవే చ ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి వచనతో సత్తాహతో పరం వేదితబ్బం. తథా హి "సో తం సత్తాహం అన్తో సన్నివత్తం కరోతి, తస్స, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో పురిమికా చ పఞ్ఞాయతి, పటిస్సవే చ అనాపత్తీ"తి (మహావ॰ ౨౦౭) వుత్తం. సతిపి కారణద్వయే వస్సచ్ఛేదకారణాభావే ఆపత్తి వేదితబ్బా, తస్మా తీణిపి ఏతాని వచనాని యథాసమ్భవం యోజితాని విగ్గహాని హోన్తి. **తీణి పరిహీనానీ**తి తాసం నత్థితాయ.

పహితేయేవఅనుజాననకథావణ్ణనా

౧౯౯. "అనుజానామి భిక్ఖవే, సఙ్ఘకరణీయేన గన్తుం, సత్తాహం సన్నివత్తో కాతబ్బో"తి వచనతో అన్తోవస్సే సంహారికభావేన గన్తుం వట్టతి. తత్థ ధమ్మఛన్దవసేనపి ఆగతే సఙ్ఘస్స ఆయముఖం వినస్సతి. తతో "సేనాసనాని కత్వా"తి చ వుత్తం. **ఆగత**న్తి ఆగమనం. భావేత్థ తపచ్చయోయం. **సఙ్ఘకరణీయేన గన్తు**న్తి ఏత్థ "సేనాసనపటిసంయుత్తేసు ఏవ సఙ్ఘకరణీయేసు, న అఞ్ఞేసూ"తి **ధమ్మసిరిత్థేరో** వదతి కిర. **అట్ఠకథాయమ్పి** తం పదం ఉద్ధరిత్వా "యం కిఞ్చి ఉపోసథాగారాదీసు సేనాసనేసూ"తిఆదినా సేనాసనమేవ దస్సితం, తస్మా ఉపపరిక్ఖితబ్బం.

అనిమన్తితేన గన్తుం న వట్టతీతి తస్స రత్తిచ్ఛేదో చ దుక్కటాపత్తి చ హోతి, తం “వస్సచ్ఛేదో”తి చ వదన్తి. **నిమన్తితోయేవ నామ హోతీ**తి ఏత్థ ఉపాసకేహి “ఇమస్మిం నామ దివసే దానాదీని కరోమ, సబ్బే సన్నిపతన్తూ”తి కతాయపి కతికాయ గన్తుం వట్టతి. పవారణాయ నవమితో పట్ఠాయ పంసుకూలికచీవరం పరియేసితుం కావీరపట్టనే వియ సబ్బేసం గన్తుం వట్టతి అనుసంవచ్ఛరం నియమతో ఉపాసకేహి సజ్జిత్వా రపనతో. వుత్తమ్పి చేతం **అన్ధకట్ఠకథాయం** “భిక్ఖుసఙ్ఘేన వా కతికా కతా ‘సమన్తా భిక్ఖూ గచ్ఛన్తూ’తి, ఘోసనం వా కతం ఉపాసకేహి, తత్థ గచ్ఛన్తస్స రత్తిచ్ఛేదో నత్థీతి తథా ‘అనుసంవచ్ఛరం ఆగచ్ఛన్తూ’తి సకిం నిమన్తితేపి వట్టతీ”తి చ “చీవరకాలతో పట్ఠాయ నియమం కత్వా సమన్తతో ఆగతానం సజ్జేత్వా దానతో కావీరపట్టనే ఘోసేత్వా కరణాకారో పఞ్ఞాయతీతి అపరే”తి చ. ఆచరియా పన ఏవం న వదన్తి.

అన్తరాయేఅనాపత్తివస్సచ్ఛేదకథావణ్ణనా

౨౦౧. “సచే దూరం గతో హోతి, సత్తాహవారేన అరుణో ఉట్ఠాపేతబ్బో”తి వచనతో ‘యస్మిం అన్తరాయే సతి వస్సచ్ఛేదం కాతుం వట్టతి, తస్మిం అన్తరాయేవ వస్సచ్ఛేదమకత్వా సత్తాహకరణీయేన వీతినామేతుం వట్టతీతి దీపితన్తి అపరే”తి వుత్తం. వినయధరా పన న ఇచ్ఛన్తి, తస్మా “సత్తాహవారేన అరుణో ఉట్ఠాపేతబ్బో”తి ఇదం తత్రుప్పాదాదినిమిత్తం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. తం సన్ధాయ “ఆచరియా పన ఏవం న వదన్తీ”తి వుత్తం. **గావుం వా**తి బలిబద్ధం వా. **బహిసీమాయ ఠితానన్తి** తేహి ఖణ్డసీమాయ ఠితేహిపీతి **ఉపతిస్సత్థేరో**. వస్సచ్ఛేదే అస్స **వస్సచ్ఛేదస్స**. విహారా అఞ్ఞత్థ వుట్ఠాపేన్తేహి తత్థేవ సన్నిపతిత్వా “ఇమినా చ ఇమినా చ కారణేన ఇమస్మిం నామ పదేసే ఇమం విహారం నేత్వా వుట్ఠాపేమా”తి అనుస్సావేత్వావ కాతబ్బన్తి.

వజాదీసువస్సూపగమనకథావణ్ణనా

౨౦౩. వజేన సద్ధిం గతస్స వస్సచ్ఛేదే అనాపత్తీతి వస్సచ్ఛేదో న హోతీతి కిర అధిప్పాయో. సత్థస్స అవిహారత్తా “ఇమస్మిం విహారే”తి అవత్వా “ఇధ వస్సం ఉపేమీ”తి ఏత్తకం వత్తబ్బం. “**సత్థే పన వస్సం ఉపగన్తుం న వట్టతీ**తి ‘ఇమస్మిం విహారే ఇమం తేమాస’న్తి వా ‘ఇధ వస్సం ఉపేమీ’తి వా న వట్టతి, ఆలయకరణమత్తేనేవ వట్టతీతి అధిప్పాయో”తి లిఖితం. తం పన అట్ఠకథాయ విరుజ్ఝతి. “ఇధ వస్సం ఉపేమీతి తిక్ఖత్తుం వత్తబ్బ”న్తి హి వుత్తం. అట్ఠకథావచనమ్పి పుబ్బాపరం విరుజ్ఝతీతి చే? న, అధిప్పాయాజాననతో. సత్థో దువిధో ఠితో, సఞ్చారోతి. తత్థ ఠితే కుటికాయ “ఇధ వస్సం ఉపేమీ”తి వత్వా వసితబ్బం. ఇదఞ్హి సన్ధాయ “అనుజానామి, భిక్ఖవే, సత్థే వస్సం ఉపగన్తు”న్తి వుత్తం, సఞ్చారిమ్హి పన సత్థే కుటికాయ అభావతో వస్సం ఉపగన్తుం న వట్టతి. సతి సివికాయ వా సకటకుటికాయ వా వట్టతి, తథా వజేపి. తీసు ఠానేసు భిక్ఖునో నత్థి వస్సచ్ఛేదే ఆపత్తి.

పవారేతుఞ్చ లభతీతి ఏత్థాయం విచారణా – “అనుజానామి, భిక్ఖవే, యేన వజో, తేన గన్తు”న్తి ఇదం కిం వస్సరక్ఖణత్థం వుత్తం, ఉదాహు వస్సచ్ఛేదాపత్తిరక్ఖణత్థన్తి? కిఞ్చేత్థ యది వస్సరక్ఖణత్థం, “న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ”న్తి ఇదం విరుజ్ఝతి. అథ వస్సచ్ఛేదాపత్తిరక్ఖణత్థం వుత్తన్తి సిద్ధం న సో పవారేతుం లభతీతి, కా పనేత్థ యుత్తి? యతో అయమేవ తివిధో పవారేతుం లభతి, నేతరో. వాళేహి ఉబ్బాళ్హాదికో హి ఉపగతట్ఠానాపరిచ్చాగా లభతి. పరిచ్చాగా న లభతీతి అయమేత్థ యుత్తి. యేన గామో, తత్థ గతోపి పవారేతుం లభతీతి ఏకేనాతి ఆచరియో. యో హి పుబ్బే “ఇధ వస్సం ఉపేమీ”తి న ఉపగతో, “ఇమస్మిం విహారే”తి ఉపగతో, సో చ పరిచ్చత్తో. అఞ్ఞథా వినా విహారేన కేవలం గామం సన్ధాయ “ఇధ వస్సం

ఉపేమీ"తి ఉపగన్తుం వట్టతీతి. ఆపజ్జతూతి చే? న, "అనుజానామి, భిక్ఖవే, వజే సత్థే నావాయ వస్సం ఉపగన్తు"న్తి వచనం వియ "గామే ఉపగన్తు"న్తి వచనాభావతో. యస్మా "తీసు ఠానేసు భిక్ఖునో నత్థి వస్సచ్ఛేదే ఆపత్తీ"తి వచనం తత్థ వస్సూపగమనం అత్థీతి దీపేతి తదభావే ఛేదాభావా, తస్మా "సత్థే పన వస్సం ఉపగన్తుం న వట్టతీ"తి కుటియా అభావకాలం సన్ధాయ వుత్తన్తి సిద్ధం. **తీసు ఠానేసు భిక్ఖునో నత్థి వస్సచ్ఛేదే ఆపత్తీతి** "తేహి సద్ధిం గచ్ఛన్తస్సేవ నత్థి, విరుజ్ఝిత్వా గమనే ఆపత్తి చ, పవారేతుఞ్చ న లభతీ"తి లిఖితం, తస్మా యం వుత్తం **అట్ఠకథాయం** "అథ సత్థో అన్తోవస్సేయేవ భిక్ఖునా పత్థితట్ఠానం పత్వా అతిక్కమతి…పే.… అన్తరా ఏకస్మిం గామే తిట్ఠతి వా విప్పకిరతి వా"తిఆది, తం ఏత్తావతా విరుజ్ఝిత్వా గతానమ్పి విరుజ్ఝిత్వా గమనం న హోతి, తస్మా పవారేతబ్బన్తి దస్సనత్థన్తి వేదితబ్బం.

తత్థ "పదరచ్ఛదనం కుటిం కత్వా ఉపగన్తబ్బ"న్తి వచనతో సేనాసనత్థాయ రుక్ఖం ఆరుహితుం వట్టతీతి సిద్ధం హోతి, న పాళివిరోధతోతి చే? న, తప్పటిక్ఖేపేనేవ సిద్ధత్తా, ఇమస్స ఇధ పునపి పటిక్ఖేపనతో. "న, భిక్ఖవే, అసేనాసనికేన వస్సం ఉపగన్తబ్బ"న్తి ఇమినా పటిక్ఖేపేన సిద్ధే "న, భిక్ఖవే, అజ్ఝోకాసే వస్సం ఉపగన్తబ్బ"న్తి పటిక్ఖేపో వియ సియాతి చే? న, అజ్ఝోకాసస్స అసేనాసనభావానుమతిప్పసఙ్గతో. అజ్ఝోకాసో హి "అజ్ఝోకాసే పలాలపుఞ్జో"తి వచనతో సేనాసనన్తి సిద్ధం. చతుసాలఅజ్ఝోకాసే వసన్తోపి "చతుసాలాయ వసతీ"తి వుచ్చతి, తస్మా తత్థ వట్టతీతి ఆపజ్జతి, తస్మా ఇధ అసేనాసనికో నామ అత్తనా వా పరేన వా అత్తనో నిబద్ధవాసత్థం అపాపితసేనాసనికోతి వేదితబ్బం. అఞ్ఞథా ద్విన్నం పటిక్ఖేపానం అఞ్ఞతరాతిరేకతా చ రుక్ఖమూలేపి నిబ్బకోసేపి వస్సం ఉపగన్తుం వట్టతీతి చ, అపాపితసేనాసనికేనాపి గబ్భే వసితుం వట్టతీతి చ ఆపజ్జతి, సద్వారబన్ధమేవ సేనాసనం ఇధ అధిప్పేతన్తి కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? నిదానతో. అయఞ్హి అసేనాసనికవస్సూపగమనాపత్తి "తేన ఖో పన సమయేన భిక్ఖూ అసేనాసనికా వస్సం ఉపగచ్ఛన్తి, సీతేనపి ఉణ్హేనపి కిలమన్తీ"తి ఇమస్మిం నిదానే పఞ్ఞత్తా, తస్మా సీతాదిపటిక్ఖేపమేవ ఇధ సేనాసనన్తి అధిప్పేతబ్బన్తి సిద్ధం. ఏవం సన్తే సిద్ధం పుబ్బపక్ఖనిదస్సనన్తి చే? న, పుబ్బే అపరత్థపవత్తిసూచనతో. **దుతియజ్ఝాననిద్దేసే** "వితక్కవిచారానం వూపసమా అవితక్కం అవిచార"న్తి (దీ. ని. ౧.౨౨౮; మ. ని. ౧.౨౭౧) వచనాని నిదస్సనం. అజ్ఝోకాసపటిక్ఖేపనిదానేన బహిఅజ్ఝోకాసోవ పటిక్ఖిత్తో, న చతుసాలాదిమజ్ఝగతో అజ్ఝోకాసోతి ఆపజ్జతి, తస్మా న నిదానం పమాణన్తి చే? న, నియమతో. కిఞ్చి హి సిక్ఖాపదం నిదానాపేక్ఖం హోతీతి సాధితమేతం. ఇదం సాపేక్ఖం, ఇదం అనపేక్ఖన్తి కథం పఞ్ఞాయతి, న హి ఏత్థ **ఉభతోవిభఙ్గే** వియ సిక్ఖాపదానం పదభాజనం, అనాపత్తివారో వా అత్థీతి? ఇధాపి దేసనావిధానతో పఞ్ఞాయతి. "దేవే వస్సన్తే రుక్ఖమూలమ్పి నిబ్బకోసమ్పి ఉపధావన్తీ"తి హి ఇమేహి ద్వీహి నిదానవచనేహి బహి వా అన్తో వా సబ్బం ఓవస్సకట్ఠానం ఇధ అజ్ఝోకాసో నామ. అనోవస్సకట్ఠానమ్పి అనిబ్బకోసమేవ ఇధ ఇచ్ఛితబ్బన్తి సిద్ధం హోతి. తేన **న ఉపగన్తబ్బన్తి** న ఆలయకరణపటిక్ఖేపో, "ఇధ వస్సం ఉపేమీ"తి వచనపటిక్ఖేపో. ఛవసరీరం దహిత్వా ఛారికాయ, అట్ఠికానఞ్చ అత్థాయ కుటికా కరీయతీతి **అన్ధకట్ఠకథా**వచనం. "**టఙ్కితమఞ్చో**"తి కసికుటికాపాసాణఘర"న్తి లిఖితం. "అకవాటబద్ధసేనాసనే అత్తనో పాపితే సభాగట్ఠానే సకవాటబద్ధే వసతి చే, వట్టతీ"తి వుత్తం. పయోగోపి అత్థి, "అసేనాసనికేన వస్సం న ఉపగన్తబ్బ"న్తి **పాళి** చ **అట్ఠకథా** చ, తస్మా ఉపపరిక్ఖితబ్బం.

అధమ్మికకతికాదికథావణ్ణనా

౨౦౭. మహావిభఙ్గే వుత్తన్తి ఏత్థ అయం **అన్ధకట్ఠకథా**వచనం ఊనపన్నరసవస్సేన సామణేరేన ఇధ విహారే న **వత్థబ్బా,** న పంసుకూలం ఆహిణ్డితబ్బం, న చోళభిక్ఖా గహేతబ్బా, న అఞ్ఞవిహారే భుఞ్జితబ్బం, న అఞ్ఞస్స భిక్ఖుస్స వా భిక్ఖునియా వా

సన్తకం భుఞ్జితబ్బం, అఞ్ఞమఞ్ఞం నేవ ఆలపేయ్యామ న సల్లపేయ్యామ, న సజ్ఝాయితబ్బం, మత్తికాపత్తేన వట్టతి, న అపరిపుణ్ణపరిక్ఖారస్స వాసోతి.

౨౦౬. ముసావాదోతి విసంవాదో అధిప్పేతో. కేచి "విసంవాదనవసేన పటిస్సుణిత్వాతి వుత్త"న్తి చ, "రఞ్ఞో వుత్తవచనానురూపతో ముసావాదోతి గహట్ఠా గణ్హన్తీతి వుత్త"న్తి చ వదన్తి.

౨౦౭. ''పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతి. కస్మా? 'దుతియే వసామీ'తి చిత్తే ఉప్పన్నే పఠమసేనాసనగ్గాహో పటిప్పస్సమ్భతి. పున 'పఠమే ఏవ వసామీ'తి చిత్తే ఉప్పన్నే దుతియో పటిప్పస్సమ్భతి. ఉభయావాసే విధానం నత్థీ"తి లిఖితం. **పోరాణగణ్ఠిపదే** పన "పఠమం గహితట్ఠానే అవసిత్వా అఞ్ఞస్మిం విహారే సేనాసనం గహేత్వా ద్వీహతీహం వసతి, తతో పఠమగ్గాహో పటిప్పస్సమ్భతీతి పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతి. పచ్ఛిమగ్గాహో న పటిప్పస్సమ్భతి. ఇదఞ్హి దివసవసేన పటిప్పస్సమ్భనం నామ హోతి. అథ పచ్ఛిమం తేమాసం అఞ్ఞస్మిం వసతి, పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతి, ఇదం సేనాసనగ్గాహానం వసేన పటిప్పస్సమ్భనం నామా"తి వుత్తం. ఉభోపేతే అత్థవికప్పా ఇధ నాధిప్పేతా. యత్థాయం పటిస్సుతో, తత్థ పురిమికా చ న పఞ్ఞాయతి, పటిస్సవే చ ఆపత్తి దుక్కటస్స. కత్థ పన పురిమికా పఞ్ఞాయతీతి? అన్తరామగ్గే ద్వీసు ఆవాసేసు యత్థ తదహేవ పచ్ఛిమగ్గాహో, తత్థ పఠమం గహితట్ఠానే సత్తాహకరణీయేన గచ్ఛతో న వస్సచ్ఛేదో, **సో తదహేవ అకరణీయో పక్కమతీ**తిఆదిమ్హి **''కరణీయం** నామ సత్తాహకరణీయ"న్తి లిఖితం.

పాళిముత్తకరత్తిచ్ఛేదవినిచ్ఛయే "ధమ్మస్సవనాదీ"తి వుత్తం. ఆదిమ్హి చతూసు వారేసు నిరపేక్ఖపక్కమనస్సాధిప్పేతత్తా "సత్తాహకరణీయేనా"తి న వుత్తం తస్మిం సతి నిరపేక్ఖగమనాభావతో. తత్థ పురిమా ద్వే వారా వస్సం అనుపగతస్స వసేన వుత్తా, తస్మా ఉపగతస్స తదహేవ సత్తాహకరణీయేన గన్త్వా అన్తోసత్తాహం ఆగచ్ఛతో న వస్సచ్ఛేదోతి సిద్ధం. పచ్ఛిమా ద్వే వారా ఉపగతస్స నిరపేక్ఖగమనవసేన వుత్తా, "సత్తాహం అనాగతాయ పవారణాయ సకరణీయో పక్కమతీ"తి తతో బహిద్ధా సత్తాహం వీతినామేన్తస్స వస్సచ్ఛేదోతి దస్సనత్థం వుత్తం. తత్థ "అకరణీయో పక్కమతీ"తి వచనాభావా వినా రత్తిచ్ఛేదకారణేన గన్తుం న వట్టతీతి సిద్ధం. పవారేత్వా పన గన్తుం వట్టతి పవారణాయ తందివససన్నిస్సితత్తా. తత్థ **న వా ఆగచ్ఛేయ్యా**తి అన్తరాయేన. ఆచరియో పన "న పున ఇధాగచ్ఛామీ'తి నిరపేక్ఖోపి సకరణీయోవ గన్తుం లభతీతి దస్సనత్థం అకరణీయో'తి న వుత్త"న్తి వదతి. "సీహళదీపే కిర చూళపవారణా నామ అత్థి, తం పవారణం కత్వా యథాసుఖం సకరణీయా గచ్ఛన్తి, పయోగఞ్చ దస్సేన్తీ"తి వుత్తం. "తత్థ చ అరుణా అన్తోవస్సే హోన్తి , ఏకో బహి, తస్మా నో తేమాసం వుత్థో హోతీతి అపరే"తి చ, "ఆచరియో ఏవం న వదతీ"తి చ వుత్తం. సబ్బత్థ **విహారం ఉపేతీ**తి అత్తనో వస్సగ్గేన పత్తగబ్బం ఉపేతీతి **పోరాణా. అసతియా పన వస్సం న ఉపేతీ**తి ఏత్థ "ఇమస్మిం విహారే ఇమం తేమాస"న్తి అవచనేన. **''అట్ఠకథాయం** వుత్తరత్తిచ్ఛేదకారణం వినా తిరోవిహారే వసిత్వా ఆగచ్ఛిస్సామీతి గచ్ఛతోపి వస్సచ్ఛేద"న్తి లిఖితం.

౨౦౮. పటిస్సుతో హోతి పచ్ఛిమికాయాతి అన్తరా పబ్బజితభిక్ఖునా, ఛిన్నవస్సేన వా పటిస్సుతో, అఞ్ఞేన పన పురిమం అనుపగన్త్వా పచ్ఛిమికాయం పటిస్సవో న కాతబ్బో. రత్తిచ్ఛేదే సబ్బత్థ వస్సచ్ఛేదోతి సన్నిట్ఠానం కత్వా వదన్తి. కేచి పన న ఇచ్ఛన్తి. తం సాధేతుం అనేకధా పపఞ్చేన్తి. కిం తేన.

వస్సూపనాయికక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. పవారణాక్ఖన్ధకవణ్ణనా

అఫాసుకవిహారకథావణ్ణనా

౨౧౦. "సఙ్ఘం ఆవుసో పవారేమీ"తి వుత్తత్తా పచ్ఛాపి "వదతు మం సఙ్ఘో"తి వత్తబ్బం వియ దిస్సతి. అయం పనేత్థ అధిప్పాయో – యస్మా అహం సఙ్ఘం పవారేమి, తస్మా తత్థ పరియాపన్నా థేరా, మజ్ఝిమా, నవా వా అవిసేసేనాయస్మన్తో సబ్బేపి మం వదన్తూతి.

పవారణాభేదవణ్ణనా

౨౧౨. **ద్వేమా, భిక్ఖవే, పవారణా**తి ఏత్థ తాదిసే కిచ్చే సతి యత్థ కత్థచి పవారేతుం వట్టతి. తేనేవ **మహావిహారే** భిక్ఖూ చాతుద్దసియం పవారేత్వా పన్నరసియం కాయసామగ్గిం ఇదానిపి దేన్తి. **చేతియగిరి** మహాదస్సనత్థమ్పి అట్ఠమియం గచ్ఛన్తి, తమ్పి చాతుద్దసియం పవారేతుకామానంయేవ హోతి. "సత్తాహం అనాగతాయ పవారణాయ సకరణీయో పక్కమతి, అనాపత్తీతి వచనతో ఇదం ఆచిణ్ణ"న్తి లిఖితం. "నో చే అధిట్ఠహేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి ఏకస్స వుత్తదుక్కటం, తస్సేవ వుత్తం పుబ్బకిచ్చఞ్చ సఙ్ఘగణానమ్పి నేతబ్బం.

పవారణాదానానుజాననకథావణ్ణనా

౨౧౩. **తేన చ భిక్ఖునా**తి పవారణాదాయకేన.

అనాపత్తిపన్నరసకాదికథావణ్ణనా

"తస్సా చ పవారణాయ ఆరోచితాయ సఙ్ఘేన చ పవారితే సబ్బేసం సుప్పవారితం హోతీతి వచనతో కేవలం పవారణాయ పవారణాదాయకోపి పవారితోవ హోతీ"తి వదన్తీతి.

౨౨౨. **అవుట్ఠితాయ పరిసాయా**తి పవారేత్వా పచ్ఛా అఞ్ఞమఞ్ఞం కథేన్తియా. **ఏకచ్చాయ వుట్ఠితాయా**తి ఏకచ్చేసు యథానిసిన్నేసు ఏకచ్చేసు సకసకట్ఠానం గతేసు. **పున పవారేతబ్బ**న్తి పునపి సబ్బేహి సమాగన్త్వా పవారేతబ్బం. **ఆగచ్ఛన్తి సమసమా, తేసం సన్తికే పవారేతబ్బ**న్తి "గతే అనానేత్వా నిసిన్నానంయేవ సన్తికే పవారేతబ్బం, **ఉపోసథక్ఖన్ధ**కేపి ఏసేవ నయో"తి లిఖితం. **సబ్బాయ వుట్ఠితాయ పరిసాయ ఆగచ్ఛన్తి సమసమా, తేసం సన్తికే పవారేతబ్బ**న్తి "యది సబ్బే వుట్ఠహిత్వా గతా, సన్నిపాతేతుఞ్చ న సక్కా, ఏకచ్చే సన్నిపాతాపేత్వా పవారేతుం వట్టతీ"తి వదన్తి. కస్మా? ఞత్తిం ఠపేత్వా కత్తబ్బసఙ్ఘకమ్మాభావా వగ్గం న హోతి కిర. ఏత్థ పన ఏకచ్చేసు గతేసుపి సబ్బేసు గతేసుపి సబ్బే సన్నిపాతాపేత్వా ఞత్తిం అట్ఠపేత్వా కేవలం పవారేతబ్బం. ఏకచ్చే సన్నిపాతాపేత్వా పవారేతుం న వట్టతి "సఙ్ఘం, భన్తే, పవారేమీ"తి వచనతో. సబ్బేపి హి సన్నిపతితా పచ్ఛా దిట్ఠం వా సుతం వా పరిసఙ్కితం వా వత్తారో హోన్తి. అనాగతానం అత్థిభావం ఞత్వాపి ఏకచ్చానం సన్తికే పవారణావచనం వియ హోతి. సమ్ముఖీభూతే చత్తారో సన్నిపాతాపేత్వా నిస్సగ్గియం ఆపన్నచీవరాదినిస్సజ్జనం వియ పవారణా న హోతి సబ్బాయత్తత్తా. "సమగ్గానం పవారణా పఞ్ఞత్తా"తి వచనఞ్చేత్థ సాధకం. "ఇతో అఞ్ఞథా న వట్టతి **అట్ఠకథాయం** అననుఞ్ఞాతత్తా"తి **ఉపతిస్సత్థేరో** వదతి. "థోకతరేహి తేసం సన్తికే పవారేతబ్బం ఞత్తిం అట్ఠపేత్వావా"తి వుత్తం. **ఆగన్తుకా** నామ నవమితో పట్ఠాయాగతా వా వజసత్థనావాసు వుత్థవస్సా వా హోన్తి.

౨౩౮. "దసవత్థుకా మిచ్ఛాదిట్ఠి హోతి తథాగతోతిఆదీ"తి లిఖితం. "నత్థి దిన్నన్తిఆదీ"తి వుత్తం.

౨౩౮. “ఉపపరిక్ఖిత్వా జానిస్సామాతి తేన సహ పవారేతబ్బ”న్తి లిఖితం.

పవారణాక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనా

సోణకోళివిసవత్థుకథావణ్ణనా

౨౪౨. **అసీతియా ...పే.... కారేతీతి** “అసీతి గామికసహస్సాని సన్నిపాతాపేత్వా”తి ఇమస్స కారణవచనం. తత్థ “గామానం అసీతియా సహస్సేసూ”తి వత్తబ్బే “అసీతియా గామసహస్సేసూ”తి వుత్తం. గామప్పముఖా **గామికా,** తేసం సహస్సాని. **‘‘కమ్మచిత్తీకతానీ’’**తి ఉపచారేన వుత్తం. కమ్మపచ్చయఉతుసముట్ఠానే హి తేసం అఞ్జనవణ్ణభావో. “కేనచిదేవ కరణీయేనా”తి వత్తబ్బే “కేనచిదేవా”తి వుత్తం. ఏత్థ ఏవం-సద్దో ఓపమ్మే పవత్తతి. ఏవముపమానోపదేసపుచ్ఛావధారణపటిఞ్ఞాతఓపమ్మే. **పురతో పేక్ఖమానాన**న్తి అనాదరత్థే సామివచనం. తతో పన భగవతో గన్ధకుటియా కవాటం సుబద్ధం పస్సిత్వా ఇచ్ఛితాకారకుసలతాయ ఇద్ధియా గన్త్వా కుటిం పవిసిత్వా ఆరోచేసి. **విహారపచ్ఛాయాయ**న్తి విహారస్స వడ్ఢమానచ్ఛాయాయం. **‘‘అహో నూనాతి** అహో మహన్తో”తి లిఖితం. భగవతో సమ్బహులేహి సద్ధిం ఆహిణ్డనం ఆయస్మతో సోణస్స వీరియారమ్భనిదస్సనేన అనారద్ధవీరియానం ఉత్తేజనత్థం, ఏవం సుఖుమాలానం పాదరక్ఖణత్థం ఉపాహనా అనుఞ్ఞాతాతి దస్సనత్థఞ్చ.

సోణస్సపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౨౪౩. **తత్థ చ నిమిత్తం గణ్హాహీ**తి తేసం ఇన్ద్రియానం ఆకారం ఉపలక్ఖేహి.

౨౪౪. **అధిముత్తో హోతీ**తి పటివిజ్ఝిత్వా పచ్చక్ఖం కత్వా ఠితో హోతి. **నేక్ఖమ్మాధిముత్తో**తిఆదీహి నిబ్బానం, అరహత్తఞ్చ వుత్తం. “తఞ్హి సబ్బకిలేసేహి నిక్ఖన్తత్తా ‘నేక్ఖమ్మ’న్తి చ గేహతో పవివిత్తత్తా ‘పవివేకో’తి చ బ్యాపజ్జాభావతో ‘అబ్యాపజ్జ’న్తి చ అరహత్తం ఉపాదానస్స ఖయన్తే ఉప్పన్నత్తా ‘ఉపాదానక్ఖయో’తి చ తణ్హాయ ఖయన్తే ఉప్పన్నత్తా ‘తణ్హక్ఖయో’తి చ సమ్మోహాభావతో ‘అసమ్మోహో’తి చ వుచ్చతీ”తి వుత్తం. సబ్బేహి అరహత్తం వుత్తన్తి కేచి. **సియా ఖో ఏవమస్సాతి** కదాచి ఏవమస్స, అస్స వా ఆయస్మతో ఏవం సియా. **పచ్చాగచ్ఛన్తో** జానన్తో. **కరణీయమత్తాన**న్తి అత్తనో. సో ఏవ వా పాఠో. **నేక్ఖమ్మాధిముత్తో**తి ఇమస్మింయేవ అరహత్తం కథితం. సేసేసు నిబ్బానన్తి కేచి. **అసమ్మోహాధిముత్తో**తి ఏత్థేవ నిబ్బానం. సేసేసు అరహత్తన్తి కేచి. “సబ్బేస్వపేతేసు ఉభయమ్పీ”తి వదన్తి. **పవివేకఞ్చ చేతసో, అధిముత్తస్స, ఉపాదానక్ఖయస్స చాతి** ఉపయోగత్థే సామివచనం. ఆయతనానం ఉప్పాదఞ్చ వయఞ్చ దిస్వా.

సబ్బనీలికాదిపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౪౬. “రజ్జనచోళకేన పుఞ్ఛిత్వా”తి పాఠో. **‘‘ఖల్లకాదీని అపనేత్వా’**తి వుత్తత్తా ద్వే తీణి ఛిద్దాని కత్వా వళఞ్జేతుం వట్టతీ”తి వదన్తానం వాదో న గహేతబ్బో.

యానాదిపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౫౪. "చతురఙ్గులాధికానీ"తి వుత్తత్తా చతురఙ్గులతో హేట్ఠా వట్టతీతి ఏకే. **ఉభతోలోహితకూపధానన్తి** ఏత్థ "కాసావం పన వట్టతి, కుసుమ్భాదిరత్తమేవ న వట్టతీ"తి లిఖితం.

సబ్బచమ్మపటిక్ఖేపాదికథావణ్ణనా

౨౫౫. కిస్స త్యాయన్తి కిస్స తే అయం.

౨౫౬. గిహివికతన్తి గిహీనం అత్థాయ కతం. "యత్థ కత్థచి నిసీదితుం అనుజానామీతి అత్థో"తి లిఖితం. కిఞ్చాపి **దీఘనికాయట్ఠకథాయం** "ఠపేత్వా తూలికం సబ్బానేవ గోనకాదీని రతనపరిసిబ్బితాని వట్టన్తీ"తి వుత్తం, అథ ఖో వినయపరియాయం పత్వా గరుకే ఠాతబ్బతో ఇధ వుత్తనయేనేవేత్థ అత్థో గహేతబ్బో. "తత్థ పన సుత్తన్తికదేసనాయ గహట్ఠాదీనమ్పి వసేన వుత్తత్తా తేసం సఙ్గణ్హనత్థం ఠపేత్వా 'తూలికం...పే.... వట్టన్తీ'తి వుత్తం వియ ఖాయతీతి అపరే"తి వుత్తం.

౨౫౯. మిగమాతుకోతి తస్స నామం. వాతమిగోతి చ తస్స నామం. "కాళసీహో కాళముఖో కపీ"తి లిఖితం. **చమ్మం న వట్టతీతి** యేన పరియాయేన చమ్మం వట్టిస్సతి, సో పరతో ఆవి భవిస్సతి. "అత్తనో పుగ్గలికవసేన పరిహారో పటిక్ఖిత్తో"తి వుత్తం. "న, భిక్ఖవే, కిఞ్చి చమ్మం ధారేతబ్బ"న్తి ఏత్తావతా సిద్ధే "న, భిక్ఖవే, గోచమ్మ"న్తి ఇదం పరతో "అనుజానామి, భిక్ఖవే, సబ్బపచ్చన్తిమేసు జనపదేసు చమ్మాని అత్థరణానీ"తి ఏత్థ అనుమతిప్పసఙ్గభయా వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

చమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. భేసజ్జక్ఖన్ధకవణ్ణనా

పఞ్చభేసజ్జాదికథావణ్ణనా

౨౬౦. ''యం భేసజ్జఞ్చేవ అస్సా''తి పరతో "తదుభయేన భియ్యోసో మత్తాయ కిస్సా హోన్తీ"తిఆదినా విరోధదస్సనతో నిదానానపేక్ఖం యథాలాభవసేన వుత్తన్తి వేదితబ్బం. యథానిదానం కస్మా న వుత్తన్తి చే? తదఙ్గాపేక్ఖాధిప్పాయతో. సబ్బబుద్ధకాలేపి హి సప్పిఆదీనం సత్తాహకాలికభావాపేక్ఖాతి తథా వచనేన భగవతో అధిప్పాయో, తేనేవ "ఆహారత్థఞ్చ ఫరేయ్య, న చ ఓళారికో ఆహారో పఞ్ఞాయేయ్యా"తి వుత్తం. తథా హి **కాలే పటిగ్గహేత్వా కాలే పరిభుఞ్జితున్తి** ఏత్థ చ కాలపరిచ్ఛేదో న కతో. కుతోయేవ పన లబ్భా తదఙ్గాపేక్ఖాధిప్పాయో భగవతో మూలభేసజ్జాదీని తాని పటిగ్గహేత్వా యావజీవన్తి కాలపరిచ్ఛేదో. యం పన "అనుజానామి, భిక్ఖవే, తాని పఞ్చ భేసజ్జాని కాలే పటిగ్గహేత్వా కాలే పరిభుఞ్జితు"న్తి వచనం, తం "సన్నిధిం కత్వా అపరాపరస్మిం దివసే కాలే ఏవ పరిభుఞ్జితుం అనుజానామీ"తి అధిప్పాయతో వుత్తన్తి వేదితబ్బం. అఞ్ఞథా అతిసయత్తాభావతో "యం భేసజ్జఞ్చేవ అస్సా"తిఆది వితక్కుప్పాదో న సమ్భవతి. పణీతభోజనానుమతియా పసిద్ధత్తా ఆబాధానురూపసప్పాయాపేక్ఖాయ వుత్తానీతి చే? తఞ్చ న, భియ్యోసో మత్తాయ కిసాదిభావాపత్తిదస్సనతో. యథా "ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయ ఫాణిత"న్తి వుత్తం, తథా "నవనీతం ఉపాదాయ సప్పి"న్తి వత్తబ్బతో నవనీతం విసుం న వత్తబ్బన్తి చే? న, విసేసదస్సనాధిప్పాయతో. యథా ఫాణితగ్గహణేన సిద్ధేపి పరతో ఉచ్ఛురసో విసుం అనుఞ్ఞాతో ఉచ్ఛుసామఞ్ఞతో గుళోదకట్ఠానే ఠపనాధిప్పాయతో. తథా నవనీతే విసేసవిధిదస్సనాధిప్పాయతో

నవనీతం విసుం అనుఞ్ఞాతన్తి వేదితబ్బం. విసేసవిధి పనస్స **భేసజ్జసిక్ఖాపదట్ఠకథా**వసేన వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హి తత్థ "పచిత్వా సప్పిం కత్వా పరిభుఞ్జితుకామేన అధోతమ్పి పచితుం వట్టతీ"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౨౨). తత్థ సప్పి పక్కావ హోతి, నాపక్కా. తథా ఫాణితమ్పి. నవనీతం అపక్కమేవ.

ఏత్థాహ – నవనీతం వియ ఉచ్ఛురసోపి సత్తాహకాలికపాళియం ఏవ వత్తబ్బోతి? న వత్తబ్బో. కస్మా? సత్తాహకాలికపాళియం వుత్తే ఉచ్ఛురసో గుళాపదేసేన యథా అగిలానస్స ఫాణితం పటిసిద్ధం, తథా ఉచ్ఛురసోపీతి ఆపజ్జతి, అవుత్తే పన గుళం వియ సో ఫాణితసఙ్ఖ్యం న గచ్ఛతి. ఇధ అవత్వా పచ్ఛా వచనేన గుళోదకట్ఠానేవ ఠపితో హోతి. తదత్థమేవ పచ్ఛాభత్తం వట్టనకపానకాధికారే వుత్తో, తస్మా ఏవ యామకాలికోతి చే? న, అట్ఠకథావిరోధతో. న ఉపాదాయత్థస్స నిస్సయత్థత్తాతి చే? కిం వుత్తం హోతి – "ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయ ఉచ్ఛువికతి ఫాణితన్తి వేదితబ్బా"తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౨౩) యదేతం నిస్సగ్గియట్ఠకథావచనం, తత్థ "ఉపాదాయా"తి ఇమస్స నిస్సాయ పచ్చయం కత్వాతి అత్థోతి. న, పరతో అపరకిరియాయ అదస్సనతో. యథా "చక్ఖుఞ్చ పటిచ్చ రూపే చా"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౦౪, ౪౦౦; ౩.౪౨౧, ౪౨౫; సం॰ ని॰ ౨.౪౩) "పటిచ్చా"తి ఇమస్స ఉస్సుక్కవచనస్స "ఉప్పజ్జతీ"తి అపరకిరియా దిస్సతి, న తథా "ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయా"తి ఏత్థ అపరకిరియా దిస్సతీతి. అయుత్తమేతం తత్థ తదభావేపి సిద్ధత్తా. యథా "చత్తారో చ మహాభూతా చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయ రూప"న్తి (ధ॰ స॰ ౫౮౪) ఏత్థ అపరకిరియాయ అభావేపి ఉస్సుక్కవచనం సిద్ధం, తథా ఏత్థాపి సియాతి? న, తత్థ పాఠసేసాపేక్ఖత్తా. యథా చత్తారో మహాభూతా ఉపాదాయ వుత్తం, పవత్తకం వా రూపన్తి ఇమం పాఠసేసం సా పాళి అపేక్ఖతి, న తథా ఇదం **అట్ఠకథా**వచనం కఞ్చి పాఠం అపేక్ఖతి. పరిపుణ్ణవాదినో హి అట్ఠకథాచరియా. సఞ్ఞాకరణమత్తం వా తస్స రూపస్స. "అత్థి రూపం ఉపాదాయా"తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౫౮౪) హి సఞ్ఞాకరణమత్తం, ఏవమిధాపీతి వేదితబ్బం. ఇధ పన "ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయా"తి ఉచ్ఛురసం ఆదిం కత్వా, తతో పట్ఠాయాతి అత్థో, తస్మా "ఉచ్ఛురసేన సంసట్ఠం భత్తం అగిలానో భిక్ఖు విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జన్తో పణీతభోజనసిక్ఖాపదేన కారేతబ్బో, భిక్ఖునీ పాటిదేసనియేనా"తి వుత్తం, తం అయుత్తన్తి ఏకే. తే విసేసహేతునో అభావం దస్సేత్వా పఞ్ఞాపేతబ్బా.

ఏత్తావతా "ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయాతి ఉచ్ఛురసం ఆదిం కత్వా"తిఆదీనం పదానం అత్థం మిచ్ఛా గహేత్వా యది "ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయా"తి వచనేన ఉచ్ఛురసో ఫాణితం సియా, "అపక్కా వా"తి వచనం నిరత్థకం అపక్కవచనేన ఉచ్ఛురసస్స గహితత్తా. అథ "పక్కా వా"తి వచనేన ఉచ్ఛురసో ఫాణితన్తి సిద్ధం, "ఉచ్ఛురసం ఉపాదాయా"తి వచనం నిరత్థకన్తి ఉత్తరం వుత్తం, తం అనుత్తరన్తి సాధితం హోతి. **నో చేతేహి అపక్కా వా**తి సామం భిక్ఖునా అపక్కా వా. **అవత్థుకపక్కా వా**తి భిక్ఖునావ సామం వినా వత్థునా పక్కా వాతి అత్థో. తస్మా అఞ్ఞథా "సవత్థుకపక్కా వా"తి చ వత్తబ్బన్తి అత్థో దస్సితో, నో దుట్ఠు దస్సితో. కస్మా? **మహాఅట్ఠకథాయం** "ఝామఉచ్ఛుఫాణితం వా కోట్టితఉచ్ఛుఫాణితం వా పురేభత్తమేవ వట్టతీ"తి వుత్తత్తా, "సవత్థుకపక్కా వా"తి వచనస్స చ లద్ధివిరోధతో అవుత్తత్తా. "**మహాపచ్చరియం** పన 'ఏతం సవత్థుకపక్కం వట్టతి నో వట్టతీ'తి పుచ్ఛం కత్వా 'ఉచ్ఛుఫాణితం పచ్ఛాభత్తం నో వట్టనకం నామ నత్థీ'తి వుత్తం, తం యుత్త"న్తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౬౨౩) వుత్తత్తా చ సవత్థుకపక్కా వాతి అత్థో చ వుత్తోయేవ హోతి, తస్మా దుద్దస్సితోతి సిద్ధం. **ఆహారత్థ**న్తి ఆహారపయోజనం. ఆహారకిచ్చం యాపనన్తి అత్థోతి చ.

౨౬౨. తేలపరిభోగేనాతి సత్తాహకాలికపరిభోగేన.

౨౬౩. సతి పచ్చయేతి ఏత్థ సతిపచ్చయతా గిలానాగిలానవసేన ద్విధా వేదితబ్బా. వికాలభోజనసిక్ఖాపదస్స హి అనాపత్తివారే యామకాలికాదీనం తిణ్ణమ్పి అవిసేసేన సతిపచ్చయతా వుత్తా. ఇమస్మిం **ఖన్ధకే** "అనుజానామి, భిక్ఖవే, గిలానస్స గుళం, అగిలానస్స గుళోదకం, అనుజానామి, భిక్ఖవే, గిలానస్స లోణసోవీరకం, అగిలానస్స ఉదకసమ్భిన్న"న్తి వుత్తం. తస్మా సిద్ధం సతిపచ్చయతా గిలానాగిలానవసేన దువిధాతి. అఞ్ఞథా అసతి పచ్చయే గుళోదకాదీసు ఆపజ్జతి. తతో చ పాళివిరోధో.

పిట్ఠేహీతి పిసితతేలేహి. **కోట్ఠఫలన్తి** కోట్ఠరుక్ఖస్స ఫలం. "మదనఫలం వా"తి చ లిఖితం. **హిఙ్గుజతు** నామ హిఙ్గురుక్ఖస్స దణ్డపల్లవపవాళపాకనిప్ఫన్నా. **హిఙ్గుసిపాటికా** నామ తస్స మూలసాఖపాకనిప్ఫన్నా. **తకం** నామ తస్స రుక్ఖస్స తచపాకోదకం. **తకపత్తీతి** తస్స పత్తపాకోదకం. **తకపణ్ణీతి** తస్స ఫలపాకోదకం. అథ వా "**తకం** నామ లాఖా. **తకపత్తీతి** కిత్తిమలోమలాఖా. **తకపణ్ణీతి** పక్కలాఖా"తి లిఖితం. **ఉబ్భిదం** నామ ఊసపంసుమయం.

౨౬౪. ఛకణం గోమయం. **పాకతికచుణ్ణం** నామ అపక్కకసావచుణ్ణం, తేన "ఠపేత్వా గన్ధచుణ్ణం సబ్బం వట్టతీ"తి వదన్తి. **చాలితేహీతి** పరిస్సావితేహి.

౨౬౫. నానాసమ్భారేహి కతన్తి నానోసధేహి.

గుళాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౨౮౪. సామం పక్కం సమపక్కన్తి దువిధం వియ దీపేతి, తస్మా ఖీరాదీసు ఉణ్హామత్తమేవ పాకో. తేన ఉత్తణ్డులాదిసమానా హోన్తి.

౨౮౬-౮. "బుద్ధప్పముఖ"న్తి ఆగతట్ఠానే 'భిక్ఖుసఙ్ఘో'తి అవత్వా 'సఙ్ఘో'తి వుచ్చతి భగవన్తమ్పి సఙ్ఘహేతు"న్తి వదన్తి. **నాగోతి** హత్థీ.

౨౮౯. సమ్బాధేతి వచ్చమగ్గే భిక్ఖుస్స భిక్ఖునియా చ పస్సావమగ్గేపి అనులోమతో. దహనం పటిక్ఖేపాభావా వట్టతి. సత్థవత్తికమ్మానులోమతో న వట్టతీతి చే? న, పటిక్ఖిత్తపటిక్ఖేపా, పటిక్ఖిపితబ్బస్స తప్పరమతాదీపనతో, కిం వుత్తం హోతి? పుబ్బే పటిక్ఖిత్తమ్పి సత్థకమ్మం సమ్పిణ్డేత్వా పచ్ఛా "న, భిక్ఖవే...పే.... థుల్లచ్చయస్సా"తి ద్విక్ఖత్తుం సత్థకమ్మస్స పటిక్ఖేపో కతో. తేన సమ్బాధస్స సామన్తా ద్వఙ్గులం పటిక్ఖిపితబ్బం నామ. సత్థవత్తికమ్మతో ఉద్ధం నత్థీతి దీపేతి. కిఞ్చ భియ్యో పుబ్బే సమ్బాధేయేవ సత్థకమ్మం పటిక్ఖిత్తం, పచ్ఛా సమ్బాధస్స సామన్తా ద్వఙ్గులమ్పి పటిక్ఖిత్తం, తస్మా తస్సేవ పటిక్ఖేపో, నేతరస్సాతి సిద్ధం. ఏత్థ "సత్థం నామ సత్థహారకం వాస్స పరియేసేయ్యా"తిఆదీసు వియ యేన ఛిన్దతి, తం సబ్బం. తేన వుత్తం "**కణ్టకేన వా**"తిఆది. ఖారదానం పనేత్థ **భిక్ఖునివిభఙ్గే** పసాఖే లేపముఖేన అనుఞ్ఞాతన్తి వేదితబ్బం. ఏకే పన "సత్థకమ్మం వా"తి పాఠం వికప్పేత్వా వత్థికమ్మం కరోన్తి. "**వత్థీ**"తి కిర అగ్ఘికా వుచ్చతి. తాయ ఛిన్దనం వత్థికమ్మం నామాతి చ అత్థం వణ్ణయన్తి, తే "సత్థహారకం వాస్స పరియేసేయ్యా"తి ఇమస్స పదభాజనీయం దస్సేత్వా పటిక్ఖిపితబ్బా. **అణ్డవుడ్ఢీతి** వాతణ్డకో. **ఆదానవత్తీతి** ఆనహవత్తి.

మనుస్సమంసపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౮౦. "న, భిక్ఖవే, మనుస్సమంసం...పే.... థుల్లచ్చయస్సా"తి వుత్తత్తా, "న చ, భిక్ఖవే, అప్పటి...పే... దుక్కటస్సా"తి చ వుత్తత్తా అప్పటివేక్ఖణదుక్కటఞ్చ థుల్లచ్చయఞ్చాతి ద్వే ఆపజ్జతి, తస్మా కప్పియమంసేపి అప్పటివేక్ఖణపచ్చయా దుక్కటమేవ. కేచి "మంసభావం జానన్తోవ ఆపజ్జతి. పూవాదీసు అజానన్తస్స కా పచ్చవేక్ఖణా"తి వదన్తి. అజానన్తోపి ఆపజ్జతి సామఞ్ఞేన వుత్తత్తాతి కేచి.

హత్థిమంసాదిపటిక్ఖేపకథావణ్ణనా

౨౮౧. ఇమేసం ...పే.... సబ్బం న వట్టతీతి ఇదం దసన్నమ్పి మనుస్సమంసాదీనం అకప్పియభావమత్తపరిదీపనవచనం, నాపత్తివిభాగదస్సనవచనం. **యం కిఞ్చి ఞత్వా వా అఞత్వా వా ఖాదన్తస్స ఆపత్తియేవా**తి ఇదమ్పి అనియమితవచనమేవ "అయం నామ ఆపత్తీ"తి అవుత్తత్తా . తదుభయమ్పి హేట్ఠా మనుస్సాదీనం మంసాదీసు థుల్లచ్చయదుక్కటాపత్తియో హోన్తీతి గహితనయేహి అధిప్పాయో జానితుం సక్కాతి ఏవం వుత్తం. తత్రాయం అధిప్పాయో – యస్మా ఏతేసం మనుస్సాదీనం మంసాదీని అకప్పియాని, తస్మా మనుస్సానం మంసాదీసు థుల్లచ్చయాపత్తి. సేసానం సబ్బత్థ దుక్కటాపత్తీతి. పాళేయేవ హి లోహితాదిం మంసగతికం కత్వా "న, భిక్ఖవే, మనుస్సమంసం...పే.... థుల్లచ్చయస్సా"తి వుత్తం. తత్థేవ హత్థాదీనం మంసాదీసుపి దుక్కటాపత్తి పఞ్ఞత్తా. తేన వుత్తం **సీహళట్ఠకథాయం** "మనుస్సమంసే వా కేసే వా నఖే వా అట్ఠిమ్హి వా లోహితే వా థుల్లచ్చయమేవా"తి వుత్తం. ఇమినా ఏవ –

"అట్ఠిపి లోహితం చమ్మం, లోమమేసం న కప్పతీ"తి. –

ఖుద్దసిక్ఖాగాథాపదస్స అత్థో చ అధిప్పాయో చ సువిఞ్ఞేయ్యోతి. **పటిగ్గహణే**తి ఏత్థ అనాదరియదుక్కటం వుత్తం. "ఉదకమనుస్సాదిమంసమ్పి న వట్టతీ"తి వదన్తి. నాగరాజేన వుత్తాదీనవే సతిపి ఉజ్ఝాయనాధికారమేవ గహేత్వా **''పటికూలతాయా''**తి వుత్తం.

యాగుమధుగోళకాదికథావణ్ణనా

౨౮౩. యథాధమ్మో కారేతబ్బోతి ఇదం సఙ్కేతికారకవచనం. న హి భగవా తమేవ సిక్ఖాపదం ద్విక్ఖత్తుం పఞ్ఞపేసి, ఏవం ఏవరూపేసూతి ఏకే. పఠమపఞ్ఞత్తమేవ సన్ధాయ వుత్తం, తథాపి న చ తే భిక్ఖూ సాపత్తికా జాతా. కథం? **పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదస్స** అట్ఠుప్పత్తియా. "అపిచ మయం కాలస్సేవ పిణ్డాయ చరిత్వా భుఞ్జిమ్హా"తి వుత్తం. **మాతికావిభఙ్గే** (పాచి. ౨౨౮) చ "పరమ్పరభోజనం నామ పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరేన భోజనేన నిమన్తితో, తం ఠపేత్వా అఞ్ఞం పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం భోజనం భుఞ్జతి, ఏతం పరమ్పరభోజనం నామా"తి వుత్తం, తస్మా అఞ్ఞం భోజనం నామ నిమన్తనతో లద్ధం యం కిఞ్చీతి సిద్ధం. యస్మా న భోజ్జయాగునిమన్తనతో లద్ధభోజనం, తస్మా "ఏత్థ అనాపత్తీ"తి తే భిక్ఖూ పరిభుఞ్జింసూతి. ఏత్థ "యథాధమ్మో కారేతబ్బో"తి వుత్తత్తా పన అఞ్ఞనిమన్తనతో లద్ధభోజనమేవ భుఞ్జన్తస్స ఆపత్తి, నేతరన్తి అనుఞ్ఞాతం. తతో పట్ఠాయ తస్స అనాపత్తివారే "నిచ్చభత్తే సలాకభత్తే పక్ఖికే ఉపోసథికే పాటిపదికే"తి వుత్తం. పుబ్బే వేసాలియా పఞ్ఞత్తకాలే నత్థి, యది అత్థి, అట్ఠుప్పత్తిమాతికావిభఙ్గవిరోధో, తస్మా "అపిచ మయం కాలస్సేవ పిణ్డాయ చరిత్వా భుఞ్జిమ్హా"తి అట్ఠుప్పత్తియం వుత్తత్తా, పదభాజనేపి "అఞ్ఞం పఞ్చన్నం భోజనానం అఞ్ఞతరం భోజనం భుఞ్జతీ"తి అవిసేసేన

వుత్తత్తా చ పఠమం వా పచ్ఛా వా నిమన్తితం భోజనం లభేత్వా అనిమన్తితమేవ భుఞ్జన్తస్స ఆపత్తి, నేతరన్తి కిఞ్చాపి ఆపన్నం, "న, భిక్ఖవే, అఞ్ఞత్ర నిమన్తితేన అఞ్ఞస్స భోజ్జయాగు పరిభుఞ్జితబ్బా"తి వుత్తత్తా పన పఠమనిమన్తితభోజనతో అఞ్ఞం పచ్ఛా లద్ధం నిమన్తితభోజనం, నిచ్చభత్తాదీని చ భుఞ్జన్తస్స ఆపత్తీతి ఆపజ్జమానం వియ జాతన్తి అనుపఞ్ఞత్తిప్పసఙ్గనివారణం, అనిమన్తనభోజనే ఆపత్తిప్పసఙ్గనివారణఞ్చ కరోన్తో, పఠమపఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదమేవ ఇమినా అత్థేన పరిణామేన్తో చ "యథాధమ్మో కారేతబ్బో"తి భగవా ఆహ, తస్మా తతో పట్ఠాయ పచ్ఛా నిమన్తనభోజనం భుఞ్జన్తస్సేవ ఆపత్తి. తేసు న నిచ్చభత్తాదీనీతి ఆపన్నం. తేనేవాయస్మా **ఉపాలిత్థేరో** తస్స అనాపత్తివారే "నిచ్చభత్తే"తిఆదీని పఞ్చ పదాని పక్ఖిపిత్వా సఙ్గాయి. అధిప్పాయఞ్ఞూ హి తే మహానాగా, తస్మా పఠమమేవ యం భగవతా వుత్తం "పఞ్చ భోజనాని ఠపేత్వా సబ్బత్థ అనాపత్తీ"తి వచనం, పచ్ఛాపి తం అనురక్ఖన్తేన అభోజనం మధుగోళకం అపరామసిత్వా భోజ్జయాగు ఏవ వుత్తాతి ఏవం ఆచరియో.

ఏత్థాహ – యథా పచ్ఛాలద్ధలేసేన థేరేన నిచ్చభత్తాదిపక్ఖేపో కతో, ఏవం **కథినక్ఖన్ధకే** పరమ్పరభోజనం పక్ఖిపిత్వా "అత్థతకథినానం వో, భిక్ఖవే, ఛ కప్పిస్సన్తీ"తి కిమత్థం న వుచ్చన్తి? వుచ్చతే – యథావుత్తలేసనిదస్సనత్థం. అఞ్ఞథా ఇదం సిక్ఖాపదం వేసాలియం, అన్ధకవిన్దే చాతి ఉభయత్థ ఉపడ్ఢుపడ్ఢేన పఞ్ఞత్తం సియా. నో చే, సాపత్తికా భిక్ఖూ సియుం, న చ తే సాపత్తికా అప్పటిక్ఖిత్తేపి తేసం కుక్కుచ్చదస్సనతో. "తేన హి, బ్రాహ్మణ, భిక్ఖూనం దేహీతి. భిక్ఖూ కుక్కుచ్చాయన్తా న పటిగ్గణ్హన్తీ"తి హి వుత్తం. తేసఞ్హి "పరిభుఞ్జథా"తి భగవతో ఆణత్తియా పరిభుత్తానమ్పి "ఓదిస్సకం ను ఖో ఇదం అమ్హాక"న్తి విమతిప్పత్తానం విమతివినోదనత్థం "అనుజానామి, భిక్ఖవే, యాగుఞ్చ మధుగోళకఞ్చా"తి వుత్తం. ఏవమిధాపేతే పఞ్ఞత్తం పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదం ఓమద్దిత్వా పరమ్పరభోజనం కథం భుఞ్జిస్సన్తీతి. ఏత్థాహు కేచి ఆచరియా పరమ్పరభోజనసిక్ఖాపదేనేవ "అఞ్ఞస్స భోజనం న కప్పతీ"తి జానన్తాపి "అనుజానామి, భిక్ఖవే, యాగుఞ్చా"తి విసుం అనుఞ్ఞాతత్తా "పటగ్గిదానమహావికటాది వియ కప్పతీ"తి సఞ్ఞాయ భుఞ్జింసు. తేన వుత్తం "అపిచ మయం కాలస్సేవ భోజ్జయాగుయా ధాతా"తిఆది, తం అయుత్తం తత్థ అట్ఠుప్పత్తిమాతికావిభఙ్గవిరోధేన అనాపత్తివారే నిచ్చభత్తాదీనం అసమ్భవప్పసఙ్గతో, భిక్ఖూనం సాపత్తికభావానతిక్కమనతో, మిచ్ఛాగాహహేతుప్పసఙ్గేన భగవతా అనుఞ్ఞాతప్పసఙ్గతో చ. తే హి భిక్ఖూ యస్మా భగవా కత్థచి వినయవసేన కప్పియమ్పి "గాథాభిగీతం మే అభోజనేయ్య"న్తి (సం॰ ని॰ ౧.౧౯౪; సు॰ ని॰ ౮౧; మి॰ ప॰ ౪.౩.౯) పటిక్ఖిపతి, తస్మా భగవతో అధిప్పాయం పతి "కుక్కుచ్చాయన్తా న పటిగ్గణ్హన్తీ"తి వుత్తం, సిక్ఖాపదం పతి భగవాపి అత్తనో అధిప్పాయప్పకాసనత్థమేవ "అనుజానామి, భిక్ఖవే, యాగుఞ్చా"తి ఆహ. దురవగ్గాహో హి భగవతో అధిప్పాయో. తథా హి భారద్వాజస్స పాయాసం అభోజనేయ్యన్తి అకతవిఞ్ఞత్తిప్పసఙ్గతో పటిక్ఖిపి. **ఆనన్దత్థేరేన** విఞ్ఞాపేత్వా సజ్జితం తేకటులయాగుం పన "యదపి, ఆనన్ద, విఞ్ఞత్తం, తదపి అకప్పియ"న్తి అవత్వా "యదపి, ఆనన్ద, అన్తోవుత్థ"న్తిఆదిమేవాహ. తేన నో చే తం అన్తోవుత్థం కప్పతీతి అధిప్పాయదస్సనేన పణీతభోజనసూపోదనవిఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదాని ఉపత్థమ్భేతి భగవతోపి కప్పతి, పగేవ అమ్హాకన్తి.

౨౮౪. గిలానస్సేవ భగవతా గుళో అనుఞ్ఞాతోతి "యాని ఖో పన తాని గిలానానం భిక్ఖూనం పటిసాయనీయానీ"తి (పారా॰ ౬౨౨) వచనవసేన వుత్తం, తేనేవ తే ఇధ పటిగ్గహణే కుక్కుచ్చాయింసు. ఇధ పన "అనుజానామి, భిక్ఖవే, గిలానస్స గుళోదక"న్తి వత్తబ్బే గుళాధికారత్తా పుబ్బే అనుఞ్ఞాతఞ్చ వత్వా అగిలానస్స గుళోదకం అనుఞ్ఞాతం, తేన గిలానేన సతి పచ్చయే గుళో పరిభుఞ్జితబ్బో, గుళోదకం అసతి పచ్చయేపి వట్టతీతి ఇమం విసేసం దీపేతి. తత్థ "గుళోదకం కాలికేసు సత్తాహకాలికం, భగవతా ఓదిస్సానుఞ్ఞాతత్తా సత్తాహాతిక్కమేన దుక్కట"న్తి వదన్తి, తం న యుత్తం,

ఉదకసమ్భిన్నత్తా సత్తాహకాలికభావం జహతి. “యథా అమ్బాది ఉదకసమ్భిన్నం యామకాలికం జాతం, తథా సత్తాహకాలికం జహిత్వా తదనన్తరే యావజీవికే ఠితా”న్తి వదన్తి, తం యుత్తం, తఞ్చ భగవతా ఓదిస్సానుఞ్ఞాతత్తా పచ్చవేక్ఖణాభావే దోసో నత్థి. “గుళోదక’న్తి వుత్తత్తా ఉదకగతిక”న్తి వదన్తి. యది ఉదకమిస్సం ఉదకగతికం హోతి, మధుపి సియా తం తథా అనుఞ్ఞాతత్తా. మా హోతు, అప్పటిగ్గహేత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం సియా ఉదకగతికత్తా, తఞ్చ న హోతి, “సబ్బత్థాపి ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బ”న్తి అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** వుత్తం.

౨౮౫. సుఞ్ఞాగారన్తి చతుత్థజ్ఝానం.

కప్పియభూమిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౨౯౫. ఓరవసద్దన్తి మహాసద్దం. **బహూహి సమ్పరివారేత్వాతి** ఏత్థ ఏకేనాపి వట్టతి. “బహూసు ఏకస్సపి వచనేన సహ సియాతి వుత్త”న్తి వదన్తి. “ఆమసిత్వా”తి వుత్తత్తా అనామసితే న వట్టతి. “దోసో నత్థీ”తి వచనేన సేసాపి అనుఞ్ఞాతా. “భిత్తిఞ్చ ఉపసన్తే పచ్ఛా తం పూరేన్తి, తత్థ కాతుం న వట్టతి, పకతిభూమియంయేవ కాతుం వట్టతీ”తి వదన్తి. తం ఉపరి **అట్ఠకథాయం** “ఇట్ఠకాదీహి కతాచయస్సా”తిఆదినా విరుజ్ఝతి వియ. **మత్తికాపిణ్డం వాతి** ఏత్థ “అసతియా అనధిట్ఠితాయ సరితట్ఠానతో పట్ఠాయ చే ఉపరి అధిట్ఠితా, హేట్ఠా ఠితం భణ్డం అకప్పియం, ఉపరిట్ఠితమేవ కప్పియం, అయమేత్థ విసేసో”తి వుత్తం. **ఏత్థ కప్పియకుటి లద్ధుం వట్టతీతి** ఏవంవిధే పున కాతబ్బాతి అత్థో. **కప్పియకుటిం కాతుం దేమాతి** ఏత్థ కప్పియకుటికిచ్చం కాతున్తి అధిప్పాయో. భోజనసాలా పన సేనాసనమేవ, తస్మా తత్థ కాతబ్బన్తి అపరే. “అకతేపి వట్టతీ”తి వుత్తం.

“**ముఖసన్నిధి** నామ భోజనకాలే సన్నిధీ”తి లిఖితం. ముఖసన్నిధీతి తస్స నామం. “యది సన్నిధి హోతి, పాచిత్తియం భవేయ్య, ముఖసన్నిధి పన దుక్కటం, తస్మా సన్నిధి అనధిప్పేతా”తి వుత్తం. “తస్స సన్తకం కత్వా”తి వుత్తత్తా అనపేక్ఖవిస్సజ్జనం నాధిప్పేతం. చీవరవికప్పనే వియ కప్పియమత్తం ఞాతబ్బన్తి కేచి.

కేణియజటిలవత్థుకథావణ్ణనా

౩౦౦. “అత్తనా పటిగ్గహితం పురేభత్తమేవ పరిచ్చజిత్వా సామణేరాదీహి పానకం కత్వా దిన్నే పురేభత్తమేవ వట్టతి, న పచ్ఛాభత్తం సవత్థుకపటిగ్గహితత్తా”తి వదన్తి, తత్థ పున పటిగ్గహణే నిద్దోసత్తా, పురేభత్తమేవ పటిగ్గహణస్స నిస్సట్ఠత్తా, అత్తనా చ అగ్గహితత్తా దోసో న దిస్సతి, ఉపపరిక్ఖిత్వా గహేతబ్బం. **సాలూకా** నామ కన్దా, “ఇతో కిఞ్చితక”న్తి వోహరన్తి. “**ఫారుసకన్తి** గోళవిసయే ఏకో రుక్ఖో”తి చ లిఖితం. “పక్కడాకరస”న్తి విసేసితత్తా “అపక్కం వట్టతీ”తి వుత్తం. **కురున్దివచనేనపి** సిద్ధమేవ. తణ్డులధోవనోదకమ్పి **ధఞ్ఞరసో** ఏవ. “నిక్కసటో ఉచ్ఛురసో సత్తాహకాలికో”తి లిఖితం. **సావిత్తీతి** గాయత్తి. **ఛన్దసోతి** వేదస్స. “న, భిక్ఖవే, పబ్బజితేన అకప్పియే సమాదపేతబ్బ’న్తి వుత్తత్తా అనుపసమ్పన్నస్సాపి న కేవలం దససు ఏవ సిక్ఖాపదేసు, అథ ఖో యం భిక్ఖుస్స న కప్పతి, తస్మిమ్పీతి అధిప్పాయో”తి వుత్తం.

౩౦౫. ద్వే పటా దేసనామేనేవాతి చీనపట్టసోమారపట్టాని. **తీణీతి** పత్తుణ్ణేన సహ తీణి. **ఇద్ధిమయికం** ఏహిభిక్ఖూనం నిబ్బత్తం. దేవదత్తియం **అనురుద్ధత్థేరేన** లద్ధం. “యామాతిక్కమే సన్నిధివసేన సత్తాహాతిక్కమే భేసజ్జసిక్ఖాపదవసేనా”తి లిఖితం.

భేసజ్జక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. కథినక్ఖన్ధకవణ్ణనా

కథినానుజాననకథావణ్ణనా

౩౦౬. ‘‘**కథినన్తి** పఞ్చానిసంసే అన్తోకరణసమత్థతాయ థిరన్తి అత్థో’’తి లిఖితం. ‘‘పఞ్చ కప్పిస్సన్తీ’’తి అవత్వా ‘‘కప్పిస్సన్తీ’’తి అనాగతవచనం ‘‘వో’’తి ఇమస్స సామివచనపక్ఖే యుజ్జతి తేసం తస్మిం ఖణే అనత్థతకథినత్తా. ద్వీసు పనేతేసు అత్థవికప్పేసు పచ్ఛిమో యుత్తో సబ్బేసమ్పి తేసం పావేయ్యకానం సబ్బధుతఙ్గధరత్తా. నిమన్తనం సాదియన్తస్సేవ హి అనామన్తచారో పఞ్ఞత్తో, తథా గణభోజనం. అసమాదానచారో అనధిట్ఠితతిచీవరస్స నత్థి అతేచీవరికస్స యావదత్థచీవరచతుత్థాదిచీవరగ్గహణసమ్భవతో. ఇతరస్సాపి అనధిట్ఠానముఖేన లబ్భతి. చీవరుప్పాదో అపంసుకూలికస్సేవ. ‘‘**కథినత్థతసీమాయ**’’న్తి ఉపచారసీమం సన్ధాయ వుత్తం. ఉపచారసీమట్ఠస్స మతకచీవరాదిభాగియతాయ బద్ధసీమాయ తత్రుప్పాదాభావతో విఞ్ఞేయ్యమేతం ఉపచారసీమాపేత్థ అధిప్పేతాతి. **కథినత్థారం కే లభన్తీ**తి కే సాధేన్తీతి అత్థో. పఞ్చ జనా సాధేన్తి. కథినదుస్సస్స హి దాయకా పచ్ఛిమకోటియా చత్తారో హోన్తి. ఏకో పటిగ్గాహకోతి. ‘‘తత్ర చే, భిక్ఖవే, య్వాయం చతువగ్గో భిక్ఖుసఙ్ఘో ఠపేత్వా తీణి కమ్మాని ఉపసమ్పదం పవారణం అబ్భాన’’న్తి (మహావ. ౩౮౮) **చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే** వుత్తత్తా ‘‘న పఞ్చవగ్గకరణీయ’’న్తి గహేతబ్బం. ‘‘యస్స సఙ్ఘో కథినదుస్సం దేతి, తం హత్థపాసే అకత్వాపి బహిసీమాయ ఠితస్సపి దాతుం వట్టతీ’’తి వదన్తి, తం హత్థపాసే కత్వా ఏవ దాతబ్బం. కస్మా? ‘‘తస్స కమ్మప్పత్తత్తా’’తి వుత్తం. ‘‘తత్రుప్పాదేన తణ్డులాదినా వత్థేసు చేతాపితేసు అత్థతకథినానమేవ తాని వత్థాని పాపుణన్తి. వత్థేహి పన తణ్డులాదీసు చేతాపితేసు సబ్బేసం తాని పాపుణన్తీ’’తి వుత్తం. **పఠమపవారణాయ పవారితా లభన్తీ**తి ఇదం ఉక్కట్ఠకోటియా వుత్తం. అన్తరాయేన అప్పవారితానమ్పి వుత్థవస్సానం కథినత్థారసమ్భవతో ఇతరే గణపూరకే కత్వా కథినం అత్థరితబ్బన్తి కథం పఞ్ఞాయతీతి చే? ‘‘ద్విన్నం పుగ్గలానం అత్థతం హోతి కథినం అత్థారకస్స చ అనుమోదకస్స చా’’తి (పరి. ౪౦౩) **పరివారే** ఏకవచనకరణతో, తత్థేవ ‘‘సఙ్ఘస్స అత్థతం హోతి కథినం, గణస్స పుగ్గలస్స అత్థతం హోతి కథిన’’న్తి (పరి. ౪౧౪) వచనతో చ.

అఞ్ఞస్మిం విహారే వుత్థవస్సాపి న లభన్తీతి ఇదం కిం ఏకసీమస్మిం, ఉదాహు నానాసీమస్మిన్తి? కిఞ్చేత్థ – యది తావ ఏకసీమస్మిం, పరతో ‘‘సచే పన ఏకసీమాయ బహూ విహారా హోన్తి, సబ్బే భిక్ఖూ సన్నిపాతేత్వా ఏకత్థ కథినం అత్థరితబ్బం, విసుం విసుం అత్థరితుం న వట్టతీ’’తి ఇమినా **అట్ఠకథా**వచనేన విరుజ్ఝతి. ఇదఞ్హి వచనం సబ్బేసంయేవ ఏకో కథినత్థారోతి దీపేతి. అథ నానాసీమస్మిం, ఉపనన్దస్స ఏకాధిప్పాయదానానుమతియా విరుజ్ఝతి. వుత్తఞ్హేతం ‘‘దేథ, భిక్ఖవే, మోఘపురిసస్స ఏకాధిప్పాయ’’న్తి (మహావ. ౩౬౪). ఇదఞ్హి వచనం ద్వీసుపి ఆవాసేసు తస్స కథినత్థారసిద్ధిం దీపేతీతి. అవిరోధోవ ఇచ్ఛితబ్బో అప్పటిసిద్ధత్తా, తస్మా ఏకసీమస్మిం వా నానాసీమస్మిం వా నానూపచారే అఞ్ఞస్మిం విహారే వుత్థవస్సాపి న లభన్తీతి అధిప్పాయో వేదితబ్బో. ‘‘పచ్ఛిమికాయ ఉపసమ్పన్నో పఠమపవారణాయ పవారేతుమ్పి లభతి, వస్సికో చ హోతి ఆనిసంసఞ్చ లభతీతి సామణేరానం వస్సూపగమనం అనుఞ్ఞాతం హోతి, సామణేరా కథినానిసంసం లభన్తీ’’తి వదన్తి.

తిణ్ణం చీవరానం అఞ్ఞతరప్పహోనకన్తి ఇదం "న అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘాటియా ఉత్తరాసఙ్గేన అన్తరవాసకేన అత్థతం హోతి కథిన"న్తి ఇమాయ **పాళియా** విరుజ్ఝనం వియ దిస్సతి. అయఞ్హి పాళి తిణ్ణం చీవరానం అఞ్ఞతరవిరహేనాపి న అత్థతం హోతి కథినన్తి దీపేతీతి చే? న, తదత్థజాననతో, న తిణ్ణం చీవరానం అఞ్ఞతరవిరహేన న అత్థతం హోతి కథినన్తి హి దీపేతుకామో భగవా తం పాళిమాహ. యది ఏవం "అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘాటియా ఉత్తరాసఙ్గేన అన్తరవాసకేనా"తి న వత్తబ్బా సియాతి చే? న, అధిప్పాయజాననతోవ. యో సఙ్ఘాటియా అత్థరితుకామో, తస్స అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘాటియా న అత్థతం హోతి. ఏస నయో ఇతరత్థాపీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. తేనేవ సుక్కపక్ఖే "సఙ్ఘాటియా అత్థతం హోతీ"తిఆదినా నయేన ఏకమేవ చీవరం వుత్తం, ఏవం సన్తే "చతువీసతియా ఆకారేహి అనత్థతం హోతి కథినం, సత్తరసహి ఆకారేహి అత్థతం హోతి కథిన"న్తి యథారహం ఉక్కట్ఠకోటియా వుత్తన్తి వేదితబ్బం, తస్మా కణ్హపక్ఖే ఉల్లిఖిత…పే… నిస్సీమట్ఠానుమోదనానం చతువీసతియా ఆకారానం సమ్భవన్తానం సబ్బేన సబ్బం అభావేనపి నిమిత్తకతాదీనం అసమ్భవన్తానం అఞ్ఞతరభావేనపి న అత్థతం హోతి కథినన్తి ఏవమధిప్పాయో వేదితబ్బో. సుక్కపక్ఖేపి అహతాహతకప్ప…పే… సీమట్ఠానుమోదనానం సత్తరసన్నం ఆకారానం సమ్భవన్తానం అఞ్ఞతరభావేనపి ఇతరేసం సబ్బేన సబ్బం అభావేనపి అత్థతం హోతి కథినన్తి ఏవమధిప్పాయో వేదితబ్బో. అఞ్ఞథా అఞ్ఞమఞ్ఞవిరోధో, యథాసమ్భవం యోజేత్వా వేదితబ్బో.

తత్రిదం ముఖమత్తనిదస్సనం – కణ్హపక్ఖే "ఉత్తరాసఙ్గేన అత్థతే కథినే న అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘాటియా న అఞ్ఞత్ర అన్తరవాసకేన అత్థతం హోతి కథిన"న్తి వచనప్పమాణతో తం కథినం అనత్థతం సియా. సుక్కపక్ఖే చ "అనిమిత్తకతేన అత్థతం హోతి కథిన"న్తి వచనప్పమాణతో అనిమిత్తకతేన కథినే అత్థతే తఞ్చే పరికథా కతం, తథాపి అత్థతమేవ కథినం హోతీతి అయం దువిధోపి విరోధో. యథావుత్తనయేన అధిప్పాయే గహితే పరిహారో హోతీతి వేదితబ్బం.

యో ఆనిసంసం బహుం దేతీతి ఇమినా పచ్చయలోలభావం వియ దీపేతి, తథాపి భగవతా యావదత్థచీవరపరియేసనపఞ్ఞాపనముఖేన ద్వారం దిన్నన్తి కత్వా సఙ్ఘానుగ్గహత్థం హోతి. "**అకాతుం న హోతీ**తి అనాదరియేన అకరోన్తస్స దుక్కట"న్తి లిఖితం. **అనుమోదామా**తి ఏత్థ సబ్బసఙ్గాహికవసేన ఏవం వుత్తం. "అనుమోదామీ"తి ఏకకేన వత్తబ్బం, ఇతరథా "న వట్టతీ"తి **మహాఅట్ఠకథాయం** కిర వుత్తం. కథినచీవరం అధిట్ఠహిత్వా "ఇమాయ సఙ్ఘాటియా కథినం అత్థరామీ"తి వాచాయ భిన్నమత్తాయ పుగ్గలస్స అత్థతం హోతి. "**కమ్మవాచా పన ఏకాయేవ వట్టతీ**తి కథినదుస్సస్స ఏవ కమ్మవాచా, సేసచీవరదానే అపలోకనమేవాతి అత్థో"తి లిఖితం. **ఏకసీమాయా**తి ఏకఉపచారసీమాయాతి అత్థో యుజ్జతి. కేచి పన "బద్ధసీమా అధిప్పేతా ఏకసీమాయ ఏకట్ఠానే అత్థరితే సబ్బత్థ అత్థరితం హోతి 'సబ్బే భిక్ఖూ సన్నిపతిత్వా'తి వుత్తత్తా, తేహిపి అనుమోదన్తేహి అత్థరితమేవ హోతి, ఉపచారపరిచ్ఛిన్నే తత్థ తత్థ లద్ధం తేహి తేహి లద్ధబ్బం హోతి. తత్థ పవిట్ఠేహిపి లభితబ్బం సబ్బేహిపి అత్థరితత్తా, అయం విసేసో. **మహాఅట్ఠకథాయమ్పి** ఏవమేవ వుత్త"న్తి వదన్తి, వీమంసితబ్బం.

३०८. చతువీసతి ఆకారవన్తతాయ **మహాభూమికం**. "**దీఘసిబ్బిత**న్తి పచ్ఛాకతసిబ్బనం, ఓవట్టిత్వా సిబ్బనం వా"తి లిఖితం. **కణ్డుసం** నామ పుబ్బబన్ధనం. **పఠమచిమిలికా ఘటేత్వా ఠపితా హోతీ**తి కథినదుస్సం దుబ్బలం దిస్వా తం బలవతా అత్తనో పకతిదుస్సేన సద్ధిం ఘటేత్వా దుపట్టం కత్వా సిబ్బితుకామేహి కథినదుస్సతో పకతిదుస్సస్స మహన్తతాయ పఠమం తప్పమాణానురూపం బన్ధకణ్డుసే ఘటేత్వా రజ్జుకేహి బన్ధిత్వా కతం హోతీతి అధిప్పాయో. కథినచీవరస్స అప్పతాయ పఠమం బద్ధదుస్సం **కుచ్ఛిచిమిలికా** హోతి, **మహాపచ్చరియం, కురున్దియఞ్చ**

వుత్తవచననిదస్సనం, బ్యఞ్జనే ఏవ భేదో, అత్థే నత్థీతి దస్సనత్థం కతన్తి వేదితబ్బం. "ఇమినా కిం దీపేతీతి చే? తథాకతం దుపట్టచీవరం పకతిచీవరస్స మహన్తతాయ పకతిచీవరసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి, న కథినచీవరసఙ్ఖ్యన్తి కస్సచి సియా, నేవం దట్ఠబ్బం. ఏవం కుచ్ఛిచిమిలికభావేన ఠితమ్పి కథినచీవరం. మహన్తమ్పి తం పకతిచీవరం అత్తనో కథినచీవరమేవాతి. హేట్ఠిమకోటియా పఞ్చకస్స ఇచ్ఛితబ్బత్తా కథినదుస్సం ఖణ్డాఖణ్డం బహుధా ఛిన్దిత్వా సిబ్బితుకామో కథినచీవరతో పట్టం గహేత్వా అఞ్ఞస్మిం అకథినచీవరే పట్టమారోపేతీ"తి లిఖితం. అథ వా బహూని కథినదుస్సాని పంసుకూలాని ఖుద్దకఖుద్దకాని ఏకచీవరత్థాయ, మహన్తాని చ ఊనత్థాయ దిన్నాని హోన్తి. **కథినచీవరతో**తి భిక్ఖు ఏకచ్చతో కథినచీవరతో పట్టం గహేత్వా అఞ్ఞస్మిం ఆరోపేతి. ఏత్థాహ – కిం పంసుకూలాని కథినదుస్సాని వికప్పనుపగపచ్ఛిమాని దాతబ్బాని, ఉదాహు ఖుద్దకానిపీతి? ఏత్థ అచీవరసఙ్ఖ్యత్తా ఖుద్దకాని దాతుం న వట్టతి. కమ్మవాచా తత్థ న రుహతీతి ఏకే. "పంసుకూలేన అత్థతం హోతీ"తి **పాళియం** నయదానతో కుచ్ఛిచిమిలికభావేన ఠితస్స కథినదుస్సస్స అత్తనో సభావేన అనధిట్ఠానుపగస్స పురాణచీవరభావేనేవ అధిట్ఠానారహస్సపి కథినచీవరభావానుమతిముఖేన **అట్ఠకథాయం** పదానతో చ ఖుద్దకానిపి దాతుం వట్టతి. తఞ్హి కథినత్థారకో ఘటేత్వా కథినచీవరం కరిస్సతీతి కత్వా కప్పతీతి ఏకే, యుత్తతరం గహేతబ్బం.

నిచయసన్నిధి సఙ్ఘాయత్తా సఙ్ఘేన కతత్తా. రత్తాతిక్కన్తం నిస్సజ్జితబ్బత్తా **''నిస్సగ్గియ''**న్తి వుచ్చతి. పఞ్చ ఖణ్డాని పట్టాని పమాణం అస్సాతి **పఞ్చకం.** తేన వా అతిరిత్తేన వాతి అత్థో. **తదహేవ సఞ్ఛిన్నేనా**తి సఙ్ఘేన కథినత్థారకస్స కమ్మవాచం వత్వా దిన్నేనేవ తదహేవ సఞ్ఛిన్నేన సమణ్డలికతేన భవితబ్బం. ఏవం దిన్నంయేవ హి **పరివారే** "పుబ్బకరణం సత్తహి ధమ్మేహి సఙ్గహిత"న్తి వుత్తం, న దాయకేన దియ్యమానం, తస్మా పరినిట్ఠితపుబ్బకరణమేవ చే దాయకో సఙ్ఘస్స దేతి, సమ్పటిచ్ఛిత్వా కమ్మవాచాయ దాతబ్బం. తేన చ తస్మింయేవ సీమామణ్డలే అధిట్ఠహిత్వా అత్థరిత్వా సఙ్ఘో అనుమోదాపేతబ్బో కతపుబ్బకరణస్స పున కత్తబ్బాభావతో. అత్థారకస్స హత్థగతమేవ హి సన్ధాయ "న ఉల్లిఖితమత్తేనా"తిఆది వుత్తం. పరినిట్ఠితపుబ్బకరణమ్పి పున ధోవిత్వా విసిబ్బిత్వా కాతబ్బమేవ వచనపమాణతోతి చే? న, ఛిన్నస్స పున ఛేదాసమ్భవతో. అఞ్ఞస్మిం ఠానే ఛిన్దితబ్బమేవాతి చే? న, పబ్బజ్జాధికారే "కేసమస్సుం ఓహారాపేత్వా"తి వచనప్పమాణతో ముణ్డికస్స ఛిన్నేపి కేసే పరియేసిత్వా సిరస్మిం ఠపేత్వా పున ఓహారాపేత్వా పబ్బాజేతబ్బప్పసఙ్గతో, న ఇధ న-కారేన పటిసిద్ధత్తాతి చే? న, "న అఞ్ఞత్ర సఙ్ఘాటియా"తి న-కారేన పటిసిద్ధత్తా ఉత్తరాసఙ్గేన అత్థతే అనత్థతం హోతీతి అనిట్ఠప్పసఙ్గతో, తస్మా అభినివేసో న కాతబ్బో. "బహిఉపచారసీమాయ ఠితో"తి వుత్తత్తాపి పుబ్బే వుత్తవినిచ్ఛయోవ గహేతబ్బో.

౩౦౮. అసన్నిధికతేన అత్థతం హోతి కథినన్తి ఏత్థ కిం కథినత్థారమాసేయేవ దువిధోపి సన్నిధి అధిప్పేతో, ఉదాహు తతో పుబ్బేపి, దాయకేన వా కదా దాతబ్బం, కిం కథినత్థారమాసేయేవ, ఉదాహు తతో పుబ్బేపి, కథినత్థారమాసేపి అసుకస్మిం దివసేయేవ అత్థారత్థాయ దమ్మీతి దాతుం వట్టతి న వట్టతీతి ఇదం విచారేతబ్బం. కథినత్థారమాసే ఏవ దువిధోపి సన్నిధి. దాయకేనాపి వస్సావాసికం వియ కథినచీవరం ఉద్దిస్స దిన్నం న వట్టతి. కస్మా? "కథినదాయకస్స వత్తం అత్థీ"తిఆదినా (మహావ. అట్ఠ. ౩౦౬) నయేన **అట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా. ఉక్కట్ఠమత్తమేతన్తి చే? న, "కథినం నామ అతిఉక్కట్ఠం వట్టతీ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౩౦౮) వుత్తత్తా. న ఆగమనం సన్ధాయ వుత్తన్తి చే? న, ఇదమ్పి ఆగమనమేవ సన్ధాయ వుత్తం, పుబ్బే దిన్నం న వట్టతీతి.

౩౧౦. కథినస్సాతి కథినత్థారస్స. **ఉబ్భారాయాతి** వూపసమాయ, అప్పవత్తియాతి అత్థో. కిమత్థియం ఉబ్భారనిదస్సనన్తి చే? పఞ్చహి అనాపత్తికాలపరియన్తదస్సనేన తేసు సంవరుప్పాదనత్థం. అఞ్ఞథా "చీవరకాలసమయో నామ అనత్థతే కథినే వస్సానస్స పచ్ఛిమో మాసో, అత్థతే కథినే పఞ్చ మాసా"తి (పారా. ౬౪౯) **విభఙ్గే** వుత్తత్తా అన్తరాపక్కమనన్తికాదిఉబ్భారాభావేపి పఞ్చహి పఞ్చసు మాసేసు అనాపత్తియేవాతి మిచ్ఛాగాహో సియా . తతో ఆపత్తిఖేత్తే అనాపత్తిఖేత్తసఞ్ఞాయ తం తం ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, ఇతరేసఞ్చ భిక్ఖూనం లాభన్తరాయం కరోతీతి వేదితబ్బం.

ఆదాయసత్తకకథావణ్ణనా

౩౧౧. సన్నిట్ఠానన్తికే ద్వేపి పలిబోధా ఏకతో ఛిజ్జన్తీతి ఇధ, **పరివారట్ఠకథాయ**ఞ్చ వుత్తం ఇమిస్సా ఖన్ధకపాళియా సమేతి ఏకతో ఉభిన్నమ్పి ధురనిక్ఖేపస్స కతత్తా. "ఇదం బహిసీమాయమేవ వుత్తం సన్నిట్ఠానన్తికం సన్ధాయ వుత్తం. యం పన వుత్తం **పరివారే** 'చత్తారో కథినుద్ధారా సియా అన్తోసీమాయ ఉద్ధరియ్యన్తి, సియా బహిసీమాయ ఉద్ధరియ్యన్తి, నిట్ఠానన్తికో సన్నిట్ఠానన్తికో నాసనన్తికో ఆసావచ్ఛేదికో'తి (పరి. ౪౧౬). తత్థ బహిసీమాయ సన్నిట్ఠానన్తికో ఉద్ధరియ్యతీతి ఇధ దస్సితనయోవ. కథం అన్తోసీమాయ సన్నిట్ఠానన్తికో? అకతచీవరమాదాయ 'న పచ్చేస్స'న్తి గతో, గతగతట్ఠానే ఫాసువిహారం అలభన్తో తమేవ విహారం ఆగచ్ఛతి, తస్స చీవరపలిబోధో ఠితో. సో చ 'నేవిమం చీవరం కారేస్స'న్తి చిత్తే ఉప్పన్నమత్తే ఛిజ్జతి, తస్మా అన్తోసీమాయ ఉద్ధరియ్యతి, తస్మా దువిధో సన్నిట్ఠానన్తికో"తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** లిఖితం, తం యుత్తం, అఞ్ఞథా అన్తోసీమాయ "నేవిమం చీవరం కారేస్స"న్తి పవత్తఉబ్భారో ఇతరేసు సమోధానం న గచ్ఛతీతి అతిరిత్తో సియా. **సీమాతిక్కన్తికో**తి చీవరకాలసీమాతిక్కన్తికో. సఉబ్భారే చీవరపలిబోధో పఠమం ఛిజ్జన్తో వియ ఖాయతి, అథ ఖో సాపేక్ఖతాయ చీవరకరణే సఉస్సాహోవ హోతీతి లేసం సన్ధాయ **పరివార**వసేన "ద్వే పలిబోధా అపుబ్బం అచరిమం ఛిజ్జన్తీ"తి (మహావ. అట్ఠ. ౩౧౧) వుత్తం. "కతచీవరో"తి వుత్తత్తా ఇధ న సమ్భవతి.

౩౧౬. సబ్బం అత్తనో పరిక్ఖారం అనవసేసేత్వా పక్కమన్తో "సమాదాయ పక్కమతీ"తి వుచ్చతి. "కథినుద్ధారే విసేసో నత్థి. పుగ్గలాధిప్పాయవిసేసేన కేవలం వారదస్సనత్థం సమాదాయవారా వుత్తా"తి సబ్బేసు **గణ్ఠిపదేసు** లిఖితం. ఇధ పన పుగ్గలాధిప్పాయేన పయోజనం వీమంసితబ్బం. పక్కమనన్తికస్స అభావా **''యథాసమ్భవ''**న్తి వుత్తం. విప్పకతేపి ధురనిక్ఖేపవసేన పక్కమనన్తికతా సమ్భవతి, తస్మా పక్కమనన్తికవారోపి వత్తబ్బోతి చే? న, సన్నిట్ఠానన్తికలక్ఖణప్పసఙ్గతో. అకతచీవరస్స న సవనన్తికతా చ.

తత్రాయం ఆదితో పట్ఠాయ వారవిభావనా – ఆదాయవారా సత్త, తథా సమాదాయవారాతి ద్వే సత్తకవారా. తతో పక్కమనన్తికం వజ్జేత్వా విప్పకతచీవరస్స ఆదాయవారా, సమాదాయవారా చాతి ద్వే ఛక్కవారా. తతో పరం నిట్ఠానసన్నిట్ఠాననాసనన్తికానం వసేన తీణి తికాని దస్సితాని, తత్థ పఠమత్తికం అన్తోసీమాయ "న పచ్చేస్స"న్తి ఇమం విధిం అనామసిత్వా బహిసీమాయం ఏవ "న పచ్చేస్స"న్తి పవత్తం, తస్మా పక్కమనన్తికసీమాతిక్కన్తికసఉబ్భారా తత్థ న యుజ్జన్తి. "ఆసావచ్ఛేదికో సమ్భవన్తోపి యథావుత్తకారణేన న వుత్తో. దుతియత్తికం అన్తోసీమాయ 'న పచ్చేస్స'న్తి పవత్తం, ఏత్థ కిఞ్చాపి పక్కమనన్తికో సమ్భవతి, తథాపి యేహి చీవరపలిబోధో ఛిజ్జతి, తేసంయేవాధిప్పేతత్తా న వుత్తో"తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. సబ్బస్మిమ్పి పన్నరసకే విప్పకతచీవరస్సేవాధిప్పేతత్తాతి తక్కో. అధిట్ఠానుపగే చ విప్పకతే సతి న నిట్ఠానన్తికో. నిట్ఠానావసేసే సతి న నాసనన్తికోతి **పోరాణా**. తతియత్తికం అనధిట్ఠిత-పదేన విసేసేత్వా పవత్తం, అత్థతో పఠమత్తికేన సమేతి.

తస్స అత్థదస్సనపయోజనం కిర తం. యస్మా ఇమే తయో అత్థవికప్పా ఇమేహి ఏవ తీహి కథినుద్ధారేహి సక్కా దస్సేతుం, తస్మా ఇమేవ యోజితా ఏకసమ్బన్ధవసేన, అఞ్ఞథా పఠమత్తికం ఛక్కం భవేయ్య ఇమస్స పన్నరసకస్స అన్తే ఛక్కం వియ. తతియత్తికానన్తరం చతుత్థత్తికం సమ్భవన్తం "అన్తోసీమాయం 'పచ్చేస్స"న్తి వచనవిసేసేన సమ్భవతి. తథా చ యోజియమానం ఇతరేహి సవనన్తికాదీహి అవిరుద్ధక్కమం హోతి, తస్మా చతుత్థత్తికం అహుత్వా ఛక్కం జాతన్తి వేదితబ్బం. ఏవం తీణి తికాని ఏకం ఛక్కఞ్చాతి పఠమం పన్నరసకం వేదితబ్బం. ఇదాని ఇదమేవ పన్నరసకం ఉపసగ్గవిసేసేన దుతియం సమాదాయపన్నరసకం నామ కతం. పున విప్పకతచీవరం ఆదాయాతి తతియం పన్నరసకం, సమాదాయాతి చతుత్థం పన్నరసకం దస్సితం. ఏవం చత్తారి పన్నరసకాని వేదితబ్బాని . తత్థ పఠమదుతియేసు పన్నరసకేసు సబ్బేన సబ్బం అకతచీవరం అధిప్పేతం, ఇతరేసు ద్వీసు విప్పకతన్తి యోజేతబ్బం. "పుబ్బే నిబద్ధట్ఠానే చీవరాసాయ గహేతబ్బం, అఞ్ఞత్థ న వట్టతి. ఉపచ్ఛిన్నాయ చే చీవరాసాయ చీవరం ఉప్పన్నం, న తం చీవరపలిబోధం కరోతీ"తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. నిస్సగ్గియేసు తతియకథినే ఆగతచీవరపచ్చాసా ఇధ చీవరాసాతి తక్కో. యత్థ చీవరాసా, తం ఠానం అధికరణూపచారేన "చీవరాసా"త్వేవ వుచ్చతీతి కత్వా "తం చీవరాసం పయిరుపాసతీ"తిఆది వుత్తం, తస్మా **అనాసాయ లభతీ**తి అనాసాయితట్ఠానే లభతీతిఆదినా అత్థో గహేతబ్బో. ఏత్థ నిట్ఠానసన్నిట్ఠాననాసనఆసావచ్ఛేదికవసేన ఏకో వారోతి ఇదమేకం చతుక్కం జాతం, తస్మా పుబ్బే వుత్తాని తీణి తికాని ఆసావచ్ఛేదికాధికాని తీణి చతుక్కానీతి ఏకం అనాసాయద్వాదసకన్తి వేదితబ్బం. తదనన్తరే ఆసాయద్వాదసకే కిఞ్చాపి పఠమద్వాదసక్కమో లబ్భతి, తథాపి తం నిబ్బిసేసన్తి తమేకం ద్వాదసకం అవుత్తసిద్ధం కత్వా విసేసతో దస్సేతుం ఆదితో పట్ఠాయ "అన్తోసీమాయ పచ్చేస్స"న్తి వుత్తం, తం దుతియచతుక్కే "సో బహిసీమగతో సుణాతీ"తిఆదివచనస్స తతియచతుక్కే సవనన్తికాదీనఞ్చ ఓకాసకరణత్థన్తి వేదితబ్బం. ఇదం పన ద్వాదసకం అనాసాయ వసేన లబ్భమానమ్పి ఇమినా అవుత్తసిద్ధం కత్వా న దస్సితన్తి వేదితబ్బం. ఏవమేత్థ ద్వే ద్వాదసకాని ఉద్ధరితాని. కరణీయద్వాదసకేపి యథాదస్సితఅనాసాయద్వాదసకం, అవుత్తసిద్ధం ఆసాయద్వాదసకఞ్చాతి ద్వే ద్వాదసకాని ఉద్ధరితబ్బాని. ఇదాని దిసంగమికనవకం హోతి. తత్థ యస్మా "దిసంగమికో పక్కమతీ"తి వచనేనేవ "న పచ్చేస్స"న్తి ఇదం అవుత్తసిద్ధమేవ, తస్మా తం న వుత్తం. ఏత్తావతా ఆవాసపలిబోధాభావో దస్సితో.

౩౨౧. "చీవరపటివీసం అపవిలాయమానో"తి ఇమినా చీవరపలిబోధసముచ్ఛితమస్స దస్సేతి. **పటివీసో**తి అత్తనో పత్తబ్బో చీవరభాగో. **అపవిలాయమానో**తి ఆకఙ్ఖమానో. తస్స చీవరలాభే సతి వస్సంవుత్థావాసే నిట్ఠానసన్నిట్ఠాననాసనన్తికానం వసేన ఏకం తికం, తేసంయేవ వసేన అన్తరామగ్గే ఏకం, గతట్ఠానే ఏకన్తి తిణ్ణం తికానం వసేన ఏకం నవకం వేదితబ్బం. తతో పరం నిట్ఠానసన్నిట్ఠాననాసనన్తి కసీమాతిక్కన్తికసఉబ్భారానం వసేన ఫాసువిహారపఞ్చకం వుత్తం. ఉభయత్థ సేసకథినుద్ధారాసమ్భవో పాకటోవ. అయం పనేత్థ పఞ్చకే విసేసో – సమాదాయవారో న సమ్భవతి "**పచ్చేస్స**"న్తి పచ్చాగమనాధిప్పాయతో.

౩౨౨. **ద్వేమే భిక్ఖవే కథినస్స పలిబోధా**తి కథినత్థారస్స అనుపబన్ధనపచ్చయాతి.

కథినక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. చీవరక్ఖన్ధకవణ్ణనా

జీవకవత్థుకథావణ్ణనా

౩౨౬. రాజగహకోతి రాజగహవాసీ.

౩౨౮. అమోహజాతికత్తా **న చిరస్సేవ విఞ్ఞుతం పాపుణి**. అహం తే పితా, కేనట్ఠేన? యస్మా త్వం మయా పోసాపితో.

౩౨౯. "సక్కే విస్సట్ఠమత్తే"తి పాఠో, అట్ఠమసిక్ఖాపదే విస్సట్ఠమత్తోవ.

పజ్జోతరాజవత్థుకథావణ్ణనా

౩౩౪. భుఞ్జితుం నిసిన్నస్సాతి ఏత్థ "**ధమ్మపదే** 'బహినగరే దిస్వా'తి వుత్తం, తస్మా ద్వీసు దివసేసు దిన్నం తేన తేసు ఏకేకం గహేత్వా ద్వీసు **అట్ఠకథాసు** వుత్తన్తి యుజ్జతీ"తి వదన్తి.

సమత్తింసవిరేచనకథావణ్ణనా

౩౩౬. కటళే కటళేతి ఏత్థ కిఞ్చాపి గుళాదీసు పక్ఖిత్తం, తం పన భగవా న పరిభుఞ్జి, తస్మా నత్థి దోసో.

వరయాచనకథావణ్ణనా

౩౩౭. మహాపిట్ఠియకోజవం నామ అతిరేకచతురఙ్గులపుప్ఫం కిర.

కమ్బలానుజాననాదికథావణ్ణనా

౩౪౦. ఉపచారేతి సుసానస్స ఉపచారే. బహిపి వట్టతీతి ఏకే. కతికకరణం దస్సేత్వా "మయ్హం సన్తకం తవ చ మమ చ హోతూతి వత్వా ఇతరేన చ తథావుత్తే వట్టతీ"తి సమానపరిక్ఖారవిధిం వదన్తి.

౩౪౨. "ఖణ్డసీమాయపి సమ్మన్నితుం వట్టతీతి వుత్తత్తా సేసకమ్మానిపి తత్థ నిసీదిత్వా కాతుం వట్టతీ"తి వుత్తం. "ఏవం సన్తే చోరికాయ కతసదిసం హోతి , తస్మా న వట్టతీ"తి దీపవాసినో వదన్తి కిర. "చోరికాయ గహితత్తా న పాపుణాతీతి **సేనాసనక్ఖన్ధకే** ఆగతసుత్తఞ్చ సాధక"న్తి వదన్తి, తస్మా తేసం మతేన ఇదం ఆవేణికలక్ఖణన్తి వేదితబ్బం.

భణ్డాగారసమ్ముతిఆదికథావణ్ణనా

౩౪౩. "ఇదం పన భణ్డాగారన్తి ఆవేణికలక్ఖణ"న్తి వుత్తం.

చీవరరజనకథావణ్ణనా

౩౪౪. గోమయే ఆపత్తి నత్థి, విరూపత్తావారితం. "కుఙ్కుమపుప్ఫం న వట్టతీ"తి వదన్తి. "అల్లికాయా"తిపి పాఠో అత్థి.

నిసీదనాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

౩౫౩. అట్ఠానమేతన్తి ఏత్థ **రూపకణ్డే** “చతుసముట్ఠానిక”న్తి వుత్తత్తా కమ్మసముట్ఠానం రాగచిత్తాభావా న ముచ్చతీతి వా రాగపచ్చయే సతి కమ్మసముట్ఠానం హోతీతి వా విచారేత్వా గహేతబ్బం కథావత్థునా చ.

౩౬౨. అగ్గళగుత్తియేవ పమాణన్తి ఇమేహి చతూహి నిక్ఖేపకారణేహి రపేన్తేన అగ్గళగుత్తివిహారేయేవ రపేతుం వట్టతీతి అధిప్పాయో.

సఙ్ఘికచీవరుప్పాదకథావణ్ణనా

౩౬౩. నో చే అత్థతం హోతి “ఏకం చీవరమాస”న్తి న వత్తబ్బం. కస్మా? “అనుజానామి, భిక్ఖవే, తస్సేవ తాని చీవరాని యావ చీవరమాసా”తి వచనస్స అభావతో, తస్మా అనత్థతకథినస్స అననుఞ్ఞాతన్తి చే? న, హేట్ఠా అనుఞ్ఞాతత్తా, తతో లీనత్థదీపనత్థమిధ తథా వుత్తత్తా చ. హేట్ఠా హి “అకాలచీవరం నామ అనత్థతే కథినే ఏకాదసమాసే ఉప్పన్నం, అత్థతే కథినే సత్తమాసే ఉప్పన్నం, కాలేపి ఆదిస్స దిన్నం, ఏతం అకాలచీవరం నామా”తి (పారా. ౫౦౦) వచనతో అనత్థతకథినానం ఏకచీవరమాసే ఉప్పన్నం, తేసంయేవ హోతీతి సిద్ధం, తస్మా ఇధ తం అవత్వా ఏకోపి తయో గణపూరకే లభిత్వా కథినం అత్థరితుం లభతీతి ఇమం లీనత్థం పకాసేతుం **‘‘యావ కథినస్స ఉబ్భారాయా’’**తి వుత్తం. ఇతరథా అయమత్థో న ఞాయతి. **‘‘జానితబ్బో చ వినయధరేహీ**తి తథా వుత్తోతి అపరే”తి వుత్తం. అత్థతం హోతి, పఞ్చ మాసే సబ్బం తస్సేవ భిక్ఖునో హోతీతి సమ్బన్ధో. అచ్చన్తసంయోగవసేన ఉపయోగవచనం. “ఇధ వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్సా”తి నియమితత్తా “వస్సావాసికం దేమా”తి ఏత్థ చ “ఇధా”తి అధికారత్తా తస్మిం వుత్తే లభతి. **‘‘పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా**తి చీవరకాలస్సాసన్నత్తా చ అనత్థతకథినానమ్పి వుత్థవస్సానఞ్చ అనుఞ్ఞాతట్ఠానత్తా ఏవ వుత్త”న్తి అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** లిఖితం. కేచి పన “యం పన ఇదం ‘ఇధ వస్సంవుత్థసఙ్ఘస్సా’తిఆదిం కత్వా యావ ‘అనాగతవస్సే’తి పదం, తావ పుచ్ఛిత్వా ‘కస్మా? పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా’తి ఇదం పరతో ‘తత్ర సమ్ముఖీభూతానం సబ్బేసం పాపుణాతీ’తి ఇమస్స పరియోసానే ‘కస్మా? పిట్ఠిసమయే ఉప్పన్నత్తా’తి లిఖితబ్బం. కస్మాతి చే? పరతో ‘చీవరమాసతో పట్ఠాయ యావ హేమన్తస్సా’తి వుత్తేన నిబ్బిసేసత్తా, తస్మా ఏవ ఏకచ్చేసు పణ్ణేతన్తి వదన్తీ”తి వదన్తి. ఇధ పన ఇధ-సద్దేన విసేసితం, తత్థ నత్థి, తస్మా అఞ్ఞమఞ్ఞవిరోధో నత్థీతి గహేతబ్బం. “మయ్హిమాని చీవరాని పాపుణన్తీ”తి వచనమేవాధిట్ఠానం, ఇదమేత్థ ఉక్కట్ఠవసేన వుత్తం. “మయ్హిమాని చీవరానీ’తి వుత్తేపి అధిట్ఠితమేవ హోతీ”తి వుత్తం. “మయ్హిమానీ’తి వుత్తే తస్స చీవరాని నామ నత్థి, తస్మా ‘చీవరాని పాపుణన్తీ’తి వత్తబ్బమేవా”తి వదన్తి. **దుగ్గహితానీ**తి సఙ్ఘికానేవ హోన్తి. “గహితమేవ నామా’తి ఇమస్స ఇదం పత్తన్తి కిఞ్చాపి న విదితం, తే పన భాగా తేసం అత్థతో పత్తాయేవాతి అధిప్పాయో”తి లిఖితం. “ఏకస్మిం అపతితే పున ఆగతా లభన్తీ”తి వుత్తం.

ఉపనన్దసక్యపుత్తవత్థుకథావణ్ణనా

౩౬౪. “న, భిక్ఖవే, అఞ్ఞత్ర వస్సంవుత్థేనా”తి చీవరసమయం ఉపాదాయ పటిక్ఖేపో కతో .ఏకస్మిం విహారే “రాజవిహారే వియ నానాపరివేణేసు వా ఇధ వా వుత్థా లభతూ”తి వత్వా దిన్నం. **‘‘సత్తాహవారేన అరుణమేవ ఉట్ఠాపేతీ**తి ఏతం వచనమత్తమేవ ఏకవిహారే సత్తాహకిచ్చాభావా”తి చ లిఖితం.

మతసన్తకకథావణ్ణనా

౩౬౯. భిక్ఖుస్సాతి భిక్ఖుస్మిం కాలంకతే. తత్థ "పత్తచీవరే"తి పధానపరిక్ఖారదస్సనముఖేన సబ్బపరిక్ఖారనిదస్సనన్తి వేదితబ్బం. అధమ్మేన ఉప్పన్నఞ్చేతం హోతి, సఙ్ఘస్స కప్పియమేవ మతత్తాతి ఏకే. నేతి తక్కో పత్తచతుక్కే సబ్బథా అకప్పియపత్తనయవిరోధతో. అధమ్మేన ఉప్పన్నసేనాసనే చ వసతో అనాపత్తి. అఞ్ఞతరస్మిం ఆవాసే ద్వే భిక్ఖూ వసన్తి, తత్థ చేకో కాలంకతో, ఇతరో తస్స పరిక్ఖారం అపాపేత్వా తం థేయ్యచిత్తేన గణ్హాతి, సఙ్ఘసన్తకం గహితం హోతి, భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బో. అనావాసే గణ్హాతి, న కారేతబ్బో అస్సామికస్స గహితత్తా. మరణసమయే వత్తుం అసహన్తో చే చిత్తేనేవ దేతి, పుఞ్ఞం పసవతి, సఙ్ఘోవ తస్స సామీ. పరో వా అవిస్సాసికో సయమేవ గణ్హాతి, గహణం న రుహతి, థేయ్యచిత్తేన చే, భణ్డగ్ఘేన కారేతబ్బో. తస్స చ ఆవాసగతస్స కో సామీ. "సఙ్ఘో సామీ"తి వచనతో సఙ్ఘేన బలక్కారేన నో వారేతబ్బోతి ఏకే. జీవమానకాలే గహితత్తా న సఙ్ఘో సామీతి ఏకే. సామికో చే సయం పస్సిత్వా అచ్ఛిన్దితుం లభతి, సఙ్ఘోపి లభతి సామిఠానే ఠితత్తాతి ఇతరే, విచారేత్వా గహేతబ్బం.

మతకస్స హిరఞ్ఞాదిఅకప్పియభణ్డం హోతి. ఉగ్గహితఞ్చేతం హోతి, ఉగ్గహితే వుత్తనయేన పటిపజ్జితబ్బం. ధమ్మేన ఉప్పన్నం చే, కప్పియకారకో ఆచిక్ఖితబ్బో. దాసో చే గహితో హోతి, న సఙ్ఘో సామీ, ఆరామికో చే, సఙ్ఘో సామీ. గావీమహింసీఆదయో హోన్తి, ఆవాసగతానం సఙ్ఘో సామీ, అనావాసగతానం న సఙ్ఘో సామీ. సఙ్ఘో చే ఆవాసం ఆనేత్వా అత్తనో సన్తకం కత్వా పచ్ఛా సమీపే బహిసీమాయ ఠపేతి, కారకసఙ్ఘో సామీ, తథా ఆరామికే. మతకస్స పరిక్ఖారో నిక్ఖేపవసేన ఠపితో హోతి, ఏసోవ సామీ. మహగ్ఘో చే హోతి, సేసస్స సఙ్ఘో సామీ. "కేనచి గిలానుపట్ఠాకేనా"తి వత్తబ్బక్కమో ఏతేన దస్సితో. పున ఉపట్ఠాకానం బహుభావే సతి సబ్బేసం దాతబ్బకమ్మం దస్సేన్తేన భగవతా కమ్మవాచాయం **"గిలానుపట్ఠాకాన"**న్తి వుత్తం. సామణేరవారే "చీవర"న్తి పాఠో. "ఇమం తుయ్హం దేమి దదామి దజ్జామి ఓణోజేమి పరిచ్చజామి విస్సజ్జామి నిస్సజ్జామీ'తి వా 'ఇత్థన్నామస్స దేమి…పే.… నిస్సజ్జామీ'తి వా వదతి, 'సమ్ముఖా వా పరమ్ముఖా వా వుత్తే దిన్నంయేవ హోతీ'తి దానలక్ఖణస్స చ 'తుయ్హం గణ్హాహీ'తి వుత్తే 'మయ్హం గణ్హామీ'తి వదతి, 'సుదిన్నం సుగ్గహితఞ్చా'తి (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౪౬౯) గహణలక్ఖణస్స చ వుత్తత్తా 'మమ సన్తకం తవ చ మమ చ హోతూ'తి ఏవమాదివచనేన సమానపరిక్ఖారం కాతుం వట్టతీతి ఆచరియా"తి లిఖితం.

అనుగణ్ఠిపదే పన అతీవ పపఞ్చం కత్వా పున "ఇదమేత్థ ఆచరియానం సన్నిట్ఠానం – సచేసమ్బహులా, ద్వే వా సమానపరిక్ఖారం కత్తుకామా హోన్తి, తే సబ్బే అత్తనో సన్తకం వత్తమానం ఉప్పజ్జనకేన సద్ధిం పేసలస్స ఏకస్స పరిచ్చజన్తి, సో పున తేసమేవ పరిచ్చజతి, ఏత్తావతా తే సమానపరిక్ఖారికా హోన్తీతి. ఇదం సమానపరిక్ఖారలక్ఖణం పాళిఆదీసు వుత్తలక్ఖణేయేవ పతనతో అచలప్పత్తం హోతి, తథాపి పోరాణవిధిం అజ్ఝోత్థరిత్వా వత్తనతో పటిసేధేతబ్బో, ఆచరియానం మతానుసారేన కాతబ్బం కాతుకామేనాతి అపరే"తి వుత్తం, "వస్సంవుత్థసామణేరో పఞ్చసు సిక్ఖాపదేసు ఏకం అతిక్కమిత్వా పున గహితో లాభం న లభతి, అన్తిమవత్థుం అజ్ఝాపన్నో నామ హోతీ"తి వదన్తి.

వస్సంవుత్థానంఅనుప్పన్నచీవరకథావణ్ణనా

౩౭౫. ఉప్పన్నే చీవరే అభాజితే పక్కమతీతి ఏత్థ "సఙ్ఘేన తత్రుప్పాదతో ఏకేకస్స భిక్ఖునో ఏత్తకం వస్సావాసికం దాతుం సఙ్ఘస్స రుచ్చతీ"తి సావితేపి విబ్భమతి, తతో న లభతి, పున పబ్బజిత్వా ఉపసమ్పజ్జిత్వా చీవరభాజనం సమ్పాపేన్తోపి న లభతియేవ పుబ్బపకతితో భట్ఠత్తా. అథ సావితే విబ్భమతి, లభతీ"తి చ వుత్తం.

సఙ్ఘేభిన్నే చీవరుప్పాదకథావణ్ణనా

౩౭౬. పరసముద్దేతి జమ్బుదీపే.

అట్ఠచీవరమాతికాకథావణ్ణనా

౩౭౯. యస్మా అపరిక్ఖిత్తస్స పరిక్ఖేపారహట్ఠానం దుబ్బిజానం, తస్మా ''**అపిచా**''తిఆది వుత్తం. తత్థ ధువసన్నిపాతట్ఠానమ్పి పరియన్తగతమేవ గహేతబ్బం. ''**మహాపచ్చరియం పన భిక్ఖూసుపి...పే.... పాపుణాతీ**తి 'ఉపచారసీమాయ దేమా'తి ఏవం దిన్నమేవ సన్ధాయా''తి లిఖితం . ''సమానసంవాసకసీమాయా''తి వుత్తే ఖణ్డసీమాదీసు ఠితానం న పాపుణాతి తాసం విసుం సమానసంవాసకసీమత్తా. సమానసంవాసకఅవిప్పవాససీమానం ఇదం నానత్తం – ''అవిప్పవాససీమాయ దమ్మీ''తి దిన్నం గామట్ఠానం న పాపుణాతి. కస్మా? ''ఠపేత్వా గామఞ్చ గామూపచారఞ్చా''తి వుత్తత్తా. ''సమానసంవాసకసీమాయా''తి దిన్నం పన యస్మిం ఠానే అవిప్పవాససీమా అత్థి, తత్థ ఠితానం, ఇతరత్ర ఠితానఞ్చ పాపుణాతి. ''ఖణ్డసీమాయం ఠత్వా 'సీమట్ఠకసఙ్ఘస్స దమ్మీ'తి వుత్తే ఉపచారసీమాయ ఏవ పరిచ్ఛిన్దిత్వా దాతబ్బ''న్తి వుత్తం. ''అవిప్పవాససీమాయ దేమా''తి ఖణ్డసీమాయం ఠత్వా దిన్నే తత్థేవ పాపుణాతీతి కేచి. **యోజనసతమ్పి పూరేత్వా నిసీదన్తీ**తి ఏత్థ విహారూపచారే హత్థపాసేన, బహిగామాదీసు ద్వాదసహత్థేన ఉపచారోతి ఏకే. ''ఇమస్మిం విహారే సఙ్ఘస్సా''తి వుత్తే ఏకాబద్ధా హుత్వాపి పరిక్ఖేపపరిక్ఖేపారహట్ఠానం అతిక్కమిత్వా ఠితానం న పాపుణాతీతి ఏకే. ''భిక్ఖునివిహారతో బహి యత్థ కత్థచి ఠత్వా 'సఙ్ఘస్సా'తి వుత్తే భిక్ఖుసఙ్ఘోవ సామీ''తి వదన్తి. **ఏకోపి గన్త్వా**తి ఏత్థ సబ్బేసం వా పాపేత్వా గన్తబ్బం, ఆనేత్వా వా పాపేతబ్బం, ఇతరథా గతస్స న పాపుణాతి. సమానలాభకతికా మూలావాసే సతి సియా, మూలావాసవినాసేన కతికాపి వినస్సతి. సమానలాభవచనం సతి ద్వీసు, బహూసు వా యుజ్జతి. తేనేవ ఏకస్మిం అవసిట్ఠే యుజ్జతీతి నో మతి.

> ''తావకాలికకాలేన, మూలచ్ఛేదవసేన వా;
> అఞ్ఞోసం కమ్మం అఞ్ఞస్స, సియా నావాససఙ్గమో''తి. –

ఆచరియో.

సబ్బత్థ దిన్నమేవాతి ''సమానభాగోవ హోతీ''తి వదన్తి. ''ఏకమేకం అమ్హాకం పాపుణాతీతి చే వదతి, వట్టతీ''తి వదన్తి విభాగస్స కతత్తా. ''భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చీవరే దిన్నే పంసుకూలికానం న వట్టతీ''తి వదన్తి. ''ఉభతోసఙ్ఘస్సా''తి వుత్తే ''భిక్ఖుసఙ్ఘస్సా''తి అవుత్తత్తా భిక్ఖునిసఙ్ఘేన మిస్సితత్తా, తత్థ అపరియాపన్నత్తా చ పుగ్గలో విసుం లభతి. ఏవం సన్తే ''భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స చ దమ్మీ''తి వుత్తేపి ''ఉభతోసఙ్ఘస్స దిన్నమేవ హోతీ''తి ఇమినా విరుజ్ఝతీతి చే? న విరుజ్ఝతి, తం ద్విన్నం సఙ్ఘానం దిన్నభావమేవ దీపేతి, న ఉభతోసఙ్ఘపఞ్ఞత్తిం, తస్మా ఏవ ''భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స చ తుయ్హఞ్చా''తి వారో న వుత్తో. అథ వా అట్ఠకథావచనమేవ పమాణం, న విచారణాతి ఏకే. యస్మా ఏకో అద్ధానాదియకో వియ దువిధో న హోతి, తస్మా ఉభతోసఙ్ఘగ్గహణేన ఏకో భిక్ఖు న గహితోతి . ''సబ్బావాసస్స చ చేతియస్స చ ధమ్మస్స చా'తి వుత్తే సబ్బవిహారేసు చేతియధమ్మానం ఏకేకస్స భిక్ఖునో భాగో దాతబ్బో''తి వదన్తి. ''భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ చేతియస్స చా''తి వుత్తే న విరుజ్ఝతీతి చే? న, తత్థ ''భిక్ఖుసఙ్ఘస్సా''తి వుత్తత్తా, ఇధ విహారేన ఘటితత్తా చ తస్మిం తస్మిం విహారే ఏకభాగం లభితబ్బమేవాతి పరిహరన్తి. **అత్తనో**

పాపేత్వాతి వికాలే అపరిభోగత్తా సకలోపి వట్టేయ్యాతి చే? "భిక్ఖుసఙ్ఘస్స హరా"తి వుత్తత్తా, తేన "హరామీ"తి గహితత్తా చ న వట్టతి. **పచ్ఛిమవస్సంవుత్థానమ్పీ**తి ఏత్థ **అపి**-సద్దో అవధారణత్థో, పచ్ఛిమవస్సంవుత్థానమేవాతి అత్థో, ఇతరథా సముచ్చయత్థే గహితే "లక్ఖణఞ్ఞూ వదన్తీ"తి వచనం నిరత్థకం సియా. **కస్మా**తి ఆరభిత్వా పపఞ్చం కరోన్తి. కిం తేన, పరతో "చీవరమాసతో పట్ఠాయ...పే.... అతీతవస్సంవుత్థానమేవ పాపుణాతీ"తి ఇమినా సిద్ధత్తా న విచారితం, తేన వుత్తం "లక్ఖణఞ్ఞూ"తి అచలవసేన. **సచే పన బహిఉపచారసీమాయ ఠితో...పే.... సమ్పత్తానం సబ్బేసం పాపుణాతీ**తి యత్థ కత్థచి వుత్థవస్సానన్తి అధిప్పాయో "యత్థ కత్థచి వుత్థవస్సానం సబ్బేసం సమ్పత్తానం పాపుణాతీ"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ అకాలచీవరసిక్ఖాపదవణ్ణనా) **కఙ్ఖావితరణియం** వుత్తత్తా. గిమ్హానం పఠమదివసతో పట్ఠాయ వుత్తే పన యస్మా అనన్తరాతీతం హేమన్తం ఏవ వుత్థా నామ హోన్తి, న వస్సం, తస్మా "మాతికా ఆరోపేతబ్బా"తి వుత్తం. యే వా థేరేహి పేసితా, తేసం పాపుణాతీతి కిర అత్థో.

చీవరక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకవణ్ణనా

ద్వేనిస్సారణాదికథావణ్ణనా

౩౯౫. **అప్పత్తో నిస్సారణ**న్తి ఏత్థ నిస్సారణం నామ కులదూసకానంయేవ అనుఞ్ఞాతం, అయం పన కులదూసకో న హోతి, తస్మా "అప్పత్తో"తి వుత్తో. యది ఏవం కథం సునిస్సారితో హోతీతి? **చూళవగ్గే** "ఆకఙ్ఖమానో సఙ్ఘో పబ్బాజనీయకమ్మం కరేయ్యా"తి (చూళవ. ౨౭) వుత్తత్తా. "తస్సపాపియసికకమ్మారహస్స తస్సపాపియసికకమ్మం కరోన్తీ"తి వచనతో చక్కం బన్ధన్తి ఞాతబ్బం.

ఉపాలిపుచ్ఛాకథావణ్ణనా

౪౦౦. **''పరతో**తి ఉపాలిపుచ్ఛతో పర''న్తి లిఖితం. **దోసారితపాళియం** "ఊనవీసతివస్సో న ఆగతో విప్పన్నవత్థుకత్తా"తి వుత్తం. ఇమస్మిం చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే అధమ్మకమ్మానియేవ ద్విధా కత్వా పఞ్చాగతానీతి వేదితబ్బం. తేనేవ **పరివారే** ఇమస్మిం ఖన్ధకే "పఞ్చ అధమ్మికానీ"తి వుత్తం. "అన్ధమూగబధిరో సోసారితో"తి ఇమినా అపబ్బజితస్సపి ఉపసమ్పదా రుహతీతి సిద్ధం.

చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. కోసమ్బకక్ఖన్ధకవణ్ణనా

కోసమ్బకవివాదకథావణ్ణనా

౪౫౧. **సుత్తన్తికో**తి ఏత్థ కిఞ్చాపి "వినయధరో మాతికాధరో"తి వుత్తం, ఉభతోవిభఙ్గం పన సన్ధాయ వుత్తం, న ఖన్ధకభాణకో హోతి. **ఆవుసో ఏత్థ ఆపత్తీ**తి వచనం ఉపాదాయ "సో తస్సా ఆపత్తియా ఆపత్తిదిట్ఠి హోతీ"తి వుచ్చతి. పచ్ఛా

వినయధరో “వత్థుమ్హి సతి పమాణం, న పఞ్ఞత్తియ”న్తి సతిం పటిలభిత్వా తస్సా ఆపత్తియా ఆపత్తిదిట్ఠి అహోసి, తేన వుత్తం అస్తే “అఞ్ఞో భిక్ఖూ తస్సా ఆపత్తియా ఆపత్తిదిట్ఠినో హోన్తీ”తి.

౪౫౫. “యథా మయా ఇత్తీ”తి లిఖన్తి “పఞ్ఞత్తా”తి ఏకవచనత్తా.

దీఘావువత్థుకథావణ్ణనా

౪౫౮. “భూతపుబ్బం, భిక్ఖవే, బారాణసియం బ్రహ్మదత్తో”తి లిఖన్తి. **పురాణపోత్థకేసు** “బారాణసియ”న్తి నత్థి, “నత్థిభావోవ సున్దరో”తి వదన్తి.

పాలిలేయ్యకగమనకథావణ్ణనా

౪౬౭. రక్ఖితవనసణ్డేతి సఙ్గీతిత్థేరేహి సువిఞ్ఞేయ్యం కత్వా వుత్తం. “**పాలిలేయ్యో**తి గామో, తస్స వసేనా”తిపి వదన్తి, తం **ధమ్మపదట్ఠకథాయ** న విరుజ్ఝతి.

అట్ఠారసవత్థుకథావణ్ణనా

౪౭౩. న త్వేవ...పే.... పటిబాహితబ్బన్తి వదామీతి ఏత్థ సేనాసనారహస్స యో సేనాసనం పటిబాహతి, తస్సేవ ఆపత్తి దుక్కటస్స. “కలహకారకాదీనమేత్థ ఓకాసో నత్థీతిఆదికం సఙ్ఘస్స కతికం వత్వా తం న పఞ్ఞాపేన్తస్స వా ‘అహం బుద్ధో’తి పసయ్హ అత్తనా అత్తనో పఞ్ఞాపేత్వా గణ్హన్తం ‘యుత్తియా గణ్హథా’తి వత్వా వారేన్తస్స వా దోసో నత్థి. ఇధ కలహవూపసమనత్థం ఆగతానం కోసమ్బికానమ్పి ‘యథావుడ్ఢ’న్తి అవత్వా ‘వివిత్తే అసతి వివిత్తం కత్వాపి దాతబ్బ’న్తి వుత్తత్తా వివిత్తం కత్వా దేన్తం పటిబాహన్తస్సేవ ఆపత్తీతి కిర అయమత్థో పారివాసికాదీనం విహారపరియన్తదాపనేన సాధితబ్బో”తి లిఖితం.

సఙ్ఘసామగ్గీకథావణ్ణనా

౪౭౫. “అథ ఖో తే ఉక్ఖిత్తానువత్తకా భిక్ఖూ తం ఉక్ఖిత్తకం భిక్ఖుం ఓసారేత్వా యేన ఉక్ఖేపకా భిక్ఖూ...పే.... తస్స వత్థుస్స వూపసమాయ సఙ్ఘసామగ్గిం కరోమా”తి వచనం దువిఞ్ఞేయ్యవినిచ్ఛయం వినయలక్ఖణకుసలస్స. విజ్జమానే హి కారకసఙ్ఘే ఇతరో సఙ్ఘో ఓసారితుం న లభతి. ఓసారేన్తో చే, తే భిక్ఖూ కారకసఙ్ఘేన సమానలద్ధికభావం పత్తత్తా తేన సమానసంవాసకా హోన్తి, తతో ఉక్ఖేపకానం ఛన్దం అగ్గహేత్వా ఓసారేన్తానం కమ్మం కుప్పతి, తస్మా “తేన హి, భిక్ఖవే, తం భిక్ఖుం ఓసారేథా”తి (మహావ॰ ౪౭౪) భగవతో వచనేన ఉక్ఖిత్తానువత్తకా ఓసారేసుం, ఉదాహు నిస్సీమం గన్త్వా, ఉదాహు ఇతరేసం ఛన్దం గహేత్వా ఓసారేసుం, నను ఏతేసమఞ్ఞతరేనేత్థ భవితబ్బం, న చ పనేతం **సబ్బగణ్ఠిపదేసు** విచారితం. అయం పనేత్థ తక్కో –

> “యస్మిం వత్థుస్మిం సఙ్ఘేన, కతకమ్మస్స భిక్ఖునో;
> సతి తస్మిం న అఞ్ఞస్స, పటిప్పస్సమ్భనం ఖమం.
>
> “విరమన్తే తతో దోసో, అపి సఙ్ఘో అకారకో;
> ఓసారేతుం అలం యస్మా, కారకో అనులోమికో”తి.

४२२. “అట్ఠ దూతఙ్గాని నామ సోతా చ హోతి, సావేతా చ ఉగ్గహేతా చ ధారేతా చ విఞ్ఞాతా చ విఞ్ఞాపేతా చ కుసలో చ సహితాసహితదస్సనో చ అకలహకారకో చాతి ఏతానీ”తి వుత్తం.

కోసమ్బకక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మహావగ్గస్స లీనత్థపకాసనా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

చూళవగ్గవణ్ణనా

౧. కమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనా

అధమ్మకమ్మద్వాదసకకథావణ్ణనా

౪. **అసమ్ముఖా కతం హోతీ**తిఆదయో తికా కేవలం దేసనామత్తమేవ. న హి తీహి ఏవ అఙ్గేహి సమోధానేహి అధమ్మకమ్మం హోతి, ఏకేనపి హోతి ఏవ, అయమత్థో “తిణ్ణం, భిక్ఖవే”తిఆదిపాళియా (చూళవ. ౬) సాధేతబ్బో. **‘‘అప్పటిఞ్ఞాయ కతం హోతీ’’**తి లజ్జిం సన్ధాయ వుత్తం. కణ్హపక్ఖే “అదేసనాగామినియా ఆపత్తియా కతం హోతీ”తి సుక్కపక్ఖే “దేసనాగామినియా ఆపత్తియా కతం హోతీ”తి ఇదం ద్వయం పరతో “తీహి, భిక్ఖవే, అఙ్గేహి సమన్నాగతస్స భిక్ఖునో ఆకఙ్ఖమానో సఙ్ఘో తజ్జనీయకమ్మం కరేయ్య. అధిసీలే సీలవిపన్నో హోతీ”తి ఇమినా విరుజ్ఝతి, అదేసనాగామినిం ఆపన్నో హి “అధిసీలే సీలవిపన్నో”తి వుచ్చతీతి. యుత్తమేతం, కత్థు అధిప్పాయో ఏత్థ చిన్తేతబ్బో. ఏత్థాహ **ఉపతిస్సత్థేరో** “తజ్జనీయకమ్మస్స హి విసేసేన భణ్డనకారకత్తం అఙ్గ’న్తి **అట్ఠకథాయం** వుత్తం, తం పాళియా ఆగతనిదానేన యుజ్జతి, తస్మా సబ్బత్తికేసుపి భణ్డనం ఆరోపేత్వా భణ్డనపచ్చయా ఆపన్నాపత్తివసేన ఇదం కమ్మం కాతబ్బం, తస్మా ‘అధిసీలే సీలవిపన్నో’తి ఏత్థాపి పుబ్బభాగే వా అపరభాగే వా చోదనాసారణాదికాలే భణ్డనపచ్చయా ఆపన్నాపత్తివసేనేవ కారేతబ్బం, న కేవలం సఙ్ఘాదిసేసపచ్చయా కాతబ్బ”న్తి. “అదేసనాగామినియా ఆపత్తియాతి పారాజికాపత్తియా’తి ఏత్తకమత్తం వత్వా పరతో ‘అధిసీలే పారాజికసఙ్ఘాదిసేసే అజ్ఝాచారా’తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్త”న్తి లిఖితం. “అధిసీలే సీలవిపన్నో’తి సఙ్ఘాదిసేసం సన్ధాయా”తి **గణ్ఠిపదే** లిఖితం. ఇదం **పోరాణగణ్ఠిపదే** పురిమవచనేన సమేతి, తస్మా తత్థ పచ్ఛిమం పారాజికపదం అత్థుద్ధారవసేన వుత్తం సియా , **అట్ఠకథాయ**ఞ్చ “అదేసనాగామినియాతి పారాజికాపత్తియా వా సఙ్ఘాదిసేసాపత్తియా వా”తి వుత్తం, తత్థ పారాజికాపత్తి అత్థుద్ధారవసేన వుత్తా సియా. యతో **గణ్ఠిపదే** “అధిసీలే సీలవిపన్నో’తి సఙ్ఘాదిసేసం సన్ధాయా”తి ఏత్తకమేవ లిఖితం, తస్మా సబ్బత్థ **గణ్ఠిపదే** సకలేన నయేన పారాజికాపత్తిపచ్చయా ఉప్పన్నభణ్డనహేతు న తజ్జనీయకమ్మం కాతబ్బం పయోజనాభావా, సఙ్ఘాదిసేసపచ్చయా కాతబ్బన్తి అయమత్థో సిద్ధో హోతి. న, సుక్కపక్ఖే “దేసనాగామినియా ఆపత్తియా కతం హోతీ”తి (చూళవ. ౫) వచనతోతి చే? న, ఏకేన పరియాయేన సఙ్ఘాదిసేసస్సపి దేసనాగామినివోహారసమ్భవతో,

యేన కమ్మేన సన్తజ్జనం కరీయతి, తం **తజ్జనీయకమ్మం** నామ. యేన కమ్మేన నిస్సాయ తే వత్థబ్బన్తి నిస్సియతి భజాపియతి నియస్సో, తం **నియసకమ్మం** నామ. యేన తతో ఆవాసతో, గామతో చ పబ్బాజేన్తి కులదూసకం, తం **పబ్బాజనీయకమ్మం** నామ. యేన కమ్మేన అక్కుట్ఠగహట్ఠసమఈపమేవ పటిసారియతి నో అక్కోసకో పచ్ఛా పేసియతి, తం **పటిసారణీయకమ్మం** నామ. యేన సమానసంవాసకభూమితో ఉక్ఖిపియతి. ఛడ్డీయతి సాతిసారో భిక్ఖుసఙ్ఘేన, తం కమ్మం **ఉక్ఖేపనీయకమ్మం** నామాతి వేదితబ్బం.

౧౧. ‘‘**నిస్సాయ తే వత్థబ్బ**’’న్తి గరునిస్సయం సన్ధాయ వుత్తం, న ఇతరన్తి.

౨౧. **అస్సజిపునబ్బసుకవత్థుస్మిం** “తేసు విబ్భన్తేసుపి కమ్మం పటిప్పస్సమ్భేతుం అనుఞ్ఞాతమ్పి సమ్మావత్తన్తానంయేవా”తి లిఖితం. సమ్ముఖా వుత్తమేవ గిహిపటిసంయుత్తం నామ. పరమ్ముఖా వుత్తం దేసనం గచ్ఛతి.

౪౧. ఖమాపేన్తేన “ఖమాహీ”తి వత్తబ్బమత్తమేవ, న ఉక్కుటికాదిసామీచినా పయోజనన్తి. **అనుదూత**న్తి సహాయన్తి అత్థో.

౨౦. అదస్సనేయేవ ఉక్ఖేపనీయం కాతబ్బం, న అఞ్ఞథా. “తజ్జనీయాదికరణకాలే ఆపత్తిం రోపేత్వా తస్సా అదస్సనే, అప్పటికమ్మే వా భణ్డనకారకాదిఅఙ్గేహి కాతబ్బ”న్తి లిఖితం.

తజ్జనీయకమ్మాదీసు అయం పకిణ్ణకవినిచ్ఛయోతి వేదితబ్బో. కిం తజ్జనీయకమ్మం, తజ్జనీయకమ్మస్స కిం మూలం, కిం వత్థు, కిం పరియోసానం, కస్మా “తజ్జనీయకమ్మ”న్తి వుచ్చతీతి? **కిం తజ్జనీయకమ్మ**న్తి వత్థుస్మిం సతి కరణసమ్పత్తి. **తజ్జనీయకమ్మస్స కిం మూల**న్తి సఙ్ఘో మూలం. **తజ్జనీయకమ్మస్స కిం వత్థూ**తి కలహజాతాపత్తివత్థు. **కిం పరియోసాన**న్తి భావనాపరియోసానం. **కస్మా తజ్జనీయకమ్మన్తి వుచ్చతీ**తి సఙ్ఘో కలహకారకపుగ్గలం కలహే చ భేదే చ భయం దస్సేత్వా ఖన్తియా జనేతి, ఉపసమే జనేతి, తస్మా “తజ్జనీయకమ్మ”న్తి వుచ్చతి. కథం తజ్జనీయకమ్మం కతం హోతి, కథం అకతం. కిన్తి చ తజ్జనీయకమ్మం కతం హోతి, కిన్తి చ అకతం. కేన చ తజ్జనీయకమ్మం కతం హోతి, కేన చ అకతం. కత్థ చ తజ్జనీయకమ్మం కతం హోతి, కత్థ చ అకతం. కాయ వేలాయ తజ్జనీయకమ్మం కతం హోతి, కాయ వేలాయ అకతం హోతి? **కథం తజ్జనీయకమ్మం కతం హోతీ**తి సమగ్గేన సఙ్ఘేన ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన. **కథం అకతం హోతీ**తి వగ్గేన సఙ్ఘేన ఞత్తిచతుత్థేన కమ్మేన. **కిన్తి చ కతం హోతీ**తి కరణసమ్పత్తియా. **కిన్తి చ అకతం హోతీ**తి కరణవిపత్తియా. **కేన చ కతం హోతీ**తి సఙ్ఘేన. **కేన చ అకతం హోతీ**తి గణేన పుగ్గలేన. **కత్థ చ కతం హోతీ**తి యస్స పుగ్గలస్స సఙ్ఘో తజ్జనీయకమ్మం కరోతి, తస్స పుగ్గలస్స సమ్ముఖీభూతే. **కత్థ చ అకతం హోతీ**తి యస్స పుగ్గలస్స సఙ్ఘో తజ్జనీయకమ్మం కరోతి, తస్స పుగ్గలస్స అసమ్ముఖీభూతే. **కాయ వేలాయ కతం హోతీ**తి యదా కలహజాతాపత్తి సంవిజ్జతి. **కాయ వేలాయ అకతం హోతీ**తి యదా కలహజాతాపత్తి న సంవిజ్జతి. కతిహాకారేహి తజ్జనీయకమ్మస్స పత్తకల్లం హోతి, కతిహాకారేహి అపత్తకల్లం? సత్తహాకారేహి తజ్జనీయకమ్మస్స పత్తకల్లం హోతి, సత్తహాకారేహి అపత్తకల్లం. కతమేహి సత్తహాకారేహి పత్తకల్లం, కతమేహి సత్తహాకారేహి అపత్తకల్లం హోతి? కలహజాతాపత్తి న సంవిజ్జతి, సో వా పుగ్గలో అసమ్ముఖీభూతో హోతి, సఙ్ఘో వా వగ్గో హోతి, అసంవాసికో వా పుగ్గలో తస్సం పరిసాయం సంవిజ్జతి, అచోదితో వా హోతి అసారితో వా, ఆపత్తిం వా అనారోపితో. ఇమేహి సత్తహాకారేహి తజ్జనీయకమ్మస్స అపత్తకల్లం హోతి, ఇతరేహి సత్తహాకారేహి పత్తకల్లం హోతి. ఏవం సేసకమ్మేసూతి.

కమ్మక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. పారివాసికక్ఖన్ధకవణ్ణనా

పారివాసికవత్తకథావణ్ణనా

౭౫. పారివాసికక్ఖన్ధకే “మా మం గామప్పవేసనం ఆపుచ్ఛథాతి వుత్తే అనాపుచ్ఛాపి గామం పవిసితుం వట్టతీ”తి వదన్తి. సఙ్ఘో అత్తనో పత్తట్ఠానే గహేతుం వట్టతి. **ఓణోజనం** నామ విస్సజ్జనం. “తం పన పారివాసికేన పాపితస్స అత్తనా సమ్పటిచ్ఛితస్సేవ పునదివసాదిఅత్థాయ విస్సజ్జనం కాతబ్బం, అసమ్పటిచ్ఛిత్వాయేవ చే విస్సజ్జేతి, న లభతీ”తి వుత్తం.

౭౬. పకతియావ నిస్సయోతి ఏత్థ “అన్తేవాసికానం ఆలయసబ్భావే యావ వస్సూపనాయికదివసో, తావ కప్పతి, తస్స ఆలయస్స సబ్భావే నిస్సయో న పటిప్పస్సమ్భతీతి చే? న వట్టతి. తత్థ ఇదాని ఖమాపేయ్యామీతిఆదినా వట్టతీ”తి

వుత్తం. తత్థ ఏకన్తేన విస్సట్ఠత్తా, ఇధ పన ఏకన్తేనేవ ద్విన్నమ్పి సమభావో ఇచ్ఛితబ్బో ఏవాతి ఏకే. **పటిబలస్స వా భిక్ఖుస్సాతి** ఏత్థ "లద్ధసమ్ముతికేన ఆణత్తోపి గరుధమ్మేహి, అఞ్ఞేహి వా ఓవదితుం న లభతీ"తి లిఖితం. **తతో వా పాపిట్ఠతరాతి** ఏత్థ "అసఞ్చిచ్చ ఆపన్నసఞ్చరిత్తతో సుక్కవిస్సట్ఠి పాపిట్ఠతరాతి అయమ్పి నయో యోజేతబ్బో"తి వుత్తం. **పచ్చయన్తి** వస్సావాసికం. **సేనాసనం న లభతి** సేయ్యపరియన్తభాగితాయ. "ఉద్దేసాదీని దాతుమ్పి న లభతీ"తి వదన్తి. "సచే ద్వే పారివాసికా గతట్ఠానే అఞ్ఞమఞ్ఞం పస్సన్తి, ఉభోహిపి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స ఆరోచేతబ్బం అవిసేసేన 'ఆగన్తుకేన ఆరోచేతబ్బం, ఆగన్తుకస్స ఆరోచేతబ్బ'న్తి వుత్తత్తా"తి వుత్తం. అఞ్ఞవిహారగతేనాపి తత్థ పుబ్బే ఆరోచితస్స పునారోచనకిచ్చం నత్థి. "అనిక్ఖిత్తవత్తస్స బహి ఆరోచితస్స యథా పున విహారే ఆరోచనకిచ్చం నత్థి, ఏవం 'ఆగన్తుకసోధనత్థం ఉపోసథదివసే ఆరోచేతబ్బ'న్తి వచనఞ్ఞేత్థ సాధక"న్తి వదన్తి.

౮౧. ఏకచ్ఛన్నే నిసిన్నస్సాపి రత్తిచ్ఛేదదుక్కటాపత్తియో హోన్తీతి ఏకే. **అవిసేసేనాతి** పారివాసికస్స ఉక్ఖిత్తకస్సాతి ఇమం భేదం అకత్వా. "తదహుపసమ్పన్నేపి పకతత్తే"తి వచనతో అనుపసమ్పన్నేహి వసితుం వట్టతి. "సమవస్సాతి ఏతేన అపచ్ఛా అపురిమం నిపజ్జనే ద్విన్నమ్పి వత్తభేదాపత్తిభావం దీపేతీ"తి లిఖితం.

పారివాసికవత్తకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

మూలాయపటికస్సనారహవత్తకథావణ్ణనా

౮౬. **అత్తనో అత్తనో నవకతరన్తి** పారివాసికాదినవకతరం. పఠమం సఙ్ఘమజ్ఝే పరివాసం గహేత్వా నిక్ఖిత్తవత్తేన పున ఏకస్సపి సన్తికే సమాదియితుం, నిక్ఖిపితుఞ్చ వట్టతి. మానత్తే పన నిక్ఖిపితుం వట్టతి. ఊనే గణే చరణదోసత్తా న గహేతున్తి ఏకే. పఠమం ఆదిన్నవత్తం ఏకస్స సన్తికే యథా నిక్ఖిపితుం వట్టతి, తథా సమాదియితుమ్పి వట్టతీతి **పోరాణగణ్ఠిపదే**.

పారివాసికక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. సముచ్చయక్ఖన్ధకవణ్ణనా

సుక్కవిస్సట్ఠికథావణ్ణనా

౯౭. "**వేదయామీతి** జానామి, చిత్తేన సమ్పటిచ్ఛిత్వా సుఖం అనుభవామి, న తప్పచ్చయా అహం దుక్ఖితోతి అధిప్పాయో"తి లిఖితం. యస్స మాళకే నారోచితం, తస్స ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బం. యస్స ఆరోచితం, తస్స పున ఆరోచనకిచ్చం నత్థి, కేవలం నిక్ఖిపితబ్బమేవ. వత్తం నిక్ఖిపిత్వా వసన్తస్స ఉపచారసీమాగతానం సబ్బేసం ఆరోచనకిచ్చం నత్థి. దిట్ఠరూపానం సుతసద్దానం ఆరోచేతబ్బం, అదిట్ఠఅస్సుతానమ్పి అన్తోద్వాదసహత్థగతానం ఆరోచేతబ్బం. "ఇదం వత్తం నిక్ఖిపిత్వా వసన్తస్స లక్ఖణ"న్తి వుత్తం. "పరిక్ఖిత్తస్స విహారస్స పరిక్ఖేపతో'తిఆది కిఞ్చాపి **పాళియం** నత్థి, అథ ఖో అట్ఠకథాచరియానం వచనేన తథా ఏవ పటిపజ్జితబ్బ"న్తి చ వుత్తం. "**అత్థిభావం సల్లక్ఖేత్వాతి** ద్వాదసహత్థే ఉపచారే సల్లక్ఖేత్వా, అనిక్ఖిత్తవత్తానం ఉపచారసీమాయ ఆగతభావం సల్లక్ఖేత్వా సహవాసాదికం వేదితబ్బ"న్తి చ వుత్తం. "నిక్ఖిపన్తేన ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బం, పయోజనం అత్థీ"తి చ వుత్తం, న పన తం పయోజనం దస్సితం. **ఛిణ్ణమానత్తో భిక్ఖు అబ్భేతబ్బోతి**

ఛిణ్ణమానత్తస్స చ అబ్భానారహస్స చ నిన్నానాకారణత్తా అఞ్ఞథా “అబ్భానారహో అబ్భేతబ్బో”తి వత్తబ్బం సియా. ఉక్ఖేపనీయకమ్మకతోపి అత్తనో లద్ధిగ్గహణవసేన సభాగభిక్ఖుమ్హి సతి తస్స అనారోచాపేతుం న లభతి.

పరివాసకథావణ్ణనా

౧౦౨. “అనన్తరాయికస్స పన అన్తరాయికసఞ్ఞాయ ఛాదయతో అచ్ఛన్నా వా”తి పాఠో. అవేరిభావేన సభాగో **అవేరిసభాగో**. “సభాగసఙ్ఘాదిసేసం ఆపన్నస్స పన సన్తికే ఆవి కాతుం న వట్టతీ”తి పసఙ్గతో ఇధేవ పకాసితం. లహుకేసు పటిక్ఖేపో నత్థి. తత్థ ఇత్థియా ఆవి కత్వా ఉపోసథం కాతుం అనుఞ్ఞాతత్తా లహుకసభాగం ఆవి కాతుం వట్టతీతి. సభాగసఙ్ఘాదిసేసం పన ఇత్థియా ఆరోచనం న వట్టతీతి కిర. “తస్స సన్తికే తం ఆపత్తిం పటికరిస్సతీ’తి (మహావ. ౧౭౧) వుత్తత్తా లహుకస్సేవాయమనుఞ్ఞాతా . న హి సక్కా సుద్ధస్స ఏకస్స సన్తికే సఙ్ఘాదిసేసస్స పటికరణం కాతు”న్తి లిఖితం. లహుకేసుపి సభాగం ఆవి కాతుం న వట్టతీతి, తస్మా ఏవ హి ఇత్థియా ఆవికరణం అనుఞ్ఞాతం, ఇతరథా తం నిరత్థకం సియా. అఞ్ఞమఞ్ఞారోచనస్స వట్టతి, తతో న వట్టతీతి దీపనత్థమేవ ఇత్థియా ఆవికరణమనుఞ్ఞాతం, తేనేవ ఇధ **“సభాగసఙ్ఘాదిసేసం ఆపన్నస్సా”**తిఆది వుత్తం. అయమత్థో “ఏత్తావతా తే ద్వే నిరాపత్తికా హోన్తి, తేసం సన్తికే సేసేహి సభాగాపత్తియో దేసేతబ్బా”తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ నిదానవణ్ణనా) వచనేన **కఙ్ఖావితరణియం** పకాసితోవ. సఙ్ఘాదిసేసం పన ఇత్థియా ఆరోచేత్వా ఉపోసథం కాతుం వట్టతి. తస్సా ఇత్థియా అయమత్థో యదా సుద్ధం భిక్ఖుం పస్సిస్సతి, తస్స సన్తికే ఆరోచనవసేన పటికరిస్సతి. ఏవం పటికతే “న చ, భిక్ఖవే, సాపత్తికేన పాతిమోక్ఖం సోతబ్బం, యో సుణేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా”తి (చూళవ॰ ౩౮౬) వుత్తాపత్తితో మోక్ఖో హోతీతి, తస్మా “గరుకం వా హోతు లహుకం వా, ఇత్థియా ఆవి కాతుం వట్టతీ”తి వుత్తం, ఉభోసు నయేసు యుత్తతరం గహేతబ్బం.

నామఞ్చేవ ఆపత్తి చాతి “తేన తేన వీతిక్కమేనాపన్నాపత్తి **ఆపత్తి**. **నామ**న్తి తస్సా ఆపత్తియా నామ”న్తి లిఖితం. **ఆరోచేత్వా నిక్ఖిపితబ్బ**న్తి ఏత్థ ఆరోచనం వత్తభేదదుక్కటపరిహరణప్పయోజనన్తి వేదితబ్బం. **అకారణమేత**న్తి “సమ్బహులా సఙ్ఘాదిసేసా ఆపత్తియో ఆపజ్జి”న్తి వుత్తే వుట్ఠానతో.

దససతం రత్తిసతన్తి దససతం ఆపత్తియో రత్తిసతం ఛాదేత్వాతి యోజేతబ్బం. **అగ్ఘసమోధానో నామ** సభాగవత్థుకాయో సమ్బహులా ఆపత్తియో ఆపన్నస్స బహురత్తిం పటిచ్ఛాదితాపత్తియం నిక్ఖిపిత్వా దాతబ్బో, ఇతరో నానావత్థుకానం వసేనాతి అయమేతేసం విసేసో.

పరివాసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

“గామస్సాతి న వుత్త”న్తి వచనతో కిర గామూపచారేపి వట్టతీతి అధిప్పాయోతి లిఖితం. వుత్తఞ్చ **“అయం పన విసేసో”**తి. “ఏత్థ అట్ఠకథాచరియావ పమాణం. యుత్తం న దిస్సతీ”తి లిఖితం. **అనుగణ్ఠిపదే** పన “అయం పన విసేసో, ఆగన్తుకస్స…పే.… ఓక్కమిత్వా గచ్ఛతి, రత్తిచ్ఛేదో హోతియేవా”తి వచనే హేట్ఠా “అన్తోఅరుణే ఏవ నిక్ఖమిత్వా గామూపచారతో ద్వే లేడ్డుపాతే అతిక్కమిత్వా”తిఆదినా నయేన గరుం కత్వా వచనతో, భిక్ఖునీనం గరుకవసేనేవ తత్థ తత్థ సిక్ఖాపదానం పఞ్ఞత్తత్తా చ తదనురూపవసేనేవ అట్ఠకథాచరియేన భిక్ఖునీనం గరుం కత్వా మానత్తచరణవిధిదస్సనత్థం “యత్తకా పురేభత్తం వా”తిఆది వుత్తం. **కురున్దిఆదీసు** వుత్తవచనేన కరోన్తస్సపి దోసో నత్థీతి దస్సేతుం కేవలం

లక్ఖణమత్తమేవ వుత్తం, తదుభయమ్పి తేన తేన పరియాయేన యుజ్జతి, వినిచ్ఛయే పత్తే లక్ఖణే ఏవ ఠాతబ్బతో **కురున్ది**ఆదీసు వుత్తవచనం పచ్ఛా వుత్తం. పయోగో పన పురిమోవ. యథా చేత్థ, తథా సచే కాచి భిక్ఖునీ ద్వే లేడ్డుపాతే అనతిక్కమిత్వా అరుణం ఉట్ఠపేతి, దోసో నత్థి, తథాపి **సబ్బట్ఠకథా**సు వుత్తత్తా "పురిమమేవ ఆచిణ్ణ"న్తి వుత్తం. **పరివాసవత్తాదీన**న్తి "పరివాసనిస్సయపటిప్పస్సద్ధిఆదీనం ఉపచారసీమాయ పరిచ్ఛిన్నత్తా భిక్ఖునుపస్సయస్స ఉపచారసీమావ గహేతబ్బా, న గామో"తి లిఖితం. **'తస్మిం గామే భిక్ఖాచారో సమ్పజ్జతీ'**తిఆది పవారితవసేన వుత్తం. న హి తత్థ అన్తోగామే విహారో అత్థీ"తి చ లిఖితం, "తమ్పి తేన పరియాయేన యుజ్జతి, న అత్థతో"తి చ.

పటిచ్ఛన్నపరివాసాదికథావణ్ణనా

౧౦౮. 'విసుం మానత్తం చరితబ్బన్తి మూలాయ పటికస్సనం అకత్వా విసుం కమ్మవాచాయా"తి చ లిఖితం. "సఙ్ఘాదిసేసాపత్తీ"తి వుత్తత్తా ఏకోవ, ఏకవత్థుమ్హి ఆపన్నా సఙ్ఘాదిసేసా థుల్లచ్చయదుక్కటమిస్సకా నామ. **మక్ఖధమ్మో** నామ ఛాదేతుకామతా.

౧౪౩. ధమ్మతాతి ధమ్మతాయ, తథాతాయాతి అత్థో "అలజ్జితా"తి ఏత్థ వియ.

౧౪౮. పురిమం ఉపాదాయ ద్వే మాసా పరివసితబ్బాతి ఏత్థ "పరివసితదివసాపి గణనూపగా హోన్తీ"తి లిఖితం.

౧౮౪. తస్మిం భూమియన్తి తస్సం భూమియం. **సమ్బహులా సఙ్ఘాదిసేసా ఆపత్తియో ఆపజ్జతి పరిమాణమ్పీ**తిఆది జాతివసేనేకవచనం.

సముచ్చయక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. సమథక్ఖన్ధకవణ్ణనా

సమ్ముఖావినయకథావణ్ణనా

౧౮౬-౧౮౭. యత్థ యత్థ కమ్మవాచాయ "అయ"న్తి వా "ఇమే"తి వా సమ్ముఖానిద్దేసనియమో అత్థి, సబ్బం తం కమ్మం సమ్ముఖాకరణీయమేవ, న కేవలం తజ్జనీయాదిపఞ్చవిధమేవ. పఞ్చవిధస్సేవ పన ఉద్ధరిత్వా దస్సనం కమ్మక్ఖన్ధకే తావ తస్సేవ పాళిఆరుళ్హత్తా, చతువీసతియా పారాజికేసు విజ్జమానేసు పారాజికకణ్డే ఆగతానంయేవ చతున్నం ఉద్ధరిత్వా దస్సనం వియాతి వేదితబ్బం. తత్థ "పుగ్గలస్స సమ్ముఖతా హత్థపాసూపగమనమేవా"తి వుత్తం, తం కారణం సమ్ముఖాకరణీయస్సపి సమ్ముఖానిద్దేసనియమాభావతో. కామం అయమత్థో **కమ్మక్ఖన్ధకే**యేవ "తీహి, భిక్ఖవే, అఙ్గేహి సమన్నాగతం తజ్జనీయకమ్మం అధమ్మకమ్మఞ్చ హోతి…పే… అసమ్ముఖాకతం హోతీ"తి (చూళవ. ౪) వచనేనేవ సిద్ధో, తత్థ పన ఆపత్తి న దస్సితా. ఇధ "యో కరేయ్య, ఆపత్తి దుక్కటస్సా"తి తత్థ భవితబ్బాపత్తిదస్సనత్థం ఇదం ఆరద్ధన్తి వేదితబ్బం. "సమ్ముఖావినయపతిరూపకేన వూపసన్తమ్పి సమ్ముఖావినయేనేవ వూపసన్తగణనం గచ్ఛతీతి దస్సేతుం 'అధమ్మవాదీ పుగ్గలో'తిఆది ఆరద్ధ"న్తి వుత్తం, లిఖితఞ్చ. ఏవం వూపసన్తం సమ్ముఖావినయపతిరూపకేన వూపసన్తం నామ హోతి, న సమ్ముఖావినయేన చ అఞ్ఞేన కేనచీతి దస్సేతుం ఇదమారద్ధన్తి ఆచరియో.

సతివినయకథావణ్ణనా

౧౯౩. దబ్బస్స కమ్మవాచాయ “సఙ్ఘో ఇమం ఆయస్మన్తం దబ్బ”న్తి సమ్ముఖానిద్దేసో నత్థి, తథాపి “పఠమం దబ్బో యాచితబ్బో”తి వచనేన సమ్ముఖాకరణీయతా తస్స సిద్ధా. తథా అఞ్ఞత్థాపి యథాసమ్భవం లేసో వేదితబ్బో. సతివేపుల్లప్పత్తస్స దాతబ్బో వినయో **సతివినయో**.

అమూళ్హవినయకథావణ్ణనా

౧౯౬-౭. “యస్స ఉమ్మత్తకస్స తంతంవీతిక్కమతో అనాపత్తి, తాదిసస్సేవ అమూళ్హవినయం దాతుం వట్టతీతి అమూళ్హస్స కత్తబ్బవినయో అమూళ్హవినయో”తి లిఖితం, తం యుత్తం “సఙ్ఘో గగ్గస్స భిక్ఖునో అమూళ్హస్స అమూళ్హవినయం దేతీ”తి వచనతో. “తీణిమాని, భిక్ఖవే, అధమ్మికాని అమూళ్హవినయస్స దానానీ”తి ఇమస్స **విభఙ్గే** “న సరామీ”తి వచనం వీతిక్కమకాలం సన్ధాయ తస్స విభఙ్గస్స పవత్తత్తా. అమూళ్హవినయదానకాలే పనస్స అమూళ్హతా వినిచ్ఛితబ్బా.

పటిఞ్ఞాతకరణకథావణ్ణనా

౨౦౦. “అప్పటిఞ్ఞాయ భిక్ఖూనం కమ్మాని కరోన్తీ”తి ఆరభన్తస్స కారణం వుత్తమేవ. పటిఞ్ఞాతేన కరణం **పటిఞ్ఞాతకరణం**.

తస్సపాపియసికాకథావణ్ణనా

౨౦౭. “తీహి, భిక్ఖవే, అఙ్గేహి సమన్నాగతం తస్సపాపియసికాకమ్మ”న్తి ఆరభిత్వా పఞ్చ అఙ్గాని దస్సేత్వా పాళి గతా, “సా పేయ్యాలేన సఙ్ఖిపిత్వా గతాతి ఞాతబ్బ”న్తి లిఖితం. తథా సుక్కపక్ఖేపి.

తిణవత్థారకాదికథావణ్ణనా

౨౧౪. “సబ్బేహేవ ఏకజ్ఝం సన్నిపతితబ్బ”న్తి ఛన్దదానస్స పటిక్ఖిత్తత్తా **పవారణక్ఖన్ధకట్ఠకథాయ**ఞ్చ “భిన్నస్స హి సఙ్ఘస్స సమగ్గకరణకాలే, తిణవత్థారకసమథే, ఇమస్మిఞ్చ పవారణసఙ్గహేతి ఇమేసు తీసు ఠానేసు ఛన్దం దాతుం న వట్టతీ”తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౨౪౧) వుత్తత్తా ఇధ **ఆగన్త్వా వా ఛన్దం దత్వా పరివేణాదీసు నిసిన్నా**తి ఇదం విరుజ్ఝతి వియ ఖాయతీతి చే? న ఖాయతి అధిప్పాయఞ్ఞూనం. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – విసుజ్ఝితుకామేహి సబ్బేహేవ సన్నిపతితబ్బం, అసన్నిపతితస్స నత్థి సుద్ధి ఛన్దదాయకస్స. కేవలం తం కమ్మం సన్నిపతితానం సమ్పజ్జతి. **అట్ఠకథాయం** విసుజ్ఝితుకామానం ఛన్దం దాతుం న వట్టతీతి అధిప్పాయో. ఇతరథా పాళియా చ విరుజ్ఝతి. “ఠపేత్వా యే న తత్థ హోన్తీ”తి హి అయం పాళి సన్నిపాతం ఆగన్త్వా ఛన్దం దత్వా ఠితానం అత్థితం దీపేతి. నిస్సీమగతే సన్ధాయ వుత్తం సియాతి చే? నిస్సీమగతే ఠపేత్వా ఇధ కిం, తస్మా యో సామగ్గిఉపోసథే ఛన్దం దత్వా తిట్ఠతి చే, నానాసంవాసకభూమియంయేవ తిట్ఠతి, తస్స ఛన్దదాయకస్స పవారణసఙ్గహోపి నత్థి. యో చ తిణవత్థారకకమ్మే నాగచ్ఛతి, సో తాహి ఆపత్తీహి న సుజ్ఝతీతి వేదితబ్బం. యస్స ఏతం న రుచ్చతి , తస్స **పరివారే** వుత్తపరిసతో కమ్మవిపత్తిలక్ఖణం విరుజ్ఝతి, తత్థ హి కేవలం ఛన్దారహానం ఛన్దో అనాహటో హోతి సచే, అకతం తబ్బిపరీతేన సమ్పత్తిదీపనతోతి వుత్తం హోతి. తథా పత్తకల్లలక్ఖణమ్పి విరుజ్ఝతి. తేసు తీసు ఠానేసు కమ్మప్పత్తాయేవ సబ్బే, న తత్థ ఛన్దారహో అత్థీతి చే? న, చతువగ్గాదికరణవిభాజనే అవిసేసేత్వా ఛన్దారహస్స ఆగతత్తా, తం సామఞ్ఞతో వుత్తం. ఇదఞ్చ ఆవేణికలక్ఖణం, తేనేవ సతిపి దిట్ఠావికమ్మే ఇదం పటికుట్ఠకతం న హోతీతి చే? న,

నానత్తసభావతో. ఇధ హి యే పన "న మేతం ఖమతీ'తి అఞ్ఞమఞ్ఞం దిట్ఠావికమ్మం కరోన్తీ"తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౨౧౪) వచనతో న సఙ్ఘస్స దిట్ఠావికమ్మం కతం. తస్మిం సతి పటికుట్ఠకతమేవ హోతి. అఞ్ఞథా పుబ్బభాగా తా ఞత్తియో నిరత్థికా సియుం, న చ **పరివారట్ఠకథాయం** ఛన్దారహాధికారే నయో దిన్నో. **పవారణక్ఖన్ధకట్ఠకథాయం** "తీసు ఠానేసు ఛన్దం దాతుం న వట్టతీ"తి (మహావ॰ అట్ఠ॰ ౨౪౧) వుత్తత్తా విరుజ్ఝతీతి చే? న, అట్ఠకథాయ పమాణభావే సతి "ఇధ ఛన్దం దత్వా పరివేణాదీసు నిసిన్నా"తిఆది వచనే సుద్ధికామతో ఏవ గహితే సబ్బం న విరుజ్ఝతీతి ఏకే. "ఆగన్త్వా వా ఛన్దం దత్వా పరివేణాదీసు నిసిన్నా, తే ఆపత్తీహి న వుట్ఠహన్తీ"తి ఇదం న వత్తబ్బం. కస్మా? హేట్ఠా "సబ్బేహేవ ఏకజ్ఝం సన్నిపతితబ్బ"న్తి ఛన్దదానస్స పటిక్ఖేపవచనతో **అట్ఠకథాయం** "తీసు ఠానేసు ఛన్దం దాతుం న వట్టతీ"తి వుత్తత్తా, **అన్ధకట్ఠకథాయమ్పి** తథేవ వుత్తత్తా చాతి? న, ఏకజ్ఝమేవ కమ్మే కరీయమానే యో ఇధ "సుణాతు మే, భన్తే, సఙ్ఘో, అమ్హాకం...పే॰... గిహిపటిసంయుత్త"న్తి సాధారణఞత్తిం ఠపేత్వా పున "సుణన్తు మే, ఆయస్మన్తా"తిఆదినా అసాధారణఞత్తియో ఠపేత్వా "సుణాతు మే, భన్తే సఙ్ఘో, అమ్హాకం...పే॰... ఏవమేతం ధారయామీ"తి ఏకతోపక్ఖికానం సన్ధియా కతాయ తదనన్తరే కేనచి కరణీయేన ఛన్దం దత్వా గచ్ఛతి, తస్స ఆపత్తీహి వుట్ఠానం నత్థి. అపరేసమ్పి ఏకతోపక్ఖికానం అబ్భన్తరే ఠితత్తా విభూతత్తా కరణస్స అయమత్థోవ వుత్తో. సాధారణవసేన దుతియాయ ఞత్తియా ఠపితాయ యే తస్మిం ఖణే ఞత్తిదుతియకమ్మవాచాసు అనారద్ధాసు, అపరియోసితాసు వా ఛన్దం దత్వా గచ్ఛన్తి, తేసమ్పి న వుట్ఠాతి ఏవ. **యే న తత్థ హోన్తీ**తి పదస్స చ యే వుత్తప్పకారేన నయేన తత్థ న హోన్తీతి అత్థో గహేతబ్బో. వుత్తప్పకారత్థదీపనత్థఞ్చ **అట్ఠకథాయం** "ఛన్దం దత్వా పరివేణాదీసు నిసిన్నా"తి ఇదమేవ అవత్వా "యే పన తేహి వా సద్ధిం ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వాపి తత్థ అనాగతా, ఆగన్త్వా వా ఛన్దం దత్వా పరివేణాదీసు నిసిన్నా"తి వుత్తం, ఏవం పుబ్బేనాపరం సన్ధీయతి. "**పాళియా** చ తత్థ దిట్ఠావికమ్మేన కమ్మస్స అకుప్పతా వేదితబ్బా"తి వుత్తం.

అధికరణకథావణ్ణనా

౨౨౦. చిత్తుప్పాదో వివాదో. వివాదసద్దోపి కారణూపచారేన కుసలాదిసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. తం సన్ధాయ "**సమథేహి చ అధికరణీయతాయ అధికరణ**"న్తి వుత్తం. అథ వా వివాదహేతుభూతస్స చిత్తుప్పాదస్స వూపసమేన సమ్భవస్స సద్దస్సపి వూపసమో హోతీతి చిత్తుప్పాదస్సపి సమథేహి అధికరణీయతా పరియాయో సమ్భవతి. "కుసలచిత్తా వివదన్తీ"తి వుత్తవివాదేపి "విపచ్చతాయ వోహారో"తి వుత్తం, న వుత్తవచనహేతువసేనాతి వేదితబ్బం.

౨౨౨. "ఆపత్తిఞ్హి ఆపజ్జన్తో కుసలచిత్తో వా"తి వచనతో కుసలమ్పి సియాతి చే? న తం ఆపత్తాధికరణం సన్ధాయ వుత్తం, యో ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, సో తీసు చిత్తేసు అఞ్ఞతరచిత్తసమఙ్గీ హుత్వా ఆపజ్జతీతి దస్సనత్థం "యం కుసలచిత్తో ఆపజ్జతీ"తిఆది వుత్తం. యో "పఞ్ఞత్తిమత్తం ఆపత్తాధికరణ"న్తి వదేయ్య, తస్స అకుసలాదిభావోపి ఆపత్తాధికరణస్స న యుజ్జతేవ వివాదాధికరణాదీనం వియాతి చే? న, "నత్థాపత్తాధికరణం కుసల"న్తి ఇమినా విరోధసమ్భవతో. **అనుగణ్ఠిపదే** పన "ఆపత్తాధికరణం నామ తథాపవత్తమానఅకఉసలచిత్తుప్పాదరూపక్ఖన్ధానమేతం అధివచనం. అవసిట్ఠేసు కుసలాబ్యాకతపఞ్ఞత్తీసు 'ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం సియా అబ్యాకత'న్తి వచనతో పఞ్ఞత్తితావ పటిసిద్ధా కుసలత్తికే అపరియాపన్నత్తా. కుసలపటిసేధేనేవ తేన సమానగతికత్తా కిరియాబ్యాకతానమ్పి పటిసేధో వేదితబ్బో, కిరియాబ్యాకతానం వియ అనుగమనతో విపాకాబ్యాకతానమ్పి పటిసేధో కతోవ హోతి, తథాపి అబ్యాకతసామఞ్ఞతో రూపక్ఖన్ధేన సద్ధిం విపాకకిరియాబ్యాకతానమ్పి అధివచనన్తి వేదితబ్బ"న్తి వుత్తం. తత్థ "కుసలచిత్తం అఙ్గం హోతీ"తి వినయే అపకతఞ్ఞునో

సన్ధాయ వుత్తం అబ్బోహారికతరణాదికే సతి. **తస్మా**తి యస్మా “నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల”న్తి వత్తుం న సక్కా, తస్మా కుసలచిత్తం అఙ్గం న హోతీతి అత్థో. యది ఏవం కస్మా “తిచిత్తం తివేదన”న్తి వుచ్చతీతి చే? తం దస్సేతుం “**నయిద**”న్తిఆది ఆరద్ధన్తి ఏకే. ఆపత్తిసముట్ఠాపకచిత్తం అఙ్గప్పహోనకచిత్తం నామ. “**ఏకన్తతో**తి యేభుయ్యేనాతి అత్థో, ఇతరథా విరుజ్ఝతి. కస్మా? ‘యస్సా సచిత్తకపక్ఖే చిత్తం అకుసలమేవ హోతీ’తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా) వుత్తత్తా”తి వదన్తి. తేన కిం? విపాకో నత్థి, కస్మా? ఏకన్తాకుసలత్తా, తస్మా కథావ తత్థ నత్థి. యత్థ పన అత్థి, తం దస్సేన్తో “**యం పన పణ్ణత్తివజ్జ**”న్తిఆదిమాహ. **అసఞ్చిచ్చ పన కిఞ్చి అజానన్తస్స...పే॰... అబ్యాకతం హోతీ**తి భిక్ఖుమ్హి కమ్మట్ఠానగతచిత్తేన నిపన్నే, నిద్దాయన్తే వా మాతుగామో చే సేయ్యం కప్పేతి, తస్స భిక్ఖునో విజ్జమానమ్పి కుసలచిత్తం ఆపత్తియా అఙ్గం న హోతి, తస్మా తస్మిం ఖణే సేయ్యాకారేన వత్తమానరూపమేవ ఆపత్తాధికరణం నామ. భవఙ్గచిత్తే విజ్జమానేపి ఏసేవ నయో. తస్మిఞ్హి ఖణే ఉట్ఠాతబ్బే జాతే అనుట్ఠానతో రూపక్ఖన్ధోవ ఆపత్తి నామ, న విపాకేన సద్ధిం. సచే పన వదేయ్య, తస్స ఏవంవాదినో అచిత్తకానం కుసలచిత్తం ఆపజ్జేయ్య. కిం వుత్తం హోతి? ఏళకలోమం గహేత్వా కమ్మట్ఠానమనసికారేన తియోజనం అతిక్కమన్తస్స, పణ్ణత్తిం అజానిత్వా పదసో ధమ్మం వాచేన్తస్స చ ఆపజ్జితబ్బాపత్తియా కుసలచిత్తం ఆపజ్జేయ్యాతి. ఆపజ్జతియేవాతి చే? నాపజ్జతి. కస్మా? “నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల”న్తి వచనతో.

చలితో కాయో, పవత్తా వాచా, **అఞ్ఞతరమేవ అఙ్గ**న్తి అఞ్ఞతరమేవ ఆపత్తీతి అత్థో. కేవలం పఞ్ఞత్తియా అకుసలాదిభావాసమ్భవతో ఆపత్తితా న యుజ్జతి. ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో తీసు అఞ్ఞతరసమఙ్గీ హుత్వా ఆపజ్జతీతి దస్సనత్థం “**యం కుసలచిత్తో**”తిఆది వుత్తం. తస్సత్థో – పథవీఖణనాదీసు కుసలచిత్తక్ఖణే వీతిక్కమవసేన పవత్తరూపసమ్భవతో కుసలచిత్తో వా అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతి. తథా అబ్యాకతచిత్తో వా అబ్యాకతరూపసఙ్ఖాతం అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతి, పాణాతిపాతాదీసు అకుసలచిత్తో వా అకుసలాపత్తిం ఆపజ్జతి, రూపం పనేత్థ అబ్బోహారికం. సుపినపస్సనకాలాదీసు పాణాతిపాతాదిం కరోన్తో సహసేయ్యాదివసేన ఆపజ్జితబ్బాపత్తిం ఆపజ్జన్తో అకుసలచిత్తో అబ్యాకతాపత్తిం ఆపజ్జతీతి వేదితబ్బో. **ఇదం వుచ్చతి ఆపత్తాధికరణం అకుసల**న్తి అకుసలచిత్తుప్పాదో. **పోరాణగణ్ఠిపదేసు** పన “పుథుజ్జనో కల్యాణపుథుజ్జనో సేక్ఖో అరహాతి చత్తారో పుగ్గలే దస్సేత్వా తేసు అరహతో ఆపత్తాధికరణం అబ్యాకతమేవ, తథా సేక్ఖానం, తథా కల్యాణపుథుజ్జనస్స అసఞ్చిచ్చ వీతిక్కమకాలే అబ్యాకతమేవ. ఇతరస్స అకుసలమ్పి హోతి అబ్యాకతమ్పి. యస్మా చస్స సఞ్చిచ్చ వీతిక్కమకాలే అకుసలమేవ హోతి, తస్మా వుత్తం ‘నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల’న్తి. సబ్బత్థ అబ్యాకతం నామ తస్స విపాకాభావమత్తం సన్ధాయ ఏవంనామకం జాత”న్తి లిఖితం, విచారేత్వా గహేతబ్బం.

౨౨౪. వివాదో వివాదాధికరణన్తి యో కోచి వివాదో, సో సబ్బో కిం వివాదాధికరణం నామ హోతీతి ఏకపుచ్ఛా. “**వివాదో అధికరణ**న్తి వివాదాధికరణమేవ వివాదో చ అధికరణఞ్చాతి పుచ్ఛతి. తదుభయం వివాదాధికరణమేవాతి పుచ్ఛతీతి వుత్తం హోతీ”తి **పోరాణగణ్ఠిపదే** వుత్తం. కేసుచి పోత్థకేసు అయం పుచ్ఛా నత్థి. యది ఏవం ఇమాయ న భవితబ్బం వివాదో వివాదాధికరణం, వివాదాధికరణం వివాదో, వివాదాధికరణం వివాదో చేవ అధికరణఞ్చాతి పఞ్చపఞ్హాహి భవితబ్బం సియా. కేసుచి పోత్థకేసు తిస్సో, కేసుచి చతస్సో, పఞ్చ నత్థి. తత్థ ద్వే విభత్తా. ఇతరాసు **అధికరణం వివాదో**తి యం కిఞ్చి అధికరణం, వివాదసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతి, **వివాదో అధికరణ**న్తి యో కోచి వివాదో, సో సబ్బో అధికరణసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతీతి పుచ్ఛతి. ఏస నయో సబ్బత్థ.

౨౨౮. సమ్ముఖావినయస్మిన్తి సమ్ముఖావినయభావే.

౨౩౦. ‘‘**అన్తరేనాతి** కారణేనా’’తి లిఖితం.

౨౩౩. ఉబ్బాహికాయ ఖియ్యనకే పాచిత్తి న వుత్తా తత్థ ఛన్దదానస్స నత్థితాయ.

౨౩౬. **తస్స ఖో ఏతన్తి** ఏసోతి అత్థో ‘‘ఏతదగ్గ’’న్తి ఏత్థ వియ.

౨౩౮. ‘‘కా చ తస్స పాపియసికా’’తి కిర పాఠో.

౨౪౨. ‘‘కిచ్చమేవ కిచ్చాధికరణ’’న్తి వచనతో అపలోకనకమ్మాదీనమేతం అధివచనం, తం వివాదాధికరణాదీని వియ సమథేహి సమేతబ్బం న హోతి, కిన్తు సమ్ముఖావినయేన సమ్పజ్జతీతి అత్థో.

సమథక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకవణ్ణనా

ఖుద్దకవత్థుకథావణ్ణనా

౨౪౪. పుథుపాణినా కత్తబ్బం కమ్మం **పుథుపాణికం**.

౨౪౫. ‘‘కణ్ణతో నిక్ఖన్తముత్తోలమ్బకాదీనం కుణ్డలాదీన’’న్తి లిఖితం. ‘‘కాయూర’’న్తి పాళిపాఠో. ‘‘కేయూరాదీనీ’’తి ఆచరియేనుద్ధటం.

౨౪౮. ‘‘**సాధుగీతం** నామ పరినిబ్బుతట్ఠానే గీత’’న్తి లిఖితం. **దన్తగీతం** గాయితుకామానం వాక్కరణీయం. దన్తగీతస్స విభావనత్థం ‘‘**యం గాయిస్సామా**’’తిఆదిమాహ.

౨౪౯. **చతురస్సవత్తం** నామ చతుప్పాదగాథావత్తం. ‘‘తరఙ్గవత్తాదీని ఉచ్చారణవిధానాని నట్ఠపయోగానీ’’తి లిఖితం. **బాహిరలోమి**న్తి భావనపుంసకం, యథా తస్స ఉణ్ణపావారస్స బహిద్ధా లోమాని దిస్సన్తి, తథా ధారేన్తస్స దుక్కటన్తి వుత్తం హోతి.

౨౫౧. **విరూపక్ఖేహీ**తిఆది సహయోగకరణవచనం. **సరబూ**తి గేహగోళికా. సా కిర సేతా సవిసా హోతి. **సోహ**న్తి యస్స మే ఏతేహి మేత్తం, సోహం నమో కరోమి భగవతోతి సమ్బన్ధో. **అఞ్ఞమ్పి…పే.… ఛేతబ్బమ్పీ**తి రాగానుసయే.

౨౫౨. **ఉట్ఠిత్వా**తి పక్ఖిపిత్వా. **ఓతరతూ**తి ఇద్ధియా ఓతారేత్వా గణ్హాతు. **అనుపరియాయీ**తి అనుపరిబ్బమి.

౨౫౩. **న అచ్ఛుపియన్తీ**తి న లగ్గన్తి. **రూపకాకిణ్ణానీ**తి ఇత్థిరూపాదీహి వోకిణ్ణాని.

౨౫౪. **ఆలిన్దకమిడ్ఢికాదీన**న్తి పముఖమిడ్ఢికాదీనం. **పరివత్తేత్వా తత్థేవా**తి ఏత్థ ‘‘పరివత్తేత్వా తతియవారే తత్థేవ మిడ్ఢియా పతిట్ఠాతీ’’తి లిఖితం. **పరిభణ్డం** నామ గేహస్స బహి కుట్టపాదస్స థిరభావత్థం కతా తనుకమిడ్ఢికా వుచ్చతి. ఏత్థ ‘‘**పరివట్టిత్వా పత్తో భిజ్జతీ**తి అధికరణభేదాసఙ్ఖాయ అభావే ఠానే ఠపేతుం వట్టతీ’’తి లిఖితం. పత్తమాళకో వట్టిత్వా పత్తానం

అపతనత్థం వట్టం వా చతురస్సం వా ఇట్ఠకాదీహి పరిక్ఖిపిత్వా మాళకచ్ఛన్నేన కతో. “పత్తమణ్డలికా పత్తపచ్ఛికా తాలపత్తాదీహి కతా”తి చ లిఖితం. మిడ్ఢన్తే ఆధారకే ఠపేతుం వట్టతి పత్తసన్ధారణత్థం వుత్తత్తా. మఞ్చే ఆధారకేపి న వట్టతి నిసీదనపచ్చయా వారితత్తా. ఆసన్నభూమికత్తా **ఓలమ్బేతుం వట్టతి**.

౨౫౫. “అంసకూటే లగ్గేత్వాతి వచనతో అగ్గహత్థే లగ్గేత్వా అజ్కే ఠపేతుం న వట్టతీ”తి కేచి వదన్తి, న సున్దరం, ‘‘**న కేవలం యస్స పత్తో**’’తిఆది యది హత్థేన గహితపత్తే భేదసఞ్ఞా, పగేవ అఞ్ఞేన సరీరావయవేనాతి కత్వా వుత్తం. **పాళియం** పన పచురవోహారవసేన వుత్తం. ఘటికపాలమయం **ఘటికటాహం**. **ఛవసీసస్స పత్త**న్తి “సిలాపుత్తకస్స సరీరం, ఖీరస్స ధారాతిఆదివోహారవసేన వుత్తం. మఞ్చే నిసీదితుం ఆగతోతి అత్థో. ‘‘**పిసాచిల్లికా**తి పిసాచదారకా”తిపి వదన్తి. **దిన్నకమేవ** పటిగ్గహితమేవ. **చబ్బేత్వా**తి ఖాదిత్వా. అట్ఠికాని చ కణ్టకాని చ **అట్ఠికకణ్టకాని**. “ఏతేసు సబ్బేసు పణ్ణత్తిం జానాతు వా, మా వా, ఆపత్తియేవా”తి లిఖితం.

౨౫౬. **విప్ఫాళేత్వా**తి ఫాళేత్వా. **కిణ్ణేన పూరేతు**న్తి సురాకిణ్ణేన పూరేతుం. **బిదలకం** నామ దిగుణకరణసఙ్ఖాతస్స కిరియావిసేసస్స అధివచనం. కస్స దిగుణకరణం? యేన కిలఞ్జాదినా మహన్తం కథినమత్థతం, తస్స. తఞ్హి దణ్డకథినప్పమాణేన పరియన్తే సంహరిత్వా దిగుణం కాతబ్బం. అఞ్ఞథా ఖుద్దకచీవరస్స అనువాతపరిభణ్డాదివిధానకరణే హత్థస్స ఓకాసో న హోతి. సలాకాయ సతి ద్విన్నం చీవరానం అఞ్ఞతరం ఞత్వా సిబ్బితాసిబ్బితం సుఖం పఞ్ఞాయతి. దణ్డకథినే కతే న బహూహి సహాయేహి పయోజనం. “అసంకుటిత్వా చీవరం సమం హోతి. కోణాపి సమా హోన్తీ”తి లిఖితం, “హలిద్దిసుత్తేన సఞ్ఞాకరణ”న్తి వుత్తత్తా హలిద్దిసుత్తేన చీవరం సిబ్బేతుమ్పి వట్టతీతి సిద్ధం. తత్థ హి కేచి అకప్పియసఞ్ఞినో. పటిగ్గహో నామ అఙ్గులికోసో.

౨౫౭-౮. **పాతీ**తి పటిగ్గహసణ్ఠానం. **పటిగ్గహత్థవిక**న్తి అఙ్గులికోసత్థవికం. సూచిసత్థకానం పుబ్బే ఆవేసనత్థవికాయ అనుఞ్ఞాతత్తా ‘‘**అనుజానామి, భిక్ఖవే, భేసజ్జత్థవిక**’’న్తి వుత్తం. ఏత్థ సూచిసత్థకాదీనిపి ఠపేతబ్బానీతి నిదానం సూచేతి. సచేపి ఉపనన్దో భిక్ఖు అలజ్జీ, తథాపి సన్తకమేతం అమూలచ్ఛేదకతభిక్ఖునో లజ్జినోపి సమానస్స కప్పతీతి యుజ్జతి. **న సమ్మతీ**తి న పహోతి.

౨౬౦-౧. బహి కుట్టస్స సమన్తతో నీచవత్థుకం కత్వా ఠితం ‘‘**మణ్డలిక**’’న్తి వుచ్చతి. జన్తాఘరప్పటిచ్ఛాదినా ఛన్నస్స నగ్గియం యస్స న పఞ్ఞాయతి, తస్సేవ పరికమ్మం కాతబ్బం. ఏస నయో ఉదకవత్థపటిచ్ఛాదీసుపి.

౨౬౨-౩. **పణియా** నామ పణియకారకా. **ఆకడ్ఢనయన్తం** ఆకడ్ఢియమానం కూపస్స ఉపరిభాగే పరిబ్భమతి. **అరహటఘటియన్తం** సకటచక్కసణ్ఠానయన్తం. తస్స అరే అరే ఘటికాని బన్ధిత్వా ఏకేన, ద్వీహి వా పరిబ్భమియమానస్స ఉదకనిబ్బాహనం వేదితబ్బం. **ఆవిద్ధపక్ఖపాసం** నామ యత్థ మణ్డలాకారేన పక్ఖపాసా బజ్ఝన్తి ఆవిద్ధవత్థతా వియ ఆవిద్ధపక్ఖపాసకా. పుబ్బే పత్తసగ్గోపనత్థం, ఇదాని ఠపేతబ్బం భుఞ్జితుం ఆధారకో అనుఞ్ఞాతో.

౨౬౪. **పరగలం గచ్ఛతీ**తి ఇమస్స పయోగాభావా వట్టతి. **కమ్మసతేనా**తి మహతా ఉస్సాహేన.

౨౬౫-౮. **లోహభణ్డం** నామ కంసతో సేసలోహభణ్డం. **ముద్దికకాయబన్ధనం** నామ చతురస్సం అకత్వా సజ్జితం. **పామఙ్గదసా** చతురస్సా. **ముదిఙ్గసణ్ఠానేనా**తి సఙ్ఘాటియా ముదిఙ్గసిబ్బనాకారేన వరకసీసాకారేన. **పవనన్తో**తి పాసన్తో.

“దసామూల”న్తి చ లిఖితం. అకాయబన్ధనేన సఞ్చిచ్చ వా అసఞ్చిచ్చ వా గామప్పవేసనే ఆపత్తి. “సరితట్ఠానతో బన్ధిత్వా పవిసితబ్బం, నివత్తితబ్బం వా”తి లిఖితం.

౨౭౯. సత్తగ్గలం వా అట్ఠగ్గలం వాతి ఏత్థ “సుగతగ్గలేనా”తి అవుత్తత్తా పకతిఅగ్గలేన సారుప్పత్థాయ వడ్ఢేత్వాపి కరోన్తి చే, న దోసో.

౨౮౦. తాలవణ్టాకారేన సీహళిత్థీనం వియ.

ఖుద్దకవత్థుక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనా

విహారానుజాననకథావణ్ణనా

౨౯౪. నిలీయన్తి భిక్ఖూ ఏత్థాతి విహారాదయో **లేణాని** నామ. ఆగత-వచనేన తస్సాగతసఞ్ఞోవ సామీ, న అనాగతోతి కేచి, తం న యుజ్జతి సమానలాభకతికాయ సిద్ధత్తా.

౨౯౬-౭. దీపినఙ్గుట్ఠేనాతి ఏత్థ “దీపినా అకప్పియచమ్మం దస్సేతీ”తి లిఖితం. **థమ్భకవాతపానం** నామ తిరియం దారూని అదత్వా ఉజుకం ఠితేహేవ దారూహి కత్తబ్బం. భిసీనం అనుఞ్ఞాతం వట్టతీతి బిమ్బోహనే వట్టతీతి అత్థో. తూలపూరితం భిసిం అపస్సయితుం న వట్టతి ఉణ్ణాదీనంయేవ అనుఞ్ఞాతత్తా. నిసీదననిపజ్జనం సన్ధాయ వుత్తం, తస్మా అపస్సయితుం వట్టతీతి చే? అకప్పియన్తి న వట్టతీతి కేచి. యది ఏవం అకప్పియమఞ్చఞ్చ అపస్సయితుం న వట్టేయ్య. యస్మా వట్టతి, తస్మా దోసో నత్థి. అపిచ గిలానస్స బిమ్బోహనం నిపజ్జితుమ్పి అనుఞ్ఞాతం, తస్మా భిసిపి వట్టతి అపస్సయితుం. ఆచరియా చ అనుజానన్తి, వళఞ్జేన్తి చాతి ఏకే. సిమ్బలితూలసుత్తేన సిబ్బితం చీవరం వట్టతి. కస్మా? కప్పాసస్స అనులోమతో. “అక్కఫలసుత్తమయమ్పి అక్కవాకమయమేవ పటిక్ఖిత్త”న్తి తే ఏవ వదన్తి.

౨౯౮. అనిబన్ధనీయో అలగ్గో. **పటిబాహేత్వాతి** మట్ఠం కత్వా. “సేతవణ్ణాదీనం యథాసఙ్ఖ్యం ఇక్కాసాదయో బన్ధనత్థం వుత్తా”తి లిఖితం.

౩౦౦. పకుట్టం సమన్తతో ఆవిద్ధపముఖం.

౩౦౩. సుధాలేపోతి సుధామత్తికాలేపో.

౩౦౫. ఆసత్తి తణ్హా. **సన్తిం** అదరం.

౩౦౭. కేతున్తి కయేన గహేతుం.

౩౦౮. చితాతి ఇట్ఠకాయో కబళేన నిద్ధమనవసేన ఛిన్దిత్వా కతాతి అత్థో.

౩౧౦. ఛబ్బగ్గియానం భిక్ఖూనం అన్తేవాసికాతి ఏత్థ వీసతివస్సం అతిక్కమిత్వా ఛబ్బగ్గియా ఉప్పన్నా. "ఆరాధయింసు మే భిక్ఖూ చిత్త"న్తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౨౫) వుత్తత్తా అఞ్ఞస్మిం కాలే సావత్థిగమనే ఉప్పన్నం వత్థుం ఇధ ఆపత్తిదస్సనత్థం ఆహరిత్వా వుత్తన్తి యుత్తం వియ, విచారేత్వా గహేతబ్బం. **వుద్ధన్తి** వుద్ధతరం.

౩౧౩. సన్థరేతి తిణసన్థరాదయో.

సేనాసనగ్గాహకథావణ్ణనా

౩౧౮. "**సేయ్యగ్గేనాతి** మఞ్చట్ఠానపరిచ్ఛేదేన. **విహారగ్గేనాతి** ఓవరకగ్గేనా"తి లిఖితం. **థావరాతి** నియతా. **పచ్చయేనేవ హి తన్తి** తస్మిం సేనాసనే మహాథేరా తస్స పచ్చయస్స కారణా అఞ్ఞత్థ అగన్త్వా వసన్తాయేవ నం పటిజగ్గిస్సన్తీతి అత్థో. అఘట్టనకమ్మం దస్సేతుం "**న తత్థ మనుస్సా**"తిఆదిమాహ. "వితక్కం ఛిన్దిత్వా సుద్ధచిత్తేన గమనవత్తేనేవ గన్తబ్బ"న్తి పాఠో. **ముద్దవేదికా** నామ చేతియస్స హమ్మియవేదికా. **పటిక్కమ్మాతి** అపసక్కిత్వా. సమానలాభకతికా మూలావాసే సతి సియా, మూలావాసవినాసేన కతికాపి వినస్సతి. సమానలాభ-వచనం సతి ద్వీసు, బహూసు వా యుజ్జతి, తేనేవ ఏకస్మిం అవసిట్ఠేతి నో మతి. తావకాలికం కాలేన మూలచ్ఛేదనవసేన వా అఞ్ఞేసం వా కమ్మం అఞ్ఞస్స సియా నావాయం సఙ్గమోతి ఆచరియో. **పుగ్గలవసేనేవ కాతబ్బన్తి** అపలోకనకాలే సఙ్ఘో వస్సంవుత్థభిక్ఖూనం పాటేక్కం "ఏత్తకం వస్సావాసికం వత్థం దేతి, రుచ్చతి సఙ్ఘస్సా"తి పుగ్గలమేవ పరామసిత్వా దాతబ్బం, న సఙ్ఘవసేన కాతబ్బం. న సఙ్ఘో సఙ్ఘస్స ఏత్తకం దేతీతి. "ఏకస్మిం ఆవాసే సఙ్ఘస్స కమ్మం కరోతీ'తి వచనతో సఙ్ఘవసేన కాతబ్బ"న్తి లిఖితం. న హి తథా వుత్తే సఙ్ఘస్స కిఞ్చి కమ్మం కతం నామ హోతి. "సమ్మతసేనాసనగ్గాహాపకతో అఞ్ఞేన గాహితేపి గాహో రుహతి అగ్గహితుపజ్ఝాయస్స ఉపసమ్పదా వియా"తి లిఖితం. "కమ్మవాచాయపి సమ్ముతి వట్టతీ"తి లిఖితం.

అట్ఠపి సోళసపి జనేతి ఏత్థ కిం విసుం విసుం, ఉదాహు ఏకతోతి? ఏకతోపి వట్టతి. న హి తే తథా సమ్మతా సఙ్ఘేన కమ్మకతా నామ హోన్తి , తేనేవ **సత్తసతికక్ఖన్ధకే** ఏకతో అట్ఠ జనా సమ్మతాతి. **తేసం సమ్ముతి కమ్మవాచాయపీతి** ఇత్తిదుతియకమ్మవాచాయపి. అపలోకనకమ్మస్స వత్థూహి సా ఏవ కమ్మవాచా లబ్భమానా లబ్భతి, తస్సా చ వత్థూహి అపలోకనకమ్మమేవ లబ్భమానం లబ్భతి, న అఞ్ఞన్తి వేదితబ్బం. ఇమం నయం మిచ్ఛా గణ్హన్తో "అపలోకనకమ్మం ఞత్తిదుతియకమ్మం కాతుం, ఞత్తిదుతియకమ్మఞ్చ అపలోకనకమ్మం కాతుం వట్టతీ"తి గణ్హాతి, ఏవఞ్చ సతి కమ్మసఙ్కరదోసో ఆపజ్జతి. **మగ్గో పోక్ఖరణీతి** ఏత్థ **మగ్గో** నామ మగ్గే కతదీఘసాలా, **పోక్ఖరణీతి** నహాయితుం కతపోక్ఖరణీ. **ఏతాని హి అసేనాసనానీతి** ఏత్థ భత్తసాలా న ఆగతా, తస్మా తం సేనాసనన్తి చే? సాపి ఏత్థేవ పవిట్ఠా వాసత్థాయ అకతత్తా. భోజనసాలా పన ఉభయత్థ నాగతా. కిఞ్చాపి నాగతా, ఉపరి "భోజనసాలా పన సేనాసనమేవా"తి (చూళవ॰ అట్ఠ॰ ౩౧౮) వుత్తత్తా సేనాసనం. "కప్పియకుటి చ ఏత్థ కాతబ్బా"తి వదన్తి, తం నేతి ఏకే. రుక్ఖమూలవేళుగుమ్బా ఛన్నా కవాటబద్ధావ సేనాసనం. "**అలాభకేసు ఆవాసేసూతి** అలాభకేసు సేనాసనేసూ"తి లిఖితం, తం యుత్తం. న హి పాటేక్కం సేనాసనం హోతి. **తం సఞ్ఞాపేత్వాతి** ఏత్థ పఞ్ఞత్తిం అగచ్ఛన్తే బలక్కారేనపి వట్టతి. **అయమ్పీతి** పచ్చయోపి.

ఉపనిబన్ధిత్వాతి తస్స సమీపే రుక్ఖమూలాదీసు వసిత్వా తత్థ వత్తం కత్వాతి అధిప్పాయో. పరియత్తిపటిపత్తిపటివేధవసేన **తివిధమ్పి**. "దసకథావత్థుకం దసఅసుభం దసఅనుస్సతి"న్తి పాఠో. "**పఠమభాగం ముఞ్చిత్వాతి** ఇదం చే పఠమగాహితవత్థుతో మహగ్ఘం హోతీ"తి లిఖితం. **ఛిన్నవస్సానం వస్సావాసికం** నామ పుబ్బే

గహితవస్సావాసికానం పచ్ఛా ఛిన్నవస్సానం. **భతినివిట్ఠ**న్తి భతిం కత్వా వియ నివిట్ఠం పరియిట్ఠం. ‘‘**సఙ్ఘికం పన...పే... విబ్భన్తోపి లభతేవా**’’తి ఇదం తత్రుప్పాదం సన్ధాయ వుత్తం. ఇమినా అపలోకనమేవ పమాణం, న గాహోపనన్తి కేచి. వినయధరా పన “అమ్హాకం విహారే వస్సం ఉపగతానం ఏకేకస్స తిచీవరం సఙ్ఘో దస్సతీ’తిఆదినా అపలోకితేపి అభాజితం విబ్భన్తకో న లభతి. ‘అపలోకనకమ్మం కత్వా గాహిత’న్తి వుత్తత్తా, ‘అభాజితే విబ్భమతీ’తి ఏవం పుబ్బే వుత్తత్తా చా”తి వదన్తి. ‘‘**పచ్చయవసేనా**తి గహపతికం వా అఞ్ఞం వా వస్సావాసికం పచ్చయవసేన గాహిత”న్తి లిఖితం. ‘‘**ఏకమేవ వత్థం దాతబ్బ**న్తి తత్థ నిసిన్నానం ఏకమేకం వత్థం పాపుణాతీ”తి లిఖితం. **దుతియో థేరాసనే**తి అనుభాగో. పఠమభాగో అఞ్ఞథా థేరేన గహితోతి జానితబ్బం.

ఉపనన్దవత్థుకథావణ్ణనా

౩౨౦. తివస్సన్తరేనాతి తిణ్ణం వస్సానం అన్తో ఠితేన. హత్థిమ్హి నఖో అస్సాతి **హత్థినఖో**. పాసాదస్స నఖో నామ హేట్ఠిమపరిచ్ఛేదో. **గిహివికటనీహారేనా**తి గిహీహి కతనీహారేనేవ. “తేహి అత్థరిత్వా దిన్నానేవ నిసీదితుం లబ్భన్తి, న భిక్ఖునా సయం అత్థరిత్వా విస్సజ్జితబ్బం సఙ్ఘేన అత్థరాపేత్వా వా”తి లిఖితం.

అవిస్సజ్జియవత్థుకథావణ్ణనా

౩౨౧. “న విస్సజ్జేతబ్బం సఙ్ఘేన వా గణేన వా పుగ్గలేన వా”తి వచనం “యం అగరుభణ్డం విస్సజ్జియం వేభఙ్గియం సఙ్ఘికం, తం గణో చే తస్మిం ఆవాసే వసతి పుగ్గలోపి వా, గణేన వా పుగ్గలేన వా విస్సజ్జితం సఙ్ఘేన విస్సజ్జితసదిసమేవ హోతీ”తి **అట్ఠకథాయం** వుత్తవచనం సాధేతి, అఞ్ఞథా ఏత్థ గణపుగ్గలగ్గహణం నిరత్థకం. **అరఞ్జరో** ఉదకచాటి, అలఞ్జరో, బహుఉదకగణ్హనకోతి అత్థో. “వట్టచాటి వియ హుత్వా థోకం దీఘముఖో మజ్ఝే పరిచ్ఛేదం దస్సేత్వా కతో”తి లిఖితం. మంసదిబ్బధమ్మబుద్ధసమన్తచక్ఖువసేన **పఞ్చ**.

గరుభణ్డేన చ గరుభణ్డన్తి సంహారిమం సన్ధాయ వుత్తం. **పత్తచీవరం నిక్ఖిపితు**న్తి అట్టకచ్ఛన్నేన కతే మఞ్చే. **వట్టలోహం** నామ పీతవణ్ణం. **పారిహారియం న వట్టతీ**తి ఆగన్తుకస్స అదత్వా పరిచారికహత్థతో అత్తనో నామం లిఖాపేత్వా గహేత్వా యథాసుఖం పరిహరితుం న వట్టతి. ‘‘**గిహివికటనీహారేనేవా**తి యావ అత్తనో కమ్మనిబ్బత్తి, తావ గహేత్వా దేతీ”తి లిఖితం. **సిఖరం** నామ యేన పరిబ్భమన్తా ఛిన్దన్తి. **పత్తబన్ధకో** నామ పత్తస్స గణ్ఠిఆదికారకో. “పటిమానం సువణ్ణాదిపత్తకారకో”తిపి వదన్తి. ‘‘**అడ్ఢబాహూ**తి కప్పరతో పట్ఠాయ యావ అంసకూట”న్తి లిఖితం. **ఇతో పట్ఠాయా**తి ఇమం పాళిం ఆదిం కత్వా. **దణ్డముగ్గరో** నామ యేన రజితచీవరం పోథేన్తి. ‘పచ్చత్థరణగతిక’న్తి వుత్తత్తా, “తమ్పి గరుభణ్డమేవా”తి వుత్తత్తా చ **అపి**-సద్దేన పావారాదిపచ్చత్థరణం సబ్బం గరుభణ్డమేవా”తి వదన్తి. ఏతేనేవ సుత్తేన అఞ్ఞథా అత్థం వత్వా “పావారాదిపచ్చత్థరణం న గరుభణ్డం, భాజనీయమేవ, సేనాసనత్థాయ దిన్నపచ్చత్థరణమేవ గరుభణ్డ”న్తి వదన్తి, ఉపపరిక్ఖితబ్బం. **గణ్ఠికా**తి చీవరగణ్ఠికా. **భిఞ్ఛకో** నామ సరకో.

నవకమ్మదానకథావణ్ణనా

౩౨౩-౪. అగ్గళబన్ధసూచిద్వారకరణమత్తేనపి. ‘‘**కపోతభణ్డికా** నామ వళభియా ఉపరి ఠపేతబ్బవలయం వా తిణచ్ఛదనగేహస్స పిట్ఠివంసస్స హేట్ఠా ఠపేతబ్బం వా ఉభయమస్స గతా దారూ”తి లిఖితం. **కారన్తరా**తి తదా పున

పవిసట్ఠం పుబ్బపయోజితానానం వచనపాతసేనాసనవాసో. న పన పతిసట్ఠతోతి దట్ఠబ్బం. సబ్బత్థ వినట్ఠవాసో న చ పటిసేధకో హోతీతి దట్ఠబ్బో. ద్వారవాతపానాదీని అపహరిత్వా దాతుం అసక్కుణేయ్యతో ‘‘**పటిదాతబ్బానియేవా**’’తి వుత్తం. గోపానసిఆదయో దేన్తస్స విహారో పలుజ్జతీతి ‘‘**మూలం వా దాతబ్బ**’’న్తిఆది వుత్తన్తి ఏకే. ‘‘సేవాసికా పకతియా అనత్థతాయ భూమియా ఠపేన్తి చే, తేసమ్పి అనాపత్తియేవా’’తి లిఖితం. ‘‘ద్వారవాతపానాదయో అపరికమ్మకతాపి అపటిచ్ఛాదేత్వా న అపస్సయితబ్బా’’తి లిఖితం.

సఙ్ఘభత్తాదిఅనుజాననకథావణ్ణనా

ఉద్దేసభత్తకథావణ్ణనా

౩౨౫. **యా** భత్తుద్దేసట్ఠానభూతాయ **భోజనసాలాయ పకతిఠితికా**. **దిన్నం పనాతి** యథా సో దాయకో దేతి, తం దస్సేన్తో ‘‘**సఙ్ఘతో భన్తే**’’తిఆదిమాహ. **ఏకవళఞ్జ**న్తి ఏకద్వారేన వళఞ్జితబ్బం . **తిచీవరపరివార**న్తి ఏత్థ ‘‘ఉదకమత్తలాభీ వియ అఞ్ఞోపి ఉద్దేసభత్తం అలభిత్వా వత్థాదిమనేకప్పకారం లభతి చే, **తస్సేవ త**’’న్తి లిఖితం. ‘‘ఉద్దేసపత్తే దేథా’తి వత్వా గహేత్వా ఆగతభావేన సఙ్ఘస్స పరిచ్చత్తం న హోతియేవ తస్సేవ హత్థే గతత్తా, తస్మా తేహి వుత్తక్కమేన సబ్బేహి భాజేత్వా భుఞ్జితబ్బ’’న్తి వుత్తం. **పటిపాటిపత్తం వా** ఠితికాయ ఠితపత్తం వా. ‘‘**కూటట్ఠితికా నామ** అగ్గహేతబ్బానమ్పి గాహితత్తా’’తి లిఖితం, ‘‘పణీతభత్తట్ఠితికఞ్చ అజానిత్వా మిస్సేత్వా గాహితేపి ఏవమేవ పటిపజ్జితబ్బ’’న్తి చ లిఖితం. **తఞ్చే థేయ్యాయ హరన్తి** పత్తహారకా, ఆణాపకస్స **గీవా** హోతి. **అతిక్కన్తమ్పి ఠితికం ఠపేత్వా**తి ఏత్థ ‘‘తందివసమేవ చే భిక్ఖా లబ్భతి, అపరదివసతో పట్ఠాయ న లబ్భతి కిరా’’తి లిఖితం. పచ్ఛా ‘‘సబ్బో సఙ్ఘో పరిభుఞ్జతూ’’తి అవుత్తేపి భాజేత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం. ‘‘ఏత్తకే భిక్ఖూ సఙ్ఘతో ఉద్దిసిత్వా దేథా’తి అవత్వా ‘ఏత్తకానం భిక్ఖూనం భత్తం గణ్హథా’తి దిన్నం సఙ్ఘికనిమన్తనం నామా’’తి లిఖితం.

నిమన్తనభత్తకథావణ్ణనా

పటిపాటియాతి యథాలద్ధపటిపాటియా. **విచ్ఛిన్దిత్వా**తి భత్తం గణ్హథాతి పదం అవత్వా. **ఆలోపసఙ్ఖేపేనా**తి అయం నయో నిమన్తనాయమేవ, ఉద్దేసభత్తే పన ఏకస్స పహోనకప్పమాణే ఏవ ఠితికా తిట్ఠతి. ‘‘**ఏకవార**న్తి యావ తస్మిం ఆవాసే వసన్తి భిక్ఖూ, సబ్బేవ లభన్తీ’’తి లిఖితం.

సలాకభత్తకథావణ్ణనా

న హి బహిసీమాయ సఙ్ఘలాభోతి ఏత్థ ‘‘ఉద్దేసభత్తాదీసు బహిసీమాయ ఠితస్సపి చే ఉపాసకా దేన్తి, గహేతుం లభన్తి, అత్తనోపి పాపేత్వా గహణం అనుఞ్ఞాతం, తథా ఇధ న వట్టతీ’’తి వుత్తం. న పాపుణన్తీతి ఉద్దిసిత్వాపి. **వారగామ**న్తి దూరత్తా వారేన నిగ్గహేన గన్తబ్బగామే. **ఫాతికమ్మమేవా**తి అతిరేకలాభా చ భవన్తి. **సమ్ముఖీభూతస్సా**తి యేభుయ్యేన చే భిక్ఖూ బహిసీమం గతా, సమ్ముఖీభూతస్స పాపేతబ్బం. సభాగత్తా హి ఏకేన లద్ధం సబ్బేసం పహోతి, తస్మిమ్పి అసతి అత్తనో పాపేత్వా దాతబ్బం. ‘‘**లద్ధా వా అలద్ధా వా**’’తి వచనసిలిట్ఠవసేన వుత్తం. **విహారే అపాపితం పన...పే.... న వట్టతీ**తి సలాకభత్తం విహారే ఉద్దిసియతి. **తేన పన** దిన్నసలాకేన. **తస్సా**తి గహేత్వా గతస్స. సలాకా గహేతబ్బాతి యుత్తం వియ. సబ్బపోత్థకేసు ‘‘గాహేతబ్బా’’తి పాఠో, తస్మా **తేనా**తి సలాకగ్గాహాపకేనాతి అత్థో. ‘‘చోరికాయ గహితత్తా న పాపుణాతీ’’తి

వచనతో “కుటిసోధనం వట్టతీ”తి చ దీపవాసినో వదన్తి కిర. **ఏకం మహాథేరస్సాతి** మహాథేరో విహారతో యేభుయ్యేన న గచ్ఛతి, ఇతరే కదాచి గచ్ఛతి, తస్మా సభాగా చే, అత్తనో పాపేత్వా పున ఇతరేసం దియ్యతి. **విహారే థేరస్స పత్తసలాకభత్తన్తి** మహాథేరో ఏకకోవ విహారే ఓహీనో, “అవస్సం సబ్బసలాకా అత్తనో పాపేత్వా ఠితో”తి పటిస్సయం గన్త్వా ఆగన్తుకభిక్ఖూనమ్పి అదస్సనతో కుక్కుచ్చం అకత్వా భుఞ్జన్తి.

పక్ఖికభత్తకథావణ్ణనా

ఉపోసథదివసే ఆపత్తిదేసనం సన్ధాయ ‘‘**పరిసుద్ధసీలాన**’’న్తి ఆహ. లేఖం కత్వా నిబద్ధాపితం. ‘‘**ఆగన్తుకభత్తమ్పి గమికభత్తమ్పీ**’’తి ఆగన్తుకోవ హుత్వా గచ్ఛన్తం సన్ధాయ వుత్తం. అనాథగిలానుపట్ఠాకోపి తేన దిన్నం భుఞ్జతి చే, తస్సపి పాపేతబ్బమేవ. **గుళపిణ్డం** తాలపక్కమత్తం.

సేనాసనక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకవణ్ణనా

ఛసక్యపబ్బజ్జాకథావణ్ణనా

౩౩౦. “అనుపియం నామా”తి ఏకవచనేన దిస్సతి, సత్తమియం పన “అనుపియాయ”న్తి. “కాళుదాయిప్పభుతయో దస దూతా”తి పాఠో. “న హేట్ఠాపాసాదా న హేట్ఠాపాసాదం వా”తి లిఖితం.

౩౩౨. పుబ్బే పుబ్బకాలే. “రఞ్ఞో సతో”తి చ “రఞ్ఞోవసతో”తి చ పాఠో.

౩౩౩. న లాభతణ్హా ఇధ కామతణ్హా, ఝానస్స నేసా పరిహాని హేతు. బుద్ధత్తసీలం పన పత్థయన్తో ఝానాపి నట్ఠోతి. నను పత్తభావనా. **మనోమయన్తి** ఝానమనోమయం.

౩౩౪. సత్థారోతి గణసత్థారో.

౩౩౯. పోత్థనికన్తి ఛురికం.

౩౪౦. మనుస్సేతి పురిసే.

౩౪౧. ఏకరత్తాధికారేన రక్ఖం పచ్చాసీసన్తా ఈదిసాతి దస్సనత్థం ‘‘**పఞ్చిమే**’’తిఆది వుత్తం. “పుబ్బే రక్ఖస్సేత”న్తి వుత్తత్తా మయ్హం పన రక్ఖణే కిచ్చం నత్థీతి దస్సనత్థం వుత్తం. **పరూపక్కమేన తథాగతం జీవితా వోరోపేయ్యాతి** ఇదం ఆణత్తియా ఆగతత్తా ఏవం వుత్తం.

౩౪౨. మా ఆసదోతి మా వధకచిత్తేన ఉపగచ్ఛ. **ఇతోతి** ఇమమ్హా జీవితమ్హా. ‘‘**యతోతి** యస్మా, యతోతి వా గతస్సా”తి లిఖితం. ‘‘**పటికుటితోతి** అపసక్కిత్వా సఙ్కుచితో హుత్వా వా పటిసక్కతీ”తి లిఖితం.

౩౪౩. తికభోజనన్తి తీహి భుఞ్జితబ్బభోజనం. “తికభోజనీయ”న్తిపి పాఠో. పరికప్పతో హి తిణ్ణం భుఞ్జితుం అనుజానామి, తతో ఉద్ధం గణభోజనమేవ హోతి, తస్సాపి ఇదమేవ వుత్తం. ఇధ అపుబ్బం నత్థి. “అకతవిఞ్ఞత్తిలద్ధం తిణ్ణం భుఞ్జన్తానం కిఞ్చాపి తం గణభోజనం నామ న హోతి, విఞ్ఞత్తివసేన పన న వట్టతీ”తి లిఖితం. **తయో అత్థవసే పటిచ్చా**తి ఏత్థాపి “మా పాపిచ్ఛాపక్ఖం నిస్సాయ సఙ్ఘం భిన్దేయ్యు”న్తి పేసలానం భిక్ఖూనం ఫాసువిహారాయాతి యోజేతబ్బం. **కులానుద్దయతాయ చా**తి కులానం పసాదరక్ఖణత్థం. **వజ్జన్తి** వజ్జమేవ. “వజ్జమిమం ఫుసేయ్యా”తి లిఖితం. “వజ్జనీయం పుగ్గలం ఫుసేయ్యా”తి వుత్తం. “ఇమస్స మనో న ఫుసేయ్యా”తి వత్తబ్బమ్పి సియా. **చక్కభేదన్తి** సాసనభేదం. **ఆయుకప్పన్తి** ఏత్థ కిఞ్చాపి అవీచిమ్హి ఆయుపరిమాణం నత్థి, యేన పన కమ్మేన యత్తకం అనుభవితబ్బం, తస్స ఆయుకప్పన్తి వేదితబ్బం.

౩౪౫. “అఞ్ఞతరం ఆసనం గహేత్వా నిసీదీ”తి వచనతో విసభాగట్ఠానం గతస్స పేసలస్సపి భిక్ఖునో తేసం ఆసనే నిసీదితుం వట్టతీతి సిద్ధం. **ఆగిలాయతీ**తి రుజ్జతి. **ఆదేసనాపాటిహారియానుసాసనియా**తి తస్స తస్స చిత్తాచారం ఆదిస్స ఆదిస్స దేసనా, ఆదేసనాపాటిహారియానుసాసనీ. ఇద్ధి ఏవ పాటిహారియం **ఇద్ధిపాటిహారియం,** ఇద్ధిపాటిహారియసంయుత్తాయ అనుసాసనియా ఓవదతీతి అత్థో. **నను తం ఆవుసో**తి ఏత్థ తం వచనం నను మయా వుత్తోసీతి అత్థో.

౩౪౬-౯. సువిక్ఖాలితన్తి సుధోతం. **సంఖాదిత్వా**తి సుట్ఠు ఖాదిత్వా. “**మహిం వికుబ్బతో**తి మహావిసాలో”తి లిఖితం. తస్స భిసం ఘసమానస్స. తత్థ **నదీసు జగ్గతో**తి పాలేన్తస్స. “కిం? హత్థియూథం గన్తు”న్తి వదన్తి. “అసంపాతో”తి పాఠో, అపత్తో హుత్వాతి అత్థో”తి లిఖితం. “అపాయబహుత్తా పున దస్సితో”తి వుత్తం. “**ఏవంసతే**తి ఏవం అస్స తే ఆసవా”తి లిఖితం.

౩౫౦. “**వోసానం** పరినిట్ఠానం వా”తి చ లిఖితం. **జాతూ**తి దళ్హత్థే నిపాతో. **మా ఉదపజ్జథా**తి మా ఉప్పజ్జేయ్య. “నో పమాదమనుయుఞ్జన్తో”తి పాఠో. **అనాదరం** కుసలేసు. **ఉదధి మహా**తి కిత్తకో మహా? భేస్మా యావ భయానకో, తావ మహాతి వుత్తం హోతి.

౩౫౧. న ఖో, ఉపాలి, భిక్ఖునీ సఙ్ఘం భిన్దతీతి ఏత్థ భిక్ఖు సఙ్ఘం న భిన్దతి, భిక్ఖునీ సఙ్ఘం భిన్దతీతి కేచి, నేతం గహేతబ్బం. కేవలం “సఙ్ఘో”తి వుత్తే భిక్ఖుసఙ్ఘోవ అధిప్పేతో. “సఙ్ఘస్స దేతి, ఉభతోసఙ్ఘస్స దేతి చా”తి (మహావ. ౩౭౯) మాతికావచనమ్పి సాధేతి. తస్మిం అధమ్మదిట్ఠిభేదే ధమ్మదిట్ఠి సియా. “సీలసతిభేదేసుపి సమానో ధమ్మం కాతున్తి సఙ్ఘభేదే వేమతికోపి తాదిసో వా”తి లిఖితం. **వినిధాయా**తి అత్తనో వఞ్చనాధిప్పాయతం ఛాదేత్వా.

సఙ్ఘభేదకక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. వత్తక్ఖన్ధకవణ్ణనా

ఆగన్తుకవత్తకథావణ్ణనా

౩౫౭. ఏకస్మిం గామే అఞ్ఞవిహారతో ఆగతోపి ఆగన్తుకోవ. తత్థ కేచి ఏవం వదన్తి “ఆవాసికో కత్థచి గన్త్వా సచే ఆగతో, ‘తేనాపి ఆగన్తుకభత్తం భుఞ్జితబ్బ’న్తి వుత్తత్తా దూరాగమనం వుత్తం హోతి, న గామే, తస్మా న యుత్త”న్తి. తే వత్తబ్బా

“ఆగన్తుకభత్తం నామ గహట్ఠేహి ఠపితం. యస్మిం నిబద్ధం, తతో అఞ్ఞగామతోతి ఆపన్నం. తథా విహారాధికారత్తా అఞ్ఞవిహారతో ఆగతోపి ఆగన్తుకో వా”తి ఆచరియానం సన్నిట్ఠానం. **పానీయం పుచ్ఛితబ్బం, పరిభోజనీయం పుచ్ఛితబ్బన్తి** ఉద్ధరిత్వా ఘటసరావాదిగతం సన్ధాయ పఠమం, దుతియం కూపతళాకాదిగతన్తి ఆచరియో. దుతియవారే అత్తనో వసనట్ఠానత్తా విసుం పుచ్ఛితబ్బమేవ, తస్మా వుత్తం ఏతం “పరిచ్ఛిన్నభిక్ఖో వా గామో”తి. బహూసు పోత్థకేసు దువిధాపి యుజ్జతి.

అనుమోదనవత్తకథావణ్ణనా

౩౬౨-౪. పఞ్చమే అనుమోదనత్థాయ నిసిన్నే. ‘‘**మనుస్సానం పరివిసనట్ఠానన్తి** యత్థ మనుస్సా సపుత్తదారా ఆవసిత్వా దేన్తీ”తి లిఖితం. ఇమస్మిం ఖన్ధకే
ఆగన్తుకావాసికగమికానుమోదనభత్తగ్గపిణ్డచారికారఞ్ఞకసేనాసనజన్తాఘరవచ్చకుటిఉపజ్ఝాచరియసద్ధివిహారికన్తేవాసికవత్తాని **చుద్దస మహావత్తాని** నామ. అగ్గహితగ్గహణేన గణియమానాని **అసీతి ఖన్ధకవత్తాని** నామ హోన్తి.

వత్తక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకవణ్ణనా

పాతిమోక్ఖుద్దేసయాచనకథావణ్ణనా

౩౮౩-౪. “నన్దిముఖీ”తి లిఖితం. **ఆయతకేనేవాతి** ఆదిమ్హి ఏవ. **యన్తి** యస్మా. సవన్తియో **మహానదియో**. “మహన్తభూతాన”న్తి పాఠో. **పత్తాతి** పత్వా. “సమూలికాయ ఠపేతి అకతాయా”తి ఠపనకస్స సఞ్ఞామూలవసేన వుత్తం. తం వత్థుం అవినిచ్ఛినిత్వావ పరిసా వుట్ఠాతి.

అత్తాదానఅఙ్గకథావణ్ణనా

౩౯౮-౯. ‘‘**అత్తాదానన్తి** సయం పరేహి చోదితో అత్తానం సోధేతుం అనాదియిత్వా పరేసం విప్పటిపత్తిం దిస్వా సాసనం సోధేతుం అత్తనా ఆదితబ్బ”న్తి లిఖితం. **వస్సారత్తోతి** వస్సకాలో. **సప్పటిమానోతి** ఆకడ్ఢనయుత్తోతి అధిప్పాయో.

౪౦౧. ఉపదహాతబ్బోతి ఉప్పాదేతబ్బో, విప్పటిసారముఖేన ధారేతబ్బోతి అధిప్పాయో.

పాతిమోక్ఖట్ఠపనక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. భిక్ఖునిక్ఖన్ధకవణ్ణనా

మహాపజాపతిగోతమీవత్థుకథావణ్ణనా

౪౦౨-౩. సూనేహీతి సుతేహి. “సేతట్టికా నామ రోగజాతీ”తి పాళి. “సేతట్ఠికా”తి అట్ఠకథా .
“పటిసమ్భిదాపత్తఖీణాసవగ్గహణేన ఝానానిపి గహితానేవ హోన్తి. న హి నిజ్ఝానికానం సబ్బప్పకారా సమ్పత్తి ఇజ్ఝతీ”తి

లిఖితం.

భిక్ఖునీఉపసమ్పదానుజాననకథావణ్ణనా

౪౦౪. యదగ్గేన యం దివసం ఆదిం కత్వా. **తదేవాతి** తస్మిం ఏవ దివసే. “అనుఞత్తియా”తి పాఠో. “అనుపఞ్ఞత్తియా”తి న సున్దరం.

౪౦౩. “పటిగ్గణ్హామి యావజీవం అనతిక్కమనీయో”తి వత్వా ఇదాని కిం కారణా వరం యాచతీతి చే? పరూపవాదవివజ్జనత్థం. దుబ్బుద్ధినో హి కేచి వదేయ్యుం “మహాపజాపతియా పఠమం సమ్పటిచ్ఛితత్తా ఉభతోసఙ్ఘస్స యథావుడ్ఢఅభివాదనం న జాతం. గోతమీ చే వరం యాచేయ్య, భగవా అనుజానేయ్యా”తి.

౪౦౮. విమానేత్వాతి అపరజ్ఝిత్వా.

౪౧౦-౩. కమ్మప్పత్తాయోపీతి కమ్మారహాపి. **ఆపత్తిగామినియోపీతి** ఆపత్తిం ఆపన్నాయోపి. **ద్వే తిస్సో భిక్ఖునియోతి** ద్వీహి తీహి భిక్ఖునీహి. “మనోసిలికాయా”తి పాఠో.

౪౨౦. “తేన చ భిక్ఖు నిమన్తేతబ్బో”తి సామీచివసేన వుత్తం.

౪౨౨-౩. “అనుజానామి...పే.... తావకాలిక”న్తి పుగ్గలికం సన్ధాయ వుత్తం, న సఙ్ఘికన్తి ఆచరియో. “అనుజానామి, భిక్ఖవే, ఉతునియా కటిసుత్తక”న్తి వచనతో భిక్ఖుస్స వినిబన్ధం కటిసుత్తకం న వట్టతి. **పగ్ఘరన్తీ** విసవిణా. **వేపురిసికా** మస్సుదారీ.

౪౨౩. తయో నిస్సయేతి రుక్ఖమూలఞ్హి సా న లభతి.

౪౨౬. భత్తగ్గే సచే దాయకా భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స భుత్తవతో చతుపచ్చయే దాతుకామా హోన్తి, యథావుడ్ఢమేవ.

౪౨౭. వికాలేతి యావ వికాలే హోన్తి, తావ పవారేసున్తి అత్థో. **అజ్జత్తనాతి** అజ్జతనా.

౪౨౮. అనువాదన్తి ఇస్సరియట్ఠానం. ఇదం సబ్బం “అజ్జతగ్గే ఓవటో భిక్ఖునీనం భిక్ఖూసు వచనపథో”తి పఞ్ఞత్తస్స గరుధమ్మస్స వీతిక్కమఆపత్తిపఞ్ఞాపనత్థం వుత్తన్తి వేదితబ్బం, అఞ్ఞథా యేసం గరుధమ్మానం పటిగ్గహణేన భిక్ఖునీనం ఉపసమ్పదా అనుఞ్ఞాతా, తేసం వీతిక్కమే అనుపసమ్పన్నావ సియాతి ఆసఙ్కా భవేయ్య.

౪౨౯. ఇత్థియుత్తేనాతి ఇత్థీహి గావీఆదీహి ధురట్ఠానే యుత్తేన. **పురిసన్తరేనాతి** పురిసేన అన్తరికేన. “పురిసదుతియేనా”తి లిఖితం, పురిససారథినాతి అధిప్పాయో. “బాళ్హతరం అఫాసూ”తి వచనతో గిలానాయ వట్టతిచ్చేవ సిద్ధం, భగవన్తం ఆపుచ్ఛిత్వా అనుఞ్ఞాతట్ఠానే ఉపసమ్పజ్జిస్సామీతి అధిప్పాయో.

౪౩౦. సా కేనచిదేవ అన్తరాయేనాతి సబ్బన్తరాయసఙ్గహనవచనం, తస్మా తం న అన్తరాయం కిత్తేత్వా, వుత్తన్తరాయేన “రాజన్తరాయేనా”తి సాధేతబ్బన్తి ఆచరియో.

౪౩౧-౨. "నవకమ్మన్తి కత్వా 'ఏత్తకాని వస్సాని వసతూ'తి అపలోకేత్వా సఙ్ఘికభూమిదాన"న్తి లిఖితం. "సాగార"న్తి వుత్తత్తా అగారపటిసంయుత్తరహోనిసజ్జసిక్ఖాదివజ్జితాతి కేచి, యుత్తమేతం. కస్మా? "సహాగారసేయ్యమత్తం ఠపేత్వా"తి **అట్ఠకథాయం** వుత్తత్తా. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పోసేతు"న్తి వచనతో పోసనయుత్తకమ్మం సబ్బం వట్టతి మాతుయా, న అఞ్ఞేసం. వసితుం చే న సక్కోతి దుతియం వినా, సమ్మన్నిత్వావ దాతబ్బా తాయ ఇతి నో మతి. కిత్తకం కాలం? వసిత్వా చే దుతియా గన్తుమిచ్ఛతి, అఞ్ఞం సమ్మన్నితుం యుత్తావ. సా విజాతా లభేతి ఆచరియో.

౪౩౪. "ఇదం ఓదిస్స అనుఞ్ఞాతం వట్టతీతి ఏకతో వా ఉభతో వా అవస్సుతే సతిపి వట్టతీ"తి లిఖితం. "కేసచ్ఛేదాదికం కమ్మం అనుజానామి సాదితుం "ఇచ్చేవ వుత్తత్తా వుత్తం **"తదఞ్ఞం సాదితు"**న్తి. "కేసచ్ఛేదాదికం కమ్మం అనుజానామి, భిక్ఖవే"తి అవత్వా ఏత్తకం యస్మా "సాదితు"న్తి భాసితం, తస్మా సా విచికిచ్ఛాయ ఉభతోపి అవస్సుతే అపి పారాజికఖేత్తేన సా పారాజికం ఫుసతి. ఇతి అట్ఠకథాస్వేతం సబ్బాసుపి వినిచ్ఛితం. ఓదిస్సకాభిలాపో హి అఞ్ఞథా నిబ్బిసేసతో తం పమాణం. యది తథా భిక్ఖుస్స కప్పతి విచికిచ్ఛా.

కాలమోదిస్స నం పదం, న సత్తోదిస్సకఞ్హి తం;
అథ భిక్ఖునియా ఏవ, కాలమోదిస్స భాసితం.

ఏవం పారాజికాపత్తి, సిథిలావ కతా సియా;
సబ్బసో పిహితం ద్వారం, సబ్బపారాజికస్మిన్తి.

నిరత్థకభావతో, ఉబ్బజాణుమణ్డలే;
తస్మా న సాదియన్తీతి, నిదానవచనక్కమం.

నిస్సాయ సత్థునా వుత్తం, సాదితున్తి న అఞ్ఞథా;
అత్తనో పణ్హిసమ్ఫస్సం, సాదితుం యేన వారితం.

అపి పారాజికక్ఖేత్తే, కథం ద్వారం దదేయ్య నో;
తథాపి బుద్ధపుత్తానం, బుద్ధభాసితభాసితం.

వచనఞ్చ సమానేన్తో, నో చేత్థ యుత్తికథా ధీరా;
కేసచ్ఛేదాదికమ్మస్స, అవస్సం కరణీయతో.

చిత్తస్స చాతిలోలత్తా, గణస్స చ అఙ్గసమ్పదా-
భావా భిక్ఖునీనం మహేసినా, రక్ఖితుఞ్చ అసక్కత్తా;
నను మోదిస్సకం కతన్తి.

భిక్ఖునిక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౧. పఞ్చసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనా

సఙ్గీతినిదానకథావణ్ణనా

४३२. ఛిన్నపాతన్తి భావనపుంసకం, తేనాకారేన పతన్తీతి అత్థో. **ఉపద్దుతా చ మయం హోమాతి** అతీతత్థే వత్తమానవచనం, అహువమ్హాతి అత్థో. అథ వా తస్మిం సతి హోమ. “పఞ్చ భిక్ఖుసతానీ”తి గణనవసేన వత్వా “వస్సం వసన్తా”తి పుగ్గలనిద్దేసో కతో.

ఖుద్దానుఖుద్దకకథావణ్ణనా

४४३. “వస్సికసాటికం అక్కమిత్వా”తి వచనతో భగవతో చతుత్థచీవరమ్పి అత్థీతి సిద్ధం. తేనేవాహ **చీవరక్ఖన్ధకే** “చతుత్థం చీవరం పారుపీ”తి.

४४४. ‘‘అపిచ యథేవ మయా’’తిఆది సఙ్గీతియా అగ్గహణాధిప్పాయవసేన వుత్తం, కిన్తు సుసఙ్గీతా ఆవుసో థేరేహి ధమ్మో చ వినయో చ. **అపిచాహం నామ తథేవాహం ధారేస్సామీ**తి యథేవ మయా భగవతో సమ్ముఖా సుతం సమ్ముఖా పటిగ్గహితం, తథేవ థేరేహి భగవతా సయమేవ ఏతదగ్గం ఆరోపితేహి, తస్మా సుసఙ్గహితా సఙ్గీతీతి వుత్తం హోతి.

బ్రహ్మదణ్డకథావణ్ణనా

४४౫. “త్వంయేవ ఆణాపేహీ”తి ఏత్తకమేవ వుత్తం, థేరా పన బ్రహ్మదణ్డం కత్వా వుత్తంయేవ **‘‘ఛన్నస్సా’’**తిఆదిమాహంసూతి వేదితబ్బం. ఏత్థ చ ఆనన్దత్థేరో వియ అఞ్ఞోపి సఙ్ఘేన ఆణత్తో భిక్ఖు బ్రహ్మదణ్డకతేన భిక్ఖునా ఆలపితుం లభతి, న అఞ్ఞో. **ఉజ్జవనికాయాతి** పటిసోతగామినియా. ఆగమా ను ఖో ఇధ **ఆగమా ను ఖ్విధ**. ఆగమా ఖో ఇధ, తే ఓరోధా ఇధ ఆగమా ఖో. **‘‘భిసిచ్ఛవీ**తి భిసిత్థవికా”తి లిఖితం. **సబ్బేవిమే**తి సబ్బమేవ. **కులవం గమేన్తీ**తి నిరత్థకవినాసం గమేన్తి. కుచ్ఛితో లవో కులవో, అనయవినాసోతి వుత్తం హోతి. ఇమాయ ఖో పన “ధమ్మవినయసఙ్గీతియా”తి వత్తబ్బే విసేసేన వినయస్స సాసనమూలభావదస్సనత్థం, తస్మిం ఠితే సకలసాసనఠితిసిద్ధిదీపనత్థఞ్చ “ఇదం వో కప్పతి, ఇదం వో న కప్పతీ”తి వత్థుస్మిం ఆరద్ధత్తా, ఇమిస్సా చ పరియత్తియా వినయపిటకత్తా **‘‘వినయసఙ్గీతియా’’**తి ఇధ వుత్తం.

పఞ్చసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౨. సత్తసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనా

దసవత్థుకథావణ్ణనా

४४६. నిక్ఖిత్తమణిసువణ్ణాతి సిక్ఖాపదేనేవ పటిక్ఖిత్తమణిసువణ్ణా. తత్థ మణిగ్గహణేన సబ్బం దుక్కటవత్థు, సువణ్ణగ్గహణేన సబ్బం పాచిత్తియవత్థు గహితం హోతి. **భిక్ఖగ్గేన** భిక్ఖుగణనాయాతి వుత్తం హోతి.

४४७. మహికాతి హిమం. **పోసాతి** సత్తా. **సరజాతి** సకిలేసరజా. **మగాతి** మగసదిసా. తస్మిం తస్మిం విసయే, భవే వా నేతీతి నేత్తి, తణ్హాయేతం అధివచనం, తాయ సహ వత్తన్తీతి **సనేత్తికా**.

౪౨౧౦-౨. అహోగఙ్గోతి పబ్బతస్స నామం. **అనుమానేస్సామా**తి పఞ్ఞాపేస్సామ. **ఆసుతా**తి సజ్జితా, "అసుత్తా"తి వా పాఠో, అనావిలా అపక్కా తరుణా.

౪౨౧౩. ఉజ్జవింసు పటిసోతేన గచ్ఛింసు.

౪౨౧౫. అప్పేవ నామాతి సాధు నామ. **మూలా దాయకా** పేసలకా. "**కుల్లకవిహారేనా**తి ఖుద్దకవిహారేనా"తి లిఖితం. రూపావతారత్తా **కుల్లకవిహారో** నామ. కథం పనేతం పఞ్ఞాయతి, యేన సన్నిధికతం యావజీవికం యావకాలికేన తదహుపటిగ్గహితేన సమ్భిన్నరసం తదహుపటిగ్గహితసఙ్ఖయం ఆగన్త్వా సన్నిధికతామిససఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి? వుచ్చతే – "యావకాలికేన, భిక్ఖవే, యావజీవికం తదహుపటిగ్గహిత"న్తి వచనతో పురేపటిగ్గహితం యావజీవికం తదహుపటిగ్గహితేనామిసేన చే సమ్భిన్నం, పురేపటిగ్గహితసఙ్ఖ్యమేవ గచ్ఛతీతి సిద్ధం. అఞ్ఞథా "సత్తాహకాలికేన, భిక్ఖవే, యావజీవికం పటిగ్గహితం సత్తాహం కప్పతీ"తి (మహావ. ౩౦౫) వుత్తట్ఠానే వియ ఇధాపి "యావకాలికేన, భిక్ఖవే, యావజీవికం పటిగ్గహితం కాలే కప్పతీ"తి వదేయ్య, తఞ్చావుత్తం. తస్మా పురేపటిగ్గహితం తం ఆమిససమ్భిన్నం ఆమిసగతికమేవాతి వేదితబ్బం. **గణ్ఠిపదే** పన "సన్నిధికారకం ఖాదనీయం వా భోజనీయం వా"తి (పాచి. ౨౫౩) వుత్తం. బ్యఞ్జనమత్తం న గహేతబ్బం.

౪౨౧౭. ఇధాతి ఇమస్మిం పాఠే. "'కాలే కప్పతి, వికాలే న కప్పతీ'తి (మహావ. ౩౦౫) వుత్తవచనమత్తేన 'వికాలే కప్పతీ'తి వికాలభోజనపాచిత్తియం ఆవహం హోతీతి అత్థో, **'న కప్పతీ'**తి సన్నిధిభోజనపాచిత్తియం ఆవహం హోతీతి అత్థో, యది సమ్భిన్నరసం అజ్జపటిగ్గహితమ్పి యావజీవికన్తి అత్థో"తి లిఖితం. **సుత్తవిభఙ్గే**తి మాతికాసఙ్ఖాతే సుత్తే చ తస్స పదభాజనీయసఙ్ఖాతే విభఙ్గే చాతి అత్థో. ఇదం ఆగతమేవ. కతరన్తి? "**అతిక్కామయతో ఛేదనక**"న్తి ఇదం.

తివిదత్థిపమాణఞ్చే, అదసం తం నిసీదనం;
నిసీదనం కథం హోతి, సదసం తఞ్హి లక్ఖణం.

తివిదత్థిపమాణం తం, దసా తత్థ విదత్థి చే;
తంనిసీదననామత్తా, తస్మిం ఛేదనకం సియా.

అనిసీదననామమ్హి, కథం ఛేదనకం భవే;
ఇతి చే నేవ వత్తబ్బం, నిసీదనవిదత్థితో.

కప్పతే సదసామత్తం, నిసీదనమితి కారణం;
కథం యుజ్జతి నో చేతం, నిసీదనస్స నామకం.

నిసీదనన్తి వుత్తత్తా, పమాణసమతిక్కమా;
తస్సానుమతిహేతుత్తా, తత్థ ఛేదనకం భవే.

జాతరూపకప్పే –

జాతరూపం పటిక్ఖిత్తం, పుగ్గలస్సేవ పాళియం;
న సఙ్ఘస్సాతి సఙ్ఘస్స, తఞ్చే కప్పతి సబ్బసో.

వికాలభోజనఞ్చాపి, పుగ్గలస్సేవ వారితం;
న సఙ్ఘస్సాతి సఙ్ఘస్స, కప్పతీతి కథం సమం.

సత్తసతికక్ఖన్ధకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చూళవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

పరివారవణ్ణనా

సోళసమహావారవణ్ణనా

పఞ్ఞత్తివారవణ్ణనా

౧-౨. సీలసమాధిపఞ్ఞావిముత్తివిముత్తిఞాణదస్సనసఙ్ఖాతస్స **ధమ్మక్ఖన్ధసరీరస్స** సాసనేతి అత్థో. పరివారోతి సఙ్గహం యో సమారుళ్హో, **తస్స** పరివారస్స. వినయభూతా పఞ్ఞత్తి **వినయపఞ్ఞత్తి**. ''పఞ్ఞత్తికాలం జానతా''తి దుకనయవసేన వత్వా పున సుత్తన్తనయేన వత్తుం **''అపిచ పుబ్బేనివాసాదీహీ''**తి వుత్తం. తత్థ **పస్సనం** నామ దస్సనత్తా దిబ్బచక్ఖునా యోజితం పటివేధఞాణదస్సనం. **దేసనాపఞ్ఞాయ పస్సతాతి** ఆసయానుసయాదికే. **పుచ్ఛాయాతి** సత్తమీ. **పునపి ఏత్థాతి** పుచ్ఛావిస్సజ్జనే. **మిచ్ఛాదిట్ఠీతి** నత్థికదిట్ఠి అన్తగ్గాహికదిట్ఠి. ''ఆజీవహేతు పఞ్ఞత్తానీ''తి వచనతో ఇమాని ఛ సిక్ఖాపదాని ఠపేత్వా సేసా ఆచారవిపత్తి నామాతి వేదితబ్బం. **కాయేన పన ఆపత్తిం ఆపజ్జతీతి** ఏత్థ ''పుబ్బభాగే సేవనచిత్తమఙ్గం కత్వా కాయద్వారసఙ్ఖాతం విఞ్ఞత్తిం జనయిత్వా పవత్తచిత్తుప్పాదసఙ్ఖాతం ఆపత్తిం ఆపజ్జతి, కిఞ్చాపి చిత్తేన సముట్ఠాపితా విఞ్ఞత్తి, తథాపి చిత్తేన అధిప్పేతస్స అత్థస్స విఞ్ఞత్తియా సాధితత్తా 'కాయద్వారేన ఆపజ్జతీ'తి వుత్త''న్తి ఇమమత్థం సన్ధాయ వుత్తం, న భణ్డనాదిత్తయవూపసమం. **ఆపాణకోటికన్తి** జీవితపరియన్తం కత్వా. **పోరాణకేహి మహాథేరేహీతి** సీహళదీపే మహాథేరేహి పోత్థకం ఆరోపితకాలే ఠపితాతి అత్థో. ''చతుత్థసఙ్గీతిసదిసా పోత్థకారుళ్హసఙ్గీతి అహోసీ''తి వుత్తం.

మహావిభఙ్గే పఞ్ఞత్తివారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

కతాపత్తివారాదివణ్ణనా

౧౬౬. కతాపత్తివారే ''సఙ్ఘికం మఞ్చం వా''తిఆది అజ్ఝోకాసత్తా విహారబ్భన్తరేపి ఆపజ్జనతో లేడ్డుపాతాతిక్కమవసేన వుత్తం. దుతియే **సేయ్యం సన్థరిత్వాతి** అబ్భన్తరే సన్థరితభావతో విహారతో బహిగమనేపి తందివసానాగమే ఆపజ్జనతో ''పరిక్ఖేపం అతిక్కామేతీ''తి వుత్తం.

౧౭౧. సఞ్చిచ్చ పాణం జీవితా వోరోపేన్తో చతస్సో ఆపత్తియోతి ఏత్థ కిఞ్చాపి తస్మిం సిక్ఖాపదే తిరచ్ఛానగతపాణోవ అధిప్పేతో, అథ ఖో పాణోతి వోహారసామఞ్ఞతో అత్థుద్ధారవసేన ''చతస్సో''తి వుత్తం. ఏస నయో అఞ్ఞేసుపి ఏవరూపేసు ఠానేసు.

౧౭౨. వికాలే గామప్పవేసనే ''పఠమం పాదం పరిక్ఖేపం అతిక్కామేతి, ఆపత్తి దుక్కటస్సా'తి వుత్తత్తా ఉపచారే నాపజ్జతి, పరిక్ఖేపం అతిక్కమిత్వావ ఆపజ్జతీతి సిద్ధమేవా''తి వదన్తి.

౧౮౨. పచ్చయవారే పురిమవారతో విసేసో అత్థియేవ, ''మేథునం ధమ్మం పటిసేవన్తో కతి ఆపత్తియో ఆపజ్జతీ''తి వుత్తే జతుమట్ఠకస్సోకాసో న జాతో, ఇధ పన ''మేథునం ధమ్మం పటిసేవనపచ్చయా''తి వుత్తే పుగ్గలనిద్దేసాభావా జతుమట్ఠకఞ్చ పవిట్ఠం, ఏవం విసేసో అత్థి. తథా ఏవరూపేసు ఠానేసు.

మహావిభఙ్గే చ భిక్ఖునివిభఙ్గే సోళసమహావారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సముట్ఠానసీసవణ్ణనా

౨౫౭. **అనత్తాతి** అత్తవిరహితా “అలవణభోజన”న్తిఆదీసు వియ. కరుణాసీతలభావేన చన్దసదిసో. కిలేసతిమిరప్పహానతో **ఆదిచ్చో**. యస్మా తే దేసయన్తి, తస్మా **అజ్ఝేరసోపి. పిటకే తీణి దేసయి** తేసం అఞ్ఞతరత్తాతి అత్థో. వినయో యది తిట్ఠతి, ఏవం పటిపత్తిసద్ధమ్మాది **నీయతి** పవత్తతీతి అత్థో. అయం పన కథం తిట్ఠతీతి? ఆహ **‘‘ఉభతో చా’’**తిఆది. పరివారేన గన్థితా తిట్ఠన్తీతి అత్థో. తస్సేవ పరివారస్స సుత్తే. నియతసముట్ఠానం కతం, వుత్తన్తి అధిప్పాయో. **అసమ్భిన్నసముట్ఠానాని** అసఙ్కరసముట్ఠానాని, అఞ్ఞేహి అసదిససముట్ఠానానీతి అత్థో. యస్మా పరివారే సతి వినయో తిట్ఠతి, వినయే సతి సద్ధమ్మో తిట్ఠతి, యస్మా సముట్ఠానాని చ సుత్తే దిస్సన్తి, తస్మా సిక్ఖేతి అత్థో. **‘‘ధమ్మకామో సుపేసలో’’**తి పరివారే గారవజననత్థం వుత్తం. **తత్థాతి** “దిస్సన్తీ”తి తత్థ. **‘‘ఏకేన సముట్ఠానేన సముట్ఠాతీతి** పఠమపారాజికం ఏకేన సముట్ఠానేన సముట్ఠాతీ”తి వుత్తం. **పాళియఞ్హి** నిద్దిట్ఠసముట్ఠానఞ్చ దిస్సతి. “తస్సేవ పరివారస్స, సముట్ఠానం నియతో కత”న్తి వుత్తం పురిమనయేతి అత్థో. **యథాఞాయన్తి** యథాభూతం. “సఞ్చరిత్తాభాసనఞ్చా”తి పాఠో. “సఞ్చరిత్తానుభాసనఞ్చా”తిపి అత్థి. **నయవజ్జేహి** వినయవజ్జేహీతి అత్థో.

పఠమపారాజికసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౫౮. **నానుబన్ధే పవత్తినిన్తి** “యా పన భిక్ఖునీ వుట్ఠాపితం పవత్తినిం ద్వే వస్సాని నానుబన్ధేయ్యా”తి వుత్తసిక్ఖాపదఞ్చ. అయం పాఠో ఏకచ్చేసు పోత్థకేసు న దిస్సతి. **ఛసత్తతి** పఠమపారాజికసముట్ఠానా.

దుతియపారాజికసముట్ఠానవణ్ణనా

౨౫౯. **‘‘కుక్కుచ్చం చీవరం దత్వాతి** కుక్కుచ్చుప్పాదనఞ్చ ధమ్మికానం కమ్మానం ఛన్దం దత్వా ఖీయనఞ్చ చీవరం దత్వా ఖీయనఞ్చా”తి పాఠో. **‘‘దత్వా’’**తి ఉప్పటిపాటియా వుత్తం, తస్మా “కుక్కుచ్చం ధమ్మికం దత్వాతి పాఠో సున్దరో”తి వదన్తి, విచారేత్వా గహేతబ్బం.

౨౬౬. **అకతన్తి** అభినవం.

అన్తరపేయ్యాలం

కతిపుచ్ఛావారవణ్ణనా

౨౭౧. **పటినిద్దేసన్తి** పునప్పునం నిద్దిసనం. ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి **వినీతాని** సంవరానీతి అత్థో. **ఏతేహి** ఆపత్తిక్ఖన్ధేహి. **‘‘ఆరకా’’**తి నివత్తిఅత్థేన వుత్తత్తా తం పున సరూపేన వత్తుకామో **‘‘భుసా వా’’**తి ఆహ. “గేహం ధూమేన పుణ్ణం ఆధూమిత”న్తిఆదీసు వియ రాగాదివేరం మణతి వినాసేతి. **ఏతాయాతి విరతియా**. వేల చలనే. **నియ్యానం** మగ్గం సినోతి బన్ధతీతి సేతు. **‘‘సేతుఘాతోతి** వీతిక్కమపటిపక్ఖభూతా విరతి, తదత్థనిబ్బత్తికరచిత్తుప్పాదో వా”తి వుత్తం. **‘‘ధమ్మస్సవనగ్గన్తి** ధమ్మం

సుణన్తానం సమూహా”న్తి లిఖితం. సచే న గచ్ఛతి, విక్ఖిత్తో వా నిసీదతి. **కాయపాగబ్భియం** కాయదుచ్చరితం. “పమాదే”తి వత్వా తదత్థం దస్సేతుం “**సతివిప్పవాసే**”తి వుత్తం.

౨౭౨-౩. సపరసన్తానే వాతి ససన్తానే వా పరసన్తానే వా. **తథా వివదన్తా పనాతి** భేదకరవత్థూని నిస్సాయ వివదన్తా. **ఉభయేహిపీతి** థేరనవేహి. **నన్తి** మేత్తం కాయకమ్మం. యేసం పుగ్గలానం పియం కరోతి, తేసం **మేత్తాకాయకమ్మసఙ్ఖాతో ధమ్మో. ఏత్తకన్తి** ఆమిసవిభత్తిదస్సనం. **అసుకస్స చాతి** పుగ్గలవిభత్తిదస్సనం. “దుస్సీలస్స అదాతుమ్పి వట్టతీ”తి వుత్తత్తా ఏవ అలజ్జిపరిభోగో వారితో. **సబ్బేసం దాతబ్బమేవాతి** సన్నిట్ఠానేన అజానన్తేన విభాగం అకత్వా దాతబ్బభావం దీపేతీతి ఏకే. “సబ్బేసం దాతబ్బమేవా”తి వుత్తం **అట్ఠకథాసు**. తత్థ “అలజ్జిఉక్ఖిత్తకానం పరిభోగసీసేన సహత్థా న దాతబ్బం, దాపేతబ్బన్తి అపరే”తి వుత్తం. విచినిత్వా దానం **విచేయ్య దానం**. యస్మా అయం విసేసో కాతబ్బోయేవాతి అయం కరోతి, తస్మా పుగ్గలవిభాగో న కతోతి సమ్బన్ధో. పకతివణ్ణేన **విసభాగవణ్ణేన**. “ఇదం నామ ఆపన్నో”తి పరేహి అపరామసితబ్బతో **అపరామట్ఠాని**. అనులోమేహి గహితసఙ్ఖారారమ్మణేహి నిబ్బానారమ్మణం కత్వా **నియ్యాతి**.

ఛఆపత్తిసముట్ఠానవారాదివణ్ణనా

౨౭౬. “పఠమేన ఆపత్తిసముట్ఠానేన దుబ్భాసితం ఆపజ్జేయ్యాతి న హీతి వత్తబ్బ”న్తి వుత్తం వాచాచిత్తవసేనేవాపజ్జితబ్బతో.

౨౭౭. కుటిం కరోతీతి ఏత్థ సఞ్చరిత్తమవత్వా దుక్కటథుల్లచ్చయసఙ్ఘాదిసేసానం ఏకస్మిం వత్థుస్మిం పటిపాటియా ఉప్పత్తిదస్సనత్థమిదం వుత్తం. న హి సఞ్చరిత్తే ఏవ ఆపజ్జతి. “ఇమినా పన నయేన సబ్బత్థ పటిపాటియా అగ్గహణే కారణం వేదితబ్బ”న్తి వుత్తం.

౨౮౩. వివేకదస్సినాతి తదఙ్గవివేకాదిపఞ్చవిధవివేకదస్సినా.

౨౮౪. అత్తనో దుట్ఠుల్లన్తి సఙ్ఘాదిసేసం.

౨౮౮. వివాదాధికరణపచ్చయాతి అఞ్ఞేహి, అత్తనా వా పుబ్బభాగే ఆపన్నపచ్చయాతి అత్థో. **ఓమసతీతి** “అయం ధమ్మో, అయం వినయో”తి వివదన్తో “త్వం కిం జానాసీ”తిఆదినా ఓమసతి. **తీహి సమథేహి** సమ్ముఖావినయపటిఞ్ఞాతకరణతిణవత్థారకేహి. “సమ్ముఖావినయఞ్చేత్థ సబ్బత్థ ఇచ్ఛితబ్బతో ‘సమ్ముఖావినయేన చేవ పటిఞ్ఞాతకరణేన చా’తిఆదినా ద్వీహిపి యోజితం. ఏస నయో సబ్బత్థా”తి వుత్తం.

౨౯౧. ఠపేత్వా సత్త ఆపత్తియోతి ఏత్థ “కిఞ్చాపి అవసేసా నత్థి, తథాపి పటిపాటియా పాటవజననత్థం పుచ్ఛా కతా”తి వుత్తం.

అన్తరపేయ్యాలం నిట్ఠితం.

సమథభేదవణ్ణనా

అధికరణపరియాయవారాదివణ్ణనా

౨౯౩-౪. లోభకారణా వివాదనతో ‘‘**లోభో పుబ్బఙ్గమో**’’తి వుత్తం. ఏవం సేసేసు. **ఠానానీ**తిఆదీని కారణవేవచనాని. కారణఞ్హి తిట్ఠన్తి ఏత్థాతి **ఠానం,** వసన్తి ఏత్థాతి **వత్థు,** భవన్తి ఏత్థాతి **భూమీ**తి వుచ్చతి. కే తిట్ఠన్తి వసన్తి భవన్తి చాతి? వివాదాధికరణాదయో. కుసలాకుసలాబ్యాకతచిత్తో హుత్వా వివదనతో ‘‘**నవ హేతూ**’’తి వుత్తం. కోధనో హోతి ఉపనాహీతిఆదీని **ద్వాదస మూలాని.** అక్కోసన్తేన హి చతూసు విపత్తీసు ఏకేన అనువదనతో ‘‘**చతస్సో విపత్తియో ఠానానీ**’’తి వుత్తం. **చుద్దస మూలానీ**తి వివాదాధికరణే వుత్తా ద్వాదస, కాయో, వాచా చ.

౨౯౫-౬. సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా ఠానానీతి ఏత్థ “ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వా పటిచ్ఛాదేన్తస్స యా ఆపత్తి హోతి, తస్సా ఆపత్తియా పుబ్బే ఆపన్నా ఆపత్తి ఠానం హోతీ”తి వుత్తం. “నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసలన్తి వచనతో నత్థి ఆపత్తాధికరణస్స కుసలహేతు, కుసలచిత్తం పన అఙ్గం హోతీ”తి లిఖితం. **చత్తారి కమ్మాని ఠానానీ**తి ఏత్థ “ఏవం కత్తబ్బన్తి ఠితపాళి **కమ్మం** నామ. ‘యథాఠితపాళివసేన కరోన్తానం కిరియా **కిచ్చాధికరణం** నామా’”తి వుత్తం, “పాళిఅనుసారేన పటికాతబ్బలక్ఖణం వా **కమ్మం.** తథేవ కరణం **కిచ్చాధికరణ**’’న్తి చ. ఞత్తిఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థకమ్మాని **ఞత్తితో** జాయన్తి, అపలోకనకమ్మం **అపలోకనతో,** “కిచ్చాధికరణం ఏకేన సమథేన సమ్మతి సమ్ముఖావినయేనా”తి లిఖితం. **సియున్తి** హోన్తి. **కథఞ్చ సియాతి** కథం హోతి. **వివాదాధికరణస్స ద్వేతి** తే ద్వే ఠపేత్వా అఞ్ఞేహి న సమ్మతి.

౨౯౭. సాధారణాతి తం సమేతబ్బా.

౨౯౮. తబ్భాగియాతి తంకోట్ఠాసా.

౨౯౯. ఏకాధికరణం సబ్బే సమథా సమగ్గా హుత్వా సమేతుం భబ్బాతి పుచ్ఛన్తో ‘‘**సమథా సమథస్స సాధారణా**’’తి ఆహ. సమథా సమథస్సా సియా సాధారణా సియా అసాధారణా.

౩౦౦. సమథా సమథస్స తబ్భాగియవారేపి ఏసేవ నయో.

౩౦౧. ఇమే సమథా సమథా, న సమ్ముఖావినయోతి అత్థో.

౩౦౨. “సమథా వినయో”తిపి వుచ్చతి, తస్మా వినయో సమ్ముఖావినయోతి వినయవారో ఉద్ధటో సియా. **న సమ్ముఖావినయోతి** సమ్ముఖావినయం ఠపేత్వా సతివినయాదయో సేససమథా.

౩౦౩. సఙ్ఘస్స సమ్ముఖా పటిఞ్ఞాతే తం పటిజాననం సఙ్ఘస్స సమ్ముఖతా నామ హోతీతి “తస్స పటిజాననచిత్తం సన్ధాయ ‘**సమ్ముఖావినయో కుసలో**’తిఆది వుత్త”న్తి వదన్తి. **నత్థి సమ్ముఖావినయో అకుసలోతి** “ధమ్మవినయపుగ్గలసమ్ముఖతాహి తివఙ్గికో సమ్ముఖావినయో ఏతేహి వినా నత్థి. తత్థ కుసలచిత్తేహి కరణకాలే కుసలో, అరహన్తానం కరణకాలే అబ్యాకతో, ఏతేసం అకుసలపటిపక్ఖత్తా అకుసలస్స సమ్భవో నత్థి, తస్మా ‘నత్థి సమ్ముఖావినయో అకుసలో’తి వుత్త”న్తి లిఖితం. ‘‘**యేభుయ్యసికా** అధమ్మవాదీహి వూపసమనకాలే సలాకగ్గాహాపకే ధమ్మవాదిమ్హి కుసలా, ధమ్మవాదీనమ్పి అధమ్మవాదిమ్హి సలాకగ్గాహాపకే జాతే అకుసలా, సబ్బత్థ అరహతో వసేనేవ అబ్యాకతతా, అనరహతో సఞ్చిచ్చ సతివినయదానే **సతివినయో** అకుసలో, **అమూళ్హవినయో** అనుమ్మత్తకస్స దానే, **పటిఞ్ఞాతకరణం** మూళ్హస్స

అజాననతో పటిఞ్ఞాయకరణే, **తస్సపాపియసికా** సుద్ధస్స కరణే, **తిణవత్థారకం** మహాకలహే, సఞ్చిచ్చ కరణే చ అకుసల"న్తి లిఖితం.

యత్థవారపుచ్ఛావారవణ్ణనా

౩౦౪. లబ్భతీతి పుచ్ఛా.

సమథవారవిస్సజ్జనావారవణ్ణనా

౩౦౫. యస్మిం సమయే సమ్ముఖావినయేన చాతిఆది తస్సా విస్సజ్జనం. యస్మిం సమయే సమ్ముఖావినయేన చ యేభుయ్యసికాయ చ అధికరణం వూపసమ్మతి, తస్మిం సమయే యత్థ యేభుయ్యసికా లబ్భతి, తత్థ సమ్ముఖావినయో లబ్భతీతి ఏవం సబ్బత్థ సమ్బన్ధో. **యత్థ పటిఞ్ఞాతకరణం లబ్భతి, తత్థ సమ్ముఖావినయో లబ్భతీ**తి ఏత్థ ఏకం వా ద్వే వా బహూ వా ఆపత్తియో ఆపన్నో భిక్ఖు "ఇమం నామ ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ"తి పుచ్ఛితో "ఆమా"తి ఆపత్తిం పటిజానాతి, ద్వేపి లబ్భన్తి. తత్థ సఙ్ఘసమ్ముఖతా ధమ్మవినయపుగ్గలసమ్ముఖతాతి ఏవం వుత్తసమ్ముఖావినయే సఙ్ఘస్స పురతో పటిఞ్ఞాతం కతం చే, సఙ్ఘసమ్ముఖతా. తత్థేవ దేసితం చే, ధమ్మవినయసమ్ముఖతాయోపి లద్ధా హోన్తి. అవివదన్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిజానన్తి చే, పుగ్గలసమ్ముఖతా. తస్సేవ సన్తికే దేసితం చే, ధమ్మవినయసమ్ముఖతాయోపి లద్ధా హోన్తి. ఏకస్సేవ వా ఏకస్స సన్తికే ఆపత్తిదేసనకాలే "పస్ససి, పస్సామీ"తి వుత్తే తత్థ ధమ్మవినయపుగ్గలసమ్ముఖతాసఙ్ఖాతో సమ్ముఖావినయో చ పటిఞ్ఞాతకరణఞ్చ లద్ధం హోతి.

సంసట్ఠవారాదివణ్ణనా

౩౦౬. అధికరణానం వూపసమోవ సమథో నామ, సో అధికరణం వినా నత్థి, తస్మా న చ లబ్భా వినిభుజ్జిత్వా నానాకరణం కాతుం.

౩౦౯-౩౧౦. సమథా సమథేహి సమ్మన్తీతి ఏత్థ **సమ్మన్తీ**తి సమ్పజ్జన్తి. అధికరణా వా పన సమ్మన్తి వూపసమ్మన్తీతి అత్థో, తస్మా "యేభుయ్యసికా సమ్ముఖావినయేన సమ్మతీ"తి ఇమాయ సమ్ముఖావినయేన సద్ధిం సమ్పజ్జతి, న సతివినయాదీహి తేసం తస్సా అనుపకారత్తాతి అత్థో. **సమథా అధికరణేహి సమ్మన్తీ**తి ఏత్థ సమథా అభావం గచ్ఛన్తీతి అత్థో.

౩౧౧. "సమ్ముఖావినయో వివాదాధికరణేన న సమ్మతీ"తి పాఠో. యేభుయ్యసికాయ సమానభావతో చ అవసానే "సమ్ముఖావినయో న కేనచి సమ్మతీ"తి (పరి॰ ౩౧౩) వుత్తత్తా చ సమ్ముఖావినయో సయం సమథేన వా అధికరణేన వా సమేతబ్బో న హోతీతి కత్వా వుత్తో. సతివినయో కిచ్చాధికరణేన సమ్మతి. అమూళ్హవినయతస్సపాపియసికతిణవత్థారకాపి కిచ్చాధికరణేన సమ్మన్తి.

౩౧౩. వివాదాధికరణం కిచ్చాధికరణేన సమ్మతీతి "సుణాతు మే, భన్తే…పే॰… పఠమం సలాకం నిక్ఖిపామీ"తి ఏవం వివాదాధికరణం కిచ్చాధికరణేన సమ్మతి. అనువాదాధికరణఆపత్తాధికరణాపి కిచ్చాధికరణేన సమ్మన్తి. "'అకతం కమ్మం దుక్కటం కమ్మ'న్తి ఏవం కిచ్చాధికరణమ్పి కిచ్చాధికరణేన సమ్మతీతి ఏవం పాఠో వేదితబ్బో"తి లిఖితం. అఞ్ఞతరస్మిం పన

గణ్ఠిపదే "'సమథా అధికరణేహి సమ్మన్తీ'తి ఏత్థ యస్మా సబ్బే సమథా కిచ్చాధికరణేన సమ్మన్తి, తస్మా 'సమథా కిచ్చాధికరణేన సమ్మన్తీ'తి పాఠో గహేతబ్బో"తి వుత్తం.

౩౧౪. **వివాదాధికరణం కతమం అధికరణం సముట్ఠాపేతీ**తి "నాయం ధమ్మో"తి వుత్తమత్తేన కిఞ్చి అధికరణం న సముట్ఠాపేతి.

౩౧౮-౯. "కతమాధికరణపరియాపన్న"న్తి పాఠో. **వివాదాధికరణం వివాదాధికరణం భజతీ**తి పఠముప్పన్నవివాదం పచ్ఛా ఉప్పన్నో భజతి. **వివాదాధికరణం ద్వే సమథే భజతీ**తి "ఇమం వూపసమేతుం సమత్థా తుమ్హే"తి వదన్తం వియ భజతి "మయం తం వూపసమేస్సామా"తి వదన్తేహి వియ ద్వీహి సమథేహి సఙ్గహితం.

సమథభేదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఖన్ధకపుచ్ఛావారవణ్ణనా

పుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౨౦. **నిదానం** నామ కాలఞ్చ నగరఞ్చ దేసో చ భగవా చ. వత్థుపుగ్గలాది **నిద్దేసో**. యాని **తత్థ** ఉపసమ్పదక్ఖన్ధకే "న, భిక్ఖవే, ఊనవీసతివస్సో పుగ్గలో ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తిఆదినా నయేన ఉత్తమాని పదాని వుత్తానీతి సమ్బన్ధో. **సా సా తస్స తస్స పదస్స ఆపత్తీతి వుచ్చతీ**తి యా "న, భిక్ఖవే, ఊనవీసతివస్సో పుగ్గలో ఉపసమ్పాదేతబ్బో"తి పదేన పఞ్ఞత్తా ఆపత్తి, సా తస్స పదస్సాతి అధిప్పాయో. **చమ్మసంయుత్తే**తి చమ్మక్ఖన్ధకే.

ఏకుత్తరికనయవణ్ణనా

ఏకకవారవణ్ణనా

౩౨౧. ఏకుత్తరికనయే **ఆపత్తి జానితబ్బా**తి ఏత్థ **ఆపత్తి** నామ కిం పరమత్థసభావా, ఉదాహు న వత్తబ్బసభావాతి? న వత్తబ్బసభావా. వుత్తఞ్హి **పరివారే** "వత్థు జానితబ్బం, గోత్తం జానితబ్బం, నామం జానితబ్బం, ఆపత్తి జానితబ్బా"తి ఏతేసం పదానం **విభఙ్గే** "మేథునధమ్మోతి వత్థు చ గోత్తఞ్చ. పారాజికన్తి నామఞ్చేవ ఆపత్తి చా"తి. నామఞ్చ గోత్తఞ్చ "నామగోత్తం న జీరతీ"తి (సం॰ ని॰ ౧.౭౬) వచనతో సమ్ముతిమత్తం, తస్మా "కుసలత్తికవినిముత్తా న వత్తబ్బధమ్మభూతా ఏకచ్చా సమ్ముతి ఏవా"తి వుత్తం. యం పన వుత్తం **సమథక్ఖన్ధకే** "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకత"న్తి (చూళవ॰ ౨౨౨), తం "వివాదాధికరణం సియా కుసలం, సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకత"న్తి (చూళవ॰ ౨౨౦) ఏత్థ వియ పరియాయతో వుత్తం. అత్థతో హి వివాదో నామ ఏకచ్చో సమ్ముతివిసేసో. యో చిత్తసమఙ్గినో, సో "తం చిత్తపరియాయేన పన సియా కుసల"న్తిఆది వోహారలద్ధో, తథా ఆపత్తాధికరణమ్పీతి దట్ఠబ్బం. తేనేవ వుత్తం **అట్ఠకథాయం** "ఆపత్తిం ఆపజ్జమానో హి అకుసలచిత్తో వా ఆపజ్జతి కుసలాబ్యాకతచిత్తో వా"తి (కఙ్ఖా॰ అట్ఠ॰ పఠమపారాజికవణ్ణనా). అఞ్ఞథా సమథేహి అధికరణీయతా న సమ్భవతి. న హి సమథా కుసలాదిం అకుసలాదిం వా అధికిచ్చపవత్తన్తి, సమథవసేన వా కుసలాది సమ్మతి. న చ కుసలస్స వివాదస్స, అనువాదస్స వా కుసలాదిసమథేహి వూపసమేతబ్బతా ఆపజ్జతీతి తేసం

అధికరణమత్తమేవ న సమ్భవేయ్య, తస్మా అధికరణానం, సమథానఞ్చ కుసలాదిభావో పరియాయదేసనాయ లబ్భతి, నో అఞ్ఞథా, తేనేవ సమ్ముఖావినయే వియ ఆపత్తాధికరణే తికం న పూరితం. సఞ్చిచ్చ ఆపత్తిం ఆపజ్జమానస్స యస్మా సఞ్చేతనా ఏకన్తతో అకుసలావ హోతి. ఇతరస్స సచిత్తకస్స వా అచిత్తకస్స వా తదాభావమత్తం ఉపాదాయ "అబ్యాకత"న్తి వుత్తం. యథా హి "తిక్ఖత్తుం చోదయమానో తం చీవరం అభినిప్ఫాదేయ్య, ఇచ్చేతం కుసల"న్తిఆదీసు (పారా. ౫౩౮) న కుసలసద్దో సుఖవిపాకో, "సమ్పరాయికానం అకుసలానం ధమ్మానం పటిఘాతాయా"తిఆదీసు (పరి. ౪౯౮) న అకుసలా వా హోతి. ఇతరస్స సచిత్తకస్స వా అచిత్తకస్స వా తదాభావమత్తం ఉపాదాయ "అబ్యాకత"న్తి వుత్తం. యథా హి ద్విక్ఖత్తుం చోదయమానో తం చీవరం అభినిప్ఫాదేయ్య, యం పనేత్థ "ఆపత్తాధికరణం అకుసల"న్తి వుత్తం, తస్స వసేన తదకుసలతో సత్త వినీతవత్థూని వేదితబ్బాని, తతో చీవరన్తి సమ్భవతో అచీవరకా, అన్తరాపత్తికా చ. అనన్తరికలక్ఖణప్పత్తస్స వసేన నియతా చ నామాతి వేదితబ్బం. సమ్ముతినిద్దేసే గరుకలహుకనిద్దేసోపి సమ్భవతి. అఞ్ఞథా "అనన్తరాయికా పణ్ణత్తివజ్జా, అనవజ్జాపణ్ణత్తీ"తి చ వుత్తా. కుటికారమహల్లకాపత్తి అన్తరాయికా లోకవజ్జసావజ్జపణ్ణత్తితో. సమ్పజానముసావాదో ఓమసవాదాదితో గరుకాది న సమ్భవేయ్య, తతో వా అయం లహుకాదీతి ఇదం సబ్బం ఏకచ్చానం ఆచరియానం మతం, "సబ్బం అయుత్త"న్తి వదన్తి. కస్మా? యస్మా "పారాజికన్తి నామఞ్చేవ ఆపత్తిచా"తి వచనేన చే ఆపత్తి న వత్తబ్బధమ్మో సియా, వత్థు చ న వత్తబ్బధమ్మో సియా గోత్తేన సమానాధికరణభావేన వుత్తత్తా, తస్మా "మేథునధమ్మో"తి పదం అజ్ఝాచారసఙ్ఖాతం వత్థుఞ్చ దీపేతి. అజ్ఝాచారవసేనేవ ఆపత్తియా లద్ధనామం అసాధారణనామత్తా "గోత్త"న్తి చ వుచ్చతీతి అయం తత్థ అత్థో.

"ఆపత్తాధికరణస్స కిం పుబ్బఙ్గమన్తి? లోభో పుబ్బఙ్గమో, దోసో, మోహో, అలోభో, అదోసో, అమోహో పుబ్బఙ్గమో"తి "కతి హేతూతి? ఛ హేతూ తయో అకుసలహేతూ, తయో అబ్యాకతహేతూ"తి చ వుత్తత్తా నిప్పరియాయేనేవ "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకత"న్తి వుత్తం. **సమథక్ఖన్ధకే** పన సన్ధాయభాసితవసేన తథా ఏవ వుత్తం. తస్మా ఆపత్తాధికరణం సభావతో నిప్పరియాయేనేవ అకుసలా చత్తారో ఖన్ధా, రూపఅబ్యాకతా చ హోన్తి. "నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి (చూళవ. ౨౨౨) వుత్తత్తా కుసలమేవ పటిక్ఖిత్తం, ఖీణాసవానం కిరియాబ్యాకతం నామ హోతీతి కుసలే పటిక్ఖిత్తే కిరియాబ్యాకతమ్పి పటిక్ఖిత్తమేవ హోతి. తస్మిం పటిక్ఖిత్తే సబ్బథా అవావటం విపాకాబ్యాకతం పటిక్ఖిత్తమేవ హోతి. నిబ్బానాబ్యాకతే వత్తబ్బమేవ నత్థీతి ఏకే, తం అయుత్తం "ఛ హేతుయో"తి వుత్తత్తా. కిఞ్చాపి వుత్తం సామఞ్ఞేన, తథాపి విపాకహేతుయేవ తత్థ అధిప్పేతో, న కిరియాహేతు, తే హి కుసలసభావా చ, తస్మా రూపం, విపాకాబ్యాకతఞ్చాపత్తి. తత్థ అకుసలాపత్తితో వినీతవత్థూని. ఇతరస్సాపి ఆదితో ఛాదనా కుసలచిత్తతోతి వుత్తం హోతి.
అన్తరాయికనియతసావజ్జపఞ్ఞత్తిభావోపి చస్సా వేవచనవసేన వేదితబ్బో పణ్ణత్తివజ్జాయ, సఞ్చిచ్చ ఆపన్నాయ చ, తస్మా "జీవితిన్ద్రియం సియా సారమ్మణం సియా అనారమ్మణ"న్తి వచనం వియ ఏకన్తాకుసలం అనేకన్తాకుసలఞ్చ లోకవజ్జం, ఏకన్తాబ్యాకతం భూతారోచనం అనేకన్తాబ్యాకతఞ్చ సేసం పణ్ణత్తివజ్జం ఏకతో సమ్పిణ్డేత్వా "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం సియాబ్యాకత"న్తి వుత్తం. **సమథక్ఖన్ధకే** పన పణ్ణత్తివజ్జమేవ సన్ధాయ తథా వుత్తం. వుత్తఞ్హేతం **అట్ఠకథాయం, గణ్ఠిపదే చ** "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకతం, నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల'న్తి ఏత్థ సన్ధాయభాసితవసేన అత్థో వేదితబ్బో. యస్మిఞ్హి పథవిఖణనాదికే ఆపత్తాధికరణే అపకతఞ్ఞూనో సన్ధాయ అప్పహరితకరణాదికాలే కుసలచిత్తం అఙ్గం హోతి, ఖణనాదిపయోగసఙ్ఖాతం రూపాబ్యాకతం ఆపత్తిసముట్ఠాపేన్తం హోతీతి అధిప్పాయో"తి. యం సన్ధాయ వుత్తం **''అత్థాపత్తి కుసలచిత్తో ఆపజ్జతి, కుసలచిత్తో వుట్ఠాతీ''**తిఆది. తస్మిఞ్హి సతి న సక్కా వత్తుం "నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి.

యస్మా ఆపత్తిసముట్ఠాపకం చిత్తం సన్ధాయ వుత్తం న హోతి, తస్మా న యిదం అఙ్గప్పహోనకచిత్తం సన్ధాయ వుత్తం. యది తం సన్ధాయ వుత్తం, "సియా కుసల"న్తి చ వత్తబ్బం భవేయ్య, న చ వుత్తం. తస్మా ఇదం పన సన్ధాయ వుత్తం – యం తావ ఆపత్తాధికరణం లోకవజ్జం, తం ఏకన్తతో అకుసలమేవ, తత్థ "సియా అకుసల"న్తి వికప్పో నత్థి. యం పన పణ్ణత్తివజ్జం, తం యస్మా సఞ్చిచ్చ "ఇమం ఆపత్తిం వీతిక్కమామీ"తి వీతిక్కమన్తస్సేవ అకుసలం హోతి, అసఞ్చిచ్చ పన కిఞ్చి అజానన్తస్స సహసేయ్యాదివసేన ఆపజ్జతో రూపవిపాకం అబ్యాకతం హోతి అనుట్ఠానతో. తస్మా తస్స పణ్ణత్తివజ్జస్స సఞ్చిచ్చాసఞ్చిచ్చవసేన ఇమం వికప్పభావం సన్ధాయ ఇదం వుత్తం "ఆపత్తాధికరణం సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకతం, నత్థి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి.

సచే పన కోచి వినయే అపకతఞ్ఞూ "యం కుసలచిత్తో ఆపజ్జతి, ఇదం వుచ్చతి ఆపత్తాధికరణం కుసల"న్తి వదేయ్య, తస్సేవంవాదినో అచిత్తకానం ఏళకలోమాదిసముట్ఠానానమ్పి కుసలచిత్తసమఙ్గికాలే తాసం ఆపత్తీనం కుసలచిత్తో ఆపజ్జేయ్య, న వా ఆపజ్జతి . కింకారణం? న చ తత్థ విజ్జమానమ్పి కుసలచిత్తం ఆపత్తియా అఙ్గం. అత్తభావో సభావో పకతీతి వుత్తం హోతి. కతరం పన తస్సా ఆపత్తియా తదా అఙ్గసభావోతి? వుచ్చతే – కాయవచీవిఞ్ఞత్తివసేన పన చలితస్స కాయస్స, పవత్తాయ వాచాయ చాతి ఏతేసం ద్విన్నం చలితప్పవత్తానం కాయవాచానం అఞ్ఞతరమేవ అఙ్గసభావో, తఞ్చ రూపక్ఖన్ధపరియాపన్నత్తా అబ్యాకతన్తి. కిం వుత్తం హోతి? కాయో, వాచా చ తదా ఆపత్తాధికరణన్తి వుత్తం హోతి. యా పనేత్థ అకుసలాపత్తిక్ఖణే కాయవాచాయో అబ్యాకతభావో, తా అబ్బోహారికా హోన్తి కాయవచీకమ్మకాలే మనోకమ్మం వియ. తదా హి కాయవాచాయో ఆపత్తికరాదిట్ఠానే తిట్ఠన్తి. యం సన్ధాయ వుత్తం "ఆపత్తికరా ధమ్మా జానితబ్బా. కతి మూలానీతి ఛ ఆపత్తిసముట్ఠానాని మూలానీ"తిఆది. యదా పన కాయవాచాయో ఆపత్తియా అఙ్గమేవ హోన్తి, తదా "చిత్తం చిత్తాధిపతేయ్య"న్తి (ధ॰ స॰ అట్ఠ॰ ౧ కామావచరకుసలవణ్ణనా) వచనం వియ పుబ్బపయోగానం అపరపయోగస్స పచ్చయభావతో ఆపత్తికరాదిపఞ్ఞత్తిం న విజహన్తి. యథా తబ్బాపేపి "ఆపత్తాధికరణస్స కతి వత్థూనీతి? సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా వత్థూని. కతి భూమియోతి? సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా భూమియో"తి వుత్తం. తథా తబ్బాపేపి ఆపత్తికరా "ఆపత్తిసముట్ఠానా"ఇచ్చేవ వుచ్చన్తీతి వేదితబ్బా. ఏత్తావతా ఆపత్తి నామ చత్తారో అకుసలక్ఖన్ధా సఞ్చిచ్చ వీతిక్కమకాలే భూతారోచనం ఠపేత్వా సబ్బాపి అవిసేసతో, విసేసతో పన సబ్బాపి ఏకన్తాకుసలా అకుసలా, అనేకన్తాకుసలా పన గిరగ్గసమజ్జచిత్తాగారసఙ్ఘానిఇత్థాలఙ్కారగన్ధవణ్ణకవాసితపిఞ్ఞాకప్పభేదా, భిక్ఖునిఆదీనం ఉమ్మద్దనపరిమద్దనప్పభేదా చాతి దసప్పభేదా సకనామేహి పరిచ్ఛిన్దిత్వా వత్థుజాననసచిత్తకకాలే ఏవ అకుసలా, తదభావతో అచిత్తకకాలే వినా అనాపత్తాధికరణేన కమ్మట్ఠానాదిసీసేన కుసలచిత్తేన తం తం వత్థుం వీతిక్కమన్తస్స ఆపత్తి కేవలం రూపఅబ్యాకతమేవ.

కేచి పనేత్థ "అప్పకాసే ఠానే కటిసుత్తకసఞ్ఞాయ సఙ్ఘాణిం, మత్తికాసఞ్ఞాయ గన్ధవణ్ణకాదిం వా ధారేన్తియాపి ఆపత్తి, తస్మా అచిత్తకాయేవా"తి వణ్ణయన్తి. తే "సఙ్ఘాణియా అసఙ్ఘాణిసఞ్ఞాయ ధారేతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా"తి పాఠాభావం దస్సేత్వా పటిక్ఖిపితబ్బా. సురాపానాపత్తి పన అచిత్తకాపి ఏకన్తాకుసలావ. తేనేవ "మజ్జే అమజ్జసఞ్ఞీ పివతి, ఆపత్తి పాచిత్తియస్సా"తి (పాచి॰ ౩౨౮) వుత్తం. యస్మా పనేత్థ ఆబాధపచ్చయాపి న సక్కా వినా అకుసలేన సురాపానం పాతుం, తస్మా యథావుత్తేసు అనేకన్తాకుసలేసు వియ లోకవజ్జేసు ఇధ "సురాపానేసు అనాపత్తి ఆబాధపచ్చయా"తి న వుత్తం. సూపసంపాకాది పన అమజ్జమేవ. తత్థ కుక్కుచ్చవినోదనత్థం "అనాపత్తీ"తి వుత్తం ఉదకదన్తపోణే వియ. భూతారోచనాపత్తి రూపాబ్యాకతమేవ, అచిత్తకకాలే సహసేయ్యాది రూపవిపాకాబ్యాకతమేవ, తత్థ సుపినన్తో విజ్జమానమ్పి అకుసలం అనఙ్గత్తా

అబ్బోహారికం హోతి. కుసలే కథావ నత్థి అనాపత్తి సభావత్తా కుసలస్స. తథా కిరియాతి ఇమినా నయేన సబ్బత్థ యథాసమ్భవం అకుసలం వా సుద్ధరూపం వా సవిపాకం వాతి తిధా భిజ్జతీతి అయమత్థో దస్సితో హోతి.

తత్థ ఠపేత్వా సురాపానం ఏకచ్చఞ్చ పణ్ణత్తివజ్జం, ఏకన్తాకుసలఞ్చ సచిత్తకమేవ, భూతారోచనం అచిత్తకమేవ, సేసం సహ సురాపానేన అనేకన్తాకుసలం లోకవజ్జఞ్చ అనేకన్తాబ్యాకతం పణ్ణత్తివజ్జఞ్చ యేభుయ్యేన సచిత్తకాచిత్తకన్తి సబ్బసిక్ఖాపదం తిప్పభేదం హోతి. యం పనేత్థ సచిత్తకమేవ, తం మేథునాదివత్థుజాననచిత్తేనేవ సచిత్తకం, సబ్బం సేఖియం పణ్ణత్తిజాననచిత్తేనేవ సచిత్తకం "అనాదరియం పటిచ్చా"తి వచనతోతి సచిత్తకం దువిధం హోతి. ఏకన్తాచిత్తకం పణ్ణత్తిజాననచిత్తాభావేన, న వత్థుజాననచిత్తాభావేన. తదభావతో ఏకన్తాకుసలం సురాపానం, ఏకన్తాబ్యాకతం సఞ్చరిత్తం, వత్థుజాననచిత్తస్స వా పణ్ణత్తిజాననచిత్తస్స వా ఉభిన్నం అభావేన అచిత్తకభావేన అచిత్తకం హోతి. సురాపానం పన సచిత్తకం హోతి వత్థుజాననచిత్తేనేవ. అరియపుగ్గలానం ఇతరేసం ఉభిన్నం వా అఞ్ఞతరస్స భావేన సేసం చిత్తకాచిత్తకం . విసేసతో చ వత్థుజాననచిత్తాభావేన, అపకతఞ్ఞునో పణ్ణత్తిజాననచిత్తాభావేన వా అచిత్తకభావేన అచిత్తకం హోతి. తత్థ ఏకన్తాచిత్తకఞ్చ సచిత్తకఞ్చ "అచిత్తక"మిచ్చేవ వుచ్చతి. అయం తావ "**ఆపత్తి జానితబ్బా**"తి ఏత్థ వినిచ్ఛయో.

మూలవిసుద్ధియా అన్తరాపత్తీతి అన్తరాపత్తిం ఆపజ్జిత్వా మూలాయపటికస్సనం కత్వా ఠితేన ఆపన్నాపత్తి. అయం **అగ్ఘవిసుద్ధియా అన్తరాపత్తీ**తి సమ్బహులా ఆపత్తియో ఆపజ్జిత్వా తాసు సబ్బచిరపటిచ్ఛన్నవసేన అగ్ఘసమోధానం గహేత్వా వసన్తేన ఆపన్నాపత్తి. "పునపి ఆపజ్జిస్సామీ"తి **సఉస్సాహేనేవ చిత్తేన**. "అయం భిక్ఖునియా ఏవా"తి లిఖితం. "**పారాజికమేవా**"తి ఇదఞ్చ భూతవసేన దస్సేతుం వుత్తం. "ఏవం దేసితే పన యా కాచి ఆపత్తి న వుట్ఠాతీతి అపరే, తం న గహేతబ్బ"న్తి వుత్తం. "ధమ్మికస్స పటిస్సవస్స అసచ్చాపనే"తి వుత్తత్తా అధమ్మికపటిస్సవే దుక్కటం న హోతి. "పుబ్బే సుద్ధచిత్తస్స 'తుమ్హే విబ్భమథా'తి వుత్తే 'సాధూ'తి పటిస్సుణిత్వా సచే న విబ్భమతి అనాపత్తి, ఏవం సబ్బత్థా"తి చ వుత్తం. "ఆవికరో జానితబ్బో"తిపి **పాళి**. కాలేన వక్ఖామి, నో అకాలేనా"తిఆదీసు **పఞ్చదససు ధమ్మేసు**. **భబ్బాపత్తికా** నామ ఆపత్తిం ఆపజ్జితుం భబ్బా.

దుకవారవణ్ణనా

౩౨౨. నిదహనే ఆతపే. "ఏకరత్తమ్పి చే భిక్ఖు తిచీవరేన విప్పవసేయ్య (పారా॰ ౪౭౨). ఛారత్తపరమం తేనా"తిఆదినా (పారా॰ ౬౫౩) వుత్తాపత్తికో **గణపూరకో హుత్వాపి కమ్మం కోపేతి** నానాసంవాసకత్తా. **కమ్మేన వా సలాకగ్గాహేన వాతి ఏత్థ ఉద్దేసో చేవ కమ్మఞ్చ ఏక**న్తి ఏత్థ పాతిమోక్ఖుద్దేసోతి వా కమ్మన్తి వా అత్థతో ఏకమేవ, తేసు యం కిఞ్చి కతే సఙ్ఘభేదో హోతీతి అత్థో. **పుబ్బభాగా**తి సఙ్ఘభేదతో పుబ్బభాగా. "**పమాణ**"న్తి ఇమేసం ద్విన్నం అఞ్ఞతరేన భేదో హోతి, న ఇతరేహీతి వుత్తం. వినయే సిద్ధా **వినయసిద్ధా,** రోమజనపదే జాతం **రోమకం,** అనుఞ్ఞాతలోణత్తా దుకేసు వుత్తాతి.

తికవారవణ్ణనా

౩౨౩. వో తుమ్హేహి న సముదాచరితబ్బం. **వచీసమ్పయుత్తం కాయకిరియం కత్వా**తి కాయేన నిపచ్చకారం కత్వాతి అత్థో. **ఉపఘాతేతి** వినాసేతి. **ఓమద్దిత్వా**తి అభిభవిత్వా. **వదతో**తి వదన్తస్స. "బాలస్స నిస్సయో దాతబ్బో"తి దుకే ఆగతం, ఇధ పన "**న దాతబ్బో**"తి వుత్తం, ఆపత్తిబాహుల్లం సన్ధాయ నాదాతబ్బం, "ఇమస్మా విహారా పరం మా నిక్ఖమాహి,

వినయధరానం వా సన్తికం ఆగచ్ఛ వినిచ్ఛయం దాతు”న్తి వుత్తే తస్స వచనం న గహేతబ్బన్తి అత్థో. **తికభోజనం** నామ సచే తయో హుత్వా భుఞ్జన్తి, గణభోజనేన అనాపత్తి, ఇదం సన్ధాయ తికం. ‘‘**పసుత్తో**’’తి బాహుల్లతో వుత్తం. అథ వా నిపజ్జిత్వాతి అత్థో. “ఇదం లభేత్వా గచ్ఛామి, తావకాలికం భన్తే దేథాతి వుత్తే ‘నవకమ్మాదిఅత్థం వినా దాతుం న వట్టతీ”తి లిఖితం. వికప్పేత్వా ఠపితం వస్సికసాటికం పచ్ఛిమే పాటిపదదివసే నివాసేన్తో దుక్కటం ఆపజ్జతీతి అత్థో. **అపచ్చుద్ధరిత్వాతి** పచ్చుద్ధరణం అకత్వాతి అత్థో. “వికప్పేతు”న్తి వచనతో అవికప్పనపచ్చయా ఆపత్తి హేమన్తే ఆపజ్జతి, వికప్పనా పన కత్తికపుణ్ణమదివసే కాతబ్బాతి దస్సనత్థం వుత్తన్తి ఞాతబ్బం. అయం నయో అవికప్పనం సన్ధాయ, పురిమో వికప్పితపరిభోగపచ్చయాపత్తిం సన్ధాయ. **వత్థపటిచ్ఛాది సబ్బకప్పియతాయాతి** వత్థపటిచ్ఛాది సబ్బత్థ కప్పియత్తాతి అత్థో. కేచి ఇమమత్థం అసల్లక్ఖేత్వా “వత్థపటిచ్ఛాది సబ్బకప్పియతా తాయ పటిచ్ఛన్నేనా”తి లిఖన్తి. “వత్థమేవ పటిచ్ఛాది వత్థపటిచ్ఛాదీ”తి విగ్గహత్తా “తాయా”తి న యుజ్జతి. “తేనా”తి భవితబ్బత్తాతి ఇదం సబ్బం అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** లిఖితం, విచారేత్వా గహేతబ్బం.

చతుక్కవారవణ్ణనా

౩౨౪. **చతూహాకారేహి ఆపత్తిం ఆపజ్జతి…పే… కమ్మవాచాయ ఆపజ్జతీతి** ఏత్థ యఞ్హి ఆపత్తిం కమ్మవాచాయ ఆపజ్జతి, న తత్థ కాయాదయోతి ఆపన్నం, తతో కమ్మవాచాయ సద్ధిం ఆపత్తికరా ధమ్మా సత్తాతి ఆపజ్జతి, ఏవం సతి “ఛ ఆపత్తిసముట్ఠానానీ”తి వచనవిరోధో, తాని ఏవ ఆపత్తికరా ధమ్మా నామ. అథ తత్థాపి కాయాదయో ఏకతో వా నానాతో వా లబ్భన్తి, చతూహాకారేహీతి న యుజ్జతీతి “ఛహాకారేహి ఆపత్తిం ఆపజ్జతీ”తి వత్తబ్బం సియాతి ఏవం ఏతాని సుత్తపదాని విరోధితాని హోన్తి. కథం అవిరోధితాని? సవిఞ్ఞత్తికావిఞ్ఞత్తికభేదభిన్నత్తా. కాయాదీనం యా కిరియా ఆపత్తి, నం ఏకచ్చం కాయేన సవిఞ్ఞత్తికేన ఆపజ్జతి, ఏకచ్చం సవిఞ్ఞత్తికాయ వాచాయ, ఏకచ్చం సవిఞ్ఞత్తికాహి కాయవాచాహి ఆపజ్జతి, యా పన అకిరియా ఆపత్తి, తం ఏకచ్చం కమ్మవాచాయ ఆపజ్జతి, తఞ్చ ఖో అవసిట్ఠాహి అవిఞ్ఞత్తికాహి కాయవాచాహియేవ, న వినా “నో చే కాయేన వాచాయ పటినిస్సజ్జతి, కమ్మవాచాపరియోసానే ఆపత్తి సఙ్ఘాదిసేసస్సా”తి (పారా॰ ౪౧౪) వచనతో, అవిసేసేన వా ఏకచ్చం ఆపత్తిం కాయేన ఆపజ్జతి, ఏకచ్చం వాచాయ , ఏకచ్చం కాయవాచాహి . యం పనేత్థ కాయవాచాహి, తం ఏకచ్చం కేవలాహి కాయవాచాహి ఆపజ్జతి, ఏకచ్చం కమ్మవాచాయ ఆపజ్జతీతి అయమత్థో వేదితబ్బోతి ఏవం అవిరోధితాని హోన్తి.

తత్రాయం సమాసతో అత్థవిభావనా – **కాయేన ఆపజ్జతీతి** కాయేన సవిఞ్ఞత్తికేన అకత్తబ్బం కత్వా ఏకచ్చం ఆపజ్జతి, అవిఞ్ఞత్తికేన కత్తబ్బం అకత్వా ఆపజ్జతి, తదుభయమ్పి కాయకమ్మం నామ. అకతమ్పి హి లోకే “కత”న్తి వుచ్చతి “దుక్కటం మయా, యం మయా పుఞ్ఞం న కత”న్తి ఏవమాదీసు, సాసనే చ “ఇదం తే, ఆవుసో ఆనన్ద, దుక్కటం, యం త్వం భగవన్తం న పుచ్ఛీ”తి (చూళవ॰ ౪౪౩) ఏవమాదీసు, ఏవమిధ వినయపరియాయేన కాయేన అకరణమ్పి “కాయకమ్మ”న్తి వుచ్చతి. అయమేవ నయో “వాచాయ ఆపజ్జతీ”తిఆదీసు. పురతీతి **పురిసో,** పుర అగ్గగమనే. **పురతీతి** పురతో గచ్ఛతి సబ్బకమ్మేసు పుబ్బఙ్గమో హోతి. **పఠముప్పన్నవసేనాతి** పఠమకప్పియేసు హి పఠమం పురిసలిఙ్గం ఉప్పజ్జతి, “పురిమ”న్తి సఙ్ఖం గతం పురిసలిఙ్గం జాయతీతి అత్థో. **సతం తింస చాతి** ఏత్థ అసాధారణాపి పారాజికా నో అన్తోగధాయేవ జాతా పారాజికాపన్నానం భిక్ఖుభావాయ అభబ్బత్తా. “అసాధారణవచనేన పన సామఞ్ఞేన ఉద్ధటానీ”తి వదన్తి. “సతఞ్చేవ తింసఞ్చ సిక్ఖాపదానీతి పాఠో”తి చ వదన్తి. **భిక్ఖుస్స చ భిక్ఖునియా చ చతూసు పారాజికేసూతి** సాధారణేసు ఏవ.

అత్థి వత్థునానత్తతా నో ఆపత్తినానత్తతాతి పఠమపఞ్హో ఇధ దుతియో నామ. **అత్థి ఆపత్తిసభాగతా నో వత్థుసభాగతాతి** ఏతేన విసేసో నత్థి. **మన్తాభాసాతి** మతియా భాసా. ‘‘**అభివాదనారహా**’తి యథానిసిన్నావ సీసం ఉక్ఖిపిత్వా వన్దన్తి. నవమభిక్ఖునితో పట్ఠాయ అనుట్ఠితబ్బతో ఆసనా న పచ్చుట్ఠేన్తి. **అవిసేసేనాతి** ఉపజ్ఝాయస్స, ఇతరస్స వా విప్పకతభోజనస్స, సమీపగతో యో కోచి వుడ్ఢతరోతి అత్థో. విప్పకతభోజనేనాపి హి ఉట్ఠహిత్వా ఆసనం దాతబ్బం. **ఇధ న కప్పన్తీతి వదన్తోపీతి** పచ్చన్తిమజనపదేసు ఠత్వా ‘‘ఇధ న కప్పన్తీ’’తి వదన్తో వినయాతిసారదుక్కటం ఆపజ్జతి. కప్పియఞ్హి ‘‘న కప్పతీ’’తి వదన్తో పఞ్ఞత్తం సముచ్ఛిన్దతి నామ. తథా **ఇధ కప్పన్తీతిఆదీసుపి** ఠత్వా ‘‘ఇధ కప్పన్తీ’’తి వదన్తో వినయాగతభిక్ఖు వినయో పుచ్ఛితబ్బోతి అత్థో.

పఞ్చకవారవణ్ణనా

౩౨౫. **న ఉపేతి** పుగ్గలో. ‘‘నిమన్తితో సభత్తో సమానో సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛా’’తి (పాచి. ౨౮౯) వచనతో నిమన్తనాభావా పిణ్డపాతికస్స అనామన్తచారో వట్టతి. ‘‘గిలానసమయో’’తిఆదినా ఆభోగం కత్వా భోజనం అధిట్ఠహిత్వా **భోజనం** నామ. ‘‘మయ్హం భత్తపచ్చాసం ఇత్థన్నామస్స దమ్మీ’’తి ఏవం **అవికప్పనా**. పరమ్ముఖే అగుణవచనం **అయసో**. సమ్ముఖా **గరహా**. సీలదిట్ఠిబ్యసనానం వినయపరియాపన్నత్తా తేహి సద్ధిం ఇతరే పఞ్చకం పూరేతుం వుత్తా. ‘‘వినయధరపఞ్చమేన గణేనా’’తి (మహావ. ౨౫౯) వుత్తత్తా పఞ్చకం జాతం. అఞ్ఞతరస్మిం విహారే ఏకో థేరోతి అత్థో. ‘‘**యోనకవిసయతోతి** చీనట్ఠానా’’తి లిఖితం. **అట్ఠ కప్పే అనుస్సరీతి** పుబ్బేనివాసఞాణం నిబ్బత్తేసీతి అత్థో. అనన్తరే ఠానే ఠత్వాతి అత్థో. **ఞత్తియా కమ్మప్పత్తో హుత్వాతి** ఞత్తిట్ఠపితకాలే కమ్మప్పత్తో హోతి. పున కమ్మవాచాయ కమ్మసిద్ధి. **ఞత్తిఖేత్తన్తి** ఞత్తియావ కాతబ్బట్ఠానం తస్సా ఖేత్తం, ఞత్తిదుతియాదికమ్మే పరమట్ఠపనం తస్సా **ఓకాసో** నామ. ఆరఞ్ఞకే ఇదఞ్చిదఞ్చానిసంసన్తి ఏవం **ఇదమత్థితన్తి** అత్థో.

ఛక్కవారవణ్ణనా

౩౨౬. ‘‘**ఛబ్బస్సపరమతా ధారేతబ్బ**’’న్తి **విభఙ్గే** పాఠత్తా ఏవం వుత్తం. **చుద్దసపరమాని** నవ ఛక్కాని హోన్తి. కథం? పఠమం ఏకం ఛక్కం, సేసేసు అట్ఠసు ఏకేకేన సద్ధిం ఏకేకన్తి ఏవం తీణి ఛక్కాని అన్తరపేయ్యాలే వుత్తాని. కథం? ‘‘చతుత్థేన ఆపత్తిసముట్ఠానేన ఛ ఆపత్తియో ఆపజ్జతీ’’తిఆదినా నయేన పఞ్చమేన, ఛట్ఠేన చ **తీణి ఛక్కాని**. లోభాదయో **ఛ వివాదమూలాని,** తథా అనువాదస్స. **దీఘసో ఛ విదత్థియో** వస్సికసాటికాయ. **తిరియం ఛ విదత్థియో** సుగతచీవరస్స. విప్పకతచీవరం ఆదాయ పక్కమనే నిట్ఠానన్తికో, సన్నిట్ఠాననాసన సవన సీమాతిక్కన్తికసహుబ్భారాతి ఛ, సమాదాయ వారేపి ఛాతి ఛక్కద్వయం. **సత్తకే** పక్కమనన్తికేన సహ సత్త.

సత్తకవారవణ్ణనా

౩౨౭. **ఛక్కే వుత్తానియేవ సత్తకవసేన యోజేతబ్బానీతి** ఛక్కే వుత్తచుద్దసపరమాని సత్తకవసేన యోజేతబ్బాని. **సత్తమే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియన్తి** ‘‘ఛారత్తపరమం తేన భిక్ఖునా తేన చీవరేన విప్పవసితబ్బం, తతో చే ఉత్తరి విప్పవసేయ్యా’’తి ఏవం వుత్తం నిస్సగ్గియం హోతి. **చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే** సుగతచీవరభాణవారస్స పరతో ‘‘ఇధ పన, భిక్ఖవే, భిక్ఖుస్స న హోతి ఆపత్తి దట్ఠబ్బా, తమేనం చోదేతి సఙ్ఘో వా సమ్బహులా వా ఏకపుగ్గలో వా’’తిఆదినా నయేన వుత్తసత్తకాతి.

అట్ఠకవారవణ్ణనా

౩౨౮. తేన సద్ధిం ఉపోసథాదికరణం **ఆనిసంసో**, అకరణం **ఆదీనవో**, తస్మా ఏతే అట్ఠానిసంసే సమ్పస్సమానేనాతి అత్థో. ‘‘**అయసో** అక్కోసో’’తి వుత్తం. పుబ్బేవస్స హోతి ‘‘ముసా భణిస్స’’న్తి, భణన్తస్స హోతి ‘‘ముసా భణామీ’’తి, భణితస్స హోతి ‘‘ముసా మయా భణిత’’న్తి, వినిధాయ దిట్ఠిం ఖన్తిం రుచిం భావం సఞ్ఞన్తి ఏవం అకప్పియకతం హోతి అప్పటిగ్గహితకతన్తిఆదయో **అట్ఠ అనతిరిత్తా**. సప్పిఆది అట్ఠమే అరుణుగ్గమనే నిస్సగ్గియం హోతి. **అట్ఠవాచికా** భిక్ఖునీనం ఉపసమ్పదా ఉభతోఞత్తిచతుత్థత్తా. వస్సికసాటికదానాదీని **అట్ఠ వరాని**.

నవకవారవణ్ణనా

౩౨౯. నవహి భిక్ఖూహి భిజ్జతి. మనుస్సమంసవజ్జేహి **నవ మంసేహి** వినిచ్ఛయో. సున్దరం న సున్దరన్తి సఙ్ఘాటిఆదీని **నవ చీవరాని**. తానేవ అధిట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ **న వికప్పేతబ్బాని**, అధిట్ఠితకాలతో పట్ఠాయ అపచ్చుద్ధరిత్వా న వికప్పేతబ్బానీతి అధిప్పాయో. **నవ విదత్థియో** సుగతచీవరస్స. ‘‘వగ్గం భిక్ఖునిసఙ్ఘం వగ్గసఞ్ఞీ ఓవదతీ’’తిఆదినా నయేన అధమ్మకమ్మే ద్వే నవకాని పాచిత్తియవసేన వుత్తాని.

దసకవారవణ్ణనా

౩౩౦. ‘‘ఓరమత్తకఞ్చ అధికరణం హోతి, న చ గతిగత’’న్తిఆదినా (చూళవ. ౨౦౪) **దస అధమ్మికా సలాకగ్గాహా**. విపరీతా **ధమ్మికా**. సమథక్ఖన్ధకే వుత్తేహి సమన్నాగతో హోతీతి సమ్బన్ధో. ‘‘**సంకచ్చికం వా పక్ఖిపిత్వా దసా**’’తి వుత్తం కప్పియత్తా ఏతేసం. మాతురక్ఖితాదయో **దస ఇత్థియో**. ధనక్కీతాదయో **దస భరియా**. ‘‘సిక్ఖాసమ్ముతిం దత్వా దసవస్సాయ తస్సా ద్వాదసవస్సకాలే సయమ్పి ద్వాదసవస్సా భవిస్సతీ’’తి **వుట్ఠాపనసమ్ముతి సాదితబ్బా**. ‘‘వినయధరస్సేవ ‘ఆపత్తానాపత్తిం న జానాతీ’తి ఆరబ్భ యావ ‘ఉభయాని ఖో పనస్స…పే… అనుబ్యఞ్జనసో’తి పఞ్చఙ్గాని వత్వా పునపి ‘ఆపత్తానాపత్తిం న జానాతి’చ్చేవ ఆరబ్భ యావ ‘అధికరణే చ న వినిచ్ఛయకుసలో హోతీ’తి పఞ్చ వుత్తా, తే తథా తథా పఞ్చ పఞ్చ కత్వా దస హోన్తీ’’తి లిఖితం. ‘‘దసవస్సాయ భిక్ఖునియా నిస్సయో దాతబ్బో’’తి ఏకచ్చేసు పోత్థకేసు నత్థి, కిఞ్చాపి నత్థి, పాఠో ఏవ పన హోతి.

ఏకాదసకవారవణ్ణనా

౩౩౧. **న వోదాయన్తి** న పకాసేన్తి. రోగమేవ **రోగాతఙ్కం**. రోగన్తరాయం వా.

ఏకుత్తరికనయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపోసథాదిపుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౩౨. ‘‘సబ్బం, భన్తే, పవారేమీ’’తిఆది **పవారణకథా** నామ వినీతగాథాసు వియ.

అత్థవసపకరణవణ్ణనా

౩౩౪. దస అత్థవసే పటిచ్చాతి ఏత్థ తస్స తస్స సిక్ఖాపదస్స పఞ్ఞాపనే గుణవిసేసదీపనతో, అపఞ్ఞాపనే ఆదీనవదస్సనతో చ సఙ్ఘసుట్ఠుతా హోతి. తత్థ యథాసమ్భవం లోకవజ్జస్స అపణ్ణత్తిసమ్భవస్స పఞ్ఞాపనే పయోగవిసుద్ధి గుణో. పణ్ణత్తిసమ్భవస్స పన సేఖియస్స లోకవజ్జస్స పఞ్ఞాపనే పటిపత్తివిసుద్ధి గుణో, పణ్ణత్తివజ్జస్స ఆసయవిసుద్ధి గుణో అప్పిచ్ఛాదిగుణావహనతో, తేనేవాహ "సుభరతాయ సుపోసతాయ అప్పిచ్ఛతాయ అప్పిచ్ఛస్స వణ్ణం భాసిత్వా"తి. సమణాచారవిసుద్ధి చస్స గుణోతి వేదితబ్బం. అథ వా లోకవజ్జస్స పఞ్ఞాపనే సఙ్ఘసుట్ఠుతా హోతి పాకటాదీనవతో, పణ్ణత్తివజ్జస్స పఞ్ఞాపనే సఙ్ఘఫాసుతా హోతి పాకటానిసంసత్తా. తథా పఠమేన దుమ్మఙ్కూనం నిగ్గహో, దుతియేన పేసలానం ఫాసువిహారో, పఠమేన సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతో, దుతియేన దిట్ఠధమ్మికానం, తథా పఠమేన అప్పసన్నానం పసాదో, దుతియేన పసన్నానం భియ్యోభావో, తథా పఠమేన సద్ధమ్మట్ఠితి, దుతియేన వినయానుగ్గహో హోతీతి వేదితబ్బో. **పరివార**నయేన వా పఠమేన పాపిచ్ఛానం భిక్ఖూనం పక్ఖుపచ్ఛేదో, దుతియేన గిహీనం అనుకమ్పా హోతి. వుత్తఞ్హేతం "ద్వే అత్థవసే పటిచ్చ తథాగతేన సావకానం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞత్తం గిహీనం అనుకమ్పాయ పాపిచ్ఛానం పక్ఖుపచ్ఛేదాయా"తి (పరి॰ ౪౯౮). తథా దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికానం వేరానం వజ్జానం అకుసలానం వసేనపి యోజనా కాతబ్బా. వుత్తఞ్హేతం "ద్వే అత్థవసే...పే॰... పఞ్ఞత్తం దిట్ఠధమ్మికానం వేరానం సమ్పరాయికానం వేరానం పటిఘాతాయా"తిఆది (పరి॰ ౪౯౮). అపిచేత్థ సబ్బమ్పి అకతవిఞ్ఞత్తిపటిసంయుత్తం, గిహీనం పీళాపటిసంయుత్తం, తేసం పసాదభోగక్ఖయరక్ఖాపటిసంయుత్తఞ్చ గిహీనం **అనుకమ్పాయ పఞ్ఞత్తం** నామ, కులదూసకగణభోజనాని పాపిచ్ఛానం పక్ఖుపచ్ఛేదాయ పఞ్ఞత్తం. సబ్బం లోకవజ్జం దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికవేరాదిపటిఘాతాయ , మాతుగామేన సంవిధానం దిట్ఠధమ్మికవేరాదిసంవరాయ పఞ్ఞత్తన్తి వేదితబ్బం. అపిచేత్థ ఆదితో పట్ఠాయ దసఅత్థవసపకరణమేవ నిస్సాయ వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో.

వత్థువీతిక్కమేన యం, ఏకన్తాకుసలం భవే;
తం సఙ్ఘసుట్ఠుభావాయ, పఞ్ఞత్తం లోకవజ్జతో.

పారాజికాదిం,

పఞ్ఞత్తిజాననేనేవ, యత్థాపత్తి న అఞ్ఞథా;
తం ధమ్మట్ఠితియా వాపి, పసాదుప్పాదబుద్ధియా.

ధమ్మదేసనాపటిసంయుత్తం ఇతరఞ్చ సేఖియం, ఇదం పణ్ణత్తిసమ్భవం **లోకవజ్జం** నామ. వత్థునో, పఞ్ఞత్తియా వా వీతిక్కమచేతనాయాభావేపి పటిక్ఖిత్తస్స కరణే, కత్తబ్బస్స అకరణే వా సతి యత్థ ఆపత్తి పహోతి, తం సబ్బం ఠపేత్వా సురాపానం **పణ్ణత్తివజ్జ**న్తి వేదితబ్బం. తత్థ ఉక్కోటనకే పాచిత్తియం, "యో పన భిక్ఖు ధమ్మికానం కమ్మానం ఛన్దం దత్వా పచ్ఛా ఖీయనధమ్మం ఆపజ్జేయ్య, పాచిత్తియం (పాచి॰ ౪౭౫), యో పన భిక్ఖు సఙ్ఘే వినిచ్ఛయకథాయ వత్తమానాయ ఛన్దం అదత్వా ఉట్ఠాయాసనా పక్కమేయ్య, పాచిత్తియం (పాచి॰ ౪౮౦), యో పన భిక్ఖు సమగ్గేన సఙ్ఘేన చీవరం దత్వా పచ్ఛా ఖీయనధమ్మం ఆపజ్జేయ్య...పే॰... పాచిత్తియ"న్తి (పాచి॰ ౪౮౫) ఏవమాది సఙ్ఘఫాసుతాయ పఞ్ఞత్తం. "అఞ్ఞవాదకే విహేసకే పాచిత్తియం (పాచి॰ ౧౦౧), పారాజికాదీహి అనుద్ధంసనే సఙ్ఘాదిసేసాది చ దుమ్మఙ్కూనం నిగ్గహాయ, అనుపఖజ్జనిక్కడ్ఢనఉపస్సుతిసిక్ఖాపదాది పేసలానం ఫాసువిహారాయ, సబ్బం లోకవజ్జం దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయ, సబ్బం పణ్ణత్తివజ్జం దిట్ఠధమ్మికానమేవ సంవరాయ. సబ్బం గిహిపటిసంయుత్తం అప్పసన్నానం

వా పసాదాయ పసన్నానం వా భియ్యోభావాయ చ. విసేసేన అరిట్ఠసమణుద్దేససిక్ఖాపదం, సామఞ్ఞేన పచ్చయేసు మరియాదపటిసంయుత్తఞ్చ సద్ధమ్మట్ఠితియా, “అప్పిచ్ఛస్సాయం ధమ్మో, నాయం ధమ్మో మహిచ్ఛస్సా”తి (దీ॰ ని॰ ३.३၁८; అ॰ ని॰ ८.३०) ఆదిసుత్తమేత్థ సాధకం. “సిక్ఖాపదవివణ్ణకే (పాచి॰ ४३५) మోహనకే పాచిత్తియ”న్తిఆది (పాచి॰ ४४४) వినయానుగ్గహాయ పఞ్ఞత్తన్తి వేదితబ్బం. “భూతగామపాతబ్యతాయ పాచిత్తియ”న్తి (పాచి॰ ९०) ఇదం కిమత్థన్తి చే? అప్పసన్నానం పసాదాయ, పసన్నానం భియ్యోభావాయ చ. కథం?

“భూతగామో సజీవోతి, అవిపల్లత్తదిట్ఠినో;
తస్స కోపనసఞ్ఞాయ, పసాదో బుద్ధసావకే.

“నిజ్జీవసఞ్ఞితంపేతం, అకోపేన్తో కథం ముని;
జీవం కోపేయ్య నిద్దోసో, మచ్ఛమంసానుజాననే.

ఏవమ్పి –

“తస్స కోపనసఞ్ఞాయ, పసాదో బుద్ధసావకే;
యతో తిత్థకరావిమే, విరతా భూతగామతో;
లోకస్స చిత్తరక్ఖత్థం, తతోపి విరతో మునీ”తి. –

పసన్నానం భియ్యోభావో హోతి.

వివిత్తసేనాసనభోగతణ్హావసేననిజ్జీవమితారక్ఖం;
బుద్ధోభినిన్నఞ్చ వివజ్జయన్తో;
సిక్ఖాపదం తత్థ చ పఞ్ఞపేసి.

నిజ్జీవస్సాపి మంసస్స, ఖాదనకం యతిం పతి;
నిన్దమానం జనం దిస్వా, భూతగామం పరిచ్చజి.

తికోటిపరిసుద్ధత్తా, మచ్ఛమంసానుజాననే;
పటిచ్చ మంసానుజాననం, కమ్మే దిట్ఠిప్పసఙ్గభయా.

అపరిక్ఖకస్స లోకస్స, పరానుద్దయతాయ చ;
భూతగామపాతబ్యతాయ, పాణాతిపాతప్పసఙ్గభయా.

తత్థ పరియాయవచనం అనుజాని భగవా, ఉద్దిస్స కతం పటిక్ఖిపి పరస్స వా పాపప్పసఙ్గభయేన. ఇధ పన భూతగామపాతబ్యతాయ పాపాభావఞాపనత్థం అత్తుద్దేసికం విహారం, కుటిఞ్చ అనుజానీతి వేదితబ్బం. పకిరియన్తి ఏత్థ తే తే పయోజనవిసేససఙ్ఖాతా అత్థవసాతి **అత్థవసపకరణన్తి**.

మహావగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఠమగాథాసఙ్గణికవణ్ణనా

సత్తనగరేసు పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదవణ్ణనా

౩౩౧. వచనసమ్పటిచ్ఛనత్థే వా నిపాతోతి అత్థో. **అడ్ఢుడ్ఢసతానీ**తి తీణి సతాని, పఞ్ఞాసాని చ. **విగ్గహ**న్తి మనుస్సవిగ్గహం. **అతిరేకం వా**తి దసాహపరమం అతిరేకచీవరం. **కాళక**న్తి "సుద్ధకాళకాన"న్తి (పారా॰ ౫౫౭-౫౫౮) వుత్తకాళకం. **భూత**న్తి భూతారోచనం. **పరమ్పరభత్త**న్తి పరమ్పరభోజనం. **భిక్ఖునీసు చ అక్కోసో**తి యా పన భిక్ఖునీ భిక్ఖుం అక్కోసేయ్య వా పరిభాసేయ్య వా (పాచి॰ ౧౦౨౯). **అన్తరవాసక**న్తి అఞ్ఞాతికాయ భిక్ఖునియా చీవరపటిగ్గహణం. **రూపియ**న్తి రూపియసబ్బోహారం. **సుత్త**న్తి సామం సుత్తం విఞ్ఞాపేత్వా తన్తవాయేహి. **ఉజ్ఝాపనకే**తి ఉజ్ఝాపనకే ఖీయనకే. **పాచితపిణ్డ**న్తి భిక్ఖునీపరిపాచితపిణ్డపాతం. **చారిత్త**న్తి నిమన్తితో సభత్తో సమానో సన్తం. **చీవరం దత్వా**తి సమగ్గేన సఙ్ఘేన చీవరం దత్వా. **వోసాసన్తీ**తి భిక్ఖూ పనేవ కులేసు నిమన్తితా భుఞ్జన్తి (పాచి॰ ౫౫౮), తత్థ చేసా. **గిరగ్గచరియా**తి "యా పన భిక్ఖునీ నచ్చం వా గీతం వా"తి (పాచి॰ ౮౩౪) చ, "అన్తోవస్సం చారికం చరేయ్యా"తి (పాచి॰ ౯౭౦) చ వుత్తద్వయం. **ఛన్దదానేనా**తి పారివాసికఛన్దదానేన సిక్ఖమానం వుట్ఠాపేయ్య (పాచి॰ ౧౧౬౭). పారాజికాని చత్తారి, భిక్ఖునీనం సఙ్ఘాటికకుటిఞ్చ కోసియమిస్సకసన్థతఞ్చ సేయ్యా చ అనుపసమ్పన్నేన సహ పథవీఖణనం. **గచ్ఛ దేవతే**తి భూతగామపాతబ్యతా సప్పాణకఉదకసిఞ్చనన్తి అత్థో. **మహావిహారో**తి మహల్లకవిహారో. **అఞ్ఞ**న్తి అఞ్ఞవాదకం. **ద్వార**న్తి యావద్వారకోసా. "అనాదరియపాచిత్తీ"తి చ సహధమ్మికం వుచ్చమానో"తి పాఠో. **పయోపాన**న్తి సురుసురుకారకం. **ఏళకలోమాని పత్తో చా**తి ఏళకలోమధోవాపనఞ్చ ఊనపఞ్చబన్ధనపత్తో చ. **ఓవాదో చేవ భేసజ్జ**న్తి భిక్ఖునుపస్సయం ఉపసఙ్కమిత్వా ఓవాదో తదుత్తరిభేసజ్జవిఞ్ఞాపనఞ్చ. **సూచి అరఞ్ఞకో**తి "అట్ఠిమయం వా దన్తమయం వా విసాణమయం వా సూచిఘర"న్తి (పాచి॰ ౫౧౭) చ "యాని ఖో పన తాని ఆరఞ్ఞకాని సేనాసనాని సాసఙ్క…పే॰… పటిదేసేతబ్బ"న్తి (పాచి॰ ౫౭౦) చ. **ఓవాదో**తి యా పన భిక్ఖునీ ఓవాదాయ వా సంవాసాయ వా న గచ్ఛేయ్య (పాచి॰ ౧౦౫౫). **పారాజికాని చత్తారీ**తిఆది ద్వీసు నగరేసు పఞ్ఞత్తసమ్పిణ్డనం.

చతువిపత్తివణ్ణనా

౩౩౯. ఏకతింసా యే గరుకాతి ఉభతో అట్ఠ పారాజికా, భిక్ఖూనం తేరస, భిక్ఖునీనం దస చ సఙ్ఘాదిసేసా. సాధారణాసాధారణవసేన అట్ఠ అనవసేసా నామ పారాజికాని. **తదేవా**తి సీలవిపత్తింయేవ. విత్థారతో దస్సేతుం "పారాజిక"న్తిఆదినా అపుచ్ఛితమేవ విస్సజ్జితం. "తత్థ యో చాయం, అక్కోసతి హసాధిప్పాయో"తి పాఠో. దుట్ఠుల్లవిభావనవసేనాగతవిపత్తిం ఠపేత్వా పుచ్ఛాపటిపాటియా యావతతియకపఞ్హం విస్సజ్జితుమారభి. **ఉక్ఖిత్తానువత్తికా** భిక్ఖునీ అట్ఠ యావతతియకసఙ్ఘాదిసేసా ఇధ పుచ్ఛితత్తా **అనన్తరపఞ్హా** నామ జాతా.

ఛేదనకాదివణ్ణనా

૩૩૨. పమాణాతిక్కన్తమఞ్చనిసీదనకణ్డుపటిచ్ఛాదివస్సికసాటికాసుగతచీవరప్పమాణం భిక్ఖునీనం ఉదకసాటికాతి **ఛ ఛేదనకాని**. చీవరవిప్పవాససమ్ముతిఆదయో **చతస్సో సమ్ముతియో**. "అయం తత్థ సామీచీ"తి ఏవం ఆగతా **సత్త సామీచియో**.

అసాధారణాదివణ్ణనా

૩૩ભ. పుబ్బే వుత్తచుద్దసపరమానేవ అన్తరపఞ్హో నిట్ఠపేత్వా **పురిమపఞ్హం విస్సజ్జేన్తో**. **ధోవనఞ్చ పటిగ్గహో**తి గాథా అట్ఠకథాచరియానం. **ద్వే లోమాని** ఏళకలోమతియోజనపరమాని.

ద్వేవీసతి ఖుద్దకాతి –

"సకలో భిక్ఖునివగ్గో, పరమ్పరఞ్చ భోజనం;
అనతిరిత్తం అభిహటం, పణీతఞ్చ అచేలకం;
జానం దుట్ఠుల్లఛాదనం.

"ఊనం మాతుగామేన సద్ధిం, యా చ అనిక్ఖన్తరాజకే;
సన్తం భిక్ఖుం అనాపుచ్ఛా, వికాలే గామప్పవేసనం.

"నిసీదనే చ యా సిక్ఖా, వస్సికాయ చ సాటికా;
ద్వావీసతి ఇమా సిక్ఖా, ఖుద్దకేసు పకాసితా"తి. –

పాఠో . "కులేసు చారిత్తాపత్తీ"తి పాఠో న గహేతబ్బో సాధారణత్తా తస్స సిక్ఖాపదస్స. **ఛచత్తారీసా చిమే**తి ఛచత్తారీస ఇమే. "పారాజికాని సఙ్ఘాదిసేసో"తి ఏవం వుత్తసిక్ఖాపదే ఏవ విభజిత్వా వుత్తత్తా **విభత్తియో** నామ. **సాధారణన్తి** అట్ఠన్నమ్పి సాధారణం. పారాజికభూతా విభత్తియో **పారాజికవిభత్తియో**. సాధారణే సత్తవజ్జో సఙ్ఘాదిసేసో. అఞ్ఞతరస్మిం **గణ్ఠిపదే** "అథ వా 'ద్వే ఉపోసథా ద్వే పవారణా చత్తారి కమ్మాని పఞ్చేవ ఉద్దేసా చతురో భవన్తి, నఞ్ఞథా'తి పాళిం ఉద్ధరన్తి. తత్థ 'చత్తారి కమ్మానీ'తి విసేసాభావా ఉద్ధరితపోత్థకమేవ సున్దరం, పుబ్బేపి విభత్తిమత్తదస్సనవసేనేవ చేతం వుత్తం. 'న సమథేహి వూపసమనవసేనా'తి వత్వా చత్తారి కమ్మవిభజనే 'సమథేహి వూపసమ్మతీ'తి న విసేసితం ఉపోసథప్పవారణానంయేవ విభాగత్తా. కస్మా? ఏత్థాపి 'ఉపోసథప్పవారణానంయేవ విసేసేత్వా నయం దేథా'తి వుత్తత్తా, అధమ్మేన వగ్గాదికమ్మేన ఆపత్తియోపి వూపసమ్మన్తీతి ఆపజ్జనతోతి వేదితబ్బ"న్తి వుత్తం, విచారేతబ్బం. **ద్వీహి చతూహి తీహి కిచ్చం ఏకేనా**తి ద్వీహి వివాదాధికరణం, చతూహి అనువాదాధికరణం, తీహి ఆపత్తాధికరణం, ఏకేన కిచ్చాధికరణం సమ్మతీతి అత్థో.

పారాజికాదిఆపత్తివణ్ణనా

૩૩૯. **నిబ్బచనమత్తన్తి** వేవచనమత్తం. **సేసేతి** ఆదితో సేసా మజ్ఝన్తా. **పదన్తి** సిక్ఖాపదం. **సద్ధాచిత్తం** పసన్నచిత్తన్తి అత్థో, "సన్తాచిత్త"న్తి వా పాఠో. **అనాళియన్తి** దలిద్దం. కిఞ్చాపి ఇదం నిబ్బచనం "గరుకం లహుకఞ్చా"తిఆదిపఞ్హే నత్థి, "హన్ద వాక్యం సుణోమ తే"తి ఇమినా పన వచనేన సఙ్గహితస్సత్థస్స దీపనత్థం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. "ఆకాసో పక్ఖినం గతీ"తి చ పాఠో అత్థి, సో జాతివసేన యుజ్జతి. **పక్ఖీనన్తి** ఉజుకమేవ.

పఠమగాథాసఙ్గణికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధికరణభేదవణ్ణనా

ఉక్కోటనభేదాదివణ్ణనా

౩౪౦. అధికరణఉక్కోటేన సమథానం ఉక్కోటం దస్సేతున్తి అధికరణాని సత్తహి సమథేహి సమ్మన్తి, తాని ఉక్కోటేన్తో సత్త సమథే ఉక్కోటేతి నామాతి అధిప్పాయో. **పసవతీ**తి సమ్భవతి. ‘‘**అనువాదాధికరణే లబ్భన్తీ**’తిఆదీని ‘ధమ్మో అధమ్మో’తిఆదీనం సమానత్తా తేసు విసేసతో లబ్భన్తీ’’తి వుత్తం. **అనిహత**న్తి సుత్తాదినా. **అవినిచ్ఛిత**న్తి ‘‘ఆపత్తిఅనాపత్తీ’’తిఆదినా. ‘‘తత్థ జాతకం అధికరణం ఉక్కోటేతి…పే.… తిణవత్థారకం ఉక్కోటేతీ’’తి దసేవ వుత్తా. ‘‘సమ్ముఖావినయపటిఞ్ఞాతకరణయేభుయ్యసికా అవుత్తత్తా ఉక్కోటేతుం న సక్కా, కమ్మవాచాపి తేసం నత్థి. తస్మా తే ఉక్కోటేతుం న సక్కాతి వదన్తీ’’తి లిఖితం. **పాళిముత్తకవినిచ్ఛయేనేవా**తి వినయలక్ఖణం వినా కేవలం ధమ్మదేసనామత్తవసేనేవాతి అత్థో. ఖన్ధకతో వా పరివారతో వా ఆనీతసుత్తేన. **నిజ్ఝాపేన్తి** దస్సేన్తి. పుబ్బే ధమ్మవినయేన వినిచ్ఛితం అధికరణం ఉపజ్ఝాయాదీనం అత్థాయ ‘‘అధమ్మం ధమ్మో’’తిఆదీని దీపేత్వాతి అత్థో. విసమాని కాయకమ్మాదీని నిస్సితత్తా **విసమనిస్సితో**. ఏవం సేసేసు.

అధికరణనిదానాదివణ్ణనా

౩౪౨-౩. కింసమ్భారన్తి కింపరిక్ఖారం, ఏత్థ **కి**న్తి లిఙ్గసామఞ్ఞమబ్యయం. పుబ్బే ఉప్పన్నవివాదం నిస్సాయ పచ్ఛా ఉప్పజ్జనకవివాదో **వివాదనిదానం** నామ. **ఆపత్తాధికరణపచ్చయా చతస్సో ఆపత్తియో ఆపజ్జతీ**తి భిక్ఖునీ జానం పారాజికం ధమ్మం పటిచ్ఛాదేతి పారాజికం, వేమతికా పటిచ్ఛాదేతి థుల్లచ్చయం, భిక్ఖు సఙ్ఘాదిసేసం పటిచ్ఛాదేతి పాచిత్తియం, ఆచారవిపత్తిం పటిచ్ఛాదేతి దుక్కటం. పుబ్బే కతఉక్ఖేపనియాదికిచ్చం నిస్సాయ ఉప్పజ్జనకకిచ్చానం. కీదిసానం? సమనుభాసనాదీనం వసేన. **తం హీ**తి అధికరణం.

౩౪౪. అధికరణేసు **యేన అధికరణేన సమ్మన్తి, తం దస్సేతు**న్తి యదా అధికరణేహి సమ్మన్తి, తదా కిచ్చాధికరణేనేవ సమ్మన్తి, న అఞ్ఞేహీతి దస్సనత్థం వుత్తం, న ఏకన్తతో అధికరణేనేవ సమ్మన్తీతి దస్సనత్థం.

౩౪౮. ఆపత్తాధికరణే సఙ్ఘో వివదతీతి ఆపత్తానాపత్తీతి ఏవం.

౩౫౩. సముట్ఠానాభావతో సమ్ముఖావినయే కమ్మస్స కిరియాకరణమిచ్చాదినా అవిభజిత్వావ సతివినయాదీనం ఛన్నంయేవ ఛ సముట్ఠానాని విభత్తాని. తం కస్మా? కమ్మసఙ్గహాభావేన, సతివినయాదీనం వియ సఙ్ఘసమ్ముఖతాదీనం కిచ్చయతా నామ నత్థీతి అధిప్పాయో.

అధికరణభేదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుతియగాథాసఙ్గణికవణ్ణనా

చోదనాదిపుచ్ఛావిస్సజ్జనావణ్ణనా

౩౫౯. విగ్గాహికకథన్తి అత్థో. **నిసామయాతి** సల్లక్ఖేహి. "కారయ" ఇతి పాఠో. పుబ్బాపరం న జానాతి, తస్మా అకోవిదో హోతీతి ఏకే. అయం పన దువిధేపి కిచ్చే కేనచి ఇరియాపథేన.

చోదనాకణ్డవణ్ణనా

అనువిజ్జకకిచ్చవణ్ణనా

౩౬౦. అనువిజ్జకపుచ్ఛనే ఆజీవవిపత్తి న పుచ్ఛితా. పఞ్చాపత్తిక్ఖన్ధవసేన ఆచారవిపత్తి పుచ్ఛితా. "ఆజీవవిపత్తియాపి తథేవ, సఙ్ఘగమనతో"తి వదన్తి. "అజ్ఝాపజ్జన్తో"తి పాఠో.

౩౬౩. తస్మా న చ ఆమిసం నిస్సాయాతి సమ్బన్ధితబ్బం.

చూళసఙ్గామవణ్ణనా

అనువిజ్జకస్సపటిపత్తివణ్ణనా

౩౬౫. **ఠాననిసజ్జవత్థాదినిస్సితాతి** "ఏవం ఠాతబ్బం ఏవం నిసీదితబ్బ"న్తి ఏవమాదికా. **సఞ్ఞాజననత్థన్తి** "ఏవం వత్తబ్బ"న్తి ఏవం సఞ్ఞాననత్థం. **అనువిధియన్తేనాతి** చిత్తే ఠపేన్తేనాతి అత్థో. **లజ్జా సా ను ఖోతి** కిం సా లజ్జా అయం పరిసాతి అధిప్పాయో. **అనుయోగవత్తం కథాపేత్వాతి** "కిమనుయోగవత్తం జానాసీ"తి పుచ్ఛిత్వా తేనేవ కథాపేత్వా. **అజాననప్పసఙ్గా** నామ అఞ్ఞాణం.

౩౬౭. "**భయేన భయా గచ్ఛతీ**"తి భయేన భయహేతు భయా గచ్ఛతీతి హేతువసేన వుత్తం. యథా "రత్తత్తా పన దుట్ఠత్తా చ ఛన్దా దోసా చ గచ్ఛతీ"తి హి వుత్తం, ఏవం.

మహాసఙ్గామవణ్ణనా

వోహరన్తేనజానితబ్బాదివణ్ణనా

౩౭౫. **వణ్ణావణ్ణోతి** నీలాదివణ్ణవసేన చ ఆరోగ్యత్థాదిఅవణ్ణవసేన చ వుత్తసుక్కవిస్సట్ఠి.

౪౦౨. **భూమిపుచ్ఛాతి** భూమి పుథవీ జగతీ చాతి సబ్బాని పథవివేవచనాని.

కథినభేదవణ్ణనా

కథినఅత్థతాదివణ్ణనా

౪౦౩-౪. **కిన్తి** కథం. అనాదియదానం తావకాలికవత్థు. ''**అనాగతవసేన అనన్తరా హుత్వా**''తి ఉదకాహరణాదిపయోగస్స ధోవనాదిపుబ్బకరణస్స పచ్ఛా ఉప్పజ్జనతో, ధోవనాదికిరియఞ్చ సన్ధాయ పయోగకరణతో వుత్తం. పురేజాతపచ్చయే పనేస పయోగోతి అత్థో. **ఏకం ధమ్మమ్పి న లభతి** అత్తనో పురేజాతస్స నత్థితాయ.

కథినాదిజానితబ్బవిభాగవణ్ణనా

౪౧౨. **రూపాదిధమ్మేసూ**తి వణ్ణగన్ధాదిఅట్ఠకేసు. "వస్సానస్స పచ్ఛిమో మాసో"తి (పారా. ౨౧౮) వుత్తత్తా పచ్ఛిమే మాసే యస్మిం వా తస్మిం వా దివసే అత్థరితుం వట్టతీతి సిద్ధం.

౪౧౫. "ఆదిచ్చబన్ధునాతి వుత్తత్తా థేరవచన"న్తి వదన్తి.

పలిబోధపఞ్హాబ్యాకరణకథావణ్ణనా

౪౧౫-౬. సన్నిట్ఠానన్తికో కథం బహిసీమాయ ఉద్ధరీయతి? భిక్ఖు అకతచీవరం సమాదాయ పక్కమతి "న పచ్చేస్స"న్తి, తస్స బహిసీమాగతస్స ఏవం హోతి "నేవిమం చీవరం కారేస్స"న్తి, ఏవమేతస్స బహిసీమాగతస్స ఉద్ధరీయతి. కథం అన్తోసీమాయ? అకతచీవరం సమాదాయ పక్కమతి "న పచ్చేస్స"న్తి, తతో తత్థ ఫాసువిహారం అలభన్తో తమేవ విహారం ఆగచ్ఛతి, తస్స చీవరపలిబోధోయేవ ఠితో, సో చ "నేవిమం చీవరం కారేస్స"న్తి చిత్తే ఉప్పన్నే ఛిజ్జతి, తస్మా ''**అన్తోసీమాయ ఉద్ధరీయతీ**''తి వుత్తం. సన్నిట్ఠానన్తికం దువిధం "న పచ్చేస్స"న్తి ఆవాసపలిబోధం ఛిన్దిత్వా తతో పునపి తమేవ విహారం ఆగన్త్వా "నేవిమం చీవరం కారేస్స"న్తి సన్నిట్ఠానం కరోతి, బహిసీమాయ ఠత్వా "నేవిమం చీవరం కారేస్సం న పచ్చేస్స"న్తి చిత్తుప్పాదేన సన్నిట్ఠానన్తికం హోతి. గాథాయమ్పి ''**ద్వే పలిబోధా అపుబ్బం అచరిమ**''న్తి ఇదం ఇమమేవ సన్ధాయ. "ఆసావచ్ఛేదికో కథం అన్తోసీమాయ ? ఆసీసితేన 'తుమ్హే విహారమేవ పత్థేథ, అహం పహిణిస్సామీ'తి వుత్తో పుబ్బే 'న పచ్చేస్స'న్తి ఆవాసపలిబోధం ఛిన్దిత్వా గతో పున తం విహారం గన్త్వా తేన 'నాహం సక్కోమి దాతు'న్తి పహితో హోతీ"తి లిఖితం. ''**అత్థారే హి సతి ఉద్ధారో నామా**''తి అత్థారం వినా ఉద్ధారం న లభన్తి, తస్మా వుత్తం. **పురిమా ద్వే**తి "ద్వే కథినుద్ధారా ఏకుప్పాదా ఏకనిరోధా"తి వుత్తాధికారే పఠమం వుత్తా అన్తరుబ్భారసహుబ్భారా. న పక్కమనన్తికాదయో ద్వే. **ఏకతో నిరుజ్ఝన్తీ**తి ఉద్ధారభావం పాపుణన్తీతి అత్థో.

కథినభేదవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్ఞత్తివగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపాలిపఞ్చకవణ్ణనా

అనిస్సితవగ్గవణ్ణనా

౪౧౯. **కాయికఉపఘాతికా** నామ కాయేన వీతిక్కమో.

నప్పటిప్పస్సమ్భనవగ్గవణ్ణనా

౪౨౦. ఓమద్దకారకోతి ఓమద్దిత్వా అభిభవిత్వా కారకో.

వోహారవగ్గవణ్ణనా

౪౨౪. భేదకరవత్థూని నిస్సాయ వివాదాధికరణం సముట్ఠాతి, ఏవం యథాసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి. కోధోపనాహాదిద్వాదసమూలపయోగం వివాదాధికరణం, తథా సేసేసు. ఓసారణాదీసు నవసు ఠానేసు కమ్మఞత్తియా కరణం. ద్వీసు ఠానేసు ఞత్తిదుతియఞత్తిచతుత్థకమ్మేసు. యస్మా **మహాఅట్ఠకథాయం** వుత్తనయేనేవ ఉభతోవిభఙ్గా అసఙ్గహితా, తస్మా యం **కురున్దియం** వుత్తం, తం గహేతబ్బన్తి సమ్బన్ధో.

దిట్ఠావికమ్మవగ్గవణ్ణనా

౪౨౫. తిణ్ణన్నం ఉపరి సహ ఆపత్తిం దేసేతుం న లబ్భన్తి. కమ్మనానాసంవాసకానం లద్ధిగ్గహితకోవ **లద్ధినానాసంవాసకో**. ‘‘**అవిప్పవాససీమాయ ఠితస్సా**’’తి మహాసీమం కిర సన్ధాయ వుత్తం.

౪౩౩. ‘‘ఉమ్మాదా చిత్తక్ఖేపా’’తి పాఠో.

ముసావాదవగ్గవణ్ణనా

౪౪౪. పరియాయేన జానన్తస్సాతి యస్స కస్సచి జానన్తస్స పరియాయేన వుత్తముసావాదోతి అత్థో.

౪౪౬. అనుయోగో న దాతబ్బోతి తేన వుత్తం అనాదియిత్వా తుణ్హీ భవితబ్బన్తి అత్థో.

భిక్ఖునోవాదవగ్గవణ్ణనా

౪౫౪. వోహారనిరుత్తియం సద్దనిరుత్తియం. మగ్గపచ్చవేక్ఖణాదయో **ఏకూనవీసతి**.

ఉబ్బాహికవగ్గవణ్ణనా

౪౫౫. పసారేతా మోహేతా.

అధికరణవూపసమవగ్గవణ్ణనా

౪౫౮. ‘‘**యథారత్త**న్తి అనుపసమ్పన్నే అపేక్ఖతీ’’తిపి వదన్తి. ‘‘**యథావుడ్ఢ**న్తి ఉపసమ్పన్నే అపేక్ఖతీ’’తి లిఖితం.

కథినత్థారవగ్గవణ్ణనా

౪౬౭. ‘‘ఏకావత్తో’’తిపి పఠన్తి, తస్స కుద్ధో కోధాభిభూతోతి కిరత్థో. ఏకవత్థోతిపి కేచి, ఉత్తరాసఙ్గం అపనేత్వా ఠితోతి కిరత్థో, తం సబ్బం **అట్ఠకథాయం** ఉద్ధటపాళియా విరుజ్ఝతీతి. ఏకావట్టోతి హి ఉద్ధటం, తస్మా న గహేతబ్బం. **అన్తరా వుత్తకారణేనాతి** ‘‘కిచ్చయపసుతత్తా వన్దనం అసమన్నాహరన్తో నలాటం పటిహఞ్ఞేయ్యా’’తిఆదివుత్తకారణేన.

ఉపాలిపఞ్చకవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆపత్తిసముట్ఠానవణ్ణనా

४२०. పుబ్బే వుత్తమేవాతి సహసేయ్యాదిపణ్ణత్తివజ్జం. **ఇతరన్తి** సచిత్తకం. **దేసేన్తో, దోమనస్సికో** అఞ్ఞోహి భింసాపనాదీని కత్వా ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వాతి అధిప్పాయో.

దుతియగాథాసఙ్గణికవణ్ణనా

కాయికాదిఆపత్తివణ్ణనా

४२४-७. నిదానుద్దేసం వినా సేసుద్దేసాభావా ‘‘సబ్బపాతిమోక్ఖుద్దేసానఞ్చ సఙ్గహో హోతీ’’తి వుత్తం. వినయే గరుకా **వినయగరుకా.** ఇదం పన ద్వీసు గాథాసు కిఞ్చాపి ఆగతం, అఞ్ఞేహి పన మిస్సేత్వా వుత్తభావా నానాకరణం పచ్చేతబ్బం. **నవసు ఠానేసు కమ్మం హోతీతి** కమ్మఞత్తి హోతి. **వాచాతి** వచీసమ్భవా. **అద్ధానహీనో** ఊనవీసతివస్సో. **‘‘అపిచేత్థాతి** కురున్దివాదో’’తి వుత్తం. **వనప్పతిన్తి** ఏవం అదిన్నాదానే ఆగతం వనప్పతిం. **విస్సట్ఠిఛడ్డనేతి** సుక్కవిస్సట్ఠియం. **దుక్కటా కతాతి** దుక్కటం వుత్తం. **ఆమకధఞ్ఞం విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జన్తియా** పుబ్బపయోగే దుక్కటం, అజ్ఝోహారే పాచిత్తియం.

పాచిత్తియవణ్ణనా

४२८. మహాసఙ్ఘికా సామణేరేపి ఆపత్తిం దేసాపేన్తి కిర, తేన వుత్తం ‘‘**న దేసాపేతబ్బా**’’తి, **దణ్డకమ్మం పన తేసం కాతబ్బం** తథారూపే ఓళారికవీతిక్కమే.

అవన్దనీయపుగ్గలాదివణ్ణనా

४२२. దససతం ఆపత్తియోతి సహస్సం ఆపత్తియో. **చమ్పాయం వినయవత్థుస్మిన్తి** చమ్పేయ్యక్ఖన్ధకే. **అధమ్మేన వగ్గన్తిఆదీని** చత్తారి కమ్మానియేవ భగవతా వుత్తానీతి అత్థో. న కేవలం ఆపత్తియేవ, **అథ ఖో ఛ సమథా...పే... సమ్ముఖావినయేన సమ్మన్తి, సమాయోగం గచ్ఛన్తి** సమ్ముఖావినయేన సమ్పయోగం గచ్ఛన్తీతి అత్థో. వినా సమథేహి **సమ్మతి,** సమథభావం గచ్ఛతి. పటిసేధత్థే సతి **వినా సమథేహీతి** సమథేహి వినాతి అత్థో.

సోళసకమ్మాదివణ్ణనా

४२७. అసుత్తకన్తి సుత్తవిరహితం, ఉసుత్తం తత్ర నత్థీతి అధిప్పాయో.

దుతియగాథాసఙ్గణికవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సేదమోచనగాథావణ్ణనా

అవిప్పవాసపఞ్హావణ్ణనా

౪౭౯. **తహిన్తి** తస్మిం పుగ్గలే. **అకప్పియసమ్భోగో** నామ మేథునధమ్మాది. "వరసేనాసనరక్ఖణత్థాయ విస్సజ్జేత్వా పరిభుఞ్జితుం వట్టతీ"తి **గరుభణ్డవినిచ్ఛయే** వుత్తో. ఏకాదసావన్దియే పణ్డకాదయో **ఏకాదస. ఉపేతి** సపరిసం. **న జీవతి** నిమ్మితరూపత్తా. "ఉబ్భక్ఖకేన వదామీ"తి ఇమినా ముఖే మేథునధమ్మాభావం దీపేతి. అధోనాభివివజ్జనేన వచ్చమగ్గపస్సావమగ్గేసు . **గామన్తరపరియాపన్నం నదిపారం ఓక్కన్తభిక్ఖునిం సన్ధాయా**తి భిక్ఖునియా గామాపరియాపన్నపరతీరే నదిసమీపమేవ సన్ధాయ వుత్తా. తత్థ పరతీరే గామూపచారో ఏకలేడ్డుపాతో నదిపరియన్తేన పరిచ్ఛిన్నో, తస్మా పరతీరే రతనమత్తమ్పి అరఞ్ఞం న అత్థి, తఞ్చ తిణాదీహి పటిచ్ఛన్నత్తా దస్సనూపచారవిరహితం కరోతి. తత్థ అత్తనో గామే ఆపత్తి నత్థి. పరతీరే పన ఏకలేడ్డుపాతసఙ్ఖాతే గామూపచారేయేవ పదం ఠపేతి. అన్తరే అభిధమ్మవసేన అరఞ్ఞభూతం సకగామం అతిక్కమతి నామ, తస్మా గణమ్హా ఓహీయనా చ హోతీతి ఞాతబ్బం. ఏత్తావతాపి సన్తోసమకత్వా విచారేత్వా గహేతబ్బం. భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నా పఞ్చసతా మహాపజాపతిప్పముఖా. మహాపజాపతిపి హి ఆనన్దత్థేరేన దిన్నఓవాదస్స పటిగ్గహితత్తా భిక్ఖూనం సన్తికే ఉపసమ్పన్నా నామ.

పారాజికాదిపఞ్హావణ్ణనా

౪౮౦. ''**దుస్సకుటిం సన్ధాయా**''తి సహ దుస్సేన వీతిక్కమనస్స సక్కుణేయ్యతాయ వుత్తం. లిఙ్గపరివత్తే పటిగ్గహణస్స విజహనతో సామం గహేత్వా భుఞ్జితుం న వట్టతి. **కాకఊహదనం వా**తి కాకేన ఊహదనం వా. "తయో పురిసేపి ఉపగన్త్వా"తి పాఠసేసో.

పాచిత్తియాదిపఞ్హావణ్ణనా

౪౮౧. **మేథునధమ్మపచ్చయా** నామ కాయసంసగ్గో. తంహేతు మేథునధమ్మస్స పుబ్బభాగభూతం కాయసంసగ్గం వాయామన్తియాతి అట్ఠవత్థుపూరణం సన్ధాయ. **పరిభోగప్పచ్చయా**తి పరిభోగకారణా. **తస్మా**తి యస్మా పరిభోగప్పచ్చయా ఆపజ్జతి, తస్మా భోజనపరియోసానే హోతీతి అత్థో. **పోరాణపోత్థకేసు** "తస్సా"తి పాఠో. "కారణవచనం సున్దరం భోజనపరిచ్ఛేదదస్సనతో"తి వదన్తి.

సేదమోచనగాథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చవగ్గో

కమ్మవగ్గవణ్ణనా

౪౮౩. "ఉమ్మత్తకసమ్ముతిం ఉమ్మత్తకే యాచిత్వా గతే అసమ్ముఖాపి దాతుం వట్టతీ"తి వుత్తం. తత్థ నిసిన్నేపి న కుప్పతి నియమాభావా. అసమ్ముఖా కతే దోసాభావం దస్సేతుం ''**అసమ్ముఖాకతం సుకతం హోతీ**''తి వుత్తం. దూతేన ఉపసమ్పదా పనేత్థ సమ్ముఖా కాతుం న సక్కా. కమ్మవాచానానత్తసభావా పత్తనిక్కుజ్జనాదయో హత్థపాసతో అపనేత్వా కాతబ్బా, తేన వుత్తం "అసమ్ముఖా కతం సుకతం హోతీ"తి. "పుచ్ఛిత్వా చోదేత్వా సారేత్వా కాతబ్బం అపుచ్ఛిత్వా అచోదేత్వా అసారేత్వా కరోతీ"తి అయం వచనత్థో. **ఠపేత్వా కత్తికమాసన్తి** నో పవారణామాసో, **ద్వే చ పుణ్ణమాసియో**తి పఠమదుతియవస్సూపగతానం పవారణా పుణ్ణమాసా ద్వే.

౪౮౫. పదం వా ఛడ్డేతీతి అత్థో. క-వగ్గాదీసు **పఞ్చసు**. **గరుకన్తి** దీఘం, సంయోగపరఞ్చ. “బుద్ధరక్ఖితత్థేరస్స యస్స నక్ఖమతీ”తి ఏత్థ త-కారక-కారా సంయోగపరా. **దీఘే వత్తబ్బే రస్సన్తి** “సో తుణ్హీ అస్సా”తి వత్తబ్బే సో తుణ్హి అస్సాతి వచనం.

౪౮౬. సేసట్ఠకథాసు వుత్తవచనం **కురున్దియం** పాకటం కత్వా ‘‘**నిసీదితుం న సక్కోన్తీ**’’తి వుత్తం.

౪౮౭-౮. **పరిసుద్ధసీలా చత్తారో భిక్ఖూ**తి పారాజికం అనాపన్నా. **న తేసం ఛన్దో వా పారిసుద్ధి వా ఏతీ**తి తీసు, ద్వీసు వా నిసిన్నేసు ఏకస్స, ద్విన్నం వా ఛన్దపారిసుద్ధి ఆహటాపి అనాహటావ.

అపలోకనకమ్మకథావణ్ణనా

౪౯౫-౬. కాయసమ్భోగసామగ్గిదానసహసేయ్యపటిగ్గహణాది ఇమస్స అపలోకనకమ్మస్స ఠానం హోతీతి ఏవమ్పి అపలోకనకమ్మం పవత్తతీతి అత్థో. కమ్మఞ్ఞేవ లక్ఖణన్తి కమ్మలక్ఖణం. ఓసారణనిస్సారణభణ్డుకమ్మాదయో వియ కమ్మఞ్చ హుత్వా అఞ్ఞఞ్చ నామం న లభతి , కమ్మమేవ హుత్వా ఉపలక్ఖీయతీతి కమ్మలక్ఖణం ఉపనిస్సయో వియ. హేతుపచ్చయాదిలక్ఖణవిముత్తో హి సబ్బో పచ్చయవిసేసో తత్థ సఙ్గయ్హతి, ఏవమ్పి “కమ్మలక్ఖణమేవా”తి వుత్తం. కమ్మలక్ఖణం దస్సేతుం ‘‘**అచ్ఛిన్నచీవరజిణ్ణచీవరనట్ఠచీవరాన**’’న్తిఆది వుత్తం. “తతో అతిరేకం దేన్తేన అపలోకేత్వా దాతబ్బ”న్తి వుత్తం అపలోకనం కమ్మలక్ఖణమేవ. ఏవం సబ్బత్థ లక్ఖణం వేదితబ్బం. **ఇణపలిబోధమ్పీ**తి సచే తాదిసం భిక్ఖుం ఇణాయికా పలిబుజ్ఝన్తి. తత్రుప్పాదతో దాతుం వట్టతి. **అన్తరసన్నిపాతే**తి ఉపోసథప్పవారణాదిమహాసన్నిపాతే ఠపేత్వా అన్తరా మజ్ఝలుచ్చారణాది. **ఉపనిక్ఖేపతో**తి చేతియస్స ఆపదత్థాయ నిక్ఖిత్తతో. ‘‘**అఞ్ఞా కతికా కాతబ్బా**’’తి యే రుక్ఖే ఉద్దిస్స పుబ్బే కతికా కతా, తేహి ఇమేసం అఞ్ఞత్తాతి వుత్తం. “సచే తత్థ మూలే”తి పుబ్బే “ఇతో పట్ఠాయ భాజేత్వా ఖాదన్తూ”తి వచనేన పుగ్గలికపరిభోగో పటిక్ఖిత్తో హోతి. **అనువిచరిత్వా**తి పచ్ఛతో పచ్ఛతో గన్త్వా. తేసం సన్తికా పచ్చయం పచ్చాసీసన్తేనాతి అత్థో. **మూలభాగన్తి** దసమభాగం కత్వా. పుబ్బకాలే దసమభాగం కత్వా అదంసు, తస్మా ‘‘**మూలభాగో**’’తి వుత్తం. **అకతావాసం వా కత్వా**తి ఉప్పన్నఆయేన. **జగ్గితకాలేయేవ న వారేతబ్బా**తి జగ్గితా హుత్వా పుప్ఫఫలభరితకాలేతి అత్థో. **జగ్గనకాలే**తి జగ్గితుం ఆరద్ధకాలే. **ఞత్తికమ్మట్ఠానభేదే పనా**తి ఞత్తికమ్మస్స ఠానభేదే.

ఇదం పనేత్థ పకిణ్ణకం – అత్థి సఙ్ఘకమ్మం సఙ్ఘో ఏవ కరోతి, న గణో, న పుగ్గలో, తం అపలోకనకమ్మస్స కమ్మలక్ఖణేకదేసం ఠపేత్వా ఇతరం చతుబ్బిధమ్పి కమ్మం వేదితబ్బం. అత్థి సఙ్ఘకమ్మం సఙ్ఘో చ కరోతి, గణో చ కరోతి, పుగ్గలో చ కరోతి, తం పుబ్బే ఠపితం. వుత్తఞ్హేతం “యస్మిం విహారే ద్వే తయో జనా వసన్తి, తేహి నిసీదిత్వా కతమ్పి సఙ్ఘేన కతసదిసమేవ. యస్మిం పన విహారే ఏకో భిక్ఖు హోతి, తేన భిక్ఖునా”తిఆది (పరి॰ అట్ఠ॰ ౪౯౫-౪౯౬). అత్థి గణకమ్మం సఙ్ఘో చ కరోతి, గణో చ కరోతి, పుగ్గలో చ కరోతి, తం యో పారిసుద్ధిఉపోసథో అఞ్ఞేసం సన్తికే కరీయతి, తస్స వసేన వేదితబ్బం. అత్థి గణకమ్మం గణోవ కరోతి, న సఙ్ఘో, న పుగ్గలో, తం యో పారిసుద్ధిఉపోసథో అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆరోచనవసేన కరీయతి, తస్స వసేన వేదితబ్బం. అత్థి పుగ్గలకమ్మం పుగ్గలోవ కరోతి, న సఙ్ఘో, న గణో, తం అధిట్ఠానుపోసథవసేన వేదితబ్బం. అత్థి గణకమ్మం ఏకచ్చోవ గణో కరోతి, ఏకచ్చో న కరోతి, తత్థ అఞత్తికం ద్వేయేవ కరోన్తి, న తయో. సఞత్తికం తయోవ కరోన్తి, న తతో ఊనా వా అధికా వాతి.

అపఞ్ఞత్తేపఞ్ఞత్తవగ్గవణ్ణనా

౩౦౦. కకుసన్ధకోణాగమనకస్సపా ఏవ హి సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధే పఞ్ఞపేసుం. విపస్సీఆదయో పన ఓవాదపాతిమోక్ఖం ఉద్దిసింసు, న సిక్ఖాపదం పఞ్ఞపేసుం.

నిగమనకథావణ్ణనా

ఉభతోవిభఙ్గఖన్ధకపరివారేహి విభత్తం దేసనం అత్థి తస్స వినయపిటకస్స, నామేన **సమన్తపాసాదికా నామ సంవణ్ణనా** "సమన్తపాసాదికా నామా"తి వుత్తవచనసంవణ్ణనా సమత్తాతి ఆహ. **తత్థ** పధానఘరే. **ఇద్ధా** అత్థవినిచ్ఛయాదీహి.

సమ్మా ఉదితో సముదితో, తే గుణే అకిచ్ఛేన అధిగతో అధికప్పమాణగుణేహి వా సముదితో, తేన **సముదితేన** "గతానం ధమ్మానం గతియో సమన్నేసతీ"తి వుత్తాయ సతియా ఉప్పాదితా సద్ధాదయో **పరమవిసుద్ధా** నామ సమన్నారక్ఖత్తా. ఇతి సతిపి సద్ధాదీహి వుత్తా హోతి. ఏవం సన్తే ఏత్థ వుత్తే చతుబ్బిధే సీలే పాతిమోక్ఖసంవరసీలం సద్ధా మణ్డేతి. సద్ధాసాధనఞ్హి తం. ఇన్ద్రియసంవరాజీవపారిసుద్ధిపచ్చయపరిభోగసీలాని పటిమణ్డేన్తి సతివీరియపఞ్ఞాయోతి యథాయోగం వేదితబ్బం. అపిచ సద్ధా చ బుద్ధిరహితా అవిసుద్ధా హోతి బుద్ధియా పసాదహేతుత్తా. బుద్ధియో పన తస్సానుభావేన పరమవిసుద్ధా నామ హోన్తి. పఞ్ఞా సద్ధారహితా కేరాటికపక్ఖం భజతి, సద్ధాయుత్తా ఏవ విసుద్ధా హోతి. వీరియఞ్చ సమాధిరహితం ఉద్ధచ్చాయ సంవత్తతి, న సమాధియుత్తన్తి వీరియస్స సుద్ధవచనతో సమాధిపి వుత్తో హోతి, ఏవం పరమవిసుద్ధా సద్ధాదయోపి పాతిమోక్ఖం పటిమణ్డేన్తీతి ఞాతబ్బం. కథం? పటిపత్తిదేసకే సత్థరి చ పటిపత్తియఞ్చ పటిపత్తిఫలే చ సద్ధాయ వినా సీలసమాదానం, సమాదిన్నవిసోధనఞ్చ కాతుం న సక్కాతి సద్ధా పాతిమోక్ఖం పటిమణ్డేతి. తత్థ "ఇతిపి సో భగవా"తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౧.౨౫౫; మ॰ ని॰ ౧.౭౪; సం॰ ని॰ ౧.౨౪౯) సత్థరి చ పూజేతుం సక్కోతి. పటిపత్తియం సీలవిపత్తిసమ్పత్తిమూలకే సన్దిట్ఠికసమ్పరాయికఫలే చ సద్ధాపవత్తి విత్థారతో ఞాతబ్బా, సీలవిపత్తిసమ్పత్తినిమిత్తం ఆదీనవమానిసంసఞ్చ ఆదీనవపరిచ్చాగే, ఆనిసంససమ్పాదనే చ ఉపాయం దిస్వా తథా పవత్తమానా పఞ్ఞా పాతిమోక్ఖసంవరం పటిమణ్డేతి. "అతిసీత"న్తిఆదినా అప్పవత్తనారహం కోసజ్జం "యో చ సీతఞ్చ ఉణ్హఞ్చా"తి వుత్తానుసారేన పజహిత్వా అనుప్పన్నుప్పన్నానం అసంవరసంవరానం అనుప్పాదనపజహనఉప్పాదనవడ్ఢనవసేన పవత్తమానవీరియం పాతిమోక్ఖం పటిమణ్డేతి, ఇమినా నయేన ఇన్ద్రియసంవరాదీసుపి యోజేతబ్బం. చతున్నమ్పి సఙ్ఘవత్థూనం అనుకూలసముదాచారో ఇధ **ఆచారో**తి వేదితబ్బో. **అజ్జవ**-వచనేన లాభసక్కారహేతు కాయదుచ్చరితాదికుటిలకరమాయాసాఠేయ్యపటిపక్ఖఅజ్జవధమ్మసమాయోగదీపనేన అలోభజ్ఝాసయతా దీపితా. **మద్దవ**-వచనేన కక్ఖళభావకరపటిఘాదిపటిపక్ఖభూతమేత్తాదిమద్దవధమ్మసమాయోగదీపనేన హితజ్ఝాసయాదీని దీపితాని హోన్తి. **ఆది**-సద్దేన "ఖన్తి చ సోరచ్చఞ్చ సాఖల్యఞ్చ పటిసన్థారో చా"తిఆదినా (ధ॰ స॰ దుకమాతికా ౧౨౫-౧౨౬) వుత్తధమ్మేహి సమాయోగో దీపితో హోతి. ఇధ వుత్తా అజ్జవమద్దవాదయో గుణా సీలసమ్పత్తియా హేతూ చ హోన్తి సీలసమ్పత్తిఫలఞ్చ తంసమ్పాదనతో. **సకసమయో**తి చతుపరిసా. ఏతేన సభాగదుక్ఖభావాభావో సూచితో. అథ వా **సకసమయో**తి సోగతం పిటకత్తయం సకసమయో ఏవ గహనం దుద్దీపనత్తా, సకసమయస్స సన్నిట్ఠానం సకసమయగహనం –

"సచ్చం సత్తో పటిసన్ధి, పచ్చయాకారమేవ చ;
దుద్దసా చతురో ధమ్మా, దేసేతుఞ్చ సుదుక్కరా"తి. (విభ॰ అట్ఠ॰ ౨౨౫) –

వుత్తత్తా యథా సకసమయస్స గహనపదేన యోజనా వుత్తా, తథా పరసమయస్సపి. **పఞ్ఞావేయ్యత్తియేనా**తి అనేన తిఖిణేన ఞాణేన కతసిలానిసితసత్థసదిససభావపఞ్ఞా వుత్తా. తిపిటకసఙ్ఖాతాయ పరియత్తియా పభేదో **తిపిటకపరియత్తిప్పభేదో**. తస్మిం పభేదే. తన్తి చ తన్తిఅత్థో చ **సాసనం** నామ. ఇధ "తన్తి ఏవా"తి వదన్తి. యస్మిం అయం సంవణ్ణనా నిట్ఠాపితా, తస్మిం కాలే పటిపేధఞాణాభావతో సుతమయం సన్ధాయ "**అప్పటిహతఞాణప్పభావేనా**"తి వుత్తం. కరణసమ్పత్తియా జనితత్తా **సుఖవినిగ్గతం**. సుఖవినిగ్గతత్తా మధురోదాతవచనలావణ్ణయుత్తేనాపి యోజేతబ్బం, ఈదిసం వచనం సోతసుఖఞ్చ సన్నివేససమ్పత్తిసుఖఞ్చ హోతి. "వేయ్యాకరణేనా"తి అవత్వా "మహావేయ్యాకరణేనా"తి వుత్తత్తా సిక్ఖానిరుత్తిఛన్దోవిచిత్యాదిపటిమణ్డితపాణినియన్యాసాధారణధారణసభావో సూచితో భవతి. **యుత్తవాదినా**తిఆదీసు యుత్తముత్తవాదినా ఠానుప్పత్తియపఞ్ఞాయ సమన్నాగతేనాతి అత్థో. ఓజాభేదేపి ఆయుసత్తికరణతాదిసామత్థయోగానం మహాకవినా రచితగన్థస్స మహన్తత్తా వా "తిపిటకపరియత్తిప్పభేదే"తిఆదీహి సాసనే, హేతువిసయే, సద్దే చాతి ఇమేసు తీసు ఠానేసు పాటవభావం దీపేన్తో వేనయికబుద్ధిసమ్పత్తిసబ్భావమస్స సూచేతి. యేసం పుగ్గలానం పభిన్నా పటిసమ్భిదాది, తే పభిన్నపటిసమ్భిదాదయో ధమ్మా. తేహి పరివారితో ఉక్ఖిత్తసన్తతిఉపచ్ఛేదమకత్వా అత్తనో సన్తానే ఉప్పాదనవడ్ఢనవసేన వారితో నో పభిన్నపటిసమ్భిదాపరివారో. తస్మిం **పభిన్నపటిసమ్భిదాపరివారే** ఉత్తరిమనుస్సధమ్మేతి అత్థో. ఛళభిఞ్ఞచతుపటిసమ్భిదాదిప్పభేదగుణపటిమణ్డితే పన ఛళభిఞ్ఞా ఉత్తరిమనుస్సధమ్మా ఏవ. చతూసు పటిసమ్భిదాసు అత్థపటిసమ్భిదాయ ఏకదేసోవ. తదుభయం సయం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మపరియాపన్నం కథం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం పటిమణ్డేతీతి చే? రుక్ఖం రుక్ఖస్స అవయవభూతపుప్ఫాదయో వియ సయఞ్చ యేసం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మానం అవయవత్తాతి. కామావచరధమ్మపరియాపన్నపటిసమ్భిదాఞాణం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మానం అనవయవభూతం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం పటిమణ్డేతి, పురిసస్స అనవయవభూతో అలఙ్కారో వియ పురిసం. అథ వా కామావచరపటిసమ్భిదాపరివారో ఛళభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాదిప్పభేదగుణే పటిమణ్డేతి. లోకుత్తరపటిసమ్భిదం సన్ధాయ పున పటిసమ్భిదావచనఞ్చ. సాసనే ఉప్పజ్జిత్వా సాసనస్స అలఙ్కారభూతేన, యస్మిం వంసే ఉప్పన్నో, తస్సేవ వా అలఙ్కారభూతేన. సఙ్ఖేపవిత్థారేసు ఇతరీతరకరణం, అప్పసన్నపసన్నానం పసాదుప్పాదనాభివుడ్ఢికరణం, వుత్తానం గమ్భీరానం గమ్భీరుత్తానభావకరణన్తి ఏవం ఛబ్బిధాచరియగుణయోగతో **విపులబుద్ధి** నామ. యే ధమ్మచిన్తనం అతిధావన్తా కేచి ఉచ్ఛేదాదినానప్పకారం అన్తం వా గణ్హన్తి, "సబ్బం ఞేయ్యం పఞ్ఞత్తి ఏవా"తి వా "పరమత్థో ఏవా"తి వా గణ్హన్తి, తేసం బుద్ధి మిచ్ఛాదిట్ఠిపచ్చయత్తా సమలా నామ హోతి, ఇమస్స పన బుద్ధి ధమ్మచిన్తాతిధావనరహితత్తా విసుద్ధా నామ హోతి. తేన వుత్తం "**విపులవిసుద్ధబుద్ధినా**"తి . **గరూహి** "పియో గరు భావనీయో"తిఆదినా (అ॰ ని॰ ౭.౩౭; నేత్తి॰ ౧౧౩) వుత్తగుణేహి యుత్తగరూహి. గుణేహి థిరభావం గతత్తా **థేరేన**.

సీలేన సీలస్స వా విసుద్ధియా **సీలవిసుద్ధియా**. అవిజ్జణ్డకోసం పదాలేత్వా పఠమం అభినిబ్బత్తత్తా **లోకజేట్ఠస్స**. లోకస్స వా గమ్భీరే మహన్తే సీలాదిక్ఖన్ధే ఏసి గవేసీతి **మహేసీతి**.

ఏత్తావతా సమధికసత్తవీసతిసహస్సపరిమాణాయ సమన్తపాసాదికసఙ్ఖాతాయ **వినయట్ఠకథాయ** సబ్బపదేసు వినిచ్ఛయజాతం సఙ్ఖిపిత్వా **గణ్ఠిట్ఠానవికాసనా** కతా హోతి, తథాపి యం ఏత్థ లిఖితం, తం సుట్ఠు విచారేత్వా **పాళిఞ్చ అట్ఠకథఞ్చ** సల్లక్ఖేత్వా యే ఆచరియా బుద్ధస్స భగవతో మహానుభావం, వినయపిటకస్స చ విచిత్రనయగమ్భీరత్థతం సల్లక్ఖేత్వా పోరాణానం కథామగ్గం అవినాసేత్వా అత్తనో మతిం పహాయ కేవలం సద్ధమ్మట్ఠితియా, పరానుగ్గహకామతాయ చ వినయపిటకం పకాసేన్తా ఠితా, తేసం పాదమూలే వన్దిత్వా ఖన్తిసోరచ్చాదిగుణసమన్నాగతేన హుత్వా వత్తసమ్పత్తియా

తేసం చిత్తం ఆరాధేత్వా పవేణియా ఆగతం వినిచ్ఛయం కథాపేత్వా ఉపధారేత్వా యం తేన సంసన్దతి, తం గహేతబ్బం, ఇతరం ఛడ్డేతబ్బం. ఇతరథా తుణ్హీభూతేన భవితబ్బం. వినిచ్ఛయసక్కారకరేన పన న భవితబ్బమేవ. కస్మా? సాసనస్స నాసహేతుత్తా. హోతి చేత్థ –

“అసమ్బుధం బుద్ధమహానుభావం,
ధమ్మస్స గమ్భీరనయత్థతఞ్చ;
యో వణ్ణయే తం వినయం అవిఞ్ఞూ,
సో దుద్దసో సాసననాసహేతు.

పాళిం తదత్థఞ్చ అసమ్బుధఞ్హి,
నాసేతి యో అట్ఠకథానయఞ్చ;
అనిచ్ఛయం నిచ్ఛయతో పరేహి,
గాహేతి తేహేవ పురక్ఖతో సో.

అనుక్కమేనేవ మహాజనేన,
పురక్ఖతో పణ్డితమానిభిక్ఖు;
అపణ్డితానం విమతిం అకత్వా,
ఆచరియలీళం పురతో కరోతీ”తి.

సమన్తపాసాదికాయ గణ్ఠిపదాధిప్పాయప్పకాసనా సమత్తా.

వజిరబుద్ధిటీకా నిట్ఠితా.